Digitized by Google

*31. K. 30.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

*31.K.30

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
M DC XCII
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ privilegiis.

LIPSIÆ.

Proſtant apud JOH. GROSSII Hæredes & JOH. FRID. GLEDITSCHIUM.

Typis JOHANNIS GEORGI.
A. MDC XCII.

KAISERLICHE KÖNIGLICHE
WIEN
HOFBIBLIOTHEK

KAISERLICHE KOENIGLICHE
HOFBIBLIOTHEK

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Januarii, Anno M DC XCII.

HISTORIÆ BRITANNICÆ, SAXONICÆ, ANGLO-DANICÆ, Scriptores quindecim, ex vetustis Codicibus Manuscriptis editi, opera Thomæ Gale Th. Pr.

Oxoniæ, e theatro Sheldoniano, 1691, in fol.
Constant Alphab. 9. plag. 9.

Historiæ suæ patriæ, literarum beneficio, ab oblivione vindicandæ plures studuerunt Angli, Scoti & Hiberni; & vel inde usque a prima regnorum origine orsi, vel certi definitique temporis ambitum complexi, insigniores suæ gentis res gestas memoriæ mandarunt literisque consignarunt. Verum ea fuit tantum non omnium calamitas, ut temporum suorum tenebris involuti, dum a Barbaris regna devastantur, cum iisdem ipsi simul stragem paterentur & intercideren; qui autem non adeo immiti urgebantur fato, in monachorum, Benedictinorum præcipue, claustris asservati delitescerent, & longa nocte premerentur. Quosdam horum in publicam lucem inde protraxerunt, & relicta ab iis historiarum monumenta protulerunt (ut *Jo. Lelandum* taceamus, qui, dicente Jo. Baleo Cent. VIII de Script. Britann. cap. 81. exoletos seu ab usu remotos, atque adeo in oblivione pene sepultos Britannicos autores solus resuscitavit,) sub finem præterlapsi seculi & hoc (quod & ipsum ad finem decurrit) seculo, e Bibliothecarum tenebris veteres Scriptores Anglos eruentes, omniumque conspectui exponentes, ac libros eorum vel integre transscribentes, vel antea editos corrigentes, varias lectiones colligentes, & obscura loca annotatiunculis subinde illustrantes, doctissimi diligentissimique viri, *Matthæus Parkerus* Archiepiscopus Cantuariensis A. 1570

A. 1570, 1571 & 1574. *Hieron. Commelinus* A. 1587. *Gul. Howardus* A. 1592. *Henricus Savilius* A. 1596. *Gul. Camdenus* A. 1602. *Andreas Duchesnius* A. 1619. *Rogerus Twysden* A. 1652. Quas collectiones præclaras meritissimoque æstimandas Seldenus censuit; utpote rerum ante actarum, civilisque inde, tam circa sacra quam profana, disciplinæ liberius & serio eliciendæ amantioribus universis gratissimas acceptissimasque. Neque enim generalem totius regni historiam quisquam cognoscet, qui non res quoq; in singulis provinciis gestas, & populorum ecclesiarumque etiam privatarum historias perspexerit. Quocirca ejusmodi prisca monumenta, quotquot indagare licuit, summo studio congesserunt illustres & patriæ posteritatique consulentes viri, *Robertus* & *Thomas Cottoni* Equites & Baronetti, *Th. Cromwellus*, *Thomas Howardus* Comes, Comites *Arundellii*, *Jo. Foxius*, *Jo. Bodleus* & alii, bibliothecas instructiores qui adornarunt. Eo forte consilio, ut quia integra gentis Anglorum historia nulla adhuc extat, (nam *Polydorum Virgilium*, ut hominem Italum & in rebus Anglicis hospitem, neque in republica versatum, nec magni alioqui judicii vel ingenii, pauca ex multis delibasse, & falsa plerumque pro veris amplexum, historiam reliquisse, cum cætera mendosam, tum exiliter & jejune conscriptam, censet Savilius) si maxime nonnulli inter autores, quorum scripta collegerunt, non ea dignitate res gestas exposuerint, quam suscepti operis magnitudo postulabat; quod infimæ sortis quidam essent, ac proinde putidis ineptiis & anilibus fabulis rerum gestarum narrationes contaminassent: alii tamen, ab eruditione, prudentia, ingenio & eloquentia instructiores, hos quasi ad manum haberent commentarios, unde peterent, quæ ad contexendam historiam Anglicam integram omnibusque numeris absolutam pertinerent. Hac spe, qua exoriturum perfectæ historiæ istius conditorem confidit, monumenta talia e Bibliothecarum ejus regni arcanis & incarceratione, ut loquitur, depromta hodie evulgat, disjectosque ac palantes scriptores colligit, & conquisitos voluminibus coarctatos publicæ luci exponit *Thomas Gale*, Oxoniensis Episcopi Joannis Fell crebris hortatibus, & cum moreretur, obtestationibus, ut ineditos rerum Britannicarum scriptores evulgaret, incitatus. Prodiit septem abhinc annis e theatro Sheldoniano ejusmodi volumen, Ingulfi historiam Croylandensem, Petri Blesensis continuationem, Chronica Mailrosensia,

fensia, Annales Burtonenses, & Croylandensis historiæ continuationem complexum, in Actis anni 1685 p. 143 a nobis memoratum. Alterum volumen ad ejusdem instituti rationes congestum A. 1687 a Galeo evulgatum est, quod annales Marganenses, Thomæ Wikes chronicon, Annales Waverleienses, Itinerarium Richardi Regis & aliorum in terram Hierosolymorum autore Gaufrido Vinesalvo, & Walteri Hemmingfort de gestis Regum Angliæ chronicon continet, in Supplementis Actorum Sect. II p. 108. 109. recensitum.

Proxime præterlapso anno nova exiit sylloge, quam tertii voluminis nota insignire possemus, nisi Autori (incertum, quam ob causam) aliter esset visum, qui nulla primi voluminis mentione facta, opus hoc ita instruxit, ut duabus partibus constet, quarum posterior eos complectatur scriptores, qui modo memoratum sub titulo *secundi voluminis Historiæ Anglicanæ scriptorum* A. 1687 editum codicem implent; prior autem quindecim exhibeat vetera monumenta, ex vetustis codicibus depromta, nuperque demum edita, quæ jam enarrabimus.

Primo loco *Gildas* extat monachus & abbas cœnobii Banno- pag. 1.
chorensis, cognomento *Sapiens* (diversus a Gilda *Cambrio* poeta insigni, de quo Gyrald. dial. 5. de Poet. & Baleus Cent. I Scriptor. Brit. cap. 24. & *Albanio*, de quo idem Baleus Cent. I cap. 50, nec non *Quarto* seculi noni scriptore, apud eundem Cent. II cap. 21.) seculi sexti scriptor. Hujus *de excidio Britanniæ* liber querulus aliquoties antea editus a Cutheberto Tonstallo, Pol. Virgilio, Jo. Josselino, Hier. Commelino & aliis, jam ex antiquissimo codice Cantabrigiensi manuscripto recensitus prodit, annotatis variis lectionibus, & sub- 18.
jecta ejusdem *epistola*, e verbis Sacræ Scripturæ maximam partem contexta, in qua Britannorum vitia castigat, & quam atrocia isti a Saxonum adventu usque ad tempus illud, quo ista tradebat, perpessi fuerint, acerbe queritur, regulosque Constantinum, Cadorum, Aurelium Conanum, Vortiporium, Cuneglasum & Maglocunum hortatur, ut resipiscant, ne iram Dei graviorem in se concitent. Quos omnes, seu duces, seu reges, aut regulos quomodo una epistola increpare potuerit Gildas, disquirit Vossius Lib. II de Hist. Latin. cap. 21, 38.
ubi plura de Gilda.

II. *Vita S. Wilfridi* Episcopi Eboracensis, ab *Eddio*, sive *Heddio*, cognomento *Stephano*, monacho & presbytero apud Cantios, scri-

pta seculo octavo, quo sub Osrico Northumbriæ rege clarus erat, Hanc juxta MSC. codicem Sarisburiensem emaculatam & auctam dedit.

pag. 91. III. *Eulogium Britanniæ*, scriptum a *Nennio* sive *Ninnio* Banchorensis cœnobii antistite, qui seculo septimo, sub Cadroano, Duce Britanno, Evangelii doctrinam per Cambrorum fines & Scotiæ insulas disseminavit. Plures ab ipso scriptos libros nominat Baleus & Pitseus; sed quod variis titulis idem insigniretur liber, totidem commentarios quot epigraphas ab ipso prodiisse, falso existimare istos scriptores, censet Galeus: qui ex variis varie corruptis exemplaribus Eulogium hoc sub titulo *Historia Britonum* nunc evulgavit.

141. IV. *Asserii Menevensis*, Episcopi Sarisburiensis, *Chronicon fani Sancti Neoti*, sive *Annales*, seculo nono vel decimo scripti: nam diem obiit A. 909. Is quoque vitam Aelfredi Regis, Tiguri A. 1575 editam, scripsit, & alios libros, Baleo Cent. II cap. 25. memoratos: eum autem Brianus Tvvynus lib. 2. de Antiqu. Acad. Oxon. p. 143. tantæ censet fidei, atque autoritatis, ut nemini unquam suspectus fuisse dignoscatur.

177. V. *Ranulphi Higdeni* monachi Cestriensis Ord. Bened. *Polychronicon* seculo decimo quarto scriptum, a mundi exortu ad autoris usque ætatem A. 1343 ex aliorũ chronicis deperditis contextum, apposita annorum supputatione. Sex constat libris, pro numero tum sex dierum quibus operatus est Deus, tum sex ætatum, in quas universa mundi historia dispescitur. Nec suæ solum gentis, sed & exterarum res gestas fuerat persecutus: compendio quodam ea complexus omnia, quæ sparsim & sine ordine apud autores in variis invenerat bibliothecis. In hac autem editione Galeus resecuit quæ Anglicam non spectant historiam; ea etiam, quæ ad Normannorum usque tempora scripserat, tantum exhibuit. Anglicam in linguam translatum fuisse hoc Polychronicon a Jo. Trevisa, & continuatum ad annum usque 1398, tradit Voss. Lib. III de Hist. Lat. cap. 2.

289. VI. *Gulielmi Malmesburiensis*, monachi Benedictini, Bibliothecæ *Malmesburiensis* (a qua cognomen accepit) præfecti *liber de antiquitate Ecclesiæ Glastoniensis*, seculo duodecimo exaratus (obiit enim A. 1142) ex vetustis membranis Bibliothecæ Collegii Trinitatis apud Cantabrigienses, nunc primum editus. Quinque hujus præstantissi-

mi

mi scriptoris libros *de rebus gestis Anglorum*, duos *Historiæ novellæ*, & quatuor *de gestis Pontificum Anglorum*, edidit Henr. Savile, qui præclare admodum de eo sentit, ut ex Præfatione istius collectionis Londini A. 1596 in publicum emissæ colligere licet.

VII. *Vita S. Aldelmi* ab eodem Guil. Malmesburiense scripta; pag. 337. quam *Antiquitatum Malmesburiensium* nomine citat, & diversum a vitæ Aldelmi narratione scriptum esse existimavit Baleus Cent. II cap. 73. revera autem idem uterque liber est: quem propterea antiquitatum Glastoniensium libris sub titulo Libri V *de Pontificibus* subjunxit Galeus.

VIII. *Historia Ramesiensis*, sive liber de fundatione & benefactoribus cœnobii Ramesiensis, ab anonymo, non ineleganti tamen autore conscriptus. Absolvitur 121 capitibus, quæ continentur partibus tribus: quartam autem, quæ statum & fortunam cœnobii istius ab ingressu Normannorum exponat, nondum inventam sibi Galeus queritur, etsi multum quæsitam. De regibus Ædgaro, Ædvvardo, Æthelredo, , Ædmundo, Canuto, Haraldo, Hardecnuto, Edvvardo; Sanctis item Dunstano, Osvvoldo, Æthelvvoldo; Abbatibus, Ædnotho, Wlssio, Wythmanno, Æthelstano, Ælsvvino; de S. Ivonis reliquiis aliisque varia differit. 383.

IX. *Historia Elyensis Ecclesiæ*, liber *primus* a quodam cœnobita istius monasterii seculo duodecimo scriptus, miracula & res gestas S. Æthelvvoldi Wintoniensis Episcopi exponit; & qua ratione is emtionibus & donationibus cœnobium istud auxerit, enarrat. 463.

X. Historiæ istius liber *secundus*, a *Thoma* monacho istius cœnobii seculo duodecimo scriptus; dedicationem Elyensis Ecclesiæ; ipsi factas donationes; Abbates Brithnodum, Ælsinum, Leofvvinum, Leofricum, Vulfricum; privilegia Ecclesiæ isti ab Ædgaro rege A. 970, & ab Æthelredo A. 974 concessa; reliquias etiam S. Wendredæ virginis in eam translatas describit. 489.

XI. *Jo. Wallingford* Abbatis ad S. Albanum Chronica, Saxonum & Danorum reges Angliam occupantes, & nonnulla sub iis gesta, a temporibus Wortigerni A. 449 ad annum usque 1026 quo Edvvardus confessor regnavit, enarrat. 525.

XII. *Radulphi de Diceto*, Londinensis Ecclesiæ cathedralis ad D. Pauli Decani, historia *de regibus Britonum*, seculo decimo tertio videtur 553.

tur esse scripta. Numerantur in ea XCIIX Reges a Bruto usque ad Cadvvaladrum A. 689 mortuum. Post hunc enim, supervenientibus Anglis, Britones & nomen & regnum perdidisse referuntur, quod duobus millibus & quadraginta sex annis steterat.

pag. 560. XIII. *De partitione provinciæ Anglicæ* in Shiras, Episcopatus & Regna *Anonymi* tractatus e MSC. codice Bibliothecæ Arundellianæ editus est. Shiræ seu comitatus numerantur & recensentur triginta duo; Episcopatus viginti; Archiepiscopatus duo, Cantuariensis & Eboracensis, Gigantibus autem expulsis regnasse dicuntur Reges Britones nonaginta novem, quorum primus fuerit Brutus; Germanici nonaginta sex, quorum primus fuerit Hengistus; Anglici quindecim, quorum primus Alfredus. Particularia vero Angliæ regna ab Hengisti temporibus sex fuisse, præter Britonum regulos, qui residui erant, Carnovvallenses & Wallenses Autoris hujus ætate dicti.

565. XIV. *Joannis Fordun* vel *Fordon* (nequaquam autem *de Forda* vel *Fordham* qui ab hoc nostro plane alius, cœnobii Fordensis abbas & Johanni Regi ab auriculari confessione, de quo Baleus Cent. 3 cap. 66.) *Scoti-chronicon* sive *Scotorum historia*, seculo decimo quarto scripta. Incipit ab origine mundi, & Scotorum ex Ægypto profugorum Regem quendã *Geythelos* ejusq; filium Hyber (a quo dicta Hybernia) memorat, rationemque transfretationis Scotorũ in Albionem insulam exponit lib. *primo*. Æneæ Trojani abnepotem, Silvii Ascanio geniti filium Brutum, tres filios habuisse, Locrinum, Albanactum & Cambrũ, qui Britonum regnũ inter se diviserint; responsum audax legatis Julii Cæsaris a Scotis datum; Christi nativitatem; conversionem Scotorum ad religionẽ Christianam sub Victore I Pont. A. C. 203 narrat libro *secundo*. De Palladio primo Scotorum doctore & Episcopo, Saxonum invasione, Britonum intestinis dissidiis, Gildæ prophetiis, Arthuro rege, Sancto Columba, Colmanno, Merlino, &c. refert libro *tertio*. De bellis adversus Pictos gestis, Pictonum & Scotorum regibus, agit liber *quartus*. De consiliis Macduffi Malcolmo datis, & morte Eduardi liber *quintus* narrat. Tota autem historia hæc ex Bedæ, Galfridi Monumetensis, & Wilh. Malmesburiensis libris excerpta est.

701. XV. *Flacci Alcuini* (Alevvini, Alahvini, Albini) poema *de Pontificibus & Sanctis Ecclesiæ Eboracensis*, scriptum seculo octavo, ex MSC. Cod.

Cod. Remensi primum in lucem productum. Maximam partem ex narrationibus Bedæ est contextum, variaque in eo miracula narrantur, & Sancti ac Episcopi recensentur Gregorius, Paulinus, Osvvaldus, Wilfridus, Cuthbertus, Bosa, Egbertus, Wilbrordus, Johannes, Wilfridus jun. Egbertus, Baltherus, Echa, Ælbertus, Eanbaldus.

His quindecim vetustatis Anglicæ monumentis Appendicem attexuit Editor: in qua præter *Plinii* p. 791. *Ptolemai* p. 735. & *Antoniniani Itinerarii* p. 742. loca de Britannia excerpta, quæ Notis p. 787 illustravit; ex *Notitia Dignitatum Imperii* p. 745. & *Anonymi* Ravennatis Geographia Parisiis A. 1688 edita, ea referuntur, quæ ad Britanniæ provincias spectant; quorundam etiam Cis-Humbranarum regionum hydæ enumerantur p. 748, & Consuetudines ac jura Anglo-Saxonica ex libro censuali *Doomes-day* dicto p. 759. proferuntur: tandem Britanniarum antiqui populi, urbes, flumina, promontoria, ex collectione Gul. Camdeni juxta literarum seriem recitantur p. 779. & Genealogiæ Regum Britannorum ex vetusto Codice, qui *Textus Roffensis* dicitur, depromtæ, p. 792. exhibentur; subjecto locupletissimo indice rerum in hoc Anglicorum monumentorum veterum syntagmate occurrentium.

HET PARISCHE VERBANDHUYS &c.

id est,

Parisiensis Deligationum Officina, in qua modus quasvis partium corporis fracturas & luxationes deligationum ope restituendi ostenditur, autore Laurentio Verduc, jurato Magistro Chirurgo Parisiensi.

Amstelodami, apud Johannem ten Hoorn, 1691, in 8.

Constat plagulis 20., cum fig. æn.

QUod tibi hic B. L. sistitur scriptum, in Belgicum e Gallico translatum idiomate, *Parisiis anno 1689* sub titulo *La maniere de guerir les fractures & les luxations qui arrivent au corps humain, par le moyen des bandages*, altera jamdum vice prodiit. Deligatio enim uti Operationum Chirurgicarum utilissima & frequentissima advertitur, ab ipso

ab ipso *Hippocrate* in *Officina Medici* magni habita: ita post *Galenum*, *Vido Vidio* interprete, biga cumprimis Gallorum, *Marque* & *Formy*, fascias hactenus modumque easdem singulis corporis nostri partibus rite aptandi accuratius edocuit. Utroque tamen horum superior nunc videtur Noster, dum de fasciis & fasciationibus tum in genere, tum in specie hic agens, non solum fasciarum longitudinem & latitudinem partibus admovendis proportionatas, cum convenienti emplastrorum, spleniorum & ferularum figura exacte describit, ac in Tabulis subjunctis nonnullas earum depingit, sed &, deligationibus inutilioribus omissis, rationem optimâ partes, & vulneratas, & fractas præsertim ac luxatas, cognoscendi, restituendi atq; deligandi solicite indigitat, variisque hinc inde observationibus illustrat. Asciam nempe & Simam, tanquam ut magis saltem & minus discrepantes, pro distinctis deligationis simplicis inæqualis speciebus haud agnoscit; Rhomboidem vero, capitis Rhombum, Semirhombum, Scapham, Cancrum, &c. inutilibus deligationibus accenset. Ossa nasi quamvis rarius luxentur, alterutrum tamen eorum in Chirurgo juvene a lapsu dislocatum & a se restitutum annotat. Præter alia vero observari meretur, quod Anchylosin circa genu in puella undecim annorum a vulnere enatam, ac ab aliis Chirurgis pro incurabili reputatam, tam remediis emollientibus, quam deligatione apta felicissime Noster sanaverit: quemadmodum omni quoq; industria adhibita, dextrum in Viro sexaginta octo annorum mascule servavit pedem, cum hic ulcere jamjam & carie affectus, a rota porro currus lignis onerati ter transgrediente insigniter vulneraretur, frangeretur & comminueretur, ac ob gangrænam mox supervenientem amputandus aliis videretur. Occasione hac data, ea ligaturæ species nobis commemoranda venit, quam a *Morello A. 1674* inventam & *Tourniquet* denominatam, Galli in artubus rescindendis horumque aneurismate aperiendo pro hæmorrhagia evitanda solent adhibere, tanto magis quod nemo hactenus eorum, quantum nobis quidem constat, nisi Autor noster & Anonymus ille, qui *l' Art de saigner Parisiis A. 1686* in lucem emisit, descriptam eandem exhibuerit. Omne autem artificium ab Operariis plebejis moles compingentibus (Ballenbinder) sine dubio petitum in eo consistit, ut membro fascia primum circularis supra simile splenium ita applicetur, ut parvum saltem spatii bacillo cuidam recipiendo relinquatur, hinc ipse bacillus fasciæ subjectus circumagatur, usque dum membrum sufficienter undique compressum appareat.

DICTIO-

DICTIONAIRE MATHEMATIQUE, &c.

id est,

Dictionarium Mathematicum, sive Idea generalis rerum Mathematicarũ, in qua continentur termini hujus scientiæ aliarumque complurium cum rationibus paulatim ad cognitionem universalem Matheseos ducentibus: Autore Dn. Jacobo Ozanam Professore Mathematum Regio Parisiensi.

Amstelodami ad exemplar Parisiense sumtibus Huguetanorum, 1691, in 4. Constat Alphab. 4. plag. 3. & figurarum æn. plag. 6.

LIcet Dictionaria alias scribi soleant ordine Alphabetico, clarissimus *Autor* tamen Synopsin hanc suam Mathematicam, terminos Mathematicos ordine materiarum explicantem, sic appellare voluit; terminos autem quæsiturum indice adjuvit: gemina hac opera de literis Mathematicis præclare meritus. Tradit ergo primum Ideam quandam generalem, deinde Synopses *Arithmeticæ*, tam *vulgaris* quam *Algebræ* nomine notæ, *Geometriæ speculativæ* & *practicæ, Cosmographiæ, Sphæricæ* & *Geographiæ, nec non Nauticæ* (cujus terminis Gallicis explicandis non exiguam partem libri impendit, a pag. 219 ad pag. 318.) Inde redit ad *Astronomiam* & rem Planetariam, deinde Synopses *Opticæ, Perspectivæ, Gnomonicæ, Catoptricæ, Dioptricæ, Picturæ, Mechanicæ, Staticæ, Hydrostaticæ, Architecturæ civilis, Architecturæ militaris* (cui inhæret a pag. 585 ad 640) *Musicæque* subnectit. In præfatione miratur, nullum extare Dictionarium Mathematicum: edidit tamen (ut alia, quæ in certa tantum Matheseos parte versantur, taceamus) pridem aliquod Romæ *P. Vitalis*, Vir doctus, qui & nuperrime recudi curavit multo auctius, de quo aliqua consignavimus *Actorum* proximi anni mense *Junio* pag. 301: ex collatione autem hujus & illius, quantum inter utrumque sit discriminis, B. L. facile deprehendet; plurimaque hic, veluti in supplementum, reperiet, quæ frustra in altero illo quæsiverit: inter quæ præcipue memoranda sunt, quæ ex recens inventis non pauca hinc inde interseruit, ex quibus tamen singulariora quædam tantum adnotabimus,

Cum *Autor* præclare versatus sit in *Arithmetica figurata*, quam

Diophantus excoluit, quædam non contemnenda hujus generis aſpergit. Ita agit de numeris Polygonis, de quadrato Magico (quod etiam *Arnaldus* Analytice tractaverat in novis Elementis Geometriæ). In *Arithmetica practica* notat p. 53 (ex *Hugenianis* obſervatis) pendulum longitudine paſſus Geometrici intra horam vibrationes ſimplices 1846 peragere. Ad *Algebræ* meliorem intellectum exempla ad quartum usque gradum Analytice ac ſynthetice explicata ſubjicit. Pro incognitis utitur ultimis literis Alphabeti, & pro unitate litera l. De lineis tractans, *Cycloidem* (a Gallis) *Merſenno* tributũ dicit p. 96, quam tamen Itali *Galilæo* vindicant. Notavit ibidem de *Cycloide*, tangentes duas, unam circuli generatoris, alteram puncti reſpondentis in cycloide, concurrere in curva, circuli evolutione deſcripta, a vertice communi circuli & cycloidis incipiente: Cujus curvæ, ut obiter hic dicamus, dimenſionem invenit Dn. G. G. L; quod nempe ſit diametro circuli & arcui ejusdem evoluto tertia proportionalis. Pag. ſeq. 97. exponitur problema, quod *Autori* propoſuerat *Bertetius*, olim Societatis Jeſu Poeta pariter & Mathematicus inſignis, nunc Abbatis *Bertetii* titulo Cardinalis *Bullionei* familiaris; *Autor* autem ad Dn. G. G. L. tunc Pariſiis verſantem, detulerat: invenire naturam lineæ, quæ deſcribitur extremis radii eousque producti, donec pars extra circulum ſit æqualis arcui circulari, inter hunc radium & punctum fixum in circuli circumferentia ſumtum intercepto. Hujus lineæ tangentes & dimenſionem aliaque G. G. L. ſtatim dedit, methodumque ſimul ſuam huic *Autori* communicavit. Quanquam vero *Autor* nihil de hiſtoria iſta inventi attigerit, ſperamus tamen, in *magno*, quem hic promittit *de Algebra tractatu*, in quem ſe hujus lineæ uberiorem explicationẽ differre ſcribit, ſuum cuique tributurum. Quemadmodũ etiam ejusdem amica communicatione primam ideam æquationum localium ad curvas, interſectione ſua problema propoſitum ſolventes, ex conditionibus problematis commode ducendas, accepit; eaq; methodo, a *Sluſio* maxime promota, in hoc quoque opere (vid. pag. 76, ſeqq. p. 100, p. 442 &c.) crebro utitur. Agit & in *Geometria ſpeculativa* de *Conchoide*, *Ciſſoide*, *Paraboliformibus*, de *Cycloide* quam vocat Geometricam, quæ deſcribitur motu circuli, ſuper circuli circumferentia in eodem plano voluti, cujus elegantes proprietates poſt *Hugenium* de *Lumine*, & Dn. D. T. in *Actis Eruditorum*, hic exhibentur. Reprehendit Veteres p. 107,

107, & alibi, quod *Conchoide* & *Cissoide* ad inventionem duarum mediarum sint usi, quia res præstari possit per Conicas, quæ sunt simpliciores. Interim laudandi sunt veteres, quod eo usque progressi, aditum recentioribus ad meliora præbuere. Recte p. 85 tuetur regulam *Cartesii*, quæ ex numero mutationis signorum numerum radicum verarum definit; demonstrationem tamen ejus (quæ desiderabatur) non dedit. Pag. 90, seq. problemata quædam Numerica solvit per duplices æqualitates *Diophanti*, & per triplices P. *de Billy* Jesuitæ, explicatas in *Diophanto* hujus *redivivo*. In pag. 99 & seq. explicat lineam a Dn. D. T. inventam, quæ describitur, radium unum extremum quadrantis in quotcunque æquales inter se partes secando, & arcum quadrantis in totidem etiam inter se æquales, & per divisiones radii ducendo normales ad radium, per divisiones autem quadrantis parallelas radio; intersectionibus rectarum respondentium curvam designantibus. Dixerat Dn. D. T. spatium hac curva & radiis inter se normalibus contentum, esse ad quadratum radii, ut radius ad circumferentiam; aliam præterea elegantem hujus lineæ proprietatem dederat, quod solidum dicto spatio, circa radium qui dividitur tanquam axem voluto, genitum, sit dimidium cylindri circumscripti: hæc theoremata ejus verissima esse compertum habemus, certique sumus, exactam eorum demonstrationem (quam *Autor* circa prius desiderat) dubiique (quod *Idem* circa posterius hic movet) resolutionem, si pretium operæ foret, daturum Nobilissimum inventorem. Lineas quæ habent punctum flexus contrarii p. 106 vocat irregulares. Laudat p. 127 Dn. Abbatem de *Lanion*, quem in Theologia pariter & Mathesi excellere ait, qui in *Diario Eruditorum Parisino septimo Anni 1690*, dederit generationem communem sectionum Conicarum, per motum rectæ sibi semper parallelæ; uniformiorem generatione a Pensionario *de Wit* olim explicata.

In *Cosmographia* p. 144, 145, Tabulam *Cassini* exhibet, complectentem maximam, mediam ac minimam Planetarum distantiam a terra; & p. 153 ejusdem Tabulam Revolutionum 5 Satellitum Saturni; & p. 382 tam Jovialium quam Saturniorum. Agit & paucis de Meteoris; & in *Astronomia* de *Chronologicis* terminis tractans, speciatim circa periodum Julianam p. 183 exhibet praxin P. *de Billy*, datis trium Cyclorum numeris invenire numerum respondentem periodi

 Julianæ

Julianæ. Ex *Cassini* observatis refert p. 159, quasdam stellas fixas per tubum dividi in duas circiter æquales & suis diametris distantes, ut primam Arietis, & eam quæ est in capite præcedentis Geminorum: esse & plane triplas aut quadruplas; ut quasdam Plejadum, & mediam gladii Orionis. Et p. 154, *Cassinum* observasse Nebulosam inter Canem majorem & minorem, quæ satis elegans sit, si per tubum spectetur. Post theoriam Planetarum recepto more per circulos traditam, attingit p. 435, seqq. hypothesin quandam *Cassini*, qui loco Ellipsium *Kepleri* introduxit lineam quandam Ellipsoeidem seu Ellipsi cognatam, quam aptiorem judicat. Nempe res paucis huc redit: Axis major Ellipsoeidis Planetariæ a Sole immoto tanquam foco dividatur in duas partes, quæ utique inter se rationem habebunt distantiæ maximæ ad minimam: idem fiet in altero foco. Cum vero in Ellipsi communi summa rectarum, a puncto curvæ ad duos focos ductarum, æquetur axi majori; hic contra, rectangulum sub his duabus rectis æquatur rectangulo sub maxima & minima distantia. Motum autem Planetæ concipit tanquam compositum ex circulari & recto, respectu ejus foci qui a Sole est diversus, & qui debet esse centrum medii motus; ea lege, ut motus circularis sit æqualis, seu æquales semper angulos radiorum ad centrum absolvat, perinde ac si Planeta esset in radio quodam solido circa centrum moto. Unde ipsa velocitas realis circa centrum hoc (a Sole diversum) circulandi erit in ratione distantiæ Planetæ a centro, seu reciproce in ratione distantiæ Planetæ a Sole. Sed celeritas qua Planeta recedit a centro hoc, seu foco medii motus, determinatur ex ipsa lineæ natura. Solem vocat focum veri motus. Distantiam Solis & centri Ellipsoeidis (seu circuli Eccentrici) vocat Eccentricitatem simplicem; distantiam focorum, Eccentricitatem duplicem. Recta a Planeta ad centrum medii motus dicitur linea medii motus; ab eodem ad Solem, linea veri motus. Angulus lineæ veri motus ad axem dicitur Anomalia media; Angulus lineæ ad centrum Eccentrici a Planeta ductæ ad axem, Anomalia æquata; Angulus lineæ veri motus ad axem dicitur Angulus ad Solem, qui invenitur, si ab anomalia media, ex tabulis cognita, detrahatur angulus, quem comprehendunt lineæ veri & medii motus, qui dicitur æquatio absoluta, & qui cognoscitur in triangulo, data basi opposita (distantia focorum) & angulo uno ad basin (quem linea motus medii facit ad axem, & qui est complementum anomaliæ mediæ ad 2 rectos)

rectos) & rectangulo comprehenso sub lateribus, (linea motus medii & veri) quod est semper idem, adeoque datum. Itaque Autor hortatu *Cassini* solvisse se ait hoc problema: In triangulo data basi, uno angulo ad basin & rectangulo sub lateribus invenire Triangulum; quod problema invenit esse solidum, & aliquot modis per Conicas solvit. Exhibet quoque ejus Calculum Analyticum, quem dedit Dominus *de la Roche*, Consiliarius Parlamenti *Gratianopolitani*. Atque hæc quidem de primariis Planetis: quod vero ad secundarios attinet, qui circa primarios volvuntur, & cum primariis circa Solem, ut facit Luna (tanquam Satelles Terræ) itemque Satellites Jovis & Saturni, Dn. *Cassinus* (p. 452, 453) concipit Planetam primarium tanquam centrum motus medii Satellitis, seu ut unum focum, & Solem, ut alterum focum, ita ut similiter vertigo circa Planetam primarium sit æquabilis, adeoque æqualiter crescat circulatio realis pro distantia a Planeta primario, id est, ut ejus velocitas sit reciproce ut distantia a Sole. Qui motus deinde videtur cum motu ipsius Planetæ primarii componi debere. Sed optandum est, ut ipse Dn. *Cassinus* sententiam suam plenius exponat.

In *Opticis* hoc problema a *Buotio* quondam propositum solvit p. 459: invenire punctum ex quo tres rectæ unius partes datæ appareant æquales, seu (quia quæ sub æquali angulo videntur, apparent æqualia) invenire punctum ex quo ductis ad data quatuor rectæ puncta rectis anguli ad punctum quæsitum sint æquales. E occasione æqualitatis angulorum incidentiæ & reflexionis, solvit hoc problema: invenire punctum in parallelogrammi rectanguli uno latere tale, ut si ex puncto dato in ipsum quæsitum feratur mobile vel radius, atque inde reflectatur in latus contiguum, ab hoc demum reflectatur ad punctum aliud datum. Et p. 485 tractat problema *Albazeni*: dato puncto oculi & objecti invenire punctum speculi sphærici, ubi videtur punctum objecti; quod etiam ab *Hugenio* & *Slusio* variis modis fuit constructum. Et p. 502 exhibet demonstrationem theorematis, quod *Cartesius*, de Iride loquens, obiter innuerat. In *Mechanicis* quædam de motu aquarum inserit ex *Mariotto*. In *Militaribus* notat p. 590, *Vaubanum* non refugere latus polygoni exterioris 200 hexapedarum (*toises*) ita ut linea defensionis circiter sit 150. Nam si cum Batavis hæc ad 120 restringatur, fieri propugnacula nimis parva. Nihilominus

tamen Autor eam 120 hexapedarum, & latus Polygoni interioris ejusdem circiter magnitudinis assumit. Cæterum 23 hexapedas dat collo dimidio in triangulo, 24 in quadrato, & sic porro, donec in decagono fiat 30 hexap. quæ magnitudo deinceps non amplius augetur. Alæ tribuit 12 hexap. in triangulo, 16 in quadrato, & sic porro, donec in decagono excrescat ad 40 hexaped. quæ magnitudo & in sequentibus polygonis retinetur. Angulum alæ cum chorda per lineam ex centro figuræ eductam determinat. In *Architectonicis*, p. 563, solvit problema a Vitriario sibi propositum, qui volebat figuram hexagonam irregularem compositam ex quadrato & duobus triangulis æquilateris super oppositis quadrati lateribus constitutis dato triangulo æquilatero æqualem, seu plus vitri non poscentem, sive quod idem est, trianguli æquilateri dati conversionem in talem figuram. Subjicitur postremo amplus Index Terminorum Alphabeticus, eo magis necessarius, quod in ipso Opere (ut in *Nauticis*) termini non semper juxta constantem doctrinæ ordinem sunt collocati.

JOH. CHRISTOPHORI VVAGENSEILII de re monetali veterum Romanorum Dissertatio academica.

Altdorfi Noricorum excudit Henr. Meyerus, 1691. in 4. Const. plag. 13.

Qui numos Romanorum veterum singulares illustrarunt *Spanhemium, Norisium, Rainssantium, Molinetum, Eggelingium, Begerum, Seidelium, Sperlingium, Graverolum*, alios, in Actis his Eruditorum commemorari hic illic videas. Nunc aliquem, qui de re monetali *generatim* commentatus est, illis jungimus. Est is *Joh. Christophorus Wagenseilius*, JCtus & Philologus Altorfensium clarissimus & nobis etiam alias ex merito laudatus. Viginti autem & quinque capitibus complexus est, quæ de hoc argumento dicere voluit.

c. 1. Post etymologiam & definitionem *Monetæ*, refert, uti in vicem permutationis rerum priscis mortalibus usitatæ successerit, originemque calumniæ Judæis impactæ, quod sanguinis Christianorum avidi sint, ex homonymia vocis דמים, quæ & *sanguinem* & *pecuniam* significat, obiter accersit. *Monetam* inter Numina cultam apud Romanos, tum *Arnobii Ovidii*que, tum numismatum autoritate probat. Refellit

2.

fellit eos, qui mundo antediluviano usum signati æris, argenti, auri tribuunt. Eaque occasione narrat, Leonem X P. R. imagines clarorum virorum ex numis per Andream Fulvium in libello inscripto: *Prontuario delle medaglie*, repræsentari curasse. Recusum hunc non tantum Romæ sub Clementis VII & Pauli III quoque Pontificatu, sed & in Germania ac Gallia, ac sigillatim Lugduni A. 1553 apud Wilhelmum Rovillium, in qua editione sciolus quidam numos etiam Adami, Evæ, Noachi, Semi, Chami & Japheti ex cerebro suo adjecerit.
An Thara primus monetæ inventor fuerit, incertum esse ait; Abrahami c. 3.
tamen ævo jam in usu eam fuisse, non Talmudistarum solum, sed & Scripturæ dictis comprobat. Multas gentes pecuniam nullam in emtione venditioneque adhibere dum observat, ex Renati Francisci *Essay des Merveilles de la Nature* c. 29 notare cumprimis jubet, gentes dari, quæ in rebus emendis non nisi majorum suorum ossibus utantur; eaque tanto majorem æstimationem accipere, quanto honoratior & rerum gestarum magnitudine celebrior fuerit is, cujus corporis
olim fuere membra. Tempore Trojani belli monetæ nondum usum 4.
receptum, ex Homero evincit. Numis *Amyntæ*, tertii Macedonum Regis, nullos antiquiores hodie comparere asseverat. *Zecca* & *Zecchini*, quorum illud officinam monetariam, hoc aureos Venetos *Italice* significat, a *Cyzico*, insignibus officinis monetalibus celebri, derivat. Dixerat *Carolus Patinus*, integras series Regum imperii Græcanici e numis haud suppetere. Dubitat Wagenseilius, quia Peireskius, teste Gassendo, seriem Seleucidarum contexuerit. Potuisset quoque *Vaillantium* in partes vocare, qui forsan majorem, quam *Peireskius*, numerum id genus numorum collegit, in eo tantum infelix, quod in
nullum *Seleuci V* numisma inciderit. Romanos a Græcis monetam 5.
cudere didicisse, Noster opinatur. Et Janum quidem primitus æra signasse, *Macrobio* creditur; hunc imitatum Numam, author est *Tranquillus* apud Suidam. Sed quum pastoritio populo parum adhuc æris esset, scorteis & ligneis assibus Regi illi utendum fuit in congiario distribuendo, quod ex *Eusebii* chronico liquet. Postquam dein Tullus Hostilius omnes Albanorum opes Romam transtulisset, & Priscus duodecim Thusciæ populos subegisset, abunde æris adepti sunt
Romani, armis & numis parandis. De nomine & pondere tum pri- 6.
mævo, tum sæpius imminuto *assis* Wagenseilius proximo loco agit, & inter

Tacemus alios ex eodem colligendos. Non tamen, qui & illum latuit, aureum primæ magnitudinis, cujus prorsa caput velatum exhibet, illudque quidem, ut ex ductibus faciei criniumque suggestu patuit, *Faustinæ junioris*, inter Deas a marito M. Aurelio Antonino relatæ, cujus nomen proprium non erat adjectum, sed longe augustius, nempe PIETAS. In aversa sedet Dea, dextra victoriolam, ut videbatur, sinistra hastam tenens, adscriptis nomine VESTA ac, (quod præcipue notandum ducebamus, cum insignis ille numus a Viro quodam Consultissimo inspiciendus nobis non ita pridem concederetur,) *literis istis* S.C. quas in aurea sane seculi illius moneta rarissime offendas.

c. 15. Sed ad Wagenseilium revertendum est. Præter Imperatorum vultus, eorum etiam uxores, sobolē, imo & amicos, in pecunia publica conspici, peculiari is capite persequitur. Proxime sequenti de *Colo-*
16. *niarum* & *municipiorum* numis, & quomodo ars sculptoria ac monetalis, ab Augusto inde usque ad Alexandrū Severum, floruerit, deinceps vero rudis plane ac impolita evaserit, nonnulla memoriæ prodit. Li-
17. teras XP sibi invicem insertas, ipsamq; *Christi* Servatoris iconem in
18. numis Christianorum reperiri ostendit. Scutulata *Helenæ*, Constantini matris, numismata a superstitiosis Græculis maximi æstimata, ex-
19. plodit ac νοθείας postulat. Numos vultu Imperatorum notatos rerum emendarum instrumentum fuisse, liquido probat, contra *Sebastianum Erizzum*, ex *l. 1. C. de vet. num. pot.* & *cap. 20. Pragmat. Sanct.*
20. *Justin.* itemque *Leonis VI Imp. Nov. 52.* Hinc in laudes jucundi pariter ac utilis studii rei numariæ veteris digreditur, ad illustris *Spanhemii* opus de Usu & præstantia numismatum, lectorem remittens, simulque duos Norimbergensium Senatores ex merito celebrans, *Carolum* puta *Welserum* & *Johannem Paulum Ebnerum*, quos & amplissimos thesauros hujusmodi deliciarum eruditarum congessisse, ac earum interpretatione felicissime defungi, ne nos quidem ignorare sivit fama
21. 22. publica. Inire dehinc docet *æstimationem* aureorum & argenteorum numorum, secundum valorem *materiæ*; enumerat etiam dotes monetæ *aneæ*, quæ in gazophylaciis literatorum reponi mereatur. Exempla refert illorum, qui care emerunt numos æneos, ac in his *Joh. Andreæ Averoldi*, qui teste *Ænea Vico*, aureos XXX expenderit, ut Commodi æreo numismate cum simulacro Martis pacifici, itemque ducatos LX, ut alio, in quo Commodus Herculis schema induit, potiretur.
Quæ

Quæ tamen expensæ minus admirationem merentur, quam, si vulgatæ traditioni fides habenda, quod Heraclii numisma Magno cuidam Duci Hetruriæ septem coronatorum millibus constitit. Dum catalogum texit Imperatorum & Tyrannorum, quorum numi rarius occurrunt, merito *Othones & Pescennios ex ære* omnium rarissimos esse prædicat. Othones nempe æneos revera in orbe existere, negare non audet, ex quo, qui id olim negarat, Chifletius palinodiam cecinit, & Patinus cum aliis magni nominis antiquariis sententiam affirmantem calculo suo extra dubium posuit. Subnectit modos perpurgandi numos c. 23
a rubigine, itemque rite distinguendi adulterinos a veris. Sed nimi- 24. 25.
um jam prolixi fuimus. Ipsum ergo Autorem adi sis, qui & soliditate rerum, & verborum elegantia, non allicit modo, sed & detinet lectorem, nec dimittit facile, antequam ad calcem libri pervenias. Unicum paradoxum excerpere adhuc juvat: *Etsi* (inquit) *ridiculum hoc quibusdam videbitur, non ludimus tamen, sed serio opinamur, olfactu etiam eum, qui sagax nasum habet, novos numos a veteribus dignoscere posse. Sic enim Martialis l. 9. epigr. 60:*

Consuluit nares, an olerent æra Corinthon.

THE BETOVERDE VVEERELD.

id est,

Mundus fascinatus, sive, accurata excussio sententiæ vulgaris de Spirituum natura, viribus, functionibus & officiis, itemque operibus abs hominibus eorum ope peragi solitis; quatuor libris suscepta a *Balthasare Bekkero*, SS. Theol. D. & Ecclesiaste Amstelodamensi.

Amstelodami, apud Danielem van den Dalen, 1691, in 4. Plag. 56.

Prodiere secunda vice libri duo priores e quatuor illis, quos publicæ luci destinavit Autor jam toto forte orbe literario notissimus, omni studio id agens, ut quicquid hactenus de Angelis bonis & malis eorumque sapientia aut calliditate, itemque potentia & operationibus circa homines, non a vulgo solum, sed & eruditissimo quovis creditum, ac e Scriptura sacra probatum fuit, id omne impugnet atque destruat.

inter cætera monet, nullos *librales asses* hodie superesse, bene tamen
c. 7. minores. Recenset porro æris vulgaris genera, *Hepatizon*, *Cyprium*, *Sallustianum*, *Livianum*, & *Marianum* seu *Cordubense*, itemque numos superstites ex ære *Corinthiaco*. Observat, *Septimii Severi* tempore *plumbum* æri admisceri cœpisse, quod pateat e guttulis plumbeis, ex
8. æneo numo igni imposito undiquaque prorumpentibus. De æreis illis grandioribus, quos *Metalliones* vocari mos est, dum agit Noster, notat Italis proprio nomine *Medaglioni Crotoniati* appellari, idq; vocis corruptum esse suspicatur ab imperitis doctorum antiquariorum auditoribus e Græco Κροττωτὰ νομίσματα, quod est, *fimbriata numismata*. Κροσσὸς enim vel Κροττὸς *fimbria* est. Habent nimirum ex his numis aliqui *limbum*, ærei ex aurichalco, aurichalcei ex ære.
9. Ab ære transitum facit Autor ad *argentum*, ubi *denarii*, *quinarii*, *sestertii* & *sestertiûm*, *libellæ*, *sembellæ*, *teruncii*, *numi* (proprie in argentum quadrantis) vocabula explanat. Defendit heic *Plinium* adversus commentatorem Dalecampium, qui reprehenderat dicentem l. XXI c. ult. *denarium* esse *drachmam Atticam sive medicinalem*. Octo autem ejusmodi drachmæ efficiunt unciam Romanam, cum tamen septem denarios unciam olim effecisse, certissimum sit. Commode itaque probat Wagenseilius, *Plinium* h. l. loqui de levioribus sui temporis denariis, & Savotum testem adducit, qui ponderando addidicit, inde ab excessu Neronis pondus denariorum imminui occœpisse. Unde idem Plinius l. 33. c. 9. scribat: *Alii* e pondere (Denarii) *subtrahunt*; *cum sit justum*, *LXXXIV* (denarios) *e libris* (singulis) *signari*. Sic nempe, si libra constet denariis *LXXXIV* sive drachmis *communibus*, uncia exhibebit denarios septem. At si uncia octo denarios leviores drachmas *medicinales* complectatur, libra erit denariorum *XCVI*. Hinc Fannius:

Centum hæ sunt drachmæ; quod si detraxeris istis
Quatuor, efficies hanc nostram denique libram.

10. De argenti apud Romanos signati bonitate non semper eadem, postmodum disserit Autor, numorumque bracteatorum, (ubi bracteis duabus argenteis vilius metallum includitur,) artificium non intercidisse probat exemplo *Phil. Henr. Mülleri*, civis Augustani, cujus numi stannei argentati elegantissimi sane sunt, ac oculos facile fallere possent, ut argenteos crederes, si nullam velles ponderis habere ratio-

rationem. *Serratorum, bigatorum, quadrigatorum, victoriatorum* numorum voces dein exponuntur, & MXXXVII in universum numismata Consularia hodie extare, observatur. Mox ubi de *aureis* sive c. 11.
solidis numis, itemque de *officinis monetæ, Triumviris monetalibus,* 12.
Procuratoribus aut *Præpositis monetæ*, itemque ratione veteribus usitata *flandi feriendiq;* unum idemque numisma, ab aliis viris doctis 13.
pridem occupata repetiisset Wagenseilius, quæstionem ventilat: *num extent duo Romanorum numi per omnia similes, & qui ex eadem matrice prodierint?* Negarat eam *Carolus Patinus*, pro infallibili signo capiendum dictitans, si duo ad amussim similes reperiantur, alterutrum esse suppositum & ad veteris imitationem effictum. Affirmaverat *Æneas Vicus*, a *Deciano* duos, tres, quatuorve per omnia similes conquisitos memorans. Addit Noster, impossibile esse, ut numus novus exactissime prototypo respondens effingatur; id quod ope circini minus accurate, certius seta equina sigillo recurvato adaptata demonstrari possit.

Meminit inde moris, a C. Julio Cæsare invecti, ut Principis 14.
vultus publica moneta repræsentaretur, quo honoris genere soli Dii Deæque, & in his Roma æterna, affici sueverant antea. Post Augustum ait Cæsares sibi solis jus auri argentique signandi vindicasse, Senatui æris tantum procudendi potestate relicta. Hinc plerisq; æreis numis notam S. C. impressam cerni, quæ literæ in aureis argenteisque *neutiquam* appareant, imo ne quidem in istis quibus inscriptum: S. P. Q. R. OB. CIVES. SERVATOS, qualem *Galba* possideat. Hoc manifestum indicium esse, nullos tales Senatus autoritate post Cæsarem fuisse excusos. Excipit tamen Trajanum, in cujus aureis quoque & argenteis numis, etsi literæ S. C. ibi non reperiantur, creberrime nihilominus occurrat inscriptio S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. Quæ dum in chartam conjicimus, memoriam subeunt numi non uni aurei, quorum notitiam debemus illustrissimo Comiti Francisco Medlobarbo Birago:

NERO CAES. AVG.
PONTIF. MAX. TR. P. V. P. P. EX. S. C. *fol. 92.*
A. VITELLIVS GERM. IMP. TR. P.
S. C. *fol. 105. ex Patini Suetonio f. 367.*
HADRIANVS AVGVSTVS.
COS. III. S. C. *fol. 183.*

 Tace-

Tacemus alios ex eodem colligendos. Non tamen, qui & illum latuit, aureum primæ magnitudinis, cujus prorſa caput velatum exhibet, illudque quidem, ut ex ductibus faciei criniumque ſuggeſtu patuit, *Fauſtinæ junioris*, inter Deas a marito M. Aurelio Antonino relatæ, cujus nomen proprium non erat adjectum, ſed longe auguſtius, nempe PIETAS. In averſa ſedet Dea, dextra victoriolam, ut videbatur, ſiniſtra haſtam tenens, adſcriptis nomine VESTA ac, (quod præcipue notandum ducebamus, cum inſignis ille numus a Viro quodam Conſultiſſimo inſpiciendus nobis non ita pridem concederetur,) *literis iſtis* S.C. quas in aurea ſane ſeculi illius moneta rariſſime offendas.

c. 15. Sed ad Wagenſeilium revertendum eſt. Præter Imperatorum vultus, eorum etiam uxores, ſobolẽ, imo & amicos, in pecunia publica conſpici, peculiari is capite perſequitur. Proxime ſequenti de *Colo-*
16. *niarum & municipiorum* numis, & quomodo ars ſculptoria ac monetalis, ab Auguſto inde usque ad Alexandrũ Severum, floruerit, deinceps vero rudis plane ac impolita evaſerit, nonnulla memoriæ prodit. Li-
17. teras XP ſibi invicem inſertas, ipſamq; *Chriſti* Servatoris iconem in
18. numis Chriſtianorum reperiri oſtendit. Scutulata *Helenæ*, Conſtantini matris, numiſmata a ſuperſtitioſis Græculis maximi æſtimata, ex-
19. plodit ac *νοθείας* poſtulat. Numos vultu Imperatorum notatos rerum emendarum inſtrumentum fuiſſe, liquido probat, contra *Sebaſtianum Erizzum*, ex *l. 1. C. de vet. num. pot.* & *cap. 20. Pragmat. Sanct.*
20. *Juſtin.* itemque *Leonis VI Imp. Nov. 52.* Hinc in laudes jucundi pariter ac utilis ſtudii rei numariæ veteris digreditur, ad illuſtris *Spanhemii* opus de Uſu & præſtantia numiſmatum, lectorem remittens, ſimulque duos Norimbergenſium Senatores ex merito celebrans, *Carolum* puta *Welſerum & Johannem Paulum Ebnerum*, quos & ampliſſimos theſauros hujusmodi deliciarum eruditarum congeſſiſſe, ac earum interpretatione feliciſſime defungi, ne nos quidem ignorare ſivit fama
21. 22. publica. Inire dehinc docet *æſtimationem* aureorum & argenteorum numorum, ſecundum valorem *materiæ*; enumerat etiam dotes monetæ *æneæ*, quæ in gazophylaciis literatorum reponi mereatur. Exempla refert illorum, qui care emerunt numos æneos, ac in his *Joh. Andreæ Averoldi*, qui teſte *Æneâ Vico*, aureos XXX expenderit, ut Commodi æreo numiſmate cum ſimulacro Martis pacifici, itemque ducatos LX, ut alio, in quo Commodus Herculis ſchema induit, potiretur.

Quæ

Quæ tamen expensæ minus admirationem merentur, quam, si vulgatæ traditioni fides habenda, quod Heraclii numisma Magno cuidam Duci Hetruriæ septem coronatorum millibus constitit. Dum catalogum texit Imperatorum & Tyrannorum, quorum numi rarius occurrunt, merito *Othones & Pescennios ex ære* omnium rarissimos esse prædicat. Othones nempe æneos revera in orbe existere, negare non audet, ex quo, qui id olim negarat, Chifletius palinodiam cecinit, & Patinus cum aliis magni nominis antiquariis sententiam affirmantem calculo suo extra dubium posuit. Subnectit modos perpurgandi numos c. 23
a rubigine, itemque rite distinguendi adulterinos a veris. Sed nimi- 24. 25.
um jam prolixi fuimus. Ipsum ergo Autorem adi sis, qui & soliditate rerum, & verborum elegantia, non allicit modo, sed & detinet lectorem, nec dimittit facile, antequam ad calcem libri pervenias. Unicum paradoxum excerpere adhuc juvat: *Etsi* (inquit) *ridiculum hoc quibusdam videbitur, non ludimus tamen, sed serio opinamur, olfactu etiam eum, qui sagax nasum habet, novos numos a veteribus dignoscere posse. Sic enim Martialis l. 9. epigr. 60:*

Consuluit nares, an olerent æra Corinthon.

THE BETOVERDE VVEERELD.

id est,

Mundus fascinatus, sive, accurata excussio sententiæ vulgaris de Spirituum natura, viribus, functionibus & officiis, itemque operibus abs hominibus eorum ope peragi solitis; quatuor libris suscepta a *Balthasare Bekkero*, SS. Theol. D. & Ecclesiaste Amstelodamensi.

Amstelodami, apud Danielem van den Dalen, 1691, in 4. Plag. 56.

Prodiere secunda vice libri duo priores e quatuor illis, quos publicæ luci destinavit Autor jam toto forte orbe literario notissimus, omni studio id agens, ut quicquid hactenus de Angelis bonis & malis eorumque sapientia aut calliditate, itemque potentia & operationibus circa homines, non a vulgo solum, sed & eruditissimo quovis creditum, ac e Scriptura sacra probatum fuit, id omne impugnet atque destruat.

ſtruat. Gravem proinde cenſuram, ut accepimus, apud ſuos incurrit; qui habita Edami ſynodo die decimo Auguſti anni 1691, libros priores ſupprimendos judicaverunt ob falſas & ſcandaloſas, quas contineant, opiniones, editionem quoque reliquorum duorum, quorum ſpem fecerat, prohibuerunt, & quid de ipſomet Bekkero ſtatuendum eſſet, arbitrio ac deciſioni Senatus Amſtelodamenſis eccleſiaſtici commiſerunt.

LIB. I. c. 1. Sub initium Operis *Bekkerus* gravitatem, utilitatem & neceſſitatem diſquiſitionis hujus, una cum ejusdem methodo, exponit, promittitq; libro *primo* ſe acturum de opinionibus & actionibus populorum omnium temporum, terrarum, religionum, circa Deum & Spiritus bonos malosve; *ſecundo* libro excuſſurum ea, quæ de Spirituum potentia & operibus e Scriptura afferri poſſunt; libro *tertio* artes hypotheſi de Spirituum viribus nixas, incantatorias puta, divinatorias & hujus generis alias, exploſurum; *quarto* denique exploraturum, quid in hiſce doceat teſteturq; experientia.

2. Recenſet dein, e ſcriptoribus Græcis & Latinis, ſententias veterum gentilium de DIs, Dæmonibus ac Heroibus, Ideis Platonicis, Intelli-
3. gentiis Ariſtotelicis, Geniis, Manibus, Lemuribus; hinc ortas divina-
4. tiones aſtrologorum, haruſpicum, augurum; itemque incantatio-
6—10. nes magicas. Similia dogmata & ritus monſtrat in hodierno gentiliſmo, e. g. Europæorum Septentrionalium, Finnorum, Lapponum,
11. Samogitarum; Aſiaticorum, Japanenſium, Peguanorum, Sinenſium; Africanorum tandem & Americanorum. Mox quantum conveniant diſconveniantve inter ſe invicem Pneumatologiæ veterum ac moder-
12. 13. norum gentilium, inſtituta utriusque collatione, edocet. Nec Judæorum veterum recentiorumque opiniones de Angelorum bonorum eſſentia, ordinibus, &c. malorumque origine, ut & *Gilgul* ſive transmigratione animarum humanarum in diverſa corpora, reticet; quem-
14. admodum etiam Muhammedanorum placita ex eo luculenter cogno-
15. ſcere licebit. His præmiſſis, Patres Eccleſiæ primitivæ prioribus quinq; ſeculis, ante Papiſmi & Muhammediſmi incrementa florentes adducit, de Angelis bonis & malis differentes, ac quasdam e Gentiliſmo opi-
16. niones ſucceſſu temporis repetiiſſe adfirmat. Cumque Exorciſmum
17. in eccleſia priſca partim improbatum, partim approbatum conſideraſſet, comparat allegatas Judæorum, Muhammedanorum & Chriſtianorum

norum opiniones inter se invicem. Istarum omnium confluxum in *Manichaismo* deprehendi, ac ex hoc fonte communissimas de Angelis ma- c. 18.
lis opiniones profluxisse, asserit. Refert, e Gasparo Schotto cumpri- 19. s.
mis, quid Pontificii credant de Angelorum B. & M. numero, ordinibus, sapientia & potentia, & speciatim de malorum πυ̃ & operibus miris, de spectris, & obsessione corporali, de magia & incantatione; de remediis, tum indubiis, fide & precibus, tum controversis inter nos ipsosque, reliquiis nempe sanctorum, signo crucis, aqua lustrali, agno Dei cereo, invocatione nominis Jesu & Mariæ; itemque de inquisitionibus in sagas criminalibus, earum probationibus per ignem, aquam & stateram, pœnisque capitalibus. Enarrat deinde sententiam Pro- 22.
testantium, tam Lutheranorum, ad Pontificios propius accedentium, quam Reformatorum, tam vulgi, quam eruditorum. Ex his aliquos tantum non omnia credere observat, quæ vulgus credat, ut *Jacobum I* Magnæ Britanniæ Regem in Dæmonologia, ac *Danaum* in Sortiariis; alios omnia fere rejicere, ut Reinoldum *Schottum* Anglum, & Antonium *van Dalen* libro de Oraculis. Cæteros medium tenere, ut *Wierum*. 23.
Collatis sententiis istis, primo Protestantium & Pontificiorum, deinde omnium Christianorum, Judæorum, Muhammedanorum & Gentilium, earum consensum atq; dissensum ob oculos ponit. Sub finem libri, 24.
communem Christianorum, inprimis Protestantium, de Satanæ potentia opinionem, non e Scripturæ vel Naturæ lumine, sed e præjudiciis a prima infantia impressis, ætate vero adultiore crescentibus, ac confirmatis in scholis trivialibus & academiis, natam asseverat.

LIBRO II ante omnia, ut quæstionis status rite formetur, LIB. II.
docet, quousque Ratio aut Scriptura S. viam nobis heic monstrare pos- c. 1.
sint; vocabula etiam *corporis* & *spiritus* in antecessum exponit. Co- 2.
gnitionem animæ & corporis perducere probat ad cognitionem Dei, hujusque perfectionem inferre ejusdem unitatem. Nulla ratione evin- 3.
ci, dari Dæmonas aut Semideos. His enim opus non esse vel ad regendum mundum, vel ad complendum spatium aereum. Qua occasione distinctionem præsentiæ in repletivam, definitivam & circumscriptivam refutat. Esse Spiritus, constare fatetur ex anima humana 4.
ejusque immortalitate e lumine naturæ cognoscibili. Quicquid extra 5.
Scripturam de statu animæ post mortem dici solet, id omne a sana ratione partim falsitatis, partim incertitudinis argui, v. g. de *Gilgul* Ju-

c. 6. dæorum & μετεμψυχώσει Pythagoræorum. E sola ratione demonstrabile non esse, Angelos, h. e. Spiritus alios præter animam nostram,
7 existere. Ipsam Scripturam de natura & origine Angelorum non adeo multa disserere, neque ullibi id facere absolute, sed semper in respectu vel ad Deum, cui ministrant, vel ad fideles, quos protegunt. Hinc reprehendit Theologos, tempus creationis Angelorum, caussam lapsus Satanici ac ferme tempus etiam definientes, item in apparitionibus quibusdam Angelorum præludia incarnationis Christi aut pro-
8. bationes mysterii SS. Trinitatis quærentes. Ortum & statum malorum Angelorum paucis, sed perspicue satis, Scripturam tradere, Bekkerus ait. Nempe quod Diabolus ab integritate concreata desciverit, id Christum dicere *Joh. VIII 44.* & Johannem *1. Epist. III. 8.* quodque plures cum illo Spiritus lapsi sint, liquere e *Matth. XXV, 14.*, unde simul constet, Diabolo & angelis ejus paratum esse ignem æternum, in quem quamprimum peccarunt, illico conjecti fuerint, ibique detineantur catenis infernalibus. Neque enim demonstrari posse, ullam gratiam lapsis Spiritibus a Deo factam esse, sive ad conversionem eorum atque reconciliationem, sive dilationem aut mitigationem pœ-
9. næ. Notitiam quidem rerum divinarum humanarumque concedendam monet, ob *Matth. XVIII, 10.* non tamen cognitionem cogitationum humanarum, nisi a Deo eis revelentur. Potentiam quoque magnam *Psal. CIII, 20.* eis adscribi, sed in quo consistat, non explicari. Statuit itaque ipsemet, non posse illos agere in animam nostram, cogitationes nostras emendando, vel confirmando, vel novas inspirando, sine sermone aut signo externo, absq; interventu corporis assumti. Multo minus agere posse in corpora, cum sint spiritus. Hinc opera miraculosa Angelorum soli Deo vendicat, perinde ut miracula hominibus in sacris literis adscripta. Spiritum Sanctum in his talibus loqui cum vulgo, & humano more Deum, ut Regem, describere, cui, uti palatium, thronum, sceptrum, coronam, sic & Angelos, creaturarum præstantissimas, tanquam ministros aulicos, legatos, exercitus, tri-
10. buat. Quando Angelus pios custodire, portare, ducere, defendere, impios vero affligere aut occidere dicitur, id omne proprie de Deo, improprie & ἀνθρωποπαθῶς de Angelis accipiendum. Sic v. g. luctam Jacobi cum Angelo contigisse in somnio sive visione nocturna, qua videbatur sibi luctari Patriarcha, cum vis phantasticæ impressionis specia-

ſpecialiter a Deo motæ, non imaginarie, ſed realiter moveret corpus ipſius tanta violentia, ut femur luxaretur. Agnoſcit, e Scriptura c. 11.
innoteſcere tum Angelorum bonorum principem, *Michaelem* nempe archangelum, tum malorum, *diabolum* ſive *Satanam*. Nam unicum eſſe Satanam, ſed plures angelos malos huic ſubordinatos. Angelos 13.
Abrahæ & Lotho apparentes, homines fuiſſe & fortaſſis tres prophetas Salemitanos. Per Angelum, cujus miniſterio Deus legem in Sinai 14.
promulgavit & populum Iſraeliticum per deſertum deduxit, innui ſolum majeſtatem ſingularemque præſentiam divini Legislatoris. Ita *Angelum, in cujus medio nomen Domini*, Exod. XXXII, 34. nubem fuiſſe, e qua Jehova attributa ſua eſſentialia, voluntatemque revelavit, Ex. XXXIV, 5. Peculiares populorum aut perſonarum angelos tu- 15.
telares dari, inficiatur Bekkerus. Equidem Daniel mentionem facit trium principum Græciæ, Perſiæ & Iſraelis; ſed ſymbolice his Bekkerus notari aſſerit, mundum ab ipſa divina providentia prudentia tanta regi, quanta non poſſet rex terrenus, multis licet miniſtris adjutus. Nam quamvis in hac Dei gubernatione adverſa fronte concurrere quædam videantur, omnia tamen in populi Dei commodum tandem vergere. Chriſtianos *Act. XII, 15.* loqui ex priſtino Judaico errore. Forte etiam ad eundem accommodari ſermonem a Servatore, *Matth. XVIII, 10.* Nomine *Diaboli* aut *Satanæ* perſæpe aliud quid, quam ſpiritum malum deſignari. E. g. *Matth. XIII, 30.* 16.
zizania diſſeminantem *inimicum* (collective ſumtum, ut *Cananaus, Amoreus*,) calumniatorem Chriſtianorum Judæum eſſe, ex collatione *Act. XIII, 45.* hariolatur. Similiter loca *Luc. VIII, 12. Eph. VI, 11. Jac. IV, 7. 1. Petr. V, 8.* ei exponuntur. Μεθοδεῖαι *Eph. VI, 11.* & laquei diaboli *2. Tim. II, 26. 1. Tim. III, 6. 7* ſunt pſeudophiloſophia adverſariorum. Diabolus in carcerem conjiciens *Apoc. II, 10.* notat homines, perſecutores Chriſtianorum. Ita diabolum accuſantem *Job. I & II.* & *Pſal. CIX, 6.* de homine improbo explicat, per *filios Dei* (Job. c. I.) homines pios, (æque ac *Gen. VI, 2.*) intelligens. Negat, Satanæ 17.
competere regnum divino adverſum, eundemve oppugnare poſſe, vel eccleſiam totam, vel ſingulos fideles, cum ignoret cogitationes humanas & captivus detineatur in orco. Quemadmodum vero incendiarius uni ſaltem domui ignem ſubjiciens, moxque in carcerem detruſus, ſi flamma plures poſtmodum ædes, plateas, urbes perdat, has

omnes

omnes succendisse dicitur: ita Satanæ tanquam seductori paradisiaco tribuuntur mala, etsi non ab ipso amplius Satana, sed seducto humano genere peragantur.
c. 18. Hac fini distinctius considerat loca Scripturæ describentia Satanæ (1.) *versutiam*, (2.) *potentiam*, qua dominatur impiis habetque mortis imperium, (3.) *opera*, tum in genere, quod malum operetur, verbum Dei furetur, pios tentet & accuset, tum in specie Apostolos cribraverit, Judam & Ananiam obsederit, (4.) *transfigurationem in angelum lucis*, (5.) *præsentem infernalis captivitatis statum*, (6.) *imminentem perditionem*. Hæc omnia enim, si unicæ personæ, qualis diabolus, tribuantur, fictum iri Deum, qui nunquam extiterit. Pleraque idcirco de pravis concupiscentiis & operibus hominum a Satana olim in Paradiso seductorum exponenda
19. contendit. Ex instituto deinceps de seductione Protoplastorum Satanica acturum se profitetur. Sed nullibi lectori attento minus satisfacit, quam heic, ubi vel maxime opus erat. Certe ex hypothesibus ejus, (v. c. quod ab ista hora, qua peccavit Satan, a Deo irato æternum rejectus ac sine mora detrusus sit in infernalem carcerem, absque ulla spe redeundi, item quod homines ad malum irritare nequeat, cum cogitationes eorum penitus ignoret, nec alio deflectere, aut novas suggerere possit, quod in visibili forma apparere non possit, corpusve sibi adaptare, aut per serpentem loqui, &c.) consequitur, Satanam non magis olim seduxisse homines, ac hodie. Seductionem tamen aliquam primævam credit e *Joh. VIII. 2. Cor. XI. Apoc. XII.* Debuisset ergo hæc ἐναντιοφανῆ removere & clarius docere, quid de ea re statuat. Heic vero solummodo tricas nectit varias, & difficultates congerit, quæ cæteros Geneseos interpretes urgeant. Tandem concludit, textum Mosaicum totum, nec de serpente, nec de Satana, nec de ambobus *literaliter* exponendum esse, sed *allegorice*; nec Mosi caussam defuisse, ex qua tum temporis, sub schemate continuo serpentis, de Satana locutus fuerit, in enarratione & seductionis & maledictionis
20. insequentis. Congressum Christi & Satanæ in deserto non realiter, sed *in spiritu*, h. e. in visione, sicut postea colloquium cum Mose &
21. Elia in monte Tabor, contigisse arbitratur. Davidem instigatum, ut numeraret populum, *1. Chron. XXXII, 2.* a *Satana* h. e. adversario aliquo, sive adulatore aulico; quemadmodum Abisai eodem nomine
22. appellatur *2. Sam. XIX, 22.* Per Corpus Mosis, *v. 9. epist. Judæ*
probabi-

probabilissime significari populum Hierosolymitanum, cum templo, lege & cultu Mosaico. Per Michaelem intelligi defensorem gentis Judaicæ, (juxta ac *Dan. XII.*) qui dicatur objurgasse Satanam, h. e. adversarium, Josuæ & Zorobabeli resistentem, qualis Titnai & Starbosnai *Esra V, 2. 3.* Ad *1. Sam. XXVIII, 7. sq.* respondet, non veras c. 23.
fuisse prædictiones, sed meras nugas vetulæ, spiritu aliquo fatidico se præditam mentitæ. Locum *Job. II, 7.* exponit: *Egressus est Satan a conspectu Jehovæ, & percussit*, non Satan, sed Jehova, *Jobum ulcere* 24.
pessimo. Historiam quippe veram exornari fictis circumstantiis, ad instar *1. Reg. XXII, 19.* Quæ *2. Cor. XII.* de Satana Paulum colaphizante leguntur, de persecutionibus, contradictionibus, & calumniis adversariorum accipit. In Veteri Testamento quotiescunque inter- 25.
pretes *Diabolos* memorent, in textu originali reperiri aut שדים h. e. idola, quæ *devastatores* dicantur, quia ob eorum cultum idololatrarum regiones Numen abominari & devastare soleat, vel שעירים *pilosos* sive *hircos*, animalia illa bruta. In Novo Testamento *δαίμονας* nominari, non quod sint, sed quod a Gentilibus fingantur. Locum *Jac. II, 19.* [illegible] φρίσσει: *Dæmonia*, h. e. sacerdotes gentilium, Dæmoniorum nomine responsa dantes, *credunt Deum esse & contremiscunt*; perinde uti *Jer. L. 2.* Bel & idola (i. e. eorum sacrificuli) erubescere dicuntur. Si *Bekkero* judice standum est, *Dæmoniaci* in No- 26.
vo Testamento peculiaribus morbis erant affecti cerebrum lædentibus, sensusque adeo internos, inprimis phantasiam turbantibus, ac paroxysmos instar febrium habentibus, atq; symptomata gravia, v. c. furorem, surditatem, obmutescentiam, &c. *Spiritus Domini* a Saule recedens, *1. Sam. XVI.* erat (juxta autorem nostrum,) animositas & fortitudo regia: sed succedens *spiritus malus* ejusdem timiditas cum paroxysmis melancholicis & pene cum furore, ad cantum citharæ, quo Satanas fugari nequeat, recedens. In ejectione Dæmoniorum (loqui- 27.
mur ex sententia Bekkeri,) Christus dictis factisque suis vulgo se attemperavit; quandoquidem non venerat, ut scientiam rerum naturalium traderet, aut errores circa istas refutaret, sed ut religionem instauraret, seque Messiam promissum esse demonstraret. Hinc morbos *Dæmonia* vocans loquebatur cum vulgo, prout & alibi Solem oriri atque occidere dicit. Speciatim spiritus immundus *Marc. I, 13.* erat 28.
morbus insaniæ, ex quo miser ille putabat, se esse diabolum, sicut

D Nebu-

Nebucadnezar credidit se esse bestiam. Sic & *Matth. VIII. 28.* fuit vesanus existimans, vel a legione dæmonum inhabitari se. Hunc Christus a rabie illa liberavit, eademque gregem porcorum, petito sanandi annuens, percussit. Lunaticus *Matth. XVII.* fuit epilepticus.
c. 29. Eadem libertate alia quoque Scripturæ dicta Bekkerus a Satana detor-
30. quet in pravos homines. Sic Principatus & Potestates piis adversantes, *Rom. VIII, 38. Eph. VI. 12. Col. II. 15.* sunt ei magistratus infideles. Princeps hujus mundi ejectus, *Joh. XII,* notat magistratus mundanos, Herodem & Pontium Pilatum. Deus hujus mundi *2. Cor. IV, 2.* sunt carnales concupiscentiæ eorum, quibus (juxta *Phil. III.*) venter Deus est. Princeps potestatis aeris, spiritus qui operatur in filiis infidelitatis, *Eph. II,* est dominium pravarum cupiditatum. Spiritualia nequitiæ in cœlestibus, *Eph. VI, 12.* non sunt Spiritus mali sub cœlis, sed pravitates & nequitia animæ humanæ, rebus fidei ac cœlestibus
31. se immiscentis atque verbis & factis ea impugnantis. *Spectra* dein & *somnia* diabolica confutat Autor, eo quod Diabolus non adjuvetur a Deo in corpore sibi adaptando, sicut angeli boni, quorum
32. apparitionem haud negat. Nec magis concedit, quod vulgo dicitur, Satanam esse insignem Physicum, Polyglottum, Theologum. *Non* esse ait *Physicum;* quia res naturales & corporeæ absque corpore non intelligantur. Nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. *Non Polyglottum;* quia spiritus non operetur nisi cogitando, i. e. intelligendo & volendo. Jam licet quis cogitet, qua lingua incolæ terræ Australis incognitæ utantur, non posse istam hoc ipso addiscere. Absque interventu corporis, (i. e. vel audiendo vel in libris legendo) spiritum nihil concipere posse de hominis lingua, vel voce, vel sono. *Non* denique *Theologum;* Nam & angelos bonos nihil nosse de rebus divinis, nisi quantum e divina revelatione & legatione ad pios compertum habent. Multo ergo minus patrem mendaciorum perscrutaturum
33. profunditates mysteriorum divinorum. *Regnum* denuo *Satanæ* destruit, h. e. potentiam atque dominium post lapsum, cum id ne ante
34. 35. lapsum quidem habuerit; & vulgarem sententiam de potestate diaboli nec cum veritate fidei Christianæ, nec cum vera pietate simul consistere posse, sub libri calcem pronuntiat.

Habes in compendio libros Bekkeri duos priores, a Doctore quidem Theologo inter Reformatos magni nominis profectos, eoque nomine locum in *Actis* nostris *Eruditorum* meritos, at tanta audacia

Seri-

Scripturæ innumera loca pervertentes, ac ubi primæ hypotheses probandæ sunt, probationibus destitutos, ut paucos neminemve, paulo reverentius Scripturas divinas habentem, nec ad rationis occœcatæ in spiritualibus dictamen eas refingentem, fore putemus, qui abs eo in suam se pertrahi sententiam passurus sit.

GERHARDI FELTMANNI TRACTATUS DE Impari Matrimonio.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691, in 8.
Constat plagulis 22.

QUa occasione Autor Consultissimus ad hanc quæstionem præjudicialem & maxime illustrem accesserit, ut eam succincta & solida interpretatione excuteret, sub initio tractatus ingenua libertate enarrat. Notum videlicet est, ante annos non ita multos acerrimam disceptationem subortam esse de jure successionis legitimæ in Comitatum Benthemensem, a quo filios Ernesti Guilielmi Comitis frater ejus Philippus Conradus, istiusque dehinc filius, tum propter generis materni ignobilitatem, tum propter specialis pacti successorii dispositionem excludere certabat. Dictus modo Comes Ernestus Guilielmus solenni matrimonio sibi junxerat Gertrudim Zelstiam, ex clara inter cives gente apud Zütphanienses editam; ex qua cum duos suscepisset filios, Ernestum & Christophorum Bernardum, (quorum alter numeratur inter eos, qui prætorianis equitibus Magnæ Britanniæ Regis Guilielmi III præfecti sunt, alter prætoriæ navi imperat:) post suborto fribusculo, pactū successorium inierat cum fratre Philippo Conrado, cujus potiora capita hæc erant, ut Zelstia conjux liberique ex ea nati omnes titulo quidem Comitis ornarentur, contenti autem arce Schutterpiensi & reditibus, quos ex eo districtu capere licet, cæteris rebus genitoris sui abstinerent, veluti debitis Philippo Conrado ejusque proli ex pari connubio genitæ. Confirmavit hanc pactionem Imperator, jussitque Episcopum Monasteriensem, ut eam traheret ad suam curam & tuitionem singularem, quæ vulgo Conservatorii voce venit. Neque sic contentus pater, postea exhæredes insuper scripsit suos natos, & in testamento solenni repetiit firmavitque pactum antea cum germano celebratum. His ita dispositis, cum tanti præjudicii negotium non pos-

set aliter quam in lites & dissidia ambigua dissolvi; factum est, ut utraque pars Principum potentiorum clientelam ambiret, simulque per Literatos causam in scriptis publicis orandam curaret. Pulchrum duxit Autor hac in palæstra a partibus filiorum præteritorum stare. Quamobrem auxit primum Apologium, quæ apud Boomios Amstelodami sub titulo *manifesti* typis descripta prodiit, in qua tamen ea tantum pro suis agnoscit Noster, quæ editor ejus principio cujusque versus secretis notis signavit. Postea aliud scriptum composuit lingua Gallica sub titulo *Des Enfans illustres nez d'une roturiere*, jamque typographo commiserat, sed quod nunc, mutata sententia, Latine edere maluit.

Dispertitus vero est tractatum istum in tres partes, quarum prima & postrema in tria rursus capita distinctæ sunt. In prima parte perspicue primum formatur status controversiæ, num liberi ex impari matrimonio geniti sint capaces Feudorum Regalium, ut patri in Principatu ac Comitatu Imperii succedant. Ordine dehinc disputatorio servato, XLV technas in *Cap. I* recenset, quibus negativam sententiam nonnulli adstruere laborant; *Cap. 2.* exhibet rationes veras & exempla selecta pro adstruendo liberorum jure; *Cap. 3.* resolutionem dubiorum addit. Prolixum nimis foret, tot rationes, tamque varia exempla sibi invicem occurrentia, eorundemque conflictum ordine competente vel leviter saltim stringere; quocirca loca, præ cæteris notabilia quæ nobis visa sunt, nude allegabimus, de eorundem exacta connexione & applicatione ad præsentem materiam non adeo solliciti, cum de scopo Autoris Clarissimi jam sufficienter constet. Pag. 13. & seq. recensentur nomina nonnullorum Principum, quibus inæquale matrimoniū inire placuit, ea tamen lege, ut liberos exinde susceptos in dignitatis gradu inferiore post se relinquerent. Ex his primum occurrit Fridericus I cognomento Victoriosus Elector Palatinus cum Clara Tettingia; sequuntur Otto Dux Luneburgensis cum Mechtilde Campensi, Georgius Fridericus Marchio Bada-Durlacensis cum Elisabetha Stozinia, Georgius Aribertus Princeps Anhaltinus cum Johanna Crosecia, Ferdinandus Bavariæ Dux cum Maria Pettenbecia; quibus *pag. 36.* accedunt Ferdinandus Austriacus cum Philippina Velsera, Ludovicus Lusitanus Bejæ Dux cum Jolanta. *Pag. 16.* refertur ex Trithemii Chronico Ducū Bav. Ernestum Bojariorum Ducem ex decreto Consi-

Consiliariorum suorum pœna parricidii affecisse Agnetem Bernaueriam patre chirurgo natam, quod vincula amoris arctissima cum filio suo contraxerat. Supplicii vero istius rigor immoderatus, & qui illud antecessit, processus non rite formatus, censuram merito subit *pag. 137*. Pag. 54. & seq. digressio prolixa instituitur circa Antonium Lusitanum, Priorem Cratensem vulgo dictum, quem Ludovicus Emanuelis Lusitaniæ Regis filius secundogenitus ex Jolanta obscuræ originis fœmina susceperat. Postquam enim præter spem & expectationem proximiores Regni hujus hæredes fatum abstulerat, ut illud ad Antonium, ex justo se natum esse matrimonio utcunque probantem, devolveretur, validissimum iste contradictorem expertus est Regem Hispaniæ, qui jus successionis non tam via juris, licet Pontificem ut arbitrum in speciem admitteret, quam aperto Marte sibi asseruit. Quam varii vero casus & insperata fortunæ ludibria turbas hasce distinxerint, fusius exponere Noster satagit. *Pag. 62.* ut & *pag. 92.* memorantur exempla quorundam Principum, qui liberos ex uxore inferioris ordinis susceptos provinciarum suarum hæredes reliquerunt. Sic Uladislaus I Bohemiæ Rex placide regnum obtinuit, licet aviam haberet pastoris filiam, quam teste Ænea Sylvio, Udalricus sibi junxerat. Admissus quoque dicitur ad successionem in Comitatum Marcæ & Sleidæ ac Lumaini dynastiam Franciscus Antonius ignobili matre natus. Imo in contradictorio judicio apud Imperatorem obtinuit successionem in Ducatum Mutinensem Cæsar Estensis, seu Atestinus, qui matrem Lauram plebejæ originis fœminam agnoscebat. Plura exempla se consulto prætermittere profitetur Noster, cum mortalium mentes hoc præjudicio laborent, cunctos optimates generosique sanguinis viros, quoties sibi jungant geniali fœdere lecti virginem ignobilem, nuptias se facere indignas, & plerique ideo aversentur rei quasi probrosæ fieri mentionem, & obductam Familiæ cicatricem refricari. *Pag. 116.* censum virorum exhibet, qui ignobili loco nati hoc seculo inclaruere, ut Ducum Comitumque dignitatem obtinerent. Hæc de parte I.

Pars II mixtim declarat tum quæ sit conditio liberorum ex matrimonio ad morganaticam contracto susceptorum, tum quod in præsenti casu talis pactio nunquam legitime intercesserit, quodque sola patris Ernesti Guilielmi Comitis assertio in pacto successorio cum fratre inito plenam rei hujus probationem non absolvat. *Pars III* &

 postre-

postrema pactum successorium, quod Ernestum Guilielmum cum fratre Philippo Conrado in præjudicium liberorũ ex Zelstia suscepto-rum iniisse jam memoravimus, cum juris positivi regulis confert eodem ordine, qui in prima parte occurrit. Ex tribus etenim capitibus *Cap. I* colores varios monstrat, quorum fuco pactum istud ut validum & legitimum utcunque appareat. Potiores ex his videntur, autoritas pactorum hæreditariorum & confraternitatum, quæ inter Illustres personas celebrata; confirmatio Imperatoris specialiter concurrens; reverentia parentibus debita; patriæ calamitas ex dissidio hoc metuenda. *Cap. II* rotunde negat, patri ullam disponendi facultatem competiisse circa Feudum Regale in præjudicium liberorum, qui jamjam nati jus quæsitum habuerunt, quod ipsis invitis neutiquam auferri potuerit. Circa *Cap. III & fin.* quod impedimenta in Cap. I hujus partis objecta provide tollit, istud obiter adhuc notamus, Constitutionem Saxonicam p. 307. denuo occurrentem (conf. p. 253.) molliorem omnino demereri censuram; hujus quippe ratiocinatio justa nobis videtur, & satis valida, dummodo casui genuino adaptetur.

SOLUTIO CURVÆ CAUSTICÆ PER VULgarem Geometriam Cartesianam; aliaque,

Auctore Johanne Bernoulli, Med. Cand.

QUia modus, quo naturam Curvæ Causticæ, Nob. D. T. primum consideratæ, per vulgarem Geometriam inquisivi, diversamque deprehendi ab ea, quam applicatæ Semicirculi in punctis bisectionum formant, non cuivis obvius est, placet hic eum in gratiam amatorum hujus Geometriæ plenius exponere: ubi primo notare convenit,
TAB. I. quod (Fig. I) CB radius reflexus paralleli DC, sit æqualis ipsi AB, interceptæ inter centrum A & punctum intersectionis B. Nam ob ang. ACF = ACE & DCF = BCE, erit ACB = ACD = CAB, ergo BC = AB, q. e. d.

Hoc præliminato, hujus curvæ generationem sic concipio: Sint (Fig. II) tres radii prædicto modo reflexi AF, BE, CD, se mutuo secantes in punctis G, H, I, quorum quilibet ex hypothesi curvam quæsitam tangit, ideoque punctum contactus radii BE non poterit esse in HB,

TAB. I. ad A. 1692. pag. 30.

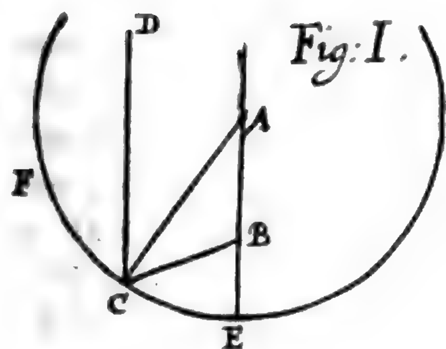

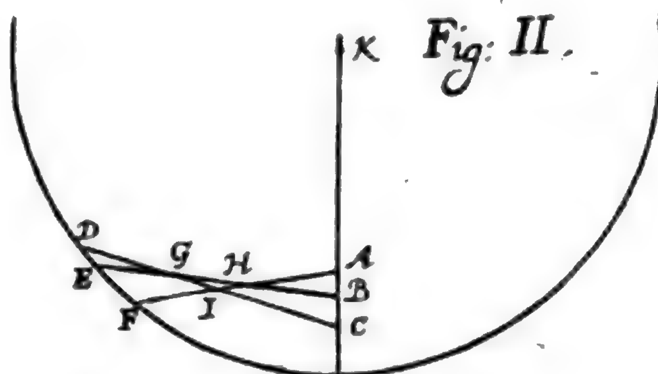

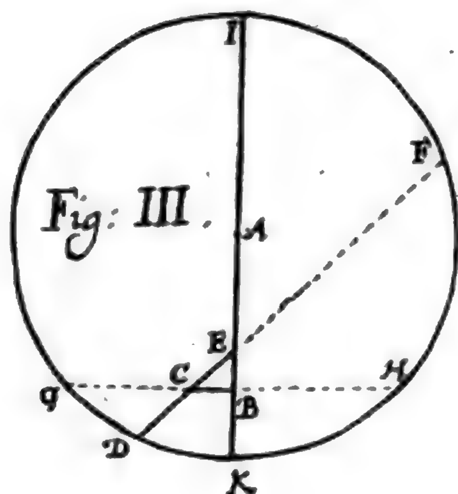

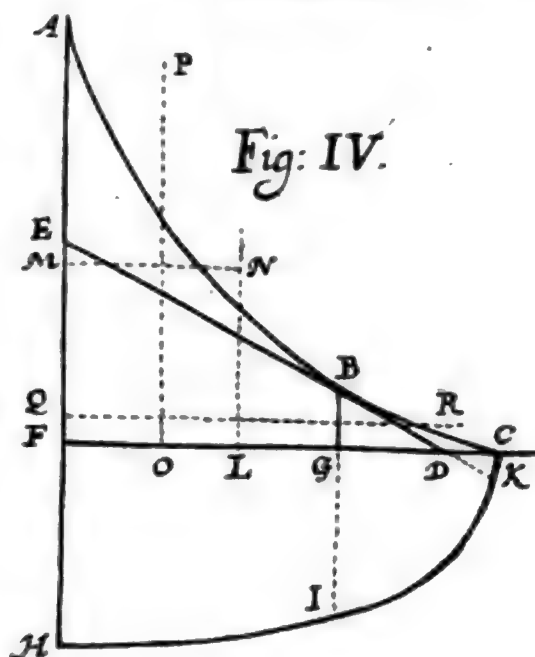

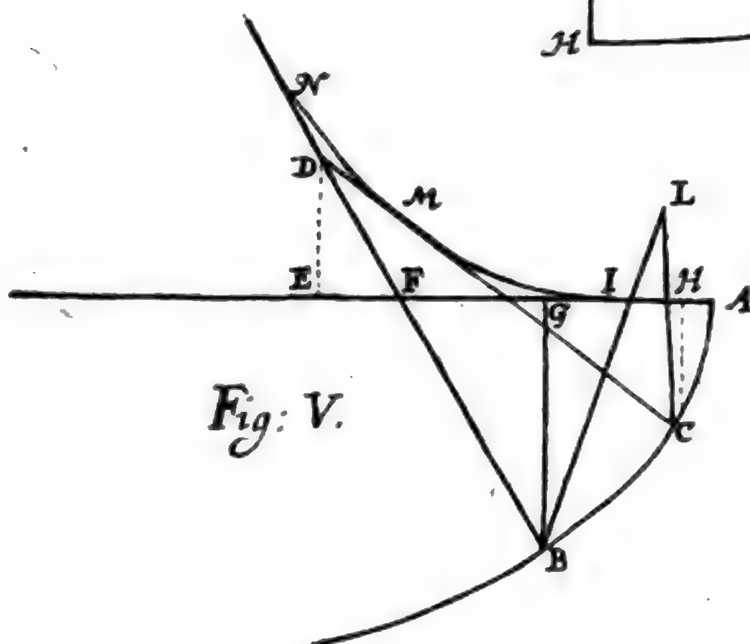

in HB, secus AF curvam secaret; nec etiam erit in GE, alias DC secaret utrumque contra hypothesin; erit ergo in GH. Intelligantur nunc puncta A & C magis appropinquari ad B, magis itaque accedent etiam ad se invicem puncta H & G, ut ita arctius limitetur punctum contactus; si ergo A & C coincidant in B, concurrent quoque G & H, adeo ut contactus plane determinatus sit, nimirum in concursu punctorum G & H. Liceat concursum hunc appellare *punctum concurrentiæ*, quod in hoc speciali exemplo ita comparatum est, ut unica linea EB per illud duci possit, quæ sit æqualis ipsi conterminæ KB, cum per quodlibet aliud punctum G vel H cis vel ultra punctum concurrentiæ semper duæ lineæ EB & DC vel EB & AF duci possint, ita ut tam KC = CD, quam KB = BE, vel tam KA = AF, quam KB = BE. Quod hactenus dictum est de puncto concurrentiæ in radio reflexo EB, pariter etiam intelligendum erit de omnibus aliis, in radiis reflexis FA, DC &c. Ideoque problema propositum huc recidit: *Invenire naturam curvæ, quam formant puncta concurrentiæ radiorum reflexorum.*

Ad hoc investigandum ponatur more *Cartesiano* (Fig. III) AB = x, perpendicularis BC = y, AS = a: invenienda itaque est CD, quæ si producatur ad E, DE sit = AE, & resultans æquatio habebit duas radices æquales, quia supponitur C esse punctum concurrentiæ, per quod sc. unica linea DE ducitur ita ut sit = AE: ponatur ergo CD = z & AE (ED) = m, erit CE = $m - z$, BE = $\sqrt{mm - 2mz + zz - yy}$, & AE = AB − BE = $x - \sqrt{mm - 2mz + zz - yy} = m$: reducta æquatione invenitur $m = \frac{xx - zz + yy}{2x - 2z}$: porro quia $\sqrt{aa - xx}$ = GB, erit ▭ GCH (DCF) = $aa - xx - yy$, proinde CF = $\frac{aa - xx - yy}{z}$ & DF = $\frac{aa - xx - yy + zz}{z}$ EF = $\frac{aa - xx - yy + zz}{z} - m$, ideoque ▭ DEF = (KEI = $aa - mm$ =) $\frac{aa - xx - yy + zz}{z}m - mm$, invenietur ergo $m = \frac{aaz}{aa - xx - yy + zz} = \frac{xx - zz + yy}{2x - 2z}$: reducta æquatione habetur

$z^4 -$

$z^4 - 2xxzz - 2yyzz - aazz + 2aaxz + x^4 + 2xxyy + y^4 - aaxx - aayy = 0.$

Hæc itaque æquatio duas radices æquales habens multiplicetur per duas progressiones arithmeticas $-0, -1, -2, -3, -4$ & $+4, +3, +2, +1, +0$, provenient duæ æquationes,

⊙ $4xxzz + 4yyzz + 2aazz - 6aaxz - 4x^4 - 8xxyy - 4y^4 + 4aaxx + 4aayy = 0$, &

☿ $4z^3 - 4xxz - 4yyz - 2aaz + 2aax = 0$. M. per $xx + yy + \frac{1}{2}aa$ & ⊙ per z, provenit

sub: $4xxz^3 + 4yyz^3 + 2aaz^3 - 4x^4z - 8xxyyz - 4aaxxz - 4y^4z - 4aayyz - a^4z + 2aax^3 + 2aaxyy + a^4x = 0$, &
$4xxz^3 + 4yyz^3 + 2aaz^3 - 6aaxzz - 4x^4z - 8xxyyz - 4y^4z + 4aaxxz + 4aayyz = 0.$

resid. ♃ $6xzz - 8xxz - 8yyz - aaz + 2x^3 + 2xyy + aax = 0$. M. per $2xx + 2yy + aa$ & ⊙ per $3x$, habebitur

sub: $12x^3zz + 12xyyzz + 6aaxzz - 16x^4z - 32xxyyz - 10aaxxz - 16y^4z - 10aayyz - a^4z + 4x^5 + 8x^3yy + 4aax^3 + 4xy^4 + 4aaxyy + a^4x = 0$, &
$12x^3zz + 12xyyzz + 6aaxzz - 18aaxxz - 12x^5 - 12y^4x - 24x^3yy + 12aax^3 + 12aayyx = 0.$

resid. ☽ $16x^4z + 32xxyyz - 8aaxxz + 16y^4z + 10aayyz + a^4z - 16x^5 - 32x^3yy + 8aax^3 - 16xy^4 + 8aaxyy - aaxyy - a^4x = 0.$

sub: ☿ $6xz^3 - 6x^3z - 6yyxz - 3aaxz + 3aaxx = 0.$
♃ $6xz^3 - 8xxzz - 8yyzz - aazz + 2x^3z + 2xyyz + aaxz = 0.$

sub: resid. $8xxzz + 8yyzz + aazz - 8x^3z - 8xyyz - 4aaxz + 3aaxx = 0.$
⊙ $8xxzz + 8yyzz + 4aazz - 12aaxz - 8x^4 - 16xxyy - 8y^4 + 8aaxx + 8aayy = 0.$

resid. $3aazz - 8aaxz + 8x^3z + 8xyyz - 8x^4 - 16xxyy - 8y^4 + 5aaxx + 8aayy = 0$ M. per $2x$, & ♃ per aa, erit

sub: $6aaxzz - 16aaxxz + 16x^4z + 16xxyyz - 16x^5 - 32x^3yy - 16xy^4 + 10aax^3 + 16aaxyy = 0$ &
$6aaxzz - 8aaxxz - 8aayyz - a^4z + 2aax^3 + 2aaxyy + a^4x = 0.$

resid. ♀ $8aaxxz - 16x^4z - 16xxyyz - 8aayyz - a^4z + 16x^5 + 16y^4x + a^4x + 32x^3yy - 8aax^3 - 14aaxyy = 0.$

addantur nunc ♀ & ☽; habebitur, diviso per $2yy$, $8xxz + aaz +$

$8yy -$

$8yyz - 3aax = 0$: ideoque erit $z = \frac{3aax}{8xx + aa + 8yy}$ & per æquat. ♀ est $z = \frac{16x^5 + 32yyx^3 - 8aax^3 - 14aayyx + 16y^4x + a^4x}{16x^4 + 16yyxx - 8aaxx + 8aayy + a^4}$ Multiplic. per crucem & reducta æquatione ad cyphram orietur tandem

$$\begin{array}{llll} 64x^6 & -48aax^4 & +12a^4xx & -a^6 \\ & +192yy & -96aayy & -15a^4yy \\ & & +192y^4 & -48aay^4 \\ & & & +64y^6 \end{array} = 0$$

Hæc quæ vera est æquatio naturam curvæ determinans ad pauciores dimensiones reduci nequit, cum per positionem $y = \frac{1}{2}a$ æquatio $256x^6 - 27a^6 = 0$ irreducibilis oriatur; unde consequitur, diversam esse ab ea, quam applicatæ semicirculi in punctis bisectionum formant, utpote cujus natura per æquationē biquadraticam

$$\begin{array}{lll} 16x^4 & -8aaxx & +a^4 \\ & -8ay & -2a^3y \\ & +16yy & +aayy \end{array} = 0$$

exprimitur.

Fig. IV. Haud absimili modo invenitur natura curvæ ABC, quæ talis est, ut a quocunque curvæ puncto B tangens utrinque protensa, & a cruribus anguli recti FA, FC intercepta, ED sit æqualis constanti datæ. Invenio namque pro æquatione naturam curvæ exprimente (posito $FG = x$, $GB = y$, $ED = a$)

$$\begin{array}{llll} x^6 & -3aax^4 & +3a^4xx & -a^6 \\ & +3yy & +21aayy & +3a^4yy \\ & & +3y^4 & -3aay^4 \\ & & & +y^6 \end{array} = 0.$$

Curvæ autem portio BC (ut & hoc moneam) æqualis est $\frac{1}{2}$ BD, proinde longitudo totius curvæ ABC æquatur $\frac{1}{2}$ AF vel $\frac{1}{2}$ ED.

Insuper natura curvæ CKIH, quæ ex evolutione curvæ ABC describitur, posito $FG = x$, $GI = z$, exprimitur per hanc æquationem

$$\begin{array}{llll} 4x^6 & -12aax^4 & +12a^4xx & -4a^6 \\ & +12zz & -24aazz & +12a^4zz \\ & & +12z^4 & -15aaz^4 \\ & & & +4z^6 \end{array} = 0.$$

Curvæ hæ habent hanc proprietatem insignem: spatium curvilineum BDC est ad spatium curvilineum DKC ubique ut 4 ad 5.

Facta FL & FM = $\frac{2}{5}$ AF seu FC, ductisque MN & LN, parallelis FC & AF, erit punctum concursus N centrum gravitatis curvæ ABC.

Facta vero FO = $\frac{2}{5}$ FG, erit centrum gravitatis portionis AB in linea parallela OP.

Facta FZ = $\frac{2}{5}$ GB, erit centrum gravitatis portionis BC in lin. paral. QR.

Cæterum animadvertit *Clarissimus Frater*, methodum hanc posse generalem effici, & adhiberi ad determinandas naturas omnium Evolutarum & Causticarum, hoc est, curvarum, quæ per intersectiones perpendicularium aut radiorum reflexorum formantur: Etenim si duæ rectæ (Fig. V) BD, CD, fingantur esse perpendiculares ad curvam ACB, vel radiorum incidentium LB, LC reflexi, intersecantes sese in communi puncto D; sequitur utique, quod viceversa ex dato puncto D duæ quoque ejusmodi lineæ inflecti possint, quæ sint vel perpendiculares curvæ AB, vel reflexi radiorum in punctum L vergentium: Quocirca si rectæ AE, ED utut indeterminatæ, considerentur tantisper ut cognitæ & determinatæ, hoc est, punctum D ut datum, & quæratur exinde longitudo z, puta ipsius DB vel BL, vel BG, vel AG (prout hoc illudve simplicius videbitur) habebit æquatio, longitudinem z exprimens, duas radices æquales quidem, sicubi puncta B & C indistantia, hoc est, punctum D in curva optata fuerit: quare si porro dicta æquatio nota methodo tractetur, & eliminetur ex illa litera z, resultabit alia, quæ relationem indeterminatarum x & y sive rectarum AE, ED, adeoque naturam curvæ quæsitæ exhibet. E quibus concludit, Geometriam vulgarem, si dextre adhibeatur, posse nonnunquam ad ea quoque Problemata extendi, quæ absque reconditiore indivisibilium Geometria solvi non posse credebantur; quanquam cætera cum hac neutiquam comparari mereatur. Speciatim annotat, Evolutam Parabolæ expeditiori calculo sic inveniri, quam nuper illam ope methodi infinite parvorum repererat. Positis enim

Lat. rect. Parab. $= a$	erit AG $= \frac{zz}{a}$	AI + IE = AG + GF + FE
AI $= \frac{1}{2}a$	GF $= \frac{1}{2}a$	$\frac{1}{2}a + x = \frac{zz}{a} + \frac{1}{2}a + \frac{ay}{2z}$
IE $= x$		
ED $= y$	EF $= \frac{ay}{2z}$	$x = \frac{zz}{a} + \frac{ay}{2z}$

BG=

BG = z | $2z^3 * - 2axz + aay = 0$ | $2z^3 * - 2axz + aay = 0.$

$\quad$ | $0 \quad 1 \quad 2 \quad 3$ | $3 \quad 2 \quad 1 \quad 0$

$-4axz + 3aay = 0 \qquad 6z^3 - 2axz = 0$

$z = \frac{3ay}{4x} \qquad 3zz - ax = 0$

$zz = \frac{9aayy}{16xx} \quad : \quad zz = \frac{ax}{3}$

unde $\frac{9aayy}{16xx} = \frac{ax}{3}$

& $27ayy = 16x^3$.

ATHENÆ OXONIENSES.
An exact history of all the VVriters and Bishops &c.

id est,

Historia accurata Scriptorum atque Episcoporum; qui prodierunt ex antiquissima & famigeratissima Oxoniensi Academia, ab A. D. 1500 ad A. 1690. Accedunt *FASTI OXONIENSES.*

Volumen I. pertingens ad A. D. 1640.

Londini, impensis Thomæ Bennet, 1691. Plag. 217.

ANonymus laboriosissimi operis Autor, ut jam anno superiori p. 152. in Novis Literariis diximus, est *Antonius Wood*, vir multæ variæque lectionis, ac ex *Historia & Antiquitatibus Universitatis Oxoniensis*, Latino sermone e theatro Sheldoniano A. 1674 editis, in republica literaria percelebris. Hic Joannis *Lelandi*, Joannis *Balei*, Joannis *Pitsei*, Francisci *Godwini*, aliorumque minoris famæ historicorum studium, eruditos clarosque suæ gentis viros ab oblivione posterorum vindicandi, non feliciter tantum æmulatus est, sed &, si quid judicamus, non perfunctorie superavit, tum rerum copia, tum modestia erga diversæ religionis homines, quam in *Baleo* magnopere desiderat, tum denique diligenti allegatione authorum, per quos profecit; qua in parte notandus venit *Pitseus*, qui quoties *Lelandum* testem laudat, *Baleum* exscribit, hunc tamen, ceu hæreticum, nomina-

re non audet, cum nihilominus extra dubium ponatur Woodo nostro, neque illi, neque ulli Pontificiorum accessum, dum viveret is, patuisse ad *Lelandi* MSCta.

In *Athenis* his *Oxoniensibus* spectare licet *nativitatem, fortunam, munia, gesta, obitum* omnium *Authorum* ac *Pralatorum*, quotquot ex Oxoniensi Academia prodierunt, sive in Anglia sive extra eam aut nasci, aut fortunarum sedem nancisci eis contigerit. Adjiciuntur sæpe *fata & characteres librorum* abs eis compositorum. Et quamvis in *FASTIS promotiones* potissimum *magisteriales & doctorales, incorporationes in collegia academica* & id genus alia, recenseantur, attamen si forte inter Scriptores Episcoposve nomen Graduatorum illorum aut Incorporatorum non compareat, obiter brevis eorum biographia illic adnectitur.

Inter *Scriptores* agmen ducit ipsa *Academia*, cujus nomine insignitur e. g. *Judicium die 19. Aug. 1690 latum adversus impium libellum* [Arthuri Bury, Doctoris Theologi ac Rectoris Collegii Exoniensis] *inscriptum:* The naked Gospel. Hoc *Nudum Evangelium* omnia fidei principia, quæ unanimi consensu a Christianis credita fuerant, evertere dicitur, at eo nomine Oxonii, eodem tempore, quo Judicium prodiit, combustum est.

Longum foret, catalogum texere omnium istorum *Authorum* aut *Episcoporum*. Illi enim numerum attingunt sexcentesimum septuagesimum, hi ducentesimum quartum. Istos inter recentissimus est *Robertus Chamberlaine* poeta Anglus: inter hos *Metrophanes Critopulus*, (quem Woodus constanter vocat *Critopylum*,) Patriarcha Alexandrinus, qui nempe A. 1640 claruit, etsi incertum est, quo anno obierit. Seligemus tamen e multis, speciminis loco, quosdam, tum qui insolentioris argumenti libros concinnarunt, tum quorum notitia ad Acta nostra emaculanda aut supplenda facere videtur. Ex istis
pag. 498. sunt, qui opusculis suis homines in Luna assertum ivere, Franc. Godwinus, Herefordiensis, & Wilkinsius Cestriensis, Episcopi. Robertus *Burtonus* Wilhelmi frater, Lindliaco-Leicestrensis, Mathematicus ac Philologus insignis, *Democritus junior* inter Oxonienses vulgo appellatus, natus 8. Febr. 1576, eo tempore, quo sibi mortem ex themate suo genethliaco prædixerat, melancholia extinctus est, cum antea *de Melancholia* quoque opus, magno ab Anglis applausu exceptum ac A.

1624

1624, 1632, 1638, 1652, in Fol. excusum, edidisset. Tumba ejus Oxonii visitur, tum schematismo genethliaco, tum inscriptione notabilis sequenti: *Paucis notus, paucioribus ignotus, hic jacet Democritus junior, cui vitam dedit & mortem melancholia. Obiit VIII Id. Jan. A. C. M DC XXXIX.* pag. 535.

Reprehendit Noster *Isaacum Waltonum*, autorem *Vitæ Henrici Wottoni*, in Supplementis Actorum Eruditorum p. 82. recensitæ, ob varios in Chronologia errores. Sequitur tamen in cæteris, adeo ut & mendum typographicum fraudi ei fuerit, dum refert, Wottonum legatione functum apud *Ducem Wittebergensem.* Nimirum ita legetat doctissimus Vir in *vita* illa, *plagula* [c] *in fine.* At illius loco in *epistolis Wottonianis* p. 292. 490. 498. *Dux Wirtenbergensis* (erat is Johannes Fridericus,) recte legitur. Hunc Stutgardiæ A. 1620 convenerat Wottonus, ut ipsemet in epistolis haud obscure indicat. Ad Acta Erud. A. 1691. p. 5. notare par est ex Woodo p. 601, *Joannem Overallum* 12. Maji 1619 fato suo functum. Itemque ibidem p. 3, ex eodem p. 310, *Robertum Personium* non die 16, sed $\frac{5}{15}$ Apr. 1610, obiisse, qui annus etiam emortualis fuit *Richardo Knollio*, cujus historiam Turcicam, nuperius recusam, sectione Supplementorum prima commemoravimus; latius autem paulo de ea egit Woodus, p. 310. 531.

EPISTOLÆ MEDICINALES VARIIS OCCAsionibus conscriptæ. Authore Ricardo Carr M. D. & Coll. Reg. Med. Lond. Socio.

Londini, impensis Stafford Anson. 1691 in 8. Constat. plag. 14.

Octodecim quæ fasciculo præsenti comprehenduntur epistolæ, totidem responsa sunt ad diversos ab Autore exarata. *Epist. I* abusum æque ac usum Ptarmicorum exponente, ossis cribrosi foraminula a filamentis æque nerveis ac vasculis lymphaticis illa humectantibus oppleri indigitatur. Autorem quippe Lugduni quondam Batavorum in cadavere, a Schafrio (Schacht) intensissimo frigore dissecto, lymphatica vasa externum cerebri ambitum perreptantia propriis usurpasse oculis, & intuitu horum vasculorum lymphaticorum, narium a frequentioribus sternutatoriis exsiccatorum olfactum quoque deficere in iis, qui sternutatorio nimium delectantur pulvere. E multis au-

tem ptarmicis solæ rosæ rubræ subtilissime pulverisatæ commendantur. *Ep. II* Nicotianæ fumus biliosis dissuadetur, in maxillarum vero tumoribus circa collum emergentibus, odontalgia, uteri strangulatu, serosis oculorum affectibus, asthmate &c. præcipitur, modo non effectum usus ejus quotidianus, propterea fugiendus, frustretur. *Ep. III* vires & vitia liquorum in Coffepoliis usitatorum, Decocti nempe Coffe, Thee, Salviæ neutri horũ cedentis, & Chocolatæ, ita recensentur, ut singula deprædicentur proficua, si calida & medicamenti instar, i. e. rarius usurpentur, nec unus idemque semper liquor, sed interdum hic, interdum ille pro lubitu sorbilletur. *Ep. IV* morborum enarrantur myriades, a potu generosiori mane hausto propullulantes. *Ep. V* Aquæ Tunbrigienses ad methodum præscriptam in doloribus nephriticis extra paroxysmum salutares celebrantur, etiamsi non tam spiritum illum gorgoneum extinguant, quam pabulum solum subtrahant. *Ep. VI* in fœminarum sterilitate ab uterinis dependente obstructionibus multum Thermis attribuitur. *Ep. VII* Matres multiplicis postulantur criminis, quod infantibus, ubi bene valeant, mammas proprias denegent; vanum enim nonnullarum esse metum, ne hystericam lactando passionem sibi accersant. *Ep. IIX* Viro cuidam tabe confecto consilium impertitur, ut Monspelium contendat, cum aer ibi clementior spiret, totique itineris decursu tam corpus varie exerceatur, quam animus jucunde reficiatur. Fonticulis autem tali in casu parum fidei habetur, quod pus laudabile ab iis tunc plorari solitum non causa, sed effectus melioris videatur valetudinis. *Ep. IX* de Capillitii usu in cephalalgiis sedandis disseritur. *Ep. X* dum commoda Hæmorrhoidum fluentium in Melancholicis, Lienosis & Nephriticis aperiuntur, variæ quoque indagantur causæ, cur sanguis peccans ex hæmorrhoidalibus saltem venis effundatur. *Ep. XI* Alvi adstrictæ tum causæ, tum medela hisce proportionata, exponuntur. *Ep. XII* Graviditatem ex urina frustra prædici innuitur, quod vesica urinaria non magis, quam intestinum rectum cum utero communicet, nec certo mulierum urina a virorum lotio dignosci possit. Quoad Uroscopiam alias saluberrime a Londinensi Medicorum Collegio cautum, ne ullus sive Sociorum, sive Candidatorum, sive Permissorum consilii quicquam supra urinarum nuda inspectione impertiat. *Ep. XIV* Contactus Regius in strumosis sanandis aliquando proficuus, subinde irritus, solum non nocivus

nocivus, declaratur. *Ep. XV* Valetudini ebrietatem etiam menstruam obesse, rationibus & Theologicis, & Medicis ostenditur, frustra aliis vomitum tunc contingentem laudantibus. *Ep. XVI* de duabus agitur Monialibus, quas Romæ sexum mutasse fama tulit. *Ep. XVII* cœna non omnibus sine discrimine sistitur negligenda; quemadmodum numerus quoque horarum, quibus dormiendum sit, ratione circumstantiarum habita *Ep. XVIII* eaque ultima, determinatur.

DISCOURS POLITIQUES DE MACHIAVEL sur la I Decade de Tite Live.

id est,

Nicolai Machiavelli ad primam Decadem Historiarum Titi Livii Discursus Politici.

Amstelod. apud H. Desbordes, 1691, in 12. Plag. 31.

NOva hæc est libri non novi, sed jam ultra sesquiseculum doctorum virorum manibus versati Gallica Versio, eum præ se nitorem ferens, quo lingua ista tanto hactenus studio exculta florere hodie creditur. Italico eum idiomate *Nicolaus Machiavellus* A. 1530 primum ediderat, Vir famosus, & qui in Librorum prohibitorum & expurgandorum Indicibus, quales vulgari in Romana Ecclesia consueverunt, non alio quam Athei & Pseudo-Politici elogio mactatur: sed quem in hisce suis ad primam Livii Decadem, qua Romanæ Reipublicæ veteris origo atque incrementa enarrantur, commentationibus profundam prodidisse Politices scientiam, nemo facile negaverit. Utique & exceptus olim cum applausu liber, & dignus postea habitus a viris non ineruditis fuit, qui non in Latinum tantum, sub titulo *Disputationum de Republica*, sed Gallicum etiam atque Anglicum sermonem transfunderetur. Ut adeo de civibus suis non male meritus videri posset, qui posthabito Cleri Romani in Machiavellum odio, in lucem denuo librum hunc producere, styloque ad genium seculi composito gratiorem Lectori reddere sustinuit.

MICHAELIS ANGELI FARDELLÆ UNIVERSÆ Philosophiæ Systema. Tomus I Rationalis & emendatæ Dialecticæ specimen tradens &c.

Venetiis,

Venetiis, apud Hieronymum Albirtium 1691, in 12mo,

Constat plagul. 24.

Quamquam Operis hujus titulus universæ Philosophiæ systema præ se ferat; *Clarissimus* tamen ejus *Autor* in limine statim modeste profitetur, brevem tantum ad recte philosophandum prodromum & apparatum a se hic proponi, quo tamen animus ad assequendam omnibus numeris absolutam sapientiam rite possit præparari. Ut vero de totius operis partitione Lectori constet, *Philosophiam* dividit in *Naturalem* & *Moralem*: illius partes tres facit, *Logicam*, *Metaphysicam* (ad quam *Arithmeticam* & *Mathesin Universalem* commode reduci posse pronunciat) & eam, quæ circa mundum corporeum, seu extensionis naturam, versatur. Hæc si substantiam extensam contemplatur quatenus sensibus subjacet, seu sensibilibus qualitatibus & apparentiis exornatur, *Physica*; si extensionem pure intelligibilem & idealem, quatenus mensurabilis, & a sensuum perceptione sejuncta est, *Geometria*; si denique veritates, quæ ideali extensioni competunt, cum sensibili aliqua corporis proprietate conjungit, *Physico-Mathematica* Autori nuncupatur.

Præmittit cæteris *Logicam*, quod viam hæc sternat Philosophiæ primæ: in eaq; veteris & novæ Scholæ placita cum suis meditatis confert. Nulli autem sectæ addictus, nullam ex omni parte rejicit aut amplectitur; in *Peripatum* tamen, ejusque præcipue sectatores *Scholasticos*, stylum hinc inde, non sine merito, acuit. Philosophiæ vero naturalis incrementis plurimum obfuisse, immodicam antiquitatis reverentiam; libidinem innovandi; disputationum abusum & studium contentionis; methodi recte ratiocinandi defectum (quo *Aristotelem, Platonem, Democritum, veteresque Philosophos* plurimum laborasse; solumque *Cartesium* naturalem philosophandi rationem, utut multa ab *Antiquis* emendicaverit, excogitasse contendit) neglectum & contemtum studii Chymiæ; ignorantiam Matheseos; præceps judicium; exorsum a contemplatione sensibilium, non vero intelligibilium; fiduciam judicii sensuum; terminorum abstractorum logicorum & generalium in exponenda particularium rerum natura usum, & vocum non rerum solicitudinem, non indiligenti exegesi ostendit, cavendisque iis debitas cautelas limitesque præscribit.

Ipsam *Logicam* dum *artem cogitandi* facit, id muneris ei injungit, ut pri-

ut primum errores nostros detegat & emendet, præcipuas deinde mentis cogitationes, perceptionem, judicium, ratiocinationem & ordinationem dextre dirigat: unde quinque libri hujus partes *Autori* consurgunt.

Circa *primam* duplices humanæ mentis defectus notat: necessarios, ex ipsa natura rei finitæ (hoc est defectuosæ) pullulantes; & voluntarios, qui culpam involvant, diligentia vero adhibita caveri possint. Ex horum genere eos tantum, qui verum respiciunt, & vel ignorantiam, oblivionem, confusionem & obscuritatem in perceptionem; incertitudinem & præcipitantiam in judicium; pravas consequentias in ratiocinium invehunt, considerat. Horum causam propriam & principalem constituit libertatis abusum: occasionalem, quatenus homo in ordine ad se spectatur, sensus, imaginationem, animique affectus; quatenus comparatur ad societatem, consortium, educationem parentum, præceptorum disciplinam, lectionem librorum &c. Priorum (sensus, imaginationis &c.) occasione, quamplures infantiæ, præjudiciis eorum nimis obnoxiæ, opiniones nasci, ex quibus deinde infiniti errores alii originem ducant, qui procedente ætate simul adolescant, novisque semper erroribus firmentur & augeantur, luculentis exemplis demonstrat.

Considerationem errorum excipit *Pars secunda, de Humanæ mentis ideis*, sive formis, per quas mens immediate percipit: quas & perceptiones, notiones & conceptus rei nominat. Tuetur hic sententiam *Arnaldi*, ideas nihil realiter diversum esse ab ipsa perceptione rei, contra *Malebranchium* statuentis. Distinguit tamen eas in innatas & acquisitas: & illas non esse imagines aut simulacra seu vestigia, in mentis sinu expressa; sed in quadam dispositione & facilitate mentis consistere contendit, qua citra excitamentum extraneum ex se pro suo placito easdem sine difficultate possit excitare. A præjudiciis autem infantiæ, quæ quod sensum non afficit aut movet, pro nihilo reputat, oriri asserit, quod mentis ideæ, quæ entia sint realia, pro figmentis aut entibus rationis pluribus Scholasticis habeantur. Ideas ipsas in sensationes, imaginationes & simplices intellectiones distinguit, easque a mente, non sensibus, ortum trahere asserit; illudque scholarum effatum: Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu, falsum pronunciat. Ideas porro in claras & distinctas, ac

obſcuras & confuſas diſpeſcit, omneque quod per claram Ideam nobis repræſentatur, vel ut rem, vel ut modum rei, vel ut rem modificatam percipi; ſæpiſſime autem modum cum re a Philoſophis confundi enunciat. Res autem quæ clare & diſtincte intelliguntur, duorum tantum facit generum: vel ſpirituales, hoc eſt cogitantes; vel corporeas, hoc eſt extenſas. Arbitrarium eſſe exiſtimat numerum conſtituere claſſium aut generum, eorum quæ clare poſſunt percipi: unde nec in natura fundatum putat denarium Prædicamentorum numerum; & ab aliis ad ſeptem claſſes hoc diſticho

Mens, menſura, quies, motus, poſitura, figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum,

comprehenſas, cuncta quæ in Univerſo percipimus referri memorat. Ens ſimpliciter & Infinitum vere & proprie ut rem & ſubſtantiam intelligi; cætera vero ab eo diverſa analogice & per comparationem tantum res dici, tanquam repræſentationes, veſtigia & imitamenta ſubſtantiæ. Ad diſtinctiorem rei intellectum ſingula ejus attributa ſedulo eſſe perpendenda, ac in claſſes ſuas ordinatim diſtribuenda; atque hic cavendum, ne attributa poſitiva cum negativis confundantur: melius autem & clarius rem percipi per attributa poſitiva quam negativa; abſoluta quam relativa: probe etiam modos particulares a communibus, reales ab apparentibus diſcernendos. Plurimum conferre ad diſtinctam notitiam, ſi eadem res pluribus ideis, diverſisque conceptibus inadæquatis percipiatur. Ideas univerſales recte in quinque ſpecies ſeu prædicabilia diſtingui aſſerit: præcipuum autem vulgaris Dialecticæ præjudicium & impedimentum perhibet, quod ad res ipſas transferantur, quæ tantum in conceptu noſtro exiſtunt. Impugnat ſcalam prædicamentalem *Peripateticorum*, ſeu *arborem Porphyrianam*, pluribus ex cauſis, aliamque ſubſtituit, & ab objectionibus vindicat. Tradit deinde regulam, ut vocat, inconcuſſam, ex qua, quæ in rebus creatis ab invicem realiter diſtingantur, colligi poſſit. Ex quo porro improbat diſtinctiones, virtualem *Thomiſtarum*, & formalem *Scotiſtarum*, iisque difficultates circa myſterium SS. Trinitatis non tolli, ſed novis aliis implicatiores reddi, prolixe deducit; easque adeo nec de Deo enunciandas, neque negandas, ſed judicium noſtrum eousque ſuſpendendum eſſe concludit, donec evidentia vel revelatio acceſſerit: modum vero præbet, quo, præciſis his diſtinctionibus, validius

dius occurri possit infidelium argumentis, mysterium hoc oppugnantibus. Præcipua rei rite percipiendæ instrumenta judicat legitimam Definitionem & Divisionem, in quarum naturam diligenter inquirit. Definitionem Hominis per animal rationale, defectuosam & obscuram rei expressionem non unam ob causam pronunciat. Quicquid autem a mente Humana clare & distincte percipitur, ens determinatum & singulare esse, eaquepropter non res, sed tantum conceptus universales dici debere existimat.

Tertia pars regulas tradit recte judicandi. *Judicium* autem non tam ad intellectum quam ad voluntatem spectare affirmat: ita ut etiam assensus respectu primarum veritatum non minus voluntarius dicendus sit, quam consensus ad bonum. Quo loco *Malebranchium* reprehendit, cui intellectus facultas sit mere passiva. Qua autem ratione judicium ad intellectum & rursus ad voluntatem referri possit, ostendit. Proportionem porro seu relationem, quæ in judicio ex parte intellectus percipiatur, nil aliud dicere, nisi ipsa extrema realia, & conceptum comparativum; adeoque relationem formaliter consistere in conceptu, quo extrema mutuo comparantur. Judicium tam diu suspendendum docet, usque dum prævio examine evidentia in perceptione consurgat: unde ex sensuum testimonio & evidentia tantum determinari debeat respectus rerum in ordine ad nos, nil vero de absoluta rei natura judicari.

Quarta parte, omni *ratiocinio* necessario involvi notat proportionem æqualitatis aut inæqualitatis inter duas rerum proportiones; ex qua illico oriatur mentis judicium, quo duo extrema invicem connecti vel repugnare concluditur. Syllogismi Demonstrativi genesin ex clara & distincta, Topici ex obscura extremorum cum medio connexione derivat: hujus etiam exemplum, ex *Peripateticorum* principiis, pro sensu & cognitione brutorum; ex *Cartesii* vero adversus eadem profert. In Sophistico vero vel duplex occurrere medium, vel alterutrum extremorum non per se, sed per accidens, medio connecti monet: & fontes indicat primariorum sophismatum, ex quibus innumeri errores in scholis promanaverint; quorum tres præcipuos in altera Appendice fusius persequitur.

Ultima parte Methodum analyticam seu *inventionis* appellat, cujus ope latentem veritatem venamur, & ad rerum radicalia & prima-

ria attributa detegenda ducimur: *doctrinæ* vero, & *ſyntheticam*, cujus beneficio inventam & detectam veritatem ordinato ſermone aliis invicte ſuademus. Pro triplici inde veritate (philoſophica quæ & metaphyſicam & phyſicam complectitur, mathematica,& phyſicomathematica) invenienda triplicem regulam præſcribit, quam luculento diſcurſu exemplisque convenientibus illuſtrat. In ſpecie ratiocinium phyſicomathematicum elegans exhibet, ſibi olim ab amiciſſimo *Montanario* Patavii obiter indicatum, quo lumen non eſſe corpus contra Democriteæ philoſophiæ placita, ſpeciatim contra *Gaſſendum* & *Franciſcum Mariam Grimaldum*, demonſtratur, quod compendio huc redit: in aula ſpatioſa, nocte profunda, omnique lumine deſtituta, candela accendatur, obſerveturque tam intervallum, ex quo oculus ſanus nullaque imbecillitate laborans, literas chartæ impreſſas incipiat diſtincte cognoſcere. quam diſtantia oculi a candela: duplicetur deinde hæc diſtantia, retentoque eodem oculi & chartæ intervallo, quatuor candelis, omnino cum priori æqualibus,& prope,ita tamen ne flammulæ miſceantur, collocatis, characteres, uti prius poterunt cognoſci; triplicata diſtantia, idem effectus præſtabitur novem candelis: atque ſic porro, cæteris paribus, numeri candelarum ſemper erunt ut quadrata diſtantiarum oculi a candelis. Jam ſi lux corporea eſſet ſubſtantia, a corpore luminoſo quaqua verſum in ſphæram effluens, oporteret eam expandi juxta leges corporum fluidorum, hoc eſt ſpatium occupare æquale ſuæ capacitati: adeoque cum corpora ſint ut cubi radiorum ſuorum, candelarum numerus deberet eſſe ut cubus dictæ diſtantiæ, longeque major quam qui experimento capto obtinetur. Ad Methodi ſyntheticæ vim & ſolertiam rite percipiendam, Geometriæ methodum conſulere jubet: utriusque autem (*analyticæ* & *ſyntheticæ*) uſum in philoſophicis rebus addiſcere cupienti, commendat primæ ſuæ Philoſophiæ quæſtiones, de Dei, humanæ Mentis & Corporis natura; in quibus utraque via potiora fundamenta, quæ ad naturalem ſcientiam ſpectant, expoſita eſſe pronunciat.

Circa *Methodum legendi* quæ obſervanda ſint, uti fideliter dextreque monet; ita non ineruditum delectum recenſumque Mathematicorum & Philoſophorum inſtituit, qui tyronibus, ut viam regiam in ſtudiorum ſuorum curſu teneant, non minori adjumento eſſe poſſunt, quam regulæ, quas in delectu & lectione autorum obſervandas eſſe ſalu-

tariter

tariter monet. Præclarum tamen hoc loco de Actis nostris judicium, prolixiori ejus erga nos affectui, tenuitatis nostræ probe conscii, rectius tribuimus, quam ut laborem nostrum qualemcunque cum aliorum Virorum doctissimorum hujus ævi scriptis æquiparari (nedum anteferri iis) posse opinemur.

Subjungitur Libro gemina *Appendix:* quarum *prima* quæstiones aliquæ in vulgari Logica, circa Logicæ naturam & necessitatem &c. agitata, resolvuntur. *Secunda* vero triplex sophisma scholarum detegit & expendit, quorum primum est, quando ab idea sensibili ad rem concluditur; quo loco nec ex Dei summa veracitate infallibilitatem evidentiæ sensuũ colligi, nec Scripturarum testimonia, negata illa, labefactari ostendit; *Cartesianam* vero de corporum existentia demonstrationem, nullius roboris esse judicat: reliqua duo, quando vel ab idea obscura ad rem; vel a nihilo apparenter quoad sensum & phantasiam, ad nihilum absolute argumentatio instituitur. A triplici autem hoc sophismate singulas fere opiniones vulgaris & Scholasticæ philosophiæ originem traxisse, singulorumque usus aut verius abusus in scholis ostenditur.

NOVA LITERARIA ex Italia.

P. *Philippus Bonanni e Soc. Jesu*, autor libri de Testaceis in Actis Eruditorum A. 1686 pag. 108 memorati, Opus composuit de usu Microscopiorum. Dum vero figuræ ad illud spectantes in æs inciduntur, Historiam suam de Insectis, figuris itidem haud paucis illustratam, prælo subjecit, qua philosophice argumentum hoc tractat, multaque proditurus dicitur, quæ Aldrovando, Jonstono, Listero, Svvammerdammo aliisque ignorata fuere. Opus vero Bonannianum de Testaceis *Franciscus Deseine*, cui Bibliothecam Slusianam in Actis anni superioris pag. 23 laudatam debemus, Gallice vertit. Unde nova illius libri editio, elegantissimis nec Bonanno visis testaceis ex Thesauro Regio adaugenda, Lutetiæ Parisiorum cum tempore proditura est. *Joannes Ciampinus* sæpe nobis laudatus, Vetera sua Monimenta de Operibus Musivis strenue Romæ prosequitur: quod opus quinque aut sex volumina in folio, ut loquuntur, continebit, & quicquid Musivorum id genus monimentorum, quorũ quidem haud exigua ex Græcia, nec non Constantinopoli & Hierosolymis, copia ad eum jam est

 dela-

delata, toto orbe superest, complectetur. Ejusdē Dissertatio de duobus Philippis Imperatoribus, num Christiani fuerint, propediem in lucem est prodituro. Dn. *Tolomei* Primarius Legum in Collegio Sapientiæ Lector, typis commisit Nova Instituta Criminalia, figuris æneis, quibus omnia suppliciorum genera, quæ unquam in Judiciis juridicis usu recepta fuere, describentur, exornanda. Prælo quoque proxime subjicietur liber hoc titulo: *Museo di Fisica, e di Esperienze illustrato di Piante nuove e rare di Figure, Osservationi, Note Medicinali, e raggionamenti, secondo; principii de' Neoterici, disposto in decade 8. con due Dissertationi nel fine intorno alla generatione de' Funghi con figure, e la Produttione delle Zoophite e delle Piante marine con figure: di* Don Paolo Boccone *Gentilhuomo Siciliano, al presente* Don Silvio *Monaco dell' Ordine Cisterciense della congregatione d' Italia.* Illustrabitur hoc Opus 120 tabulis æneis, quibus cælo insculptæ exhibebuntur circiter 250 Plantæ novæ & raræ, a nemine hactenus delineatæ. Continebit præterea 40 Observationes, easque cunctas super materiis novis ac utilibus, secundum principia Scholæ modernæ explicatis. Circa finem accedent duæ Dissertationes de Generatione Fungorum cum figuris, nec non de productione Zoophytorum. Perspectivæ Practicæ *P. Andreæ del Pozzo Soc. Jes.* (qui author est Lacunaris ficta concameratione oculos fallentis aliarumque picturarum scenographicarum, quæ exstant in æde S. Ignatii & aliis Jesuitarum templis) impressio Romæ ad finem pene perducta est in fol. idiomate Latino ac Italico apud Joh. Komareck typographum Bohemum. Ingentem continet hic liber numerum figurarum æri insculptarum. Sunt autem qui censent, non esse fere, nisi exscriptum exemplar Perspectivæ Practicæ Fr. de Breuil de Soc. Jes. Parisiis A. 1647 in 4 tribus voluminibus impressæ. Id tamen, quod in libro hoc singularem mereri considerationem poterit, erunt complura venustiora technasmata practica, pro depingendis fornicibus, talique specie lacunaribus planis concilianda, ut concamerata appareant instar concavi interius basilicarum tecti: qua quidem in re hicce P. del Pozzo multum excellit; prout elegantissima opera per ipsum confecta testantur. Ex typographia S. Congregationis de Propaganda Fide propediem prodíturus est *Emanuelis a Schelstrate*, Bibliothecæ Vaticanæ præfecti, Antiquitatis Ecclesiæ Dissertationibus, Monimentis ac Notis illustratæ Tomus I, opus Chronologicum a Cæsaris Imperio usque ad Justiniani obitum, continens: quem deinceps

ceps

ceps magni hujus operis tomi plures sequentur. *Diarium Eruditorum Ferrariense* finem invenit, cum vix una ejus alterave sectio lucem adspexisset. Nec est, ut *Parmensis Diarii* ulteriorem nobis continuationem polliceamur, postquam alteri ejus Autori *P. Benedicto Baccino* per adversariorum vim Parma Mantuam discedendi imposita fuit necessitas; alter vero *P. Gaudentius Robertus* antiquioribus potius scriptoribus recudendis, quam novis recensendis operam suam impendere constituerit. Denique, quod primo memorandum loco fuerat, Neapoli absolutum pene est opus Genealogicum tria in fol. volumina complexum, multisque exornatum figuris æneis, quod illustrissimæ *Carafarum* gentis Genealogiam describit, & Illustrissimi atque Excellentissimi Principis *de Butera*, cujus non semel honorifica, ut par erat, facta a nobis fuit mentio, sumptibus editum dicitur. Idem Celsissimus Princeps, ex officina sua typographica, quam Mazzarini in Sicilia adornavit, non ita pridem Hispanici idiomatis librum edidit hoc titulo: *Ocios Morales y Descripciones Simbolicas di Don Felix Lucio Espinosa*; quod opus autore suo dignissimum prædicatur, tametsi id felicitatis ei non contigit, ut illud in lucem editum ipse videret, maturius nempe mundi hujus luce privatus. Nunc vero Doctissimus Princeps occupatur remittendis sub prælum unoque solum volumine edendis duobus suis operibus, nimirum *L' Instruttione a Principi*, & *L' Ambasciatore Politico Cristiano*. Posteriori vero huic junget Additamentum de statu præsenti cunctarum Europæ Aularum, i. e. de cujuslibet Regni origine, ambitu ac situ; de origine Familiæ Principis nunc regentis, ejusdemq; Principis ac ejus cognatorũ qualitatibus personalibus, de potentia item ac reditibus, de Confoederatis, de forma regiminis, de Ministris Aulæ & eorum ingenio: quibus tandem accedet Catalogus omnium ejus Aulæ Titulatorum atque Magnatum.

LIBRI NOVI.

Henrici Whartoni Anglia Sacra, sive Collectio Historiarum partim antiquitus, partim recenter scriptarum, de Archiepiscopis & Episcopis Angliæ. Pars I. Londini, 1691. fol.

Cabala, sive Scrinia Sacra. Mysteries of State and Government, in Letters of Great Ministers of state, in the Reigns of King Henry VIII, Queen Elisabeth, King James and King Charles. London, 1691. fol.

Joannis Dominici Rainoldi Observationes Criminales, Civiles & Mixta. Romæ, 1691. fol. voll. 3.

L'

Le Grand Dictionaire Historique par Mr. Louys Morery. Sixieme edition, avec un Supplement par Mr. Jean Le Clerc. A Utrecht. 1692 fol.

Lettura sopra la Concione di Marfisa a Carlo Magno, contenuta nel Furioso al Canto 38, fatta da Gregorio Caloprese. In Napoli, 1691 in 4.

Historia Ecclesiastica Seculi XVII, authore Joh. Wolfgango Jagero. Decennium I. Tubingæ, 1692, in 4.

Gottfridi Kirchii Anni XII Ephemeridum Motuum Cœlestium. Ad Annos 1681 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, & 92, cum ortu & occasu diurno Planetarum, ut & cor... Occultationibus. Quibus accedunt Observationes nonnullæ Astronomicæ. Cum ... eis. Amstelod. apud Jacobum vande Velde Bibliopolam in platea vulgo De Zee-dyk, & Lipsiæ apud Authorem.

Hermanni VVitsii Miscellaneorum Sacrorum Libri IV. Trajecti ad Rhen. 1692. fol.

Samuelis Basnagii De Rebus Sacris & Ecclesiasticis, Exercitationes Historico-Criticæ, in quibus Cardinalis Baronii Annales ab A. C. 35 in quo Casaubonus desiit, expenduntur. Ultrajecti 1692. in 4.

Arnoldi Geulinx Annotata Majora in Principia Philosophiæ Renati Des-Cartes. Dordraci 1691. in 4.

Petri Gassendi Methaphysica Disquisitio Anti-Cartesiana. Editio tertia. Cui accedit Gerhardi de Vries de R. Cartesii Meditationibus a P. Gassendo impugnatis Dissertatiuncula Historico-Philosophica. Ultrajecti, 1691. in 8.

Tractatus de vera Christi Deitate, adversus Arii & Socini Hæreses; authore Daniele VVhitby. Oxoniæ, 1691. in 4.

De Presbyteratu Dissertatio Quadripartita, authore Samuele Hill. Lond. 1691. in 8.

A Defense of Diocesan Episcopacy, in Answer to a Boock of Mr. David Clarkson entituled Primitive Episcopacy*: by Henry Maurice. London 1691. in 8.*

Antonii Nuck Adenographia curiosa & Uteri fœminei Anatome nova. Lugd. Bat. 1692. in 8.

Joannis Antiocheni cognomento Malalæ Historia Chronica. Oxonii, 1691. in 8.

The VVisdom of God manifested in the VVorks of the creation, by John Ray. London 1691. in 8.

De Satan in siin VVeesen, Aert, Bedryf en Guylckel-spel, nevens afweering van t' geene daer tegens ingebracht werd. Door Simon de Vries. Tot Utrecht 1692. in 8.

Relation du Voyage d' Espagne. A la Haye 1692. in 12.

Nouveau Voyage d' Italie, fait en l' année 1688: avec une Memoire contenant des avis pour ceux qui voudront faire le mesme voyage. A la Haye 1691, in 12.

L' Histoire d' Alexandre Farneze, Duc de Parme & de Plaisanze, Gouverneur de la Belgique. A Amsterdam 1692. in 12.

Histoire de Mr. Constance Premier Ministre du Roy de Siam, & de la derniere revolution de cet Etat. Par le P. d' Orleans. A Paris 1692. in 12.

Lettres choisies de feu Mr. Guy Patin, augmentées de plus de 300 Lettres. A Cologne 1691. in 12.

La Condamnation de Babilone, ou Réponse au libre de Mr. L' Eveque de Meaux sur l' Apocalypse. A la Haye 1691. in 12.

Histoire abregée de la Naissance & du Progrez du Kouakerisme, avec celle de ses dogmes. A Cologne 1692. in 8.

Traité de la Parole, Langues & Ecritures, contenant la Steganographie impenetrable &c. A Bruxelles 1691. in 12

✠ (0) ✠

N. II.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno M DC XCII.

AVIS IMPORTANT AUX REFUGIEZ SUR leur prochain retour en France, &c.

i. e.

Admonitio gravis ad Exules de propinquo illorum reditu in Galliam, auctore C. L. A. A. P. D. P. Amstelodami 1690. in 12. plag. 19.

QUantas editio libelli hujus in Belgio rixas inter viros doctos excitaverit, ex scriptis bene multis, quorum compendium deinceps trademus, satis constat. Itaque etsi libelli Germanis parum æqui recensu plane supersedere constitueramus, nonnihil tamen de eo vel nunc tandem dicendum nobis visum fuit, postquam fama de eo longe lateque percrebuit. De autore & materia præfatio consulenda est. In hac Admonitio hæc scripta esse perhibetur ab Advocato quodam Parisiensi, non in forensi solum scientia, sed & in controversiis sacris exercitato, qui tamen laudatur, quod non obstante diversitate religionis amicitiam cum Editore libri Reformato coluerit; dein, quod violentum illum convertendi modum (*la Dragonnerie*) non probaverit, pudere sane se illius excessus nomine Ecclesiæ & nationis Gallicæ aperte professus. Reprehenditur vero idem, quod in libello hoc totum Protestantium cœtum, sine omni æquitate & moderatione, acerbissime exagitaverit, & asperrima convitia in præcipuos Protestantium scriptores sparserit, ideo tantum, quod de sævitia in se & Ecclesiam Reformatam exercita paulo liberius conqueri sint ausi. Nec minus protervia ejus culpatur, qua in vituperanda heroica Angliæ liberatione usus est, minime parcens Serenissimo Regi *Guilielmo*, nec proceribus Britannis. Ad- p. 53.

 dit

dit ſcriptor præloquii, ſe atrociſſima quæque ex miſſo ad ſe MSto expunxiſſe, quorum tamen in refutatione, quam parari a ſe dicit, oblíturus non ſit. Hortatur interim alios, ut comminationes de ſcriptis Reformatorum ſatyricis & ſeditioſis refellant: ea enim non ſolum ab autore *Admonitionis* vehementiſſime perſtringi, ſed & Lutetiæ ad incitandum adverſus exules populum odioſiſſime traduci. Compertum tamen ſibi eſſe teſtatur, libellos, quibus maxime offenſi ſint Galli, a Pontificiis ante exilium Reformatorum compoſitos fuiſſe, & *Novellas* mordaciſſimas in Belgio non ſcribi ab exulibus Gallis. Adjicit elogia Regis Britannici & magnæ illius expeditionis, quam divinis auſpiciis attribui debere non dubitat.

Libellus ipſe incipit a glorioſa commemoratione ſucceſſuum Gallicorum anni 1689, nec minores ſequenti ominatus eſt Autor, ſalſe ridens exules, omneſque, qui ruinam Galliæ ab expeditionibus Fœderatorum ſperaverint, & vanis prophetiis fidem habuerint. Lætari vero ſe dicit de fama, quæ ſpargatur, quod Rex exules in regnum conditionibus honeſtis & æquis revocaturus ſit. In id omnes regni Ordines putat conſenſuros eſſe, quia Spiritui ſancto non placuerit, ut cum Eccleſia Catholica reconciliarentur. Humaniſſimam eorum receptionem a plurimis Catholicorum pollicetur; ſed prius ſpeciem quandam luſtrationis, qualis venientibus ex locis lue infectis injungi ſolet, ab iis ſubeundam eſſe monet, & ſic duo illa accuſationis capita ſupra indicata prolixe tractat. Exulibus nempe, aut potius Reformatis omnibus exprobrat primo libellos *ſatyricos*, deinde *ſeditioſos*; eos ſcilicet, in quibus populo jus ſuperius in Reges & olim quidam ſcriptores, v. g. *Knoxus*, *Buchananus*, & qui ſub *Junii Bruti* nomine latere voluit, tum *Paræus*, & hodie omnes aſſertum iverint, qui Anglorum in Jacobum Regem, quam vocat, rebellionem defendant. Hinc etiam argumenta ſumit, quod religio ipſa Proteſtantium minime recta & pia ſit. His invectivis maximam tractatus partem occupavit Autor, ob miram profecto argutiam, elegantiam & allegatorum varietatem inter ſcriptores minime vulgares referendus. Poſt illa ſpeciatim, nec minus operoſe, *Valdenſium* armatum in valles Alpinas reditum perſequitur, negatque ullo modo a perduellionis crimine & ſupplicio abſolvi eos poſſe. Scripta ſunt iſta, antequam ipſe Sabaudiæ Dux exules illos in gratiam receptos contra Gallos militatum mi-

a p. 6. usque 232. p. 233. ad 295.

misisset. Multus vero in eo est Autor, ut ostendat, Christianis contra persecutiones nullum nisi in patientia & fuga remedium concedi, & ad objectiones respondet. Succedit conclusio sive applicatio dictorum, in qua praecedentia exaggerat, & serio hortatur exules, si faventibus civibus suis recipi se velint, ut priorum seculorum Christianos in patiendis persecutionibus sequantur, non vero majores suos, qui patriam cruentis seditionibus pene in exitium praecipitaverint. Spem deinde omnem de progressu consiliorum & expeditionum adversus Galliae Regem praecidit, multoque cum contemtu Foederatorum, gesta Regis anno 1689 extollit, hostium extenuat, & vanam Novellarum Batavarum jactantiam satyrico defricat sale. Inter ista, Pontificis *Innocentii XI.* acta acriter insectatur, quod Helvetios adversus Gallos, frustra quidem, incitare conatus sit. Supra etiam rancorem animi & consiliorum perversitatem ei objecerat, quod cum bellum sopire potuisset, oleum igni infuderit. Subjungit porro, per quae demonstrari posse existimat, quod Galliae Rex ad bellum anno 1688 suscipiendum coactus fuerit, & imparatus ad id accesserit, cum hostes ejus diu antea omnia adversus eum providissent. Contentum scribit Regem fuisse obtentis per conventiones de pace & induciis, & occasione opprimendae Domus Austriacae omissa, & externarum rerum cura deposita, interioribus regni sui negotiis in extinctione haereseos incubuisse. Vix etiam credidisse suorum relationibus, quod bellum sibi tanto cum molimine, & excitata adversus se tota Germania, accitisque in foedus aut commilitium plerisque Regibus & Principibus, instaret; nocuisse etiam Jacobi M. Britanniae Regis in acceptandis auxiliis Gallicis cunctationem. Pro certo autem habet, satis patuisse, Anglos ausuros non fuisse, quae ausi sint, nisi prius Imperator Gallos aggressurum se esse recepisset. Itaque coactum fuisse Regem, ut armis subito & veluti per tumultum arreptis, anno 1688 claustra Rheno imponeret, & transitum Germanorum in Alsatiam & Lotharingiam praeveniret. Hac specie invasio Philippoburgi & vastatio civitatum & provinciarum in illo tractu defenditur, & Germani irridentur, quod praeparati (ut Autor putat) ad bellum nihil magni gesserint; Regis vero fortuna & gloria admiratione digna esse praedicatur, quod dum paci studet, bello petitus semper victor & superior fuerit. Recenset deinde Autor, nec parum indignatur, quod non solum

p. 275. & seqq.
p. 291.
p. 319. ad p. 357.
p. 329.

Reges & Principes Protestantes omnes, sed & Catholici in Germania, & Rex Hispaniarum, ipse denique Pontifex *Cruciatam* (la
p. 336. Croisade) ut loquitur, Protestantium, sive bellum sacrum junctis viribus & consiliis promoverint, & Regem Catholicum Anglia depulerint. Merito itaque mortem Pontificis anno 1689 a Protestantibus deploratam fuisse dicit, quod eum ob consiliorum conspirationem summe fuissent venerati; plus tamen hac hæreticorum laude dedecoris accessisse memoriæ illius judicat, quam præde-
p. 337. cessoribus ejus per satyras Protestantium detractum fuerit. Regi itaque suo gloriam tribuit, quod solus sustineat causam Ecclesiæ Catholicæ, eique impia adulatione applicat dictum Esa. LXIII. *Torcular*
p. 339. *calcavi solus*, additque alia plus quam panegyrica. Protestantibus e contrario (artificio quidem non ita pridem in Comitiis Imperii ten-
p. 346. tato, sed exploso) affingit, quod oppressionem Catholicorum meditentur, & speciatim Episcopatuum quorundam ad profanum usum transferendorum denuo cupiditate flagrent. Quos inde in Imperatorem & Angliæ Regem aculeos vibret, referre piget. Mire vero exaggerat Regis Galliæ prudentiam & felicitatem, quod solis regni sui, nullis (ut scribere non veretur) accessionibus aucti viribus, & desertus aut impugnatus ab omnibus, par sit tamen tot hostibus, & decies plura præstet, quam antecessores fecerint, fœdere licet exterorum subnixi. Longe majora vero Regi promittit, merenti scilicet, quia bel-
351. lum pro religione gerat: hoc enim Autor omnibus persuadere cupit, idque ex hæreticorum actis & scriptis constare ait. Societatem Turcicam vel negat vel defendit, & secundum Protestantium principia, qui nolint concedere, quod de religione nunc quæratur, pro licita habet. Quoad victorias ab Imperatore nostro a Turcis reportatas, mirum in modum sese vertit, & extricare nititur. Insultat primo iis,
p. 358. qui *Drabitii* vaticiniis crediderunt, cladem Cæsari a Turcis prædicentis; postea Regem Galliæ pro pietate sua lætari de successibus Cæsareis contra infideles asseverat, quanquam incredibile id Protestantibus visum iri non dissimulet. Commoda etiam ex arcanis Politicæ Gallicæ aperit. Fore enim ait, ut prostratis Turcorum rebus, Imperium Orientis a Pontificibus Austriacæ Genti tribuatur, & sic Occidentale ad Galliæ Regem, legitimum scilicet Caroli M. descendentem & hæredem redeat. In gloriæ tamen extinguendi Ottomannici domi-

dominatus partem etiam Gallos venturos esse sperat, quod veteres prædictiones celebrentur, Turcos non nisi per Francos destrui posse. Denique missis incertis aut vanis, præsentem etiam utilitatem ex progressibus Cæsaris contra Turcos Galliæ procurari ostendit. Ita enim ratiocinatur: Si Turci in Pannonia feliciter egissent, omnes Principes, Italos præsertim, non trepide & cum restrictionibus, sed aperte & totis viribus Imperatori accessuros fuisse; jam vero fore, ut a victoriis Cæsareis sibi metuentes, multum remissuri sint ex studio illum juvandi, & ad pacem cum Gallis inclinaturi, quæ facilior futura sit, quia regiones inter Rhenum & Mosellam Gallis relinqui, & illis, qui ditiones suas ibi amiserint, æquivalentes in Thracia tribui possint. Ex re enim omnium Germaniæ & Septentrionalium Principum futurum tunc esse, ut Gallorum potentia valde augeatur, ut auctis itidem in immensum accessu Turcicarum provinciarum opibus Austriacis æquilibrium potentiæ esset, nec cogitationes de universali Monarchia Austriaca resuscitentur. Addit quædam, quibus bonam spem facere videtur, fore, ut ex Fœderatis haut pauci ad Regis partes sint transituri, quia eum ament & beneficiis ab illo affecti sint. Circa 365.
res Indicas & mutationem in regno *Siam* ita se expedit, ut parum ibid. & sq.
decessisse Regi suo existimet, gestaque ejus in illis regionibus magnifice deprædicet, multoque magis Jesuitarum felicitatem, qui ab Imperatore Sinensi non multo minus amentur, quam in Germania a Leopoldo Augusto. Ex his artem rhetoricandi, qua valet Autor, haud difficulter deprehendent emunctæ naris Lectores. Finit blanda exulum ad reditum invitatione Controversias Reformatorum proximis quatuor aut quinque annis infirmatas esse jactat; examen enim sive judicium singulorum de rebus fidei jam etiam a fœminis Catholicis refutari; querelam de prohibitione lectionis sacræ sublatam esse, concesso jam omnibus N. T. usu, & hujus divinitatem melius a Catholicis, quam a quibusdam ex Reformatis, quorum aliquis Canonem Scripturæ denuo in dubium vocaverit, defendi. Meldensis Episcopi scriptis calumniam de Antichristo penitus destructam esse. Itaque cum demonstratum sit, Papam non esse Antichristum, causam schismatis plane intercidere; vaticiniis quoque & miraculis fictis non amplius fidem in Gallia haberi, sed impostores puniri. Objicit postea errorem pessimum, quo rebellionem adversus Reges, subditis in

religione dissentientibus permitti a Reformatis queritur, laudatq; Catholicos, qui contrarium, etiam cum Henricus IV. Galliæ Rex reformatam religionem profiteretur, statuerint, & respondet ad argumentum, quod a *Liga*, quam vocant, Catholica objici solet. In Anglorum novissima acta, quæ ab omnibus Protestantibus publice approbari dicit, vehementissime in epilogo iterum invehitur; concedit tandem, ut libellus hic, sed omisso autoris nomine, typis evulgetur.

EXAMEN D' UN LIBELLE CONTRE LA RE-ligion, contre l'Etat & contre la revolution, d'Angleterre, intitulé: Avis important aux Refugiez, sur leur prochain retour en France.

i. e.

Examen libelli adversus Religionem, Rempublicam & mutationem in Anglia editi, sub titulo: Admonitio gravis ad exules de instanti illorum reditu in Galliam.

Hagæ Comitum apud Abrahamum Troyel 1691. in 12. plag. 18.

EXaminis hujus autorem in libellis postea editis, de quibus alibi dicendi locus erit, professus sese est *D. Petrus Jurius*. Præfatio satis prolixa recentior est aliquot mensibus Tractatu ipso. In ea pluribus indiciis & argumentis confirmandum suscepit Autor, quod in Tractatu ex conjecturis asserere cœperat, *Admonitionem*, quam examinandam sumit, scriptam non esse Lutetiæ aut a Romano-Catholico, sed a Gallo Reformato, qui nunc in Batavia domicilium habeat. Eundem tamen Galliæ Regi ita esse addictum, ut eum veluti Numinis loco colat, aversissimo autem a Guilielmo Angliæ Rege animo sit. Addit alios characteres non paucos, quibus conjecturam, ab ingenio nempe, eruditione & stylo scriptoris it stabilitum; eidem tamen tribuens judicii infirmitatem & profanam in causa religionis mentem. Compertum sibi esse testatur institutum Autoris & aliorum, cum quibus ille factionem quandam inierit, longo terrarum spatio a meridie in septentrionem diffusam. Conspirare enim quosdam Genevæ, instigatos a Gallico Ablegato in urbe illa

illa non aliam ob causam versante, cum exulibus Gallis in Belgio, & hos spe reditus in patriam, sermonibus & libellis id agere, ut potentiam Gallicam pro invincibili venditent, contrariæ partis vires extenuent, successus contemnant, & ex his aliisque prætextibus suadeant, pacem cum Gallis sine mora ineundam esse, ut scilicet illi omnia retineant, quæ aliis Europæ Principibus eripuerunt. Talia libellis in Gallia sparsis jam ab aliquo tempore proponi & jactari, sed majorem successum ab iis sperari, qui alibi disseminentur, in Belgio maxime, ubi scribendi & evulgandi libros magna libertas sit & facilitas. Inter artificia hominum istorum primum fere esse, ut dissidia inter Catholicos & Protestantes, qui fœdus adversus Gallos pacti sunt, & communibus viribus bellum gerunt, excitentur, & Catholicis insinuetur, Protestantibus propositam esse oppressionem Ecclesiæ Romanæ. Deinde ut Theologos Protestantium, Gallos potissimum & Anglos, pessime affectos esse criminentur in omnes Reges & Principes, illorumque non solum axiomati, sed sanguini & vitæ infestos, unde & populos ad rebellionem concitent. His calumniis, ait, Protestantes Catholicis summe odiosos suspectosque faciunt; illos vero terrere conantur magnifica deprædicatione potentiæ & felicitatis Gallicæ. Utrumque diligenter tentatum esse ab autore *Admonitionis*; posterius autem, addita ad pacem exhortatione, a *Genevensi* quodam sibi probe noto, qui licet non sit literatus, peritiam tamen aliquam rerum habeat. Ab hoc compositum esse libellum, cujus titulum refert: *Entretiens sur les moyens de faire la paix*, i. e. Dialogi de remediis modisque ad ineundam pacem. Hujus tractatus contenta in præfatione luculenter exponit Jurius, ex qua conditiones pacis a Genevensi excogitatas breviter recensebimus. *Argentoratum* & *Philippoburgum*, dejectis tamen munimentis, Electori Palatino assignat. *Lotharingiam* Gallis relinqui vult, hæredibus tamen Ducis in Mœsia sive Servia aliam provinciam assignat, ad cujus acquisitionem Rex Galliæ sex millia militum mittere & suo ære alere teneatur. Electori Brandenburgico partem quandam Juliacensis ditionis tribuit. Hispanis, præter quædam in finibus Cataloniæ, nihil restituendum, imo & quæ in Belgio, majori videlicet, ut ait, impendio quam emolumento habent, adimenda esse censet. Gallis ante omnia Luzemburgicum Ducatum, Burgundiæ Comitatum, & quicquid in Flandria occuparunt,

perpe-

perpetuo jure tradenda; adjiciendam etiam esse civitatem Montensem (eam enim tempore editorum dialogorum nondum subegerant.) Batavis cedi debere arbitratur omnibus commerciis in India, aliisque pactis negotiationi illorum prospiciendum: disjici etiam debere munimenta quædam illis suspecta in limite Flandrico. Guilielmum Regem pro legitimo agnosci vult, nec reddendum tamen ei Arausionensem Principatum, sed compensationis loco in finibus Allobrogum, vel etiam in tractu Clivensi aliquid dandum, quod Comitatui Mœrsensi adjunctum *Ducatus Nassovii* titulo cohonestetur. Jacobo Regi Hierosolymitanum regnum procurandum esse suadet. Avenionensem ditionem Galliæ Regi attribuit, ita ut Sabaudiæ Duci *Pignerolium* in Subalpinis & *Casaltum* in Insubribus tradat, eo quidem cum onere, ut Pontifici, ob ablatam Avenionem, singulis annis quinquaginta aureorum millia dependat. Hæc prima Genevensis illius commenta esse dicuntur, quæ per Ablegatum, a cujus consilio scriptor ille dependisse perhibetur, ad Regem Galliæ missa & in arce *Versaliarum*, administra *Maintenonia*, correcta & mutata fuerint. Alio itaque dialogo pro *Argentorato*, quod Rex dimissurus non sit, Electori Palatino *Landavia* Alsatiæ oppidum, tum Episcopatus Wormatiensis & Spirensis, nec non *Hailbrunna* urbs Sueviæ Imperialis offeruntur: præterea ex tota Europa octo milliones contribui jubentur ad resarcienda damna, per incendia aliasque vastationes & rapinas inflicta. Helvetiis *Friburgum* Brisgoviæ & *Huninga* (destructis utrobique prius munimentis) tum oppida Austriacæ ditionis, quæ *Sylvestria* vocantur, & quicquid in Brisgovia & Sundgovia Austriaci juris est, tradi vult. *Trevirensi* Electori omnia restituenda esse censentur; *Bavariæ* vero Electori a Palatino cedendum esse Ducatu Neoburgico. *Tœkelio*, ne amicitiæ Gallicæ illum pœniteat, Moldaviæ & Vallachiæ Principatum tribuit. *Lotharingis* confert, quicquid Hispaniæ Rex, præter illa, quæ Galli retenturi sunt, in Belgio possidet. Ut vero pax hæc inviolata maneat, cautionis & evictionis officium Helvetiis defertur, ita nempe, ut acceptis a reliquis Europæ Potentatibus sexcentis aureorum millibus annuis, exercitum quadraginta millium in parato habeant, eumque intra horas viginti quatuor in violatorem pacis educant. Isthæc omnia ex dialogis, quos integros vidisse se dicit, enarrat Jurius. Ex septimo vero relatum sibi esse memorat,

norat, exules Gallos in regnum revocandos eſſe ea cum libertate religionis, qualem Pontificii in Belgio Fœderato habeant, addita prohibitione, ne contra religionem dominantem ſive Romanam ſcribant. Contra Turcos Gallorum ſocietas cum cæteris Reipublicæ Chriſtianæ capitibus offertur, donec *Electori Bavaro* Imperium Conſtantinopolitanum, *Jacobo* Regi Hieroſolyma & Syria, *Lotharingis* Servia & Bulgaria, conſtituta his regia *Belgrado* ſive Alba Julia, acquiratur. Inter hæc quædam delira fere hominis Genevenſis conſilia in medio relicta eſſe ab aula Gallica, notat *Jurius*, ut totus ille tractatus privato conſilio editus eſſe videretur; quamvis ex literis menſe Januario A. 1691. datis ſibi conſtare aſſeveret, examinata omnia *Verſaliis* & *Genevam* remiſſa, inde vero cum eo, quem pro autore *Admonitionis* habet, communicata fuiſſe, & huic mandatum, ut editionem in Belgio procuraret; interveniſſe autem rixas inter illum & typographum, aliaque, quibus res emanaverit, confirmata de autoribus ſuſpicione, quam illi incautis ſermonibus, quibus in eundem fere ſenſum res Gallicas commendare, paciſque neceſſitatem oſtendere ſoliti fuerint, jam ab aliquo tempore incurrerint. Devotum vero Gallis animum & in Fœderatos iniquiſſimum longe magis detectum eſſe aſſerit in *Admonitione*, cujus examen ſuſcipit, eamque indubitanter Gallo exuli tribuit, quem ita deſignavit deſcripſitque *Jurius*, ut nemini in locis illis ignotum eſſe potuerit, quem intelligat. Tam callidum vero fuiſſe contendit, ut duplicem perſonam ſumſerit, in præfatione quidem Reformati, in Admonitione ipſa Catholici, & quidem acerrimi. Acceſſiſſe & aliam fraudem, ut *Admonitio* prius Lutetiæ typis excuſa fuiſſe diceretur, oſtenſis aliquot paginis libelli, & confictis literis atque in Relationes Literarias inſertis, quibus novam editionem *Admonitionis* Lutetiæ parari, & Autorem cum Archiepiſcopo reconciliatum eſſe narraretur, quem priori editione ob quædam liberius dicta offendiſſet: rumores denique diſſeminatos, quibus plurimi pro autoribus Admonitionis diffamati fuerint, *Peliſſonius* puta, *Verſenus*, *Laroquius*, *Brueyſius*. Hæc omnia ſubdole fingi ſtatuit *Jurius*, & privilegium Regis, quod pagellæ editionis Gallicæ in Belgio oſtenſæ præ ſe ferunt, falſi accuſat.

Jam ad *Examen* ipſum accedimus. In hoc impenſe iterum laudat *Jurius* Scriptorem a ſtyli excellentia, nec minus vituperat ob

malitiam singularem, & quod Catholicum se simulet, cum ex forma dictionis, ut scribit, Hugonoticæ, & allegationibus Biblicis aliisque indiciis satis appareat, *Reformatum* esse & in Belgio vivere. Rejicit itaque quicquid de *Pelissonio*, celebri Parisiis viro, & de *Bastidio*, Reformatæ religioni addicto & nunc in Anglia versante jactari ait, ac si ille *Admonitionis*, hic *Præloquii* Autor esset. Refutationem argumentorum, & præcipue duorum illorum capitalium, de libellis famosis pariter & seditiosis, qui Theologis Gallis & Anglis ab *Admonitore* imputantur, scripturum se nunc minime esse protestatur, sed tantum paucis indicare velle, quæ responderi possint. Negat primo pro famosis libellis habenda esse scripta, quibus lamentationes *Reformatorum* de vi sibi illata proponantur; minime omnium tractatum laudatissimum de *Politica Cleri Gallicani*, nec magis *Literas de tempore*, aut *Querelas Protestantium*, quorum autor fuerit vir magnus *Johannes Claudius*. Pro injuriosis & vetitis quoque diffamari non posse responsiones adversus contumeliosissima Pontificiorum scripta, nec ea, quibus concordiam inter Fœderatos suadeant, aut quibus Gallos ad vindicandam libertatem a Rege per nefas ademtam hortentur; hæc enim, ut alia strategemata, belli tempore licita esse. Veteris Ecclesiæ exempla allegat, in qua persecutoribus responsum sit. Pontificios e contrario accusat, quod innumeris pene libellis Protestantes, ab initio statim Reformationis, proscinderint, idque adhuc continuent. In altero capite, quo seditiosi adversus Reges animi scriptores *Reformati* insimulantur, caute versandum esse ei monet, qui in materia hac subtili & periculosa apologiam elaboraturus sit. Duo tamen inprimis tenenda esse suggerit, primo, *nullam potestatem* (abolita Theocratia Judaica) *inter homines immediate a Deo constitutam esse*, licet orthodoxi etiam Theologi certo respectu tale aliquid asseruerint; deinde, *omnem potestatem humanam, civilem & ecclesiasticam, quantacunque ea sit, limites habere, ultra quos extendi non debeat, nec subditorum patientia tentari*. His positis non improbat, quæ contra Reges Galliæ & Hispaniæ, cum terminos illos excessissent, a populis gesta sunt. Ab *Admonitore*, utut pro Principum jure nitatur, destrui duo illa principia non posse, nec negari, quod libertas hominibus innata, & constitutio imperiorum atque divisio bonorum ex sola necessitate, non vero ex natura homi-

hominum ortum habeat, secundum hanc vero carere possint populi magistratibus & ipsa bonorum separatione; & a nulla denique gente Principibus & magistratibus potestatem illimitatam ad destruendum populum concedi posse. Hæc inter alia ex *Grotio* Lib. *I. de J. B. & P. c. 4.* confirmat, & pro irrefutabilibus habet; elidit quoque, quæ de contradictione inter Protestantes ex eorum scriptis, de potestate Regum, & contra Pontificium dominatum, Adversarius eruit & objecit, monens Pontificios quoque circa illa dissentire. Repellit convitium ab Anglis, quos vocant, Presbyterianis, quasi Caroli I. Regis parricidium procuraverint; negatque eos, qui præsentis mutationis in Anglia autores fautoresve sint, flagitium illud probare; sicuti nec verum sit, nec necesse, ut Principes Catholici *Guilielmo* Regi assistentes ad causam religionis respiciant, cum alias ad societatem adversus hostem communem ineundam causas habere possint. Ostendit inde diversa *Caroli* & *Jacobi II* consilia & instituta: illum pro Episcopatu, hunc pro Papismo laborasse; neque Anglos successionem regiam destruxisse, sed fugiente *Jacobo*, genero & filiæ ejus paruisse. Adversus ea, quæ libro *Junii Bruti*, sive ejus autor *Philippus Mornæus*, sive *Hubertus Languetus* fuerit, item *Paræi* tractatui Oxoniæ combusto objiciuntur, multa regerit; ridetque *Admonitionis* autorem, quod exemplo *Danorum*, Regi electitio hæreditarium imperium deferentium, allegato, non videat jus Regum a populo ortum habere, cum tamen contrarium operose adstruere conetur. Non negat, ex limitata Regum potestate incommoda oriri, sed considerari jubet etiam ea, quæ ex absoluta nascuntur, nullamque regiminis esse formam, quæ omni careat periculo. Argumenta ab absurdo, quæ *Admonitor* laudat, ipse in sophismata fere degenerare ait. Respondet ad omnes objectiones, sed in compendio & ita, ut aliis potius indicet, quæ uberius deduci possint. Negat, quod Protestantium Theologi populo supremam potestatem in Reges, aut jus acta illorum examinandi tribuant; monet tamen diversam esse regnorum formam, aliamque alia magis absolutam esse. Conservationem populi semper & in omnibus imperiis subintelligi, nec prætextu religionis, minime omnium falsæ, subverti posse. Monstrat etiam, quomodo differant potestas civilis & ecclesiastica, utque hæc ultra excommunicationem nullum cogendi modum habeat. Utrique hoc

commune esse ait, ut parendum sit decretis, etiam non satis justis aut æquis, dummodo non tendant ad ruinam politiæ aut religionis. Inde tamen sequi negat, querelas adversus decreta non nisi ab universo populo, uno veluti spiritu concitato proponi, aut reformationem moveri posse: cuique enim pro gravitate excessuum, contra fundamenta societatis aut fidei ingruentium, jus esse remedia inveniendi. Regulam, quod numero suffragiorum standum sit, quam *Admonitor* vehementer urget, positivi seu humani juris esse dicit, cui locus non sit, si agatur de lædenda conscientia aut tollenda defensione naturali. Postulat ab Autore *Admonitionis*, ut in quæstione de potestate Principum, vel Systema *Grotii* (sicuti facere videatur) constanter teneat, vel immanem illam sententiam de illimitata & cum quavis tyrannide & clade populi admittenda potentia palam tueatur. Priorem formam etiam ex ipsius *Grotii* traditis incommoda habere, iterum agnoscit; sed quæ ex altera consequantur, intolerabilia esse censet. Pro *Valdensibus*, qui in fine *Admonitionis* pro rebellibus & extrema meritis exagitantur, multa affert *Jurius*, ut probet, illos ad paritionem decretis injustissimis præstandam obligari non potuisse, & jus gladii pro legitima defensione omnibus dari; casus etiam esse, in quibus privati, ad sua recuperanda, arma sumere possint, licet legibus quibusdam haud immerito caveatur, ne id ordinarie fiat. Confert inde *Valdenses* cum *Belgis*, & illos non minorem partem populi aut provinciæ respectu Ducis sui constituisse existimat, quam hos comparatos cum reliquis nationibus Hispaniæ Regi subjectis. Addit *Valdenses* non Principi suo, sed ejus violento instigatori, Galliæ Regi, repugnasse. Scholasticas itaque rhetoricationes esse scribit, quas *Admonitor* ex Catilinariis Ciceronis collegerit, quæ non magis ad *Valdenses* pertineant, quam ad Gallos exules, qui in castris Fœderatorum militent. Mandatum Christi de fuga in persecutionibus, & exempla patientiæ veteris Ecclesiæ male eo detorqueri, ut nullo modo tyrannis resistere fas sit; moderationem præscribi a Christo; jus naturæ adversus vim plane injustam non tolli. Notari vult vias Dei, qui in exequendis decretis suis, irregularibus quandoque modis & qui temerarii videri possint, procedat; neque necesse esse, ut omnes intentiones & actiones Regum & populorum, qui reformationem moliantur, exactissime justæ &

irre-

irreprehensibiles sint; ex eventu tamen & in universum, Dei propositum cognosci, & defectus erroresque circa media bonitate finis compensari. Observat, Deum aliquando aperta vi progressum esse, v. g. cum Judæos in Palæstinam introduceret; alio tempore, videlicet post captivitatem Babylonicam, absque armis & non nisi permissu Regum, populo suo prospexisse. Minime sequi, si Christiani primitivæ Ecclesiæ Imperatoribus tyrannidem exercentibus arma non opposuerint, quod Galli & Belgæ, qui id fecerint, pro rebellibus haberi debeant, cum Maccabæorum exemplum justissime allegare possint; neque mutatum jus naturale, quo illi usi fuerint, per præceptum Evangelicum de fuga. Ideo *Grotium* reprehendit, qui in odium civium suorum, & *Socinianos* secutus, nimis rigide dictum illud Evangelicum urserit. Nec melioris notæ esse, sed *Deistas*, *Spinosistas*, *Indifferentes* aut majoribus hæresibus infectos, qui aliis libellis, quibus fœdus & bellum adversus Gallos insectantur, eadem defendant. In conclusione *Admonitionis* summam ingenii vafritiem & affectationem pietatis observat, & in ea persistit sententia: præcepta divina de obsequio Magistratibus & parentibus præstando, eo non esse interpretanda, ut exceptiones legitimæ oppositionis prorsus excludant. Elogia quibus Galliæ Rex extollitur, convitia & aculeos in Pontificem & Imperatorem atque Domum Austriacam, defensionem societatis Gallorum cum Turcis, & alia ejusmodi omnia eo tendere dicit, ut exules Galli de restitutione sua in patriam & in libertatem pristinam desperent, & Regi cœco se submittant obsequio; Fœderati quoque animum despondeant, & qualescunque pacis leges accipiant. Confidit, præstituros hos esse posthac, quæ huc usque non præstiterint, & divinam gratiam celebrat, quod illis vires integræ manserint, & Rex Britanniæ ad exequenda, quæ Deus destinaverit, excitatus sit. Parallelismum *Admonitoris* inter Jacobum II Angliæ, & Henricum IV Galliæ Regem rejicit, repetitque denuo, Jacobo non ereptum esse regnum, sed ab eo desertum. Observat etiam differentiam inter utrumque regnum circa potestatem regiminis, & quomodo Angli Reges Parlamenti autoritatem agnoscant, & speciali juramento de tuenda religione Reformata obstricti sint. Aliter igitur de Catholicis Gallis, majorem regni partem constituentibus, qui Henricum Regem, quem pro hæretico habebant, aversati sint, judi-

cari debere; aliter de Anglis orthodoxum totius gentis desiderio expetentibus, cum Catholicorum paucorum contraria machinantium ratio haberi non potuerit. Defendit gesta Anglorum procerum & delectorum ex populo, cum mutationem nuperam decreverint; vituperat e contrario, quæ Liga, quam vocant, Gallica per factiones & tumultum egerit, omnibus Europæ Principibus improbata.

PREMIERE ET SECONDE PARTIE DES DIFFIcultez proposées à Mons. Steyaert Docteur & Professeur en Theologie de la Faculté de Louvain.

i. e.

Difficultates D. Steyarto Theologo Lovaniensi propositæ, ex relatione ab illo ad Archiepiscopum Cameracensem perscripta, a quo mandatum habuit de rumoribus adversus Presbyteros Oratorii Montibus Hannoniæ sparsis inquirendi. Pars I. & II.

Coloniæ apud Petrum Grandem 1691. in 12. plag. 41.

DE re, quæ exigua videtur, gravia & multa & præclare scribere, non vulgaris est ingenii aut facundiæ mediocris. Valere itaque utraque dote oportet *Difficultatum* sive dubitationum harum Autorem, quem D. Antonium Arnaldum esse admodum est probabile. Causam sane, quæ *Jansenismi* nomine traduci solet, pari acumine, eadem verborum copia & elegantia alius tueri difficulter potuisset. Occasio satis magni libri hæc est. Congregatio *Presbyterorum Oratorii* in Italia a *Philippo Nerio* seculo superiori cœpta, autoritate Berulli Cardinalis in Gallia recepta & aucta, cum Montibus Hannoniæ Collegium haberet, deducere inde veluti coloniam quandam in urbem Leodiensem voluit. Quæ Congregationi illi cum Societate Jesuitica simultates intercedant, haud ignotum est. Ut igitur incrementum hoc æmulorum impedirent Jesuitæ, quantum quidem ex libro hoc intelligi potest, diffamare acriter multis nominibus Presbyteros illos cœperunt, effeceruntque ut Magistratus Montenses (Scabinos vocant) literis Leodium datis receptionem Presbyterorum dissuaderent. Presbyteri edita

edita Gallice apologia, quam Remonstrationem *justificativam* inscripserunt, famam suam impigre tutati sunt, non sine querela de Scabinis. Hac offensi isti scriptum illud manu carnificis publice comburi fecerunt, vehementer indignantibus non solum Presbyteris, sed & Nuntio Pontificio, qui Cleri privilegiis detractum illa acerbitate existimabat. Cum vero Archiepiscopus Cameracensis, Hannoniæ Diœcesanus, a Presbyteris imploratus *D. Steyarto* & duobus aliis mandasset, ut de causa cognoscerent, & judicium suum de illa ad se referrent; ita hoc fecerunt Commissarii, sive, ut Autor Difficultatum asserit, *Steyartius*, cæteris autoritate & industria potior, ut Presbyteri graviter læsos se esse putaverint, & Autor hic noster ansam sumserit plurimos relationis & judicii illius defectus Steyarto exprobrandi, idque fecit tractatu in partes sex distributo, ex quibus duas priores nunc enarramus. Ex eo vero, omissis minutioribus, annotabimus quædam, quæ non tam ad rixam illam inter Jesuitas & Presbyteros proprie pertinent, quam ad cognoscendam factionum in Ecclesia Romana indolem faciunt, & cum profectu quodam observari possunt. De *Steyarto* ipso annotavit Autor, quod defectus Ecclesiæ Romanæ in Belgio in exordio relationis ingenue agnoverit, scribens: quicquid dissimulamus, turbatissimæ sunt res nostræ Ecclesiasticæ, non hic tantum, sed passim per Belgium totum. Allegatur etiam tractatus ejus, sive theses *Theologiæ moralis emendatæ* nomine publicatæ, in quibus probabilitatis Jesuiticæ dogma acriter impugnaverit, item opiniones pestilentes de peccato ex ignorantia, sive materiali & Philosophico, de attritione; præterea de facilitate in absolvendis peccatoribus, sive relaxatione disciplinæ Ecclesiasticæ, qua fieri dicit, ut sanctitas Christiana plane intercidat, Part. I.
continua revolutione, ut loquitur, confessionum & criminum. Diff. 2.
Confessionum & absolutionum particularium necessitatem & utilitatem jactare, ut notum est, vel maxime solent Sacerdotes Romani, & utramque in Ecclesiis Protestantium requirunt. Qui vero ex illo Ordine ipsi agnoscunt, quam male confessiones & absolutiones tractentur, ut nihil ad emendationem faciat illarum repetitio, si post impetratam nulla difficultate absolutionem, ad eadem aut pejora peccata continuo redeatur, ii arcem religionis suæ veluti destruunt. Diffic. 4.
Steyarti verba citat Autor, quibus Confessionarios reprehendit,

quod

quod quibuslibet peccatoribus pro pœnitentia recitationem trium *Pater noster & Ave Maria* sufficere existiment, morbosque animi omnes sanari eo modo credant. Tanto magis itaque indignatur, quod ille ipse *Steyartus*, rigoris ecclesiastici assertor, tam laxus indulgensque jam factus sit, ut Jesuitarum metu aut respectu, optimæ Presbyterorum causæ relatione sua nocuerit, imo pro sectariis habeat,
Diffic. 5. qui disciplinam instaurare nituntur. Producit testimonium ejus anno 1690, quo juvenem quendam a studiis, indole, vita & moribus egregie laudarit dignumque esse censuerit, qui sacris ordinibus admoveretur; addiderit tamen veluti limitationis & cautelæ loco: *Ne tamen aliquid Superiores lateat, quod postea infra scripto imputetur, addictus idem est rigidiora sectantibus.* Hoc salse exagitat Autor, & quem illi *Rigidismum* vocant, verum & genuinum Christianismum & Sacerdotum atque Pastorum officium esse; at qui laxiora profitentur, pro corruptoribus Ecclesiæ haberi debere, pluribus ostendit. Ipsius *Steyarti* theses in eam rem citat, & Augustini dicta. Pastorem
Diff. 6. 7. quendam *Ludovicum Flemallum* prope Namurcum laudat, qui pio zelo ductus, plebem suæ curæ commissam in fide Christiana egregie instruxerit, binas conciones singulis Dominicis ante meridiem, divisa cum Vicariis opera, a meridie Catechesin habuerit; idem privatim fecerit, in confessionibus potissimum; ea tamen diligentia & severitate populum minime offenderit, sed magno cum applausu confluxuque docuerit; iis etiam, qui legere noverant, pios libellos, qui capita doctrinæ continebant, evolvendos dederit: factum inde, ut non solum eximiam notitiam religionis acquirerent auditores, sed & vitia ebrietatis, libidinis & verborum scurrilitatem correxerint, choreas etiam & vana atque ludicra alia ultro omiserint. Successisse e contrario apud illos contemtum rerum fluxarum, summum cœlestium desiderium, patientiam Christianam in calamitatibus bellicis & aliis, mutuam charitatem, cum assiduitate precum, ad quas quotidie summo mane in templo convenerint. Etiam inter labores diurnos mentem ad Deum per suspiria & oratiunculas elevasse, & sero vespere multos domi cum suis precibus vacasse. Quæ de moribus & vita interiori illius viri addit, pietatem maximam indicant, & ideo optat, ut omnes ad eum modum sese gerant, quos *rigidos* vocant; tunc enim felicissimum statum Ecclesiæ esse futurum.

rum. Provocat etiam ad experientiam in Academia Lovaniensi, in qua ante ortam hanc *Rigidorum*, quam sugillant, sectam dissolutissime, nunc vero composite & pie vivat juventus scholastica. Post hæc atroci calumnia proscissos esse queritur *Presbyteros Montenses*, ac si Nestorianismum renovarent, & B. Virginem matrem Dei, sive Deiparam appellare nollent; qua imputatione ipse *Steyartus* eos liberaverit, maligne tamen in relatione sua addens, non satis circumspecte eos locutos esse. Interim tamen Episcoporum Gallorum judicio, in Catechesi ab iis publicata, maximos abusus in cultu Virginis demonstratos esse non dissimulat, illum maxime, quod plurimi in peccatis quotidie versantes, salvari se putent recitatione *rosarii*, aut gestamine *scapularis*: nec parum errare dicit eos, ex Episcoporum illorum sententia, qui nimiam fiduciam in sanctis ponant; hos enim utiliter & pie quidem ex Ecclesiæ instituto invocari, sed spem omnem necessario in Jesu Christo ponendam esse, in quo solo, Scriptura teste, salus quærenda sit. Citat etiam insignem locum ex Cardinalis Camusii scripto; econtrario horrendam *Recollectorum Leodiensium* thesin anno 1676 publicatam execratur, quam ipse quoq; *Steyartus* acriter taxaverit. Erat autem hæc: *Frequens confessio & communio, & cultus B. Virginis, etiam in iis, qui gentiliter vivunt, sunt signum prædestinationis.* Acriori censura persequitur dictum Jesuitæ Lusitani *Francisci Mendozæ*, in *Viridario sacræ & profanæ eruditionis* anno 1632 cum approbatione edito, statuentis, *impossibile esse, ut B. Virginis cultor in æternum damnetur*, quia scilicet B. Virgo suo patrocinio semper impetret a Deo auxilia gratiæ congruæ, quibus ejus cultores, alioqui pravi & scelerati, ad Deum convertantur, reddanturq; *indamnabiles*. Reprehendit porro Autor eos, qui in B. Virgine majorem clementiam quam in Christo esse statuunt, qui tamen est Deus misericordiæ. Concionatores esse narrat, qui publice declamaverint, si fatuæ virgines, cum dicerent, *Domine, Domine, aperi nobis*, dixissent, *Domina, Domina*, impetraturas fuisse, ut portæ aperirentur. Librum, quem in Belgio fere omnes manibus terant, prolixe taxat, in quo diserte statuatur *Deum Filio suo exercitium justitiæ, sanctæ vero Virgini clementiæ & misericordiæ dispensationem commisisse.* Subjungit verba ex Steyarti Theologia Morali, quæ placet adscribere,

Diss. 9.

D. 10.

re, quia ad similes casus applicari possunt. *Verentur*, inquit, *quidam, ne scandalizentur pusilli & confirmentur haretici, cum in Ecclesia turpissimi arguuntur errores, ideoq; potius tacendum existimant. Sed an forte non magis confirmabuntur hi, & illi pervertentur, si viderint hujusmodi errorum monstra nemine contradicente in Ecclesia teneri?* Reliqua hujus Partis primæ capita præterimus, quanquam multa memoratu non indigna de lite isthac contineant. Ex *Parte* etiam *secunda*, ne in nimiam prolixitatem incidamus, pauca quædam veluti digito indicabimus. Acriter reprehendit Autor tum Magistratum Montensem, quod Apologiam a Presbyteris Oratorii ad Leodienses scriptam, per carnificem combusserit, & *Steyartum*, quod factum probaverit; eaq; occasione Jesuitas accusat, quod pari suggestione *Rothomagi* magno cum piorum scandalo excellentissimum librum Jansenii, *Harmoniam Evangelicam*, & Aquis Sextiis *Epistolas Provinciales* Jesuitis oppositas concremari curaverint. Prodit etiam, verum autorem epistolarum pro Jesuitis sub nomine Bernardi Stubrock publicatarum fuisse *Honoratum Fabri*, celebrem ex Societate Jesuitica virum. Citat tamen & laudat eundem *Steyartum*, quod in sæpe allegata Theologia sua acerrime refutaverit sententiam Jesuitarum (a Papa quidem inter LXV. famosas theses condemnatam) quod *non peccent mortaliter, qui sui tuendi causa adversario falsum crimen affingant.*

Diff. XI. usq; XV.

Diff. XVII.

Diff. XXIII.

CHRISTIANI DONATI PROF. PUBL. VVITTENberg. Institutiones Pneumaticæ scholarum usui accommodatæ.

Wittenb. ap. Joh. Christoph. Föllgiver/A. 1691. 8. plagul. 33.

CUm quæ de Spiritibus moderni pariter atque veteres commentati scriptores sunt, non levi perquisivisset studio Cl. in celeberrima Wittenb. Universitate Metaph. & Logicæ Professor, non contemnendum operæ pretium sibi facturus visus est, si in discipulorum suorum gratiam Pneumaticam scientiam tali Systemate comprehensam ederet, in quo & quæ ab aliis optime tradita sunt, sua faceret, & quæ vel nondum tacta aliis, vel non satis adhuc elaborata, suppleret, perficeret, ac suopte judicio amplificaret. Illa ergo methodo usus, quæ in disciplinis usitata

quam maxime est, *partem generalem* a *Spiritus* definitione orditur, & ex illius attributo primo cum cura explicato & probato cætera, maximam partem a se recens constituta & brevi descriptione explicata, partim immediate, partim mediate deducit, atq; interventu ipsius primi cognoscendi principii demonstrat. Eodem modo in *speciali* quoq; *parte*, postquam *Dei*, *Angelorum*, *Animarumque rationalium* existentiam probavit, versatur in ipsorum propriis attributis explicandis, & huic doctrinæ subjicit *actionum* cuiq; Spiritui propriarum, cum internarum, tum externarum, tractationem; ita quidem ut inserat subinde suis quasq; locis *quæstiones controversas*, & graves, & jucundas, & celebres, nec adeo paucas, certis conclusionibus, quarum aliæ sententias falsas rejiciunt, aliæ veram asserunt, definitas. Profitetur vero, id se cumprimis dedisse operam in hac condenda disciplina, ut justo ordine & exponerentur omnia, nihilq; assereretur, quod non suis rationibus esset stabilitum, iisq; haut vulgaribus, sed exquisitis ac veris, & ad animum plane convincendum idoneis; atq; adeo sperat, pleraq; a se justis plenisq; & ad prima usq; principia excurrentibus demonstrationibus esse confirmata.

G. VAN DER MUELEN IN HISTORIAM Pomponii de Origine Juris Pars prima.

Trajecti ad Rhenum apud Francisc. Halma, 1691. in 8. plag. 10.

TItuli rationem a potiore operis sui parte deducere voluit Autor clarissimus, quando in Historiam Pomponii de Origine Juris, quæ posteriorem legem ff. h. t. conficit, hanc commentationem se suscepisse profitetur. Utut enim non prætermiserit legem priorem d. t. quæ Gajum autorem refert, quoniam tamen ea & brevis est, & formulis excitatoriis tantummodo constat; ideo ordinis magis respectu, quam ob doctrinæ necessitatem recepta videtur. Utrobiq; autem interpretandi genus planum, perspicuum ac amœnum deprehendimus, dum textus ipse, & in lege Pomponii quidem distinctim singuli paragraphi præmittuntur, quos ad verba & loca notabiliora succincta explicatio & paraphrasis excipit. Et nihil hic omisit Autor, quod ex antiquitatibus historiæ Romanæ ad illustrationem hujus materiæ ullo modo facere

poſſit, ut ſubinde etiam digreſſiones prolixiores ſuſceperit. Sic pag. 12. occaſione vocis *Civitatis*, in originem & conſtitutionem hujus ſocietatis altius paulo inquirit, cumq; ad eam liberos nonniſi homines definitio præmiſſa admittat, fuſius deinceps ex ſacris potiſſimum literis adſtruere contendit, naturalis hujus libertatis marem, excluſa fœmina capacem eſſe, eo quod hæc ex ordine creationis maris imperio ſubjiciatur. Hanc etenim ob cauſam primo loco creatum fuiſſe Adamum, ut ſecundum tritum proverbium, *qui prior tempore, potior jure*, iſte ſibi imperium vindicare poſſet. Accedere & hoc, quod extructa fuerit mulier ex coſta Adami, ut poſſet inde concludere, ſe nihil habere a ſe, ſed ab alio, ſcilicet viro; quocirca nullam intercedere inter marem & fœminam æqualitatem ſeu juris, ſeu virium, quibus indigent, qui in ſtatu naturæ (ſecundum Autoris hypotheſin) vivunt. Pag. 27. civium Rom. cenſum, cujus intuitu quinq; claſſes inſtitutæ erant, exhibet, & ad noſtræ monetæ valorem componit. Pag. 37. antiquas Romanorum LL. recenſet ex Moſaicis legibus a Numa Pompilio depromtas. Pag. 47. evolvit quæſtionem itidem hiſtoricam, utrum ſub primis Rom. Regibus conceſſa fuerit provocatio ad populum, & quid hac in re ſingulare acciderit in judicio criminali, quod contra Horatium ob interemtam ſororem parricidii reum habitum fuiſſe conſtat. Pag. 61. originem obligationum examinat ſecundum hypotheſin ſtatus naturalis, quæ in quæſtione anteriori de conſtitutione civitatis fuit præſuppoſita. Prolixiſſimam dehinc digreſſionem a pag. 87. usq; ad p. 106. decurrentem ſuppeditat Senatus Romanus, de cujus prima inſtitutione a Romulo facta, & ſubſecutis allectionibus variis, ex quibus poſtmodum Senatores in Patricios, Conſcriptos, & Pedanos diſtincti fuere, ubi ſufficienter dictum, poſt Ordinis hujus ornamenta, conſeſſus ac conſultandi modus, & quæ hujus generis alia, in conſpectum producuntur. Diſcurſum iſtum proxime excipit p. 107. affinis tractatio de SCtis, quæ pari ubertate explanatur. Pag. 133. ſpecies Juris Romani, prout in ſcriptum & non-ſcriptum diſpeſcitur, ductu §. 12. d. l. explanantur; in quo ipſo §. Autor noſter tantiſper ſubſidet.

JOAN-

JOANNIS DE RAEI PHILOSOPHI AMSTELÆ-damensis Primarii Cogitata de Interpretatione, sive de Natura Humani Sermonis &c.

Amstelædami apud Henricum Wetstenium, 1692. in 4.
Constant alphabetis 3. & plag. 19.

Author Libri hujus est Vir jam dudum in orbe litterato celeberrimus. Siquidem ultra annos XLIV, primum in Academia Lugduno-Batava, deinde in illustri Schola Amstelodamensi Philosophiam, atque olim etiam Medicinam aliquo tempore docuit. Occasionem hunc tractatum scribendi perhibet, quod ab annis circiter quinquaginta multorum Eruditorum animos observasset cœpisse occupare opinionem valde periculosam, positam in eo, quod communiter Viri docti nimium tribuant & nimium confidant novæ quam amant philosophiæ, putantes ea ipsa methodo, qua non contemnendus progressus factus est in Mathematicis & Philosophicis, progrediendum similiter esse in omni alia arte & disciplina: ac si omnes disciplinæ, quæ tot seculis distinctæ fuerunt, Philosophiæ essent partes vel appendices, deberentq; una & eadem methodo, quam Author hujus libri censet artium Mathematicarum & Philosophiæ propriam esse, doceri, & eodem illo præciso comprehendi sermone, quo Mathematici & Philosophi utuntur. Ut error, opinione Authoris, horum temporum duplex sit; unus in humano intellectu, alter in humano sermone, uterque infinitam post se trahens confusionem, litesq; inter Eruditos perpetuas. Hæc sive censura sive opinio Authoris forsan mira videbitur iis, qui sciunt ipsum magni facere Philosophiam, atq; tueri dignitatem ejus contra quoscunq;, qui eandem vel contemnunt, vel inutilem judicant. Verum prudentiores id ad animum revocabunt altius, & judicabunt haud rem esse debere parvam, quod vir ætate & doctrina venerabilis, magnus sine omni dubio Philosophus, censeat his temporibus & in hoc seculo philosophico, Philosophiæ communiter nimium tribui: eritq; hoc ipsum illis majus argumentum ad rem exquisite ponderandam, & majori cum attentione hunc librum legendum. Narrat vero ipse Author causas magis speciales, quæ ipsum impulere ad scribendum, suaq; de interpretatione & natura humani sermonis

sermonis

ſermonis cogitata, deque erroris, de quo diximus, remedio publici tandem juris facienda. Hæc cauſa imprimis videri poteſt ipſa erroris vis & magnitudo fuiſſe, his ipſis præcipue temporibus, quibus in lucem editus liber. Non quod Author nunc primum eum viderit errorem, eique tam ſero incipiat ſe opponere. Initia erroris ipſi prævisa fuerunt olim in Academia, dum doceret, Lugduno-Batava: quin antequam animum ad docendum applicuit. Verum non ita ab initio Author cogitavit de magno & juſto remedio. Viſa ipſi fuit, quod non erubeſcit fateri, veritas plana & aperta poſſe ac debere ſe ipſam tueri, tum inſigni uſu ſuo & in Rep. & in Scholis & in Eccleſia, tum antiquitate, qua venerabilis eſt. Etiam ab initio error levis videbatur, ita ſeipſum evertens, infinita quam poſt ſe trahit confuſione, ut conſiſtere non poſſit. Attamen fatetur Author, fefelliſſe eum nonnihil opinionem illam, fefelliſſe ſpem iſtam, & adjungit, fallere hanc opinionem & ſpem hactenus plurimos, atque eos omnes, qui *errorem quidem, non ita vero*, ut in præfatione loquitur Author, *erroris vim & momentum agnoſcunt*; *forte*, inquit, *quia non ſatis intelligunt momentum veritatis*. Sed Author noſter, ut hi faciunt, cætera boni, non perſiſtit in opinione, vel ſpe, vel expectatione iſta, ſine metu juſto, non perſtitit olim longo tempore. Ipſis principiis obſtandum jam olim judicavit, putatque ſe dici non poſſe unquam ea in opinione fuiſſe, in qua videntur viri magni his temporibus eſſe quam plurimi, quod nempe error adeo levis vel talis ſit natura ſua, ut ſeipſum debeat evertere, ac ſi neceſſe non eſſet, ut de remedio incipiant cogitare moderatores regnorum & rerumpublicarum, ut & eccleſiarum atque academiarum. Sicut error ante plures annos ſuo modo levis erat, ita levi ac facili videbatur ſuperari poſſe remedio. Clariſſimus Autor, cum inciperet Philoſophiam docere, primum Lugd. Bat. deinde Amſtelodami, hac de cauſa accommodatum temporibus iſtis adhibuit remedium, unum & alterum non ſine ſucceſſu, in Oratione inaugurali, una de differentia cognitionis philoſophicæ & vulgaris, & altera de ſapientia veterum, quæ extant in Appendice ex olim ſcriptis. Scilicet eo fere modo, quo Carteſius a primis annis in eas cogitandi vias incidit, per quas non difficile ipſi fuit ad cogitationem pervenire methodi recte utendi ratione, & veritatem inveſtigandi in ſcientiis, ad

veram

veram quam quærebat Philosophiam pertinentibus: hujus quoque libri Author, in ipso studii Academici curriculo cœpit intelligere, distinctam esse omnino Philosophiam, sublimem illam scientiam, quam post Platonem Cartesius profitetur, ab omni alia cognitione: atque in Philosophia scholarum non tractari primam istius veræ philosophiæ propriam, sed secundam & communem cognitionem; & eatenus multum in scholarum philosophia veritatis inveniri. Narrat etiam Author in Epistola penultima, ex hac cogitatione incredibilem se in studiis facilitatem & lucem percepisse: usque adeo, ut huic potissimum cogitationi postea superstruxerit orationem inauguralem unam & alteram, ipsasq; primas prælectiones atque disputationes publicas, ut & institutionem in scholis privatis. Addit in eadem epistola, qua ratione, dum fungebatur munere doctoris publici, confirmatus fuerit in his ipsis primis cogitatis, eaque latius deduxerit & diligentius excoluerit. Singulari etiam deputat felicitati, quod in studio Logico, quod his temporibus contemnitur, adolescentiæ florem contriverit. Vidit vero tandem, primo per nebulam, & mox clarius, duplicem Logicam, toto cœlo distantem, esse posse & debere; quæ communiter confundi soleat, ut olim ab Aristotelis, ita hoc tempore a Cartesii sectatoribus. Unam Logicam advertit Author proprie dialecticam esse, ut etiam Cartesius animadvertit, in Epistola loco præfationis præmissa Principiis Philosophiæ. Quam possumus etiam dicere, quod sit Logica vulgaris sive communis, utilis communiter in differendo. Logicam alteram putat Author comprehendi Methodo Cartesii recte utendi ratione, & veritatem investigandi in scientiis, eamque distinctionis causa vocat Logicam Philosophicam. Narrat porro Author in Epistola prima sub finem appendicis, a Sylvio, celeberrimo quondam in Academia Lugd. Bat. Medicinæ Professore, novam sibi datam fuisse occasionem, cogitata ista latius deducendi & ad animum revocandi altius. Sylvius enim conabatur Physicam scientiam miscere & confundere cum medica arte, confidenter docens, tam in physica quam medicina, id omne quod vere scitur, sola experientia sciri, ita aperte destruens propriam veræ Philosophiæ cognitionem, quæ secundum Platonem & Cartesium tota intellectualis est; sicut alii errore contrario veræ medicinæ cognitionem

sensua-

ſenſualem ſive experimentalem (non curioſam, qualis horum temporum eſt, ſed communem qualis fuit tot ſeculis) deſtruunt, quando in medicina docenda vel exercenda nimium tribuunt philoſophiæ. Ita Author ſe fuiſſe excitatum narrat ad cogitandum porro de Medicina, aliisq; diſciplinis & facultatibus, ut vocant, monetque ſe dixiſſe & ſcripſiſſe olim, Medicinam, Jurisprudentiam & Theologiam in communi hominum intellectu habere fundamentum & ſubjectum ſuum; verum hoc pariter dici non debere de Philoſophia. Tandem denique his acceſſit occaſio ſive excitatio ultima, quando circiter una cum Sylvio, Spinoſa, atque hujus Philoſophia S. Scripturæ interpres, cœpit inclareſcere. Ab illo tempore aliquanto magis quam antea cœpit ſollicitus eſſe & adhuc magis ad animum revocare magnum diſcrimen inter duplicem intellectum, ortumq; ex eo humanum ſermonem duplicem. Ita cogitata tot annorum tandem quoque occaſionem dederunt novis magisque elaboratis meditationibus, de interpretatione ſive de natura humani ſermonis. Quem ſermonem oſtendit eſſe poſſe ac debere, unum, omnium aliorum hominum & aliarum artium ſive diſciplinarum communem; alterum veræ Philoſophiæ proprium. Atq; hujus diſtinctionis neglectum vel contemptum infinitæ confuſionis hactenus in artibus & diſciplinis cauſam fuiſſe, ob oculos ponere, non quidem præcipuus, attamen ſecundarius Authoris videtur ſcopus fuiſſe. Neque ſine gravi cauſa Author in præfatione monet lectorem philoſophum (alios enim vix expectat) non tam contradicendi atque errorem, de quo dixerat, impugnandi, quam veritatem docendi ſtudium ſe primum ad ſcribendum excitaſſe. Hanc ob cauſam potior pars hujus commentarii dogmatica eſt, paucis in locis comprehendens erroris detectionem, ſaltem per quandam conſecutionem, quam alicubi, ubi magnitudo erroris id poſtulabat, expreſſit, ſæpius tamen ſuppreſſit.

Dogmaticum hoc imprimis comprehenditur parte prima generali, quæ tractat de diverſa humani ſermonis conſideratione, quam Author unam communem; alteram veræ Philoſophiæ dicit propriam eſſe: quatenus prior ad communem ſenſum, quem ſequimur etiam in omnibus aliis diſciplinis; poſterior ad ſubtiliorem magisque præciſum veræ Philoſophiæ intellectum accommodatus eſt.

est. Ex cujus distinctionis neglectu quanta confusio sequatur in artibus & disciplinis docendis, Author ob oculos ponit. His vero ita præmissis, definitio traditur humani sermonis, ut viva voce peragitur: Etiam ratio signi in voce viva distinguitur ab omnibus aliis signis. Denique latius deducitur & explicatur prima humanæ vocis, quæ significat, formatio ab ineunte ætate &c. usque ad finem partis primæ.

Dogmaticum hujus libri porro comprehenditur parte altera speciali, quæ de prima & simplicissima vocabulorum significatione fuse tractat. Hujus primæ & simplicissimæ significationis bis quatuor, sive octo ordines constituuntur; quatuor scilicet in passionibus, quæ a corpore adveniunt; & quatuor in cogitationibus, quas animus aliquanto magis a se ipso habet, non tam patiente quam agente intellectu. Ut sint voces primi ordinis notæ passionum inter loquendum, quas Grammatici Interjectiones vocant; Ordinis secundi, nomina passionum in anima ab interna causa; Ordinis tertii, nomina passionum in anima ab externa causa, quæ significatio, quam sit errori obnoxia, translata ad rem extra animam, latius deducitur. Voces quarti ordinis, de passione sive specie in sensu intelliguntur ea significatione, quæ magnam partem vera est. Voces quinti ordinis, sive primi in cogitationibus, similiter constituuntur notæ cogitationum tantum. Sexti ordinis, sive secundi in cogitationibus, nomina & verba, quæ de interno in nobis animi actu intelliguntur. Septimi & octavi ordinis voces, de animi actu & cogitatione cum applicatione ad aliam rem intelliguntur: hoc cum discrimine, quod in ordine septimo, fere ut in tertio, falsa; in ordine octavo, fere ut in quarto, communiter vera significatio sit, quæ translata ad rem intelligitur. Quando hi bis quatuor sive octo ordines ita constituti sunt, Author speciatim latius deducit, quæ propria significatio Verbi sit, præcipue substantivi, quod ostendit purum & merum verbum esse, & non significare quicquam rei in extantibus, sed quo animo nos affecti simus erga rem, affirmando quod sit. Hujus verbi significationem, non quidem expresse, attamen tacite etiam in omni nomine inveniri, neq; adeo ullum in humano sermone nomen esse rei omnino non existentis, verum cum omni nomine rem supponi, si non in extan-

tibus, saltem in apparentibus aut cogitatis, latius deducitur.

Ostenditur præterea, & latius deducitur, infinita nomina esse, quæ non tam ullam alteram rem extantem extra nos, quam in nobis affectionem animi, sive qualitatem nostræ cogitationis significant. Hæ qualitates nostræ cogitationis non uno loco distinguuntur a propria & vera qualitate rerum extantium, primum in simplicibus abstractis, deinde in compositis, tum substantivis, tum adjectivis, tum in recto, tum in obliquo. Atque post Operis conclusionem, subnectuntur Notæ, quibus ea quæ in parte prima generali summatim dicta fuerunt, de diversa humani sermonis consideratione in diversis artibus & disciplinis, illustrantur & confirmantur.

Post Notas, totumq; illum Commentarium de natura humani sermonis, accedit propter cognationem Appendix ex olim scriptis non uno tempore, quorum aliqua in Clave Philosophiæ secundum edita leguntur. Ista olim scripta Author ex consilio amicorum censuit addenda esse, ad diluendam objectionem eorum, qui putant, Authorem mutasse opinionem suam, atque jam ab annis plusquam viginti cœpisse deflectere a veteri sua doctrina. In appendice ista Lector poterit videre, quo pacto Author sibi similis ubique sit, atque ultima primis, prima ultimis respondeant, fundamenta quod attinet. Ut non alia de causa videatur Author mutatus esse, quam quia mutata tempora sunt, & quia in docendo & philosophando communis aberratio facta est a prima & veteri simplicitate, quam Author partim rationibus non contemnendis, partim trium principum Philosophorum, Platonis, Aristotelis atque Cartesii consensu tueri conatur, atque in clara luce ponere, hoc suo de natura & recto usu humani sermonis Commentario.

THE VVISDOM OF GOD MANIFESTED IN THE VVorks of the Creation, by John Ray, M. A. &c.

sive

Sapientia Dei manifestata in operibus Creationis, per Joh. Rajum, quondam Collegii Trinitatis, quod Cantabrigiæ est, atque nunc Societatis Regiæ Sodalem.

Londini, apud Sam. Smith, 1691. in 8. Plag. 16.

POstquam nobilissimus hujus libelli Autor diversis jampridem scriptis egregiis, naturalem potissime historiam concernentibus innotuit, jam ne professioni suæ Theologicæ omnino deesse diceretur, tempus esse putavit, ut aliquid etiam ederet e sacra illa disciplina depromtum: maxime cum talem nactus sit functionem, quæ non permittat verbis ad populum publice factis ecclesiam juvare. Scriptionis vero argumentum haud opus habuit longius petere, cum id abunde subministraret tam familiaris ipsi Physiologia, ut qua vix ullam disciplinam fertiliorem reperire datur in suppeditanda materia pro summi Numinis sapientia, potentia ac bonitate deprædicandis, quas nimirum passim in operibus Creationis tam clare relucentes videmus, ut non abs re Autor conjiciat, fore inter alia hanc quoque partem nostrarum occupationum in altera vita, earum contemplationi ad ampliorem tanto celebrationem Gloriæ divinæ vacare: præsertim cum his in terris etiam Sabbathum, typus scilicet æternæ illius quietis, ad memoriam creationis conservandam ejusque opera studiosius expendenda inprimis institutum fuisse appareat. Materia hujus Discursus (qui jam ante hos 30. annos componi cœpit, ut ex *pag. 71.* liquet) præbuerunt maxime Prælectiones matutinæ, antehac in Collegio Trinitatis Cantabrigiensi a Nostro habitæ; quas ipsas nunc variis additamentis, ex recentiorum scriptorum penu petitis, locupletatas publici juris facere visum fuit. Quum vero vim Herculei illius argumenti, a creatione hujus Machinæ mundanæ desumti, quod tamen efficacissimum semper ad homines de existentia & providentia Dei convincendos æstimatum fuit, diversæ sciolorum sectæ, excogitatis de primæva hujus Mundi origine & formatione hypothesibus, enervare conati fuerint, Autor in antecessum *pag. 12. seqq.* in eas inquirit, & quam inanibus absurdisque principiis nitantur, demonstrat. Hinc non modo Aristotelicum illud somnium, ac si mundus ab æterno extiterit, nec non Epicureorum doctrinam de orbe ex fortuito atomorum concursu enato, suis partim, partim conterraneorum suorum, *Tillotsoni*, Johannis *Cestriæ Episcopi*, *Cudworthi*, & *Stillingfleeti* verbis ac rationibus destruere satagit: sed & Cartesianorum hypothesin non minus periculosam hac in

K 2 parte

parte arguit, statuentium scilicet, omnem causarum finalium considerationem in universum a naturali philosophia excludendam, prætendendo cunctos fines in imperscrutabili divinæ sapientiæ abysso æque absconditos latere, nec alios aliis magis in propatulo esse: cujus vero consequens est, neminem secure Deo gratias agere posse pro concesso usu membrorum suorum creaturarumq; variarum, cum semper incertus sit, num hac intentione producta sint, ut sibi inservirent. Hujus tamen dogmatis contrarium vel per solam oculi conformationem satis evinci autumat, omnibus nempe animalium speciebus ad eundem finem notorie inservientis, & sic indubie ejus gratia facti. Pariter & alteram eorundem opinionem taxat, qua cuncta naturæ phænomena solvere, rationemque omnigenarum productionum reddere præsumunt, per facilem scilicet hypothesin de materia hoc vel illo modo divisa & inter se commota: cujus falsitatem & inde inter alia ostendit, quod varia Naturæ phænomena (quorum diversa allegat) dentur, quæ partim supra vim potentiarum Mechanicarum posita, partim iisdem penitus contrariantia appareant, adeoque ex iis deduci omnino nequeant aut salvari, absque causis finalibus & vitali quodam principio. Neque vero etiam acquiescit Noster in sententia celeberrimi, at nuper eheu! his terris erepti *Boylii*, volentis, Deum primitus formatæ materiæ universalis partes in varios concitasse motus, unde ipsa innumeras in portiones diversæ molis, figuræ ac situs divisa fuerit: at simul per infinitam suam sapientiam ac potentiam ita hos motus gubernasse, ut tandem venusta hæc & regularis mundi machina inde fuerit prognata: præterea vero tales leges regulasque localibus his motionibus statuisse inter portiones universalis illius materiæ, ut mediante ordinario & conservante ipsius concursu, diversæ illæ hujus universi partes sic semel completæ, aptæ sint ingenti huic Systemati ac Oeconomiæ mundanorum corporum conservandis, propagandisque animalium speciebus. Judicat enim Autor opinionem hanc vel ideo insufficientem, quod materia qualitercunque divisa motum semel sibi impressum absque assistente continuo causa quadam Efficiente perennare nequeat, cum ejus motionis, tanquam rei transeuntis partes aliæ ab aliis non dependeant; externis vero quibuscunque legibus aut regulis motionis observandis stupida per se materia

teria incapax sit, & vero eæ semetipsas exequi nequeant. Necessarium proinde esse opinatur, ut præter materiam illam legesque stabilitas, efficiens quædam adstet, sive ea sit qualitas aliqua aut potestas materiæ inhærens, quod conceptu difficile: sive agens quoddam intelligens externum; nempe aut immediate Deus ipse, aut inferior quædam (quod mavult Autor cum Cudwortho) *Natura Plastica*, cujus subordinato ministerio Deus ad hos effectus perinde utatur, atque Angelorum in operibus Providentiæ. Præterquam enim, quod indignum divina majestate videatur, rebus etiam vilissimis efformandis propriam veluti manum admovere, unde, saltem secundum vulgi captum, Providentia Dei veluti laboriosa, sollicita ac distracta appareat; non satis ita liquere, cur tam lentis gradibus fere procedat rerum plerarumq; generatio, id quod nempe vana & superflua veluti pompa cuiquam videri posset, siquidem agens ipsum omnipotens foret: atque præterea non commode satis excusari sic posse errores illos atque ἁμαρτήματα, stylo Aristotelis, quæ subinde contingunt, ubi materia inepta est aut contumax, unde nempe Agens arguatur non irresistibile esse; cum e diverso, si hoc omnipotentia polleret, nulla materiæ ineptitudo ejus operationem ullatenus sufflaminare valeret. Et quamvis largiatur tandem, in animalium corporibus formandis animam sensitivam operatricis munere defungi posse; non aliter tamen id concedit, quam si ea spiritualis & immaterialis substantia sit: alioqui enim, si materialis statuatur, ipsumque adeo animal pro mero automato habeatur, non minus necessarium autumat ad *Plasticæ* alicujus *Naturæ* assistentiam recurrere. Non dissimulat tamen, se in istam potius opinionem inclinare, quod nempe bruta etiam exiguo quodam Rationis gradu polleant; partim ob nonnullas eorum actiones, quæ ne vix quidem absque cogitatione ipsorum præcedanea concipi queant: partim ob communem fere sensum, quo compassione quadam moveri nos persentiscimus, ubi *animal* crudeliter nimis tractari aut dilaniari videmus: cujusmodi quid tamen haud experimur, quocunque demum modo *plantam* discerpi aut comminui cernamus: cui accedat, quod cum Bruta iisdem membris ac organis sensuum instructa sint, qualia & nos nacti sumus, probabile appareat, ipsa quoque easdem sensationes & perceptiones nobiscum habere.

habere. Nec obstare putat objectionem Cartesii, quod si Bruta cogitent, oporteat etiam ea gaudere anima immortali, id quod tamen credibile non sit, ob nimiam quorundam imperfectionem, v. g. ostreorum, spongiarum &c. cum utique idem de omnibus hac in parte judicium ferendum sit: respondet enim, nullam ideo inferri immortalitatis necessitatem, cum nil implicet, quo minus animæ tales annihilationem subire valeant. His prælibatis, Autor ad rem ipsam semet accingit, tali quidem methodo servata, ut primum cunctas creaturarum classes potiores strictim percurrat, & in iis talia potissime consideret, quæ oculis & notitiæ cujuslibet, utut minus curiosi, contemplatoris obvia & exposita sunt; deinde vero duo speciatim ex isto numero corpora seligat, alterum nempe Globi Terraquei, alterum Hominis, eaque exactius expendat, ac in variis eorum partibus emicans artificium incomparabile consideret: atque sic in singulis vestigia manifesta demonstret Divinæ Sapientiæ passim elucentis, tum in ipsa creaturarum formatione, tum in earum ordine & harmonia, tum denique in earum fine ac usibus. Quemadmodum vero pias ac devotæ gratitudinis plenas meditationes, quas e creaturarum consideratione Noster ita colligit, non possumus non Lectori sedulo commendare, in ipso hoc libro commodius legi, quam hic in compendio recenseri aptas; ita non pigebit, ex Observationibus naturalem historiam concernentibus (quarum non alias nisi indubiis experimentis comprobatas hic allegatas spondet,) nonnullas in gratiam eorum, quibus integrum non est istum evolvere, excerptas tumultuario, quo semet obtulerunt ordine, communicare. Atque mox scitu non indigna videntur, quæ *pag. 4. seqq.* de numero specierum in regno animali occurrentium discurrit. Nimirum postquam primo generatim observavit, plerumque quo imperfectius sit animantium aliquod genus, eo numerosiores sub eo species contineri; dum natura magis parcam quasi semet in excellentioribus fœtibus producendis fere exhibuerit; indeq; plures quadrupedibus avium species, pisciumque adhuc numerosiores offendi: dein ad computum propius ineundum accedit, notatque terrestrium animalium, comprehensis etiam serpentibus, species hactenus notas atque descriptas (omnibus tamen v. g. Canum speciebus pro una reputatis) non ultra 150 adscendere: Avium species pro-

pe

pe 500 hactenus innotuisse: pisciumque totidem circiter; testaceis tamen connumeratis, numerum horum plusquam duplum emergere: conjicit vero, si species nondum cognitæ accederent, quadrupedum aviumque numerum bene tertia, piscium autem dimidia majorem fore. Insectorum in sola Anglia, maribusque adsitis, degentium species ad millenarium adscendere testatur; indeque si eadem proportio obtineat, quæ inter plantas eidem Insulæ domesticas & exoticas deprehensa sit, hoc est, decupla circiter, prodituras pro universo orbis ambitu 10000 species insectorum diversas, & numerum probabiliter majorem potius, quam minorem: cum v. g. solorum Papilionum ultra 150 genera distincta habeantur, totidemque Scarabæorum. *Pag. 9.* ubi demonstrat, quomodo summi Creatoris sapientia pro eodem effectu producendo diversis subinde mediis usa advertatur, inter alia exempla natationis instrumentum concessum piscibus allegat & considerat. Nimirum quamvis in horum plerisque vesica illa aëre turgida notorie id muneris sustineat; tamen quid in Cartilagineis piscibus ejus deficientis vices suppleat, faciatque ut nihilosecius pro libitu adscendere in fluido ac descendere, & in qualibet aquæ profunditate suspendere se queant, hactenus nondum liquere agnoscit. In Cetaceorum vero classe, utpote quæ a quadrupedibus vix aliter, nisi pedum defectu differant, autumat, aerem respirando intra pulmones receptum inservire quadantenus posse ad corpus eorum cum aqua æquilibrandum: atq; hinc ejus constrictionem vel dilatationem, ope diaphragmatis & musculorum respiratoriorum factam, eos probabiliter juvare, quo ascendere vel descendere mediis in aquis valeant, levi modo pinnarum impulsu accedente. *Pag. 56. seq.* ubi expenditur, quomodo jugiter novis aëris suppetiis opus sit ad alendam vitalem flammam, eleganter deducit Autor, qua ratione matris respiratio simul ad foetus eadem destituti sanguinem particulis aëreis impraegnandum, pro eadem flamma sustentanda sufficiat. Nimirum hunc ipsum primario usum esse autumat, cur sanguinis circulatio per cotyledones in vitulis, &c. &, analogia idem exposcente, per placentam uterinam in foetu humano gestationis tempore fieri soleat. Atque in hac opinione, quam ab *Edw. Hulsio* primum hausisse se fatetur, confirmatum se fuisse ait per proprias observationes anatomicas

in

in dissectis subinde vaccinis fœtibus factas: ubi nempe adverterit, vasa umbilicalia terminari in corpora certi generis, divisa numerosas in papillas quasi carneas, intra totidem thecas seu capsulas cotyledonum utero adnascentium taliter infixas, ut ex iisdem absque vi aut laceratione ulla protrahi valeant. Papillas vero has quoad usum similes judicat aristis illis seu radiis, queis branchiæ piscium constant; scilicet sanguinem *maternum*, ad cotyledones tam largiter affluentem, papillas hasce undiquaque ambiendo, per easdem communicare sanguini *fœtus* particulas aëreas, quibus ipse prægnans sit: perinde ut aqua circumfluens carnosos branchiarum radios iisdem impertitur aerem intra se contentum; ut hinc fœtus non incongrue tali tempore vitam piscis vivere dici queat. *Pag.* 77. ostenditur, sano sensu quamlibet arborem non nisi *annuam* plantam appellari debere: quandoquidem & folia & flores & fructus unice provenire cernantur ex tunica, anno proxime elapso superinducta ligno antiquo: ita quidem, ut ea ipsa deinceps tunica nullo amplius tempore quidquam proferat, sed mere cum reliquo ligno anteriori inposterum inserviat pro modulo quasi aut stipite ad gestandam succedaneam porro tunicam annuam. *Pag.* 98. Autor peculiare apum genus commemorat, quod *the Free-Bee*, sive Apis arborea dicatur, cujus miram industriam in penu pro fœtibus suis reponenda deprædicat. Narrat enim ipsam rotundos sibi fornices seu cuniculos excavare in arboribus putridis ad insignem longitudinem, in iisque cylindricos nidos, instar profundioris quasi dactylothecæ, ex collectis concerptisque rosarum aliisque foliis, glutinosa quadam substantia compaginatis exstruere, ac rubicunda pulticula, consistentiam tenuioris electuarii, nec adeo gratum saporem habente (unde hausta, incertum) implere: impletæque sic capsarum summitati singula imponere ova, atque tandem id omne operculo foliaceo contegere. Ex ovulo hoc paulo post eulam seu termitem pullulare, de pulticula illa semet pascentem, donec mole corporis paulatim completa Nymphæ formam induat, ac tandem perfectam in Apem evadat. Eadem occasione & Formicæ meminit, passim pro parsimoniæ magistra haberi solitæ: quamvis pro mera fictione reputet, quod a Plinio perhibeatur de granis compilatis germen morsu decerpere, ne per humiditatem terræ radices trudere

trudere queant: quin &, nisi Scripturæ autoritas obstaret, ipsam granorum congestionem ægre se crediturum fore fatetur, quandoquidem, in Anglicanis saltem formicis, talismodi coagmentationem nuspiam observare se potuisse testatur. Non minus *p. 102.* inter fabulas recenset, quæ de Talparum cœcitate physicorum plerique tradidere: ex propria enim observatione convictum semet ait, ipsis utique oculos esse, cutem quoque perforantes & sedulo cuilibet scrutatori facile visibiles, utut adeo pusillos, ut minoris aciculæ capitulum mole non multum superent: quales nempe animali in tenebricosis terræ cavernis utplurimum degenti, adeoq; lucis usura parum egenti abunde sufficere, sapientissimus Naturæ Autor censuerit: cum e diverso Lepori, animanti scilicet meticuloso & jugiter pericula prospectanti, oculos tam eminenti cornea præditos concesserit, ut non minus fere, quæ pone tergum, quam quæ ante se fiant, cernere possit. *Pag. 151. seq.* tametsi Autor non satis caute locutos arbitretur, quotquot hominem præ cæteris animantibus os sublime nactum esse prædicent, quo astra tueri commodius possit: cum utique brutorum plura faciem magis cœlum versus supinam ac reclinatam portent, quam homo, utpote cujus vultus situ modo perpendiculari ad horizontem stat: nihilosecius alias egregias ex erecta tali statura utilitates in humanum genus redundare agnoscit: dum ea non solum inservit commodius sustinendo capiti, amplio-ri, proportione corporis, cerebri mole præ brutis gravato; sed & prospectui circumquaque faciendo aptior est, ac præterea liberum incomparabilis illius organi, manus puta, usum nobis indulget, quem pronus incessus tantum non penitus intercepturus fuisset. Ne vero quis forte hanc corporis erectionem arte potius superinductam nobis concipiat, quam a provida Natura destinatam, cum sane infantes more quadrupedũ reptare constet: Noster pluscula producit argumenta, quæ contrarium evidenter evincant. Primo enim urget nimiam inæqualitatem longitudinis brachiorum atque crurum, unde homo si non penitus incapax, saltem inter omnes quadrupedes maxime ineptus ad pronum incessum reddatur: unde & pusiones non manibus pedibusque, sed manibus genubusque nitentes repere compertum sit. Deinde allegat positum humanæ faciei, qui in tali gradiendi modo horizonti plane parallelus nos omnium

animalium maxime in terram proclives efficeret. Denique considerare jubet inæqualem proportionem inter musculos brachiorum atque crurum: unde evidens sit, hæc præ illis ad difficiliorem magisque laboriosam actionem, movendi nempe ac transferendi totum corpus, per naturam dicata esse. Illud tamen argumentum, quod hunc in finem a multis, ipsoque jam Aristotele adductum fuit, quasi flexura articulorum contraria ratione fieret in brachiis ac genibus hominum, quam in anterioribus posterisque brutorum cruribus, falso penitus fundamento niti monet: cum utique, modo partes sibi invicem respondentes rite comparentur, supremi in utrisque articuli, de quibus præsertim sermo est, eadem via flectantur. *Pag. 176.* ubi de stupendo oculi artificio sermo est, inter alia tangit Autor obliquam nervi optici in bulbum oculi insertionem, ejusque rationem allegare satagit: ubi quidem eam genuinam non esse arguit, quam Pet. Herigonus dare sustinuit; nervum scilicet opticum ideo ad latus poni, ne pars imaginis in ejus foramen incidens pictura careat: id enim nunc quoque contingere ait, quod nempe ea objecti pars, cujus radii in centrum seu foramen dicti nervi feruntur, pictura sua excidant, uti e manifestis experimentis constet, licet id communiter non advertamus. Veram proinde hujus rei rationem hanc potius esse statuit, quia, si axis optici in ipsum centrum incideret, (uti sane fieret, si nervus recta pone oculum insereretur) insigne hoc sequeretur incommodum, quod ipsum cujuslibet objecti, a nobis spectati, meditullium appareret invisibile, aut saltem obscura ejus loco macula compareret: id quod vero visioni non parum officeret. *Pag. 183.* Autor iis respondet, qui in homine pro defectu quodam reputare ausi sunt, quod Natura ejus oculo nec *septimum* musculum, nec *membranam nictitantem* seu periophthalmium indulserit, quibꝰ tamen brutorum non pauca instructa compareant: nam musculum quidem illum suspensorium insigni usui esse animalibus gramine vescentibus ac victum humi conquirentibus, ut quæ absque molestia & lassitudine oculos tamdiu deorsum pendulos alias vix tenere valerent: homini vero tantum non omnino inutilem fore, cum is nec occasionem facile, nec fere aptitudinem habeat pronum caput diutius ita demittere. Nictitantem vero membranam quod attinet, ranis, avibus, quadrupedumque

dumque nonnullis datam, ejus usum cum Boylio huc potissimum redire conjicit, quo ipsius ope talium animantium, sentes, urticas, frondes arborum, algasque acutas frequenter nimis pervadentium cornea ab externis injuriis securior sit, membraneo hoc quasi specillo oculum illæsum conservante, nec tamen interim ob sui pelluciditatem, visionem in totum impediente: quo quidem auxilio homini ob diversam victus rationem non adeo fuerit opus. Plura hujuscemodi ex Libello hoc excerpere proclive foret, nisi hæc pro instituti ratione sufficere posse crederemus. Cæterum optamus, ut Nobilissimus Autor, qui plura hujus generis, siquidem hæc bene exciperentur, posthac editurum se spondet, propediem promissi hujus fidem impleat, omnimodam ei prosperitatem & suave otium hunc in finem animitus apprecantes.

MUSARUM ANGLICANARUM ANALECTA, sive, Poemata quædem melioris notæ, seu hactenus inedita, seu sparsim edita, in unum volumen congesta.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano, 1692, 8. plag. 19.

EGregiam gratamque poeticæ studiosis operam navant, qui insignium poetarum monumenta, quæ vel seorsim edita, vel libellis parvis evulgata, injuriæ temporum exposita erant, certissimo exitio subtrahunt, & voluminibus singularibus inclusa, ab interitu vindicant. De Germanorum poëmatis hac ratione bene meritus est quidam *A. F. G. G*, sex tomis anno 1612 editis sub *Deliciarum* nomine ea complexus; Gallorum autem, Italorum & Belgarum monumentis idem officium præstitit, sub eodem titulo quadringentorũ poëtarum, carmina novem voluminib9 comprehensa anno 1608. 1609. & 1614. evulgans *Janus Gruterus*, transpositu literarum *Ranutius Gerus* appellari cupiens, distinctos juxta gentes vatum choros ad posteritatem transmittens. Quem imitatus *Joh. Phil. Pareus* anno 1619 Hungaros poëtas uno collectos libro evulgavit. Istumque secutus *Jo. Scotus Scototarvatius* septem & triginta Scotorum suorum poëmata, sub eodem *Deliciarum* elogio, per *Art. Jonstonum* medicum & poëtam præstantissimum, anno 1637 in publicam lucem emisit; nec absimili studio septem illustrium Italorum poëmata *Balthasar Moretus* anno 1662 & *Dan. Elzevirius* anno 1672

L 2 publi-

publico dederunt. Eadem cura etiam movit Poëmatum horum Anglicorum collectorem, qui extantiora gentis suæ poëtarum monumenta fasciculo isthoc connexa asservanda duxit. Diversis ea ab autoribus scripta sunt, quorum plerique nobis antea nondum fuerunt cogniti: quam ob causam gratior nobis hic liber est, quod ejus beneficio in notitiam istorum sumus perducti, *Rad.* puta *Bathursti*, *Th. Masteri*, *Ph. Felli*, *Jo. Whitfeldi*, *Ed. Hannesi* & aliorum. Quorum quidam haud infeliciter plectra moverunt in decantandis Regum suorum laudibus, iisque gratulando imperio conjugiove, *p. 22. 24. 33. 57. 172. 194.* aut funeribus eorum deflendis, *p. 27. 54. 61. 182. 189. 206. 211.* clarorum item virorum operibus aut inventis novis celebrandis, *p. 20. 48. 51. 90. 144. 292.* aut descriptionibus locorum institutorumque faciendis, *p. 7. 17. 77. 49. 99. 129. 165.* Satyræ etiam sale haud inficeto conspersæ inter analecta hæc reperiuntur; qualis *Estrangei* Epicureos, ex atomis omnia constare asserentes, in muscas transformatos fingentis *p. 41. Hardingi* artem volandi repertam irridentis *p. 77. Dytoni* Polonorum, nescio quorum, pseudoprotestantium epulas insectantis *p. 82. Newtoni* conventicula fanaticorum dissipata irridentis *p. 86.* Auctio item librariæ tabernæ, cujus institor conturbarat *p. 221.* Sed ut reliqua omnia carmina prolixitate præcellit, sic elegantia nulli cedit *Raphaelis Thorii* pervenustum poëma de herba pæto, seu tabaco, ejusq; laudibus: quod duobus libris anno 1609, & iterum 1625 prodiit, sub titulo *Hymnus tabaci* a Lud. Kinschoto publici juris factum. Hoc recusum jam esse, & insertum syllogæ huic poëmatum a doctis Anglis scriptorum, non poterit non gratum esse his, qui elegantiarum istarum dulcedine ducti eas intercidere ut ægre ferunt, sic in talibus fasciculis constrictas asservari, usibus & delectationi posteritatis, gaudent.

LES COMEDIES DE TERENCE EN FRANCOIS par Madame D.

Comœdiæ Terentii Gallice redditæ, cum notis, Tomi III.

Amstelodami apud Jacobum Ollierum 1691. in 12, plag. 62.

Amste-

HAudquaquam illorum improbandum videtur studium, qui transfundendis in linguam vernaculam Autoribus priscis suam addixere industriam. Quam enim majoris pretii operam præstare suis possint popularibus, Latinæ & Græcæ aliarumque linguarum expertibus, quam si ipsos earum elegantiarum reddant participes, quibus præstantissima exterarum nationum ingenia suis civibus disciplinas omnes ac bonas artes tradiderunt, rerum gestarum memoriam conservarunt, aut quibus alias quomodocunque tam suaviter eorum demulserunt animos? Et isto quidem labore jam diu de suis bene mereri voluit, quam sæpius a nobis dictam & laudatam meminimus, doctissima fœmina, *Anna*, *Tanaquilli Fabri* filia, *Dacerio* eruditissimo itidem viro in matrimonium collocata. Ipsa enim, ut jam dudum ex Plauto nonnulla, nonnulla ex Aristophane, Anacreontis item ac Sapphus Poëmata Gallice reddidit, prout alibi de iisdem in Actis nostris diximus; ita nunc *Terentii Comœdiis sex* in linguam patriam translatis, & Annotationibus luculentissimis illustratis, omnes Gallicæ linguæ peritos, insigni elegantissimæ eruditionis monumento denuo sibi devinxit. Quamvis enim non nesciret, versiones Poëtæ amœnissimi Gallicas & olim & nuper non unas fuisse adornatas, & multos ex eruditissimis Terentio interpretando incubuisse, nondum tamen bonum, ut loquitur, nos habere Terentium existimat. Hanc itaq; in se suscepit curam, ut quæ homines politiores in eo desiderare forsitan adhuc poterant, adjiceret, Terentiumque adeo sine hæsitatione perlustrandum lectoribus exhiberet. Toti operi *Præfationem* præmisit, in qua occurrunt non pauca annotatu dignissima. Ac ab initio quidem instituta inter *Plautum* & *Terentium* comparatione, Plautum dicit plus habere ingenii, quam Terentium, quem etiam vivida actione nodisque intricatioribus superet, & qui plus semper agendum suis quam loquendum injungat; cujus contrarium appareat in Terentio. Terentium tamen ipsum emendatum in compositione, & prudentem in argumentorum deductione esse; venustates autem multo frequentiores atq; gratiores propinare, ita ut nullus fere existat versus, qui lectores non capiat. Imprimis in *ethesi*, ut *Varro* loquitur, sive effingendis morum characteribus ad-

mirabilem esse, nec parem sibi habere; quod apte atque concinne efficere, quam difficile sit, ingeniose admodum ostendit. Terentium nullas intermiscere sententias, quæ in vitæ civilis commercio non possint locum occupare; Plauti vero affectationis plenas esse, nec ad vitam civilem satis accommodatas. Jocosa dicteria & facetias Terentii infinitæ urbanitatis deprehendi, & sequi eum in iisdem sectandis Platonicos, qui facetias tot semper Gratias esse præceperint; in qua parte tam feliciter se dederit, ut si duo vel tria loca excipiantur, nihil de cætero in eo sit, quod a scrupulosissimo etiam dici non possit: cum Plauti jocationes ex adverso multa ex parte insipidæ sint, & inficetæ. Plauti stylum purum quidem & amœnum, sed alicubi inflatum, alicubi nimis humilem esse & terra repentem; cum Terentii sermo ubique sibi constet, puro amni simillimus. Nec in tota Latinitate simplicius, gratius & politius aliquid reperiri, nec quicquam cum Terentianis dialogis comparari posse; ne ipsas quidem Ciceronis sermocinationes, in quibus characteres sint confusi, & verba licet facientibus Bruto, Lælio, Catone, Fanno aliisque, Cicero tamen sit ipse, quem lectores ubique audiant loquentem. Imprimis vero rem hanc unam consideratu dignam esse, quod quo frequentius legantur Terentianæ Comœdiæ, eo pulchriores videantur, & quod animas sublimiores magis quam mediocres teneant atque oblectent.

Post hæc *Translationis* suæ reddit rationem, quam quidem non verbum ait verbo reddere. Nam ut diversæ in unaquaque lingua Veneres sint, ita sibi hoc præcipue negotium fuisse, ut ipsius Terentii exemplo, suæ linguæ elegantias consectaretur; inde & aliquando circumlocutionibus, ut rem planiorem redderet, vel genio linguæ se attemperaret, opus fuisse. Ubi illis simul respondet, quibus institutum hoc, ut moribus bonis noxium, displiceat: cum & Patribus lectus hic sit Poëta, & alii tam Galli quam Itali absque offensione idem præstiterint.

Quod ad *Annotationes* spectat, *Donatum* inquit sine dubio optimas concinnasse, si modo restarent nobis integræ; cujus tamen vestigia premenda Commentatoribus subsequentibus, neque tantum circa difficiliora loca explananda, sed & circa elegantias eruendas, fuerint. Patrem suum, *Tanaquillum Fabrum*, integrum Com-

Commentarium in Comicum hunc edere in animo habuisse, nisi mors conatibus ejus intercessisset. Cujus tamen proposito institu- ram se, ejusque subsidiis usuram esse profitetur. Et profecto istis in notis multa afferuntur summo judicio, quibus vel ritus vetustus explicatur, vel historia declaratur, vel ad mores & affectus perti- nentia deducuntur, vel quæcunque antiquitas illustratur. Multa etiam sunt, quibus verus Poëtæ sensus asseritur, quibus suo ex in- genio legitimus verborum positus restituitur, & quibus versionis ratio a Comici textu paululum abludentis, redditur; multa deni- que alia, quæ ex reconditissima eruditione deprompta apparent.

Quamvis vero ipsarum Comœdiarum ordinem immutare *Daceria* noluerit, licet easdem non secundum temporis rationem, quo actæ sunt, sed ut quæque alteram præstantia superare videre- tur, a *Volcatio Segidito* dispositas non ignoraret: Scenas tamen & A- ctus paulo aliter alicubi distribuit; cum adeo confusi alicubi sint, ut loco plane alieno Actus inchoentur, Theatro nondum vacuo. In quibus omnibus, post absolutas in Comicum hunc & prælo jam destinatas curas, mirum in modum confirmatam se fuisse scribit du- obus *Manuscriptis* codicibus e regia Bibliotheca sibi communica- tis; qui ideo apprime memorabiles sint, quod in frontispicio sin- gularum scenarum figuras exhibeant, quæ in multis Poëtæ lucem affundere possint. In universum tamen quatuor exinde colligit. *Primo*, quanquam non admodum eleganter delineatæ sint, appa- rere tamen exinde putat, gestus & habitus accurate motibus animi respondere, quos Comicus ipsis Actoribus attribuerit; nec dubitat, quin Terentii tempore Actores gestus plane eosdem egerint. *De- inde* notat, nullum Actorem fuisse, qui faciem persona non obte- xerit; inde in frontispicio uniuscujusque Comœdiæ tabulam esse, tot personas exhibentem, quot actores sunt; personas vero ita ex- hibitas fuisse, ut totum caput involverint, comis etiam adscititiis e- isdem appositis; qualium personarum imagines æri incisas Daceria in tabula simul repræsentat, & quales jam a *Fulvio Ursino* in Ve- teri Triclinio, nisi fallimur, etiam exhibentur. *Porro* pallia man- cipiorum tam brevia in iisdem apparere, ut nunc sunt Italorum, Comœdias exhibentium, sed multo laxiora: actores illis fasciarum aut cingulorum in vicem usos fuisse. *Denique* exinde patescere,

janui

januis ædium fere omnium intus velum appensum fuisse, quod si quis foribus adstans remotum cuperet, eorum quæ intus geruntur, inspiciendorum gratia, istud nodis constringendum fuisse, quod virgularum & annulorum hodie contrahendis sipariis inservientium usus nondum invaluisset. Hæc igitur manuscripta ait annotationes suas egregie stabilire. Ex. gr. cum *Daceria ad Act. IV. Scen. 4. Andr.* ubi *altaris* fit mentio, altare illud monuisset istud esse non posse, quod semper theatro imponebatur Apollini consecratum; sed qualia Athenis conspiciebantur in plateis, ubi unusquisq; altare ejusmodi foribus suis adjunctum habuerit: id ita expresse in figuris istis conspiciendum dari. Sic disputare eruditos, quo in statu sit *Menedemus* in *Heautont.* cum *Chremete* loquens, an ut in agro opus faciens, an ut instrumentis rusticis onustus Lares domesticos repetens; & ultimum se statuisse, nec aliter eundem in imagine repræsentari. Pari modo, quæ in Scenarum & Actuum ordine mutata a se sint, abs Manuscriptis istis plane approbari. Sic Actum V. in *Adelphis* communiter initium sumere a scena: *Ædepol, Syrisce, te curasti molliter*; se vero ostendisse, erratum hoc esse ingens, actum inchoare nondum vacuo theatro; & hanc propterea & sequentem scenam ad Actum quartum pertinere; in quo plane unum ex Manuscriptis consentiat. Sed ne aliquid deesset Terentio, adjecit denique etiam ipsius *Vitam Auctoris*, ut a *Suetonio* concinnata est, sed Gallice versam & observationibus eruditis illustratam. Id enim maluit, quam de alia componenda cogitare, in qua tamen nihil novi dicere habuisset.

LES OEUVRES D' HORACE TRADUITES en Francois &c. hoc est,

Opera Horatii translata in linguam Gallicam; una cum Annotationibus & Observationibus Criticis in totum opus. Auctore Dn. Dacerio. Tomi X.

Lutetiæ Parisiorum apud Thierry & Barbinum. 1691. in 12. Constant Alphabetis novem, in charta augusta, & cum figuris.

Vix recensu Comœdiarum *Terentii* ab eruditissima Dacerii *Uxore* in linguam patriam conversarum & notis illustratarum per-

perfuncti eramus, cum Lyricorum Poetarum princeps, *Q. Horatius Flaccus*, eodem instituto & eadem eruditionis elegantissimæ copia atque accurata diligentia, ab ipsius Marito, *Dacerio* ipso, perpolitus atque exornatus nobis exhibetur. Et animum ipse quidem habuerat, ad loca quædam Horatii male intellecta, aut quorum difficultates hactenus permanserant intactæ, annotationes nonnullas strictiores, easque Latine edendi. Cum vero ab amicis laborem istum sine fructu fore admoneretur, quod eo ipso non tamen omnium locorum explicationem in promptu lectores habituri essent; compulsum se esse ait, ut integro in Poëtam suavissimum Commentario elaborando adjiceret animum, quem tamen Gallice prodire maluerit, ut pluribus prodesset, & magis ipsa novitate placeret. Enimvero cum *sex* præcipue *capita* in Poëtis enucleandis observanda veniant: historia, linguæ elegantia, vocum emphasis, figurarum concinnitas, epithetorum convenientia, sensus allegorici evolutio; non diffitendum est, doctissimum *Dacerium* in singulis egregie spartam susceptam exornasse. Sane enim, quod circa primum vel maxime sollicitus fuit, id quamplurimis Odis clarissimam lucem affudit, cum hac ratione manifestum evaderet, & quo tempore, & qua occasione scriptæ fuerint. Quod utique, ut ipse etiam observat, magnam utilitatem præbere possit vitæ Horatianæ descriptionem multo exactiorem, quam quæ habentur hucusque, molientibus. Ex justa enim Odarum secundum temporis ordinem dispositione, multo certior notitia actionum Horatii præcipuarum, & quicquid urbane ac festivo, quicquid etiam occulte & intra velum perfecerit, hauriri potest. Nec minus tamen constat, in illustratione reliquarum quinque partium, magnum elegantiarum numerum retexisse *Dacerium*, quas vel ante eum nemo animadverterat, vel quas corruperant interpretes, dum explicare instituunt: & vero quantum ex ipsius libri inspectione observare datum est, loca sunt plus minus quadringenta & nonaginta, quibus vel male explicatis sensum genuinum asseruit, aut ubi verum Odæ, Satyræ, vel Epistolæ argumentum idoneis ratiocinationibus eruit. Nam ut ex tam multis pauca saltem afferamus, neminem dicit elegantiam *Odæ VII. Lib. 1.* satis capere posse, si vulgares Interpretum commentationes sequatur, qui Horatium dicant

in eadem voluisse Sybarin molliter luxuriosum & voluptati perdite nimis deditum perstringere: cum Lydiam potius increpet, quod Sybarin sub puellæ habitu apud se latitantem detineat. Ita persuasio circa *Odam XIV. Lib. I.* jam inde usque a quindecim seculis, ipsomet hanc explicationem præeunte Quintiliano, extitit, Horatium sub *navis* nomine *Rempublicam* ipsam alloqui. Sed contra *Dacerius* monstrat, Horatium hanc navim alloqui, qua ipse post Bruti internecionem Philippis in Italiam revehebatur, eodem cursu, quem & illi tenebant, qui antea se comites ipsi in hoc itinere adjunxerant. Isti vero cum non eadem felicitate in Aulæ gratiam insinuare se possent, qua egregie florebat Horatius, hoc ipsis superfuisse reliquum, ut fuga salutem quærerent, Augusti iram & persecutiones evitaturis. Hujus igitur navis discessum suis votis precibusque Poëtam persequi, non aliter ac navem Virgilium vehentem bonis apprecationibus prosecutus sit. Ad *Odam II. Lib. III.* communiter reprehenditur Horatius, quasi alienum nimis episodium attexuerit, cum juvenes acri militiæ operam strenue dantes dilaudasset primo, mox in laudem silentii loco prorsus inconvenienti esset effusus. Sed *Dacerius* ostendit, ipsos interpretes censura hac egregie falli, cum Horatius in hac Oda intrepidum animum, virtutem, & silentium denique commendare sibi proposuerit; ex quibus primus ad bellum, altera ad pacem, & tertium demum ad religionem pertineat. *Lib. II. Od. XVI*, de animi tranquillitate & coërcendis cupiditatibus, qua in re vera consistat felicitas, multa præcipit Flaccus. Sed hæc omnia *Dacerius* allata occasione, Horatio ad istam Odam perscribendam suppeditata, illustrat. Cum enim A. U. C. D CC XXIV abire imperio decreverit Augustus, ut in quiete, quod reliquum ætatis superesset sibi transigeret, & res hæc multis hominum sermonibus frequentaretur; non dubium superesse, quin totius Odæ hoc argumentum sit. Inde enim, cum, ut *Seneca* loquitur, Augusti *omnis sermo ad hoc revolveretur, ut sibi pararet otium*, causam apparere, cur & Odam hanc voce ista *otii* inchoaverit, eandemque sæpius postea repetiverit. Sed hæc brevissimis ex diffusissimo opere, speciminis loco, retulisse sufficiat.

MONUMENS ANTIQUES,

i. e.

Monumenta antiqua; edita ſtudio ac opera *F. D. A.*

Pariſiis apud Florentinum & Petrum Delaune, itemque Ludovicum Lucam, 1690. in 4. Conſtant plag. 2. & fig. æneis 4.

DOctisſimus Antiquarius, cujus nomen literæ initiales innuunt, monumenta antiqua, quæ *Galliarum Rex* magnificentia nunquam non admiranda, ex toto pasſim orbe conquiſivit, commentariis illuſtrare induxit animum. Nobis non niſi initium utilisſimi Operis, vel quoddam potius ejus ſpecimen videre licuit. Concernit id *Sarcophagum* ſenis pedibus longiorem, ex candido marmore exciſum, ac hac epigraphe hactenus inedita notatum:

D. M.
Q. LUTAT. C. F. PRAEF.
CLAS. COS. DES. OB RES
DE POEN. FEL. GESTAS
C. LUTAT. CATUL.
FRATRI
PIENTISSIMO.

Hoc eſt: *Dis Manibus. Quintus Lutatius Caji filius, Præfectus Claſſis, Conſul deſignatus, ob res de Pœnis feliciter geſtas Cajo Lutatio Catulo Fratri pientiſſimo.*

Cajus hic *Lutatius Catulus* cum A. Poſtumio Albino Conſul fuit, ac antequam adverſus Carthaginenſes victoriam obtinuit navalem, in Sicilia, dum fortalitium quoddam oppugnat, grave acceperat vulnus, ex quo negligentius habito, anno ſequenti, poſtquam jam triumphum Romæ egerat, deceſſit, relicto filio cognomine, qui viginti annis poſt cum L. Veturio faſcibus Conſularibus potitus eſt. Iſti ergo ſarcophagum paravit Quintus Lutatius, frater, quem *Cerconis* cognomine gaviſum, numus triumphalis apud Goltzium & Urſinum evincit; quod contra Casſiodorum probe notandum, non Quinto, ſed Cajo Lutatio, *Cerconis* cogno-

cognomen falso tribuentem. Cui rei enarrandæ dum incumbit Auctor, Historiam horum fratrum ex Polybio, Livio, Orosio, aliisque contextam, numismatibus e Goltzio adjectis collustrat, quorum tertium, idque ultimum, in altera area intra coronam querceam literas Q. LUTATI, & triremem, in area altera caput Genii urbis Romæ, galea, quæ spica & duabus stellis ornatur, tectum, ac superius vocabulum ROMA, inferius CERCO exhibet. *Triremis*, ut & *stella* Castoris & Pollucis, lucem fœnerantur titulo PRÆFecti CLASsis; *spica* autem suppeditat conjecturam, magnam frumenti copiam a classe illa Romam aliquando, jussu ac studio Q. Lutatii Cerconis, advectam.

IOSEPHI LANZONI DISSERTATIO DE IAPhysicis Ferrariensibus.

Bononiæ apud Jos. de Longis 1691. in 4. Pl. 2.

UT Ferrariam, patriam suam, non Apollini minus quam Marti amicam semper fuisse, Auctor hic Clarissimus, nec *Recuperatorum* tantum Patavii, & *Incitatorum* Faventiæ, sed & *Academiæ Curiosorum* Germaniæ Collega, evinceret, Dissertatione præsenti catalogum texere voluit Medicorum Ferrariensium, & eorum quidem, qui Medicinam scriptis illustraverunt. Incipit ab *Antonio Musa Brasavola*, cui, cum ad annos nonaginta vitam produxerit, ad libros bene multos componendos spatium non defuit: desinit in se ipso, Opusculaque a se edita enumerat, plura, ut apparet, cum tempore editurus.

JOSEPHI LANZONI PHIL. ET MED. D. &c. Dissertatio Medica de Clysteribus.

Ferrariæ apud Hieronymum Filonium, 1691. in Fol. constat plag. 2.

EN novum Lanzoni Opusculum, post Dissertationem jamjam memoratam editum. In eo Clysteris definitione & nominali & reali præmissa, de Clysmatum diversitate & administratione imprimis solicitus, diversitatem eorum cum a materia, tum ab effectu desumit. Ratione nempe materiæ, Clysteres vel simplices, vel compositos; ratione vero effectus, alios alterantes, alios emollientes, alios purgantes, flatus discutientes, adstringentes, glutinantes, dolorem lenientes, vermes necantes, nocturnos, nutrien-

trientes &c. considerat, quorum hos nihilominus non tam nutrire, quam odorum adinstar vires languentes reficere posse asserit. Quoad administrationem autem sive usum enematum, varias circumstantias, v. g. quantitatem eorum & qualitatem, tempus morbi, situm ægri, fidem Pharmacopœi clysteres rancidos & corruptos haud exhibentis, neque saccharo & melli syrupos jam corruptos substituentis &c. perpendit. Tandem, antequam rariorum Symptomatum Clysterum insequentium enarratione finiat, ob analogiam de Recentiorum quoque clysmatica disserit chirurgia, efficaciam hujus salutarem in cane scabioso propria experientia confirmans; canem quippe, cum liquoris sui in scabie appropriati parvam quantitatem in venam injecisset, frequenter primum cœpisse vomere, mox tamen vomitu cessante comedisse, ac quindecim dierum spatio penitus a scabie immunem evasisse.

PHARMACOPOEA BATEANA. EDITIO ALTERA. Cura J. Shipton Pharmacopœi Londinensis.

Londini apud Sam. Smith. 1691. in 12. plag. 12.

NOndum quadriennium elapsum est, cum Pharmacopœa præsens primum prodiret, a nobis in *Actis A.* 1688. p. 817. recensita. Altera tamen ejus, quæ hic exhibetur, editio priori locupletior, tam vires & doses remediorum plerumq; antea neglectas, quam aliorum etiam medicaminum omissorum compositionem simul edocet, v. g. Apozematis potenter expectorantis, Aquæ Camphoratæ, Aquæ Cinamomi cardiacæ, Aquæ Cinam. hordeatæ, Aquæ Cosmeticæ, Odoriferæ, Stipticæ, Balsami Splenetici, Cataplasmatis Cephalici, Cataplasmatis ad Paronychiam, Cerevisiæ Oxydorcicæ, Decocti analeptici, dysenterici, ad Rachitidem, Rubiæ Tinctorum, Rubicundi, Traumatici, Electuarii chalybeati, Macis, Elixiris Vitæ, Emplastri spasmici, Gargarismatis albi, Julapii antiscorbutici, Ahstmatici, Linctus hæmoptoici, Mixturæ anticolicæ, Noduli Facialis, Panaceæ aureæ, Pastæ regalis pro emulsionibus, Potionis hydropicæ, Pulveris Cardiaci rubei, Pulveris epidemici aurei, Sacchari ambarati, Spiritus Dracunculi, Syrupi ad fissuras, Synapi hæmoptoici, Tabularum Catharticarum, Emeticarum, Vini hydropici, Vitrioli camphorati, Unguenti

guenti fusci, ophthalmici, & sympathetici. Arcana desuper Goddardiana revelat ex autographo Jonathanis Goddardi M. D. celeberrimi, Collegii Medicorum Londinensium nuper Socii, ac in Collegio Greshamensi Medicinæ Prælectoris desumpta, e. g. Aquam Absinthii compositam, Alexiteriam, Cochleariæ compos. Aquam Cordialem, Balsamum magis comp. minus comp. Electuar. Antepidemicum, Extractum Catharrhale, Infusionem Aperientem, Spiritum Raphani comp. Syrupum Guajaci comp. Tincturam amaram comp. &c. Indicem denique Morborum, Curationum &c. suggerit.

JOHANNIS MOLLERI FLENSBURGENSIS Isagoge ad historiam Chersonesi Cimbricæ quadripartita: sive, Ἀποσπασμάτιον Cimbriæ literatæ.

Hamburgi, impensis Goth. Liebezeiti. 1691. in 8. plag. 21.

HIstoriam patriam, quam neglectam pene hactenus queritur, diligentius excolere, ejusque interiora adyta accuratius pervestigare, & archæologiam in lucem revocare studens doctus Cimber, Libri hujus Autor, primam hanc curam suam existimavit, ut omnes gentis suæ scriptores evolveret: quorum cum plures quam duas chiliadas sibi suppetere, in Præfatione indicet, quantum exantlandum ipsi sit studium, manifestum est. In quo ut juvetur, opem rogat ab his, qui Monasteriorum bibliothecas, Regum, Principum & Civitatum archiva, aliaque monumenta eo spectantia servant, e quibus patriæ res exactius intelligi possint; quarum Annales, si fabulosa commenta demantur, ne unicæ quidem annorum chiliadis memoriam continere affirmat. In scriptoribus igitur istis perlustrandis dum versatur, *literariam* patriæ historiam sibi natam profitetur, quam quinque abhinc annis in epistola ad Marqu. Gudium promiserat. Istius specimen sive Isagogen, quam vocat, quatuor partibus distinctam editurus, *primam* earum hoc libro nunc exhibet, in qua antiquos pariter atque recentes, editos ac ineditos scriptores recenset, qui historiam Ducatus Slesvicensis & Holsatici (hos enim confundendos haud esse *p. 2.* docet) chorographicam (*cap. 1.*) naturalem (*cap. 2.*) antiquariam (*cap. 3.*) civilem (*cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9.*) vel integram condiderunt, vel ex parte juvarunt; eos item, qui Regum Daniæ, inprimis Olden-

Oldenburgicorum, & Ducum ex ea familia Holſatorum, genealogias contexuerunt, (*cap. 10. 11.*) aut Daniæ Regum vitam, laudes & res geſtas ſeorſim expoſuerunt, (*cap. 12. 13.*) illuſtresque Nobilium familias, Ranzovianam cumprimis, ſcriptis illuſtrarunt, (*cap. 14.*) Juris publici & privati, ac legum, tum Cimbricæ Cherſoneſi univerſæ, tum ſingulorum in ea Ducatuum, Sleſvicenſis & Holſatici, ſeorſim conſideratorum, notitia unde petenda ſit, (*cap. 15.*) oſtendit. Breviter autem licet omnia exequatur, judicia tamen de ſingulis Scriptoribus interponit, & ætatem, editiones, editoresque eorum ſtudioſe annotat, aliaque in medium affert lectu non injucunda, prolixiores de ſingulis auctoribus ac libris, quos memorat, obſervationes in Opere ipſo, cujus veluti delineationem profert, orbi erudito daturus, qui iſtud gratus excipiet; æque ac clariſſimi Viri *Jo. Dan. Majoris* Memorias Cherſoneſi Saxo-Cimbricæ præſtolatur: cujus Operis inſignis ſpem in hoc libro facit Autor, ex epiſtola ipſius ad Jo. Cruſium anno 1686 data nos admonens, in Opere iſto exhibitum iri quicquid antiqui undecunque poteſt corradi de Wagriæ, Stormariæ, Dithmarsiæ, Holſatiæ, Slesuici & Jutiæ, ad promontorium usque Scagenſe, urbibus, arcibus, cœnobiis, prædiis, templis, curiis, ſepulchris, palatiis, ruderibus, & aliis ædificiis publicis ac privatis, ornatu ſacerdotali antiquo, reliquiis, campanis, bibliothecis, harumq; priſcis codicibus, ſigillis, ſtatuis, tabulis, monetis, armis, veſtibus, rebus intra terram aut arbores & muros ac ſepulchra repertis, aut cœlo prodigioſe lapſis, theſauris inventis, & alia ſupellectile omni, iſtarumque rerum inſcriptionibus, delineationibus & cippis ab omni antiquitatum perſcrutabilium abyſſo ad annum uſque 1500. In hoc opere abſolvendo, ut & *Flora Cimbrica* (de qua Autor *p. 13.*) prodenda, nec non *Muſeis rerum naturalium & artificialium* (de quo opere *p. 14.*) exhibendis, ut ſpem noſtram impleat, cum Autore optamus. Ipſum autem reliquas tres Iſagoges hujus partes proxime publico daturum eſſe, nulli dubitamus: quarum in *altera* Hiſtoriæ Ducatuum Slesvicenſis & Holſatici eccleſiaſticæ & literariæ univerſalis; in *tertia* Hiſtoriæ Ducatus Slesvicenſis ejusque provinciarum & civitatum particularis; in *quarta* denique Hiſtoriæ Ducatus Holſatici ejusque regionum & urbium (Lubecenſis inprimis & Hamburgenſis) particularis Scriptores recenſitum iri, Præfatio indicat.

IN-

INTRODUCTION A LA FORTIFICATION, par Mr. de Fer &c.

hoc est

Introductio in Architecturam militarem, auctore Domino de Fer, Regio Delphini Geographo &c. Pars I. & II.

Parisiis apud autorem Anno 1690. & 1691. in folio. Constat paginis omnino 52, quarum 45 sunt iconismorum.

PRæsens Liber duas Operis partes exhibet, quod *Introductionem in architecturam militarem* inscribere visum est Autori. Harum *Prior* circa prima artis rudimenta, hoc est, terminorum in ea occurrentium definitiones occupatur, & res per eosdem notatas ex adverso positis iconismis elegantibus, tyronum oculis luculenter exponit. Quatuor eorum, notiones explicant figurarum, quas architectus e Geometria mutuo sumit; alii sex, terminos arti proprios, beneficio ichnographicarum descriptionum, pentagoni regularis pro angulis & lineis ipsius munitionis intelligendis; hexagoni vero pro operibus externis: quos ichno-ortho-& scenographicæ delineationes excipiunt cum partibus suis; cum figuris diversarum munitionum muniendique modorum, instrumentorum etiam bellicorum, expugnandis defendendisq; locis factorum, una cum specie & apparatu tum oppugnationis alicujus propugnaculi, tum circum-& contravallationis integræ munitionis.

Altera partem exhibet roboris (ut *autor* nuncupat) ipsius Europæ, hoc est, schematismos celebriorum Europæ munimentorum, quæ varia sistunt artificia architectorum hujus seculi insigniorum, & præcipue Gallica. Has præit delineatio castrorum Delphini prope Elææ & Rheni confluentes autumno anni 1690 positorum, cum conflictui se subduceret insequentis ejus exercitum Electoris nostri Jo. Georgii III. gloriosissimæ recordationis. Inter munimenta primo loco conspicua sunt, quæ plurimam pleræq; materiam hactenus Novellis præbuere, *Augusta Taurinorum, Pinarolium, Casale, Veruca* (Verve) *Nicæa, Cuneum, Mons Melianus*, *Miolanum* (castellum *Montemeliano* duabus leucis distans) *Colonia Allobrogum, castrum Hunningense*, *Landavia, Mons regalis* (Mont-Royal) *Hermanni Saxum* cum vicina *Confluentia*, *Bonna*, *Moguntia*, *Caletum*, *Dunquerca, Montes Divi Vinoci* (VVinoxbergen) *Montes Hannonia*, *Namurcum*, *Athum*, *Antverpia*, *Trajectum ad Mosam*, *Carolo-Regia* (Charleroy) *Dinantium*, *Juliacum*, *Stetinum, VVismaria, Caminecium Podolia*. Pollicetur vero *Autor* in singulos annos novam operis partem, tot numero icones, atque secunda hæc, exhibituram cæterorum Europæ locorum munitiorum: quæ Curiosis, qui horum cognitione capiuntur, & vel ipsa obire loca nequeunt, aut ipsas munitionum rationes oculis usurpare prohibentur, gratissimum præbituræ sunt spectaculum.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno M DC XCII.

ADENOGRAPHIA CURIOSA ET UTERI Fœminei Anatome nova, cum Epistola ad Amicum de Inventis novis.

Autore

Antonio Nuck, Med. Doct. in Academia Lugduno-Batava Medicinæ Anatomicæ Professore & Collegii Chirurgici Præside.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans, 1692. in 8.

Constat plagulis 12. & Figur. Tabul. 9.

Uod *Lymphographiæ generalis specimen* de glandularum conglobatarum fabrica *Nobilissimus Autor in Sialographia* promisit, cujusque mentionem in *Actis A. 1690. p. 299.* injecimus, in *Adenographia* præsenti optato exhibet *tredecim e capitibus* coagmentata. *Cap. I.* de Glandulis in genere agens accuratiorem glandularum, & conglobatarum & conglomeratarum, texit catalogum, sub quinquaginta tribus eas quoque comprehendentem, quæ a *Whartono* omissæ, postmodum vero ab aliis pariter, atque a *Nostro* inventæ fuerunt, v. g. glandulæ meatus auditorii, labiales, hypoglottidis, occipitales, cervicales, suprascapulares, sterni, submammillares, pulmonum, diaphragmatis &c. *Cap. II.* Glandulas conglomeratas vulgo dictas e minutissimis vasis sive arteriolis, sanguinem variis particulis turgidum vehentibus, ac in duo vascula, venosa nempe & ex-

erctoria, desinentibus compingi, ope liquoris syringa tum per ductum excretorium, tum per arteriam injecti, glandulas minores a se invicem separantis earumque vascula tenella distendentis, demonstrat. Speciatim in conglomeratis mammarum glandulis continuationem arteriolarum cum excretoriis canaliculis spectandam sistit, quando vel Tincturam quandam paucissimis tamen cognitam per vas arteriosum ad tubulos usque lactiferos propellit, vel Mercurium etiam suum, omni liquore lacteo prius expresso, osculo cuidam excretoriorum ductuum in papilla patentiori dextre injicit, ductus tunc non solum lacteos eleganter ramificatos replentem, sed ad vascula etiam arteriosa iisdem continua penetrantem. Valvulas siquidem ductuum lactiferorum mera nonnullorum figmenta esse, cum quidam horum variis in locis angustati, non tam valvularum ratione, quibus destituuntur, quam intuitu substantiæ adiposæ duriusculæ, tubulos galactiferos nimium aliquando comprimentis, injecto liquori obsistant. Ut veram autem tubulorum lactiferorum delineationem ab Anatomicis hactenus neglectam suppeditet, e quavis glandula vasculum excretorium egredi, tria hinc, quatuor, vel quinque eorum in truncos minores diversis in locis coire, atque ex his demum multiplicia, septem, octo, vel novem, vasa excretoria notabilis magnitudinis componi annotat, quæ tamen, antequam papillam totidem osculis quoad sitū variantibus perforant, denuo pro involuntario lactis egressu impediendo arctentur, ac anastomosibus quoque inter se, ne uno alterove poro papillari fore obstructo lac in tubulis stagnare cogatur, communicent. Pro lacteis vero partibus a sanguine in arteriarum extremis sequestrandis, ubi hæc glandulas mammarum subeuntia ductuum galactiferorum principia constituunt, tametsi spiritus etiam per nervos numerosissimos affluentes requirat, utpote ductuum porulos expandentes, lactis acrimoniam, si adfuerit, temperantes, gratumque eidem sui admixtione saporem conciliantes; alios nihilominus ductus, quos vel a ventriculo, vel a ductu thoracico ad mammas abire nonnulli comminiscuntur, neutiquam admittit. Purgantium enim v. g. & croci saporem atque odorem non magis per alias vias lacti imprimi, ac per quas subtiliores etiam alimentorum partes e ventriculo ad transpirationis organum deferri, ibique assumptorum quodammodo odorem

rem ſpirare ſoleant; neque ullos unquam ductus demonſtratos fuiſſe, qui e ductu thoracico lactis materiam ad mammas apportarent, facile tamen inſtar aliorum vaſculorum lacteorum, ſi darentur, inveniendos, vel etiam Mercurii adminiculo detegendos, quippe qui ſæpius quidem vaſcula nonnulla ductui thoracico lateraliter inſerta, aſt non lactea, ſed lymphatica ex valvularum renitentia patefecit. *Cap. III.* in mammarum papillis, præter vaſa ſanguinea & nervoſa, cutimque anterius variis foraminibus perviam, interiorem ſtructuram fibroſam glandulis conglobatis analogam declarat, poſtquam omni ſanguine lacteque expreſſo in papilla inflata & in aere libero exſiccata duplicem fibrarum ſeriem ipſi integumento firmiter adnexam microſcopii ſubſidio obſervavit; alteram quidem e majoribus retiformibus, alteram vero e delicatisſimis fibris, regularem ordinem ſervantibus, compoſitam ac exiguis admodum variæque formæ foraminibus pertuſam. Unde cauſam, cur papillæ ex contactu infantumve ſuctione erigantur, promte in ſanguinem æque copioſiorem fibrarum interſtitia diſtendentem, ac uberiorem ſpirituum acceſſum rejicit, ſimulque papillarum fiſſuras a ſanguine diutius ibi ſtagnando acrimoniam concipiente poroſque cutaneos perfringente deducit, ſymbolam tamen & lacte acido vitiataque lactantis infantis ſaliva conferentibus. Aſt tractationem glandularum, quas conglobatas vulgo denominant, primario iniens *Cap. I.* duplicem harum membranam explanat, exteriorem alteram tenuiorem cum ſubjecta ſtrictisſime plerumque cohærentem ac fibris potisſimum circularibus conſtantem, alteram interiorem magis craſſam & compactam fibriſque longitudinalibus, circularibus & obliquis ſemet infinitis locis, ſed ordine plane irregulari, tangentibus donatam; quarum prior non a peritonæo, ſed a vaſis potius quatuor, duobus adducentibus & totidem abducentibus, utrique membranæ communibus, reſultare videatur. *Cap. II.* internam glandularum conglobatarum texturam fibroſam duplici encheiriſi eruit: primo quidem Mercurium ſuum tam per vaſa lactea ad glandulas meſenterii, quam per lymphatica adducentia ad alias glandulas conglobatas impellendo, quo figura ſingularum & ſuperficies exinde mutatæ de internis atteſtarentur cavernulis, occaſionem primam ante biennium ſubjecto humano violenta morte peremto ſuggeren-

te, cum in hoc quamplurima adhuc vasa lactea chylo turgida mesenteriique glandulæ succo quodam tumentes apparerent. Deinde dum flatum, expulso & expresso omni glandulæ liquore vaseque ex glandula prodeunte ligato, per oppositum vas lymphaticum glandulam subintrans immittit, ac hoc etiam vase ligatura intercepto, glandulam flatu distentam in aere calidiore exsiccat, præter membranam ambientem statim fibrosum ejus deprehendit contextum e fibrillarum, inter se & cum tunica investiente cohærentium, diversis speciebus efformatum. Qui muscum quoniam arboreum fere repræsentat, glandulas conglobatas æque apte *muscosas* appellari posse, ac conglomeratas *vasculosas*, indigitat, omnem fibris hisce cavitatem, ceu quæ nec microscopio adinveniri valeat, denegans. Quod autem glandularum ista compages nunc laxior occurrat, nunc strictior, diversæ lymphæ quantitati eandem magis minusve expandenti adjudicat, prout variantem glandularum colorem, nunc gryseum, nunc flavescentem, nigricantem modo, modo variegatum, a varia humoris naturalis vel vitiosi constitutione, tingente diversimode, derivat, glandularum sæpe interstitia succo non limpido, sed viscoso, & interdum materia plane sabulosa replentibus, aut integris etiam glandulis in calculum, præsertim in homine, degenerantibus. *Cap. III.* quatuor glandularum conglobatarum evolvit vasa, instar fibrarum ab una ad oppositam earum partem diversimode protensa, arteriolas videlicet & venulas Mercurio replendas, adstantes hisce copiosissimos nervulos, & vasa denique lymphatica non ubivis tunica simplici, nec eadem subtilitate prædita, cum lymphatica majora saccoque chylifero, ductui thoracico, venæ subclaviæ axillarive, propinquiora tunicam reliquis crassiorem obtineant, ductusq; thoracici membrana in duplicem laminam dispesci valeat. In ipsa autem lymphaticorum tunica, quæ pellucida & tenuis nudo oculo conspicitur, microscopio adhibito infinitos advertit globulos, majores & minores, contactu mutuo ita inter se cohærentes, ut nonnulli eorum ductulos aliquos irregulares arearum in modum dispositos variisque anastomosibus inter se junctos æmulari videantur. Similes etiam globulos in duplici quoque ductus thoracici lamina (ob arctiorem sui unionem omnem muscum, quem Bilsius intra eandem fingit, excludente,) microscopii auxilio describit,

bit, ſub hac tamen diſparitate, quod in exteriori manifeſtisſime corpuſcula, tam orbicularia, quam ovalia, racematim hinc inde connexa, in interiori vero eadem, ſed minora longe & obſcuriora, deprehendantur. E diverſo in tenuisſimis lymphaticorum valvulis, microſcopio examinatis, innumeras cum interjectis corpuſculis orbicularibus obſervat fibras ab una in oppoſitam partem exporrectas, & totidem quaſi fibras motrices repræſentantes, quibus valvulæ contrahi & relaxari poſſent, uſum talem valvularum ductus thoracici valvula confirmante, dum præter fibrillas modo propoſitas in extrema ora alius naturæ fibrillas obtinet, partim cruciaria figura in ſeſe incumbentes, partim ſecundum longitudinem extenſas & vicinis valvulæ partibus adnexas. Ab aliis tamen, qui vaſa lymphatica pro glandularum conglobatarum excretoriis habent, Noſter ideo diſſentit, quod aliarum partium æque ac meſenterii glandulis lymphatica & adducentia & abducentia obtinentibus, lymphatica illa originem aliunde petant, glandulamque ſaltem propter lympham ſubtiliorem in iisdem a ſpirituum cumprimis acceſſu reddendam pertranſeant, prætereaque tam arctus ſæpe inter lymphatica & arterias connexus annotetur, ut flatus arteriolæ immiſſus lymphaticum ſimul alicujus glandulæ diſtendat, ejusque lympha frequenter ſanguinea & loturæ carnis adinſtar tincta appareat. Vaſorum quippe lymphaticorum exortum ab arteriolarum ſurculis, eumque aliquando intermedia veſicula, aliquando immediatum ab ipſa arteria venave, *Cap. IV.* triplici docet experimento: (1.) enim ſpiritu in lienis vitulini probe elutriati arteriam fortius adacto, non tantum plurimas exiguas in ſuperficie ejus elevari veſiculas, ſed ex his vaſa prodire lymphatica flatu pariter turgida & lienem perreptantia, eo quidem copioſiora, quo diutius arteria inflata fuerit. (2.) arteriis item pulmonum hominis prius elotorum copioſo aere infarctis, e ſuperficie externa horum lymphatica emanare, varias anaſtomoſes cum vicinis componentia. (3.) denique in teſticulo virili venis ſpermaticis, loco arteriolarum nimis exiguarum, inflatis, e vaginali ejus tunica vas unum alterumve lymphaticum egredi. Sanguinem tamen ſub forma ſanguinis in ſtatu naturali minime ſubintrare vaſa lymphatica, quia anguſtisſimi arteriarum canaliculi ob pororum formam omnes particulas heteroge-

neas excludant, transitumque unice liquori lymphatico præbeant, similem in modum, ac arteria splenetica solum aerem injectum, non Mercurium, ad lienis lymphatica transmittit. Veteres proin & Recentiores circa partium descriptarum usum *Cap. V.* erroris convincit, nec eos defendit, qui glandulas conglobatas vel pinguedinis fontes, vel cribra esse voluerunt, cum in multis etiam sanissimis nulla circa glandulas pinguedo occurrat, neque a glandulis lymphatica, sed ab aliis partibus oriantur, prout hactenus demonstravit & ulterius circa renum lymphatica it demonstratum. Nempe *Cap. VI.* postquam in renibus vasa lymphatica partim ex ima renum parte vel recta, uti in canibus, vel glandula interveniente, uti in homine, ad chyli receptaculum tendentia, partim ex gibbosa superficie in duplicem desinentia truncum, superiorem & inferiorem, utrumque ad glandulas immediate perreptantem, annotavit, lymphaticorum horum cum arteriis continuitatem itidem ex eo comprobat, quod flatus modo in arteriam emulgentem, v. gr. apri, modo in venam emulgentem, e. g. subjecti cujusdam juvenilis, modo etiam in ureterem, (vasis tamen sanguiferis prius ligatis aut potius cera repletis) copiosius immissus, ipsa lymphatica in conspectum proferat. *Cap. VII,* lymphatica ovariorum, iliaca & uteri cum naturali ureterum constitutione atque calculorum genesi delineans, arteriarum spermaticarum vasa capillaria non sanguinem, sed lympham potius transmittere, a crassioribus sanguinis partibus ad venas amandandis jamjam in arteriolarum divaricationibus sequestratam, asserit. Experimento hinc enarrato, quod fœtus in ovulis aura seminali fœcundatis, neutiquam in semine virili, quærendos esse confirmat, ipsa vasa lymphatica nunc tribus, nunc quatuor, subinde etiam quinque ramificationibus ab ovario exire, ac multiplici anastomosi, tum inter se, tum cum aliis jungi, annotat, usque demum simplici aut duplici ductu, satis amplo, succum chyliferum subintrent, æque ac lymphatica, quæ ab inferioribus partibus oriunda tam aortæ & arteriæ iliacæ, quam cavæ & venæ iliacæ incumbunt, ac in homine aliquot glandulis, in cane vero una saltem vel altera, trajectis ad idem receptaculum tendunt. Atque lymphaticis hisce iliacis ea vasa lymphatica implantari porro observat, quæ utrumque uteri latus & anterius, & magis conspicue posterius perreptant, in utero

tantum-

tantummodo vaccino depicta, quia in humano nondum eadem exactitudine ea detegere valuerit. Ureteres demum non ubivis a renibus ad vesicam æqualiter extensos esse advertit, sed tribus quatuorve, & aliquando quinque in locis, speciatim circa vesicæ ingressum, angustatos conspici, adeoque apte dispositos, qui calculos renales, futurorum in vesica calculorum nucleos, in cursu remorando, exquisitissimo ab iisdem, præsertim acutioribus, dolore afficiantur. Tali namque similive in vesica hærenti nucleo ab urina facile incrustationes lapideas, tanquam stratum super stratum, supervenire, non saltem exemplis & lapidis bezoardici generatione, aliquando etiam bacillum nuclei vice in centro abscondentis, sed & evidenti commonstrat experimento, dum inciso canis vivi hypogastrio globulum ligneum vesicæ pariter vulneratæ dextre immissum, post aliquot septimanarum decursum exiguis calculis, quasi totidem crystallis incrustatum denuo extraxit. Præter mala vero, v. g. cachexiam, ascitem, sterilitatem, quæ a lymphaticis ovarii vasis male affectis *Cap. VII.* hactenus lustrato deducit, *Cap. IIX.* aliquot hydropis ovarii recenset exempla, ab ejus lymphaticis, nunc mirum in modum extensis, nunc in vesiculas saltem sive hydatides elevatis, oriundi. *Cap. IX.* sufficienti liquoris diuretici quantitate per venam cruralem canis vivi primum injecta, pro lymphaticis reddendis conspicuis, hinc vasis lymphaticis circa venarum muscularum superiorum exitum ligatis, commode ramificationes eorum inter musculos abdominis, & speciatim ex membranis dictorum musculorum propriis, nec non inter duplicaturam peritonæi hinc illinc dispersas ac interveniente trunco rursus tamen subdiviso ad glandulam iliacam distributas, eum in finem detegit, ut planum faciat, a lymphaticis hisce peritonæi, nunc in valvularum interstitiis expansis, nunc in nimia abdominis distensione plane ruptis ac lympham intra peritonæi duplicaturam effundentibus, hydropem peritonæi, historiis rarioribus illustratum, vel vesicularem, vel simpliciter dictum ac felicissime paracentesi curandum, produci. Qualia phænomena in lymphaticis pariter tam sacris, quam mesocoli notari posse inculcat, quorum illa glandulas novas transeant, sacras a se appellatas, hæc vero cum duplici glandula prope coli terminum sita communicent. *Cap. X. & ultimo* nova peritonæi producit diverticula,

gene-

generationi inguinalis herniæ exponendæ inservientia. In viris enim hernias inguinales non a dilatatis peritonæi processibus, utpote in quadrupedibus, nullatenus in homine, reperiundis, sed a violenta distensione suboriri ejus peritonæi partis, quæ corrugata alias in regione inguinali abdominis conspicitur, ac lateraliter vasa spermatica, sub peritonæo sita, tangit. In fœminis vero similibus herniis gignendis apta peritonæi videri diverticula, in subjecto non minus humano, quam in canibus fœminis, subsidio flatus in peritonæi foramē immissi, quod rotundum uteri ligamentum ingreditur, noviter reperta; in medela tamen earum cautos esse præcipit Chirurgos, ne intestino ei reponendo, cujus membrana exterior cum dicti orificii margine connascitur, manum admoveant, aut cutim incidendo intestina simul prolapsa vulnerent, cum notabili historiæ adductæ testimonio cutis subinde & reliqua integumenta ipsa cute naturaliter disposita longe tenuiora maximoque opere ab excrementis latitantibus tensa existant. Tandem in *Epistola Anatomica* de variis vasis differit lymphaticis, quæ in externis capitis partibus, cervice, tunica pulmonum, spatiis intercostalibus, lumbis, diaphragmate, corde, liene, hepate, vesica fellea, ventriculo, mesenterio, testibus, pedibus, manibus, cerebro, glandula denique pineali, deprehendere sibi licuerit; epitaphio addito glandulæ hujus pinealis, nullam præ reliquis glandulis prærogativam merentis. Cæterum ne nitidas *Figuras quadraginta novem* videamur negligere, quibus Noster Observatis suis compendiose hucusque recensitis multam lucem fœneratur, in Lectoris gratiam novem earum, nempe Fig. 2. 6. 7. 8. 13. 14. 32. 39. & 40. huc transscribere, propriisque Autoris verbis explicare voluimus.

Tab. II. Fig. 1. Mammæ fœmineæ partem delineat.

A.A. Mammæ pars. B.B. Cutis incisa. C.C.C. Glandulosa mammæ substantia. d.d.d.d. Tubulorum lactiferorum capillaria. E.E.E. Tres eorum trunci. F.F. Tubulorum inter se anastomoses. G. Papilla variis foraminibus pertusa.

Fig. 2. Papillæ fibrosam texturam explicat.

A. Papillæ lamina resecta. B. Fibrosa ejus structura, quatenus oculo nudo inspicienti occurrit.

Fig. 3.

Fig. 3. & 4. Papillam microſcopio examinatam notat.

A. Papillæ lamina duplici fibrarum genere inſtructa. B. Fibræ majores minoribus hic deſtitutæ. C. Fibræ minores majorum lateribus firmiter adnexæ. D. Altera Papillæ lamina, partim fibris majoribus, partim minoribus, diſtincte hic conſpicua.

Fig. 5. & 6. Glandularum fibroſam texturam proponunt.

A. Lamella glandulæ fibroſæ, oculo nudo inſpecta. B. Eadem particula microſcopio examinata.

Fig. 7. Uterum fœmineum (ſed facie inverſa) una cum lymphæ ductibus depingit.

A. Vena cava. B. Arteria magna. C. C. Venæ emulgentes. D. D. Arteriæ emulgentes. E. E. Venæ ſpermaticæ reſectæ. e. e. Arteriæ ſpermaticæ reſectæ. F. F. Renes. G. G. Vaſa lymphatica renum externa & ſuperiora, intermediis glandulis, in chyli ciſternam H tendentia. I. Ductus thoracici principium hic reſectum. K. K. K. Glandulæ exiguæ vaſis lymphaticis renum tranſitum præbentes. L. L. L. Vaſa lymphatica renum externa & inferiora, mediis glandulis K. K. in chyli cyſtin terminantia. m. m. m. m. Utriusque lateris vaſa lymphatica renum interna, interjectis glandulis, itidem lympham ſuam in chyli ſaccum deponentia. N. N. N. N. Ureteres. O. O. Venæ iliacæ. P. P. Arteriæ iliacæ. Q. Q. Q. Q. Glandulæ iliacæ, lympham ab extremis pedibus excipientes, & per vaſa lymphatica cavæ & aortæ adſita in chyli veſicam ducentia. R. Lymphaticum cavæ. S. Lymphaticum aortæ. T. T. T. T. Vaſa lymphatica ſpermatica utriusque ovarii lympham vehentia in chyli ſacculum. V. V. Vaſa ſpermatica ſanguifera hic reſecta, ut eo diſtinctius lymphatica conſpectui ſe darent. W. W. Ovaria variæ magnitudinis oculis conſpicua. X. X. Ovula. Y. Y. Ornamentum foliaceum. Z. Z. Tubæ Fallopianæ. 1. 1. Uterus. 2. Fundi uterini portio reſecta, utero adhuc adhærens, ut uteri cavum 3. conſpici poſſet. 3. Uteri cavitas. 4. 4. Ligamenta uteri rotunda. 5. Uteri oſculum externum. 6. 6. Vagina inciſa. 7. Vagina integra. 8. 8. Arteriæ hypogaſtricæ, uterum parteſque vicinas ſerpentinis ſuis vaſculis egregie exornantes. 9. 9. Veſica urinaria poſt vaginam hic locata. 10. 10. Labia pudendi. 11. Clytoris. 12. 12. Nymphæ. 13. Meatus urinarius. 14. Membrana Hymen. 15. Vaginæ oſtium.

Fig. 8. Peritonæi diverticulum novum oſtendens ex
cane fœmina.

A.A. Peritonæi pars reſecta. B.B. Diverticulum novum naturalis magnitudinis. C. Ligamenti rotundi portio. D. Ejusdem ligamenti terminus.

Fig. 9. Diverticulum novum oculis ſubjiciens, ex ſubjecto humano.

A.A. Peritonæi particula. B. Ligamenti uteri rotundi pars. c.c.c.c. Vaſa ſanguinea ligamentum & diverticulum perreptantia. D.D. Diverticulum. E. Ligamenti rotundi extremitas.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ ΤΟΥ ἐπίκλην Μαλάλα χρονικὴ ἱστορία.

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1691. in 4. min. plag. 108.

NUnc primum editur IOANNIS ANTIOCHENI, COGNOMENTO MALALÆ, HISTORIA CHRONICA, cum interpretatione & notis poſthumis *Edmundi Chilmeadi*, mortui 19. Febr. 1653. Cum autem codex Bodlejanus, ex quo editio hæc expreſſa eſt, capite & calce deſtituatur, difficile ſane fuiſſet, verum authoris nomen divinatione adſequi, niſi ea, quæ ex Chronico Maliano allegant *Joannes Damaſcenus* & *Joannes Tzetzes*, in hoc libro conſignata reperiſſet Chilmeadus, & ante eum *Jo. Gregorius*, vita ac ſimul paupertate miſeriisque aliis, (quas una cum Chilmeado, ob ſtudium erga familiam regiam Stuartinam, perpeſſus eſt,) anno 1641 feliciter defunctus.

Cæterum in volumine hoc oculos omnium primo ferit clariſſimi viri *Humphredi Hodii*, S.T.B. & Collegii Wadhamenſis Socii, *præmonitio de autoris cognomine*, Bentlejo, (de quo mox dicemus) potisſimum oppoſita. Statuitur in ea, cognomen iſtud, ſi originem ejus ſpectes, eſſe Syriacum, ubi מַלָּלָא *Rhetorem* ſignificat, quemadmodum & alii hiſtoriarum ſcriptores, e. c. Demochares, Priſcus, Zacharias, Procopius, Diodorus & *Joannes* alius antiquior *Antiochenus* Græcum Ῥήτορος cognomen geſſere. Potuiſſe in caſu recto

recto a Græcis efferri Μαλάλα, veluti apud Theophanem in Chronographia laudatur Ιωάννης ὁ ἐπίκλην Ημῦλα, absque sigma, & apud *Victorem Tununensem* Joannes cognomento Hemula. Magis tamen convenire analogiæ Græcanicæ, ut Μαλάλας exaretur, ea ratione, qua vox *Alleluja* in nomen virile mutata, in nominandi casu cum Σ in codice quodam MSCto: Δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Μαρδάριος μοναχὸς ἐπίκλην ὁ Αλλελούϊας. Μαλάλας etiam ad Syriacam etymologiam, & Jo. Damasceni assensum, rectius esse, quam vulgare Μαλέλας aut Joannis Tzetzæ Μελέλης.

Hanc *præmonitionem* excipiunt ejusdem Hodii *prolegomena* de autore. Agit in eis ante omnia de variis Joannibus Antiochenis, ac cumprimis de illo, cujus excerpta e codice Peiresciano vulgavit Valesius, quique a Malala diversissimus est. Quanquam & ex hoc Constantinus Porphyrogenneta sæculo X. nonnullas pericopas in Collectanea sua congessit, quas vero Valesius luce indignas judicavit. Negat, Malalam nostrum Antiochenorum patriarcham fuisse. Promittit *Diatribam de scriptoribus Græcis variis, cum profanis, tum ecclesiasticis, maxime ex codd. MSS.* propediem edendam. Rejicit conjecturas Fr. Combefisii in *Manipulo de originibus rerum Constantinopolitanarum*, quod Joannes noster Antiochenus (e Damasceni oratione ipsi notus,) sit presbyter hujus nominis, qui contra Eutychianos scripsisse memoratur Gennadio Massiliensi & Marcellino Comiti, itemque *Joannes* ille historicus, cui cognomen est Διακρινομένῳ, h. e. Eutychiano. Nam Malalas longe junior est, quod vel hinc patet, quia historia ejus in codice hoc Bodlejano nec initium nec finem habente, a temporibus mythicis pertingit (libro XVII.) ad annum usque XXXVIII Justiniani Senioris, adeoque A. D. 564. At Gennadius librum suum absolvit A.D. 495, annis circiter 70 ante Justiniani extrema fata. *Diacrinomenus* etiam ille *Joannes* citatur jam a *Theodoro Lectore*, florente sub Justino, Justiniano antecessore. Præterea Orthodoxis potius, quam Διακρινομένοις, adnumerandum asseverat Hodius Malalam. Hunc Justiniano coævum credidere hactenus eruditi, ipseque interpres Chilmeadus, qui ὑποθέσει huic suæ δουλεύων, verba authoris, non ut par erat, quandoque exprimit. Eam opinionē vel inde refutat Hodius, quod crassissimos errores in historia Justiniani committat Malalas, Sæculi vero IX scriptorem esse

non dubitat, idq; & ἀνασκευαστικῶς, & κατασκευαστικῶς probat. Gravi dein censuræ subjicit nugacissimum hunc historiarum consarcinatorem, quod & passim a Chilmeado in notis factum est. Tam sæpe enim misellus iste Græculus probatissimis historicis contradicit, ut nihil supra; plerumque Domnini & quorundam aliorum hujus furfuris obscurorum virorum monumentis solum innixus.

Tandem de *Georgio Hamartolo*, sæculi IX. chronographo, pluribus agit, eo quod cum e libris Malalæ deessent primus & secundi initium, ex Chronico istius Hamartoli resarserit defectum *Chilmeadus*; uti quidem ait Hodius. Nam dubitare quis posset, & excerpta illa (p. 1-24.) accepta referre potius alteri editori *Joanni Gregorio*, quia Chilmeadus ad p. 25. notat: *Huc usque Chronici Alexandrini author; deinceps Antiochenum ipsum habes*. Ignoravit ergo Chilmeadus, undenam hæc excerpta essent transscripta, & propter loca quædam parallela, quæ in Chronico Alexandrino legisse se meminerat, ex eodem & hæc esse desumpta, falso conjectavit.

Sequitur mox *Index authorum* a Malala citatorum, quorum paucissimi supersunt, reliquorum verbis ita deformatis, ut ipsi ea videntes pro suis difficulter agnituri fuissent; porro *Opus* ipsum *Hamartoli* & *Malalæ*, cum substratis *E. Chilmeadi* annotationibus; deinceps *appendix* ad has annotationes, authore eodem *Hodio*, ut putamus, itemque *index vocum barbararum*, apud Malalam, non item in Glossario Græcitatis Caroli du Fresne, reperiundarum, ut & *rerum* in historia Malalæ *notabilium*.

Extremam voluminis partem constituit prolixa pariter ac varia eruditione referta epistola Cl. V. *Richardi Bentleji* ad celeberrimum *Joannem Millium* S. T. P. Oxoniensem, qua multa Malalæ loca illustrantur, emendantur, aut obelo confodiuntur. Disputat is ante omnia de trino *Dei Orphici* nomine, Μῆτις, Φάνης, Ηρικεπαῖος, eaque occasione ex Cod. MSC. Oxoniensi *quindecim* recenset de mysteriis fidei Christianæ oracula, quibus *Apollinis Delphici*, *Astani* (sive *Osthanis* Magi) *Platonis*, *Aristotelis*, *Plutarchi*, &c. nomina prætexuere piarum istarum, imo impiarum, fraudum architecti. *Hecatæum*, ex quo Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Theodoritus, alii veterum Patrum, dicta subinde Gentilium allegant, tenebrionis cujusdam Hellenistæ abortum esse non uno loco suspicatur,

catur, præſertim vero certisſimus eſt, Sophocli adſcribi per injuriam, quod Hecatæi fide pro Sophocleo habuit *Clemens*, carmen:

Ἐν ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστὶ Θεὸς, κτλ.

De *Euripide* omnium maxime bene mereri ſtuduit, quem miſeris modis laceraverat Malalas. Obiter heic nuncium affert lectu valde injucundum, ſe nempe jam nolle luci publicæ exponere grande iſtud opus, quo *fragmenta omnium Poetarum Græcorum, cum emendationibus & notis*, editum abs eo iri ſperaverat orbis eruditus. Sibi enim nunc ait uſurpandum proverbium illud: Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. Hinc ſi non *aliud vitæ genus*, majus ſaltem otium ei apprecamur, ut laudabile inſtitutum, ad quod quaſi natus videtur, perſequatur amplius ac ad finem perducat. Dum in Euripideis verſatur, arripit anſam, aliorum ſubinde authorum loca caſtigandi, peculiari cura *Heſychio* impenſa, multisque vocabulis νοθείας convictis, quæ a Lexicographo illo ſerie ſua, ac ſi genuina eſſent, reponuntur, v.g. Θολκάζει, Ενδεκάτευσα, Διατεύονται, Ερεθέντα, Επαλογῆς, Ατρεμῆ, Αριστῆραι, Χωρδνομεῖν [ὀργίζεσθαι,] &c. quæ, oſcitantia Heſychii enata ſunt ex θ᾽ ὀλκάζει, ἐδεκάτευσα, ἐρειθέντα, ἐπαλλαγῆς & ἀπιγωλῆς, ἀρτεμῆ, δεηστῆραι, vel potius δεήστειραι, χειρδνομεῖν [ὀρχεῖσθαι,] &c. Quin immo quinque plus minus millia mendorum in Heſychio, aliis nondum adverſa, oſtendere ſe poſſe profitetur; unde optandum, ut cum illo ea communicentur, qui novam Heſychii editionem in Belgio moliri dicitur. Tragœdos, quos Bulengerus, Stanlejus, alii, Scholiaſten Æſchyli veterem improvide ſecuti commemorant, *Theomim, Minoem, Auleam*, mera eſſe portenta autumat, ſubque his larvis latere ait *Theſpiden, Jonem, Æſchylum*, de quorum ætate & operibus fuſam lectuque dignisſimam digresſionem inſtituit. Vanisſima barbararum vocum κναξζβὶ, χθύπτης, Φλεγμῶ, δρὼψ, &c. myſteria ſcite aperit, atque ea ratione libro V Stromatum *Clementis* haud pœnitendam lucem affundit. Prolixe denique contendit, quod autor noſter in caſu recto non *Malala*, ſed *Malelas* vel *Malalas* dicendus ſit.

In *Addendis ad epiſtolam* aliquando vineta propria ingenue cædit, ſæpius autem conjecturas ſuas novis argumentis ſtatuminat. Sub finem eorum gratulatur orbi de *editione N. T.* quam incredibili diligentia ad antiquisſimos codices adcuravit *Millius*, quamque a colophone proxime abeſſe confidimus. Ea occaſione criticam

virgulam ſtringit in *epiſt. ad Galat. c. IV. v. 24. 25. 26.* ac expunctis quibusdam, quæ putat, gloſſematibus, transpoſitisque voculis nonnullis, legendum eſſe ſtatuit, ut commodus enaſcatur ſenſus, hunc in modum: Ἁτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· ἄυται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι· μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Αγαρ. Τῇ δὲ Αγαρ συστοιχεῖ ἡ νῦν Ιερουσαλὴμ, δουλεύει γὰρ μετὰ τέκνων ἀυτῆς. Η δὲ ἄνω Ιερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν.

J. B. ADDITAMENTUM AD SOLUTIOnem Curvæ Causticæ fratris Jo. Bernoulli, una cum Meditatione de Natura Evolutarum, & variis osculationum generibus.

Conferantur Acta Eruditorum præſentis anni, pag. 30. & figuræ tabula I expreſſæ.

ANtequam *Frater* hanc ſuam lucubratiunculam Geneva mihi transmiſiſſet, pervenit ad nos *September Actorum*, ubi Cel. *Leibnitius* in *excurſione Solutionum Problematis Catenarii* (de quarum pulcro conſenſu nobis multum gratulamur) occaſionem captat recordandi ſubtiliſſimæ ſuæ *meditationis de Contactu* (quem ſignificanter vocat) *oſculi*, memorando, *Hugenium* primum animadvertiſſe, quod centra oſculorum curvas oſculantium perpetuo incidant in lineas iſtas, quas proxime contemplati ſumus, eas ſcilicet, ex quarum evolutione illæ deſcribuntur. Qua occaſione Evolutas aliter reperire, inſimulque Oſculorum naturam Geometris paucis hactenus ſatis perſpectam, plenius cognoſcere didici; quod jam oſtendo. Pono iterum (fig. V) AE = x, ED = y, DB = z, & BG vel AG = u: conſideroque tres priores ut datas, hoc eſt, ſuper puncto dato D concipio deſcriptum eſſe circulum radio DB, & quæro exinde per naturam curvæ ACB quartam u, cujus valor exprimetur per æquationem tot dimenſionum, in quot diverſis punctis circulus iſte curvam ſecat, vel ſecare poteſt. Sint duæ interſectiones proximæ B & C, ac intelligatur ſuper D novus deſcribi circulus, radio continuo majori vel minori, quousque puncta B & C propius ſubinde coeuntia tandem

dem in unum coalescant, quod sit B; quo facto & ipsæ CH & BG uniuntur, radixque æquationis *u* duos æquales valores acquirit, radius vero DB fit curvæ perpendicularis, ipsamque cum secasset antea, nunc tangit circulus: ad quem proin contactum inveniendum multiplico repertam æquationem per Progress. Arithm. & quod provenit cum dicta æquatione (aliave per aliam progress. arithm. similiter quæsita) methodo, qua supra usus est *Frater*, confero, ut eliminata litera *u* habeam novam æquationem inter *x* & *y* (quam tamen necessario etiam ingredietur *z*). Quare si hac data manente, cæteræ *x* & *y* spectentur ut indeterminatæ, denotabit æquatio ultima lineam, in qua sumto ubivis puncto D, circulus super illo descriptus radio constanti DB curvam AB tangit. Quod si nunc radius DB sive *z* continuo major minorve assumatur, nascentur subinde aliæ curvæ infinitæ, quæ omnes inter se & principali AB erunt parallelæ, ceu eodem constanti intervallo perpendiculari DB ab illa distantes, hacque inter se affinitate gaudent, quod ab evolutione ejusdem curvæ ID per filum DB, (in infinitum, si vis, ex parte B productum) facta simul omnes describantur; unde principali AB *condescriptæ* dici possunt.

Porro si circulus OCBPQS (ut in ea quam hic sistimus figura) præter contactum curvæ TCBPRS in puncto B, eandem insuper secat alibi in punctis C, P, S, ab alterutra vel utraque parte: tum fluere intelligatur centrum D in recta indefinita DB, & novi subinde concipiantur circuli per B transeuntes; sic manebit quidem contactus singulorum cum curva fixus in B, at intersectiones reliquæ erunt ambulatoriæ, permeabuntque omnia curvæ puncta: nimirum si circulus curvam tangat exterius in B, & centrum D fluat versus idem punctum; aut

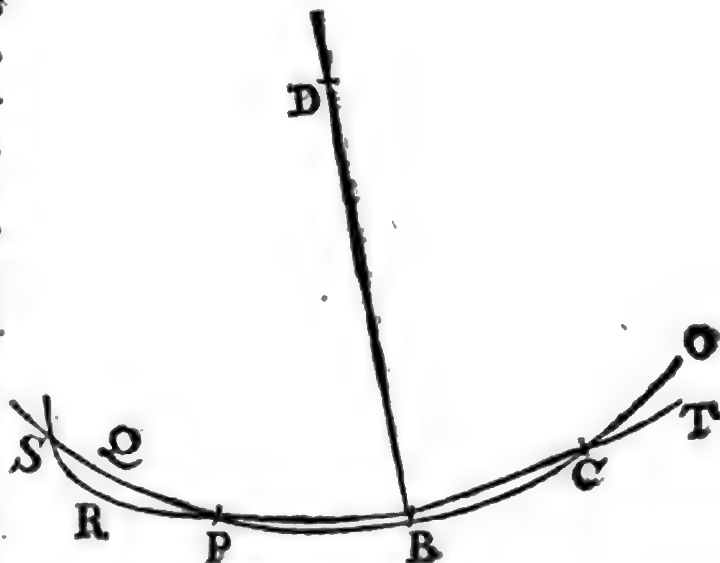

si tan-

si tangat illam interius, & recedat centrum ab eodem, futurum utroque modo, ut intersectiones P, C, contactui B proximæ huic continuo appropinquent, quousque alterutra earum, puta C, in illum incidat, & sic duabus intersectionibus, quibus contactus B æquivalet, tertiam jungendo, osculum primi gradus efficiat: ubi hoc singulare evenit, quod postquam C cum B coaluit, (P nondum attingente ipsum B, vel etiam nulla existente intersectione P,) arcuum circuli CO (hoc est, BCO) & BP alter ab intra, alter ab extra curvam osculatur, eamque adeo revera secat, non tangit, ipso contactus genere perfectiori contactum quasi destruente, & in sectionem transformante. Quod si durante fluxu puncti D per rectam BD contingat, ut ambæ intersectiones C & P eodem momento ad punctum B appellant (quod accidit, cum portiones curvæ BC, BP, aut prorsus similares sunt, aut saltem in partibus suis minimis ipsi B proximis eandem flexionem, curvedinem seu declivitatem habent,) tum circulus curvam in puncto B excipiet osculo secundi gradus, coincidentibus ibidem quatuor intersectionibus, sed sectione jam iterum in contactum abeunte; vel potius (quia ob simultaneum appulsum punctorum C & P nulla in B sectio præcessit) ipso contactu externo tantum in internum verso, aut vicissim; qui vero altera vice sectionis naturam indueret, si quinta intersectio accederet, & denuo rediret in contactum, uti sexta. In genere osculationes graduum a numero impari denominatorum sunt sectiones, a pari contactus. Jam vero tametsi ulteriori fluxu puncti D per rectam BD, circuli, quorum centrum est, crescere vel decrescere pergant, nulla amplius reliquarum intersectionum osculo in B addi potest; præterquam enim quod intersectiones P & C in contactu B non stabiles manent, sed ex eodem subinde emergentes ad oppositas curvæ partes prorepunt, aut prorsus evanescunt; cæteræ (qualis S) a contactu B perpetuo longius recedere coguntur; tantum abest ut ei appropinquent: ad hoc enim efficiendum requireretur, ut novi isti circuli, imaginatione supplendi, curvam nostram, & prius ipsum circulum hic expressum (quem in B tangere supponuntur) alicubi inter P & S secarent, quod absurdum: unde discimus, quod si circulus quamcunque curvam primi vel secundi gradus osculo amplectitur, nullus alius circulus inter ipsum curvamque duci potest. Secus sentien-

sentiendum de hyperbolis & ellipsibus: quia enim duæ hyperbolæ vel ellipses diversorum laterum cum transversi tum recti, in vertice se tangentes, in duobus quoque aliis punctis se secare queunt, fieri potest, ut dum una earum fluxu lateris sui recti ampliatur vel contrahitur, alteram tandem osculo secundi gradus salutare incipiat, collectis in ipso vertice duabus illis intersectionibus, quod contingit, ubi ambo recta latera æquata fuerint: quocirca substituta in *schem. nostro* loco circuli hyperbola, quæ propositam curvam TCBPR itidem secundi gradus osculo amplectatur, & eandem præterea secet alibi, poterunt utique duæ intersectiones proximæ hinc inde existentes fluxu transversi lateris ad punctum B adduci, osculumque sic duobus gradibus perfici, quippe quod manente latere recto interea non turbari potuit: atque tum inter hyperbolam & curvam alteram nulla amplius hyperbola interjici poterit. At hoc non impedit, quo minus altera curvarum (quam magis compositam supponimus) ampliatione vel contractione sui inter angulum osculi RPQ se insinuare, & sectionem S ad punctum P vel B adducendo perfectiorem congressum efficere valeat. Osculum duarum curvarum, quod fluxu solius simplicioris curvæ dividi amplius nequit, dicetur osculum *completum*; quod fluxu neutrius ita dividi valet, ut alibi nova curvarum sectio oriatur, *coitus* appellabitur. Curva curvam *complete* tum osculatur, cum illam tanti gradus osculo complectitur, quot ordinarie punctis *aliam sui nominis* secare potest, quanquam subinde inferior gradus sufficere possit. Ita Parabola aliam Parabolam quatuor quidem punctis secare potest; at quia nunquam omnes hæ quatuor intersectiones coalescere possunt, fit ut si quam curvam secundo, nonnunquam etiam primo tantum gradu osculatur, jam complete osculetur: uti recta quamcunque tangit, complete tangit: Hyperbolæ vero vel Ellipsis osculum nisi tertiæ vel quartæ sit perfectionis, completum non est: Quod si omnes intersectiones, quibus alias datæ curvæ *se mutuo* secare possunt, in unum punctum confluant, oritur *coitus*, qui est consummatissimus earum congressus, quo quam maxime fieri potest, sibi assimilantur & uniuntur; quanquam in diversis curvarum generibus unus alio perfectior esse posit; nec datur perfectissimus, nisi fortasse curvarum congruentiam perfectissimum coitum appellare velis.

Jam vero relictis superiorum graduum osculis ad considerationem Evolutarum descendamus, reassumto in eum finem primi gradus osculo. Hoc quia consistit in concursu trium intersectionum, pono nuperam æquationem pro his intersectionibus inventam habere tres radices æquales, eamque proinde bis multiplico per Progress. Arithm. aut brevius semel per productum duarum, & quod resultat, cum alia aliisve per productum 2 progr. similiter quæsitis æquationibus varie confero, donec elisa non tantum lit. u, sed & ipsa z, æquationem inveniam, quam solæ x & y (sed tamen ambæ necessario) ingrediantur: Ea enim suppeditabit lineam, in qua sumtum quodvis punctum centrum esse potest circuli alicujus curvam propositam primo gradu osculantis, cujusque cum Evoluta identitatem *Hugenium* notasse ex relatione Cel. *Leibnitii* constare, supra diximus. Ipsa vero z, hoc est, radius circuli osculatoris, seu longitudo fili evolventis, ex se indeterminata, per ipsam x vel y determinationem accipit. Exemplum Parabolæ reassumo; fig. V:

Lat. rect. Parab. $= a$	$EGq\left(\frac{u^4}{aa} - \frac{2xuu}{a} + xx\right) + \square : BG+DE(uu+2yu+yy) = DBq(ZZ)$ hinc			
AE $= x$	$u^4 * -2axuu + 2aayu + aaxx = 0$		$u^4 * -2axuu + 2aayu + aaxx = 0$	
ED $= y$	$+aa \qquad\qquad +aayy$		$+aa \qquad\qquad +aayy$	
DB $= z$	$-aazz$		$-aazz$	
BG $= u$				
erit AG $= uu$	$0 * -2 \quad -3 \quad -4$		$4 * +2 \quad +1 \quad 0$	
EG (= AE−AG) $= x-uu$	$4 * +2 \quad +1 \quad 0$		$3 * +1 \quad 0 \quad -1$	
a	$0 * -4 \quad -3 \quad 0$	Prod. 2.	$12 * +2 \quad 0 \quad 0$	Prod. 2.
BG+DE $= u+y$	$+8axu - 6aay = 0$	progr.	$12uu - 4ax = 0 \quad 0$	progr.
	$-4aa$		$+2aa$	
	sive $u = \frac{3ay}{4x-2a}$		$uu = \frac{2ax-aa}{6}$	

sive ponendo

$$t = x - \tfrac{1}{2}a, \;-\; -\; u = \frac{3ay}{4t} \;\&\; uu = \frac{9aayy}{16tt} = \frac{at}{3}$$

unde $27ayy = 16t^3$

Ad inveniendum circulum, qui curvam propositam secundo gradu osculetur, coincidentibus in puncto osculi quatuor intersectionibus, pono æquationem habere 4 radices æquales, eamque multiplico per productum trium progressionum arithm. quod aliquoties repeto, donec via constet, non tantum ipsas u & z, sed alteru-

terutram quoque ipſarum x vel y ex æquatione eliminandi: ſic reliqua determinata erit, & per ipſam etiam cæteræ determinabuntur. Itaque non niſi definitus exiſtit circulorum numerus, qui curvam quampiam ſecundi gradus oſculo complecti poſſunt, ſecus ac illorum, qui eandem duntaxat primo gradu oſculantur. Centra vero horum circulorum non poſſunt alibi quam in ipſis Evolutis exiſtere, quandoquidem quatuor radices æquales etiam tres, & oſculatio perfectior imperfectiorem continet: non hærent autem in mediis Evolutarum partibus, quia circulus oſculator ſuper quovis Evolutæ puncto intermedio deſcriptus, curvam neceſſario ſecat, contra naturam oſculi ſecundi gradus. Sit N centrum, NB radius circuli oſculatoris, erit NB (= NM+MC)> recta NC: iterum ſit M centrum & MC radius, erit MC (= NB--NM) < recta MB; quare circulus oſculator verſus principium evolutionis jacet extra, verſus finem intra curvam, ideoque ſecat. Hærent ergo centra illa in extremitatibus Evolutarum, earumque mutuis contactibus: unde quot locis curva oſculi ſecundæ perfectionis capax eſt, (eſt vero, ubi curvedo ejus maxima eſt vel minima) tot requiruntur ad illam evolutione deſcribendam aliæ curvæ, & una præterea. Ita Semiparabola Cubica AEG, in hac figura (in qua vid. abſciſſæ AB ſunt ut cubi ordinatarum BE) tametſi in eandem partem cava ſit, nec pars ejus ulla ſimilaris alteri, non poteſt unius ſolius curvæ evolutione tota deſcribi, ſed requiruntur duæ, quarum una DH, axi AC aſymptotos, inſervit deſcribendæ portioni EA, altera DI portioni EG, quæque communi extremitate ſua D centrum definiunt circuli, curvam in E ſecundo gradu oſculantis. Reperitur autem circulus hic oſculator (poſito latere recto Parabolæ 1) faciendo AC = $\frac{2\sqrt{\sqrt{45}}}{9}$, CD = $\frac{3}{5\sqrt{\sqrt{45}}}$, DE = $\frac{8}{5}\sqrt{\sqrt{\frac{4}{5}}}$ ut fiat BE = $\frac{1}{\sqrt{\sqrt{45}}}$.

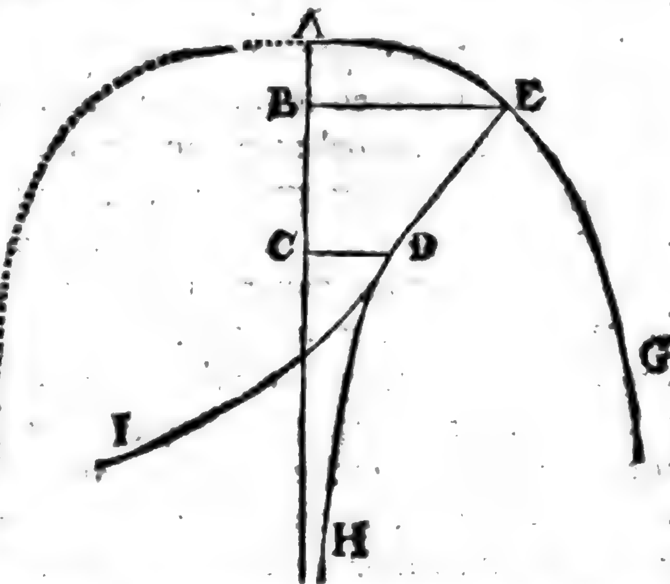

Summa-

Summatim dicta recolligo: *Contactus* simplex circuli & curvæ cujusvis invenitur per *duas* radices æquales, & locus centri ejus est ad infinitas lineas condescriptas, hoc est, *superficiem*: *Osculum primi gradus* reperitur per *tres* radices æquales, & locus centri osculantis circuli est ad *lineam* (sc. Evolutam). *Osculum secundi gradus* indagatur per *quatuor* radices æquales, & locus centri osculantis circuli est ad *punctum*, vel *puncta* (Evolutarum sc. extremitates.)

Quæ cum ita se habeant, difficulter capio, quo sensu verum esse possit, quod dicitur, contactum inveniri per 2 radices æquales, flexum contrarium per tres, & osculum primi gradus per 4, seu duos contactus coincidentes, &c. Vidimus enim, in osculo pr. gr. tres tantum intersectiones coincidere, non duos contactus, qui quatuor intersectionibus æquivalent: Potest quidem centrum osculatoris circuli seu punctum evolutæ D (fig. V) considerari ut concursus duarum curvæ perpendicularium minime distantium BD, CD; at tum reperitur nec per 3 nec per 4, sed per 2 tantum radices æquales, ut supra ex *Fratris* schediasmate liquet. Et quanquam si perpendiculares istæ habentur pro radiis circulorum centro D descriptorum & per B & C transeuntium, eatenus concursus harum perpendicularium spectari potest ut concursus duorū contactuum, nullo modo tamen per 4 radices æquales ex nostra æquatione elicietur; quoniam eo sensu quantitas z fit indeterminata, hoc est, ipsæ DB, DC, quæ deberent poni radii ejusdem circuli, inæquales redduntur, illa hac perpetuo minore existente, siquidem DB+-DN ≈ BN ≈ NM+-MC > ND+-DC; adeoque DB > DC.

Quod flexum contrarium spectat, is revera per tres æquales radices invenitur, at non aliam ob causam, quam quod ejus inventio casus tantum specialis est generalis inventionis osculationum primi gradus: In omni enim flexu contrario circulus osculator abit in lineam rectam, fit radii infinite magni; quanquam non vicissim, ubicunque circulus osculator infinite magnus est, ibi requiritur flexus in contrarium. In Paraboloidibus omnibus (excepta Parabola communi) circulus osculator verticis infinite magnus, veruntamen non nisi in illis, quorum potestates a numero impari denominantur, flexus contrarius supervenit, cæteræ ubique versus easdem partes cavæ manent.

LA CA-

LA CABALE CHIMERIQUE, &c.

i. e.

Conspiratio Chimærica; sive Refutatio historiæ fabulosæ, quæ occasione propositæ formulæ pacis in Examine libelli, qui Admonitio ad Exules *inscribitur, maligne publicata est.*

Roterodami apud R. Leers, 1691. in 12. plag. 13.

PRolixius forte, quam omnibus probabitur, & *Admonitionem* ad Gallos exules, & *Examen* ejus proximo mense enarravimus. Caussam dedit materia non vulgaris, & orta inde inter eruditos clarosque viros disceptatio, plurimis tractatibus intra breve tempus in Belgio magno cum fervore agitata. Curæ jam nobis erit, ut de iis quoq; breviter dicamus, & in autorum gratiam, qui ejusdem gentis & religionis sunt, omittamus, quæ illis acerbiora exciderunt. *Jurius* in Examine nuper relato multis argumentis comperisse se existimaverat, autorem *Admonitionis* esse *Bailium*, Professorem Philosoph. & Hist. Roterodamensem, cujus eruditio singularis & Gallici styli elegantia jamdudum orbi literato innotuit. Illum tacito licet nomine ita descripserat, ut latere ex doctis in Belgio neminem facile potuerit, quem designaret. Hic vero gravissimum periculum sibi strui ratus, si ingrati in Rempublicam Batavorum animi, nec non profanæ in rebus sacris sententiæ convinceretur, hoc libello defensionem orsus est, in quo Jurium pro delatore suo palam agnoscit. Cum vero duo sint accusationis capita; unum quod Dialogos illos Genevenses, de quibus in Examine Juriano satis dictum est, malo consilio publicare voluerit; alterum, quod ipsius quoque *Admonitionis* autor sit: secundum hoc simpliciter negat Bailius, & probationem ejus intrepide poscit, impossibilem tamen esse contendit. De priori, quid a se factum sit, luculenter exponit. Fatetur sibi ab Ecclesiaste & Professore quodam Genevensi, viro egregio, quem in tempore & loco nominaturus sit, Dialogos illos manuscriptos Geneva, & sex quidem priores integros, cum exordio septimi missos, seque rogatum esse, ut eos excellentibus quibusdam viris in Belgio &

 Anglia,

Anglia, quos nominat, offerret, & judicium de illis peteret. Hoc se, cum nihil secreti aut periculosi tractari arbitraretur, bona fide fecisse; dialogos vero ipsos, quod a lectione manuscriptorum vehementer abhorreret, & prius quid aliis de iis videretur, expectare vellet, non legisse. Refert porro, ut ex iis, quos consulere jussus fuerat, quidam spreverint dialogos, ut somniis sive visionibus & ideis Platonicis repletos similesque Ducis *Suillii* inventionibus; alii nihil responderint; nemo tamen fuerit, qui periculosi aliquid aut ad Gallorum res promovendas ex publicatione illorum metuendum esse indicaverit. Interea accidisse, ut Dialogi ab eo, cui itidem ex præscripto amici Genevensis describendos, ut communicari cum viris illustribus possent, commisisset, typographo Roterodamensi *Abrahamo Archerio*, se inscio, traditi fuerint, iste vero se rogaverit, ut editionem horum sibi committeret. Hujus gratificationis spem aliquam se fecisse non inficiatur, dummodo, quod nondum factum fuerat, a Genevensibus venia ad edendum impetraretur. Supervenisse postea literas Geneva, quibus significatum fuerit, autorem in eo esse, ut dialogos sex, quorum exemplum miserat, *Lausannæ* excudi faceret, dum duos reliquos, in quibus non pauca ex prioribus corrigenda essent, elaboraret. Id se *Archerio*, ut ab editionis consilio desisteret, aperuisse; hunc vero nihilo minus in proposito perstitisse, & petiisse, ut pagellas *Lausanna*, prout ex prælo exirent, submitti sibi curaret. Hunc totum hujus rei ordinem & modum esse, multa cum obtestatione asseverat, ex quo satis patere censet, pessime fingi, ac si conspiratio quædam Genevæ conflata, & in Belgium usque ad se aliosque translata fuerit; cum totum negotium nulla cum secreti affectatione, & non nisi inter se & Professorem illum Genevensem, atque illos, quorum judicium de Dialogis desiderabatur, gestum fuerit, & typographus per occasionem, & se ab initio minime id intendente, intervenerit. Constanter etiam negat, quidquam sibi Geneva scriptum esse, ex quo intelligere potuerit, dialogos præscitu aut approbatione Ablegati Gallici, qui Genevæ residet, aut Aulæ Regiæ compositos, multo minus sibi compertum aliquid de autore esse, & quid Ecclesiasten Genevensem moverit, ut sibi ea, quæ retulit, de Dialogis illis mandaret: unde nec sibi constet, num Dialogos ipsos probaverit, an amico saltem operam qualemcunque,

cunque, proprio ejus periculo, in explorando aliorum judicio præstare voluerit. Hæc ex prima hujus libelli parte, cujus fini dies 8. Maji 1691 adſcriptus eſt, breviter excerpſimus, ex quibus ſufficienter, ut putamus, intelligi facti ipſius ſeries poteſt. Quas vero inde contra *Jurium* querelas ordiatur *Bailius*, & quid ei ad elevandam illius autoritatem & fidem, & pro tuenda fama & fortuna ſua objiciat, hic recenſere, ut jam profeſsi ſumus, minime voluimus. Altera libelli pars inſcribitur: *Præludium reſponſi ad eam Examinis partem, quæ ad librum Admonitionis pertinet*. Integrum ab initio relinquit Bailius judicium Jurii, quod autor *Admonitionis* religioni Proteſtantium addictus ſit, neque ſe ad illum inveſtigandum & indicandum obligatum eſſe dicit; futurum tamen eſſe ſperat, ut indagetur. Interim plurimis rationibus aſſerit, autorem, quicunq; is fuerit, in Gallia vivere, omnesque conjecturas Jurii, qui illum in Belgio quæſivit, deſtruere nititur, illam maxime, quod libellos quosdam v. g. *prophetias Drabitii*, *ſermonem Merlati*, *admonitionem Tileni* ad Synodum Rupellanam & ſimiles Lutetiæ ignotos eſſe exiſtimet Jurius, quos cum aliis multis, quales in relationibus ſub nomine *Mercurii Elegantis (Galant)* publicatis copioſe exhibentur, notiſsimos Pariſienſibus eſſe aſſerit. Futilem inde argumentationem eſſe dicit, qua Jurius perſuadere lectoribus voluerit, autorem *Admonitionis* nomen ſuum occultaturum non fuiſſe, ſi Lutetiæ aut in Gallia verſaretur: neque enim unam latendi cauſam, certe hanc graviſsimam eſſe potuiſſe, ſi idem *Admonitionis* & præloquii autor eſſet, ne detectus ſummum adiret periculum. Singulatim omnes characteres ſcriptoris *Admonitionis*, quos Jurius eruit & Bailio applicat, deſtruere aggreditur. Notat non ſemper primum alicujus librum ruditatis aut tyrocinii nomine ſperni poſſe, ſed veteranorum & exercitatorum autorum laborē ab incipientibus quandoq; æquari; quod exemplo *Literarum de tempore*, & antiquiori, *Provincialium* a *Paſcalio* compoſitarum confirmat. Rejicit & taxat quædam, quæ Jurius de eruditione & ſtylo *Bailii* ſpecie laudantis, vel etiam cum cenſura ſcripſerit, ſibique defectus ſuos magis quam cuicunque alii cognitos eſſe profitetur. Defendit relationem ſuam menſe Februario 1691 publicatam, & amicis quibusdam oſtendisſe ſe refert literas Pariſienſes, quibus ſignificatum ſibi fuerit, *Admonitionem* menſe Octobri 1690 Lutetiæ

cum

cum privilegio regio edi, eisque satis aperte convinci Jurium existimat falsæ de se atque autore *Admonitionis* suspicionis. Allegat *Bailletum*, qui novem autores nominet, quibus liber sub *Petri Aurelii* nomine editus attributus fuerit, cum tamen hucusque verus demonstrari non potuerit. Sic Apologiæ pro Pastoribus ex Gallia profugis D. Jurium autorem ab omnibus habitum, & vix creditum fuisse Ministro Ecclesiæ Gallicæ Berolinensis *Dartisio*, qui librum illum tandem sibi asseruerit. Elidit quæ Jurius contra fidem privilegii regii editioni *Admonitionis* Parisiensi præfixi opposuit, aliaque minutiora persequitur. Subjungit se masculo & quieto animo accusationem sibi præparatam accepisse, neque aliud a Magistratibus quibusdam petiisse, quam ut sibi quoque aures paterent; neque enim in tanto crimine læsæ reipublicæ & religionis ex suspicionibus & conjecturis condemnari aliquem posse. Ex ipso tamen Jurio sibi ipsi sæpius contradicente patescere dicit, neque *Dialogos* illos Genevenses, neque *Admonitionem* ejus esse ponderis, ut nocere Ordinibus Belgii eorumque Fœderatis valeat, & si quid inde periculi aut turbarum existere posset, culpam in nullum alium magis quam in ipsum Jurium redundaturam esse, qui Dialogos sine necessitate ex mera iracundia & insectandi alios præcipitantia, per compendium recensuerit, & *Admonitionis* legendæ pruritum intempestiva refutatione excitaverit. Sequuntur multa, quibus demonstratum ire voluit, quod ipse nullo modo autor libri illius esse possit; quæ cum ad mores atque acta & ipsius & Jurii pertineant, satius est, ut hic reticeantur. Non male tamen monet, etiam adversus hostes honestate decenti verborum utendum, & inprimis Regum & Principum personæ parcendum esse. Vehementer impugnat contumeliam de atheismo & contemtu religionis Reformatæ a Jurio sibi inflictam. Educatum se in religione illa esse refert, filium Ecclesiastæ probatissimi, fratrem etiam alterius, qui nuper pro veritate, a qua nec minis nec blanditiis averti potuerit, in vinculis Gallorum decesserit; præstari etiam a se omnia in cultu & disciplina omni consueto tempore, quæ religio & confessio Reformatorum exigat. Atheismi opprobrium ut atrocissimum repellit, neque tamen negat alienum se esse ab opinionibus fanaticis, ideoque minime probasse Jurii quædam, quæ eo pertineant, & fortasse sua & amicorum opera reten-

retentum illum fuiſſe, quo minus in earum propalatione progrederetur. In fine viginti quinque accuſationis capita ex Examine conſignat, quorum probationes clarisſimas a Jurio poſtulat, niſi delatoris falſi & temerarii infamiam & pœnam ſuſtinere velit, & quod ſub initium libelli fecerat, denuo offert, ſe nempe in cuſtodiam publicam ſponte iturum eſſe, ſi Jurius eandem ſubeat & cognitionem cauſæ judiciique eventum, in quamcunque partem is caſurus ſit, expectare non detrectet.

APOLOGIE DU Sr. JURIEU PASTEUR & Profesſeur en Theologie addreſſé aux Paſteurs & Conducteurs des Egliſes Wallones des Pays-bas.

i. e.

Apologia D. Petri Jurii, Paſtoris & Profeſſoris Theologiæ, ad Paſtores & Rectores Eccleſiarum Gallo-Belgicarum in Provinciis Fœderatis.

Hagæ Comitum apud Abrahamum Troyel 1691. in 4. pl. $3\frac{1}{2}$.

NOn disſimulamus, perveniſſe ad nos libellos plures, controverſiam inter eruditisſimos viros, *Jurium* & *Bailium*, natam concernentes. Vidimus *Reſponſionem ad primam partem Conſpirationis Chimaricæ*, anno ſuperiore (ubi & a quo, dubium) editam: vidimus *Jurii* Apologias non unas, ſub titulo *Convictionum* eodem anno vulgatas: vidimus librum hiſce, ſub titulo *Chimaræ Conſpirationis Roterodamenſis* oppoſitum; Dialogos item *de ſcandalo ex publicatione libri de* ConſpirationeChimærica *orto*, & hujus argumenti opuſcula alia, Gallico omnia idiomate compoſita. Sed iis recenſendis excuſate forſan ſuperſedemus, cum propemodum non niſi rixas, easque acerrimas, & multas repetitiones atque rejectiones imputationum contineant, quæque brevi multis ex cauſis caſibusque, ut putamus, in oblivionem venire poterunt. *Apologiam* autem hanc *D. Jurii* ideo non neglęximus, quia præter ea, quæ ad litem illam proprie pertinent, haud pauca exhibet, quæ cognitu non ſunt

indigna. Detegit enim D. Jurius periculum, quod ex pravis opinionibus quorundam, Ecclesiam Reformatam incurrisse dicit. Sed nulla est, quæ, Deo permittente, idem adire non possit. Expedit itaque nosse talia, & ex damnis alienis cautos fieri. Occasionem narrandi sumit Autor ex odiosa Adversarii de actis scriptisque suis censura, & ut objectum sibi contradicendi studium a se amoliatur, ostendendum a se esse ratus est, quo fine & modo ad edendos contra cives suos eandemque religionem professos, elenchos progressus sit. Non dissimulat insignes Ecclesiæ Reformatæ in Gallia corruptelas, tam ex morum impietate, quam ex frivolis de indifferentia circa fidem & religionem opinionibus; nec dubitat, quin justo Dei judicio persecutio Reformatorum in ultionem depravationis illius secuta sit; cum præsertim non voce solum aut occulta animi sententia, sed editis libris, per modum dogmatis indifferentia ista & tolerantia promiscua atque universalis defendi cœpisset. Fecisse id notat quendam, quem *Fabrum* (le Fevre) nominat, edito Salmurii tractatu Gallico *de Reunione Christianismi*, quem quidem Synodus damnaverit, & autorem ordine moverit. Narrat porro, ut ipse Sedanum ad Professionem Theologicam vocatus, Lutetiam ad *Johannem Claudium*, celebrem tunc Charentonensium Pastorem, excurrerit, & quantum religioni Reformatæ periculum ex novis opinionibus, & præsertim *Pajonii*, Professoris Salmuriensis, & postea Pastoris Aurelianensis, viri quidem docti & sibi amicissimi scriptis instaret, intellexerit, eaque occasione tractatum suum de *Natura & Gratia* (vid. Acta nostra An. 1688. p. 695.) ediderit, secuta inde Pajoniani dogmatis condemnatione. Inductum in errores illum aliosque esse monet libro pessimo *Rhodonis* cujusdam de *Supposito*, Tolosæ quidem publice combusto, & scriptis *Episcopii* atq; *Curcellei*, haustaque inde opinione heterodoxa in articulis de Trinitate & incarnatione, aut laxa illa circa eos indifferentia, atque tolerantia Socinianismi. Crevisse hominibus istis audaciam, postquam ex Gallia ejecti essent, & absque ephoris & disciplina in alieno solo vagarentur. Sic anno 1686 procusum esse in Belgio *Commentarium Philosophicum*, librum pestilentem & in propugnanda indifferentia & tolerantia religionum audacissimum. Hunc a se refutatum esse tractatu *de Duabus Summis Potestatibus*, *Conscientia nempe &*

Ma-

Magistratu. Non minus noxium fuisse aliud scriptum, cui titulus: *Reflexiones sive considerationes controversiæ de Ecclesia;* cujus autor finxerit, se cum Jurio in ista quæstione consentire. Illo libello ait Socinianismum tecte, Pelagianismum aperte propinari, a se autem, cum alio labore occupatus esset, refelli tunc non potuisse; inseruisse se tamen brevem animadversionem *Novellis de Rep. literaria*, cui, quod sciat, hucusque nihil responsum sit. Eodem tempore Roterodami prodiisse refert tractatum, in Anglia a juvene quodam Gallo, sed ab aliis adjuto compositum, cum titulo: *Fides intra justos terminos redacta;* in quo itidem dogmata de Trinitate & Incarnatione pro indifferentibus habeantur. Hoc scriptum, se denunciante, in Synodo Hagiensi anno 1688 condemnatum, & autorem remotum a Ministerio fuisse, qui postea in Galliam regressus religionem Reformatam abjuraverit; se vero *epistolam pastoralem* eo de casu ad instruendos atque contra scandalum præmuniendos pios edidisse. Reprehensum quoque a se esse memorat Pastorem Gallorum *Hamburgensem*, Socinianismi suspectum & pro tali in Synodo Amstelodamensi habitum. Queritur de Gallo quodam in Anglia ejusdem erroris defensore, qui Episcopo Londinensi subrepserit, & nequicquam renitente venerabili inter Gallos Ecclesiastas Sene *Bordiao*, facultatem docendi impetraverit. Illum postea palam statuisse, sufficere, si Christus vocetur filius Dei, nec inquiratur aut explicetur qualis sit, quodque nemo propter errores in fide damnetur. Plusquam duodecim alios similia docentes, & Curcelleum atque Pajonium sectantes, ad Ministerium in Anglia promotos esse, notat. His intellectis, publicatas a se esse indicat epistolas, quæ postea in volumen congestæ sint cum titulo, *Repræsentatio Socinianismi* (vid. Acta nostra 1691. p. 449.) Contra illas pro excusanda Socinianorum secta prodiisse Animadversiones, de quibus orthodoxi in Anglia questi fuerint, illorumque monitu & suo suasu excerptas ex ejusmodi libris propositiones in Synodo Amstelodamensi anno 1690 censuram passas esse, magna quidem cum invidia sua & multiplici adversus decreta Synodi oppositione, cui etiam calumniæ accesserint, ac si Synodus ultra limites officii progressa jus magistratuum in improbanda tolerantia invasisset. De hoc argumento multa disserit, & demonstrat, quatenus Ministri Ecclesiæ Magistratui sua-

dere aut dissuadere possint, quæ adversus hæreses & schismata agenda sint. Respondet etiam objectioni, quod Theologis, qui hæreses denuntiant, a suffragiis in Synodo abstinendum sit, monetque hoc contra jus & praxin Ecclesiæ postulari. Addit spem esse, fore, ut novis his sectis frænum injiciatur, nec frustra sint, quæ ipse cum Episcopo Londinensi hac de re egerit, & ad ipsam Serenissimam Angliæ Reginam scripserit. Exponit etiam litem suam cum *Jaquelotio* exule Pastore Gallo, Hagæ nunc agente, quem Socinianismo favere, & salutem Ethnicis, qui neque Christum, neque Deum, ignorantia scilicet invincibili cognoscant, adjudicare scribit, qui etiam in subscriptione Synodi Amstelodamensis expresse reservaverit, neminem religionis causa affligendum esse; quod Jurius eo interpretatur, ut Magistratui omnis cura contra hæreses auferatur, ex improbo principio, quod ad salutem in omnibus religionibus via pateat, quæ ipsissima sit *Commentarii Philosophici* sententia, cujus autorem saltem ex parte fuisse *Jaquelotium* vehementer suspicatur. Hæc sunt, quæ ex Apologia ista referenda esse duximus, omissis, ut professi sumus, quæ de Bailio aliisque, quibus cum litigat, interserit, quorum notitia ad historiam literariam parum facit.

Ad Illustrissimum Dominum, DN. MAURIT. HENRICUM L. B. A MILTIZ, Dynastam Bazdorffii, &c. Epistola altera CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, D.

Dresdæ apud Immanuel. Bergen, 1692. in fol. Plag. 3.

QUoniam perspectum Clarissimus Autor habuit, quod Patrono, ad quem scribit, Potentiss. Saxoniæ Electoris ad Comitia Ratisbonensia hoc tempore Legato, nihil soleat majori esse voluptati, quam negotiis gravioribus peractis, Ecclesiæ priscæ pietatem cum modernæ cultu componere, Patrum felicitatem ex nostro lumine metiri, ad gentilismi seu origines, seu propagines respicere, nunc Phœnicum, atque Colchorum, & Syrorum ritus, moresve patrios Ægy-

Ægyptiorum intueri, nunc patris historiarum Herodoti mentem dispicere cum judicio, nunc Flavii Josephi scriptionem pressius indagare; placita nonnulla Johannis Spenceri de *Circumcisione* sub examen revocanda censuit.

Negat vero, ut epistolæ argumentum obiter attingamus, ulla nos cogi necessitate, ut cum Spencero circumcisionem duplicem fingamus, *Patriarchalem*, & *Mosaicam*. Posteriori huic obstare Christi verba, *Moses dedit vobis circumcisionem*, ὐχ ὅτι ἐκ τȣ̃ Μωσέως ἐςὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, Joh. VII, 22. id est, non tanquam rem novam protulit, sed mandatum de pueris circumcidendis Abrahæ traditum Genes. XVII. renovavit: nec minus effatum Pauli, asserentis fuisse Christum circumcisionis ministrum εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, Rom. XV, 8. Illisque dictis Mosaicam aliquam, Patriarchali contradistinguendam, destrui aperte nimis ac everti.

Circa Patriarchalem observat, divulsisse Spencerum verba Pauli (*Abraham signum accepit circumcisionis, signaculum justiciæ fidei, quæ est in præputio*, Rom. IV, 11.) signumque temporis illius sigillo salutis opposuisse temere. Nihil enim aliud Paulina verba sibi velle, quam: Abraham accepit circumcisionem, sigillum ejus justiciæ, quam fide sua consecutus est, cum adhuc esset in præputio, seu, cum nondum esset circumcisus. His positis Irenæi, atque Tertulliani loca, Spencero adducta Autor vindicat, & priorem quidem loqui ostendit de circumcisione, prout actus carnalis sive corporalis est; eo autem justiciam non acquiri, nedum consummari, oppido esse manifestum: in posteriore, prærogativam quidem salutis negari Abrahamo in ordine ad æque fideles alios, minime vero efficaciam Sacramenti. Porro, Circumcisionem cordis, quæ in sacris passim præcipitur, negat mere moralem esse, quod *primo* fieri dicatur ἐν πνεύματι, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, Rom. II, 28. seq. non enim silice peragitur, glandis pelliculam resecante, ut Paraphrastes loquitur, sed Spiritu pravas cupiditates omnes ab animo recidente: quodque *secundo loco* circumcisio Christi ideo nominetur, Col. II, 11, 12. neque Divum Jacobum, πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας deponere jubentem I. cap. v. 21, alludere ad rejectionem pelliculæ superfluæ, quæ per circumcisionem fiat, voluisse, quod in caussa peccati τὸ περισσὸν nunquam idem sit, quod *superfluum*:

fluum: quodve ipsa pelliculæ præcisio totum potius corpus peccatis contaminatum, exuendum esse innuat: id quod Damasceni, Epiphanii, Augustini, atque Athanasii autoritate uberius stabilitur.

Præterea, temere omnino a Spencero putat conjici, fuisse circumcisionem signum προφυλακτικὸν, & ad Cacodæmonis injurias, a personis illo charactere munitis propulsandas, ex Dei gratia valuisse; utut opinione ista non leviter tinctus videatur Origenes. Neq; fortes illos sexaginta, circa lectum Salomonis constitutos, fortitudinis suæ præsidium in circumcisionis charactere collocasse. Id enim si fecissent, adeo illis non fuisse dæmones, qui in nocte ambulant, timendos, ut vel suavi somno indulgere licuerit omnibus. Neque conjecturam ejus generis ulla Clementis Alexandrini autoritate suffulciri, licet baptismum (circumcisioni succedentem) perfectam custodiam appellet: in sensus enim multo subtiliores Patrum disertissimum excurreret. Tacemus, quod longe aliud ipsius Domini, statim a baptismate tentati, exemplum suadeat; aliud etiam quintæ petitionis necessitas.

Signum deinde politicum fuisse circumcisionem, quo peregrini in album civium Reip. Judaicæ adscriberentur, affirmari quidem a Spencero; negari tamen Bezæ, Thomæque Taillorio, Theologo Britanno: sed ejus commatis inventa non exhaurire pondus ait, ac valorem sanctissimæ institutionis: aliam quoque mentem Josuæ fuisse, circumcidentis egressos ex deserto. Quo loco observat, non deesse, qui omissionem hujus Sacramenti invalescentem in deserto ad castigationem parentum malint, quam ad impedimentum & molestiam continui itineris referre, propterea quod Ebræorum castra non singulis diebus, sed post intervalla subinde eximia, etiam menstrua, mota legantur atque permutata, Num. IX, 22. Negat quoque, præputium dici hic signum servitutis Ægyptiacæ, non solum quod nati in Ægypto, vel medio servitutis tempore fuerint circumcisi; verum etiam quod præputium victorum & miraculose liberatorum inepte habeatur pro signo servitutis patrum: & quidem ejus servitutis, quæ justissimo Numinis judicio, in perpetuum Ægyptiorum opprobrium fuerit vindicata. Neque divum Apostolum quicquam minus, quam signum politicum in mente habuisse, Eph. II, 12, 13, 19. quod eo in loco alienati quidem a re-

publ.

publ. Israelis dicantur Ephesii; verum non intuitu honorum aut dignitatum civilium, ad quas in eadem adspirare præputiatis non licuerit; sed ratione spiritualis fœderis. Fuisse enim characterem præcipuum τῆς πολιτείας τȣ͂ Ισραὴλ, non esse amplius χωρὶς χριστȣ͂, sed συμπολίτας τῶν ἁγίων καὶ οἰκείȣς τȣ͂ Θεȣ͂, eoque esse prope factum ἐν τῷ αἵματι τȣ͂ χριστȣ͂. Sigilli quidem rationem & officium circumcisionem præstitisse, verum non tam eo nomine, quod Deum adstrinxerit ad repræsentanda promissa, nisi notam fidei violatæ subire voluisset; quam quod medii partes sustinuerit, justiciamq; Abrahami fide impetratam, obsignaverit. Id quod verbis Ludovici de Dieu, ad Rom. IV, 13. differentis illustratur. Porro disquiritur, num ex parte hominum vis hujus sigilli coarctari intra jugi legalis terminos debuerit: quod Autor negandum censet, ne infringatur περισσὸν τȣ͂ Ιȣδαίȣ, ad Rom. III, 1. confirmatum, neve minuatur gloria, ad Rom. IX, 4. eidem genti attributa. Non tamen opus esse, ut propter gentis hocce decus eximium, cum Lightfooto ex baptismo faciamus circumcisionis appendicem, utut adsint eorum exempla, qui & circumcisi fuerint & baptisati: licet etiam de baptismo matrum, Saræ, Rebeccæ, Rachelis, Leæ, apud *Raymundum* in Pugione fidei, & alios, vestigia quædam conspiciantur.

Quod reliquum est Epistolæ, in nova *Marshami* sententia de circumcisionis origine & antiquitate, refutanda consumitur: & quamvis contestetur Spencerus, nolle se in re tam sacra & perplexa partes sumere Judicis; pellucere tamen ex hoc ipso *Waechtlerus* notat studium, quo Scriptor laboret, partium, & perinde esse, ac si aperte profiteatur, caussam Abrahami multo debiliorem videri, quam Ægyptiorum, & Herodoti autoritatem autoritati Mosis longe præferendam esse. Ad locum itaque ex Herodoto productum, respondet paucis, phrasin ἀπ' ἀρχῆς non de gentis initio, aut rerum Ægyptiarum primordio esse capiendam, sed de principio ætatis, seu nativitatis cujusque & vitæ. Cum enim Arabes, quod ex Josepho discimus, post annum demum ætatis decimum tertium circumciderentur; dispar saltem Ægyptiorum vicinorumque institutum hic ab Herodoto ostendi, quod Ægyptii statim a principio nativitatis suos circumcidant pueros. Fatetur quippe eodem

eodem in loco, circumcidi ab Ægyptiis τὰ αἰδοῖα τῶν ἐπιγινομένων, hoc est, recens natorum genitalia: imo nec dissimulat, ob antiquitatem valde remotam dicere se non posse, utri ab utris didicerint, num Æthiopes ab Ægyptiis, num hi ab illis. Tacemus, quod vulgi potius opinionem, Judæorum majores, quod ex Ægypto venerint, habentis pro Ægyptiis, (ut ex Josephi libris contra Apionem constat) quam certum quoddam fundamentum Herodotus hac in relatione sua secutus videatur, eoque minus mirum est, testimonium illius, & quicquid Græcia mendax audet in historia, apud cordatiores parum invenire fidei. Hinc & Josephi testimonium, Libro I. contra Apionem Herodoti locum adducentis, a *Wachtlero* excutitur, asseriturque, frustra queri Spencerum, quod Josephi lacinia in hodiernis Herodoti exemplaribus desideretur; cum censuræ & sententiæ, quæ ipsius Josephi erat propria, cum textu Herodoti nihil commercii esse possit aut debeat. Relationem Herodoti dicto quidem in loco non impugnari a Josepho; verum nec approbari ideo, quod quæstio de prima circumcisionis origine, a Flavii scopo nunc aliena fuerit, probare solum contendentis, τρόπον τινὰ & aliquo saltem modo, mentionem Judæorum factam fuisse ab Herodoto: alibi vero, præsertim L. VIII Antiq. Jud. c. IV. (X) non obscure eundem in hac ipsa causa erroris argui. Et quamvis Moses c. XVII Genes. forte non dixerit, primum mortalium Abrahamum circumcisum esse; dixisse tamen haud dubie, primum Dei mandato circumcisum, eoque nullatenus imitatum fuisse Ethnicos: aut denique litem intentari omnem Mosi, quod, an Deus illos, an illi Deum fuerint æmulati, an Hebræi fuerint Ægyptiorum, num hi istorum simii, non expresserit: ex Jeremiæ c. IX, 25. aperte intelligi, retulisse Deum ipsum Ægyptios ad incircumcisos, eoque stigma, si quod fuit Ægyptiorum, divino judicio æstimari præputium & superstitionem, quod vim medii fœderalis minime omnium habuerit. Rem tandem adeo manifestam videri, ut oppositam sententiam Spencerus approbarit ipse in Theodoreto: *Hoc*, inquiens, *scite observavit Theodoretus in Ez. XX. Circumcisionem Idumæos quoque habuisse, qui ab Esau ducebant genus; Ismaelitas similiter: Ægyptios etiam a Judæis hanc edoctos, observare studuisse.* adductisque locis Theodoreti gemellis, certum esse concludit, de prima Ægyptiorum, Æthiopum, Colchorum circumcisione nulla extare vestigia.

DIFFICUL-

DIFFICULTEZ PROPOSE'ES A Mr. Steyaert &c. i.e.

Difficultates D. Steyarto, Theologo Lovaniensi, proposita &c. Pars III. IV. V. VI.

DE prioribus duabus Operis hujus partibus mense Februario pag. 62. & sqq. diximus. Nunc quatuor reliquas perlustrabimus. Propugnat iterum Autor disciplinam strictiorem, quam in confessionibus observant *Patres Oratorii*, & Steyarto exprobrat, quod eos, qui id faciunt, Jansenistarum & Rigoristarum cognomine diffamet, cum tamen in Belgio & Gallia optimi quique ex Clero eandem severitatem tueantur. Motos enim esse ait plerosque in Gallia Pastores publicato a *D. Arnaldo* libro famigeratissimo de *frequenti communione*, cum tam crebros relapsus post confessiones & absolutiones in pristina vitia, sive ut alibi loquitur, *perpetuum circulum confessionum & peccatorum* viderent: parciores itaq; factos esse in impertienda absolutione, & de emendatione prius certiores fieri voluisse. Idem suasisse libris editis *Huygenium* Theologum Lovaniensem, in *Methodo dimittendi & remittendi peccata*; *Roucurtium* Pastorem Bruxellensem, in *Instructione de pœnitentia*; *Felonium* de *Conversione peccatoris*. Tractatus istos omnes Gallice versos, & Lutetiæ cum privilegio Regis excusos esse memorat, ante annos circiter XIV. Refert ordinationem Synodalem Cardinalis *Camusii*, Episcopi Gratianopolitani, anno 1690 in Diœcesi sua publicatam, in qua secutus fuerit leges a Cardinali *Grimaldo*, Archiepiscopo Aquensi, anno 1674 promulgatas, quarum approbatio a plus quam quinquaginta Episcopis in Gallia impetrari potuisset. Inserit decreta utriusque Cardinalis Gallice versa, quibus inter alia cavetur, denegandam esse absolutionem omnibus habitualiter peccantibus: inter peccata vero nominatim recensent Episcopi concubinatum, usurariam pravitatem, ebrietatem, inimicitias capitales, profanationem Sabbathi, luxum fœminarum in vestibus & corporum denudatione ac fuco, negatam restitutionem ablatorum, itemque negatam solutionem legatorum ad pias causas: nec magis ad absolutionem admittunt eos, qui nullum veræ & supernaturalis contritionis indicium dant, nec moniti occasiones peccandi proximas evitant, P. III.

tant, dataque eam ob causam a Pastoribus consilia negligunt, denique etiam illos, qui liberos famulosque ad catechisationem non mittunt. Allegat præterea Autor in hanc sententiam theses *D. Hennebelii* ex Systemate Sacramenti pœnitentiæ, & contra exceptionem *Steyarti*, quod *Rigoristæ*, quos vocant, receptæ consuetudini ecclesiasticæ adversentur, opponit decretum Episcopi *Atrebatensis* plusquam triginta aliis Episcopis probatum, in quo decidit, *consuetudi-*
p. 41. *nis Ecclesiasticæ nomen non mereri relaxationem disciplinæ, quam ignorantia, itemque lectio malorum autorum, respectus utilitatis, turpis denique assentatio apud multos Pastores introduxerit.* Provocat ad ipsius *Steyarti* scripta, in quibus de *Confessariis* queritur, qui in *gloriæ titulis ponant, quod nunquam in vita quenquam sine absolutione dimiserint*, quodque idem testetur, praxin in hac parte corruptiorem esse theoria. Cætera, quæ illi magna cum severitate objicit, brevitatis studio omittimus. Constat tamen ex dictis, esse hoc tempore in Gallia & Belgio Episcopos, qui hanc labem Ecclesiæ suæ in relaxatione disciplinæ serio abstergere cupiant. Illos omni laude dignos prædicat Autor, & Cardinalis *Caroli Borromai*, Archiepiscopi Mediolanensis, qui inter Sanctos nostro seculo relatus est, exemplo animat, nullamque aliam viam corrigendæ disciplinæ superesse contendit, rejectis & elisis remediis, quæ *Steyartus* proposuit.

Non minus graviter tractat materiam de lectione S. Scripturæ laicis minime interdicenda. Hac disputatione maximam libri partem, quartam nempe & quintam, simul occupat Autor, vehementer *Steyartum* insectans, quod Belgis in ditione Hispanica beneficium
P. IV. hoc eripere conetur. Parte igitur IV duas quæstiones proponit,
p. 7. (1) An libri sacri tantum in Cleri, non vero in omnium fidelium, qui nunc sunt aut futuri sunt, usum scripti sint? (2) Posito, quod ad omnium utilitatem pertineant, an nihilominus, quia plurimis nullum aut exiguum afferunt profectum, ab omnibus, viris fœminisque, divitibus & pauperibus, doctis & indoctis, legendi sint? Non dissimulat, improbat potius & deplorat, quod *Malletus*, Archidiaconus Rhotomagensis, aliique contra lectionem Scripturæ populo permittendam publice hoc tempore scripserint, quorum tractatus congestos esse dicit in volumen cum titulo: *Collectio autorum versiones vulgatas damnantium.* Putat tamen, ab illa sententia, quod sacer codex

codex tantum in usum Cleri scriptus sit, omnes probos Catholicos abhorrere. Provocat ad librum contra *Malletum*, in quo invictis argumentis refutatus sit. Nunc uno sed palmario, pro affirmanda quæstione altera utitur, quod veritas in Scripturis revelata ab omnibus fidelibus cujuscunq; sexus, ætatis & cōditionis, legi & percipi debeat. Confirmat hoc exemplo Timothei, qui patre gentili genitus, *ab infantia*, teste Paulo, *sacras literas didicerit*, easdemque legerint mater & avia illius. Urget plerarumque epistolarum Paulinarum inscriptiones toti cœtui factas, cum tamen plerique civitatum illarum Christiani ex infima plebe fuerint, testante id Apostolo I. Cor. I. 26. 27. Licet vero in epistolis ad Galatas & Thessalonicenses non omnes singulosve, sed Ecclesias compellet, dubium tamen ait non esse, quin omnes alloquatur. Petrum quoque priorem epistolam *advenis dispersionis*, i. e. reliquiis Israelitarum ex omnibus tribubus; alteram iis, qui *coæqualem sortiti sunt fidem*, i. e. gentilibus conversis inscripsisse: ad omnes etiam Christianos pertinere, cum II. Petr. I. 19. dicitur, quod *bene faciant attendentes sermoni Prophetico:* inique excludi fœminas, cum non sit *in Christo masculus nec fœmina*, Gal. III. 26. & Christus summum de adoratione Dei in Spiritu & veritate mysterium, Joh. IV. 24. fœminæ proposuerit. Vehementer itaque reprehendit Steyartum, quod puellas in oppido *Binchensi*, quæ post sacra die Dominico ad legendum Novum Testamentum privatim convenerant, vituperet, & Montenses, quibus contrarium (ex Jesuitarum instigatione) placuerit, his verbis laudet: *Prælectio Sacræ Scripturæ (cum, vel sine explicatione) per fœminas coram aliis fœminis vel puellis facta, meritissimo in hoc oppido Montensi abolita est: nec minus merito curabitur, ne resumatur. Sola novitas periculosa sufficit pro ratione. Quin & lectio promiscua Sacræ Scripturæ, vel saltem Novi Testamenti, etiam inter viros periculosa videtur.* Insignia testimonia Patrū affert, qui promiscuam Scripturæ lectionem suaserint, & *Malletum* summæ impudentiæ pessimæque fidei accusat, qui contrarium ex veterum sententia & observatione asserere non sit veritus. Citat decretum Concilii Aquisgranensis sub *Ludovico Pio* habiti, quo fœminis religiosis lectio Scripturæ injungitur. Steyartum notat, quod ad quæstionem hanc, an plebejis concedenda sit lectio S. Codicis, diserte respondere noluerit. Urget di-

p. 19. it. 30. it. Part. V. p. 60.

p. 20.

p. 26.

ctum Rom. XV. 4. quod ad omnes Christianos pertinere minime ambigit. Laudat libros Gallicos admodum pios & utiles, sed a Steyarto improbatos, quorum alter titulum habet: *Moralia in epistolas S. Pauli*; alter, *Annus Christianus*. Armaturam spiritualem, & speciatim *gladium Spiritus, qui est verbum Dei*, ex praecepto Pauli Ephes. VI. omnibus & singulis Christianis sumendum esse urget, & emolumentum lectionis Biblicae II. Tim. III. 16. 17. indicatum non solum ad Doctores Ecclesiae, sed ad omnes Christianos spectare ostendit, nec difficile esse, ut etiam plebeji illud percipiant, praesertim in quaestionibus moralibus. Id exemplo Gallorum probat, qui, nisi lectione Scripturae populariter imbuti fuissent, a pravis illis opinionibus, quas Jesuitae de probabilitate aliisque ejusmodi morum corruptelis disseminaverint, tam facile non fuissent revocati. Ex Steyarti sententia Abrahamum non putat dicere debuisse, *habent Moysen & Prophetas*, sed, *habent Pastores & Doctores*.
p. 75. Refutat, quicquid de obscuritate Scripturae objici solet, falsumque esse ait, quod hodie populus non, ut olim, Episcopis Pastoribusque
p. 87. suis, si probi sint, obsequatur. Immorigeros sane omni tempore fuisse non negat, neque tamen ideo ab ullo veterum Episcoporum, plebem a lectione Scripturae repulsam fuisse. Rejicit etiam, quod dicitur, veteres Episcopos desiderasse, ut populus Scripturas legens ex-
p. 97 plicationes ab Ecclesia peteret; nullum enim hujus cautelae vestigium extare. Vehementer itaque queritur, quod Virginibus sacris li-
p. 100. bri Biblici auferantur, & foeminae devotae cum canibus comparen-
p. 109. tur, quibus panis filiorum dandus nō sit. Ex Origene, Caesario, Augustino & Chrysostomo, egregiis dictis sententiam firmat, & pernegat ullum Patrum credidisse, quod ea notitia religionis populo suffi-
p. 116. ciat, quam ex concionibus Pastorum haurire possit: quod tamen illo tempore facilius fuisset, quo plurima ex Scripturis, & quidem lingua patria sive intelligibili, populo praelegebantur. Ostendit quoque, qua ratione saepe lectio utilior sit, quam auditus, & quam inepte hodie populo, Scripturae & piarum commentationum loco, a Jesuitis com-
p. 128. mendentur libri inutiles, nominatim *Psalterium Marianum*, quod
p. 132. 135. falso *Bonaventurae* tribui putat. Exquisita praeterea Patrum loca adducit, quibus lectio Sacrae Scripturae omni generi hominum, & speciatim foeminis virginibusque saluberrima esse evincitur.

Cum

Cum vero primarium argumentum, ut a lectione Biblica laici removeantur, ex constitutionibus Pontificiis petatur, *Parte V.* de illis prolixe agitur. P. V. Extat nempe in Indicibus librorum prohibitorum, a plurimis Pontificibus confirmatis, Romæque publicatis *Regula IV.* qua cavetur, *quoniam experimento manifestum sit, plus detrimenti ob hominum temeritatem, quam utilitatis oriri, si sacra Biblia lingua vulgari passim sine discrimine legi permittantur, ut Episcopi & Inquisitores consulti Pastoribus & Confessariis, iis tantum lectionis facultatem concedant, de quibus constet, quod inde non damnum, sed augmentum fidei capere possint.* Extenditur id *Regula VI.* ad libros vulgari lingua de controversiis religionis editos, & *Regulæ IV.* observatio additur, qua concessionis facultas magis restringitur, & compendia etiam vel summaria Biblica, etsi historica tantum essent, vetantur. Hic primum disquirit Autor, an Index iste cum regulis suis autores habeat Patres Concilii Tridentini, idque negat, & ex actis Sess. XVIII. & XXV. refert, datum quidem negotium fuisse Delegatis quibusdam ad investigandos & prohibendos libros suspectos & perniciosos, sed inter hos, Biblicos nullo modo referri potuisse. Addit, Cardinalem *Madruccium,* cum *Pacecus* Cardinalis Hispanus etiam Bibliorum lectione populo interdicendum esse diceret, (fatente id Pallavicino Hist. Conc. Trid. Part. I. Lib. VI. cap. XII.) sese opposuisse, & cum Pacecus prohibitionem Bibliorum a Paulo II. in Hispania publicatam allegaret, regessisse, Pontificem illum & alium quemcunque falli potuisse, minime vero Paulum Apostolum, studium Scripturæ ab omnibus poscentem; quam sententiam, quod Pontifex in rebus facti & experientiæ falli possit, Autor mirifice probat. Contendit inde, de allegata in *Indice* experientia non satis inquisitum & cognitum fuisse, neq; p. 18. & seqq. libertatem per quindecim secula in Ecclesia exercitam per prætextum illius periculi auferri populo debuisse. Argumentatus inter alia, quæ p. 26. omittimus, Steyartus erat ex decreto Pontificis, quo anno 1679 quotidianæ communionis usum in Hispania, a quibusdam intempestive introduci cœptum, licet notum sit, eam antiquæ Ecclesiæ consuetudine receptam fuisse, abrogavit aut restrinxit. p. 76. Respondet Noster, merito decretum illud condidisse Pontificem, ob summos abusus quotidianæ illius communionis; de quibus *Johannem Sancium* & Jesuitam *Mascarenium* horrenda referre notat: interim arbitrio Confessario-

rum detulisse, ut eam pro personarum ratione & pietate concederent. At non æque restringi posse lectionem Bibliorum, quæ ab antiquo Christianis omnibus, imo & nondum conversis libera fuerit. Testatur porro, regulas illas *Indicis* nec in Gallia, neque in Polonia, Hungaria, Germania aut Belgio publicatas aut receptas, ideoque quia usu Ecclesiæ non comprobentur, obstante jure Christianorum omnium generali, pro legibus validis habendas non esse, parumque probat,
p. 106. quod in Italia & Hispania observentur. Decretis Synodalibus anno 1584 & 1609 in Gallia habitis, tantum versiones ab Hæreticis com-
p. 118. positas prohiberi dicit; in Belgio vero jam anno 1546 prodiisse versionem Bibliorum Gallicam cum privilegio Caroli V. Laudat inprimis edictum Caroli (quod *Interimisticum* vocari solet) anno 1548 publicatum, quo lectio Biblica populo egregie commendatur. Idem
p. 135. sæpe decrevisse dicit Episcopos & Synodos in Belgio. Periculum quoque lectionis cessare hodie ait, postquam plebs Romano-Catholica non, ut hæretici, definitionem in controversiis ex Scriptura, sed ab Ecclesia, i. e. Pontifice expectet, & sic absque noxa magnoque cum fructu, quoad mores præsertim, Biblia legat. Citat testimonium *Possevini* Jesuitæ, Wieckium ex eadem Societate laudantis, qui Biblia aliosque libros sacros & utiles Polonice verterit, cura Archiepiscopi
p. 144. Gnesnensis, magno cum Catholicorum emolumento publicatos. Provocat ad *Veronii* scriptum, qui dimissus ex Societate Jesuitica, mul-
p. 159. 160. tum in conversione Reformatorum in Gallia contulerit, & utilitatem lectionis popularis, edito tractatu, egregie demonstraverit. Severe postea & passim taxat *Richardum Simonem*, famosum Critices sacræ autorem, qui in Jesuitarum gratiam de lectione populo non permit-
p. 179. tenda multa commentatus sit, eumque Rabbinismi & Pyrrhonismi accusat. Econtrario Regis Galliarum studium & munificentiam lau-
p. 203. dat, qui maximis impensis Novum Testamentum & Psalterium, Gallice versa, ad usum conversorum excudi & distribui fecerit, multo rectius quam Jesuitæ, qui Psalterium, de quo supra dictum est, Maria-
p. 217. num aliosque ejusmodi libros suis commendent, faciantque, ut homines in sanctis fiduciam ponant, & Christi obliviscantur. Denique rigorem prohibitionis Romæ seculo superiori factæ fervori conten-
p. 224. & seqq. tionis cum Protestantibus imputat: fatetur quoque, quod antiquitatis Ecclesiasticæ & Patrum doctrinæ non ea tunc fuerit notitia

quæ

quæ hodie; id quod Cardinalis Perronii & Bellarmini exemplo demonstrat, hac ipsa in quæstione ex ignorantia priscæ consuetudinis errantium.

Pars VI. tota fere opposita est *Richardo* illi *Simoni*, cui non nisi perfunctoriam quandam rerum variarum notitiam tribuit, judicio vero carere, & plurima temere & secum pugnantia effutiisse eum dicit. Refellit inprimis, quæ is Lib.I. Crit.Vet.Test. c.23. & 24. contra versionem Novi Testamenti Montensem, & contra censuram Lovaniensium & Duacensium Theologorum adversus Jesuitas, in quæstione de inspiratione librorum sacrorum commentatus est. Hanc Autor egregie asserit, nec *Simonem* solum, sed etiam quos ille sectatur, *Grotium* & *Cornelium a Lapide* acriter perstringit, & Socinianis ac Spinosæ fere accenset. Insignia maxime sunt, quibus contra eundem *Simonem* authentiam dicti I. Joh. V. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo &c.* præcipue ex Cypriano & Episcopis Africanis, qui Hunerico Vandalorum Regi Ariano fidei confessionem anno 484 exhibuerunt, eximie propugnat. Multa præterea, quæ Philologiam sacram juvant, erudite annotavit, & tandem plura se de Montensi versione, & ut ea injuste prohibita, nihilominus tamen per totam Galliam & in Belgicis provinciis vulgata, omnibusque grata & utilis sit, posthac editurum esse pollicetur.

COURS ENTIER DE PHILOSOPHIE &c.

Cursus integer philosophicus, sive Systema generale secundum Principia Cartesii, continens Doctrinam Logicam, Metaphysicam, Physicam, & Moralem. Autore Petro Sylvano Regis.

Amstelodami ad exemplar Parisinum apud Hugetanos, 1691. in 4. Tomi III. Alph. 10. plag. 10. cum figuris æneis.

IN Præfatione clarissimus Autor ait, sese jam decem & amplius abhinc annis opus hoc suum fuisse editurum, nisi fortuna vel invidia obstitisset. Excitatum sese ad hunc laborem, quod nullum Philosophiæ (Cartesianam intelligit) Systema completum & consentiens extaret.

taret. Logicæ putat ultra ea, quæ habentur in Autore *Artis Cogitandi*, vix posse aliquid addi; cæteras Philosophiæ partes augeri posse. Partitionem Operis in Præfatione tradit. Præmittit Dissertationem de Philosophia, qua Historiam ejus quandam compendio tradit, in reprehendendis veteribus paulo fortasse severior. *Thaletem* ait omnia animata credidisse; sed nihil esse facilius hoc philosophandi genere, quod omnes difficultates ad rei animam referat. *Pythagoricorum* silentium ipsi ridiculum videtur, obscuritasque in docendo indigna Philosophis; etsi censeant alii, *Pythagoram* arcaniora quædam non temere spargenda putasse. *Platonem* docuisse nihil sciri, dum omnia ad simplices ideas qualitatibus nudatas retulerit; Mundum animatum credidisse, quia mundo nihil excellentius, debili, ut putat, argumento. *Aristotelis* Logicam & Ethicam laudat; Physicam spernit: tametsi videtur *Cartesius* potissimum *Aristotelis* de continuo & pleno sententias secutus, ut in cæteris Democriti. *Stoicos* Autor parvi facit, etsi Ethica *Cartesii* tota videri possit Stoica. *Epicurum* præ cæteris laudat; *Democriti* ne meminit quidem; *Scholasticos* paucis attingit. *Galilæum* ut Philosophiæ repurgatorem primo loco ponit, qui pro egregiis inventis id pretii tulerit, ut quinque vel sex annis in carceribus Inquisitionis haberetur, & ad abjurandum Systema *Copernici* cogeretur. *Gassendum* deinde ex merito laudat; postremo in *Cartesio* conquiescit, sub finem tamen monens, æque inconsultum fore Cartesio aut veteribus nimium tribuere. *Baconum*, *Gilbertum* & *Keplerum*, qui multum contulere ad emendationem philosophiæ, plane præterit.

In *Logica* explicat quatuor operationes mentis: percipere, judicare, ratiocinari, ordinare seu methodo uti. Perceptiones seu ideas putat claras esse in se, non claras semper, si referantur ad objecta. Loco decem Prædicamentorum recentiores reducere ait ideas ad Classes septem; Cogitationem, Extensionem, Magnitudinem, Figuram, Motum, Quietem, Situm. Observat, in terminis compositis epitheta esse vel explicationes, vel determinationes: e. g. si dicam, *Lutetia metropolis Galliæ*, erit explicatio; sin dicam, *Homo sapiens*, erit determinatio vel restrictio. Propositionem tunc esse axioma, cum ad hujus veritatem cognoscendam, solam subjecti ideam mediocri attentione considerare opus est; sin alia præterea idea sit assumenda,

opus

opus esse demonstratione. Asserit res non esse dividendas in substantias & accidentia, sed in substantias & modos. Regulas Syllogisticas omittit, velut non magni usus in Praxi. Methodum dividit in eam, qua nos docemus, & qua alios. Illam esse Analysin, hanc Synthesin arbitratur; illam comparat Progonologiæ, hanc Genealogiæ. Regulas utriusque tradit ex *Cartesio*, & Autore *Artis cogitandi*. Parte quarta Logicæ cap. 6. tradit aliqua indicia, quibus cognoscatur utrum aliqua idea sit vere, an apparenter clara. Notat ideas simplices semper esse reales; sed complexas esse vel reales, vel non reales; & has posse vel falsas esse, vel chimæricas, vel inventitias. Falsas esse, quæ falsum judicium involvunt, ut cum calorem concipimus velut rerum qualitatem, cum tamen (ex *Cartesianorum* sententia scilicet) sit in nobis; chimæricas esse, cum conjunguntur incompatibilia; inventitias denique esse, ut universalia, abstracta. Supersunt tamen de ideis multo profundiora, & majoris momenti, ad quæ introductionis loco esse possit G. G. L. *Schediasma de veris & falsis ideis* in his Actis A. 1684. editum. Præjudicia ad hæc capita reducit: magistros, opinionem plerorumque vel potiorum, consuetudinem, præsertim quæ est inde ab infantia, suppositionem principii incerti, amorem novitatis. Quæstionum has quinque species ponit: quærere quid sit res; quæ ejus causa; quis effectus; cui toti res insit tanquam pars; quænam pars alia insit eidem toti cui res data inest. Sophismatum capita ex *Aristotele* enumerat. p. 537. 540.

Metaphysicam ait tractare non tam de veritatibus abstractis, ut vulgo credant Philosophi, quam de substantiis a materia separatis, seu de spiritibus: itaque Metaphysica ipsi est, quæ non paucis Philosophis appellatur Pneumatica, ut adeo de nomine tantum lis sit. Putat Geometras didicisse sua a Metaphysicis, ex eo principio, quod quicquid clare percipitur, sit verum. Primum nos cognoscere ex cogitationibus nostris, quod existamus. Axiomatibus istis utitur: Nihili nullæ sunt proprietates: Omnis effectus præsupponit causam: Effectus non plus habet perfectionis, quam a causa recepit: Unumquodque quantum in ipso est, persistit in suo statu, seu, Omnis mutatio p. 71. procedit a causa externa. Putat eos loqui exactius qui dicunt, *Ego sum cogitatio*, quam qui dicunt, *Ego sum substantia cogitans*. Sic & per sensationes ait sese intelligere cogitationes, quæ repræsentant ea, quæ sunt in nobis; per ideas autem vel perceptiones repræsentari ea

p. 74. quæ ſunt extra nos. Cæterum hæc axiomata addit prioribus: Modus omnis præſupponit ſubſtantiam in qua exiſtat: Modus non poteſt transferri ab una ſubſtantia in aliam: Quicquid exiſtit ſubſtantia eſt, aut modus: Eſſentiæ rerum ſunt indiviſibiles: Privationes & negationes cognoſcuntur per realitates oppoſitas. Exiſtentiam cor-
p. 75. poris ita probare conatur: Extenſionis ideam habeo, eius autem ideæ in me non habeo cauſſam: Ergo cauſam oportet eſſe extra me, quæ non alia eſt quam corpus. Et ſi quis objiceret, ſubſtantiam aliquam ſuperiorem (veluti Deum) ingenerare nobis poſſe talem ideam; reſpondet, ſubſtantiam illam, quantumcunque perfectam, non poſſe efficere, ut idea extenſionis mihi potius repræſentet extenſionem quam aliud, niſi exiſtat ipſa extenſio. Si quis objiciat palatia fictitia, quæ concipiuntur, etſi non exiſtant; diſtinguit inter ideas ſimplices & compoſitas: putat enim compoſitas formari arbitrio noſtro, ſimplices non item. Atque hæc Autori occaſionem præbent talia ponendi axiomata: Res non cognoſcitur, niſi per ideam: Omnis idea dependet ab obiecto, tanquam cauſa exemplari: Cauſa exemplaris continet formaliter perfectiones ab idea repræſentatas. Ens ſumme perfectum exiſtere, concludit ex eo, quod non cognoſcamus rerum imperfectiones, niſi ex idea entis perfectiſſimi. Hanc autem ideam habere cauſam exemplarem ſeu objectivam, id eſt Ens ſumme perfectum. Subſtantiam extenſam Autor putat eſſe eſſentialiter imperfectam, ſed non ſubſtantiam cogitantem, itaque & DEUM cogitare. Supponit ſcilicet extenſionem omnem eſſe diviſibilem & mobilem. Ex immutabilitate Dei ita deducit ſubſtantiarum durationem: DEUM ſemper velle, quod vult immediate; velle autem immediate ſubſtantias, ſed mediate modos, & proinde modos ſubſtantiarum eſſe mutabiles.
p. 90. Statuit, Deum ante determinationem voluntatis tantum ſuam eſſentiam videre, & ita ipſas veritates & poſſibilitates pendere a divina voluntate. Negat Deo voluntates, generalem & particularem, antecedentem & conſequentem. Duplicem interim in Deo facit potentiam, ordinariam & extraordinariam. Demonſtrationes ſuas exiſtentiæ ſui (ſeu animæ,) corporis, & Dei ſub brevi conſpectu exhibet.
p. 108. Tempus ait attribuendum non eſſe ſubſtantiis, etiam creatis, ſed tantum modis. Appellationem cauſarum occaſionalium reſpectu DEI rejicit.

rejicit. Pergit inde ad unionem animæ & corporis, statuitque nihil aliud esse Animam abstractive, ut loquitur, sumtam, quam ipsam unionem Spiritus & corporis. Unionem hanc non putat aliter explicari posse, quam quod Deus velit actiones vel passiones unius respondere actionibus vel passionibus alterius. Axioma statuit: Quæ diversi testantur, qui inter se conspirare non potuerunt, ea sunt vera; & huic inniti historiam & revelationem. Ubi digreditur ad veritatem Scripturæ sacræ & religionis Christianæ confirmandam, & quædam dogmata de Anima ex *Augustino* illustrat. Postea explicat animæ facultates, & quidem intellectum facit facultatem cognoscendi, voluntatem vero facultatem se determinandi. Intellectus esse concipere spiritualia, imaginari corporalia, sentire ex unione Spiritus & corporis resultantia; reminisci horum omnium; & cum his conjunctos habere motus particulares spirituum animalium, quod proprium est passionum. Anima tamen (*Autori*) cognoscit extensionem in genere per se ipsam; credit se non reminisci, sed sentire, quando tam validus est motus fibris intus impressus, ut ad extremitates exteriores pertingat; imaginatur per compositionem (cum jungit ideas diversas) per augmentationem vel diminutionem, cum ex homine communi facit gigantem vel pygmæum; denique per accommodationem, ut cum spiritum concipit tanquam ventum subtilem. Disputat deinde contra Autorem libri de *Inquirenda veritate*, statuitque animam melius se ipsam cognoscere, quam extensionem; nec animam corpora in Deo videre, nec Deum esse animæ unitum. Ideam DEI agnoscit esse finitam, & tamen repræsentare infinitum. Ab intellectu transgressus *Autor* ad voluntatem, huic tribuit facultatem affirmandi & negandi, quod scilicet ad hoc sit opus determinatione. Quia tamen proprie solus Deus agat, cætera sint ejus instrumenta; hinc actiones voluntatis revera esse passiones respectu Dei, etsi quodammodo ab anima dependeant respectu ejus idearum, & eatenus actiones recte dicantur comparatione passionum, quæ dependent ab objectis. Cum autem voluntati omnem affirmationem & negationem adscribat, dividit voluntatem in intelligentiam (circa per se nota,) rationem (circa conclusiones necessarias,) judicium (circa veritates contingentes,) voluntatem proprie dictam (quoad facultatem

p. 113. p. 136. p. 206.

conjungendi se aut separandi cum his, quæ habent relationes convenientiæ aut inconvenientiæ necessarias cum anima;) liberum arbitrium (quoad facultatem se conjungendi aut separandi respectu rerum, relationes convenientiæ aut disconvenientiæ contingentes nobiscum habentium.) Concludit ex his facultatibus tantummodo judicium & liberum arbitrium cum indifferentia agere. Anima secundum
p.224. ipsum bene utitur libertate, cum determinatur per ideas rei proprias; male cum per alienas. Libertatem divinam longe alterius esse naturæ statuit, etsi enim agat necessario, agere tamen sine coactione; quia non ab externo, sed a se solo determinetur. Et deinde refutat Autorem
p.244. libri de *Inquirenda veritate*, qui statuerat voluptatem semper esse bonum, & secum actualem felicitatem afferre durante fruitione,
p.263. etsi recusanda sæpe sit, ob majora mala quæ secum trahit. Statuit,
p.264. cum Adamus ante peccatum perfectior fuerit, quam nos sumus; consequens esse, ut vel exemtus fuerit a legibus naturæ, vel leges naturæ anteriores per peccatum fuerint mutatæ: hominem enim salvis præsenti-
p.260. bus naturæ legibus non posse esse perfectiorem quam nunc est: & in ea est persuasione, si quis infidelis falsis rationibus ad ea, quæ Christiani docent, credenda inducatur, non ideo fore fidelem. Hæc de Logica & Metaphysica, (multa enim studio a nobis præterita non dissimulamus) suffecerint, ex quibus patet, Auctorem a communibus loquendi modis non raro recedere, & indulgere opinionibus, quas nos aliorum censuræ merito relinquimus.

Sed nunc ad *Physicam* transeamus. Lib. I tractat de natura corporis & motus. Corpus ait esse vel physicum ut magnes, vel mechanicum ut horologium, vel mathematicum ut cubus. Nihil tamen aliud in corpore agnoscit, quam extensionem, aut ejus modos; unde putat vacuū nec a Deo produci posse, & mundum esse actu immensum. Motus ipsi est applicatio successiva activa superficiei corporis, ad superficies diversorum corporum immediate tangentium. Activam vult applicationem, quia & quiescens, ut turris, successive applicatur diversis partibus aëris vento flante; sed ea applicatio est passiva. Itaque si piscis in medio flumine ex opposito ejusdem ripæ locum tueatur, necesse est, eum revera moveri. Contra si navis ob conflictum venti vela inflantis, & fluminis adversi eodem loco respe-

ctu

ctu ripæ maneat, quiescit, quia abest actio ipsius; nam vis agens extranea est. Si quid in aqua eadem, qua ipsa aqua fluit, celeritate natet (ut lignum,) & ita semper ab iisdem ambiatur aquæ partibus, secundum definitionem *Autoris*, ipsomet agnoscente, quiescet. Etsi p. 360. enim totum ex aqua & ligno compositum moveatur, vult tamen proprii motus solius rationem haberi, cum de ligno quæritur, qui, secundum *Autorem*, ex ambientibus proximis mutatis & simul ipsius actione debet æstimari. Rejicit ergo mutationem situs, respectu corporum remotorum, quæ ut immobilia spectantur, contra ipsius *Cartesii* sententiam; hanc enim relationem non nisi extrinsecam esse. Caussam motricem materiæ statuit esse Deum, & vim motricem esse voluntatem Dei; quæ cum sit immutabilis, etiam vim eandem manere. Ad quietem etiam vi opus est, ut patet exemplo navis inter cursum aquæ & motum venti suspensæ. Interim vis motrix est in corpore moto, sed extra quiescens. Et quia obiici potest, si vis motrix sit voluntas Dei, non magis eam intra vel extra corpus motum aut quiescens esse, vult tamen Autor Deum in moto mutationem velle directe & per se; in quiescente per accidens. Addit tamen alibi, corpus quiescens non p. 311. minus agere quam motum, nec conferre nisi sua impenetrabilitate, p. 309. qua vim motricem a Deo adhibitam determinat: solere tamen motis plus actionis tribui, dum vis motrix velut in ipsis spectetur. Postremo generalia motus tribuenda esse causæ primæ; specialia secundis, a quarum statu pendent. Statuit omne corpus minimo quovis conatu posse dividi, nisi externa vi in contrariam partem agente retineretur. Vim motricem (ut solent *Cartesiani*) æstimat per quantitatem p. 320. motus, creditque, si corporis A, velocitatem habentis graduum 2, vis æqualiter dividenda sit inter corpora æqualia A & B, tunc celeritatem eorum fore gradus unius. Ubi notamus obiter, Dn. G. G. L. demonstrare non ita pridem aggressum, rem aliter se habere, & celeritatem ipsorum fore ut radicem quadratam de 2. Refutat eos, qui putant vim magis agere in resistentia, & ideo ictum globi tormentarii esse fortiorem in murum, quam in lanam, nec considerant globum ideo plus perdere virium in lana, quia ea facilius motum recipit. Sta- p. 333. tuit corpus motum æquale, duplum, triplum &c. incurrens in quiescens, dare ei partem suæ velocitatis dimidiam, tertiam, quartam &c.

p. 340. Contra *Perraltum* disputat, motum rectum esse magis naturalem circulari. In tradenda corporum percussione *Hobbium* potius, *Borellum*, aliosque recentiores, quam *Cartesium* sequitur; sed rationem non reddit, cur percussiones sint ut celeritates respectivæ, quibus corpora sibi accedunt, adeoque cur corpus quiescens A, non minus percutiat corpus B, veniens celeritate ut 2, quam si ambo sibi occurrerent celeritate ut 1. Notat quoque determinationem motus semper reflexione mutari in contrariam. Negat tamen reflexionem oriri a sola vi elastica, idque eo argumento, quod pila inflata pavimento appressa non tantum resiliat, quantum projecta in pavimentum; quo argumento usus etiam est *Bernerius*: sed observatum aliis est, si apprimens tam subito removeri queat, ut resilitionem pilæ nulla ratione impediat, nihil interesse quoad resilitionem, utrum appressa sit pila ab apprimente, an a proprio impetu, projectione accepto. De refractione cor-
p. 358. porum in aquam oblique impingentium molitur aliquid novi, considerans post dissertationes a *Baylio* Tolosæ editas (quarum citat Dissert. V. Artic. 6.) corpus velut globum, non totum simul immergi; ipsam tamen quantitatem refractionis non videtur sa-
p. 367. tis determinare. Tametsi dicat, & probatione in speciem demonstrationis adornata ostendere contendat, angulum, quo corpus resistentiam inveniens deflectitur a linea, esse ut resistentiæ gra-
p. 369. dum. Illud bene notat, corpora mollia in concursu partem virium amittere, quia in partes eorum transferatur, motumque ipsis pro communi faciat proprium. Corpora quoque specie graviora esse statuit, quæ in æquali spatio plus habent materiæ propriæ. (Unde infra, Tom. 2. p. 133 observat post *Cartesium*, grave non nisi ea parte secundi elementi premi, quæ ipso descendente potest ascendere.) Specialia quidem tradit de legibus motus corporum elasticorum concurrentium, sed ea præterire placet, quod non satis statuminata videantur: ut cum demonstrasse asserit, duobus corporibus elasticis æqualibus & ejusdem materiæ concurrentibus, velocitate inæquali, velocius tardiori dare dimidium excessus velocitatis; atque ita, si corpus A velocitate ut 6, & corpus B ipsi æquale, velocitate ut 2 concurrant, post concursum ambo itura ad partes, ad quas pendebat A, velocitate ut 4; quæ locum

non

non habere aliqui existimant. Verum autem omnino est, corpus elasticum elastico æquali & homogeneo quiescenti totam suam velocitatem dare; idque eo exactius, quo corpus est magis elasticum. Unde observat, globum ex ligno nucis arboris transferre velocitates ut $\frac{25}{30}$, sed globum ex ebore $\frac{28}{30}$. Disputat deinde contra mo- p. 375.
dum, quo *Mariottus* translationem totius velocitatis a moto in quiescens æquale explicat. De corporum duorum similium, sed inæqualium, motu in medio quædam exhibet ex problematis *Baylii*.

Libro Secundo Physicæ agit de Universo, tanquam aggregato corporum, quæ Noster ut entia modalia seu materiæ modificationes considerat. Modos autem substantiarum ait (præf. Lib. 2) non posse nisi mediate a Deo proficisci. Vorticum materiæ originem ex eo deducit, quod corpora varie mota, continue ab occurrentibus detorta, a sua determinatione tandem ivere in orbem, idque adhibita figura eleganter explicat. Tria cum *Cartesio* sta- p. 399. 400.
tuit Elementa, materiam subtilem ex corporibus tornatis natam; globos tornatos motu, & corpora irregularia, quæ inter se cohæsere, tornari dissiparique nescia. Hæc Noster vocat Ignem, Aerem, Terram; atque porro vortices, fixas, cometas, planetas inde *Cartesiano* more deducit. *Cartesii* modum explicandi gravi- p. 439, 440.
tatem contra *Bernerii* & *Varignonii* sententias novas tuetur. Refutat etiam, quæ *Robaltus*, *Gadrosius*, & *Perraltus* a *Cartesio* ea in re diversa dixere. Inprimis *Varignonio* respondetur, qui p. 442. 443. 444.
objecerat non tantum motus Terræ circa suum centrum, sed & circa Solem rationem habendam: Cui Autor respondet, motum circa Solem, cum ipsi terræ centro sit communis, nihil variare accessum aut recessum respectu centri. Negat autem accelerationem gra- p. 463.
vium descendentium esse revera uniformem, quia scilicet minus imprimatur impetus novi, quo magis accedat ad terram, (quod quidem, nisi in magnis descensibus sensibile non est), & corporis, quod jam est in motu, minus recipiat impressionis, quam quod quiescit. (Sed & huic difficultati jam responsum est, motum acquisitum incomparabiliter minorem esse celeritate impellentis, ut alia taceamus). *Autor* autem non satis sententiam exponit ad mentem Geometrarum. Quæ res effecisse videtur, ut non semper exacte sua constituat, cum novi aliquid molitur; tametsi sæpe peringeniosa habeat

p. 475. habeat cogitata. Ostendere etiam nititur, corpora versus Polos graviora esse, quam sub Æquatore, ut rationem ejus reddat, quod deprehensum est pendulum, quod Parisiis horæ spatio facit vibrationes 3600 (scil. quod est 3 pedum, $8\frac{1}{2}$ linearum) aliquot lineis brevius fieri debere in Insula Cayana, quæ est 5 graduum latitudinis septentrionalis, ut ibi totidem in hora vibrationes absolvat. Atque hæc quidem ex Tomo primo. De duobus reliquis, ne in nimiam molem relatio excrescat, proximo mense dicemus

LES PHILOSOPHES A L' ENCAN. i.e. *Philosophi sub hasta venales.*

Parisiis apud I. Musier, 1690. in 8. Plag. 8.

CUm libelli hujus Auctor, quisquis est, animo secum reputasset, Gallicam *Luciani* versionem, quam *Ablancurtio* debemus, magno quidem apud omnes esse in pretio, sed gratiorem multo futuram, si in eorum, qui in historia antiquitatis versati adeo studiose non sunt, gratiam commentariis illustraretur: consilium videtur cepisse defectum istum supplendi, novamque Scriptoris Græcorum facile elegantissimi, editionem Gallicam adornandi. Itaque ut seu specimen instituti sui ederet, seu aliis idem forte tentaturis præberet, Luciani Dialogum, qui ΒΙΩΝ ΠΡΑΣΙΣ, i.e. *Vitarum Auctio* inscribitur, nova versione Gallica donatum notisque explicatum exhibuit. Cum enim isto in Dialogo Lucianus Jovem finxerit, Mercurio præcone Philosophos antiquos auctionis in modum mercatoribus vendentem, eaque occasione plerasque eorum sectas, & quæ in unaquaque earum ridicula maxime visa ipsi erant, lepide exagitaverit; hunc dignum arbitratus est, cui primo manum admoveret, & subjectis ex historia litteraria notis lucem non contemnendam affunderet: ita enim acumen Satyræ Luciani omnes putavit rectius assecuturos, quibus veterum illorum Philosophorum vitæ & dogmata familiarius forte non innotuerunt. Quin & Dialogo Luciani alterum adjecit proprio Marte elaboratum, in quo Lucianum (perinde ac *Fontenellius* non infeliciter in *Novis Mortuorum Dialogis*, de quibus in *Actis* hisce *A.1683, pag. 381, & A. 1684, pag. 438* diximus, fecerat) imitatus, Philosophos Luciano omissos, *Antisthenem, Cratetem, Platonem, Zenonem, Thaletem,* Lectori deridendos propinat.

N. IV.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DC XCII.

PETRI DANIELIS HUETII, EPISCOPI *Abrincensis, Alnetanæ Quæstiones de Concordia Rationis & Fidei.*

Cadomi & Parisiis, apud Th. Moette. Lipsiæ recusæ apud Jo. Grossii Viduam & Hæredes, A. 1692. in 4. plag. 57.

PLurimis in rebus, quæ in literis divinis credendæ proponuntur, vehemens Fidei cum Ratione videtur esse certamen, & adversis inter se frontibus utræque vulgo creduntur sibi occurrere; dum Rationem expugnare imperiosa Fides, huic autem turbulenta ista & refractaria usque resistere & ad nutum suum omnia flectere nititur. Certam tamen & stabilem inter adversas has partes pacem æquis conditionibus conciliare hoc in libro allaboravit Autor, fama nominis & doctrinæ præstantia eruditisque scriptis jampridem orbi cognitus. Id se consecuturum, & concordiam coalituram esse speravit, si in ordinem prius bona cum utriusque gratia eæ redigerentur; ita ut Fides præcederet, Ratio sequeretur, neque prius in consilium hæc adhiberetur ab animo, quam is se regendum isti haud invitus permiserit; ne si violenter altera ab altera raperetur, utræque corruerent inque præceps prolaberentur. *Rationem* esse dicit (*p. 7.*) facultatem animi nostri, qua conatur verum cognoscere, sive per ratiocinationem, sive per simplicem apprehensionem. *Fidem* autem definit donum Dei, quo fit ut postquam mentem is nostram cælesti luce collustravit, & voluntatem afflatu suo excitavit, assentiamus iis, quæ nobis ab eo ad credendum proposita sunt. Huic ut ista æquiori animo se subjici permittat, adducendam eam putat (*p. 8.*) in notitiam sui, suæque imbecillitatis & obscuritatis coarguendam; ad quam ipsi demonstrandam Scepticæ Philosophiæ principia conducere, quæ assensiones animi cohiben-

das esse decernunt, & nunc *p. 3. 15. 44.* affirmat, & antea in *Demonstrat. Evang. p. 5. ed. in fol.* asseruit. Hanc ad errandum proclivitatem ubi intellexerit, nec expedire se posse tenebris, quibus undique obsepta est, senserit; a Fide, cum aliunde non possit, hoc beneficium Rationem expetituram, inque ejus obsequium ac ductum se tradituram esse existimat. Id postquam fecerit, & se Fidei submiserit; ejus imperium qua ratione definiendum, & quæ conditiones ferendæ sint, paci inter utramque constituendæ, exponit. Cui rei potissimum conducere docet, si ostendatur in multis jam olim convenisse utramque, plurimaque tam Fidei dogmata, quam vitæ agendæ præcepta, profanam Philosophiam habuisse Christianæ consentanea Nati hinc Autori *tres* sunt libri, conscripti in Dialogi modum cum Jo. Bapt. Hamelio, præstantissimo ætatis hujus Philosopho, in *Alnetano* agro, unde his Quæstionibus nomen, instituti; (quod genus scribendi, priscis Philosophis usitatum, Nostro præ cæteris placere, ex ejus *de optimo genere interpretandi* libro, triginta abhinc annis edito, discimus) quorum summa capita delibabimus.

In *primo* Rationis imbecillitatem & Fidei potentiam autoritatemque, tum stabiliendæ inter utramque concordiæ rationem ostendit; suum utrique locum adsignans, & Fidei dignitate asserta, in ordinem autem Ratione redacta, pacis initæ statuens conditiones, & utriusque definiens ac circumscribens limites. Esse aliquam Rationi lucem concedit, nec a Fide omnem ejus usum atque opem removeri cupit, ita ut homo quidvis arripere absque ulla dijudicatione, suasque actiones alias omnes suspendere debeat; cum ipse Apostolus Corinthios ὡς φρονίμοις judicare jubeat de verbis suis 1. Cor. X, 15. Siquidem instrumentum ex parte nostra apprehendens verum conceptum revelationis divinæ, & formans notitiam in intellectu hominis, nullum aliud sit, quam ipsa Ratio hominis; eaque sola per inditam naturalem vim dijudicare queat connexionem terminorum; quorum qualitas per naturam cognoscatur, non veritas, ut ex Augustino tradant Theologi. Et quamvis præcipua ac propria Fidei causa sit interior ille Dei afflatus, quo ad assentiendum impellimur; accedere tamen ait externa adminicula etiam posse, quibus vel Fidei sternatur via, vel parta roboretur, certioresque reddamur. Tres hoc loco *(p. 13.)* certitudinis in cognoscendis

dis rebus tradit esse gradus; (*p. 13.*) supremum, quo Beati fruuntur in cœlo; alterum, quo in terris homines gaudent per Fidem; postremum, quo res intelligunt per Rationem. Ultimus hic etsi ad captum naturæ humanæ expensus videatur perfectus; quod nihil hominibus Ratione certius indulserit Deus; tamen cum per eam haud satis tuta pateat via, qua eatur ad veritatem, sed dubitationi perpetuæ exposita mens fluctuet, certiorem ad veritatem adipiscendam quærendum esse ducem affirmat *cap. I.* quem in Fide quam Deo præstamus, dum promto obsequio eum audimus & sequimur, nos reperire, eamque unice tutam, rectam, minimeque fallacem ad veritatem viam esse, docet *cap. II.* Priorem tamen Fide Rationem esse, istique prævertere, demonstrat, (*p. 18.*) & adversus dissentientes hunc ordinem tuetur; (*p. 28.*) ita tamen eundem limitans, ut Rationem instrumentum Fidei, non causam credendi; huic præire ut satellitem, ut præcursorem, non ut ducem; ministerii gratia, non dignitatis; ut velitem in prælio, non ut imperatorem dicat; (*p. 30.*) adeoque assiduum comitem Fidei constituat, & antequam hæc animum hominis occupat, & postquam insedit in animo, *cap. III,* sed ita, ut semper modum sibi Ratio a Fide sumat, seque ad istius normam componat, nec ultra positos ab hac terminos evagetur. Hac mutua Fidem inter & Rationem necessitudine ostensa, leges conditionesque constituuntur *cap. IV,* cumque tria possint incidere momenta, ut admissa Fide vel assensum suum deneget Ratio, vel penitus obmutescat, vel suffragetur; (*p. 45.*) priori casu, etsi non semper ea ad credendum proponat Fides, quæ communi Rationis usui omnino consentanea sint, nunquam tamen plane ei adversari existimat; cum omnia dogmata, quæ ad credendum nobis proposita sunt, ita temperaverit autor Fidei Deus, ut quamvis non semper propitiam consentientemque Rationem habeant, in se tamen adversis frontibus nunquam incurrant: præterea Rationis in his rebus isthoc saltem officium sit, ut arripiat quid credendum sit, & exploret argumenta, quæ mentem ad credendum invitant, eaque refellat quæ absterrent a credendo, & omnia Fidei impedimenta removeat. Quapropter Petri Pomponatii tradita aliorumque doctrinam notat (*p. 49.*) qui eandem propositionem veram in Theologia, falsam in Philosophia asseruerint, & dupli-

tem veritatem commenti, ſuum Fidei, ſuum Rationi tribunal, ſuum utrique judicium, ſuam utrique veritatem attribuerint; bene obſervans, tantum de Fidei dignitate & integritate detrahi, quantum Rationi ab ejus imperio deficienti dubitantive tribuitur; falſumque neceſſario eſſe quod repugnat Fidei, verum quod conſentiat, annotans; ac Carteſium & Maimonidem, qui aliter ſenſerunt, reprehendens *p. 51.* Nam cum Ratio nos doceat, Fidem a judicio intellectus & a voluntate proficiſci, quæ gratiæ divinæ inſtinctu illuſtratam a Deo mentem flectit ad aſſentiendum iis, quæ ad credendum proponuntur; nec Fidem cum Ratione pugnare, etſi aliquando eam ſuperat; & ea quæ ad credendum proponuntur ejusmodi eſſe debere, ut credibilia videantur, hoc eſt, ut cauſa nulla ſit, quamobrem mens judicet, talia credi nec poſſe nec debere; hanc autem mentis dijudicationem fieri adhibita Ratione; neque cujusquam mentem inſtigari a Deo, ut incredibilibus aſſentiat, docet *p. 55.* Altero caſu, cum penitus obmuteſcit Ratio, multo magis ſuam Fidei dignitatem integritatemque conſtare, affirmat *cap. V.* Neque enim quicquam ei decedere, cum ſola incedit, Ratione non ſtipata; ut nihil de ſplendore ſuo deperdit Sol, ſi ad eum lucerna non adhibeatur, *p. 57.* Originem Philoſophiæ hac occaſione, & ut Fides prior extiterit ea, ortâ cum a Ratione Fides ſperneretur, nihil autem non pervium ſibi licitumque putaverit, vitæ incolumitati, mentis integritati, definitionumque & diviſionum ſubtilitati ſtudens, unde Phyſica, Ethica, & Logica nata, tradit *p. 58.* Fidei igitur in locum ubi ſuccedere allaboravit Ratio ſeque extollere, prognatam eſſe Philoſophiam, per quam oppreſſa Fide in omnem impietatem humanum genus prolapſum ſit, haud dubitat aſſerere *p. 62.* Tertio caſu, cum Fidei ſuffragatur Ratio, expeditiores videntur concordiæ inter utramque conciliatæ conditiones, de quibus diſſerit *cap. VI.* Magnam tamen & hic adhibendam cautionem obſervat, quod multis modis ſuccenturiata eſſe poſſit Ratio Fidei, (quos exponit *p. 67.*) qui non omnes ad Fidem pertineant, ut eæ concluſiones, quæ per obſcuram conſequentiam educuntur e capitibus Fidei; (*p. 70.*) ac proinde firmiter tenendum eſſe (*p. 72.*) inculcat, neque admittendam, neque retinendam eſſe Fidem propter Rationem, ſed propter primam veritatem revelantem, qui

eſt

est Deus; cum dignitatem omnem amissura sit Fides, si Ratione nitatur. Inde fieri annotat, ut nec ea se Rationis rebus nihil ad se pertinentibus interponat, sed peculium sibi Rationem habere patiatur, *cap. VII.* Ubi perverse eos agere tradit, qui quæstiones nihil ad Fidem pertinentes in ejus tamen referre censum, quique controversias mere Philosophicas Scripturæ sacræ autoritate dirimere student (*p. 74.*) eos item qui in rerum naturalium causis exquirendis ad potentiam Dei confugiunt, integumentum hoc inscitiæ suæ obducentes *p. 76.* *Spinosam* quoque in *tractatu theologico-politico*, Rationis regnum, quod veritate & sapientia; & Theologiæ regnum, quod pietate & obedientia constet, fingentem, aliaque impia effutientem castigat *p. 77.* Tandem certis terminis Fidei & Rationis munia circumscribit, ad Rationem Sensuum quoque referens usus, *cap. VIII.* cumque res ad religionem Christianam pertinentes vel cognoscantur per solam Rationem, vel per Rationem atque Fidem, vel per solam Fidem; de quavis classe seorsim agit, & exemplis quæ docet illustrat: inter alia (ubi Scripturam Sacram ejusque divinitatem cognosci per Fidem sine Scriptura, & per Rationem ex Scriptura, tradit) Petro Jurio respondens, qui in libro *Esprit de Monsieur Arnauld* ipsum in Demonstratione Evangelica contrarium asseruisse insimulaverat, *p. 83.* Ultimo loco, firmius constantiusque humanam mentem ei quod per Fidem cognitum est, quam quod per Rationem lumenque naturæ innotuit, assentiri statuit *p. 87.*

In *secundo* libro doctrinæ Christianorum & Ethnicorum comparationem instituit, eorumque consensionem demonstrat. Ad confirmandam enim conglutinandamque Rationis & Fidei concordiam, & extinguendas omnes dissensionis causas, maxime consentaneum credit, si ostendatur, ex omnibus Fidei decretis & doctrinæ Christianæ præceptis, quæ hominibus ad credendum vitamque pie & sancte ducendam proposita sunt, nullum esse tam alienum a Ratione & opinione omnium, cui non similem rem aliquam admiserint ii, quos Ratione optime usos esse vulgo creditum est. Igitur concentum & convenientiam *dogmatum*, seu eorum quæ credenda nobis proposuit Deus, hoc in secundo libro; in tertio consensionem *præceptorum*, quæ ad vivendum & agendum tulit,

ostendit, & communia utraque Christianis cum Ethnicis fuisse hodieque esse, ex Philosophorum scriptis, antiquissimarumque gentium, Phœnicum, Ægyptiorum, Græcorum & Romanorum fabulis (quibus religionem eorum contineri *p.94.* asserit) nec non Hodœporicis quæ hac ætate prodierunt, probat. Luculentum hujus argumenti jam dedit specimen in *Demonstratione Evangelica*, in qua priscæ Mythologiæ larvam ita detraxit, ut nihil aliud esse, quam meram sacræ Historiæ adumbrationem, appareat. Id latius hoc in Opere Alnetanarum Quæstionum executus est, ac inter dogmata, quæ credenda in sacris literis a Deo tradita sunt, & quæ Gentiles ductu rationis sunt assecuti, ita comparationem instituit, ut mirificum in plerisque Christianorum Ethnicorumque concentum esse pateat. Hunc e Philosophia veterum fuse probat in doctrina de Deo, suprema omnium rerum causa *cap. I.* ejusque proprietatibus seu attributis, quod incorporeus, materiæ expers, individuus, sibi sufficiens, perfecte pulcher, bonus, infinitus, immensus, immutabilis, immobilis, affectionibus & passionibus non obnoxius, æternus, immortalis, unus, ignotus, ineffabilis, omniscius, verus, boni fons, principium, causa, finis, rex, dominus, primus, supremus, omnipotens, & beatus sit, *cap. II.* Quæ utpote rectæ Rationi pervia, Gentiles etiam cognovisse facile creditur: at reconditum illud sanctæ Trinitatis mysterium eosdem, licet per nubila & caliginem, vidisse, *cap. III.* ex eorum libris manifestum reddere nititur. De Angelis bonis & malis, eorumque natura, lapsu, & quam hominibus præstant tutela *cap. IV.* de mundi origine *cap. V.* ejusque gubernatione & divina providentia *cap. VI.* de hominis creatione & ad Dei similitudinem effigiatione *cap. VII.* de anima a Deo condita, corporis & interitus experte *cap. VIII.* de peccato in genus humanum a prima origine transmisso *cap. IX.* de libero arbitrio hominis, seu facultate homini innata, qua libere se velle & agere is sentit, unumque alteri anteferre *cap. X.* de paradiso terrestri *cap. XI.* pleraque sacris literis consentanea Gentiles tradidisse docet. Plurima etiam, quæ in Scriptura sacra narrantur vel contigisse, vel extitisse, inusitata & a communi naturæ ordine remota, v. g. Dei cum Patriarchis & Christi cum hominibus familiare consortium & consuetudinem deque futuris rebus admonitionem,

tionem, Gigantum inusitatam magnitudinem, primævorum hominum longæ vitatem, diluvium Noachicum in quo pauci beneficio arcæ servati fuerunt, turrim Babylonicam inque ejus extructione ortam linguarum confusionem, circumcisionis ritum, Sodomorum & Gomorrhæorum interitum, rubum Mosi ardere visum igne tamen non consumtum, virgam Mosis & per eam edita prodigia, Ebræos ex Ægypto abeuntes Ægyptios spoliantes, columnam Ebræorum ducem, transitum maris, aquas amaras injectione ligni dulcoratas, coturnices, manna, cibosque ad Israelitas divinitus missos, aquas a Mose aliisque Prophetis impetratas, tabulas legis Mosi a Deo traditas, Urim & Thummim, ignes divinitus emissos, ritum explorandæ mulierum pudicitiæ per aquarum amararum & devotarum potionem, uvam prægrandem ab exploratoribus terræ promissæ Canaan allatam, virgam Aaronis reflorescentem & amygdalas emittentem, ficum a Christo arefactam, Serpentem æneum, asinam Balaami voces humanas edentem, Solis moram & umbram Solari in horario regressam, comam Samsonis, famem, sterilitatem & siccitatem sæpius a Deo terris inductam, mortuos ad vitam revocatos, Jobum Satanæ permissum & Heliodorum angelis fustigandum traditum, Jonam a ceto absorptum, piscem a Tobia captum ejusque suffitu Dæmones abactos, succo autem cœcitati medente, cælestibus equitibus in subsidium Judæis missis; his similia in Gentilium etiam historiis occurrere, eaque ab iis haud invitis fuisse credita, *cap. XII.* ostendit. Jam de Christo quæ nobis credenda Scriptura sacra exhibet, ejusque in carnem adventu, fœderisque inter Deum & homines conciliatione, nativitate ex Virgine, & effulgente sub istud tempus cum natus esset nova stella, baptismo, patratis miraculis, morte ac reditu in vitam; ab istis haud aliena Ethnicos scriptores narrare *cap. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XIIX. XIX.* demonstrare nititur. Sacramentis etiam, quæ septem numerat, affinia, & istis quæ sacræ literæ de mundi conflagratione, & renovatione, mortuorum resurrectione, extremo judicio, indeque proventuris bonorum præmiis, malorum pœnis præsagiünt, consentanea Philosophos gentiles tradidisse, *cap. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV.* ex eorum scriptis luculentum facit; nihil adeo alienum a receptis opinionibus dogmata Christianorum per Fidem accipienda continere

pro-

probans, cui non plurimorum Ethnicorum, ac eorum præcipue, qui ingenii & eruditionis laude floruerunt, monumenta consentiant, proindeque a Ratione minus aliena sive adversa sint.

In *tertio* libro præcepta ad vitam pie recteque ducendam proposita, quæ in Scriptura sacra reperiuntur, cum iis quæ in Ethnicorum libris tradita leguntur, convenire; adeoque geminum veritatis adipiscendæ instrumentum Fidem & Rationem hac etiam in parte sibi consentire, ostensurus, primum officia vitæ humanæ quæ ad Dei cultum pertinent; tum quæ sibi ipsi præstare debet homo; tandem quæ cæteris hominibus facere convenit, considerat; & divina in verbo revelato tradita præcepta cum Philosophorum doctrina & moratiorum gentium (etsi divinæ veritatis ignararum) moribus ac placitis conspirare liquido ostendit. Egit & hoc jam Autor celeberrimus in *Demonstrationis Evangelicæ* opere, ubi studiose collectum invenimus, quicquid in exoticis disciplinis Christi doctrinæ consentaneum reperitur; verum hoc in libro plenius argumentum hoc exequitur. Neque tamen omnia attingit vitæ officia; sed prætermissis communibus istis, v. g. neminem esse lædendum, parentes honorandos, proximo benefaciendum, miseris succurrendum, & aliis hujusmodi, quæ ex vitæ usu & naturæ ductu cognoscuntur, muniis, eorum solum concentum inter Christianos & Gentiles explicat, quæ ab hominum moribus pervulgatisque sententiis recedere videntur. Officia quæ Deum spectant, vel posita sunt in eo credendo, vel in præmiis ab eo expectandis, vel in eo diligendo. Hinc tres theologicas virtutes existere Autor ait, *p. 312.* Fidem, Spem, Charitatem. De illa *cap. I.* agit, & Fidem normam scientiæ habuisse, ac necessariam reputasse ad intelligendos Deos, nec requiri demonstrationes, existimasse Gentiles philosophos atque ita docuisse affirmat. Spem in Deos collocandam, ab iisque in vita & post mortem bona expectanda, eosdem tradidisse *cap. II.* annotat, & in qua re beatitudinem, mercedem post mortem hominibus propositam, sitam esse iidem voluerint, indicat, ea ex istis afferens quæ doctrinæ Christianæ conveniunt. In Charitate sive amore Dei religionem contineri asserit, ad quam pertinere decimarum persolutionem, de quibus *cap. III*, festorum celebrationem, de quibus *cap. IV*, juramentorum fidem, de quibus *cap. V*; isti autem adversari super-

ſuperſtitionem, cultumque idolorum, de quo *cap. VI*, ex Gentilium ſcriptis docet. Etſi enim hi ad ſimulacrorum cultum prolapſi ſunt, apud vetuſtos tamen, ſive Græcos ſive Barbaros, nullam fuiſſe ſtatuarum fabricationem, hodieque multos Gentilium ſic exiſtimare, Deum opificem mundi nulla figura exprimi poſſe, nec effigiem Dei pingi debere (quæ & Pythagoræ ſententia fuerit) *p. 329.* tradit. Officia hominis erga ſe ipſum, tam quæ animum quam quæ corpus ſpectant, continentur in eo, ut quis nihil ſibi ignoſcat, *cap. VII*; demiſſisſime de ſe ſentiat, hominumque exiſtimationem & gloriam aſpernetur, *cap. VIII*; conſcientiæ integritate gaudeat, *cap. IX*; animum ſuum diligenter excutiat, *cap. X*; corporis rationem non magnam habeat, utpote animæ carceris, cui ea mancipata ſit ſupplicii cauſa, *cap. XI*; voluptates corporis fugiat, dolores potius ei inferat, *cap. XII*; caſtimoniam ſervet, *cap. XIII*; peccata per piaculares pœnas eluat, *cap. XIV*; res mundanas contemnat, *cap. XV*; divitias cumprimis aſpernetur, *cap. XVI.* Officia erga alios homines ad hoc referuntur præceptum: Diligendos eſſe eos perinde ut nosmetipſos, de quo *cap. XVII.* agit. Unde ſequitur, neutiquam eos lædendos; non cogitatione, non verbis, non factis, ſed ſi maxime inferant nobis injurias, eas eſſe perferendas, *cap. XVIII*; & maleficiis benefacta rependenda, ac quibuscunque rebus poterimus, commodandum his, qui nos maxime lædunt, *cap. XIX.* Hæc omnia a Chriſto facere nobis juſſa, Gentiles etiam a ſuis doctoribus tradita accepiſſe; & quidquid in Chriſtianæ fidei dogmatis præceptisque a communis ſenſus conſuetudine abhorrere videtur, id omne clariſſimis Philoſophorum gentilium ſuffragiis comprobari; accurate collectis ſapientiſſimorum veteris ævi hominum gentiumqe omnium teſtimoniis, erudite Autor demonſtravit. Indeque mirificam illam Rationis & Fidei conſenſionem comprobare voluit; cum easdem de rebus divinis ſententias, eadem vitæ recte inſtituendæ præcepta, & his qui Rationem ſolam ſecuti ſunt, & qui Rationem atque Fidem admiſerunt, placuiſſe docuit; eademque opera intra legitimos fines Rationem coercuit, Fidei jura deſcripſit, & concordiam inter utramque conſtituit.

TRACTATUS DE VERA CHRISTI DEITATE adversus Arii & & Socini hæreses. Autore Daniele Whitby, SS. Theol. D. Ecclesiæ Cathedralis Sarum Pracentore.

Oxoniæ typis L. Lichfield, sumptibus Joh. Howel. 1691. 4. Constat plag. 18.

CUm pessima Socini propago Christianæ fidei fundamenta convellere, & multos in æternam perniciem secum trahere indies pergat, operæ pretium se facturum speravit clarissimus Autor, si Catholicæ Religionis acropolin tueri sustineret, ac veram Christi deitatem contra Christomachos in præsenti tractatu mascule propugnaret. Quatuor autem ille Sectionibus absolvitur. In quarum I. Christum esse verum Deum demonstrat, partim quod cultus religiosus, soli Deo debitus, Christo vere competat: partim quod opera divina, creatio, conservatio, locutio per Prophetas, universale in cœlo pariter ac terra imperium, resuscitatio sui ipsius e sepulchro, Judicii extremi administratio, & totius mundi destructio ipsi tribuantur; partim quod nomina atque attributa soli Deo propria illi vindicentur. Quæ omnia non solum dictis Scripturæ abunde corroborat, sed & Patrum Anti-Nicænorum testimoniis luculenter illustrat. Sub finem hujus sectionis, ostensurus, admissa Socinianorum sententia, invicta Judæis suppeditari argumenta adversus Christi ipsius cultum retorquenda, imo fundamenta illis præberi, quibus Christianam fidem non esse admittendam stabiliant, decem rationes in persona Judæi cujusdam proponit. *Sectione II.* Christi divinitatem Patrum aliquot testimoniis; hymnorum usu inter Christianos ab ipsis Christiani cultus incunabulis recepto; ex Ethnicorum & Judæorum contra Christianam fidem, eo quod Christi divinitatem asserebat, præjudiciis, Patrumque ad eam stabiliendam, atque ab illorum præjudiciis vindicandam studio; & tandem omnium de Christo abjecte sentientium, ceu Novatorum, Cœcorum, Hæreticorum, Apostatarum, usitata orthodoxæ Ecclesiæ Patribus condemnatione, confirmat. *Sectione III* postquam demonstrasset, Socinianos, qui Unitariorum nomen sibi asserunt, Dei unitatem multis modis violare, eosdemque in primum decalogi præceptum inju-

injurios admodum esse; illorum Theologiam cum Gentilium de Diis medioxumis sententia belle convenire probat, ac ex Patribus primo ostendit, Christianam fidem cultores suos a plurium Deorum obsequio avocare, & ad unius Dei cultum eosdem consecrare, imo Religionem hanc eo potissimum consilio inductam esse, ut plurium Deorum cultum aboleret, Deum unicum assereret, eique cultum nostrum in solidum exhibendum esse, omnium animis infigeret: dein monstrat, Idololatriæ rationem in N. T. minime mutatam esse, sed ejus nos adhuc reos existere, quoties cultum religiosum & divinum creaturæ exhibemus; denique ex iisdem declarat, mandatum de uno Deo adorando, eique soli serviendo, nec alium præter eum agnoscendo, morale & perpetuum esse. *Sectione IV.* loca quædam Scripturæ S. scilicet Hebr. X.5. Joh. I.14. Joh. VIII. 58. Joh. XII. 41. Joh. XVII. 5. I. Tim. III. 16. glossematis plane novis, commentisque antea inauditis, ad sensum a mente Spiritus S. prorsus alienum a Socinianis violenter pertrahi probat, & tandem objectioni, ex Matth. XXIV. 36. desumptæ, respondet.

DE REBUS SACRIS ET ECCLESIASTICIS EXercitationes Historico-Criticæ, in quibus Cardinalis Baronii Annales ab A. C. 35, in quo Casaubonus desiit, expenduntur: tum & multa adversus Bellarminum, Lightfootum, Pagium, & alios discutiuntur; plurimique Historiæ & Chronologiæ errores emendantur: auctore Samuele Basnagio Flottemanvilleo.

Ultrajecti ex officina Guillielmi vande Water 1692. Constat alphabet. 4. plag 3.

ISaaci Casauboni de Rebus Sacris & Ecclesiasticis Exercitationes ad Baronii Apparatum & primam Annalium partem, Londini A. C. 1614. primum vulgatas, *Julius Cæsar Bulengerus* in suis diatribis, *Heribertus Rosweidus* in lege talionis 12. tabularum, & *Andreas Eudæmon Johannis* in refutatione exercitationum Casauboni, refutarunt; ut *Petrum Lansselium*, qui tantum notas & calumnias, ut vocat, a Casaubono in Exercitationibus suis Justino Martyri inustas dispungere voluit, & alios taceamus. Vindicias pro Casaubono

adversus Eudæmonem *Johannes Prideaux*, adversus Bulengerum *Richardus Montacutius*, adversus utrumque nec minus adversus Rosweidum adornavit *Jacobus Cappellus*, cui postea inde novæ lites cum Rosweido natæ sunt. Sic multis Casauboni exercitationes vel impugnantibus vel defendentibus, inventus hactenus est nemo, qui easdem continuaret, si *Tribechovium* nunc beatum excipiamus, qui aliquot abhinc annis breve quoddam ejus rei specimen in Kiloniensi Academia vulgavit. Eandem viam nunc ingressus doctissimus *Basnagius*, Ecclesiæ Gallo-Belgicæ apud Zutphanienses Pastor disertissimus, Baronii annales, ab anno, quo Casaubonus desiit, ita expendit, ut subinde etiam Baronii censorem *Pagium*, aliosque celeberrimos Scriptores, censuræ suæ subjiciat. Et præsenti quidem volumine decem annorum spatium emensus, ab anno 35 ad annum usque 45 primi a Christo nato seculi pervenit. Singulorum capitum argumenta recensere nimis prolixum foret, ideoque ex primis tantum capitibus præcipua, quæ ad annum 35 observavit, delibare placet.

De Hellenistis agens, rejecta *Scaligeri* sententia, *Bezam* sequitur, qui per Hellenistas Proselytos intelligit, cum Lucas, qui Act. II, 11. Judæos a Proselytis distinguit, cap. XI, 19. 20. Judæos ab Hellenistis discernat. Aliud argumentum depromit ex Act. VI, 1. ubi Hellenistarum adversus Hebræos murmur commemoratur, ad quod compescendum septem Diaconi electi, in quorum numero etiam Proselytus Antiochenus nomine Nicolaus, v. 5. Ea enim imprimis de causa Proselytum reliquis Diaconis additum existimat, quod etiam Hellenistæ, qui se ab Hebræis contemni querebantur, Proselyti essent, & hac ratione facilius placari possent. Nec sine ratione factum putat, quod Proselytus Antiochenus ab Hierosolymitana Ecclesia in Diaconorum numerum cooptatus fuerit. Nam imprimis ab Antiochenis Proselytis contentionem illam inde natam esse suspicatur, quod apud Antiochenos Judæos Proselyti magnis privilegiis gauderent. Quam conjecturam Josephi autoritate confirmat, qui lib. 7. de bell. Jud. c. 21. scribit, Antiochenos magnam Paganorum multitudinem religioni suæ associasse, & illos quodammodo sui partem fecisse. Ex quo loco concludit, Hellenistas ob eam causam commotos fuisse, quod ut Antiochiæ, sic Hiero-

soly-

ſolymis, non paribus privilegiis fruerentur. Hæc dum aſſerit, ſimul *Petavium* perſtringit in Doctrina temporum dicentem, quod Helleniſtarum nomen ſæpius quidem de Judæis ſacros libros Græce legentibus uſurpetur, eo tamen loco, ubi Lucas Helleniſtas non Hebræis ſed Judæis opponit, nempe Act. XI, 20. Gentes deſignare poſſit. Qua in re Petavium falli minime dubitat, cum Gentes Ἑλλήνων non Ἑλληνιςῶν nomine in Sacris Literis notentur, neque probabile ſit, Judæos Gentibus Chriſtianam fidem inſtillare voluiſſe, a quorum commercio tantum abhorrebant, ut Petro ad Gentiles ingreſſo negotium facerent. Imprimis autem in *Ligtfooto* refellendo occupatur, quem in Bezæ ſententia confutanda nimis præcipitem fuiſſe arguit. Eundem ſibimetipſi contradixiſſe notat. Nam in Chronotaxi dicit, Act. XI, 20. per Helleniſtas Gentes intelligi. In Horis autem Talmudicis ad Act. VI. notat, ex diſtinctione inter Judæos & Helleniſtas, quæ Act. XI, 19. 20. legitur, non concludi poſſe, quod Helleniſtæ non Judæi fuerint, cum ibi tantum diſcrimen ſtabiliatur inter Judæos dignioris & purioris ordinis, & Judæos non adeo dignos & puros. Obſervat etiam accuratius explicari debuiſſe, quinam ſint dignioris & purioris ordinis Judæi, & qui non ita digni & puri fuerint.

Eundem *Ligtfootum* in eo quoque hallucinatum judicat, quod verba Lucæ Act. VIII, 1. omnes exceptis Apoſtolis diſperſos referentis, de 120 Miniſtris, quorum mentio Act. I, 5. occurrit, interpretatus fuerit, quaſi illæ 120 animæ ſolis viris iisque verbi Miniſtris conſtiterint, cum Cyprianus epiſt. 66. plebis potius nomine cœtum illum appellaverit. Monet hac occaſione, *interpretem Athanaſii* in homilia de ſemente Lucæ aperte contradicere, cum hæc verba ponit a Græco Athanaſii textu plane aliena: *& habes in actis Apoſtolorum poſt lapidatum Stephanum Apoſtolos diſperſos.* Inter exules, quos perſecutionis procella Hieroſolymis expulit, Baronius poſuit Lazarum, Mariam Magdalenam, Joſephum Arimathæum, Marcellam & Maximinum, quos navi ſine remigio impoſitos Maſſiliam appuliſſe tradit. Quam fabulam Basnagius in gratiam *Natalis Alexandri*, qui adverſus *Johannem Launojum* eandem peculiari diſſertatione defendere conatus eſt, multis argumentis explodit. Æque falſa eſſe probat, quæ Baronius aliique de Joſephi

Arimathæi ex Gallia in Angliam discessu memorarunt. Non minus negat, Damianum Fugatianumque ab Eleutherio Pontifice Romano in Britanniam ablegatos fuisse. Postea ex Innocentii Papæ ad Decentium epistola probat, Britannos Evangelium non a Romanis accepisse, & triumphos, quos de Augustini a Gregorio M. in Angliam missi expeditione agunt Romanæ Curiæ Patroni, ipsa victoria longe majores esse ostendit. Ad Petri & Johannis legationem Act. VIII, 14. descriptam ubi pervenit, animadvertit parum abesse, quin Baronius hanc legationem non a Petro & Johanne, sed a Petro & Cepha susceptam fuisse dicat; ad eum ferme modum, quo olim nonnulli, cum Cæsar omnia in Republica ad arbitrium administraret, non Cæsarem & Bibulum, sed Julium & Cæsarem Consulatu fungi, jocantes dixisse perhibentur. Deinde ostendit, quantum illa legatio Petri primatui adversetur, & olim etiam Episcopis Romanis Legatorum provinciam demandatam fuisse exemplis nonnullis demonstrat. Exemplum Patris Filium non minorem mittentis, quo causam suam Baronius contra Novatores, quos vocat, tueri conatus est, ἀπροσδιόνυσον esse breviter animadvertit. Respondet etiam ad exemplum Ismaëlis Pontificis Maximi, quem Judæi in causa, quam adversus Regem suum Agrippam habebant, ad Neronem Imperatorem cum aliis miserunt. Cum enim Baronius inde concludere nitatur, Petri primatui nihil obesse, quod is ab Apostolico Collegio ad Samaritanos missus fuerit; contra Basnagius etiam Judæorum Pontificem Senatu Judaico inferiorem fuisse asserit, neque Baronio concedit, quod Hebræorum Pontifices nemini nisi Deo subjecti fuerint. Contrarium enim ex Gemara Babylonica & aliis Judæorum monumentis, quin & ex ipsa Scriptura probari posse, docet. Cæterum cum Baronius, dum Ismaëlis Pontificis Maximi ad Neronem missi mentionem facit, eidem Chelciam sacri ærarii Custodem adjungat, eumque Pontifici ordine proximum faciat; hinc Basnagius de sacri ærarii Custode ejusque apud Judæos dignitate disserendi occasionem aucupatur. Ac primum quidem de voce gazophylacii agit, & γαζοφυλάκιον illud, in quo Christum verba quædam prolocutum Johannes c. VIII, 20. memorat, non ærarium notare dicit, qui locus plebi inaccessus & paucis pervius fuit, sed atrium mulierum, in quo arculæ recipiendis eleemo-

eleemosynis constitutæ erant. Hinc quæstionem movet, unusne an plures ærario templi Hierosolymitani præfecti fuerint? Ligtfootus duos ærarii custodes præcipuos constituit, quos a Judæis Katholikim appellatos observat, iisque duos tantum in populo Judaico superiores fuisse notat, nempe Pontificem Maximum & Sagan. Verum cum duo illi Catholicani, ut veterum ICtorum verbo, quo rationum Præfectos designare solebant, uti hic liceat, Josepho ignoti fuerint, qui passim unum tantum ærarii Custodem agnoscere videtur; non dubitat, quin Catholicani illi ad Rabbinorum somnia referri debeant. Et hæc quidem prior Basnagii sententia fuit. Verum cum postea in Josephi Antiqu. libr. XV, c. 14. expressam τῶν γαζοφυλάκων mentionem deprehendisset, errorem hunc correxit, & ad calcem hujus voluminis retractavit. Postea etiam disquirit, fueritne apud Judæos munus aliquod Saganatus nomine donatum, quod Pontificatui proximum ærarii præfecturam præemineret? Notat in Scriptura sacra vocem Sagan de sacerdotali munere nusquam usurpari. Rem ipsam quod attinet, negat quod Pontifex perpetuum aliquem Vicarium habuerit, cum Josephus referat, quod Matthiæ summo Sacerdoti, cum nocturno quodam somnio pollutus solenni jejuniorum die officio suo fungi non posset, ad unicum tantum diem, alius qui Pontificis munia obiret, substitutus fuerit, qua temporaria substitutione opus non fuisset, si Pontifices Judæorum perpetuum Vicarium habuissent. Observat præterea, ex Josepho constare, quod in republica Judaica multi, sacra honorum fame compulsi, malis artibus Pontificatum ambiverint. Cum vero de Saganatu ambitiosæ hujusmodi contentiones inter Judæos natæ non legantur, ex eo colligit, quod proxima illa Pontificatui dignitas perpetua non fuerit. Verba Lucæ, qui c. III, 2. Annam & Caipham eo anno, quo Johannes Baptista ministerium suum exorsus est, summos Pontifices fuisse dicit, a *Scaligero* ita quidem explicata sunt, quasi Annas non summus Pontifex, sed tantum Caiphæ summi Sacerdotis Sagan seu Vicarius aut Proto-Syncellus fuerit, ideoque Eusebius erraverit, qui Annam & Caipham eodem anno simul supremo Pontificatu functos fuisse scripsit: verum Basnagius Scaligerum potius errasse scribit, cum vox Ἀρχιερεὺς tantum summo Sacerdoti, vel etiam capitibus Familiarum Sacerdotalium, non autem Sagani competat.

petat, neque Annas, si Sagan tantum fuerit, Caiphæ a Luca præponi debuisset. Non minus erroris arguit *Seldenum* & *Baronium*, qui Annæ Pontificatum apud Lucam civilem dignitatem designare statuerunt, in quem errorem a Baronio inductus fuit etiam *Ligtfootus*, Annam propterea summum Sacerdotem a Luca vocatum existimans, quod & Sacerdos & Princeps Synedrii fuerit, quam sententiam tamen postea retractavit, cum neminem unquam ejus nominis Principem Synedrii fuisse perpendisset. Basnagii autem sententia est, Annam & Caiapham omnino simul Pontifices fuisse, sed ita, ut officium hoc per annorum vices alternaverint. Probat id ex Johanne, qui Caiapham eo anno, quo Christus passus est, Pontificem fuisse dicit, & ex Luca qui Act. IV, 6. anno Christi emortualem proxime excipiente, Annam supremum Pontificem fuisse dicit, eoque loco Caiaphæ nomini nullam dignitatem addit. Postremo loco etiam *Casaubonum* in Caiaphæ annis computandis errasse, & Josephi ea de re loca non accurate explicasse notat.

Baronium qui ex Act. VIII, 17. Confirmationis Sacramentum exsculpere conatur, prolixe confutat; quod argumentum etiam ex nostratibus celeberrimus *Kortholtus* in suis Disquisitionibus Anti-Baronianis egregie tractavit. Sed jam Basnagii ductum sequamur. Is antequam ad ipsum Confirmationis Sacramentum accedat, de ritu impositionis manuum multa differit. Notat *Sanctium*, qui impositionis manuum hanc rationem esse innuit, ut significet, hominem illum, cui manus imponitur, non sui amplius juris esse, sed in alterius potestatem transire. Quod falsum esse Numæ Pompilii exemplo probat, qui in potestatem illius Auguris non venit, a quo ipsum dextra capiti imposita consecratum Livius retulit. Magis probat *Grotii* sententiam, qui manus impositionem Divinæ potentiæ efficaciam designare scribit; sed illud in Grotio improbat, quod manus extensionem cum impositione confudit. Recenset deinde varias species impositionis manuum apud Judæos usitatæ, nempe χειροθεσίαν in consecrandis victimis adhibitam, de qua varias Judæorum traditiones ex Ligtfooto memorat, item eam, quæ vel benedictionis vel sanationis causa adhibita fuit, nec omittendam censet impositionem manus, qua homines ad munus aliquod consecrati sunt. Quamvis enim *Ligtfootus* statuerit Apostolos, cum conse-
cran-

erandis Episcopis manum imposuerunt, ab usitato Judæorum more recessisse, cum Maimonides Judæorum Presbyteros sine manus impositione ordinatos tradiderit; persuadere tamen sibi non potest doctissimus Basnagius, quod Judæi Christi temporibus in ordinandis Presbyteris a paterna consuetudine deflexerint, cum Mosaico jure Levitis manus impositæ fuerint. Addit & illam χειροθεσίαν, qua Josua a Mose consecratus est. Porro a Judæis ad Christianos transit, quatuor imprimis χειροθεσίας Christianæ genera recensens, quarum prima in ægris, quibus etiam energumenos accenset, altera in catechumenis, tertia in pœnitentibus, & quarta denique in ordinandis usurpata fuit. Eam vero manuum impositionem, cujus ope Apostoli Spiritus Sancti munera Samaritanis aliisque erogarunt, nihil ordinarii habuisse censet, & quantum ea a Confirmationis Sacramento discrepet ostendit, cum neque Apostoli chrisma, aut signum crucis, aut alias Confirmationis cerimonias in illa manus impositione adhibuerint, neque in Confirmationis Sacramento manus imponatur. Irridet *Bellarminum*, qui in unctione frontis manuum impositionem quærit, nec minus *Durandum*, qui inter mysteria alapæ confirmandis infligi solitæ & hoc refert, quod Apostolicam manuum impositionem repræsentet; quod pari absurditate dici judicat, ac si quis Paulum eo tempore confirmatum dicat, quo summus Pontifex colaphum ejus ori impingi demandavit. Refutat & *Maldonatum* docentem, quod ecclesiæ ritus Confirmationis pro re nata mutandi libertas relicta fuerit, quo posito omnibus hæreticis Sacramentorum materiam & formam corrumpentibus fores latissime pandantur, & *Estium*, qui Lucam in describenda Samaritanorum Confirmatione, ex arcani disciplina, neque elementum neque verbum hujus Sacramenti prodere voluisse; quasi vero Evangelistæ in describendo Confirmationis Sacramento religiosiores & arcani tenaciores fuerint, quam in ritu baptismi & eucharistiæ describendo. Præterea non immerito dubitari posse existimat, an Apostoli pauperes, si chrisma illis conficiendum fuerit, balsamum, quod non sine ingenti pretio comparari potuit, tam copiosum habuerint, quantum omnibus baptizatis sufficere potuit? A Pontificiis ad *Pearsonium* aliosque Anglos Episcopales progreditur, & impositionem manuum Apostolicam, qua Spiritus S. Samaritanis collatus

 latus

latus est, cum hodierna Confirmatione, quæ inter Episcoporum prærogativas numeratur, nihil commune habere, partim ex Ministris manuum impositarum, partim ex effectu illius ceremoniæ concludit. Pearsonio asserenti, quod chrisma statim post Apostolorum tempora in Confirmatione seu simul cum manuum impositione adhibitum fuerit, opponit Justinum Martyrem, qui cum baptismi cerimonias ævo suo usitatas luculenter describit, nullam chrismatis mentionem injicit. Opponit Irenæum, qui dum Valentinianos opobalsamum in suo baptismo usurpasse refert, aperte indicat, ab ecclesiæ moribus illud institutum abhorruisse. Non igitur statim post Apostolorum tempora, sed tertio seculo ineunte chrisma & manuum impositionem in scenam prodiisse asserit, cum ante Tertullianum nulla istarum cerimoniarum mentio occurrat. Quæ cum ratione ordinis & modi in ecclesiis admodum variaverint, ex eo probat, quod ab Apostolis profectæ non fuerint. Notat autem easdem ceremonias baptismi partes fuisse, quod plurimis Patrum testimoniis confirmat. Oleum igitur & operam perdere Baronium concludit, cum pro Confirmatione varia dicta Patrum adducit, quæ de unctione baptismo conjuncta agunt. Verba *Prudentii: Cultor Dei memento, Te fontis & lavacri rorem subisse sanctum, et chrismate innovatum*, a *Cassandro* in hymnis ecclesiasticis ita exponi animadvertit, quod unctio chrismatis haut aliter fere baptismo, quam Corporis Dominici Sacramento Calix Sanguinis, conjuncta fuerit. In loco *Clementis Alexandrini* apud Eusebium, Baronium Christophorsoni versione deceptum fuisse ex Valesio observat, & perperam Baronium ex veterum monumentis Confirmationem suam derivare notat, cum hodierna Latinorum Confirmatio ab antiqua plurimum discrepet. De quæstione: an Confirmatio manusve impositio solis Episcopis reservata fuerit? Pontificios Doctores multum inter se digladiari, adductis variis eorum sententiis ostendit, & simul non eandem omnium ecclesiarum consuetudinem & praxin fuisse probat; & postquam etiam Presbyteris manuum impositionem olim concessam fuisse, ex Clemente Alexandrino, Concilio Eliberino, aliisque antiquitatis monumentis demonstravit, quibus de causis tandem in jus Præsulum Confirmatio cesserit, exponit, Coronidis loco de efficacia Confirmationis & Chara-

Charactere, quem fictitium hoc Sacramentum imprimere dicitur, nonnulla disserit.

Simonem Magum, cujus Josephus libr. 20. c. 5. meminit, eundem esse suspicatur cum eo, qui Act. VIII, 9. & sequ. memoratur. Etsi enim Simon Josephi, patria Cyprius fuerit, & ille, quem Lucas memorat, a Justino ex vico Samaritano, cui Gitton nomen fuit, oriundus perhibeatur, Justinum tamen in Simonis patria hallucinatum statuit. Neque enim *Stephani le Moyne* conjecturam probat, cui pro Gitton Cittium legere placuit, quasi Simon Magus non Γιτ]ιεὺς, sed a celebri Cypri oppido Κιτ]ιεὺς dici debeat; quæ conjectura Justini menti plane adversetur, siquidem expresse Simonis patriam in Samaria sitam addidit. Impostorem autem illum Samaritanum, quem cum asseclis suis a Pilato fusum & fugatum Josephus lib. 18. c. 5. Antiquitatum retulit, Simonem Magum fuisse, quæ Baronii conjectura est, a veri specie plane abesse, Basnagius observat. Non dissimulat etiam, suspectam sibi esse Irenæi aliorumque traditionem, referentium quod Simon Magus pro summo Numine se venditaverit. Confirmat suspicionem suam ex eo, quod ἀσύςαζα sint, quæ Patres primitivæ Ecclesiæ de Simone literis prodiderunt; ut cæteras ejus rationes taceamus. Fabulis accenset & illud, etsi ab Augustino traditum, quod suas & Helenæ imagines discipulis suis adorandas tradiderit, cum hoc imaginum cultu Judæorum & Samaritanorum animos plane a se abalienaturus fuisset, apud quos quantivis pretii videri volebat.

In historia Eunuchi Candaces a Philippo conversi notat errorem *Gregorii Nazianzeni*, qui Candaces Reginæ nomen ipsi Eunucho tribuit. Candacem autem illam ab ea diversam judicat, quæ a Strabone lib. 7. Æthiopibus imperasse dicitur. Disquirit, cur Lucas non Regis sed Reginæ meminerit, in cujus Eunucho per Philippi ministerium converso oraculum Esaiæ c. LXVI, 19. impletum asserit, ubi per Lud Æthiopiam intelligi probat. Dissentit ab iis, qui Eunuchi hujus patriam in Arabia statuerint. Refutat Baronium scribentem, quod Æthiopes eadem pene cum Judæis in religione senserint, & a Christianis non multum discrepaverint; cum tamen fœdissima idololatria & superstitione non secus ac Ægyptii, quibus ortum suum debuerunt, infecti fuerint, quod ex ipso Strabone probat,

bat, quem pro sua assertione statuminanda Baronius allegavit. Ex mentione circumcisionis, quam ab Ægyptiis Æthiopes didicisse Baronius refert, nata occasio Basnagio digrediendi ad quæstionem, utrum circumcisio ab Ægyptiis ad Hebræos transierit? *Marshamo* & *Spencero* affirmantibus inter alia opponit, quod Moses inter posteros Mizraim etiam Philistæos referat: si autem Ægyptii a primis gentis suæ incunabulis circumcisi sint, nullam idoneam causam adduci posse, cur hic ritus ab Ægyptiis ad Philistæos non descenderit, quos præputium retinuisse constat. Concludit igitur, post natos Philistæos demum Ægyptios circumcisionem usurpasse, eamque forte a Josepho Patriarcha didicisse. Ad Baronium reversus, absurdam ejus sententiam perstringit, qua statuit, Judæos, quod in Ægypto habitassent, ab Herodoto Æthiopes appellatos. In eo quoque Baronium reprehendit, quod omnes scriptores ecclesiasticos Eunuchum inter Proselytos numerasse dicat, ideoque Eusebium erroris arguat, qui Eunuchum illum religione Ethnicum fuisse statuit. Quod falsum esse Basnagius inde probat, quod præter Eusebium Nicephorus quoque & Chrysostomus Eunuchum pro Ethnico habuerint. Cum autem ex hac sententia sequi videatur, Philippum, non Petrum, ostium salutis gentibus reserasse, quod tamen officium sibi divinitus mandatum Petrus celebravit, nodum hunc ita solvit Basnagius, ut Cornelium a Petro prius institutum, quam Eunuchum a Philippo baptizatum arbitretur, cum Lucæ insolitum non sit, aut temporum ordinem negligere, aut cohærentia distrahere. Spectant etiam ad Historiam Eunuchi a Philippo conversi, quæ ad Act. VIII, 26 de urbe Gaza disserit, nec non de Scripturis ad Eunuchi exemplum legendis, quam in rem aurea Chrysostomi verba repetit, variaque exempla adducit, quibus manifestum reddit, omnis generis homines lectioni Scripturarum incubuisse.

Traditionem de Tiberio Christi apotheosin decernente, quam non Baronius tantum, verum etiam Casaubonus, Pearsonius, Huetius aliique clarissimi Viri ut veram amplectuntur, Basnagius falsam esse judicat. Nec obstare ait, quod *Huetius* objecit, Tertullianum Senatui Populoque Romano hoc Tiberii factum objicere ausurum non fuisse, nisi ex publicis commentariis & iis maxime, quibus res sub Pilato gestæ continebantur, res illa omnibus perspecta & cognita fuisset. Respondet enim, etiam Justinum Martyrem in Apologia, quam Antoni-

tonino Pio pro Christianis obtulit, statuam Simoni Mago positam memorasse, cum certum sit, Simonem Magum tali statua Romæ nunquam fuisse decoratum. Postea variis argumentis traditionem illam de Tiberio impugnat; qua occasione etiam de Pilati ad Tiberium literis & actis Pilati prolixe agit. Hæc ex Basnagii Observationibus ad A. C. 35. excerpere placuit. Nam ut ad reliquos annos progrediamur, rerum, de quibus tractat, varietas & copia nobis brevitatem sectantibus minime permittit.

MICHAELIS ANGELI FARDELLÆ UNIVERSA usualis Mathematica Theoria. Tomus Primus.

Venetiis apud Hieronymum Albritium, Anno 1691 in12 Constat plagulis 22.

RΕcensuimus nuper, *Actorum* mense *Januario pag. 40*, primum Tomum Systematis Philosophici, quod Clarissimus *Fardella* publico adornat, *Dialecticam philosophicam*. Hanc jam excipit *Dialectica mathematica universalis*, Tomus primus Theoriæ, qua universam usualem mathematicam traditurum se pollicetur *Autor*. Constabit ea quatuor partibus, quarum præsens hæc, & *prima* operis, organon est, ad universalis quantitatis naturam aperiendam comparatum: in quo media quædam universalia, generalis matheseos fundamenta continentia, ad recte geometrizandum afferuntur; quoq; adeo, tanquam modo & instrumento, ex cujuslibet quantitatis speciei genericis & communibus affectionibus detectis, ad mathematicarum propositionum expeditam resolutionem animus disponitur. *Altera*, *Dialectica geometrica*, specialia quædam & insigniora suppeditabit media, ad continuæ quantitatis seu extensionis naturam, proprietates linearum, planorum & solidorum intelligendam præparantia. Utriusque hujus dialecticæ usum & applicationem *tertia* præbebit, difficilioribus *Euclidis*, *Apollonii*, *Archimedis* & *Theodosii* propositionibus mira brevitate demonstratis; jactis insuper utriusque Trigonometriæ & practicæ Geometriæ fundamentis. *Quarta* denique, methodi totius fructus & coronamentum, palmaria Mechanicæ, Opticæ & Staticæ principia, quorum cognitio ad solidam experimentalem Philosophiam omnino requiritur, exponet.

Quod autem *primam* partem attinet, exordium ei *Autor* facit ab impedimentis, quibus amoliendis occupatum esse oportet animum, matheseos cognitione feliciter imbuendum. Præter naturalem enim ingenii defectum, languidæ & torpescentis phantasiæ, in qua confuse & perturbate rerum vestigia delineantur, quo laborantes inauspicato plane studiis applicantur mathematicis; Autori præcipue commemorantur, qui ab hominum incuria orti, solerti studio vitari possunt & corrigi: *Definitionum obscuritas, axiomatum per obscuros aut æquivocos terminos expressio, legitimæ & scientificæ methodi defectus*, quorum singulorum exempla ex Elementis *Euclideis* non una proferuntur; *affectata obscuritas, methodi difficultas* (cujus vitii ream analyticam recentiorum methodum, ab *Ægidio Gottignies* merito rejectam esse *Noster* contendit) *principiorum insufficientia, ingenii fastus* & *ostentatio*.

His indicatis, *primo* Dialecticæ hujus *libro* universales praxes, quibusvis quantitatibus communes, hoc est, vulgo sic dictæ computationum species, traduntur: quibus ratio præmittitur scribendi quantitatum dignitates, per literarum symbola, signorum item † & – significationes, tum ad mentem Algebraistarum communem, tum *Autoris*. Huic enim utrumque hoc signum est additionis, nullum vero subtractionis; ipsæque quantitates signo – affectæ, negativæ, non vero nihilo minores; adeoque subtractio additionis regulis perficitur: & hæc juxta scita *Logisticæ Gottignianæ*; a quibus tamen circa multiplicationem in hoc discedit, quod regulam Algebraicam, *– in – producit* †, ex Algebræ communis principiis, quod Patri *Gottignies* impossibile visum, demonstret. *Secundo* occupatur in calculo vulgaris arithmeticæ numerorum integrorum & fractorum: ubi se potissimum methodo *Matheseos universalis Malebranchii* usum *Autor* affirmat.

Tertio libro proportionum doctrinam aggressus, eandem etiam summo plurimorum labore nondum ita correctam & explanatam contendit, ut ulteriori non indigeat emendatione: desideratque etiam post novissimos *Tacqueti*, *Gottignies*, *Presteti* (autoris *novorum elementorum geometriæ* Gallicorum, nuperrime Parisiis auctius recusorum) & *Borelli* conatus, eam hujus argumenti perspicuitatem & evidentiam, quæ rigorosæ scientiæ competit, quam vero suis

medi-

meditatis illi conciliare ſtudet. Hoc ut conſequatur, proportionem nihil aliud eſſe pronunciat, quam v. c. quantum A, comparatum ad quantum B ejusdem naturæ; ut videlicet hac ratione proportio non conſiſtat in forma quadam abſtracta ſimilitudinis & relationis, ſed ipſum ſit concretum ſeu res, ſed tamen ut ad alteram comparata. Huic fundamento deinde ſuperſtruit doctrinam de proportionibus, proportionalitatibus & progreſſionibus arithmeticis & geometricis, bonamque partem propoſitionum *Elementi Quinti Eucl.* demonſtrat.

Quartus agit de compoſitione & reſolutione quantitatum: quo loco priores *Elem. ſecundi* propoſitiones analytice demonſtrantur, & radicis quadratis cubicæque extractio juxta formulas *Gottignianas* docetur.

Vltimo libro, analyticum ſive algebraicum artificium breviter expoſiturus, ſpecioſam ſive ſymbolicam Geometriam, a *Vieta* & *Carteſio* inventam aut reſtitutam, clave adhuc indigere conqueritur, qua tot tenebroſa ænigmata, quæ continet, Matheſeos Studioſis ſolvantur: cum *Carteſianæ* Geometriæ interpretes ita perturbate & ænigmatice ſcripſerint, ut neſciat, obſcuriorne habendus ſit textus an commentarii. Commendat vero *Sluſium*, *la Hire*, *Malebranchium* & *Sturmium*, qui præ cæteris analyticam artem facilem reddere ſtuduerint. Enixe vero optat, ut quandoquidem a Celeberrimo *Leibnitio* acceperit, calculum analyticum, quomodo a recentioribus Algebraiſtis proponitur, ita imperfectum & limitatum eſſe, ut problematibus pluribus, quæ neque plana, neque ſolida, neque linearia, aut alterius omnino certi gradus ſint, ſed ad transſcendentalem aliquam Geometriam ſpectant, ſolvendis impar ſit, ſolertiſſimus hic & incomparabilis Geometra, quæ circa analyſin feliciter excogitavit, poſteritati conſignare dignetur. Interea Autor *Analyſeos* rationem diverſis propoſitionibus ita exponit, exemplisque ſubnexis illuſtrat, ut tyronibus viam pandat, qua ad penitiora Symbolicæ Matheſeos arcana penetrare deinceps valeant. Subſiſtit autem in æquationibus quadraticis ſub latere affectis, earumque ſimilibus, binarum altiorum quarumvis dignitatum, quarum denominatores ſunt in ratione (juxta *Autorem* proportione) dupla.

DE LINEA EX LINEIS NUMERO INFINITIS ordinatim ductis inter se concurrentibus formata, easq; omnes tangente, ac de novo in ea re Analysis infinitorum usu.

Autore O. V. E.

ORdinatim applicatas vocare solent Geometræ rectas quotcunque inter se parallelas, quæ a curva ad rectam quandam (*directricem*) usque ducuntur, quæ cum ad directricem (tanquam *Axem*) sunt normales, solent vocari *Ordinatæ* κατ' ἐξοχήν. *Desarguesius* rem prolatavit, & sub Ordinatim applicatis etiam comprehendit rectas *convergentes* ad unum punctum commune, aut ab eo *divergentes*. Et sane parallelæ sub convergentibus aut divergentibus comprehendi possunt, fingendo punctum concursus infinite abhinc distare. Verum quia multis aliis modis fieri potest, ut infinitæ duci intelligantur lineæ secundum legem quandam communem, quæ tamen non sint parallelæ vel convergentes ad punctum omnibus commune, aut a puncto omnibus communi divergentes, ideo nos tales lineas generaliter vocabimus *Ordinatim ductas*, vel ordinatim (positione) datas. Exempli causa, si speculum aliquod, vel potius sectio ejus a plano per axem, cujuscunque figuræ positione datæ, radios Solares sive immediate, sive post aliam quandam reflexionem aut refractionem advenientes reflectat; isti radii reflexi erunt infinitæ lineæ rectæ ordinatim ductæ, & dato quovis puncto speculi (cæteris manentibus) dabitur radius reflexus ei *respondens*. Verum ego sub ordinatim ductis non tantum rectas, sed & curvas lineas qualescunque accipio, modo *lex* habeatur, secundum quam dato lineæ cujusdam datæ (tanquam *ordinatricis*) puncto, respondens ei puncto linea duci possit, quæ una erit ex ordinatim ducendis, seu ordinatim positione datis. *Ordine* enim percurrendo puncta ordinatricis (verbi gratia lineæ, cujus rotatione fit speculum paulo ante dictum, seu sectionis ejus per axem) ordine prodibunt lineæ illæ ordinatim datæ. Porro etsi eæ non concurrant omnes ad unum punctum commune, tamen regulariter duæ quævis tales lineæ *proximæ*, (id est *infinitesime* differentes, seu infinite parvam habentes distantiam) concurrunt inter se, punctumque concursus

cursus est assignabile, & his concursibus ordinatim sumtis nova prodit *linea concursuum*, quæ est omnium concursuum inter proximas locus communis, habetque hoc egregium, quod omnes ordinatim ductas, quarum concursu formatur, tangit, quam proprietatem, cum meditantibus satis appareat, demonstrare hic non est opus. Talis est *linea evolutione generans*, ea enim omnes rectas ad curvam evolutione generatam perpendiculares tangit, ex Hugeniano invento. Tales sunt lineæ plures *coëvolutione generantes*, quas Dn. D. T. excogitavit, & *quasi Foci* ab eodem introducti, cum concursus radiorum non fiunt in puncto, sed in ejus locum *Focus* est *linearis*, concursu saltem duarum proximarum quarumcunque formatus. Sed cum hæc non nisi ad rectas pertineant, sciendum est aliquid analogum & in curvis locum habere. Ita linea reflectens, quæ radios secundum quamcunque præscriptam legem a lucido, vel speculo aut lente (una pluribusve) datarum figurarum, venientes reddit iterum convergentes (divergentes aut parallelas) cujus constructionem in his Actis dedimus, formatur ex concursu infinitarum ellipsium (hyperbolarum aut parabolarum.) Et hinc quoque Methodus haberi poterat, problema illud prima fronte tam difficile solvendi: nam infinitæ illæ ellipses sunt ordinatim positione datæ, adeoque & linea concursuum data est, seu haberi potest. Et hæc Methodus ad multa alia præstanda aditum præbet, quæ alias vix videbantur esse in potestate. Quæ etiam causa est, cur viam hanc novam Geometris aperire voluerim. Res autem pendet a nostra *Analysi indivisibilium*, & calculus hujus Methodi tantum applicatio est nostri calculi differentialis. Nempe constituta semel æquatione locali (seu ad curvam lineam, unam ex ordinatim datis,) sed generali, (legem omnibus communem exhibente) hujus æquationis jam quæratur æquatio differentialis, modo mox dicendo, & ope harum æquationum habetur quæsitum. Et quidem cum linea alicujus curvæ ad punctum quodcunque in ea datum quæritur tangens, tunc etiam tantum opus est *æquationem ejus* curvæ *differentiare*, seu quærere æquationem, quæ sit differentialis ad æquationem curvæ localem, sed tunc *parametri* seu rectæ magnitudine *constantes*, lineæ constructionem, vel æquationis pro ipsa calculum ingredientes, quæ per *a*, *b*, &c. designari solent, censentur *unicæ* seu *indifferen-*

 feren-

ferentiabiles, quemadmodum & ipsa recta tangens, vel aliæ nonnullæ *functiones* ab ea pendentes, verb. gr. perpendiculares ad tangentem ab axe ad curvam ductæ. Verum tam *ordinata* quam *abscissa*, quas per *x* & *y* designari mos est (quas & *coordinatas* appellare soleo, cum una sit ordinata ad unum, altera ad alterum latus anguli, a duabus *condirectricibus* comprehensi) est *gemina* seu *differentiabilis*. Hic vero in nostro calculo præsenti cum non quæritur tangens quæcunque unius curvæ in quocunque ejus puncto, sed tangens unica infinitarum curvarum ordinatim ductarum, unicuique in suo puncto respondenti occurrens, adeoque cum quæritur uni ex his curvis assumptæ respondens punctum contactus, tunc contrarium evenit, & tam x quam y (vel alia functio ad punctum illud determinandum æquivalens) est *unica*; sed aliqua minimum parameter *a* vel *b* debet esse *gemina* seu differentiabilis, ea nimirum, qua variata etiam variantur curvæ ordinatim datæ. Et quidem, licet unius curvæ plures possint esse rectæ constantes seu parametri, (exempli causa ellipsis omnis, & hyperbolæ pleræque habent duas, cum parabola & circulus habeant tantum unicam,) tamen hic semper oportet ex datis eo rem tandem posse deduci, ut unica tantum supersit *constans* (in eadem curva) *variabilis* (pro diversis) alioqui modus ordinatim eas ducendi non satis est determinatus. Interim nihil impedit cum plures dantur æquationes determinantes, considerari plures parametros ut differentiabiles, cum etiam plures æquationes differentiales pro ipsis determinandis haberi possint. Et plerumque datur *constantissima* (una vel plures) seu parameter communis omnibus ordinatim ducendis; adeoque litera eam designans in calculo differentiali etiam manet indifferentiabilis. Hinc patet, eandem æquationem posse habere diversas æquationes differentiales, seu variis modis esse differentiabilem, prout postulat scopus inquisitionis. Imo fieri posse expertus sum, ut plures modi differentiandi eandem æquationem jungantur inter se. Hæc omnia explicanda essent distinctius, atque exemplis illustranda, si institutiones quasdam novæ nostræ *Analyseos infinitorum* tradere vellemus; sed ea res nec hujus est loci, & nec temporis nostri. Et qui priora nostra intellexerint ac porro meditari volent, ad hæc quoque non difficulter pertingent, & eo quidem jucundius, quod in partem inventionis venire sibi

ſibi videbuntur. *Vocabulis* utor ſubinde *novis*, ſed quæ ipſe contextus explicat, neque ego in verbis facile novare ſoleo, niſi cum evidens eſt fructus, non tantum ad brachylogiam, (alioqui enim vix licuiſſet hæc ſine multiplici calculo tradere) ſed & ad quandam, ut ita dicam, admonitionem atque excitationem mentis, atque univerſalia animo concipienda.

HISTOIRE ABREGE'E DE LA NAISSANce et du progres du Kouakerisme, avec celle de ſes dogmes.

i. e.

Breviarium hiſtoriæ de ortu & progreſſu Quackerismi, & dogmatum ejus.

Coloniæ 1692. in 12. plag. 9.

AUtor anonymus in præloquio libellum hunc legentibus placiturum eſſe ſperat, tum ob novitatem, quia huc usque hiſtoria de ſecta Quackerorum edita non ſit, tum quod comperta traditurus ſit, diu quippe in Anglia & Londini potiſſimum commoratus. Summe vero juſtum & neceſſarium eſſe monet, execrandos illos impoſtores, eorumque impietatem immaniſſimam, qua falſo religionis Chriſtianæ obtentu, totam veritatem Evangelicam deſtructum eant, recte noſſe. Queritur de autore libelli, qui titulum habet *Proteſtantis Pacifici*, in quo dogmata Quackerorum recenſeantur, ſed emollita & fucata, ut ſatis appareat, ſcriptorem illis addictum, aut ab iis deceptum eſſe. Deteſtatur imprimis ſtultam hominum illorum inſolentiam, qui nemini mortalium, quantæcunque dignitatis, honorem verbo aut geſtu exhibeant, cum tamen domi a famulis ſuis omnem cultum exigant. Taxat quoque *Commentarium Philoſophicum*, aliosque tractatus *Socini* & *Spinoſæ* veneno infectos, ea fere ſeveritate, qua *D. Jurius* in eosdem invehi ſolet, hujusque exemplo officium Principum & Magiſtratuum ad coërcendas hæreſes implorat, non quidem ut ferro & igne ſæviant, aut articulorum fidei numerum ultra modum extendant, & ſic Pontificiorum imitatione tyrannidem in conſcientias exerceant; ſed ut ea doceri jubeant, quæ ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria, & a

Christianis omnibus semper credita sunt. Dictum inde *Luc. XIV. 23. Compelle intrare*, & quæ *Matth. XXII, 11.* & seqq. de homine, qui veste nuptiali carebat, leguntur, ita explicat, ut minime concedat, Christum mandasse, ut fuste & gladiis homines in Ecclesiam compellantur; ejectionem vero hospitis indigni non de supplicio, sed de excommunicatione interpretatur. Historiam vero hanc suam pro Apologia veritatis Christianæ habet, cum maleferiati isti nihil aliud intendant agantque, quam ut Jesum Christum, Deum & hominem, ejusque beneficia & redemtionem ex animis hominum evellant, fidemque in alium, nescio quem, mysticum & chimæricum, cum veri Christianismi omnimoda & diabolica eversione substituant. Jam historiæ ipsius contenta referemus.

Cap. I. Inter Anglos haut paucos esse, qui ad melancholiam & enthusiasmum naturali quadam inclinatione propendeant, contemplatione plurimarum sectarum in regno illo abundantium certum esse putat Autor; quapropter etiam fatuorum & ex desperatione sibi ipsis manus inferentium numerum insignem ibidem esse dicit. *Georgium Fox* sive *Vulpem* nominat, ex infima plebe ortum & adhuc superstitem, qui sectæ initium fecerit. Hic, ut refert, cum stupido & vili ingenio esset, porcis ruri pascendis operam locavit; dein sub dominatu *Cromwelli*, licentia omnibus sectis indulta abusus, ex subulco propheta factus, per agros & vicos vagari, & obvios, qui ei auscultabant, monere de instantibus pœnis divinis, & ad emendationem atque abnegationem sui ipsius & quietem mentis cohortari cœpit, internum Dei lumen promittens. His artibus, tum specie quadam & robore corporis, viduam judicis cujusdam non deformem & præterea opulentam ad matrimonium secum ineundum permovit, simulataque per suspiria & tremores singulari & religiosa pietate, fusis etiam preculis, quas vocant, jaculatoriis, inclaruit, confluxumque hominum vagabundorum ad se concitavit, Mahometis propemodum exemplo, nisi quod armis uti intempestivum habebat; quanquam animum ei non magis ac illi defuisse judicat Autor, eundemque *Pennio* Londinensi, *Barclajo* Edinburgensi, & *Furlio* Roterodamensi imputat. *Foxum* autem, utut stupidum & agrestem, ad excogitandam propagandamque absurdissimam sectam non minus quam Mahometem indolem habuisse, ab experien-

tientia compertum fuit. Non possumus hic præterire magnam Autoris proterviam, qua hic, & infra *cap. VI*, doctrinam Ecclesiarum Augustanæ Confessionis cum insanis Mahometis deliriis, & fanaticis Barclaji erroribus comparare non erubescit, contraque manifestam veritatem, *Ubiquitariis*, quos vocat, exprobrat, quod corpus Christi substantia exuant, & in cœli atque terrarum spatia dissipent: sed elenchi meritam severitatem aliis relinquimus. Adminicula porro novæ sectæ hæc enumerat; *Primo* magnæ pietatis affectationem; *Secundo* tædium rixarum inter Episcopales & Presbyterianos, totque alias Anglorum sectas, quibus occurrebant Quackeri, omnia ad primum & simplicem, ut jactabant, Christianismum revocantes; *Tertio* libertatem prophetandi ex prætensa illuminatione divina; *Quarto* illecebras famæ, qua homines illi veluti cælo demissi celebrabantur, & inde alios omnes despiciebant, & ut pares aut inferiores, omissa omni honoris significatione, tractabant; *Quinto* denique licentiam publice docendi & vaticinandi, fœminis promiscue delatam, quæ eam tam avide arripuerint, ut unius viri loco centum prophetissæ exsurgerent. Narrat inde, ut fœminæ cætus, præter illos, quos cum viris communiter adeunt, nec illis lubenter ferentibus, separatos habeant, & inter alia de nuptiis veluti jus dicant. Hinc nulli uxorem obtingere, nisi ex muliebris illius synedrii arbitrio, ex fanaticis principiis definientis. Memorat, ab aliquot annis dissidia inter Quackeros enata fuisse, ita ut qui septentrionalem Angliæ partem incolunt, inspirationes fere derideant; eosdem tamen ideo Londinensibus exosos esse, & veluti pro hæreticis & excommunicatis haberi; hos enim, quemadmodum Pontificii in traditionibus, omnem autoritatis vim in inspirationibus ponere ait, ex quibus, quæcunque placent, in sacris aliisque negotiis decernere se posse jactent. Explicat postea Sacramentum sive Pascha Quackerorum, reconditum nempe & summum illorum mysterium, quo totam JEsu Christi historiam in meram transforment allegoriam & sensum mysticum. Hanc impietatem a sectatoribus *Henrici Nicolai* Amstelodamensis, *Foxo* instillatam esse. Ille enim in Belgio sectam collegit, quam *familiam sancti amoris* nominabat, de Christo in speciem aliquid docens, per quem tamen nihil aliud, nisi lumen hominis internum, id est, animam, ingenium & rationem intelligebat.

Cap. II. Cap. III. Cap. IV. Cap. V.

bat. Sequebatur inde, cognitionem literalem actorum Christi nemini necessariam esse, sed sufficere Spiritum Christi, quem veluti medullam, rejecto cortice, id est doctrina Scripturarum, teneant qui amorem Christi imitentur. Hoc Quackeri sagaciores manducationem Paschalem vocant; reliqua omnia ut carnalia & cum Christo sepelienda aversantur. Ex fonte hoc inquinatissimo alia perversissima fluunt dogmata, quæ in concionibus & libris spargunt, quasi mors, sepultura & resurrectio Christi, non nisi emblemata & figuræ sint officii ab hominibus præstandi. Putat tamen Autor, hæc non tam a simplicioribus majorique cœtuum parte, quam a subtilioribus sectæ Doctoribus capi & proferri, inprimis a *Barclajo*. Post palmarium hoc Quackerismi acroama, alterum notat, quod mysterium Trinitatis destruant, & terminos *Essentiæ* & *Personæ*, ut barbaros & falsos rejiciant. Christi etiam incarnationem non nisi de dono Spiritus sancti, quo Pater cœlestis illum repleverit, interpretantur, cujus & ipsi compotes & totidem Christi fieri queant. Hinc Socinianos, Arianos & maxime Sabellianos a Quackeris plurimum æstimari, *Pennium* speciatim Sabellii dogma sequi, idque regnante in Anglia Carolo II. edito libro defendisse, eo vero nomine in vincula conjectum, non nisi revocatis, quæ scripserat, dimissum fuisse. Alia impietas illis tribuitur, quod etsi fide in Christum salvari se dicant, pro objecto tamen fidei minime habeant mortem & satisfactionem Christi, sed saltem ad allegoriam & mysticum sensum, de quo supra diximus, respiciant. Evidens etiam est, & ex inspiratione, quam pro principio venditant, consequitur, nullam aut exiguam ab illis haberi autoritatem Scripturæ, non majorem nempe, quam Anabaptistæ & Suenckfeldiani illi assignant, cum singuli ex eodem Spiritu loqui aut scribere se glorientur, quo Prophetæ & Apostoli. Licet vero causari soleant, inspirationibus illis tantum fidem a se haberi, quæ cum ratione & Scriptura sacra congruant, facile tamen cavillationes inveniunt, per quas congruentiam qualemcunque effingant. Tanto vero deterior est hæc de inspirationibus jactantia, quia nisi hæc ex illorum phantasia præcedat & adsit, a precibus & exhortationibus prorsus abstinent, & absque ulla oratione diem incipiunt & finiunt, cibumque sumunt. Sic Atheismo & illusionibus ostium panditur, & Satanæ suggestiones pro divinis, quia harum motum & sen-

Cap. VI. Cap. VII. Cap. IIX. Cap. IX. Cap. X.

ſenſum mens humana non ſemper percipit, irrepunt. De tremore, quo corpus concutiunt, fracta voce loquuntur, frequenter ſuſpirant, aliquando etiam ſubito exclamant aut plorant, ſic cenſet Autor: quædam ex temperamento & phantaſiæ intenſione, plurima affectate & ex imitatione fieri; Diaboli etiam fraudes accedere. Notat tamen, deſinere jam fere tremendi morem. Examinat deinde dicta Scripturæ, quibus prædictum eſſe tremorem contendunt, inepte de corpore interpretantes, quæ ad animi affectus & timorem Dei referri debent: vane etiam ait prætendi, ac ſi reverentia ſacræ Scripturæ contremiſcant, cum qua tamen quilibet ex plebe ob inſpirationes æqualem habeat autoritatem. Citat hic peſſimam dicti, *ſcrutamini Scripturas*, depravationem ex Cathechiſmo Quackerorum: ajunt enim, non *imperative* ſed *indicative* loqui Chriſtum, ut innuat, Judæos in Scripturis Chriſtum quærere, idque fruſtra facere. Acerrime & pluribus perſequitur Quackerorum profanitatem, quod Sacramenta Baptiſmi & Cœnæ exterminaverint, negentque eo fine a Chriſto inſtituta eſſe, ut in Eccleſia continuentur, in qua rejectis omnibus externis, Spiritus tantum & veritas locum habere debeant. Refutat nominatim *Barclajum* ex Socini ſophiſmatibus Sacramenta impugnantem, & ea cum aliis factis inſtitutiſque Chriſti & Apoſtolorum, quæ pro libertate Chriſtiana mutari & omitti potuerunt, confundentem, verbi gratia, cum lotione pedum, abſtinentia a ſanguine & ſuffocato, & unctione ægrotorum. Hic vero Autor periculoſe diſſerit de miraculis, quæ hodie non ideo ceſſare opinatur, ut Theologi orthodoxi judicant, quia confirmata jam veritate Evangelica, opus illis non ſit, ſed quod veri deſint Chriſtiani, qui fidem illam miraculorum omnibus, ut putat, a Chriſto promiſſam ſectentur & impetrent. Meliora ſunt, quæ pro ceremoniis ſacris contra *Barclajum* diſputat, urgentem, quod illæ omnes poſt effuſionem Spiritus Sancti in feſto Pentecoſtes abolitæ ſint, & ad exemplum *Ezechiæ* regis æneum ſerpentem confringentis, vitari debeant. Cum vero ita ſentiant, mirum eſt, quod, teſte autore, Pontificios ab idololatria excuſent, dum Sacramentum adorant, imo Eccleſiam Romanam (forte quod viſiones, & myſticas interpretationes & opiniones probet) aliis præferant. Memorat hic dictum *Pennii*, qui interrogatus a *Jacobo* II Rege, quæ inter Romanam & Quackerorum religionem diffe-

Cap. XI.
Cap. XII.
Cap. XIII. & XIV.
Cap. XV.
Cap. XVI.

differentia esset, responderit, non aliam, quam inter pileum Regis & suum, quod ille gemmis & plumis decoratus sit, hic omni ornatu
Cap. XVII. careat. Examinat post hæc & rejicit quorundam ex Quackeris opinionem, qui Christum in ultima cœna corpus & sanguinem revera & naturaliter discipulis manducandum dedisse statuunt, in substantia nempe non crassa sed subtiliori: explodit quoque illos & nominatim *Poiretum*, qui corpus & sanguinem Christi valida & firma fide eorum, qui transsubstantiationem sibi persuadent, ex cœlo deduci censent, quia omnia possibilia sint credenti.
Cap. XVIII. Continuat hanc disputationem adversus eundem autorem, qui huic argumento conciliationem cum Pontificiis superstruit: ostendit tamen, aliam plane illum realitatem sive præsentiam proponere, quam Pontificios, quorum doctrinam ex Thoma & Scoto allegat & refutat, operose id agens, ut omnem præsentiam realem omnemque manducationem, præter mere spiritualem, removeat.
Cap. XIX. Speciatim exagitat commentum celebris inter Quackeros doctoris *Georgii Keits*, qui ex unione, qualis inter magistrum & discipulos est, præsentiam asserat. Veram denique & hucusque incognitam causam, cur Sacramentum Eucharistiæ Quackeri omiserint, Sacerdotibus Romanis in Anglia, ut notum est, occulte versantibus tribuit, & ex testimonio illustris cujusdam viri (*Robertum Boylium* innuens) refert, cum Cromwellus rigida jurisjurandi formula sacerdotes illos detegere & constringere vellet, illos pro solita & permissa sibi simulatione Quackeris accessisse, & mane quidem sacra Missatica secreto celebrasse, postea vero in cœtibus Quackerorum publice concionatos esse, & his omissionem sacræ cœnæ, cui ipsi, si Protestantium ritu haberetur, adesse non poterant, ut minime necessariæ, persuasisse. Propterea magnam inter Pontificios & Quackeros in Anglia familiaritatem & veluti sympathiam esse, ut mutuo sese tolerent & absque difficultate recipiant, cum *Quackerismus* non nisi *Quietismi* subtilioris species sit. Ipse Jacobus II Rex testatus esse dicitur, malle se Quackeris, quam ulli alii Protestantium Sectæ accedere. Utriusque certe consensum in hoc elucere contendit *Autor*, quod Quackeri non minus ac Jesuitæ in Protestantium Ecclesiam atrocissimis convitiis grassentur; imo illi inter primos fuerint, qui visiones Apocalypticas de Protestantibus explicaverint, ita ut horum cœtum Babylonem esse dicti-

dictitent, quidam etiam adeo protervi ſint, ut bina beſtiæ cap. XIII, v. 11. memoratæ cornua de Lutheraniſmo & Zuingliauiſmo interpretentur; quanquam & alii majori cum blasphemia Vetus & Novum Teſtamentum per ea intelligant. Addit, *Pennium* a multis pro Jeſuita haberi, & in aula regia ut talem in carcerem aliquando ductum eſſe, accuſatum, quod & Miſſam celebret, & in Quackerorum conventibus concionetur. Allegat etiam alium inter Quackeros celebrem, qui dixerit, ſi *Innocentius* XI. Pontifex impeditus non fuiſſet, aut diutius vixiſſet, futurum fuiſſe, ut aliam plane reformationem, Lutherana & Zuingliana longe meliorem procuraret, ex *Molinoſii* conſilio; quem & omnes ſcriptores myſticos, veteres novosque ex Pontificiis, Quackeri in maximo habeant pretio. Interim non tacet, ab Anglis in genere Quackeriſmum pro ſentina omnium hæreſium & receptaculo pravorum & inquietorum ingeniorum, nec pro ſecta Chriſtiana, ſed potius pro factione Chriſtianiſmo oppoſita haberi, quæ tolerantia prorſus indigna ſit. Refert quoque, Quackeros Jacobo II. in regnum ſuccedente publica lætitiæ ſigna dediſſe, Guilielmo erecto autem ad thronum extreme fuiſſe conſternatos, quod ab illo ex cauſis ſupra indicatis omnem favorem, ab hoc vero, utpote religioni Reformatæ addicto, nil niſi rigorem expectaverint. Licet itaque pecunia aditum in aula quæſiverint, deliberatum tamen diu in primo ſub hoc Rege Parlamento fuiſſe, an non ex regno proſcribendi eſſent, eoque inſignes viros ex proceribus inclinaſſe; tolerantiam vero eorum hac conditione decretam fuiſſe, ſi ſubſcriptis, quæ illis propoſitæ fuerunt, formulis, profiterentur, *credere ſe in unum Deum Patrem, & in JEſum Chriſtum, filium ejus, verum Deum & hominem, & quod Scripturæ ſacræ ſint divinæ, & a viris a Deo inſpiratis ad nos profectæ, unde & regula fidei & morum eſſe debeant.* His licet per procuratorem ſuum apud Parlamentum *Benjaminum Furlium* multa regeſſiſſent, tandem ſeſe ſubmiſiſſe; verendum tamen eſſe, ne promiſſa illa per cavillos malignasque interpretationes enervent. Ex hoc Parlamenti decreto hanc utilitatem ſperat Autor, ut poſthac non auſuri ſint Quackeri contra religionem Chriſtianam, ut conſueverant, publice declamare, utque ſimpliciores periculum ſectæ, cujus arcana nondum penetraverant, reſpicere, & ad verum Chriſtianiſmum ſeſe convertere incipiant. Cap. XXI.

Considerat hac occasione, cur eo modo, quo Quackeri tolerantiam & exercitium suæ sectæ impetrarunt, non etiam Romano-Catholici in Anglia tractentur. Statuit autem, veram & unicam caussam esse, quod Pontificiam potestatem, ejusque summum in omnes Reges imperium, & jus absolvendi a juramentis agnoscant. Huic igitur persuasioni si unanimiter & sincere renuncient, non dubitat, quin eandem tolerantiam sint impetraturi; maxime, si Religiosos cujuscunque ordinis removeant,& non nisi Sacerdotibus, quos vocant,secularibus & suæ nationis utantur. Multus inde est,ut pro facilius obtinenda tolerantia illa, ostendat idololatriam Pontificiis ob adorationem in Sacramento imputandam non esse, illorumque sententiam, quantum potest, æquissime, longeque mitius,quam Lutheranorum, de quibus in præcedentibus,ut diximus, acerbissime judicavit, interpretatur. Fatetur quidem,ab Ecclesia Anglicana Missam & adorationem illi annexam pro idololatria haberi, sed nemini, ut idem sentiat, vi obtrudi. Deinde juramentum,quod *Test* vocant, in quo itidem adoratio ista idololatrica vocatur, tantum a Magnatibus & Parlamenti Assessoribus exigi, neque cæteris ex populo injungi,aut jure injungi posse. In his quædam sunt, quæ censuram
Cap.XXII. apud multos incurrent. Epilogi loco epistolam *Barclaji* ad Legatum quendam producit,anno 1676. d. 24. Nov. scriptam, illique a *Furlio* exhibitam & postmodum typis vulgatam. Ex hac constare ait, Quackerismum, si mitissime de eo judicetur, *Deismum*,imo accuratius expendentibus merum *Atheismum* habendum esse. Statuit enim Barclajus, etsi utilia esse possint, quæ de Christo revelata sunt, vel etiam *per consequentiam* iis, qui revelationes agnoscunt, necessaria; absolute tamen sive *a priori* necessaria creditu minime esse, ne id quidem, ut credatur unum esse Deum & mundum creasse; unde sequitur, omnes homines ex lumine rationis suæ, quod illi Christum vocant, salvari. Concludit igitur,nihil abominabilius Quackerorum secta esse, aut ab ipso Diabolo in perniciem Christianismi excogitari posse. Deum tamen precatur, ut quoniam de obstinatis in errore suo nulla fere spes superfit, simpliciores saltem ad agnoscendum animæ periculum, & ad fidem in Christum pro nobis mortuum, ut unicum salutis asylum movere velit.

COVRS

COURS ENTIER DE PHILOSOPHIE &c.

i. e.

Systema generale Philosophiæ secundum principia Cartesii: Autore Petro Sylvano Regis. Tomi III.

Amstel. 1691. in 4.

DE primo Operis hujus Tomo in Actis proximi mensis *Martii pag. 135.* & seqq. diximus. Nunc reliquos duos perlustrabimus.

SECUNDUM incipit liber tertius Physicæ, quo postquam obvia passim quædam de rebus cœlestibus Autor doctissimus tradidisset, transit libro 4. ad Terram, quam docet ob massam, quæ pro ratione voluminis minus materiæ propriæ, adeoque & minus motus habet, contrudi versus centrum; & interiorem esse elementarem ac minus mutabilem, exteriorem vero facilius a subtili materia agitari. Ubi ex poris terræ interioris variis varia fluida deducit. Nam materiam subtilem in poris terræ quodammodo figi. Hos poros dividit in quatuor genera: esse enim undulatos, rectos (quorum superficies cava vel polita sit vel aspera) ramosos (seu ex pluribus communicantibus compositos) denique helicales. Materiam, quæ figitur in poris undulatis esse aquam, cujus proinde partes (essentiales, ut p. 135. Autor vocat) assimilentur exiguis chordis seu funiculis. Exeuntem ex poro materiam in eo fixam statim comprimi a secundo elemento, nec ita facile rursus dissipari. Fixam autem partem non assimilari toti poro (quippe nimis sæpe longo) sed parti ejus arctiori. In ramosis poris fieri aërem; esse autem ejus ramos facile plicatiles ob tenuitatem, & ob interlabentem materiam subtilem: sed & elasticos esse, quia si flectantur rami, eorum pori ab una parte fiant justo ampliores, ab altera justo arctiores; unde quantum ab una parte intrat, ab altera non ita facile exit. Id non ita fieri in aqua, cujus & pori sint ampliores, & spatium magis repletum. Ea occasione ex- p. 126. plicat constructionem sclopeti pneumatici. Materiam ramosam, sed magis crassam, minusque ramosam quam aër, constantem tamen ex partibus satis parvis, ut a materia subtili agitari possint, constituit oleum & sulphura. In poris rectis *Autori* fiunt sales, acres in poris intus asperis, acidi in politis. Liquidum vocat, quod per se in omnes partes intestino motu cietur, (talis est materia subtilis;) liquo-

liquorem vero vocat corpus, quod ita movetur a liquido interflu-
ente, ut aquam, oleum, aërem, & liquores compositos ex his pa-
p. 138. riter, & sale terraque admistis; ex quibus speciminis causa examinat
p. 140. vinum, & postea agit de æquilibrio liquorum. Si in vas plenum
uno tubulo pollicari apertum embolum per tubulum adigas ponde-
re libræ imposito, pars unaquæque vasis, quæ & ipsa sit latitudinis
pollicaris, vim libræ patietur, & reliqua proportione magnitudinis
(quod apparet, si in ea parte, quæ vim patitur, alium embolum finga-
mus, cum tali pondere expulsionem impediente.) Vide pag. 144. De
liquorum motu, atque inde ducto ascensu liquorum in tubis arctis
super libellam, *Autor* (post *Robaltum* ejus observationis inventorem)
156. seqq. quædam habet non spernenda, quibus & filtrationes illustrantur.
De metallis dubitat, an sint composita ex sulphuribus & salibus,
p. 184. an immediate ex materia subtili in terræ poris fixa: putat autem esse
corpora dura, quorum partes integrantes sint longæ & ramosæ, &
pro harum varia magnitudine aut subtilitate varia fieri metalla. At-
p. 196. que hinc utcunque deducere conatur singulorum metallorum pro-
prietates. Hydrargyrum componit ex partibus integrantibus ro-
tundis, politis, & perforatis magno numero pororum soli materiæ
subtili perviorum, præter poros, quos ipsæ partes integrantes relin-
quunt inter se; esseque liquorem non pinguem, sed macrum, quia
in guttas coit; humectare metalla potius quam vitrum & alia, quia
ob partium figuras multus aër inter ipsum & id, quod tangit, interla-
batur. Mineralium partes esse breviores & minus ramosas, quam
metallorum. Dividit ea in sales compositos, sulphura composita,
lapides. Sal commune constare ait ex partibus longis, rectis, cylindri-
p. 204. cis, acuminatis, rigidis. Et obiter narrat, quomodo accolæ ostii
Rhodani aquam fluvii dulcem terris arenosis sale marino impraegna-
tis immittentes, muriam inde obtineant aqua marina longe salsio-
rem, ac deinde (ut ad littora oceani) ope Solis & aëris evaporandam.
Partes salis petræ magis conicas esse, cæteroqui partibus salis commu-
nis similes. Quod si corpuscula valde sint brevia & rami fragiles,
putat *Autor* esse partes integrantes lapidum. Grana argillæ minora
esse & arctius jungi, quam arenæ. Ex partibus sabuli ita conjun-
ctis, ut pori maneant recti, fieri crystallum & adamantem; ex ipsis
sabuli jam formati granis cœmentatis lapides arenosos (le Grez.)
Exigu-

Exiguos ramos partium lapidis calcarii esse magis acutos & secantes, quam partium lapidis, ex quo fit gypsum. Marmora fieri ex argilla cujus pori impleti sulphuribus. Deinde satis diffuse de Magnete (cujus materiam derivat ex poris helicalibus) tractat, omnia fere ad *Cartesii* mentem exponens (nisi quod mavult materiam magneticam in poris terræ formare, quam accersere ex vortice Solis.) Addit, si metallum frangas, superficiem abruptam magis dentatam videri, mineralis fracti magis planam, quod in corporibus flexibilioribus partes mutuo altera in alterius poros suis prominentiis ingrediantur. Agit deinde de qualitatibus durorum & mollium vel liquidorum communibus, ut calore, flamma, frigore, acido & alcali, aquis fortibus, fermentationibus, vitro ejusque lacrymis, & nonnullis Chymicorum observatis, quæ jam *Emericus* ex philosophia corpusculari utcunque explicare tentaverat.

p. 220. ad 251.

p. 253.

Libro quinto agit de Meteoris, et pag. 358. disputat contra *Perraltum* autorem libri de fontium origine, & *Mariottum*, ex solis fluviis aquas fontium deducentes. Putat enim, aquam pluviam non admodum in terram penetrare, & ex canales allegantibus quærit, quis eos viderit; non quæsiturus, si a metallorum fossoribus cognovisset, aquam pluviam intra paucos dies ad aliquot centenorum passuum profunditatem in terram penetrare. Nostro *Autori* credibilius videtur, fontes nasci ex aqua marina sub montium radicibus existente atque inde in vapores elevata. Et p. 385. disputat contra *Mariottum*, qui Tr. *de motu aquarum* (p. 50.) observasse sibi visus est, novam Lunam inclinare ad ventum septentrionalem, intra dies tres vel quatuor versus orientem, inde ad austrum, occidentemque deflexum, & cum nova Luna ad septentrionem reversum; dum scilicet Luna tendens ad apogeum, aërem nonnihil attrahat, inter tropicos, unde alius aër a partibus polaribus affluat; & hunc ventum orientali junctum, qui ex motu terræ oritur, efficere ventum inter orientalem & septentrionalem medium, in medio zonæ temperatæ septentrionalis. Deinde explicat & illustrat, quæ *Edmundus Hallejus* de causis motus ventorum dedit. De maris fluxu & refluxu agens, tradit ex observatis *Coubardi* Professoris Hydrographiæ Regii in oppido Brest, maximum fluxum fieri biduo aut triduo a plena vel nova Luna, & plerumque biduo, ni venti obstent. Idem

p. 391. seq.

p. 408.

in portu *S. Malo* observavit *Mauvaison* Mathematicus: idemque fere in aliis Oceani Europæi locis notari, Autor ait, sed fluxum maximum
p. 449. magis esse tardum & magnum quo locus est septentrionalior. Agit & de columnis, & cognata illis specie nubium aquam elevantium, quas Galli Trombas vocant; & citat librum *anonymi* inscriptum:
p. 451. *Conjectures physiques sur quelques colomnes de nue*, quem ait exacte rem explicuisse, ex historia duorum ejusmodi meteororum, quorum unum visum Remis Augusto A. 1680, alterum in Provincia Briensi Aug. A. 1687.

Libro sexto tractatur de Plantis. Ex *Malpighii*, *Grewii*, aliorumque eruditorum nostri temporis cogitationibus quædam generalia exhibet, sed paucis; unde liber sextus physicæ brevissimus est, a pag. 467. usque ad 502. Septimus librorum agit de Animalibus. Rem Mechanicam animalium illustravere *Borellus* & *Perraltus*. De Anima bestiarum ita judicat in præfat. lib. 7: si quis statuat, esse in bestiis animam a corpore distinctam & separabilem, fatemur libenter, contrarium a nobis ostendi non posse, quin potius conjecturas innumeras huic sententiæ favere, quam nos maxime rationi con-
p. 632. sentaneam judicaremus, nisi fides obstare videretur. Statuit autem primam plantam, & prima cujusque speciei animalium paria a DEO ipso esse producta. In natura cerebri & nervorum explicanda, post *Willisium*, *Vieussenii* Neurologiæ autoris novissimi observatis crebro utitur. Lienem ait melius nosci cœpisse post *Malpighii* observationes. Et p. 539. ait, se fibras cordis tanquam musculi explicaturum, non tantum ex iis, quæ a *Stenonio* & *Lowero* publice, sed & quæ sibi ab egregiis Anatomicis sint demonstrata. Inprimis ex *Stenonio*, *Perralto*, *Borello* motum musculorum illustrat; & ex *Swammerdammio* & *Baylio* respirationem. Et ex *Blancardo* (*Anatom. Ref.* p. 206.) observat, diaphragma esse musculum duplicem. Opinionem novissimam circa generationem animalium (observationibus *Leewenhoekii* innixam, qui semina reperit plena
p. 642. animalculorum) judicat non spernendam, ac refert *Hartsoekerum* (Batavum) jam 17 aut 18 abhinc annis tale quid statuisse, & ad *Malebranchium* perscripsisse; quin & se vidisse tractatum manuscriptum in eandem sententiam ab *Hombergio* Germano (qui & laudatur Tom. 3. p. 292.) compositum, quo reddatur ita probabilis, ut non

non nisi ob novitatem mira aut extraordinaria nobis amplius videri possit. Cæterum Germina inde ab initio Mundi formata cum quibusdam doctis viris arbitratur: adde Tomi tertii pag. 19, 20. & 27.

Liber VIII Physicæ incipit TOMUM TERTIUM, ubi agere se profitetur de Homine, multa tamen & reliquis animalibus communia tractat. In præfatione, eorum sententiam probat, qui putant Animam non producere motus corporis, sed tantum dirigere; neque illos quidem omnes, sed tantum liberos. Atque inter conditiones unionis animæ & corporis hanc quoque ponit, ut ex motu corpori conveniente sequatur in anima voluptas, ex contrario dolor; item, ut abundantia spirituum faciat in anima benignitatem, robur audaciam, celeritas diligentiam. De Febribus agens citat *Minoti* tractatum de natura & causis febrium, qui febrim p. 40.
definit fermentationem extraordinariam in sanguine excitatam, ob materiam admistam, in quam principia sanguinis activa, seu partes spirituosæ agunt, ut eam reliquis partibus assimilent. In Paroxysmo febris intermittentis durante frigore, juxta *Autorem*, sanguis in venis p. 46.
densior lentius fertur ad cor; densior autem sanguis fit ex acido extraneo sulphura illigante; sed nitrum aëreum respiratione attractum, sanguinem iterum rarefacit, & acida præcipitat; verum tunc exaltato fermento fortior est fermentatio, unde calor, quo durante sulphura præcipitantur, donec acidis per glandulas cutis excretorias expulsis, sulphura iterum massæ sanguineæ reddantur. Febrem continuam simplicem esse putat sine coagulatione; malignam cum coagulatione; pestilentialem cum dissolutione sulphurum. Nam & apud Chymicos pinguia acido mediocri figi, a nimio dissolvi. Agit quoque de sensibus, & p. 97. disputat contra singularem *Perralti* opinionem de Tactu, qui putat animam particulis animatis ita peculiariter esse unitam, ut non ex partium, sed particularum discontinuatione dolorem sentiat. De Lumine tractans, notat falsum esse, p. 169.
quod vulgo jactant, ossa, cancros, ostrea pleniora esse plenilunio. Colores primarios seu radicales ita conatur explicare, ut color ruber p. 181.
oriatur, cum globuli luminis multo plus habent motus circularis quam recti; flavus, cum non adeo major est circularis recto; cœruleus, cum non adeo minor est circularis recto; violaceus denique, cum multo minor est circularis recto. Quia scilicet curvato radio

exte-

exterior pars curvaturæ rubeo-flava; interior violaceo cœrulea est; viridis autem color ex flavo & cœruleo mistis nascitur. Statuit, sulphura crassa & spongiosa lente mota, magnasque adeo umbras admistas habentia, facere colorem rubeum; si minores sint umbræ, mediocrisque adeo illuminatio, oriri flavum, majore scilicet existente sulphurum motu. Hinc ferrum & vitrum summo calore candescere, mox flava, denique rubicunda fieri. Sulphura subtilia, licet spongiosa, tamen colorem cœruleum dare, ob debiles umbras exiguitatemque intervallorum, unde radii minus detorqueantur, adeoque plus motus circularis retineant. Hinc flammam spiritus vini, & superiora flammæ candelæ cœrulei esse coloris. Alumen putat admisceri a tinctoribus, quod vi sua corrosiva superficies panni alteriusve tingendi corporis magis disjungat, & transparentem, atque adeo coloribus aptam reddat. Cæterum, etsi *Cartesio* adeo visum fuerit, lumen in instanti transmitti, ut in *Epistolis* alicubi dixerit, contrario probato, Physicam suam eversum iri; *Autor* tamen no-
p. 171. ster fatetur, lumen exacte loquendo non esse plane instantaneum:
p. 158. hinc negat, quod *Cartesius* statuerat, lumen consistere in conatu globulorum recedendi a centro vorticis; nec aliam caussam esse putat, quam quod in omni flamma partes terrestres in materia primi elementi natantes, impellant ambientes globulos elementi secundi.
p. 205. Examinat porro sententiam *Barrovii* de coloribus, ex *Diario Eruditorum Gallico 19. Novembris 1675*; & putat eadem posse explicare *Cartesianos* modo paulo ante dicto, qui videtur ex *Barrovio* sumtus. Supponit autem *Noster*, non tantum lumen consistere in globulis, sed & colores consistere in rotatione horum globulorum. Licet vero hæc concederentur, non ostendit, quomodo umbræ faciant rotationem ad colores necessariam. *Barrovius* videtur rem ad observationes quasdam generales reducere voluisse, sine hypothesi parum stabilita. *Autor* p. 220. pugnat contra *Rohalti* opinionem de corresponsu filamentorum duorum nervorum opticorum, ad hoc, ut objectum appareat simplex. Et pag. 244. disputat contra sententiam *Malebranchii*, in libro *de Inquirenda Veritate*, cur Luna horizonti propior, etsi a nobis remotior sit, oculorum tamen judicio major appareat, cum tamen mensurata ejus diameter reperiatur minor,
p. 293. quam ubi magis elevata est. Centrum ovale facit organon immediatum

diatum imaginationis; nervos enim venire ex corporibus ſtriatis, quæ veniunt ex media regione centri ovalis; ſpiritus autem animales formari in ſubſtantia cerebri cinerea. Agit deinde de paſſionibus ſeu affectibus, ad *Carteſii* fere normam. Si dolor aliquis neceſſario ferendus ſit, ſuadet, ut cogitatione ipſi imaginationem aſſuefaciamus: ita in ipſo actu patiendi minus gravem eſſe futurum. p. 305.

Poſt phyſicam doctrinam de homine, ſequitur doctrina *MORALIS*, ea ſcilicet quæ hominem ſingularem regit: nam ſcientiam gubernandæ Reipublicæ *Autor* ait a ſe Politicis profeſſis relinqui. In præfatione ait, nuperos quoſdam Autores (*Malebranchium* & ſequaces intelligit) pro Morali nobis Metaphyſicam dediſſe. Nam ad Metaphyſicam pertinere, quod ab iis aſſertum eſt, ſolum DEUM reddere homines felices; ſolum eſſe autorem voluptatis & doloris, animæque ſibi unitæ innumerabiles voluptates afferre; quicquid in ſe gerat imaginem Dei, id afferre voluptatem; animas creatas eſſe ad poſſidendum DEUM, aliaque id genus. Fieri enim poſſe putat *Autor* noſter, ut qui talia ſciat, ſua tamen officia ignoret. Videtur autem doctrina ejus moralis habere aliquid ex *Carteſii* & *Hobbeſii* placitis miſtum. Dividit Moralem in naturalem, civilem, & Chriſtianam.
Libro igitur primo agens de Amore ſui ſeu philautia, notat, aliarum p. 404.
rerum amores eſſe tantum ſpecies quaſdam proprii amoris, quatenus 405.
eæ nobis convenire videntur. Toties, inquit, nos male amamus, quoties nos amamus in rebus, quæ nobis non conveniunt. Itaque & DEUM fontem omnis boni recte amamus, cum amamus ut autorem verorum bonorum, quæ ratio talia eſſe cognovit: amore igitur electionis, non inſtinctus, amandus eſt DEUS. Ad DEUM ſic amandum excitamur, ſi cogitemus, nihil DEUM jubere, quod non ſit nobis optimum. Amorem autem DEI propter ſe, ſeu ſuper omnia, putat Autor eſſe rem divinam ex gratia particulari proficiſcentem, & propriam Chriſtianis. Videtur autem amoris vocabulum ſumere paulo generalius, ut ſit affectus, qui nos voluntate vel affectu jungat objecto,
quod nobis videtur conveniens, Ponit legem naturæ *Hobbianam*, ut p. 412.
pacem quæramus, ubi licet; ſin minus, bello nos paremus. Atque ita juri omnium in omnia eſſe renunciandum, id eſt, unumquemque
ſibi adimere jus alteri in certarum rerum uſu reſiſtendi. Cæterum, p. 414,
neminem obligatum eſſe ſtatuit ad patiendum mortem, alioſque 415.

ingentes dolores, atque ideo reos capitis jussu judicis ligari. Extorta etiam pacta notat servanda esse, ut si quid latroni promissum sit ad vitam redimendam. Sequuntur deinde virtutes & vitia, ex hoc principio pacis collecta. Ubi agit de nostris officiis respectu
p. 425. gloriæ DEI, inter alia putat, contra gloriam DEI esse, si quis dicat, DEUM in priore signo res cognoscere quam velle (in quo nescio an non plerosque habiturus sit dissentientes;) item DEUM nolle mon-
p. 432. stra, sed ex simplicitate legum naturæ ad ea ferenda obligari. Negat autem nos obligatos esse lege naturæ, aut consideratione divinæ gloriæ, ad multorum aliorum salutem nostræ vitæ jactura conservandam. Libro secundo *Autor* de societate civili agens, ex *Hobbii* doctrina tradit, omnes civitatis personas in unam personam civilem jus suum transferre. Tres autem esse formas Reipublicæ simplices, esse & formas ex his mistas. Personam hanc civilem habere absolutam potestatem, non quod ego tenear renunciare juri me defen-
p. 452 dendi, sed quod alii juri alios contra Rempublicam defendendi renunciaverint. Summam potestatem ait jus habere doctrinas stabiliendi, (sed non nisi circa res ad mores pertinentes) & in Rebuspublicis mere humanis præscribendi formam cultus divini. Notat autem, non posse Rectoribus limitatam potestatem concedi, quia qui satis virium habeat ad omnes protegendos, habiturus etiam sit satis ad opprimendam libertatem; itaque imperium absolutum esse malum necessarium, & minus nimia libertate. Privatos igitur respectu Principis vel Reipublicæ nil proprium habere. Inter diversas Respublicas jus gentium easdem servare regulas jubere, quæ locum habent inter privatos in statu naturali. Putat jure a nobis occidi animalia innocua,
p. 474. quia injustitia supponat pacta aut leges; quæ ratio forsan non erit ad
p. 470. omnium palatum. Collocat crimen læsæ Majestatis in declaratione subditi, qua Reipublicæ obedientiam neget, eaque ratione hostis fiat. Cæterum laudat Autorem *Tentamentorum Moralium*, qui vol. I. tract. 4. de mediis conservandæ pacis inter homines, multa præclara ab Autore hic prætermissa dixerit. Quæ deinde habet de prudentia civili & oeconomica, etsi multa egregia contineant, quia
p. 489. tamen pleraque apud alios recte tradita sunt, frustra indicarentur. Felicitatem collocat in satisfactione interna, quam animus recipit ex bono usu rerum, conservationi ipsius aptarum. Alia enim in
pote-

potestate non esse, adeoque nec laudem aut vituperium mereri. Sub finem ostendit, quanto status civilis sit melior naturali, in quo jus quidem omnibus in omnia sit, sed exitu careat. Libro tertio tractat de scientia morali Christiana. Ubi agit de pacto DEI cum Abrahamo, renovato cum Mose in monte Sinai, Exod. 19. pertinente primum ad Abramidas, deinde ad Israëlitas. Fuisse autem hujus divini juris interpretationem in manu Abrahami & Mosis; post mortem Mosis fuisse apud supremum Sacerdotem, potestate tantum temporali apud Josuam existente: in quo noster ab *Hobbio* recessit, ne quid juri Sacerdotum derogaret. Sub Eli Sacerdote summo, utramque potestatem fuisse unitam, ut & sub Samuele donec Reges fuere constituti, salva potestate spirituali Sacerdotum. Prophetas interim Messiam venturum prædixisse. Is demum, inquit, natus novum DEI fœdus cum hominibus percuti fecit, cujus vetus non nisi figura erat. Hoc fœdus pertinet ad DEUM Abrahami, sed secundum cultum a Christo præscriptum. DEUS ita colentibus promittit veniam peccatorum, & regnum cœlorum. Christum Autor ait præscripsisse obedientiam & fidem: vocationem Christi non imponere legem, sed incredulum jam judicatum esse; scilicet ex peccatis anterioribus contra naturæ leges. Ostendit denique, virtutes Christianas non differre a naturalibus, nisi intentione seu fine, qui non amplius est conservatio temporalis, sed gloria DEI, & salus æterna. Gloriam autem DEI intelligendam supranaturalem ex attributis revelatis. Potestatem temporalem ipsa Christi autoritate confirmari; spiritualem in Ecclesia, id est, Concilio Universali residere. Cæterum sub finem Tomi primi *Autor* specimen Dictionarii adjecit, quo complures Termini ordine Alphabetico breviter exponuntur.

p. 539.

DISSERTATIONES DUÆ. I. DE PASCHALI Latinorum Cyclo annorum LXXXIV. II. De Cyclo Paschali Ravennate annorum XCV: auctore F. Henrico Noris Veronensi Augustiniano, Serenissimi Magni Ducis Etruriæ Cosmi III. Theologo, & in Pisana Academia Professore.

Florentiæ, 1691. fol. plag. 18.

Cum eruditissimus Norisius in Opere *de anno & epochis Syro-Macedonum*, Florentiæ A. C. 1689 edito, suoque merito a nobis in

Actis anni 1690 p. 425 laudato, Fastos Consulares anonymi & ab eo conservatum *Cyclum LXXXIV annorum* recensens observasset, eundem Cyclum in sex tessaradecäeterides divisum a Latinis Patribus ad indicendas Neomenias Paschales, quas ex ætate Lunæ singulis ineuntium annorum cycli Kalendis prænotata deducebant, acceptum fuisse; animum adjecit ad cycli hujus Ecclesiastici rationem peculiari dissertatione declarandam. In hac ergo Clarissimus Auctor erudite, ut solet, ostendit, *cyclum* hunc *inventum*, vel reformatum saltem fuisse post Nicænam statim synodum, antiquatum autem circa Leonis & Hilarii Pontificum tempora. Ipsum porro Cyclum Ecclesiasticum, a Civili, qui Kalend. Januar. inchoabatur, diversum habuisse *initium*, nempe 31 Martii; sortitum quoque fuisse alium annorum *embolimæorum ordinem*: primum enim ejusdem annum fuisse embolimæum; sex vero embolimæos, qui in Cycli civilis tessaradecäeteride postrema collocantur, in Ecclesiastici statim altera positos, primumque mensem, qui in anno civili plenus est, in ecclesiastico cavum fuisse. Quum vero, qui de Paschate veterum Latinorum commentati sunt, *Cyclum Lunarem*, nescio quem, *Latinorum*, qui Cyclo Lunæ Alexandrinorum analogus sit, allegare soleant, atque ex illo derivare controversias, quæ post Concilium Nicænum Latinis cum Orientalibus intercesserunt, Clarissimus Norisius luculenter probat, omnia *dissidia*, quæ *de Paschatis die* in veterum Patrum monumentis commemorantur, ex ætate Lunæ in Cyclo annorum LXXXIV prænotata fluxisse, dubiumque diem Paschatis inter Latinos ac Orientales tunc fuisse redditum, cum in Cyclo anonymi Luna in Kal. Jan. numerabatur XXVI cum feria VI; item Luna XXVIII cum diversis feriis concurrens; denique Luna XXX incidens prima anni die in Sabbatum vel Dominicam. Id autem ut demonstret, breviter ex Victorio Aquitano Ecclesiæ Alexandrinæ & Latinæ Canones Paschales refert, Claviumque confutat, qui contendit, in Ecclesia Latina Dominica XIV Lunam proximo sequente Pascha semper celebratum fuisse, cum tamen ex Victorio aliisque manifeste constet, Latinos diu satis *Luna XV Pascha nullum* egisse, quia absurdum putabant, lætum ac festum diem resurrectionis recolere ea Luna, qua Christus crucifixus fuit ac sepultus. Ex hisce ergo conficit, Latinorum Cyclum Lunarem commentitium esse, veteribus

ribusque ſcriptoribus plane ignotum, idque argumentis pluribus additis evincit. Tandem poſtquam de periodo Victorii, quæ omnem quidem de menſe Paſchali diſcordiam inter Alexandrinam Latinamque Eccleſiam extinxit, ſed veteres tamen de die Paſchali contentiones reliquit, atque hinc a Dionyſio Exiguo ad Alexandrinorum Canones traducta fuit) nec non de Liliana reformatione pauca tradidit, *vitium Cycli Anonymi*, quo ſcilicet Novilunia cœleſtia olim pluribus diebus morabatur, deinde vero eadem prævertebat, corrigit, veramque ætatem Lunæ in ſingulis Kalendis Januarii ex Aſtronomicis Tabulis mediorum motuum deſignat, media Novilunia menſis Decembris ab A. C. 294 ad exitum usque Cycli in tabulam conjiciendo. Veritatem autem ſui calculi comprobat, dum eum exigit ad aliquot Eclipſes a veteribus commemoratas. Additum eſt huic Diſſertationi *Diagramma Cycli Civilis & Eccleſiaſtici LXXXIV annorum* in ſex Teſſaradecaëterides diſtributi, cujus initiũ cadit in annum Chriſti 298. Ex hoc unico ſtatim intuitu deprehenditur, quis anno Chriſti dato reſpondeat Cyclus Solis? quotus ſit annus datus in Cyclo LXXXIV annorum? quæ feria competat Kalendis Januarii? quænam ætas Lunæ ſit iisdem Kalendis? in quem diem incidat Neomenia Paſchalis? quis dies Paſchatis feſto ſacer? quænam ætas Lunæ in feſto Paſchali? quis anni civilis finis? quot dierum ſit annus Lunaris civilis? & tandem quot dies annus Eccleſiaſticus comprehendat?

Cæterum cum diſſertationem, cujus ſummam breviter jam recenſuimus, recens typis eductam Doctiſſimo Præſuli *Ciampino* miſiſſet Noriſius, ille huic auctor fuit, ut *Paſchalem Cyclum* in vetuſto marmore Ravennate ſcalptum, & in quo periodus continetur Dionyſiana, quæ veteri Latinorum Cyclo ſucceſſit, calenti adhuc a ſimili argumento ſtylo explicaret. Id quod feliciter etiam præſtitit in *Diſſertatione ſecunda*, licet tot undique difficultates in hoc argumento ipſum circumſtiterint, ut iisdem territus non ſemel hæſerit dubius, cuinam viæ tutius inſiſteret, cum non ſecus ac in Labyrintho ſinuoſis circumquaque anfractibus implicaretur, parumque abeſſet, quin retro legens veſtigia vix inchoatum iter abſolveret. Cyclus autem Paſchalis ille, de quo ſermo eſt, Ravennæ extat in Camera Eccleſiæ metropolitanæ *Cartilogio* denominata, lapidi, cujus diameter palm. Rom. 4½, inſcriptus, illumque a P. Cæſare *Pronti* Auguſti-

niano lineis ac versibus ad prototypum circumductis exscriptum exhibet Auctor dissertationis. Comparent in eo quinque enneadecaëterides in gyrum sigillatim circumductæ, ex quibus LXXXXV annorum Cyclus conflatur, inchoatus quippe ab A. C. 532, desinens vero anno 626. In totius rotæ circumferentia anni Cycli Lunaris eminent, hos sequuntur proxime anni Cycli Paschalis, ad quos in prima enneadecaëteride notati sunt dies, quibus in omnibus quinque Cyclis Lunæ XIVtæ Paschales contingunt, quæ eodem tenore per novendecim cyclorum quinque annos invariatæ recurrunt. Succedunt dies Paschatis, variæque in illis Lunæ ætates. Ultimus tandem gyrus annorum communium & intercalarium ordinem in Cyclo novemdecennali designat. Numerus autem VI ob laterculi angustias non binis numeralibus Romanorum notis, sed frequenter charactere Ϛ inferius tamen sinuato exprimitur, eo modo, quo numerus 6 in numo, quem in libro de Epochis Syriæ Clarissimus Auctor pag. 144 produxit. Hic ergo Cyclus vere Dionysianus ut explicetur, *capite primo* Doctissimus Norisius rem ipsam ab ovo, quod ajunt, repetens sequentia proponit: Quamvis Nicæna Synodus diuturnis de Paschali festo rite celebrando controversiis finem imposuisse visa fuerit, cum Dominicæ Resurrectionis solennia post Lunam XIV die Dominico, qui tum eandem, tum etiam Æquinoctium XII Kal. Apr. affixum proxime consequeretur, instauranda decrevisset, ejusdem etiam solemnitatis quotannis indicendæ cura Alexandrino Patriarchæ commissa, quod Ægyptii rerum Astronomicarum peritia cæteros antecellere dicerentur; graves tamen etiam post illud decretum contentiones inter Orientis ac Occidentis ecclesias erupisse. Latinos enim vetustos in celebrando Paschate ritus, quibuscum Alexandrinorum canones pugnabant, deserere recusasse, ac cum Cyclo annorum 84 uterentur, quo non modo Lunationes, verum etiam ferias perpetuo in orbem duci arbitrabantur, Alexandrinorum enneadecaëteridem recipere renuisse, quod hæc feriarum apocatastasin neutiquam in sui repetitione reddebat. His ergo motum *S. Cyrillum* Alexandrinum, quo jactatam Latinis sui ipsorum Cycli in feriis restituendis excellentiam ad enneadecaëteridem transferret, *Cyclum annorum XCV* excogitasse, qui ab A. C. 437 ad 531 quinque enneadecaëteridas continens non solum feriarum apocatastasin, sed Lunationes quoque
eodem

eodem quo prius ordine restitueret. *Victorium* deinde *Aquitanum*, *Cyclum annorum DXXXII*, ut Neomeniæ rectius indicarentur, ad Latinorum Canones partim deflexum contexuisse, nec sustulisse tamen controversias omnes Paschales. Tandem vero *Dionysium Abbatem*, cognomento *exiguum*, Græcis Latinisque literis excultum, a Petronio episcopo rogatum, *Cyclum Paschalem annorum XCV* concinnasse Cyrilliano succedaneum, initium quippe capientem ab A. C. 532, cum anno superiori ille exitum habuisset. Quia autem plerique Scriptores, in quibus etiam est doctissimus Auctoris Amicus, *Antonius Pagius*, in Dissertatione de Periodo Græco-Romana Animadversionibus in Baronii Annales præfixa, Dionysio tribuunt Cyclum DXXXII annorum, negatur hoc ipsum cum Petavio, & ex *Ceolfridi* Abbatis *Bedaque* testimoniis contra secus sentientes disputatur, Bedæque tribuitur, quod ab A. C. 532 ad 1063 Cyclum digesserit, qui tamen in alienum plane locum operum ipsius fuerit rejectus. Sed cum mirum videri possit, cur Dionysius Cyclo Victorii repudiato, Systema 95 annorum conscripserit, in quo ob intercurrentes bissextos dies Pascha varia ratione occurrit, cum tamen facili negotio Victorii Periodum ad Alexandrinorum Canones, quos secutus est, redigere potuisset; Auctor noster censet, Dionysio, cum sibi proposuisset Paschalem Ecclesiæ Alexandrinæ Methodum in Ecclesiam Romanam invehere, consultum visum fuisse, Cyrillianum Cyclum, qui hactenus in Ægypto ob Auctoris famam summa religione servatus fuerat, ad Latinos traducere, quibusdam regulis superadditis, quibus ejusdem Cycli defectus impediretur: respondetque ad illa, quæ ex Georgio Syncello de *Aniano*, Cycli 532 annorum apud Ægyptios auctore, objici possent. In *capite secundo* de *defectibus hujus Cycli* agitur, quorum unus ex Lunari anticipatione ortus veteribusque ignoratus Cyclis fere omnibus communis est, alter vero enneacontapentaëteridi proprius, quod scilicet exactam feriarum apocatastasin non continet; unde & Scaligero Cyrilliana Methodus non vitiosa solum sed & ridicula dicta fuit. Hunc tamen defectum non Dionysio solum, sed Cyrillo quoque perspectum fuisse, imo utrumque medelam eidem adhibuisse probatur. Quamvis autem Dionysianus Cyclus propositus publice, & a multis Ecclesiis admissus fuerit, non defuisse tamen in Italia, Gallia & Hibernia, qui eidem Victorianam periodum prætulerint, ex variis antiquis Auctoribus *capite tertio* erudite demonstratur. Quibus ita propositis, ad partes Cycli Ravennatis sigillatim explicandas Clarissimus Auctor descendit in *capite quarto*, primumque de *Cyclo Lunari* (cujus primus annus cum quarto decemnovennali componitur) ejusque differentia a decemnovennali stricte sic dicto agens, Scaligeri lapsum in hoc argumento acriter reprehendit. Erudite porro probat, Cyclum illum Lunarem methodi gratia ab illis ipsis, qui decemnovennali utebantur, inventum fuisse ad prodendam Lunæ ætatem in Kalendis præcipue Januariis, cum hoc, nisi per longiores ambages, ex alterius Cycli decemnovennalis tenore consequi non possent; nequaquam vero originem suam

debere

debere Julio Cæsari, sed *Cyclum Lunarem & Kalendarium Julianum*, quæ *Gauricus* (forsan alieno dolo deceptus) tanquam ex marmoreis tabulis Capitolinis exscripta venditarit, meram esse imposturam. In *capite quinto*, quod *Cycli decemnovennalis Paschalis* expositionem continet, notatur, methodum colligendi initii anni Paschalis a Luna XV, ac ejusdem finem statuendi in Luna XIV, qua usus Dionysius, a nemine unquam fuisse usurpatam, cum tot tamen gentes annos Lunares habuerint. Et quia in anno Cyclum decemnovennalem inchoante constituendo, nec Dionysius, nec Beda sibi constare videntur, sed modo aureo numero XIX, modo I, facere initium enneadecaeteridis, sententia illorum explicatur, & contra Petavium defenditur; Clavius vero, qui veteres Cyclum ab aureo numero III cœpisse scribit, refellitur. Tandem cum S. Cyrillus annis sui Cycli epocham ab imperio Diocletiani addiderit, Dionysius autem Tyranni memoriam nomenque perosus, notam chronologicam conditi abs se parilis Cycli ab æra *Incarnationis Dominicæ* nova methodo desumserit, Epocha quoque illa explicatur, ostendendo Dionysium æram suam ab incarnatione seu conceptione Verbi divini, quæ contigerit anno U. C. 754 Per. Jul. 4714 d. 25 Martii deduxisse, cum vulgaris nostra Epocha post Christum A. U. C. 753. Per. Jul. 4713 d. 25. Decemb. natum, septem diebus omissis a Kalendis Januarii A. Per. Jul. 4714 initium ceperit, ita ut natalis Christi secundum Dionysium fuerit d. 25 Decembris primo anno æræ vulgaris exeunte. Refertur quoque, Epocham incarnationis ad elapsum usque proximum seculum Galliam retinuisse, & hodie Florentinos quoque, tradito a majoribus ritu, eadem in publicis tabulis uti, ac pro anno a nato Christo 1691, numerare annum 1690 ab incarnatione Domini. Verum, quia *Epocham Vulgarem* Petavius, Langius, Ricciolius aliique ad Bedam auctorem referunt, quasi illam ex hallucinatione quadã pro Dionysiana posteris venditarit, contra accusationem illam Venerabilis Præsul defenditur, & secus sentientes variorum errorum rei peraguntur. *Caput sextum*, *saltum Lunæ* eodem die in Cyclo Dionysiano & Alexandrino committi docet, eumq; inseri a Dionysio primo Cycli anno, quo deinceps factum, ut inchoarit annum primum, non ut alios, a XV sed XIV Luna, quæ tamen ad præcedentem annum pertinet, ne unus primo anno dies deesse videretur. Id vero cum jam *Brideferto* Bedæ Scholiastæ incommodum visum fuerit, Bedaque in Cycli finem illum saltum rejiciendum arbitretur, in hujus sententiam concedit Norisius, Petaviumque verba Dionysii ac Bedæ non recte explicantem aliquoties refellit. *Ultimum* tandem *caput* in *annorum embolimaeorum* enneadecaeteridis *Dispositione* declaranda versatur, liquidoq; ostendit, octavum annum apud veteres embolimæum fuisse, secus ac Clavius contendit. Deinde progressionem embolimæorum annorum, quæ perplexa admodum est in Cyclo Dionysiano & Ravennate, exponit, simulq; docet, Bedam alia ratione menses intercalares disposuisse, nec rejecisse ad finem anni Lunaris, sed, duobus tantum exceptis, cæteros per varios anni menses digessisse, quo factum, ut aurei numeri II & XIII in diem 2 Decembris perperam fuerint constipati, qui tamen error in veteri Kalendario deinceps fuit emendatus.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno M DC XCII.

חכמת שלמה׃

SAPIENTIA SALOMONIS.

Amstelodami, imprimebat Josephus Atias, A. 451. h. e. Christi 1691. in 4. plag. 34.

AUtor est *R. Salomo Loria*, Judæus Austriacus, qui *R. Davidi Gansio* (in *Zemach David*) *lumen magnum, corona Israelis, miraculum temporis* salutatur, atque anno 5333. h. e. Christi 1573. mortuus fuisse dicitur; unde facile cognosces, sphalma irrepsisse typographicum in *bibliothecam Rabbinicam* clarissimi philologi *Joh. Buxtorfii*, patris, p. 316. edit. Basil. 1640. cum ibi *ante 400. annos floruisse* feratur. Continet autem hoc criticum opus, minuto charactere quadrato ac perquam nitido recusum, *varias lectiones* tum quoad *textum* Gemaræ, tum quoad *Raschi* commentatorem itemque תוספות *Additiones Talmudicas*, sed non nisi in Massichthoth sequentibus, ac hoc omnino ordine collocatis: *Beracboth, Schabbath, Pesachim, Beza, Jebhamoth, Kethubboth, Gittin, Kidduschin, Sota, Succa, Sanhedrin, Schebhuoth, Maccoth, Babba Kama, Babba Mezia, Babba Bathra, Nidda, Cholin, Erubhin*. Librum jam olim Cracoviæ a. שלוה 341. Christi 1581. editum fuisse, ex *Siphthé Jeschenim* R. Schabbetai Strimeri compertum habemus. Omnis ejus utilitas huc fere recidit, quod germana & antiqua lectio tractatus alicujus Talmudis Babylonici ad fidem optimorum MSCtorum recensita hinc hauriri queat. Quandoque tamen de sensu etiam ac justa interpretatione difficiliorum locorum solicitus est Noster, & ex margine codicum suorum affert figuras ligno insculptas, quæ tractati-

 bus

bus non unis, præsertim *Schabbath, Succa, Babba Bathra* & *Erubhin* non temnendam lucem fœnerantur.

IN LACTANTIUM DE MORTIBUS Persecutorum notæ Nicolai Toinardi Aurel.

Parif. apud Arnulphum Senenze 1690. in 8. plag. $9\frac{1}{2}$.

Aureum Lactantii libellum de mortibus persecutorum e tenebris, quibus per multa secula hactenus immersus fuerat, primus eruit, notis suis illustravit, & in Miscellaneis suis Lutetiæ Parisiorum A. C. 1679 publicavit celeberrimus *Baluzius*. Vix in Gallia vulgatum avide exceperunt Angli, & anno statim proximo 1680 novis scholiis ornatum Oxonii imprimi curarunt. Secuta est A. 1684 in Finlandia editio Aboensis cum notis *Johannis Columbi*, quibus etiam *Gisberti Cuperi* observationes intermixtæ sunt. Eodem anno Oxonii, & Cantabrigiæ A. 1685, cum cæteris Lactantii operibus opusculum illud prodiit. In utraque editione, quarum prior *Thomam Sparkium* autorem agnoscit, novæ annotationes ad hunc Lactantii libellum accesserunt. Neque tamen Baluzius & cæteri, qui in hunc libellum commentati sunt, ita omnia exhauserunt, quin *Nicolao Toinardo* spicilegium aliquod relinquerent, e cujus observationibus præcipuas impræsentiarum referemus.

Dixit Lactantius libr. 4. Instit. c. 10. Judæos anno quinto decimo Tiberii Cæsaris duobus Geminis Consulibus *ante* diem decimum Calendarum Aprilis Christum cruci affixisse. Contra in libro de mortibus persecutorum c. 2. ait, Christum a Judæis cruciatum seu cruci affixum extremis temporibus Tiberii Cæsaris *post* diem decimum Calendarum Aprilis, duobus Geminis Consulibus. Duo hæc Lactantii loca sibi contraria non esse statuerat Baluzius, cum ex l. anniculus 132. Dig. de verb. signif. Pauli JCti autoritate probari posse videatur, perinde esse, sive quis dicat, ante diem decimum Calendarum, sive post diem decimum Calendarum. Verum Toinardus accedit ad sententiam *Henrici Norisii*, qui in illustri opere Cenotaphiorum

rum Pisanorum Pauli verba aliter interpretatus est. In eo tamen Norisio non suffragatur, quod dicit, Lactantium, cum designaturus esset tempus diei, qua Dominus passus est, videlicet d. 23. Martii, scripsisse juxta stylum Astronomorum, qui diem a meridie præcedentis ad meridiem insequentis diei numerare soleant, unde ipsis dies 23. Martii post meridiem dicatur post diem decimum Calendas Aprilis. Nihil enim Lactantio in re minime Astronomica cum Astronomis fuisse censet, neque Lactantium præcise diei partem, qua Dominus crucem subiit, sed ipsum tantum diem indicare voluisse. Planissimam ergo viam duo illa apud Lactantium loca conciliandi hanc esse arbitratur, si posterior, quem librariorum vitio corruptum esse non dubitat, ex priori corrigatur. In Columbi ad eundem Lactantii locum observationibus notat, eum verba Marci IX,2. μεθ' ἡμέρας ἓξ perperam de sexto die inchoato interpretari, cum Lucas in loco parallelo ὡσεὶ ἡμέρας ὀκτὼ numeret, adeoque Marci verba de die sexto non inchoato sed exacto explicanda esse innuat. In ipso Lactantio animadvertit, quod in chronologiam non leviter impegerit, cum Christum duobus Geminis Consulibus cruciatum scribit, quorum consulatus anno vulgaris æræ 29, & quoad priores menses usque ad 19. Augusti imperii Tiberiani anno quinto & decimo respondet. Cum enim Lucas c. III, 1. Johannem Baptistam decimo quinto Tiberii anno publicum suum ministerium inchoasse dicat, statuendum fuerit, si Lactantii calculus admittatur, intra paucos menses omnia peracta a Christo fuisse, quæ ab ipsius baptismo ad mortem usque referuntur. Profert hæc imprimis in gratiam *Harduini*, qui in Antirrhetico suo arbitratur, Christum passum anno 29. æræ vulgaris, cum Patres id sub Consulatu duorum Geminorum factum dicant, & præterea Judæorum ritus & Astronomicæ tabulæ in illum annum consentiant; cui respondet Toinardus, se neque Judaicorum rituum, neque Astronomicarum tabularum rudem non videre, qua ratione characteres diei passionis Dominicæ convenientes applicari ad annum vulgaris æræ 29. queant; Patres autem quanto magis ob vetustatem prædicentur, tanto minus fidei in rebus chronologicis mereri, cum Christum crucifixum docere contenti, rerum gestarum ordinem & temporum articulos tam accurate non attenderint.

Ad verba Lactantii Petrum sub Nerone Romam advenisse dicen-

tis notat, ex Henschenii, Papebrochii & Pagii sententia 3. Cal. Jul. Coss. Nerva Siliano, & Vestino Attico, i. e. A.C. 65. Petri martyrium contigisse, idque dubio procul veritati magis congruere, quam quod in fastis Idatianis asseritur, nempe Petrum & Paulum Nerone III. & Messala Coss. h. e. A.C. 58. passos fuisse, cum tamen ex Tacito constet, ante annum Christi 64, quo Lecanius Bassus & Licinius Crassus consulatum gesserunt, Neronem in Christianos sævire non cœpisse. Si ergo juxta Lactantii sententiam Petrus non ante, quam cum Nero imperaret, Romam venit, & juxta indiculum depositionis Martyrii a Bucherio editum 8. Cal. Mart. seu d. 22. Februarii Romanam cathedram fundavit, Petrus non amplius quam 10. annos, menses 4. & dies octo a constituta Romæ cathedra vivere potuit, siquidem Nero anno Christi 54. d. 13. Octobris imperare cœpit. Notat præterea Toinardus constare, annum Christi 43. Claudii 3. extitisse, cum Petrus per Angelum carcere eductus est, quod se in tractatu de Numismatis Herodiadum ex nummis ostensurum pollicetur. Quo posito Petrus 25. annis ante suum obitum cathedram Romæ constituere non potuit, nisi dicatur, quod biennio ad minimum, priusquam ab Agrippa in vincula mitteretur, Romam excurrerit, indeque in Judæam reversus fuerit. Sin ista excursio parum probetur, nec cum serie rerum in Actis Apostolicis consignatarum cohæreat, tum primus Petri in urbem adventus, Toinardo judice, non ante annum Christi 44. fieri potuit, a quo tempore usque ad ejus obitum non plures quam 21. anni numerantur.

Domitiani persecutionem A. C. 93. cœpisse existimat Pagius, idque probat ex Taciti loco, qui Agricolam (A. C. 93. d. 23. Aug. mortuum) felicem prædicat, quod evaserit postremum illud tempus, quo Domitianus non per intervalla & spiramenta temporum, sed continuo & velut uno ictu rempublicam exhausit. Henricus Dodvvellus in dissertatione de paucitate Martyrum, ut hanc persecutionem brevissimam fuisse probet, ex Brutii verbis apud Eusebium libr. 3. c. 18. contendit, non nisi anno Christi 95. ecclesiam a Domitiano vexatam fuisse. Verum Pagio Toinardus respondet, ex Taciti verbis id tantum colligi posse, quod Agricola ante vivis excesserit, quam Domitianus uno quasi ictu rempublicam exhauriret, neque ex eo sequi, quod Domitianus eodem anno, quo Agricola mortuus est, Christianos vexare

xare cœperit, cum præsertim respublica primum, ac deinde demum ecclesia male ab eo habita fuerit. Neque tamen in Dodvvelli sententiam concedit, cum ex Brutii verbis nihil aliud deduci possit, quam anno 95. persecutionem Domitiani maxime efferbuisse. Mediam ergo viam eligit, & statuit, Domitianeam persecutionem cœpisse mense Februario anni 94. Antequam autem hanc dissertationem aggrediatur, notat Chronicon Paschale initium Domitianeæ persecutionis annectere anno Ch. 92, non 93, ut putavit Pagius, quem & in eo hallucinatum scribit, quod chronici hujus autorem in consignandis olympiadibus Eusebianam rationem sequi sive uno anno eas antevertere asserat, licet revera duobus annis ab autore chronici antevertantur.

In historia Decianæ persecutionis notat Toinardus, Decios imperasse ab illo temporis spacio, quod est inter 17. Jun. & 19. Oct. anni 249, usque ad finem Novembr. anni 251, & Chronici Paschalis autorem Decii imperium intra unius anni spacium perperam definire. Adducit ex eodem chronico locum de martyrio Pionii, quem in mendo cubare suspicatus est. Ac primum quidem pro δ' εἰδῶν Μαρτίων seu 4. Id. Mart. putaverat reponi debere 4. idus Julias. Dicit enim Autor chronici, Pionium passum 4. Id. Martii, quod est secundum Asianos mense 6. die 12. sabbati hora decima. Atqui neque anno 251, ad quem Pionii martyrium in illo chronico refertur, neque per totum Decii imperium ullum Sabbatum, quod sit mensis dies 12, cum aliquo die quarto Iduum connectitur. Deinde pro μηνὶ ἕκτῳ seu mense sexto legendum putaverat: μηνὶ αὐτῷ mense ipso sive eodem. Postea tamen mutatio Martii in Julium audacior visa est. Censuit itaque vere ab Autore chronici Paschalis scriptum fuisse ante IV. Idus Martias, sed Martium ibi intelligendum esse Xanthicum, qui in Asianorum Proconsularium anno solari sextus est, ducta dinumeratione a mense Dio, qui init d. 24. Sept. quemadmodum Xanthicus d. 22. Februarii. In hac sententia confirmatus fuit, cum crederet, Pionium anno 250. passum fuisse, quod in actis ejus secundus Decii consulatus indicat. Statuit autem cum in actis Pionii, tum in chronico Paschali vocabulum sabbati in die martyrii Pioniani perperam additum fuisse a quodam sciolo, qui cum nosset, Pionium in carcerem missum fuisse die sabbati & quidem magni, diem quo Pio-

 nius

nius in carcerem missus est, cum die passionis nullo discrimine habito confudit. Cæterum unde sabbatum illud, quod erat d. 23. Februarii Juliani anno 166. quo Polycarpus passus est,& anno 250. quo Pionius comprehensus est, in utriusque actis magnum appellatur, nescire se dicit, an quisquam hactenus assecutus fuerit, & sibimet ipsi quoque, an assecutus fuerit, diffidit. Suspicatur tamen, sabbatum magnum ab Asianis Proconsularibus vocatum fuisse, quod primam Quadragesimæ Dominicam præcessit, quemadmodum Judæi sabbatum Paschati imminens magnum appellarunt, cum Asiani Quartadecimani fuerint,& in rebus ad Pascha spectantibus multa cum Judæis communia habuerint. Nec obstare dicit, quod Asiani cum Quartadecimanis pascha decima quarta Luna celebraverint (quod anno 166. & 250. d. 2. Aprilis feria 3. factum est) cum Quartadecimanis idem ac cæteris Christianis Quadragesimæ initium fuerit. Obiter emendat Josephum lib. V. de bell. Jud. c. 25. p. 888. ed. Gr. Lat. D. ubi pro *τετάρτῃ δύσρου μηνὸς*, legendum monet, *δευτέρου μηνός*. Monet etiam Juris studiosos & alios Codicis Justinianei lectores, unius anni anachronismo peccari usque ad Diocletiani tempora in numeris æræ Christianæ, qui legibus illis appositi sunt, e. g. quando legibus, quæ Coss. Æmiliano & Aquilino latæ sunt, annus 250. pro 249. subjicitur. Quem errorem ab Onuphrio Panvinio ejusque Fastos sequentibus commissum in Annalibus suis Baronius auxit, cum is duorum annorum anachronismo peccaverit, ad quem lapidem in hodierna chronologiæ luce etiam annalium Francorum scriptorem Cointeum impegisse, miratur Toinardus. Idem observat, nuperum Chronici Paschalis editorem Dn. du Cange diffusissimæ quidem lectionis virum, sed chronologiæ minus peritum fuisse, indeque temporis notas Chronico huic additas, in quibus Ducangius aliena opera usus est, magna sæpe confusione laborare. Antequam ad alia progrediamur, notamus & hoc, Cl. Autorem, cum hæc de Polycarpi & Pionii martyrio scripsisset, in monito ad lectorem, quod epistolæ dedicatoriæ præmisit, profiteri, quod probabile sibi videatur, ipso magno sabbato Judaico, quod decimam quartam Lunam Paschalem proxime præcedit, Polycarpi martyrium contigisse d. 26. Mart. A. C. 147. Pionium autem comprehensum fuisse sabbato quoque magno d. 22 Mart. A. C. 251, & martyrio affectum d. 12. septimi Asianorum mensis seu d. 5. Aprilis,

fis, quam sententiam tueri cupientibus consulatuum, utpote actis Proconsularibus perperam adjectorum, nullam rationem habendam esse docet.

Cum Lactantius c. 11. Apollinis Milesii meminerit, notat Toinardus, Apollinis apud Milesios cultum pluribus nummis confirmari, e quibus produxit e gaza Regia numisma æreum Julii Veri Maximini Imperatoris capite radiato, cum hac inscriptione: AT. K. I. OTHPOC. MAΞIMINOC. i. e. Imperator Cæsar Julius Verus Maximinus; item: AMICOT ΕΛΕΤΘΕΡΑC ET. CΞH. i. e. Amisi liberæ anno 268. Comparet in eodem nummo Apollo sedens, dextra lyram tenens; Serapis stans, dextra spicas, sinistra lanceam; infra inter utramque figuram globus; in imo: AMICHNΩN MIΛHCIΩN. Nummi hujus occasione de duplici Amisenorum æra disserit, quarum prima incipit ab anno Periodi Julianæ 4667. U. C. 707. ante Christum 47, cum Julius Cæsar Amisenos libertate remuneratus est, quod Pharnaces Mithridatis filius parricida virilitatem illis ademisset, ut præter alios testatur Dio; apud quem, ubi de Pharnace agit, pro ἀπέκτεινε legendum est ἀπέτεμε exsecuit, quod hactenus in Dione nondum emaculatum Toinardus miratur. Altera autem Amisenorum æra ducitur ab anno periodi Julianæ 4683. U. C. 723, quando Amiseni necato vel expulso Stratone Tyranno libertatem sibi armis quæsiverunt. Utramque æram nummis quibusdam illustrat. Tertiam autem Amisenorum æram, quam Pagius in addendis ad Criticam Baronianam ex nummo quodam Ælii Cæsaris adstruit, quem e gaza Regia a Toinardo sibi transmissum laudat, Toinardus falsi arguit. Non dissimulat quidem, se ad Pagium, quæ in Criticæ Baronianæ appendice memorantur, scripsisse; verum addit, se per literas Amici dolo non malo deceptum fuisse, cum neque ad gazam Regiam, neque ad Ælium Cæsarem numisma illud pertineat. Animadvertit & Holstenii errorem, qui in notis ad Stephanum de Urbibus voce Ἀμισός Caracallæ nummum refert, Amisi cusum, in quo ait esse literas CNE, cum tamen numeri isti neutri Amisenorum æræ conveniant, & legi debeat CME, seu 245.

In notis ad caput 15, Eusebii locum ex libr. 8. hist. eccl. c. 1. adducit, eumque neque a Christophorsono, neque a Valesio recte intellectum atque redditum ostendit. In capite 17. Lactantii, pro ripa Stri-

Strigæ reponi cupit ripam Istricam seu Danubianam. Neque enim acquiescit in *Henrici Dodvvelli* conjectura, quam in Actis nostris A.1685.mens. Jun.p.266. recensuimus. Quale autem illud Diocletiani iter a Lactantio descriptum fuerit, ex Itinerario Antonini explicandum censet Toinardus, cujus rei gratia integrum illum locum de duplici itinere a Viminacio ad Nicomediam ex Antonini Itinerario describit, & concludit circuitum ripæ Strigæ, per quem Diocletianus Ravenna Nicomediam venit, nihil aliud esse quam varios flexus Istri seu Danubii inferioris. Et hanc palmariam observationem acceptam refert illustrissimo cuidam Abbati, in quo præter stupendam eruditionem eam esse modestiam dicit, ut nomen suum celari velit. Intelligit forte Abbatem Ludovicum du Four, a quo se plura edoctum infra profitetur.

Caput 18. Lactantii, ut eo melius intelligatur, integrum exhibet, & non modo versiculis, verum etiam nominum Diocletiani & Galerii Maximiani adjectione distinguit, & præterea utriusque verba, ut a Lactantii verbis distinguantur, charactere Italico exprimit. In notis ad illud caput inter alia falsum esse dicit, quod Nerva imperium Trajano vivus tradiderit, etsi post *Dodvvellum* in appendice ad dissertationes Cyprianicas ita sentiat *Gul. Loydius* Asaphiensis Episcopus in Nervæ & Trajani canone, quem Toinardus curiose apud se servari scribit, dum in opere chronologico, quod a prædicto Episcopo paratur, prodeat. Notat etiam Dazam a Galerio Maximiano adoptatum, non Maximinum sed de pleno ipsius nomine Maximianum fuisse appellatum, quod nomen etiam in duabus thermarum Diocletiani inscriptionibus apud Gruterum, & passim apud Græcos scriptores ei tribuitur, unde suspicioni locus relinquitur, quoniam jam duo essent Maximiani Herculius & Galerius, discriminis ergo Dazam non Maximianum sed Maximinum dici cœpisse.

Ad caput 24. observat, Constantinum statim Augustum egisse, cum nunquam antea Cæsar fuisset. Quod autem varia numismata aurea, argentea, ærea Constantinum Cæsarem appellant, id vel Constantini modestiæ tribuendum putat, vel potius invidiæ Maximiani, qui tot numismata per imperium spargi curaverit, ut Constantino Augusti nuncupatio detraheretur. Nec aliter statuit de-

num-

nummo Constantini M. qui apud Mediobarbum p. 459. exhibetur cum epigraphe: *Constantinus Filius Augg.* Hoc enim numisma, si genuinum est, dedita opera & jussu Maximini in ejus partibus alicubi cusum arbitratur, ut numismatum ope sanctio illa vulgaretur, qua Maximinus Constantinum non nisi Filium Augusti haberi volebat, cujus tituli vel nulla vel exigua erat in Imperio potestas.

In notis ad cap. 32. observat, per Campi Martii celebrationem Lactantium militarium copiarum recensionem intelligere, & ex Gregorio Turonensi probat, Romanorum imitatione etiam Francos Campum Martium celebrasse. In notis ad caput 39. multa ad chronologiam L. Veri spectantia congerit, quem 9. annos imperasse variis argumentis probat. Etsi enim a Julio Capitolino undecim anni ipsi tribuantur, errorem tamen illum natum suspicatur ex literis numeralibus IX, quæ librariorum vitio transpositæ undecimum numerum constituunt. Similem errorem in numeris Græcis apud Cedrenum animadvertit. Qua occasione etiam corrigit locum apud Josephum libr. 17. Antiqu. c. 10. ubi pro stadiis octo reponi debere stadia ducenta, manifestum est ex libr. 1. de bell. Jud. c. 21. Quamobrem non dubitat, in Antiquitatibus pro nota numeri ducentesimi σ', notam octonarii η' irrepsisse. In notis ad cap. 48. observat, per titulum primi nominis, quem Senatus juxta Lactantium Constantino decrevit, titulum Maximi intelligi debere. Per Valerium, cujus Lactantius cap. 50. meminit, non alium intelligi notat Toinardus, quam qui ab Aurelio Victore in epitome Valens appellatur, sive apud Lactantium facili errore Valentis nomen in Valerii mutatum fuerit, sive Imperator ille simul Valerius Valens appellatus fuerit, sicut alius, cujus nummus ab Occone & Golzio refertur inter 30 Tyrannorum numismata, qui Gallieno imperante imperium arripuerunt. Postremo ad c. 52. observat, oratorie & contra historiæ fidem scripsisse Lactantium, cum ait, Joviorum & Herculiorum nomina divinitus deleta & erasa de terra fuisse. Contrarium enim probant nummi, in quibus duo Licinii Jovii inscribuntur.

IAC. BERNOULLI MATHEMATUM Professoris Basileensis Curvatura Veli, *in litteris Ejus d. 9 Martii hujus anni Lipsiam perscriptis communicata.*

EX iis, quæ Celeb. Dn. Leibnitius & Ego superiori anno de Loxodromiis Nauticis in lucem emisimus, colligi potest, quod si verus Navis cursus, ejusque velocitas semper cognita essent, omnia data haberentur, supputarique ad quodvis momentum posset, ubi terrarum navis versetur, in quo consistit ultima Histiodromices perfectio, & desideratissimum Longitudinum Problema. At illa duo cognosci nequeunt, nisi prius cognoscatur quantitas deviationis a plaga, in quam navis dirigitur (Gallis *la dérive du Vaisseau*) quæ vero nec ipsa haberi potest, nisi prius sciatur, juxta quam directionem velum a vento impellatur; sed nec hæc determinari potest, nisi ipsa Veli Curvatura comperta habeatur, adeo ut totius negotii certitudo tandem in cognitione *Figuræ veli* terminetur, quæ quia hucusque latuit, effecit, ut Nautæ nondum optatum in his finem assequi potuerint, & fallacibus plerumque conjecturis deludantur.

Huic investigandæ cum me nuper applicuissem pertinacius, tandem post aliquot conamina voti compos factus fui, comperique (ne curiosum Lectorem diu morer,) Problema subtilissimum in ipsam *Funiculariam* desinere; adeo fuit in fatis, ut quæ figura conveniunt, in diversis linguæ nostræ Dialectis nomine quoque convenire, idemque vocabulum Seyl & Germanis *Funem*, & Belgis *Velum* significare debuerit. Præstitit hic etiam Frater aliquid, postquam ejus Methodum (significarat enim per literas, se Calculum Leibnitianum plurimum perfecisse) Problemate ad puram Geometriam reducto velut specimine tentaturus, Curvaturam veli sub ista proprietate delitescentem ei communicassem: (*Sumtis æqualibus curvæ portiunculis, Cubi ex primis differentiis ordinatarum sunt proportionales secundis differentiis abscissarum*) suppresso quo huc perveneram artificio; namque & ipse ex proprietate hac Funiculariam feliciter elicuit.

Veruntamen etiamsi constet, velum vento inflatum funis curvedinem induere, hoc nondum sufficit, ad determinandum (quod palmari-

TAB. III. ad A. 1692. pag. 203. sqq.

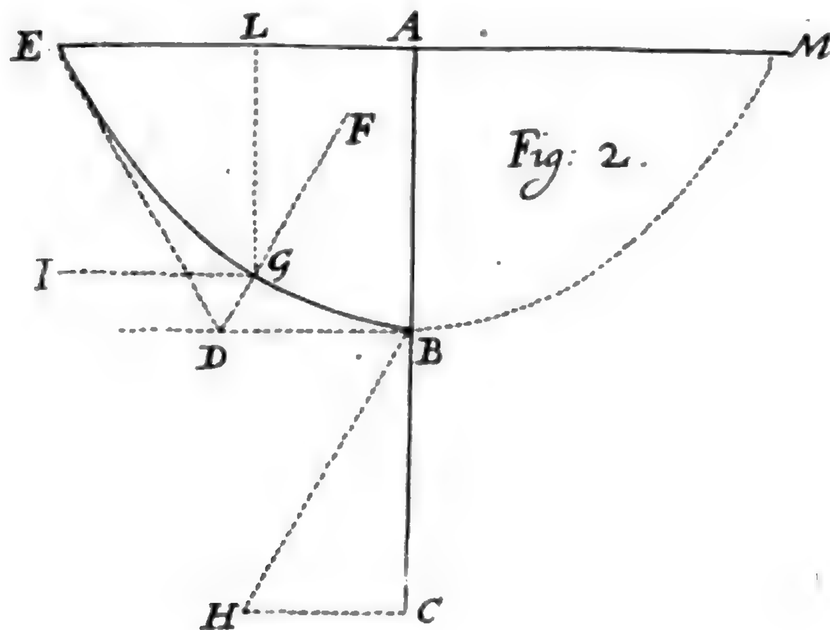

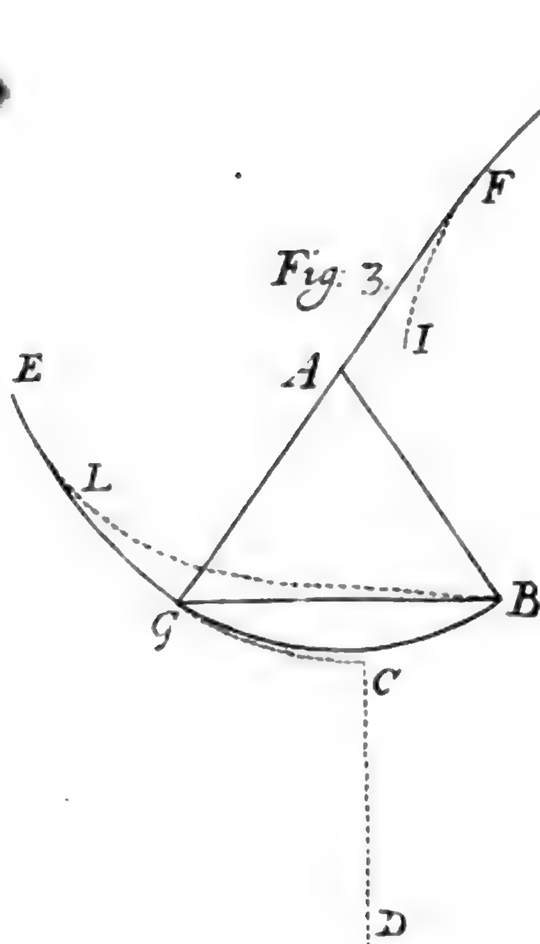

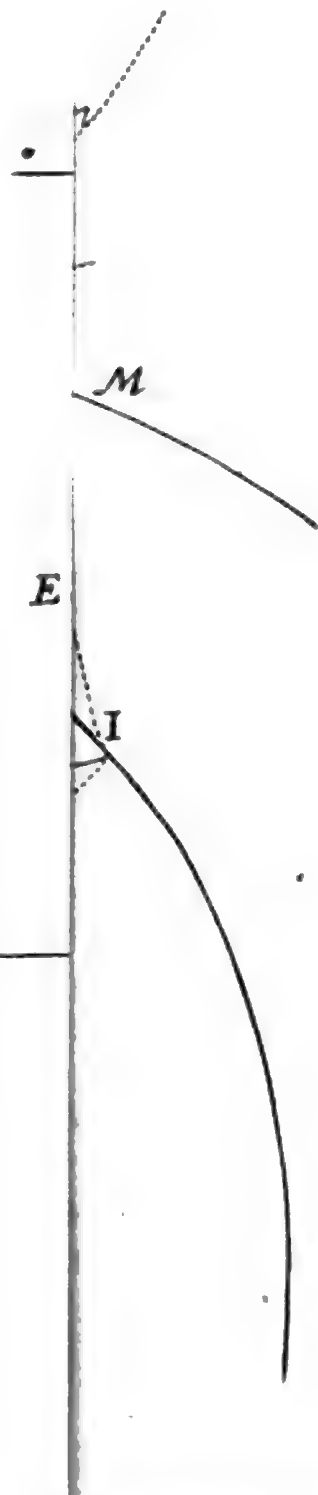

matium est) juxta quam directionem quaque vi a vento impellatur, nisi quoque constet, quibus suppositionibus usus fuerim, ut Problema a concreta Geometria ad puram reducerem, curvamque sub characteristica hac proprietate exhiberem. Notum est, quod in theoria Artis Nauticæ velum considerari vulgo soleat instar Figuræ planæ, quæ a vento juxta directionem sibi perpendicularem impellatur: unde cum talis non sit, quid mirum, si ex ficta hypothesi plerumque erroneæ, quandoque etiam cum inæstimabili hominum merciumque damno conjunctæ conclusiones deducantur? Agnoscit hac in parte imperfectionem Artis Anonymus Gallus sub finem libelli egregii, quem *de la Theorie de la Manœuvre des Vaisseaux* inscriptum ante paucos annos jussu regio edidit, monetque velum in suis partibus ob curvaturam suam secundum varias directiones impelli, adeoque inter omnes directiones mediam quandam assumendam esse; at quænam illa sit, uti determinare non audet, sic per meras conjecturas æstimat, quod ego scientifice & accurate consequi docebo, & quidem ita, ut vel stupidissimus Nauta meas regulas deinceps in usum transferre possit, quas sequentibus Positionibus comprehendam.

1. Si subtensa Veli EBF, (fig. 1) hoc est, per extremitates veli TAB. III. ducta recta EF lineæ directionis venti AB perpendicularis est, arcua- Fig. 1. tur Velum in *Circuli segmentum*, cujus basis EF, axis AB directioni venti parallelus.

2. Vis, qua Velum juxta axem AB impellitur, componitur ex celeritate venti, & subtensa veli.

3. Hinc ab eodem vento eadem vi impelluntur vela EBF, ELF, quorum subtensa eadem.

4. Et idem velum EBF majore vi impellitur, ubi diductis extremitatibus E & F in arcum majoris circuli transierit.

5. Celeritas navium eodem secundo vento velitantium, cæteris paribus, sunt ut velorum subtensæ.

6. Potentia sustinens venti impetum, seu Firmitas veli requisita, ne rumpatur, in omnibus ejus punctis eadem est, & componitur ex celeritate venti & radio circuli.

7. Hinc potentia impellens ad potentiam sustinentem, seu agens ad patientem est, ut subtensa Veli ad radium.

8. Velum E B F minorem requirit firmitatem Velo ELF, cujus major radius.

9. Idemque Velum E B F minus subitrupturæ periculum, si adductis suis extremitatibus curvetur in arcum minoris circuli.

Fig. 2. 10. Porro si Velum E G B (Fig. 2) super extremitatibus suis E & B ita sit expansum, ut per extremitatem B directioni venti A B ducta perpendicularis recta B D tangat velum in B, curvatur velum in *Funiculariam*, cujus vertex B, axis AB.

11. Ut longitudo veli E G B ad axem BA; ita sinus totus BC, ad rectam C H tangentem anguli CBH, quem faciunt duæ lineæ directionis, una venti, altera secundum quam a vento Velum impellitur.

12. Hinc angulus directionis venti & impulsionis Veli perpetuo semirecto minor.

13. Si recta B C sit Parameter & punctum C centrum funiculariæ, sumaturque portio Veli BG = CH, & per G ducatur recta F G parallela ipsi BH, erit hæc & curvæ perpendicularis, & simul linea directionis veli, & axis æquilibrii impulsionum.

14. Eadem reperitur aliter, si Velum ita secetur in G, ut segmentum E G se habeat ad segmentum BG, sicut aggregatum quadratorum E G B & A B ad differentiam eorundem.

15. Producta recta FG transit per mutuum occursum rectarum BD, ED, extremitates veli B & E tangentium: hinc constat, quomodo ex concursu rectarum tangentium ED, BD, ducenda sit perpendicularis ad funiculariam DF, quæ alias sine respectu ad Velum habito difficulter inveniretur.

16. Vis, qua Velum secundum directionem suam FG impellitur, componitur ex celeritate venti & differentia quadratorum EGB & A B applicata ad radicem aggregati eorundem.

17. Hinc idem Velum fortius impellitur, quo magis diminuitur ejus Axis, quod obtinetur adducendo propius extremitatem Veli E ad tangentem BD.

18. Robur Veli, seu Firmitas requisita ne dilaceretur, ubique eadem, & componitur ex celeritate venti & parametro B C (sive differentia quadratorum EGB & A B, applicata ad duplum axis BA.) Nota hic discrimen inter Velum Funemque, qui in summis quam imis partibus majore firmitate opus habet.

19. Hinc

19. Hinc vis impellens ad vim ſuſtinentem, ut duplum axis BA ad radicem aggregati quadratorum EGB & AB.

20. Conſtat etiam ex 2 & 16ta inter ſe collatis, quod ſi ſemel de velocitate navis, quæ velum juxta hypotheſin primæ expanſum habet, experientia conſtiterit, eadem quoque in hypotheſi decimæ cæteris paribus ſupputari poſſit.

21. Quod ſi jam Veli extremitates ſint in punctis E & G, & per G ducta recta GI directioni venti GL perpendicularis, cum velo expanſo angulum faciat, nec illud ſecet, curvatur Velum in *portionem Funicularia*.

22. Si portio hæc continuetur ad verticem usque B, ponanturque axes æquilibrii impulſionum totius curvæ EB & portionis GB, per 13,14, iique proportionentur reſpectivis viribus impulſionum, erit prior axis diagonalis, alter latus alicujus parallelogrammi, cujus latus alterum eſt axis æquilibrii portionis EG, & ſimul virium quibus impellitur proportionem exhibet.

23. Ad æſtimandam ergo directionem veli & impulſus vim, poſtulatur, ut datis punctis E,G, longitudine portionis EG, & poſitione rectæ GL axi parallelæ, duci poſſit Funicularia ejusque vertex aſſignari; quod nauclerus hac praxi mechanica conſequetur facile: Punctis E,G, & recta GL in plano ſimiliter poſitis, ductaque EM, ad G,L perpendiculari, erigatur planum & in illo recta GL ad perpendiculum, firmataque catenulæ extremitate in puncto E, ejus annulo inſeratur ſtylus & promoveatur ſuper recta EM, quo usque catena tranſeat per punctum G, & ſimul intercepta ejus pars portioni datæ EG adæquetur; nam ſi ſecus eveniat, alii annulo inſerendus ſtylus, donec æqualis fiat; tum notetur locus ſtyli M, & biſecta recta EM, demittatur perpendiculum AB ſecans catenulam, quæ poſitionem Veli referet, in optato vertice B.

24. Si Veli denique extremitates ſint E,B, (fig. 3.) & ex B ducta recta BG, directioni venti perpendicularis, ſecet Velum in G, curvatur ejus portio GB in *circulum*, altera EG in *funiculariam*, quæ continuata per GC, habeat parametrum CD, æqualem circuli radio GA. Intelligitur curva tota uno motu continuo deſcribi, ſi concipiatur Evolutæ Funiculariæ IFH filum circumplicari GFH ope plumbi filo annexi, & ex E demiſſi, illudque poſtquam convolutum fuerit Fig. 3.

 circa

circa partem curvæ, HF, offendere in descensu suo clavum A, positum in centro futuri circuli. Requiritur autem ad constructionem curvæ, ut datis punctis E, B, longitudine ejus EGB, & positione recta BG, dari possint segmenta curvæ. Mechanice nauclerus, postquam Velum vento inflatum fuerit, rem facile expediet: Ducta enim positione data BG, dantur arcus & subtensa GB, & hinc radius circuli AG, ipsumque punctum G; & quia datum quoque punctum E & curva EG longitudine, dabitur eadem etiam positione, per præced. Unde & dabuntur axes æquilibrii, viresque impulsionum tum funiculariæ EG, tum circuli GB, ac proinde axis æquilibrii Veli totius EGB, ceu parallelogrammi diagonius, viresque quibus juxta hunc impellitur, per 2 & 22.

25. Nota, supponi, quod fluidum, post adlapsum ad portionem veli E G, libere possit motum suum prosequi: at hypothesis hæc in rigore sumpta, ut opinor, vera non est. Videtur enim torrens fluidi a stagnante ejus portione in segmento G B ita sufflaminari debere, ut supra chordam G B ad partes G exundet, ibique certum formet spatium B G L, intra quod omnis aer vel stagnare prorsus, vel labi saltem segnius cogatur, & sic plus motus sui in veli portionem EG transferre necessum habeat, quam alias faceret, si non impedito cursu pergere posset: unde consequitur, velum quidem in parte G B circuli, in parte L E funiculariæ curvaturam induere, at in parte G L mediæ inter utramque naturæ esse, & quæ ab exuberantis fluidi figura, ejusque in velum agendi ratione dependeat. Hanc vero uti conjecturis, quæ in promptu mihi sunt, definire nolo, ita eorum sagacitati, quorum pluris interest rem nauticam perficere, indagandam relinquo. Ego interea pro homine mediterraneo ad negotium maritimum, quo non est aliud e quo rebus humanis major accedit utilitas, plus satis contulisse mihi videor.

Quia in eo hucusque fui, ut Funiculariæ usum in re nautica ostenderem, lubet hic quoque aliam ejus proprietatem non inelegantem, quæ in Staticis aliquando usui futura est, quamq; Fratris industriæ debemus, aperire: Sit recta horizontalis A D Vectis nullius gravitatis & simul axis funiculariæ CE, punctum B vectis hypomochlium & Curvæ centrum, sitque A B = B C, & in A appensum pondus F, atque aliud huic æquale G ubivis in curva constitutum, cujus descensus impe-

impediatur per filum DHG, quod trochleam H amplectens perpendiculariter ex vecte dependeat, erunt sic constituta pondera æqualia F & G in æquilibrio. (Fig. 4) Fig. 4.

Proxime *Elateris Curvaturam* dabo. Deprehendo hic vero (quod in antecessum monere lubet) rem satis memorabilem. Ut enim linteum vento tumidum *Funiculariæ*, sic idem ab incumbentis liquoris pondere expansum *flexi Elateris* curvaturam induit.

LINEÆ CYCLOIDALES, EVOLUTÆ, Ant-Evolutæ, Causticæ, Anti-Causticæ, Peri-Causticæ. Earum usus & simplex relatio ad se invicem. Spira mirabilis. Aliaque per I. B.

CYclois *Mechanica* (quæ ex revolutione circuli super linea recta oritur) jam toto hoc seculo pervulgata extitit. *Geometrica*, quæ ex circuli super circulo rotatione nascitur, Cl. Viris *Tschirnhausio* & *Nevvtono*, primum considerari cœpit. *Evolutarum* notitiam illustri *Hugenio* debemus. *Causticæ* præfatum itidem Nob. *Tschirnhausium* auctorem agnoscunt. *Cycloidales* in genere spectatæ, cæteræque initio memoratæ curvæ, neglectæ fere hactenus, sed nec extitit, qui Evolutarum & Causticarum cæterarumque ab his dependentium *relationem* mutuam exhiberet. Hanc ego paucis abhinc diebus, cum in contemplatione inventi *Tschirnhausiani* paulo attentius versarer, reperi, ac ob rei præstantiam & utilitatem publico ocyus impertiendam duxi, præmissis quatenus necessariæ videbuntur, terminorum fere novorum definitionibus:

Si curva quævis super alia sibi æquali & simili, h. e. eadem super seipsa inverse posita, puta dHm super DHM (Fig. 5) rotetur, ita ut perpetuo in punctis similiter positis sese contingant, describet punctum *a*, in plano genitricis curvæ dHm ubivis acceptum & ab illo una abreptum, curvam Fa, quam ob affinitatem cum Cycloide *Cycloidalem* nuncupo. Ipsam DHM, super qua rotatio peragitur, voco *Expositam*. Curvam BL, ex cujus evolutione Exposita DHM ope fili LBH describitur, appello *Evolutam*, Rectam BH *Radium*, Punctum B *Centrum circuli* expositam in H *osculantis*. Porro Curvam CI, quam radiorum AH, ex puncto quovis A emanantium, refle- TAB. III. Fig. 5.

reflexi HI suis intersectionibus formant, voco *Causticam ex puncto A.* Et si reflexus IH, producatur ultra expositam in *a*, ut sit H*a* æqualis HA, erit, quam punctum *a* formabit, Curva F*a*, *Anti-Caustica.* Sin radius incidens AH producatur in *i*, ut sit H*i* æqualis radio reflexo HI, erit punctum *i* ad Curvam E*i* dictam *Peri-Causticam.* Denique si radius Circuli osculatoris BH producatur in *b*, donec H*b* fiat æqualis ipsi HB, formabit punctum *b* *Ant-Evolutam* Curvam G*b*. Reperi autem, cum recordarer Dn. *Leibnitium* affinia quædam antehac de *Lineis opticis* in Actis publicasse, *Causticas* & *Anti-Causticas* nostras quodammodo easdem esse, quas Vir Celeb. ἀκάμπτους καὶ ἀνακλάστους nuncupat. Officium tribus lineis *Anti-Caustica*, *Peri-Caustica*, & *Ant-Evoluta* (ne omni usu destitutæ videantur) hoc tribuo, ut prima determinet locum imaginis puncti radiantis A ex Caustica CI per reflexionem conspectæ; altera sit ipsa totius Causticæ in speculum DHM projectæ, & ab oculo in A exceptæ imago; tertia denique locum imaginis oculi semetipsum ex Evoluta intuentis indicet. Præterea observatu dignum, Anti Causticam ex evolutione Causticæ describi, & insuper eandem esse cum Cycloidali, quotiescunque punctum lineans *a* respectu genitricis curvæ *d*H*m* similiter positum est, ac punctum radians A respectu expositæ DHM: proinde Causticam ACI = *a*HI = *a*H + HI = AH + HI, hoc est, aggregato radii incidentis & reflexi, vel saltem eodem majorem minoremve constante longitudine.

Palmarium autem, quod ostendere suscepi, relationem concernit, eamque longe simplicissimam, inter *Causticas* & *Evolutas*, quam sic determino: *Si in puncto radiante A erigatur radio incidenti AH perpendicularis AN, secans radium circuli osculatoris HB (productum si opus sit) in N, fiatque, ut 2HN - HB ad HB, sic AH ad HI abscindendam ex radio reflexo HI, erit punctum I in Causticâ ex A.* adeoque si 2HN = HB, fiet HI infinita; hoc est, radii reflexi contigui erunt paralleli: si 2HN < HB, radii reflexi fient divergentes: si 2HN > HB, fient convergentes: si HN = HB (ut in præsenti schemate) erit HI = AH: denique si HN vel AH infinita, hoc est, si punctum A radiet ex infinita distantia, fiet congressus radiorum in puncto medio radii reflexi, HI abscissi a perpendiculari BI. Valet etiam regressus a data Caustica ad punctum radians, vel ab utroque dato ad Evolutæ puncta

puncta invenienda. At quanti usus sit hoc Theorema, præsertim in Catoptricis, & quam fœcundum in deducendis corollariis, quamque elegantes & expeditæ praxes inde fluant, periti harum rerum judicent. Ego unum tantum alterumve in exemplum adducam:

1. Si punctum radians A reperiatur in peripheria circuli HCP, super semiradio circuli osculatoris HP ceu diametro descripti, radii reflexi contigui erunt paralleli; si illud extra peripheriam constitutum sit, erunt hi convergentes; si intra, divergentes.

2. Si radii reflexi contigui sint paralleli, habebit Anti-Caustica in parte opposita flexum contrarium; si illi convergant, erit hæc concava; sin divergant, convexa versus partes expositæ DHM.

3. Si Exposita curva DHM est geometrica, ejus Evoluta, Caustica, Cycloidalis, cæteræque omnes tales erunt. De Evoluta constat ex demonstr. *Hugenii in horol. oscill.* & nupero meo schediasm. *de angulo osculi:* de cæteris liquet ex relatione, quam tum inter se, tum ad Evolutam habent. Speciatim quod Cycloidalem ex circuli super circulo rotatione ortam attinet, ejus puncta geometrice inveniri possunt, non tantum cum ambo circuli æquales, sed & subinde cum inæquales fuerint (modo determinatam rationem habeant) nonnunquam per Geometriam communem (ut puncta Cycloidis *Tschirnhausianæ*) aliquando per conicas sectiones, aliquando per altioris generis curvam. &c. At indefinite conceptum Problema supponit sectionem anguli in data ratione. Nam posito, rotationem in D incepisse, si ducantur subtensa DH & communis circulorum tangens HR, fiatque angulus R H *d*, qui sit ad angulum RHD reciproce, ut radius expositi ad radium genitoris, secabit recta H *d* genitorem circulum in *d*, quod vel ipsum erit punctum lineans, vel saltem ad punctum lineans *a* positionem datam habebit.

4. Quia Evoluta tota Circuli in unum punctum abit, quod est ejus centrum, hinc Caustica *Tschirnhausiana* dicto citius determinatur: sed nec minus facile inveniuntur puncta alterius cujusvis Causticæ ex puncto distantiæ finitæ.

5. Ejus Pericaustica est Ellipsis, cujus minima semidiameter radio circuli est æqualis, maxima ejusdem sesquialtera. Caustica ergo *Tschirnhausiana* per reflexionem oculo ex infinita distantia aspectanti apparet Ellipsis.

 6. Quo-

Fig. 6. 6. Quoniam e converso Parabolæ Caustica (fig. 6.) ex radiis RB axi AN parallelis tota concentratur in ejus umbilicum F, qui & coin Focus appellatur, hinc per Theorema nostrum expedite construitur Paraboloides illa IH, ex cujus evolutione Parabola ABC describitur, hoc pacto: sumto in curva parabolica ubivis puncto B, & abscissa in axe FP = FB, ut sit ducta BP curvæ perpendicularis, fiat angulus rectus BFG, vel si mavis, erigatur in umbilico normalis ad axem FT & producatur PB usque in T; eritque dupla ipsius BG vel PT, nempe BH, radius circuli Parabolam in B osculantis, h. e. punctum H in optata Paraboloide.

7. Hinc porro quædam non inelegantes Parabolæ proprietates demonstrantur: ut, quia dicta Caustica colligitur in punctum, & ex puncti evolutione circulus describitur, sequitur, Anti-Causticam Parabolæ esse peripheriam circuli CM super F descripti, vel ei verius concentricam aliam, adeoque FC = FB † BM = FB † BD. Quod si permutatis inter se puncto radiante & foco parabolæ, illud in puncto F collocari, hic in puncto axis infinitæ distantiæ colligi intelligatur, erit ex foci evolutione descripta Anti-Caustica circulus infinite magnus, h. e. recta axi perpendicularis EL, distans a vertice A quantum umbilicus; ac propterea BL = BF.

8. Quin & Caustica ex radiis RB axi perpendicularibus uno ductu calami sic determinatur: Ex radio reflexo abscinde BS = FT, vel si videatur elegantius, ipsi FG fac parallelam & æqualem BS, eritque S utroque modo punctum in optata Caustica. Quæ constructio conferri potest cum *Tschirnhausiana*, mens. Febr. 1690.

9. Super omnia vero utilitatem novi Theorematis commendare potest, quod occasionem subministraverit detectioni *Curvæ mirabilis*. Sic voco *Loxodromicam* illam *planam*, seu *Spiralem Logarithmicam* (cujus dimensionem speciminis loco in *superioris Anni Actis* exhibui) propterea quod non modo sui evolutione seipsam describere, (quod jam olim etiam *Fratri* meo observatum in *Actis* retuli) sed & præterea sui ipsius Ant-Evolutam, Cycloidalem, Causticam ex umbilico, Anti-Causticam, Peri-Causticam esse, & infinitis aliis modis ex seipsa generari posse deprehendi, & quidem ita, ut perpetuo non tantum similes vel ejusdem speciei curvæ prodeant (ut fieri solet in evolutione Cycloidis *Tschirnhausianæ*) sed prorsus identicæ & positione

tantum

tantum diversæ, talesque quæ sibi superimpositæ plane congruant. Quorsum specialiter adaptavi schema primum, in quo ADHM est Exposita Spiralis, hujus naturæ, ut ex umbilico A projecta recta quævis AH curvam secet constanti angulo AHR: BL ejus Evoluta: CI Caustica ex umbilico A: F*a* Cycloidalis Anti-Caustica: E*i* Peri-Caustica: G*b* Ant-Evoluta; ubi sequentia notare convenit:

α. Omnes istæ sex Spirales sunt eadem Helix, h. e. eodem angulo a suis radiis ex umbilico projectis secantur.

β. Omnes post infinitos anfractus in communi umbilico A coëunt.

γ. Nulla alteram alibi tangit secatve.

δ. Si radius incidens & reflexus, HA, HI, producantur ultra H ad usque occursum Peri-Causticæ & AntiCausticæ in *i* & *a*, & jungantur puncta A, *a*, *i* & I, erit A*ai* I Parallelogrammum Rectangulum, cujus diagonalis *a*I tangit Causticam, & latus *ai* PeriCausticam.

ε. Si per H ducantur HB, HR, parallelæ oppositis Parallelogrammi lateribus, tanget una expositam, evolutam altera.

ζ. Triangula AH*a*, ABI, sunt similia: AH = HI = HA = H*i*: Caustica ACI = 2HI: Evoluta AB = HB.

η. Si ex communi umbilico recta projiciatur, secans spirales, harum tangentes omnes per sectionum puncta ductæ erunt parallelæ, & portiones umbilico ac sectionibus interjectæ, rectæ portionibus conterminis sunt proportionales.

θ. Si super communi umbilico tanquam centro describatur quocunque radio circulus, secans spirales in punctis B,C,D,E,F,G; erunt spiralium omnium portiones centro & peripheria interjectæ æquales: radiorum vero ex centro ad intersectiones ductorum anguli sunt iidem cum angulis, quos ipsæ spiræ post infinitos circuitus in centro inter se constituunt. Speciatim, si angulus communis radiorum ex umbilico projectorum cum spiralibus sit semirectus, Helix Exposita & Evoluta faciunt rectum: si ille 60. gr. Exposita & Caustica itidem faciunt angulum 60. gr. si ille 30. gr. Exposita & Anti-Caustica faciunt angulum 60. gr. In genere vero spectata angulorum relatio est transcendentalis. Angulus Evolutæ cum Caustica perpetuo æquatur

angulo Expositæ cum Anti-Caustica, sicut & angulus Evolutæ cum Exposita angulo Causticæ cum Anti-Caustica.

6. Præter recensitas autem quinque Spiras infinitis insuper aliis modis transformari potest Exposita Helix, sic ut semper eadem Helix prodeat; ad hoc enim obtinendum non est necesse, ut HI, H*a* vel H*i* sint æquales ipsi HA, neque etiam ut Hb æquetur ipsi HB; sed nec opus, ut angulus AHI per HB, aut AH*a* per HR sit bisectus, &c. Generaliter namque verum est, quod quotiescunque rectæ ex umbilico in Expositam projectæ AH adjungitur in H alia ad quascunque partes, veluti H*d*, dummodo angulus interceptus AH*d* semper constans sit, & crura quoque AH, H*d* constantem rationem servent, adjunctæ extremitas *d* eandem numero cum Exposita, & circa communem umbilicum constitutam Helicem describet.

Nescio vero, an hujus proprietatis meminisse tanti sit, cum omnibus omnino curvis æque competere videam, quanquam ignorem id a quoquam observatum esse. Nimirum si cuicunque expositæ curvæ DHM (fig. 5) applicetur quodvis Triangulum AH*a*, illudque circa datum punctum A rotari, & simul fluere intelligatur ita, ut manente angulo H in peripheria expositæ, latera omnia crescant decrescantve proportionaliter, ipsumque Triangulum sibi semper maneat simile, describet angulus *a* curvam similem & eandem (*specie*) cum exposita, subinde & *numero*, ubi AH, A*a* fuerint crura Trianguli Isoscelis. *Numero* easdem curvas voco (forte rectius quam existimarent Logicorum filii) quæ sibi superimpositæ congruunt. At quod Evolutæ, Causticæ, Anti-Causticæ &c. non perinde quoque eædem specie numerove sint in quovis Curvarum genere, in causa est sola anguli, quem recta AH ad expositam curvam ejusve tangentem facit, inæqualitas, quæ omnia turbat. Hic enim cum in sola nostra spira constans maneat, videtur quasi natura hoc essentiali charactere illi soli id privilegii vindicare voluisse.

Cum autem ob proprietatem tam singularem tamque admirabilem mire mihi placeat spira hæc mirabilis, sic ut ejus contemplatione satiari vix queam; cogitavi, illam ad varias res symbolice repræsentandas non inconcinne adhiberi posse. Quoniam enim semper sibi similem & eandem spiram gignit, utcunque volvatur, evolvatur, radiet; hinc poterit esse vel sobolis parentibus per omnia similis Emblema;

ma: *Simillima Filia Matri*: vel (si rem æternæ veritatis Fidei mysteriis accommodare non est prohibitum) ipsius æternæ generationis Filii, qui Patris veluti Imago, & ab illo ut Lumen a Lumine emanans, eidem ὁμοούσιος existit, qualiscunque adumbratio. Aut, si mavis, quia Curva nostra mirabilis in ipsa mutatione semper sibi constantissime manet similis & numero eadem, poterit esse vel fortitudinis & constantiæ in adversitatibus; vel etiam Carnis nostræ post varias alterationes, & tandem ipsam quoque mortem, ejusdem numero resurrecturæ symbolum; adeo quidem, ut si *Archimedem* imitandi hodienum consuetudo obtineret, libenter Spiram hanc tumulo meo juberem incidi cum Epigraphe: *Eadem numero mutata resurget*.

GERHARDI DE VRIES PROFESS. Philos. Ultraject. de Renati Cartesii Meditationibus a Petro Gassendo impugnatis Dissertatiuncula Historico-Philosophica.

Ultrajecti apud Guil. Van de Water 1691. in 8vo. Constat $7\frac{1}{4}$ plagulis.

CUm Petri Gassendi *Dubitationes adversus Renati Cartesii Meditationes* exprimendæ typis essent tertia vice, (uti & revera anno superiore Ultrajecti sumptibus *Guil. Van de Water* factum) doctissimus Philosophus *Gerardus de Vries* amici hortatu persuasus, Dissertationem hanc addidit lectu dignissimam. Auspicatur eam ab Illustris Suessionensis Episcopi *Huetii* judicio in *Censura Philosophiæ Cartesianæ*, de superbia & ambitione Cartesii maxima, quod confirmatur tum ex aliis documentis, tum ex Gassendi querelis. De qua re ut rectius judicari possit, Meditationum Cartesianarum, quas impugnavit Gassendus, historiam ab origine prima deduxit, paucis tamen, promittens interim rerum omnium ad Cartesianismi ortum & progressum pertinentium justam enarrationem, in Introductione Historica ad Philosophiam Cartesii, quam sub manibus habet. Narrat itaque, *Meditationes de prima Philosophia*, quibus tota moles philosophiæ illius novæ suffulta est, primum fuisse Cartesii a primo in Belgium appulsu laborem, quem Franecqueræ susceperit anno 1629, non tamen

primum in lucem protulerit, ſed caute præmiſerit Diſſertationem de Methodo, cum annexis quibusdam aliis ſuæ Philoſophiæ ſpeciminibus, ut, qui legerent, inauditas demonſtrationes exſpectarent. Mora ergo quadriennii interpoſita, produxiſſe eum ait Meditationum partum duodecennem A. 1641. Placuiſſe ipſi ante omnia, magnificam Operis inſcriptionem in editione prima Pariſienſi facere, *Meditationum de Prima Philoſophia*, in quibus DEI exiſtentia & Animæ immortalitas demonſtretur; licet & ante editionem, & poſt eam ab amicis monitus fuiſſet, ne verbum quidem in Meditationibus occurrere de immortalitate animæ. Cumque fraudem ſuam deinde aliis patere intellexiſſet, mox repetita editione Elzeviriana neceſſe habuiſſe, promiſſam *immortalitatis* demonſtrationem inducere, illique ſubſtituere *demonſtratam animæ humanæ a corpore diſtinctionem.* Ut novis philoſophematis ſuis applauſum in Scholis conciliaret, tum per *Henricum Regium* Medicum Ultrajectinum aggreſſum eſſe, tum per Jeſuitas molitum, quorum favorem, ultra quam decet virum probum, turpibus aſſentationum blandiloquiis ambiverit. Sorbonæ itidem approbationem ſtudioſe ſollicitaſſe. Sed neque Societatem Sorbonicam, neque Jeſuiticam approbare novam philoſophiam voluiſſe, eo quod timerent novitates in Theologiam inde invehendas. Quomodo & Congregatio Cardinalium cenſuerit, cum Carteſii opera in Indicem Librorum prohibitorum Romæ referret A. 1643. Contra Reformatorum Doctorum judicio nihil tribuiſſe Carteſium, ſed, ſi quod contra ſe ferretur, ex hoſtili animo profectum & iniquum dictitaſſe. Rectius autem rebus ſuis conſuluiſſe Pontificios, qui novellam ſapientiam a ſuggeſtis ſuis & cathedris arcuerint, quam Reformatos in Belgio, qui volentes nolentes eam in Eccleſias & Academias irrepere paſſi, effecerint, ut circa res ſacras, non ſolum ea, quæ *Spanhemius* in peculiari Epiſtola proſecutus eſt diſſidia, exorta ſint, ſed & multo graviora ab Ideis Carteſianis Theologiæ ſine modo & menſura petulantiſſime illata fuerint ſtupra. Quare Carteſium codici ſuo ex adverſariis quæſiturum, quem negaverant eruditorum ſuffragia, applauſum, objectiones conquiſiviſſe, earum Auctores quosdam, ſubdole ſuppreſſis nominibus, magnis elogiis mactaſſe, atque refutationem Meditationum iteratæ editioni adjeciſſe. Inter antagoniſtas ſolum *Gaſſendum* nominatum ab eo, quippe quo victo, Carteſius ſe de omnibus trium-

umphaturum putaverit. At quam infeliciter Cartesio cesserit hæc ostentatio, ex his intelligi Auctor docet: *Mersennus* Gassendo Meditationum Cartesianarum manuscriptum exemplar Auctoris nomine obtulerat exegeratque, ut ad ipsum, si orirentur inter legendum scrupuli, perscriberet eos. *Gassendus* ratus, velle Cartesium solum explorare suum judicium, priusquam *Meditationes* publicaret, nudas duntaxat dubitandi rationes privato scripto significavit. At *Cartesius* intendens, diruta aliorum fama, trophæa sibi erigere, easdem multa cum insultatione propalavit. *Gassendus*, etsi intra vertentem annum a motis primum Dubitationibus, *Instantiarum codicem* scripsit, pressit tamen secum in alterum quoque annum, donec tandem multis rogantibus, & poscente Cartesio, in publicam lucem prodire permitteret. *Cartesius*, quanquam ad respondendum a suis instigaretur, in quintum usque annum siluit; tandem Epistolam octo pagellarum scripsit, in qua ne unicam quidem *Instantiam*, ea, qua decet, forma proposuit, nedum solvit. Specimen hujus perversæ disputationis subjicit clarissimus Auctor, ac quam inglorius Cartesius ex hac pugna discesserit, & quanto cum pudore Gassendum adversarium metuerit, enarrat, hujusque modestiam, eruditionem, ac in philosophando libertatem observat. Tandem ut Dubitationes a Gassendo adversus Cartesium editæ recte capiantur, duo Lectori observanda præscribit. Unum, non impugnari ab eodem Conclusiones Cartesii, *Deum existere, animam humanam non esse a corpore distinctam, corpus dari*, & quæ sunt similes, sed solum in vim ratiociniorum, quibus illarum certitudinem confirmatum ivit Cartesius, inquiri. Alterum, ne quis putet, absurdas opiniones, quas Cartesio Gassendus nonnunquam objicit, esse Gassendi dogmata, Cartesianis placitis substituenda. Commendat admodum lectionem hujus Dissertationis; laudem Censuræ Philosophiæ Cartesianæ, quam *Huëtius* tulit, tribuit, attamen non dubitat asserere, Cartesianæ philosophiæ maximopere obstitisse Gassendi *Disquisitionem Anti-Cartesianam* nondum refutatam.

ספר צמח דוד החדש׃
ZEMACH DAVID NOVUM.

Editionis curam gessit R. David, R. Mosis Reindorfensis filius, A. Æræ Jud. 452. Christ. 1692. in 4. Prima pars Francofurti ad Mœnum impressa constat plagulis 13. reliquæ, Amstelodami excusæ, continent plagulas 26.

CEntum omnino abhinc annis ultimam manum imposuit *Chronologiæ* suæ R. DAVID (אוזא sive Germanice) Gans/ Pragensis, titulumque e *Jerem. XXXIII. 14.* צמח דוד GERMEN DAVIDIS præfixit. Eandem Latine reddidit, sed utplurimum satis negligenter, *Guilielmus Henricus Vorstius*, notisque illustratam edidit Lugduni Batavorum A. C. 1644. Nunc Ebræus textus recusus est, duplici cum augmento. Primum assuitur parti priori res Judaicas ab O. C. ad A. C. 1592. complexæ & easdem ad præsentem annum, at concise nimis ac jejune, pertexit. Commemorari heic videas inter cæteros, ad a. Jud. 357. (Christi 1597.) *R. Akibam* Francofurtensem; ad a. 368. *R. Mosen Galantem*; ad a. 370. *R. Jesaiam Horvvitz*, autorem libri שני לוחות הברית; ad a. 376. *R. Meirem* Archisynagogum Lublinensem, tunc mortuum, postquam superioribus annis libris שאלות ותשובות itemque מאיר עיני חכמים famam sibi conciliaverat; ad a. 393. *R. Nathanem Schappira* Archisynagogum Cracoviensem, cujus librum recensuimus in Actis anni superioris p. 250. itemque *R. Josephum Salomonem*, Medicum Cretensem, ex opere suo תעלומות חכמה celebrem; nec non *R. Meirem* Schiff/ Archisynagogum Fuldensem, cui æque ac *Nathani* modo dicto Eliam Prophetam frequenter apparuisse, Judæi credunt. Ad a. 401. invenies *R. Joelem Sirks*, Archisyn. Cracoviensem, autorem librorum בית חדש & commentarii in Ruth, mortuum eopse anno; ut & *R. Lipmannum* illum Jom Tobh, de quo ad p. 364. Supplementorum nostrorum adnotare licebit obitum, qui contigit anno 409, Christi 1649. Sic ad a. 439. refert continuator anonymus, (quem R. Davidem in fron-

frontiſpicio hujus voluminis nominatum eſſe haud dubitamus) ad plures tunc abiiſſe Samuelem קיידנבר (Quittenbeer) Archiſynagogum Francofurtanum ac dein Cracovienſem, clarum ſcriptis ס׳ ברכת הזבח h. e. commentario in Seder Kodaſchim, item ס׳ ברכת שמואל & ס׳ אמונת שמואל Hæc ſpeciminis loco ex augmento primo ſufficiant. Inſignem vero aut invidiam aut ignorantiam in authore deprehendimus, dum ſolos Judæos Germanos, Bohemos, Polonosve recenſet; cum Ganſius Luſitanos, Belgas, Italos creberrime laudarit.

Pars altera operis Ganſiani rebus totius orbis e chronicis Germanorum & Bohemorum depromptis referta eſt. Ex ea excerpta tantum confecit Vorſtius. Nec immerito. Chriſtianis enim ſatius eſt, ex fontibus, quam turbido illo rivo, hiſtoriam haurire. Præmittitur præfatio auctoris, qua ſe in hoc Opere ad Rudolphum usque Imperatorem excurriſſe ſcribit. Sed in nova editione, quæ quidem ipſam præfationem ad fidem primæ editionis fideliter nullibi non recuſam ſiſtit, ineptulus corrector pro Rudolpho LEOPOLDI nomen ſubſtituit, ut niſi Ganſium jampridem defunctum ſcires, credendum tibi eſſet omnino, totum hoc, quantum quantum eſt, volumen ab ipſius calamo profluxiſſe. Nimirum acceſſit huic editioni a recentiori manu pars tertia, res Europæas notabiliores ab an. 1592. ad eum, quem nunc agimus, in compendio repræſentans. Omnium maxime lectu heic dignam putamus prolixam eamque rhythmicam narrationem tumultus, qui a. C. 1614. d. 22. Aug. Judæos Francofurtanos horrendum in modum afflixit, quemque Noſtrates accurate deſcriptum reperient in Joh. Lud. Godfridi IV Monarchiis fol. 1142. Carmen autem iſtud, cujus jam a nobis injecta eſt mentio, autorem habet *R. Elchananem, R. Abrahami F.*

Quanta vero oſcitantia res hujus ſæculi conſarcinaverit Continuator noſter, vel recentiſſimo exemplo patebit, quod tamen vix ulli, quam ſtupidis verpis, erroris occaſionem ſubminiſtrabit. Sub finem nempe chronologiæ hæc legas:

תנ״ב 1692.

הדוכס מזאקסין יהאן גערג הרביעי מת במקום ריבינגן בוורטנבורג: i. e. *Dux Saxoniæ Johannes Georgius Quartus obiit*

Ee *Tubingæ*

Tubingæ in Ducatu Würtenbergico. Pro Duce *Elector*, pro *Quarto* *Tertius* ponendus fuerat. Et quis nescit, beatissimum Heroa supremum vale mortalitati dixisse die 12. (22) Septembris A.1691, neque adeo anno Æræ Judaicæ תנב 452. qui biduo demum ab excessu optimi Patriæ Patris initium habuit; unde nec suæ æræ, nec nostræ calculos, uti decuerat, subduxit hic chronographus. Tacemus neglectum orthographiæ in nominibus locorum, quæ ita exarantur: Dibingen & Wertenburg.

HISTORIA ECCLESIASTICA SECULI XVII, cum Parallelismo Profanæ. Decennium primum: authore Joh. Wolfgango Jägero.

Tubingæ literis J. C. Reisii, 1692. in 4. Alph. 2. pl. 1.

QUi Moralibus hactenus scriptis in lucem editis eruditionem industriamque suam Orbi Literato abunde comprobavit, Moralis Philosophiæ in illustri Tubingensi Academia Professor Clarissimus, *Joh. Wolfgangus Jägerus*, Historicum nunc idque amplissimum magnæque utilitatis opus est aggressus. Seculi enim ad finem nunc vergentis Historiam Universalem, Sacram ac Profanam, tradere constituit, inque ea, ut ipsis Authoris verbis scopum ejus exprimamus, *Fata Ecclesiæ Protestantium indicabit, Conclavia Pontificum Romanorum omnia reserabit, diversos Motus & Schismata in Ecclesia Christiana, & inprimis Syncretismum, Arminianismum, Naturalismum, Amyraldismum, Bohemismum, Jansenismum, Borrismum, Cartesianismum, Quietismum, Coccejanismum, recentesque in Gallia & Anglia Controversias ob oculos dilucide ponet, cum Parallelismo Historiæ Profanæ.* Tanti ergo Operis primum nuper Decennium prodiit, primorum nempe decem præsentis Seculi annorum Historiam complexum, in quo nihil facile eorum, quæ isto temporis intervallo seu in Ecclesiasticis, seu in Civilibus digna memoratu contigerunt, deprehendas prætermissum. Nam, ut præcipua tantum attingamus, quantum ad *res sacras*, videas hic studiose exposita Electionum Papalium Acta, quando Clemens VIII (A.1591.) Leo XI & Paulus V (A. 1605.) post multas Cardinalium contentiones ac tricas Romanum Pontificatum sunt adepti: videas enarratam

ratam prolixe Hiſtoriam graviſſimi inter Jeſuitas & Dominicanos in cauſa Molinæ de Gratia & Arbitrio diſſidii, ut nullus fere annus ſit, ad quem diligenter annotata non occurrant, quæ circa iſtam controverſiam in Aula Romana fuere geſta: nec minus accurate deſcripta videas diſſenſionum inter Arminianos & Gomariſtas in Fœderato Belgio originem ac momenta: legas (ad A. 1600.) in Jacobum Böhmium, Görlicenſem, dum viveret, in Luſatia Superiore ſutorem, ejusque ſectatores cenſuram; legas celebrata inter Theologos Colloquia, Ratisbonenſe (A. 1601.) inter Evangelicos & Romano-Catholicos, & Vapincenſe (A. 1603.) inter Lutheranos & Reformatos: ut inſtitutam Marpurgi in Haſſia ſacrorum reformationem; diſſidia inter Paulum V. Romanum Pontificem & Rempublicam Venetam, de jurisdictione Eccleſiaſtica; motus item in Bohemia ex cauſa religionis obortos, aliaque plura ſilentio prætereamus. *De rebus profanis* ſupervacaneum eſt quicquam addere, cum nemini vel leviter in Hiſtoria noſtri ſeculi verſato difficile futurum arbitremur divinare, de quibus ad quemque annum uberius ab Auctore diſſeratur.

JOHANNIS HENRICI BERGERI J.U.D. & Pand. Prof. Publ. in Academia Vitembergenſi Reſolutiones Legum obſtantium, quæ in Compendio Juris Lauterbachiano allegantur.

Vitembergæ. Sumtu Jeremiæ Schrey & Hæredum Henric. Joh. Meyeri. A. 1692. in 8. Conſtant plagulis 28.

QUoniam accurata Juris doctrina non tantum in theſeos corroboratione, ſed etiam in ſolida antitheſeos reſolutione conſiſtit, ſalutarem Compendio Juris Lauterbachiano accommodavit operam Conſultiſſimus Auctor, dum adductos textus obſtantes in dicto libro cum ſententia in eodem aſtructa conciliavit. Toties vero huic operi ab utilitate commendatiſſimo recenſitam adhibuit curam, quoties argumentorum pondere in diſſentientium partes pertractus non eſt: id enim cum accidit, ea in removendis Lauterbachii fundamentis laboravit induſtria, qua ad ſtabiliendam ejus opi-

nionem alias uti consuevit. Tractationi præmisit brevem manuductionem ad artem textus utriusque Juris, magno memoriæ commodo, signis notandi; ubi textus in axiomaticos & decisivos, hos vicissim in probantes & obstantes divisit, & quomodo, diversitate characterum in verbis notabilibus observata, asscriptaque textui obstanti resolutione, adjuvari memoria Lectoris queat, indicavit. Ut ipsa Tractatio ab omni obscuritate esset aliena, secundum ordinem Pandectarum Controversias e memorato Compendio collectas in Quæstiones redegit, iisdem rationes affirmandi negandique adjecit, Lectorique, ne diuturna ipsum perpensio legum remoraretur, consuluit, dum verba probantia nec non obstantia textuum cursivis, ut loquuntur, seu Italicis literis exprimi curavit. In arcendis dissentientium telis eo usus est styli temperamento, ut ferre se æquo animo dissentientem, probatæque sibi sententiæ causam tantum dicere, haud obscure profiteatur. Sicubi Quæstionis ambiguitas vel obscuritas id exegit, Auctoris sui brevitati per additamentum subvenit, utilitatis & controversiæ simul rationem habens. Sub calcem Programma accessit, in quo explicatum, qua ratione in actione hypothecaria tolerari queat alternativus libellus, & indicatum est, quibus adhibitis Respondentibus Auctor laborem hunc publicæ censuræ submittere decreverit. Reliqua L. B. ex singularum Controversiarum perlustratione haurire non gravabitur.

DE CONSTITUTIONE ANNI M DC. LXXXXI apud Mutinenses, Dissertatio Bernardini Ramazzini Medicinæ Professoris.

Mutinæ. Typis Hæredum Cassiani. A. 1692.
in 4. plag. $4\frac{1}{2}$.

QUem scopum Autor Nobilissimus, in Historia Medica annorum apud Mutinenses elapsorum quotannis condenda, præfixum sibi habeat, in *Actis* jamdum *Anni superioris p. 186.* cum primum ejus exhiberemus specimen, commemoravimus. Altera nunc, quam mature beneficio Illustris *Magliabechii* adepti sumus, sequitur Dissertatio, anni nonagesimi primi constitutionem designans, ac cele-

Celeber. *Leibnitio* consecrata, priorem adeo approbanti & commendanti, ut & Academia Naturæ Curiosorum eandem integram, una cum ipsis laudati Leibnitii literis ad Præsidem conscriptis, *Ephemeridum Germanicarum Dec. II. Ann. IX. Appendici* merito inseruerit. In hac vero Epidemia, non ruralis, ut in priori, sed urbana, plebi potissimum & senibus infesta, neque anni constitutio humida & lutulenta, sed ob Aquilonem primum, hinc & ob ardorem continuum sicca potius & pulverulenta intimatur. Ineunte namque anno nonagesimo primo hyems, æque ac sub nonagesimi terminum, serena & tranquilla perstitit, usque dum circa mensis Januarii finem Septentrione afflante, cuncta illico rigescerent, nivisque defectu & viæ in tota Cispadana & Transpadana regione præter morem pulverulentæ redderentur, & sementes mirum in modum exurerentur. Apoplexiæ, Pleuritides, Peripneumoniæ, Catarrhi suffocativi, Anginæ, Erysipelata, pectoris cumprimis morbi, tunc oberrarunt, omnes a sanguinis stagnatione provenientes, utpote quem præcedentis anni constitutio frigida & lutulenta, pravusq; leguminum ob annonæ difficultatem victus, crassiorem & ad concrescendum aptum induxerant. Sanguis siquidem e secta vena eductus, multum pituitæ & polyposæ concretionis obtinuit, variisque in cadaveribus in nosocomio dissectis, præsertim in Cachecticis & ex pectoris morbo denatis, polypi cordis intra sinus ipsamque aortam apparuerunt. Præter alios, vir saxagenarius præpinguis subita oppetiit morte, in cujus dissecto cadavere sanguinis concreti duæ fere libræ e pericardio exemtæ fuerunt, ac in trunco arteriæ magnæ ascendentis, polypus inventus lacertulæ longitudinem & magnitudinem referens, qui motum sanguinis sufflaminando Syncopen cardiacam, vel Catharrum suffocativum, vel Apoplexiam quandam, tanquam nomine sæpius magis, quam re discrepantes, intulisse videtur. Remedia profuerunt incidentia, v. g. Spiritus salis ammoniaci, sal volatile cornu cervi, sperma ceti & similia; Spiritu sulphuris ab integro sulphure, pulmonum balsamo, multum differente a nonnullis inepte cum aquis pectoralibus exhibito. Repetita sanguinis missio sæpius sinistre successit, quod nec enarrati affectus humorum fluxionem, quam Veteres asserebant, pro causa agnoscerent, nec venæ sectio, postquam nostro seculo circuitus sanguinis innotuit, hunc amplius in-

tercipere aut revellere valeat. Sic Sacerdos habitus alioquin firmi, cum pleuritide laborans ſanguinem tertia vice detrahi pateretur, eadem die ad plures abiit. Senioribus præcipue, qui in tempeſtate adeo rigida multum periclitabantur, vena etiam ſemel pertuſa lethalis extitit; nobili muliere nonagenaria mox expirante, poſtquam venam, quam aperiendam ſibi ea petierat, Autor vero noſter renuerat, Medicus alius accerſitus curaſſet ſecari, quem tamen hiſtoria ab *Hippocrate l. 7. Epidem. n. 54.* annotata cautiorem facere potuiſſet. Neque venæ ſectio in rheumatica tali conſtitutione, etiamſi febris ſuperveniret, votum explevit, quoniam febris, in qua denſa ſanguinis compages, non æque ac illa, in qua ob orgaſmum aliquem ſanguis ad diffuſionem promtior exiſtit, inciſionem venæ poſtulat. In ſanguine nempe ſalutariter evacuando, aliisque remediis legitime adminiſtrandis, ſemper ad anni conſtitutionem, quo ſanguinis ex ea diatheſis pateſcat, convenit reſpicere, licet multi Practici frequenter hic deficiant, & quotidie in venæ ſectionis uſu vel ex ignorantia, vel ex oſcitantia in leges circuli ſanguinis impingant, prout recens *Homobonus Piſo* Medicus Cremonenſis in *Ultione Antiquitatis* primum adverſus circularem ſanguinis motum urget. Cui errato nihilominus medelam nunc parare dicitur Profeſſor quidam Mutinenſis in Opere, quod *Rationarium Medicum Seculare, quo ſummatim ac veluti facta ſupputatione apparet, quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus Seculi Arti Medicæ, tam quoad Theoriam, quam quoad Praxin acceſſerit*, inſcribere ac ſub finem hujus ſeculi edere conſtituit. Cæterum plebs non tam ruſticana, quam urbana, prædictis affectibus obnoxia fuiſſe videtur, quod illa vel ob vitam actuoſiorem, vel ob febres diuturnas prægreſſas Epidemiæ ruralis, in priori Diſſertatione deſcriptæ, ſanguinem magis fluxilem magisque depuratum haberet. Aſt circa æquinoctium vernale, frigus intenſum immoderatus isque improportionatus æſtus excepit, menſe ſolum Aprilis parum remittens, tanta tamen ſiccitate itidem ſtipatus, ut ſterilem omnino annum minari potuiſſet, niſi plantæ cunctæ fructiferæ floribus paſſim albeſcentes fructus præcoces pariter atque horæos abunde promiſiſſent, reque ipſa Pomona laboranti Cereri opem tuliſſet. Equidem menſe Majo imbres ſporadice defluxerunt, ſed aridæ conſtitutioni corrigendæ minus ſufficientes minusque

nusque impedientes, quin herbæ parcissime provenirent, fabæ quoque ac omnia fere legumina exarescerent, spesque exigua triticeæ messis superesset. Interim, in prima potissimum veris parte, iidem pectoris morbi, languidiores tamen, perseverarunt; sub finem autem veris febres tertianæ, tanquam spicilegium prægressæ messis, caput denuo exseruerunt; præsertim scabies quoscunque fere tam in urbe, quam ruri degentes multum defœdavit, neque a purgantibus, neque a phlebotomiis repetitis mitiganda, sanguine misso multum seri flavi exhibente, urinisque valde coloratis apparentibus. Nec solis topicis in scabie hac populari tuta fuit fides, cum a præcedente constitutione pluviosa pravoque ob annonæ caritatem victu ea produceretur, multiq;, qui molestiæ pertæsi in ipso vere unguēta adhibuerant, retropulsa scabie in febrim inciderent, urinasque nigras & fuliginosas illico excernerent, non nisi scabie rursus expulsa mutatas. Saltem præter medicamenta viperina aliaque diaphoretica, cichoraceis similibusq; refrigerantibus præstantiora, æstas subsequens, Hippocrate jamjam observante, certissimum præbuit auxilium. Animalia inter, quæ hoc pariter anno ingentem stragem sustinuerunt, grex ovillus tantum non omnis periit; multa itidem animalia, præsertim canes, ob æstum continuum & etesiarum defectum rabies invasit. Nulla quippe æstas, diebus imprimis canicularibus, adeo efferbuit, thermometris attestantibus, ac quæ veri successit, nec æstus quicquam remisit, constans potius per totum fere Septembris mensem permanens, tametsi pluviæ nonnunquam caderent. Cœlo desuper frequentius, quam unquam fulminante, & agricolam quendam percutiente, integumenta hujus omnia præter lora coriacea perusta fuerunt, ipse vero ad aliquot dies attonitus sponte demum sine remediis ad se rediit etiamnum superstes. Febres tunc derepente invaluerunt, integras ex vulgo familias eodem tempore passim corripiendo, ea præcipue in urbis parte, qua viæ magis patulæ tectaque humiliora fervidi aeris, bilem acuentis, violentiam infringere nequeunt. Quotquot milites arcem occupabant, simul ex febre decubuerunt, ut rusticana militia in custodiam ejus accersenda esset. E diverso tam opulentiores, ampla conclavia a tecto remotiora inhabitantes, quam Judæi in vicis angustis & ædibus altissimis, quarum fenestræ caligant, degentes, morbis alias æstivis primum subjecti,

jecti, vim tempestatis hujus febrilis minus senserunt. Item ruricolæ licet diurnis laboribus ad Solis radios fere in sudores solverentur, quia tamen sub dio in plaustris somnum per noctem captarent, immunes plerumque vixerunt. Morbus nihilominus salubris multum & lucri & gloriæ Medicis attulit, cum omnes ferme ægri pristinam sanitatem recuperarent, febribus istis tertianis septima ut plurimum die, ac interdum citius, post unam vel alteram phlebotomiam per sudorem judicatis, nisi quod autumno protractiores eæ evaderent & in malignas aliquando degenerarent. Venæ sectio videlicet, aqua frigida & remedia acida, succus limonum, spiritus vitrioli, sulphuris &c. suffecerunt, cardiacis calidioribus ægros in extremam perniciem præcipitantibus. Etenim sanguis missus spumeus & croceus, ac urinæ similiter multa bile saturatæ occurrebant, adeoque sanguinis motus non tam irritandus, ut anno superiori, quam compescendus erat. Attamen autumno, quo magis calor tepuit, tanto majorem sævitiam exercuerunt variolæ, dum per æstatem solum paucos, autumno vero & hyemis principio longe plures, non solum juvenes, sed & grandævos, imprimis utero gerentes, ac quibus sanguis detractus erat, jugularent, facilius emergentibus, qui venæ sectione aliisq; remediis posthabitis, omne curationis negotium soli naturæ commiserant. Multo mitiores autem febres quartanæ fuerunt, hoc quoque autumno non infrequentes, utpote multis tertianis in quartanas versis; quotquot enim Corticem Chinæ Chinæ in subsidium vocarunt, vel integre fuerunt restituti, vel paulo post, quam recidivam passi essent, ante hyemis accessum perfecte convaluerunt, secus ac anno nonagesimo; adeo ut securior Chinæ Chinæ usus videatur, quando humores fræno magis egent, quam stimulo; id quod tamen ulteriori adhuc experientia confirmandum erit. Tandem Clariss. Autor, qui tumultuarie hæc armorum inter strepitus conscripsit, veretur, ne premente etiamnum annonæ penuria, nova imposterum morborum seges propullulet.

LE ANTICHE LUCERNE SEPOLcrali Figurate.

i. e.

i. e.

Lucernæ ſepulcrales antiquæ, figuris inſignes, e cryptis Romanis collectæ, depictæ, æneisque tabulis inciſæ a Petro *Santi Bartoli*; cum obſervationibus Joh. Petri *Bellorii*.

Romæ, apud Simonem Anagnium, 1691. in fol. Conſtant Plagulis 13. Fig. æneis 119.

QUæ a Phyſicis diſputari ſolent de æterno igne lucernarum ſepulcralium veterum, ea Autores celeberrimi non in hoc tripartito ſuo volumine, ſed in *Fortunii Liceti* libris ſex de lucernis antiquorum reconditis, & diſſertatione *Octavii Ferrarii* de veterum lucernis ſepulcralibus, quæri cupiunt. *Bartoli* enim labor in eo ſolum occupatur, ut figuras lucernis impreſſas elegantisſime depictas ſiſtat. *Bellorius* autem harum ſenſum mythicum eruere, ac ſuccinctis notis declarare ſtuduit. Plerasque nempe aut ritum aliquem ſepulcralem, aut opinionem gentilium de ſtatu mortuorum innuere autumat.

Sic P. I. n. 1. Prometheus viſitur hominem fingens adſtante Minerva, quæ ei æthereum particulam inſpiraſſe creditur. Argumentum hinc petiiſſe putat lucernæ autorem, quo probaret, tametſi corpus in primævum lutum ſuum reſolvatur, divinæ tamen auræ particulam a Minerva inſpiratam, poſt fata quoque immortali vita gaviſuram. At dum n. 3. repræſentatur,

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Aſſiduam nimio pectore pavit avem;

ſenſum moralem nullum indicare auſus eſt. Amorem & Pſychen alis papilionis (qui nunquam moriendo varias mutationes ſubit,) ornatam, mutuo ſe complecti, n. 7. deprehendes. Annotat heic Bellorius, ſignari hoc emblemate, etiam ψυχὴν ſeparatam retinere amorem illum ſeu affectum, quo olim in hac vita in amicos ferri ſueverit.

P. I. n. 9. extat Andromeda a Perſeo liberata. Hac ſignificari dicitur anima, poſt corporis interitum curis tandem & affectibus vitioſis ſoluta, quibus hoc in orbe devoranda objiciebatur.

Perſeus ſimulacrum eſt virtutis, qua non in libertatem tantum, ſed in ipſum etiam ſtelliferum cœlum aſſeritur mythica iſta Andromeda.

Parte II. n. 36. Martis & Dianæ iconas non alia de cauſſa expreſſas divinat Noſter, quam quod fortaſſe defuncti Numina tutelaria fuerint. Hæc ſpeciminis loco attuliſſe juvat.

Miſſam jam faciamus mythologiam, & e Figuris ſeligamus nonnullas, eruditorum conſideratione non minus dignas. Prodiit Amſtelodami A. 1685. in 12. libellus hoc titulo inſignitus: *Selecti nummi duo Antoniniani, quorum primus Anni Novi Auſpicia, alter Commodum & Annium Verum Cæſares exhibet. Ex Bibliotheca Emin. Principis Camilli Card. Maximi, editi a Jo. Petro Bellorio.* In poſtica prioris numiſmatis, (quod in antica, vultu T. Ælii Hadr. Antonini Pii ſuperbit,) intra lauream reperias lemma: S. P. Q. R. A. N. F. F. OPTIMO. PRINCIPI. PIO. h. e. interprete Bellorio: *Senatus Populusque Romanus Annum Novum Fauſtum Felicem*, &c. Fuit autem, qui (teſte clariſſimo viro, Wilhelmo Erneſto Tenzelio, T. I. Colloquiorum menſtruorum Germanicorum p. 189.) ſiglas exponere maluit: *Æreum Numum Fieri Fecit.* Rationibus quibus inductus fuerit, ut ſentiret ita, loco citato legere eſt. Produxit nunc Bellorius P. III. n. 5. lampadem, quam & nos hic exhibemus, in qua Victoria
TAB. IV. tenet clypeum votivum cum inſcriptione: ANNO. NOVO. FAUSTUM. FEL....... Cæteræ enim literæ vetuſtate exeſæ viſum fugiunt. Hincque putat, interpretationi ſuæ non leve pondus accedere.

P. I. n. 27. Circus ſpectatur, cum obeliſco, intra duas columnas quibus inſiſtunt Victoriæ, ara Neptuni, pulpito Prætoris & agitatore quodam quadrigæ. P. II. n. 9. Jupiter, Juno, Minerva, Sol, Luna, Venti duo & Neptunus, ſeu potius fluvius quidam, Tybris forſan. *Serapidem* in eo fruſtra quæſiveris; ut in Bellorii obſervationes p. 4. errore typographico irrepſiſſe videatur. Inter lucernas Chriſtianorum P. III. n. 31. refertur quædam efformata ad inſtar naviculæ, qua vehuntur Chriſtus & Petrus; antennæ affixus eſt titulus:

DOMINUS. LEGEM.
DAT. VALERIO. SEVERO.
EVTROPI. VIVAS.

quem *Michael Angelus Cauſeus*, (de cujus Muſeo plura nobis alias dicen-

Digitized by Google

dicenda erunt,) hac paraphrasi explicandum censuit: *Valerius Severus mortem, tanquam legem sibi a Domino impositam, constanti animo expectans, longiorem Eutropio vitam optat.* Bellorio videtur, Severum heic profiteri, sibi a gentili superstitione converso datam esse a Domino novam legem (sive doctrinam) Evangelii; quo applicanda ducit verba Ps. XXIV. (Hebr. XXV.) *Dulcis & rectus Dominus, propter hoc Legem dabit delinquentibus in via.*

HERMANNI VVITSII MISCELLANEA SACRA.

Trajecti ad Rhenum apud Franciscum Halmam, 1692. in 4. Plagul. 117.

MIxtum opus hoc, & varia eruditione præstans, in quatuor Libros digessit Autor Clarissimus: quorum *primo* quidem de Prophetis egit & prophetia, perfecto justoque tractatu: *secundo* autem, Dissertationes sex diversi argumenti; *tertio* Diatriben unicam de septem Epistolarum Apocalypticarum sensu historico, an prophetico; & *quarto* denique Dissertationem de Donatistarum Schismate proposuit. Hoc loco non possumus, quin ex primo delibemus nonnulla, & quæ habeantur inibi recondita, Lectorum oculis breviter exponamus.

Modos itaque revelationis Propheticæ expositurus, immediatam initio a mediata secernit: Illam modo *simplicem* fuisse ait, seu p. 16.
solo interno Spiritus instinctu peractam; modo *Symbolicam*, h. e. symbolis quibusdam insignitam: & symbola quidem vel externis oblata fuisse sensibus, vel phantasiæ; idque nunc contigisse vigilantibus, nunc dormientibus. Vigilantes aliquando fuisse visos sibi iis p. 19.
in locis esse, ubi revera non fuerint, eaque ibi cernere, quæ non nisi imaginationi ipsorum repræsentabantur. Ad hunc modum Jesaiæ visum fuisse Jehovam, solio celso insidentem, c. 6, 1, 2; abs Jeremia depositum fuisse cingulum ad crepidinem Euphratis c. 13; & Ezechieli, inter deportatam multitudinem ad fluvium Chebaris versanti, apertos fuisse cœlos, ut videret visiones Dei, primo capite descriptas: eundemque Prophetam domi suæ inter seniores Judæ sedentem,

dentem, visum sibi esse capitis cincinno arripi, & inter cœlum terramque deduci Hierosolymam, ut abominationes usurparet oculis, ab hominibus improbis in templo perpetratas, c. 8. 1. seqq. Nec alio revelationis genere ostensos fuisse Danieli dejectos thronos, libros apertos, formam judicii, Angelorum myriades, c. 7: Micheæ, Jehovam solio insidentem, & assistentem cœlorum exercitum, 1. Reg. 22. 19. Divoque Johanni in Apocalypsi pleraque. Neque vana hæc fuisse illusarum mentium repræsentamina, vel cassas rerum imagines, sed maximorum mysteriorum figuras, earumque vim non a corpore vel substantia objecti fuisse suspensam, verum abs aptitudine & claritate repræsentaminis.

Ad revelationem per *symbola* repræsentata phantasiæ, Ecstasin
p. 23. retulit, eamque non naturalem, nec diabolicam, multo minus fictam aliquam ab hominibus, sed vere divinam, qualem Danielis, c. 10, 8, 9. Joannis c. 1. Apocal. 17. & Pauli Act. 22, 17. & 2. Cor. 12, 2, 3, 4. exem-
p. 27. plis illustratam dedit. Dormientibus dein se patefecisse Deum, qui & multa in communi providentiæ suæ cursu homines docuisse, per insomnia, ac voluisse nonnunquam, ut somnii oblivio caperet dormientem: idque Nebucadnezari, quo major conciliaretur fides in-
p. 30. terpreti, vere accidisse; secus ac l' Empereur, de Dieu, & Coccejus senserint, verba Chaldaica Dan. 11, 5. non de oblivione somnii, sed de judiciariæ sententiæ promulgatione exponentes.

Revelationem *mediatam* subinde factam esse per Angelos, confirmat exemplo Gabrielis, Dan. 9, 21. Luc. 1, 19. & 26. quod nomen per verba, *Fortitudo mea Deus est*, exponit: imo factam fuisse per ipsum Dei filium, omnium Angelorum Dominum, illustris Angeli specie Prophetis aliquando apparentem, ex Dan. 10, 5, 6. evincit: a qua tamen persona apparente accuratis limitibus distinguit angelum ministrum, qui manu sua Danielem tetigit, compellavit, informavit: quem Gabrielem fuisse conjicit, eoque comma 17. ad hunc
p. 36. modum vult exponi: *Quomodo ergo poterit servus Domini mei hujus loqui cum Domino meo illo?* Ratione non dissimili ex Zacharia duos Angelos producit, erudientes *Zachariam*; quorũ alter se pro Domino gesserit, ipse Dei filius; alteri certum quasi officium tribuatur loquendi cum Zacharia, c. 1, 8, 9, 11. adversus Cocceji sententiam, de Spiritu S. hæc interpretantis. Ubi excutiuntur insignia, quæ præ cæte-

ris

ris Prophetis Moses habuit, προτερήματα & privilegia, verba Numer. 12, 8. (*similitudinem Jehovæ intuetur*) de radio quodam divini splendoris eximio accipit, elucente fortassis in humana specie, qualem Apostoli conspicati sint in Christo, Joh. I, 14; famamque Mosis, p. 44. seq.
periniquis Joannis Clerici contumeliis læsam, strenue defendit.

A revelatione ipsa, sive patefactione, transit Autor ad præparationem animi revelationem recepturi, respondetque initio *Petro Petito, de Sibyllis L. 1. c. 8.* mentem hominis non posse species rerum præteritarum sic componere, ut ex iis cognoscantur res futuræ, quod talis compositio nitatur cognitione, & nexu caussarum, quibus homo destituatur prorsus in rebus contingentibus. Mentis & indolis præstantiam multum valere quidem ad accuratiorem divinarum rerum perceptionem, non tamen ideo haberi eam pro dispositione ad prophetiam posse, quod res hic occurrant toto gene- p. 63.
re diversæ, ingenii nempe sagacitas, & prophetia; illa in naturalium, hæc in supernaturalium rerum classe constituta. Temperamen- p. 65.
tum, quod ex atra bile plurimum trahit, ad profundas, fixas, & sublimes meditationes idoneum facere posse hominem concedit: largitur etiam, tantam imaginandi vim in melancholicis fuisse aliquando, ut in ecstasin naturalem agerentur: nec abnuit, posse hoc affectu Dæmones abuti; posse & Spiritum gratiæ in subjectis piis, isto morbi genere correptis operari: negat tamen inde confici, quod atræ bilis abundantia dispositionis ad prophetiam vicem subeat: negat Davidem, Hemanem, Asaphum, & alios Musicæ præfectos atrabiliarios fuisse aut hypochondriacos: negat quoque Mosen iis accenseri, metu licet ex aula Regis fugientem: negat, sermonis tarditatem pro ullo, nedum perpetuo melancholiæ argumento posse venditari: nec opus fuisse ait humore nigro, ad sustinendum quadraginta dierum jejunium, sed divina virtute sustentante: negat pariter, ad melancholicorum classem Eliam esse referendum, licet in mon- p. 68.
tanis, & juxta torrentes degerit, partim ob hominum malitiam, quorum furor erat fugiendus, partim ex mandato Dei, talem habitandi locum ipsi assignantis. Mirari adeo se innuit, Petro Petito, Philosopho & Medico Parisiensi, tam aniles nænias vel in mentem unquam venire potuisse, vel excidere: nec abs re veretur, hujus commatis hypothesibus eo abusuros esse profanos cæteroquin ho-

mines, ut, quæ afferri audiunt de prophetiis, nil nisi melancholicorum hominum imaginationes & deliria esse criminentur.

p.68. *Spinosæ* commentum, variasse semper pro temperamenti varietate prophetias, adeout tristibus non nisi tristia, lætis non nisi hilaria & jucunda revelata sint, iracundis minæ; contrariis exemplis & evidentissimis ipsius Mosis, Jesaiæ, Jeremiæ atque Danielis instan-
p. 71. tiis evertit atque destruit. Si quid veri de halituum haustu ex specubus narretur, id nullus dubitat ad præstigias malorum Dæmonum referre, credulos hominum animos prava superstitione dementantium. Non diffitetur interim, quod halitu ex terris, præsertim ex specubus prodeunte, hominis cerebrum miris modis possit affici. In antro Delphico ad fraudem cuncta fuisse comparata, non Eusebii tantum confirmat testimonio, verum & expressa nonnullorum, qui ad Romana quondam tribunalia rapti inde fuerint, confessione.
p.75. seq. Dispositionibus falsis ita profligatis, veram præparationem ad prophetiam in scholis Prophetarum factam fuisse ostendit.

Agitationem ipsam, qua impulsi Vates ad prophetandum fuerint, tum expresso mandato constitisse, tum interno impulsu. Qua occasione Petrinus illustratur locus, & quare sermo propheticus ab eo dicatur firmior; quid diei & phosphori, quid ἰδίας ἐπιλύσεως nomine intelligendum; nec non unde orta sit tanta dictionis propheticæ diversitas, uberius explicatur.

A patefactione divinæ voluntatis Prophetarum verbis peracta, ad alterum genus, quod symbolicis eorundem factis absolvitur, progressus Autor, observat, Jesaiam vi mandati c.20, 2. nudum, ve-
p. 91. ste nimirum exteriore posita, remotisque calceis obambulasse. Hoseam non jussum esse ducere scortum seu scortari cum scorto: neque legitimo matrimonio mulierem sibi junxisse olim fornicatricem: nec sibi visum in visione prophetica cum meretrice jungi: sed meram
p.92. cuncta illa parabolam esse contendit, hoc sensu exaudiendam: Isti gloriantur, se uxorem meam & filios meos esse; tu vero suscipe personam meam ac prædica, perinde eos mihi esse uxorem ac liberos, ac si tu ex impurissimo lupanari sumeres tibi prostibulum cum suis spuriis, vel si uxor a te ducta in thorum suum conjugalem alios admitteret, & ex fornicatione liberos tibi pareret. Fecitque ita, id est, prophetiam sibi imperatam ad populum promte executus est, & sub parabola

parabola fictæ mulieris emblematicis nominibus propositæ, filiorumque, quibus itidem emblematica sunt nomina, voluntatem Dei exposuit. Qua quidem explicatione propheticæ phraseos vim non enervari, postmodum ostendit. Quæstionem, an Ezechiel revera uni lateri trecentos nonaginta dies debuerit incumbere? adductis rationibus & pro negante, & pro affirmante parte facientibus, sic decidit, ut posteriores censeat præferendas, quidve desiderari possit in prioribus, reponat. p.96.

Ad scriptionem prophetiarum veniens, castigat σρεβλότητα & detorsionem Huetii, non veriti mandatum, quo volumen magnum sumere & scribere jubetur Esaias, c. 8, 1. de uxore ducenda, & procreandis liberis exponere. Non solum vero tabulis patentibus, conspicuo loco eum in finem affigendis, ut postquam essent prædicata, daretur omnibus publice legendi copia; verum & libris, ut perennarent, inscribenda fuisse divina oracula, Habacuci, Jeremiæ, & p.101. Jesaiæ locis confirmat, fassus modum, quo collecta in unum volumen fuerint singula, non esse perinde liquidum. Mosen jussum a Deo atque instigatum, verum autorem esse Pentateuchi, adversus Hobbesium, & autorem fabulæ Præadamiticæ, Spinosam item, Simonium, & Jo. Clericum, latius evincit, ad omnis antiquitatis fidem, ad clarissima ex Scripturis adducta testimonia, nec non ad Christi & Apostolorum autoritatem ita provocans, ut frivolis profanorum exceptionibus simul occurrat. Historiam interim de morte & sepultura Mosis, & loca pauca alia, a citeriori, Samuelis v. g. vel Esræ p.120. manu videri profecta; ea tamen neutiquam impedire, quo minus pro autore ipsius systematis, quod & leges, & prophetias, & historias ambitu suo complectitur, Moses habeatur. De notis veræ prophetiæ, verique Prophetæ sic sentit, ut statuat, non videri fieri posse, ut ullis revelationibus divinis Prophetæ inducantur in errorem. Quo loco & difficultates, quas Dei dictum Ezech. 14, 7, 9, 10; querela Jeremiæ c. 4, 10; historia Bileami, Num. 22, & Israelitarum, Jud. 20. ciere nonnullis solent, removentur. Bethelitici Prophetæ mendacium p.145. veritati confirmandæ & publicandæ insigniter inserviisse, Deumque prophetæ missionem alias obsignasse miraculis, alias insigni vindicta in immorigeros autoritatem eis conciliasse: quibus vero prophetiis p.149. eventus parum respondeat, illis tacitam subesse conditionem.

Consi-

Conſideratione generali abſoluta, Prophetarum præcipuorum hiſtoriam ita perſequitur, ut de ſingulis inquirat, quando Prophetiæ donum & munus inceperit, quomodo continuatum, an denique & quando deſierit: idque juxta potiores tres temporum periodos, *ante Legem* Moſaicam, *ſub Lege*, *& ſub Evangelio*. Ad Prophetas florentes *ante legem* Moſaicam, Adamum retulit, Henochum, Noachum, Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, Joſephum, Ethan & Heman Judæ nepotes, Jobum denique, & Bileamum, licet moribus improbum.

Sub lege conſtitutos, temporis locique ratione habita, in eos tribuit, qui in deſerto, in Canaan, in Captivitate Babylonica, & post eandem ſolutam exſtiterunt. *In deſerto* Moſen non tantum ſub Deo Reip. Iſraeliticæ auctorem, fundatorem & legislatorem, verum & Prophetarum omnium facile principem extitiſſe, eundemque Theologiæ fabulari dediſſe originem; nativitatem ejus, res geſtas, obitum, & ſepulturam plurimis ſcatere prodigiis. Quam ad claſſem non Aaronem tantum, germanum Moſis, verum & omnes Pontifices, per prophetiæ inſtrumenta Urim atque Thummim reſpondentes, Nadabum & Abihu cum aliis e LXX ſenioribus Iſraelis; & rurſus LXX ſeniores alios, quin & Eldad ac Medad, indignante licet Joſua, Moſe tamen ſuffragante, referendos cenſuit. Ex Moſis reſponſo, quod Numer. 11, 29. legas, quinto verſiculo c. 4. Epiſtolæ Jacobeæ non parum lucis accenditur.

p.183.

p.195.

De Prophetis *in Canaan* acturus Autor, inaugurationem Joſuæ propheticum aliquid habere oſtendit: divino eundem alloquio fuiſſe erectum, illud tamen mentis illuminatione potius conſtitiſſe, quam articulato ſermone in aures illabente: Vaticinia de Chriſto a Davide non ſine intentione prophetandi prolata fuiſſe, adverſus Criticum quendam Batavum tuetur, laudatum Clerico: a cujus quoque conviciis & calumniis, divinitatem librorum Salomonis vindicat. Prophetarum non paucos eſſe, qui ſcriptorum nihil reliquerint: ad excidium vero vergente republica, oracula ſua ſcriptis conſignaſſe prophetas, & excidii cauſſas ad poſteros victuris chartis commiſiſſe: quos ipſos hoc ordine ſtatuit collocari oportere, ut primus eorum, certe inter primos habeatur Jonas, ſequatur Hoſeas, proximus huic ſit Amos, quem Joel, Jeſaias, Michæas, Nahum, Habacuc, Zephanias,

p.214. ſeq.

p.224.

227.

p.230. ſq.

nias, Jeremias excipiant: ætatem vero Obadiæ incertam videri.

Ad Prophetas *in Captivitate* Babylonica datos ubi progreditur, quatuor facit deportationis gradus: abductionem *primam* anno primo Nebucadnezaris contigisse, *secundam* post Jojakimi rebellionem, *tertiam* factam esse sub Jechonia, & *quartam* in Zedekiæ regnum incidere. Insignis vero misericordiæ argumentum esse, quod captivis etiam Prophetas Deus dederit, Ezechielem videlicet atque Danielem: 244. sqq.
quorum γνησιότης divinaque autoritas perperam a nonnullis in dubium vocetur.

Captivitate soluta, Judæis patriæ redditis tres adhuc Prophetas concessos legi, Haggæum, Zachariam, Malachiam: & Zachariam quidem una cum Uria ante multo, quam nasceretur, adscitum a Deo in testem fuisse putat, motus verbis Jesaiæ c. 8, 2. *Et consciscam mihi testes fideles*, eadem scil. olim vaticinaturos. Prudentiæ esse, aliquan- p. 265.
do respondere NON LIQVET, exemplo docetur quæstionis, qua, 269. 278.
utrum Haggæus & Zacharias sub Dario Hystaspide, an sub Dario Notho prophetarint, disquiritur.

Prophetarum *in Evangelica* historia laudatorum primum facit Zachariam, Johannis Baptistæ patrem: ad Josephum quoque Virgi- p. 284.
nis beatæ sponsum, delatum more prophetico fuisse oraculum, nec non ad Simeonem: maximis prophetarum & suo merito, & ipsius Christi testimonio accenseri Johannem Baptistam: inter genitos e mulieribus neminem Johanne majorem esse, excepto tamen ipso Christo, qui in regno cœlorum μικρότερος ideo dicatur, quod & minor ætate, & posterior in ministerio fuerit. Johannem singulare aliquid p. 297.
in toto vitæ suæ instituto præ se ferentem, & commorationis locum, & habitum, & victum si spectes, edidisse luctuosæ pœnitentiæ, magnæque frugalitatis exemplum. Officium ejus præcipuum fuisse, prædi- p. 299.
care baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum, auditores admonere, ut avide regnum cœlorum, quod præ foribus, arriperent, præsentem demonstrare Messiam, omniumque ad eum animos convertere. Martyrium ejus a Josepho, nec non Historiographis Hebræis aliis ita memorari, ut a testimoniis historiæ Evangelicæ non dissonet. Messiam, Judæis fatentibus, Prophetam Mosi similem, vel p. 301.
majorem, imo omnium prophetarum caput esse atq; dominum. Quo

loco & caussæ, cur Josephi de eo testimonium a nonnullis pro genuino habeatur, rejiciatur ab aliis, exponuntur. Domino Prophetarum adjungi merito Apostolos: de quorum nomine, institutione, munere, præeminentiis copiose luculenterque egerit Friderici Spanhemii *Dissertatio Historico-Theologica de Apostolatu & Apostolis*: proximo ab Apostolis ordine censeri Prophetas testamenti novi, 1. Corinth. 12, 28. Eph. 2, 20. & c. 3, 5. nec defuisse Prophetas strictissime sic dictos, Agabi futurorum prænuncii, Act. 11, 28, Prophetiarum de Timotheo 1. Tim. 1, 18, ut & excellentissimæ prophetiæ in Apocalypsi Johannea descriptæ, exemplo stabilitur. Post Prophetarum theoriam de Evangelistarum dignitate & munere agitur, & ostenditur, nuperi censuram Critici, quæ Protomartyris Stephani apologiam vexarit, ac si is lapsu mnemonico quædam distinguenda confuderit, injustam esse: exponiturque, quid apertura cœli in mirabili viso Stephani notet; quid ille conspexerit; quid item prophetici Cornelio contigerit, aliisque e plebe fidelibus.

p. 308. (beside "no habeatur...")

Cumque magni ad rem Christianam momenti sit Apostolorum infallibilitas in docendo, illaque ab hominibus pravi ingenii adduci in controversiam cœperit, agendum de ea sibi accuratius peculiari capite censuit, supponendumque, non extendi eam ad facta singula: postmodum Spinosæ, Clericiq; sententiam sincere sancteque sumit expendendam: dictumque Christi Joh. XVI, 13. extenuari notat a Clerico:
339. Pauli Petrique discrepantiam non tollere utriusque infallibilitatem in doctrina, neque Apologiam Pauli idoneum erroris esse argumentum.

Ad Prophetissas cum devolvitur sermo, non solum virilem, sed sequiorem quoque sexum prophetiæ gratia ornatum fuisse, Miriami exemplo, Deboræ, Annæ (cujus de Messia vaticinium brevi paraphrasi explicatur)
354. Huldæ sub regno Josiæ florentis, Mariæ Matris Domini, Elisabethæ, Annæ Phanuelis filiæ, nec non quatuor filiarum Philippi docetur.

Postremo loco de Prophetiæ continuatione ab Apostolorum ex-
371. cessu tractaturus Autor disquirit, an Prophetiæ donum, & munus Propheticum adhuc durent in Ecclesia? monetq; non videri quidem prorsus negandum, ad tertium aut quartum seculum illud viguisse; negat tamen promiscue admittenda esse omnia, quæ narrantur a Patribus:

negat

negat promisſionem Joelis continuationem inferre perpetuam muneris Prophetici: negat etiam, poſt canonem Scripturarum conſummatum, Eccleſiam eodem indigere. In revelationum genere, quod prætenditur, elucere magis genium ſcribentis, quam characterem divini Spiritus: idque patere non ſolum Thaumaturgi formula, verum & in revelatione Chriſtinæ Panjatoviæ de adoranda Trinitate, inque Concione Angelica Cotteri, Orationisque Dominicæ paraphraſi. B. Lutherum ſcripto verbo contentum, a viſionibus & apparitionibus deſiderandis prudenter abſtinuiſſe: pie tamen factum eſſe a Zvvinglio, quod divinam quandam (ita loquitur) manuductionem in explicandis Cœnæ verbis agnoverit. Münzeri Prophetias non ipſi tantum, verum & multis aliis fuiſſe exitio. Nicolai Drabicii vaticiniis non reſpondiſſe eventum, utut pro grandiloquentia ſua, non dubitaverit Apoſtolis ipſis ſeſe anteponere. Exemplorum adductorum contemplatione peracta concludit, Perſonas tales Deo eſſe committendas, neque impoſitam ſibi necesſitatem putat determinandi, utrum hæc omnia finxerint improbe, quod ſuſpicari tamen charitas prohibeat, an illuſiones fuerint phantaſiæ, ſive ex melancholia, ſive alia quacunque cauſa; an vero divini aliquid ſubfuerit, quamvis non ſine mixtura illuſionum, quibus melancholica ingenia facile deprehendantur obnoxia. Non tamen a Deo crimini ſibi verſum iri confidit, ſi Scripturarum revelationibus contentus, prophetias omnes recentiores loco ſuo relinquat, ab eventu vel comprobandas, vel refutandas; nulloque tali vaticinio impelli ſe patiatur ad aliquid vehementer vel metuendum, vel ſperandum, nedum eo, ut terminos vocationis prætergresſus, periculoſo unquam operi manum admoveat.

377. 379. 381. 389. 390.

ANGLICANI NOVI SCHISMATIS REDARgutio ſive Tractatus ex Hiſtoriis eccleſiaſticis, quo oſtenditur Epiſcopos, injuſte licet depoſitos, Orthodoxi Succeſſoris Communionem nunquam refugiſſe. Græce & Latine ex Cod. MSo. Editore Humfredo Hody S S. T. B. Coll. Wadh. in Acad. Oxon. Soc.

Oxonii e Theatro Sheldoniano 1691. in 4. Conſtat plagulis $7\frac{1}{2}$.

FOetus hic Græci cujusdam Scriptoris est, qui, ut schismati sui temporis qualemcunque medicinam adhiberet, ex historia ecclesiastica probare voluit, Patriarchas solio suo etsi injuste deturbatos, unitatem ecclesiæ non scidisse, neque Successorum suorum, dummodo orthodoxi essent, communionem refugisse. Exempla eum in finem collecta pleraque ad Constantinopolitanam ecclesiam spectant, & omnia seculum decimum tertium antecedunt, nec inter Scriptores in hoc tractatu allegatos quisquam occurrit, qui post medium Seculi 13. floruerit. Ex quo colligere licet, Autorem hujus scripti labente Seculo 13, sub ditione Constantinopolitani Patriarchatus vixisse. Et cum hic tractatus in volumine MSC. Bibliothecæ Bodlejanæ, e quo nunc primum prodit, cum nonnullis Nicephori Callisti collectaneis connexus sit, suspicari licet, quod eundem autorem agnoscat. Id solum huic sententiæ refragatur, quod Nicephorus Callisti in catalogo Patriarcharum Constantinop. qui eodem volumine manuscripto continetur, inter Patriarchas, qui sub Isaacio Angelo hanc sedem tenuerunt, duos Dositheos numeret, cum hic de schismate tractatus unum tantum referat. Adjecta est a Doctissimo Editore interpretatio Latina & præfatio, qua causam editionis aperit, etiam in ipso titulo non obscure indicatam. Nimirum quibusdam Anglis Episcopis nuper depositis persuadere cupit, ut degradationem suam sive juste sive injuste factam tolerare, quam ecclesiæ unitatem novo schismate perturbare malint, cujus rei gratia Clementis Romani, Dionysii Alexandrini, Gregorii Nazianzeni, Johannis Chrysostomi aliorumque veterum dicta & exempla in medium producit.

NOVA LITTERARIA.

EX ITALIA. Eques *Dominicus Fontana*, celebris Architectus, paratū jam habet insigne opus, Vaticanæ Basilicæ tam antiquæ quam recentis Descriptionem continens, multis æneis iconismis exornandum, quod propediem prælo committetur. *P. Benedictus Bacchinus* Casinensis, Serenissimi Ducis Mutinensis hoc tempore Historiographus, Johannis Baptistæ Pignæ Historiam Principum Atestinorum, jussu Heri sui, continuare decrevit. Idem *Diarium Eruditorum*,

torum, quod Italico sermone A. 1686 Parmæ cœpit edere, nunc Mutinæ pertexit: ut adeo, cum in Actis mensis Januarii anni præsentis pag. 47. diximus, *non esse, ut Parmensis Diarii ulteriorem nobis continuationem polliceamur*, fama publica nos deceperit. *P. Gaudentius Robertus* Carmelita interim progreditur in dendis *Miscellaneis Italicis Eruditis* (conferantur Acta Eruditorum A. 1690. pag. 585.) & peculiare Opusculorum Mathematicorum volumen propediem absolvet, quo præter ea, quæ dudum quidem edita, in officinis tamen librariis obvia non sunt, varia quoque *Galilei de Galileis*, *Alphonsi Borelli*, Cardinalis *Michaëlis Angeli Riccii*, *Eustachii de Divinis*, & aliorum meletemata, quæ in manus omnium nunquam pervenerunt, comparebunt. Romæ *Emanuel a Schelstrate*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, Antiquitatibus suis Ecclesiasticis immortuus est, quarum primum volumen, & secundi folia quædam, paucis ante obitum diebus, vidit, typis Collegii de Propaganda Fide impressa. Ei in administranda Vaticana Bibliotheca P. *Henricus de Noris*, Jesuitis (quos in Gallia procurasse constat prohibitionem Historiæ Pelagianæ ab eodem doctissimo Viro ante plures annos editæ) nequicquam obstantibus, successurus dicitur.

EX ANGLIA. Intra mensium paucorum spatium, e vivis excesserunt celeberrimi viri, *Robertus Boyle* Philosophus præstantissimus, nec Angliæ tantum suæ, sed totius orbis literati eximium decus; *Richardus Baxterus* Theologorum Presbyterianorum facile princeps; *Richardus Lower* Medicus excellentissimus, & *Paulus Colomesius* Polyhistor clarissimus. *Henrici Dodwelli* Prælectiones Academicæ de vita Trajani, & ad Historiæ Augustæ Scriptores, una cum Annalibus Plinianis & accurata epistolarum ejus serie Chronologica ad finem vergunt, post paucos menses edendæ. Historiæ Plantarum volumen alterum sub prælo habet *Bobartus* Horti Botanici apud Oxonienses Curator. Chronicon Saxonicum a Wheloco olim cum Bedæ Historia Ecclesiastica Anglo-Saxonica editum, ex codicibus manuscriptis triplo auctius brevi dabit *Gibsonus* Oxoniensis e Collegio Reginali. *Isaacus Newtonus* Mathematices Professor Cantabrigiensis, novum Philosophiæ Systema meditari dicitur. Sub prælo jam fervet *Dictionarium Angliæ & Walliæ*, tribus partibus distinctum, quarum prima Geographica est, altera Historica, tertia Politica. Alii *Dictionario Histo-*

rico Moreriano in linguam Anglicam transferendo gnaviter incumbunt; fingunt, refingunt, addunt, detrahunt, adeo ut novum potius opus, quam versionem censendi sint procudere.

LIBRI NOVI.

JO. Georgii Fueslini Conclavia Romana reserata. Tiguri 1692. 4.

Jo. Jac. Hottingeri Sfortia Pallavicinus infelix Concilii Tridentini vindex. Tiguri 1692. 4.

Jo. Ciampini disquisitio de duobus emblematibus, in quorum altero disceptatur, an duo Philippi Imp. fuerint Christiani. Romæ 1691. 4.

Jo. Dan. Majoris prodromus Atlanticæ, vel regnorum Septentrionalium in Achate albo expressorum declaratio præliminaris chorographica. Kilonii 1691. 4.

Jo. Molleri Isagoge ad historiam Chersonesi Cimbricæ quadripartita. Hamburgi 1691. 8.

Petri Francii Orationes in unum collectæ. Amstelodami. 1692. 8.

Mart. Mauritii tractatus philol. de sortitione veterum, cumprimis Hebræorum. Basileæ 1692. 8.

Theod. Jans. ab Almeloveen Bibliotheca promissa & latens. Goudæ. 1692. 8.

Wilh. Ern. Tentzelii Exercitationes Selectæ. Lipsiæ 1692. 4.

Joh. Braunii Doctrina fœderum, sive Systema Theologiæ didacticæ & elenchticæ. Amstelod. 1692. 8.

Erici Mauritii Dissertationes ex Jure publico, feudali & privato, in unum Volumen collectæ. Francof. 1692. 4.

Eliæ Veieli epistola de summa dignitate studii medici, juxta mentem Sanctorum Patrum. Francof. 1692. 4.

Joach. Hildebrandi Theologia dogmatica. Helmstadii. 1692. in 4.

Justi Chr. Schomeri disputationes de Collegiatismo. Luneburgi 1692. 4.

Nova Bibliotheca Autorum Ecclesiasticorum, autore L. Ellies du Pin. Colon. Agr. 1692. in 4.

Pensées Ingenieuses des Anciens & des Modernes. Recueillies par le P. Bohours. Nouvelle edition. A Paris 1692. in 12.

Histo-

Histoire de Guillaume III Roy d' Angleterre &c. par Medailles, Inscriptions, Arcs de Triomphe &c. recueillis par N. Chevalier. A Amsterdam 1692. in fol.

Histoire des Conciles Generaux, commençant par le premier Concile de Nicée. A Paris 1692. in 4.

Comedies de Plaute, traduites en François par Mad. Le Fevre, avec des Remarques &c. Derniere edition. A Paris 1691. in 12.

Les Oeuvres de Lucrece, traduites en François avec des Remarques par M. le Baron de Coutures. Derniere edition. A Paris 1692. in 12.

Du Royaume de Siam, par Mr. de la Loubere. A Amsterdam 1691. in 12.

Entretiens Historiques sur le Christianisme de l'Empereur Philippe. A Utrecht 1692. in 12.

Traité de la Verité de la Religion Chretienne par H. Grotius; traduit par P.L.J. A Utrecht 1692. in 8.

Exercitationes de Utilitate Philosophiæ Naturalis Experimentalis propositæ a Dn. Roberto Boyle una cum ejusdem Annotationibus. E genuina editione Anglica in linguam Latinam translatæ. Lindaviæ 1692. in 4.

Histoire de la Vie de David, par Mr. L' Abbé de Choisy. A Amsterd. 1692. in 12.

Chronicon Egmundanum authore Fr. Johanne de Leydis &c. Primus edidit adjectis observationibus Antonius Matthæus. Lugd. Bat. 1692. in 4.

Histoire Ecclesiastique par Mr. Fleury, A la Haye 1692. in 12.

De Leere Christi, ende den Staat van ziin Kooningriik, verhaalt van Mattheus Cap. XII. XIII. verhandelt ende uitgebreid door Rumoldus Rombouts. Tot Leiden 1692. in 4.

L. Annæi Flori Res Romanæ cum notis Jo. Georgii Grævii & variorum. Amstel. 1692. in 8.

Les

Les Oeuvres de Mr. de Méré. A Amsterdam 1692. in 12.

Les Oeuvres des Poesies d'Anacreon & de Sappho, en Vers Grecs & François, avec des Notes, per M. Longepierre. Amsterdam 1692. in 12.

M. Jacobi Molleri Tractatus de Cornutis & Hermaphroditis, eorumque jure. Francof. 1692. in 4.

Andreæ Reinbecks Doctrina de Accentibus Hebræorum. Accessit Dn. Hermanni Van der Hardt Dissertatio de Accentuatione. Francofurti 1692. in 4.

Grammatica Ebrææ linguæ Wasmuthiana, & Lexicon Ebrææ linguæ Philologico-Grammaticum, cura M. Gothofredi Steinbrecheri. Lipsiæ 1692. in 4.

M. Tullii Ciceronis de Officiis Libri III, & Paradoxa VI. cum notis Alberti Christ ani Rotth. Lipsiæ 1692. in 8.

Johannis Oldendorpii Sylloge Exceptionum Forensium, revisa & necessariis Supplementis ad forum potissimum accommodata ab Andrea Christophoro Rösenero J.V.D. Lipsiæ 1692. in 4.

Dan. Georgii Morhofii Pars secunda Polyhistoris sive de notitia autorum & rerum Commentarii. Lubecæ 1692. in 4.

Christiani Junckeri Schediasma de Ephemeridibus seu Diariis Eruditorum in nobilioribus Europæ partibus hactenus publicatis, cum Centuria fœminarum eruditione & scriptis illustrium, Lipsiæ 1692.

LECTOR BENEVOLE.

Cum in Actis A.1690.p.18. & sqq. librum Gallicum, *La Defense de l'Eglise contre le livre de Mr. Claude*, cujus exemplar ad nos pervenerat Autoris nomen minime præferens, recenseremus, in ea persuasione fuimus, Scripti illius non alium autorem esse, quam *D. Antonium Arnaldum*. Ex quo factum, ut in Indice quoque Autorum illius anni, liber hic Arnaldo fuerit tributus. Nunc vero ignorare Lectorem Benevolum nolumus, pervenisse postea ad nos ejusdem Operis exemplar aliud, in quo tum in titulo ipso, tum in Approbatione Gilberti, Episcopi Tornacensis, d. 15. Jun. A. 1689. perscripta, verus libri Autor nominatur Rev. *P. d'Antecourt*, Canonicus Regularis, Cancellarius Ecclesiæ S. Genovefæ & Universitatis Parisiensis. Unde & huic in Indice liber merito erit vindicandus.

§ (o) §

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno M DC XCII.

REFLEXIONS SUR LES DIFFERENS DE RELigion. Quatrieme partie &c.

Conſiderationum de Religionis controverſiis pars quarta, qua continentur reſponſiones ad objectiones ex Germania miſſas, tractaturque de unitate Eccleſiæ, & ſectarum toleratione atque admiſſione in ipſa Eccleſia.

Lutetiæ Pariſiorum apud J. Aniſſon 1692. in 12.

ILluſtris Pelliſſonius, eloquentia & eruditione non minus quam admiſſione in aula ſui Regis celebris, libros aliquot Reflexionum de Religionis controverſiis Gallica lingua per intervalla edidit. Parte *prima* inprimis oſtendere aggreſſus erat, neceſſitatem Proteſtantibus eſſe impoſitam, exactiſſime examinandi ſuam fidem; examen autem tale in plerisque hominibus locum non habere, & vix reperire exitum; itaque ſequendum eſſe lumen generale & commune totius Eccleſiæ, infallibilitatemque hujus & neceſſariam eſſe & promiſſam. Specimen tamen examinis cujusdam ſubjecerat de Euchariſtia. Addiderat denique relationem Latinam de ſtatu religionis in Gallia, qui erat anno 1682, non minus eleganter ſcriptam, quam alia plura, ab eodem Autore Gallica lingua, in qua regnare merito creditur, edita, quæ publice proſtant. Subjiciebantur probationes, autorum verbis. Parte *ſecunda* reſpondit objectionibus ex Anglia & Batavia miſſis. De quibus quidem prioribus duabus partibus in Actis Eruditorum A. 1689 pag. 564. & ſeqq. diximus. *Tertia* peculiariter repoſita fuit celeberrimo *Jurio*, de qua in Supplementis A-

ctorum dicetur. *Quarta*, quam hic recensemus, tali occasione nata est: Forte Serenissima Ducissa quædam, quæ non minus regia origine, quam magnis vivacis ingenii luminibus eminet, in Pellissonianas Reflexiones quædam notare jussit suæ aulæ Virum, non Theologum quidem, neque tamen controversiarum Religionis expertem aut incuriosum. Præstitit hoc ille breviter, & ut argumentum & Adversarius merebantur, modeste & reverenter. Pellissonius acceptas notas adeo non ægre tulit, ut potius testatus sit elegantissima responsione, nihil accidere sibi potuisse gratius. Ita continuato commercio, perpetuo tenore humanitatis, natum est, quod libellum impleret, quem Vir amplissimus, ut harum ex Germania missarum objectionum non minus quam aliarum ratio haberetur, Lutetiæ Parisiorum nuper in lucem dedit, rarum & laudabile specimen servatæ in verbis moderationis sine rerum præjudicio. Sed ad libri contenta veniamus.

Objector, præfatus, quantum delectatus sit mascula & efficaci Pellissonii eloquentia, doctrinæ & ingenii ubique velut luminibus illustrata, putat tamen non nihil ejus demonstrationi adhuc deesse. Ante omnia admittit aut ponit, neminem sequi religionem aliquam aut mutare posse, nisi fundamentum ejus habere sibi videatur. Itaque omnibus opus esse nonnullo *examine;* alioqui religionem arbitrariam fore. Deinde duplices ait persuadendi rationes esse, explicabiles scilicet, aut inexplicabiles; multa enim nos intimo quodam sensu percipere, quæ distincte exponere aliis nequeamus. Ad *rationes* autem *inexplicabiles* revocari debere lumen internum, ac velut radium divinæ gratiæ animum convincentis, quem non Protestantes tantum, sed & Pontificii admittant, quippe fidem divinam penitus certos nos reddentem distinguentes a magna probabilitate seu fide humana, quam gignere potest collectio argumentorum sane pulcherrimorum pro religionis Christianæ veritate, quibus vulgo nomen imponitur motivorum credibilitatis Constare autem, multos fideles has rationes parum habere exploratas, & inexplicabili illo Divini Spiritus motu contentos non ideo minus salvari, quam doctiores. Putat igitur, debuisse Pellissonium de hujus quoque *radii cælestis* vi persuasoria tractare, & veri luminis ab illusionibus discernendi rationes exponere, ut hoc præsidio Protestantes depellerentur, quibus veritas divini verbi sua luce radiare judicatur. Progredi-

greditur deinde Objector ad *rationes explicabiles*, & has ait esse vel generales, vel particulares. Generales vocat *prajudicia*, vel ut Tertullianus vocabat, *præscriptiones*; speciales autem rationes facere ait *discussionem*. His positis, Pellissonii argumentum ita format: Necesse est, ut detur præjudicium infallibile; sed hoc si datur, non potest reperiri, nisi in Romana Ecclesia; itaque Romana Ecclesia est infallibilis. Objector missa nunc quidem posteriore præmissarum, missis quoque nunc aliis a Pellissonio adjectis rationibus, & peculiari tractatione Eucharistiæ; priori præmissæ sese ait velle immorari. Hanc rursus Pellissonius ita probare videtur: Nisi daretur infallibile præjudicium, omnes forent obligati ad perfectam discussionem; sed hæc obligatio locum non habet, quia talis discussio a plerisque præstari nequit; itaque datur præjudicium infallibile. Objector concedit, plerosque non posse onerari discussione accurata controversiarum; addit etiam, se nolle hic uti distinctione inter controversias fundamentales aut non-fundamentales, quoniam regerere possit Pellissonius, saltem aliquas fundamentales controversias dari, & respectu earum discussione aut infallibilitate opus fore: consequentiam tamen negat a discussionis exclusione ad necessitatem infallibilitatis, eamque infringi statuit tum ex principiis communibus, tum ex principiis ipsorum Pontificiorum peculiaribus. Commune esse principium, quod fides divina generari possit a lumine interno inexplicabili divinæ gratiæ, per verbum Dei, quod lucerna est pedibus nostris, sese insinuante etiam in eorum animis, qui examina & rationes pro veritate religionis ignorant, quales sint Christiani plerique. Peculiaria præterea esse principia ipsorum Pontificiorum, quæ minime Protestantes probent, imo passim in scriptis refutent: his tamen prorsus everti necessitatem infallibilitatis. Scilicet passim quidem gloriari Pontificios contra Protestantes, & hoc suæ Ecclesiæ privilegium edere, quod ipsa damnet alias, non vero vicissim a Protestantibus damnetur. Sed hoc, re curatius inspecta, falsum reperiri, nullosque laxiores esse in omnibus, non hæreticis tantum, sed etiam Ethnicis ad salutem admittendis, quam Pontificios, inprimis Jesuitas, & his consentientes alios Scholasticos; quemadmodum sane dudum ea de re graviter questi sint Theologi Protestantes. Nam secundum Doctores Scholasticos complures & celebres, ad salutem tantum opus esse amore

Dei super omnia, etiamsi absit notitia particularis Christi secundum humanitatem; & si quis peccatum mortale admisisset, posse etiam extra Ecclesiam & sine Sacramentis remissionem peccatorum obtinere, modo Deum amet super omnia, & ex hoc principio vere pœnitentiam agat, quam vocant *contritionem*; eam vero, quæ metu pœnæ aut spe præmii fit, *attritionem* appellari, & solo auxilio Sacramenti pœnitentiæ seu Clavium Ecclesiæ, amoris defectum supplente, convalescere. Itaque consequi, Catholici supra hæreticum, imo Christiani supra infidelem, non aliud fore privilegium ex Doctorum celebrium Pontificiorum mente, quam quod Catholico attritio sufficiat, alius vero contritione seu sincero amore Dei indigeat. Verum hoc privilegium a Protestantibus non attendi, qui putent, amorem Dei filialem ab omnibus requiri. Ita ad nihilum recidere Ecclesiæ Romanæ prærogativam, & cum proinde non minus extra ipsam, quam in ipsa, ex ipsorummet Pontificiorum Doctorum principiis salventur homines; cumque secundum ipsos Pontificios (summo quodam laxitatis gradu) nullus articulus fidei sit ad salutem necessarius, modo quis ex vero amore obedire Deo & voluntati ejus atque Ecclesiæ, si cognosceretur, paratus sit, tolli ab ipsis omnem necessitatem infallibilitatis.

Pellissonius respondens, laudatocando re & moderatione Objectoris, primum ad lumen illud rationum inexplicabilium, & quas Jurius quoque urserit veritates, quæ intimo sensu potius quam rationibus percipiantur, (*Verités de Sentiment*) regerit, non esse fidendum sensui particulari contra sensum generalem. Privilegium infallibilitatis nostri illius sensus interni, lumen aliquod apparens aut verum sentientis, non esse probatum; privilegium vero infallibilitatis Ecclesiæ esse probatum. Non posse dari notam internam, qua lumen verum ab illusorio discernatur, & si quod daretur indicium veri luminis, id fore humilitatem ejus qui illuminatur, suum spiritum Ecclesiæ & divinæ ordinationi submittentis. Impugnat deinde eos, qui distinguunt inter articulos fundamentales & non-fundamentales: qua occasione ait, minimum etiam errorem in fide cum rebellione conjunctum salute privare posse; solam societatum Ecclesiam divinis legibus gubernari; omnis societatis hanc legem esse, ut qui eam abrumpunt, fructu ejus careant, tanto magis

gis

gis a Deo institutæ; qui secus sentiant, similes videri amatori multivago & amicæ inconstanti, poetisque in fabula Astrææ, qui legibus amicitiæ magno apparatu constitutis omnia subvertant, hac una clausula postremo subjecta, ne quis eas servet invitus. An tale, inquit, fœdus Deum cum sponsa percussisse credemus? Quin potius urget, excommunicandi potestate armatam esse Ecclesiam, neque id negare Protestantes; nam anathema, maranatha, maledictiones etiam illis in ore esse: vana autem hæc verba fore, vana Dei promissa, nisi Ecclesia vera visibilis efficacia anathemata pronuntiare possit. Hæc a se dudum fortiter astricta, Jurium quantumcunque ad effugia ingeniosum, dissolvere frustra conatum in quadam Epistola Pastorali. Si vero sufficiat bonam fidem & conscientiæ dictamen separationi prætexere, nullum unquam hæreticum fuisse. Deinde eos, qui spretis revelatis veritatibus & controversiis, omnes ad salutem admittant, virtutem colentes, negat sibi probari. Bourignoniam, Poiretum & alios quosdam nuper talia jactasse. Socinianos, & qui Deistæ vocentur, plurimum ad has sententias propagandas contulisse. Inde natum genus *Tolerantiæ*, ubi non jam de civili toleratione agatur, (cujus admissio aut rejectio a mille circumstantiis pendeat) sed de ecclesiastica; nec quæri amplius, an vita hæc indulgenda sit Sociniano, sed an promittenda æterna. Salvianum quidem Arianos, & Gregorium Nazianzenum Episcopum Constantii Imperatoris, protectoris eorum, acta excusasse, sed non ideo salutis illis spem fecisse, dum in errore perstarent. Equidem hunc Gregorium, & amicum ejus Magnum Basilium, a Divinitate Spiritus sancti nominanda abstinuisse, sed satis rem dixisse. Quod amorem Dei attineat, equidem in eo recte accepto contineri omnia, sed non magis eum cum hæresi posse stare, quam cum latrocinio & homicidio; nec alio sensu explicandos bonos autores, qui omnia ad hunc amorem revocent. Non amandum esse idolum Dei, quod sibi quisque facit, sed Deum, qualis est Ecclesiæ revelatus. Alioqui religionem Judaicam & Christianam, quæ solæ veræ sunt, dum alias excludant, solas potissimum falsas repertum iri. Atque in his Protestantes habebit facile assentientes. Quia autem objectum erat, Scholasticos Doctores plurimos *tolerantiam Ecclesiasticam laxissimam*, ad paganos ipsos extensam, & a Protestantibus etiam reprehensam statuere,

 non

non diffitetur quidem aliquos locutos durius, non paucos tamen ad bonum sensum posse revocari. Sed quicquid sit de Scholasticis, non ex ipsorum placitis, sed definitionibus conciliorum, confessionibus publicis, & Catechismis approbatis petendam esse fidem. Eaque occasione in digressionem perelegantem de Scholasticis exspatiatur. Equidem contemnendam non esse *Scholasticam Theologiam*, cui omnia accuratius expressa debeamus, ut hæresibus occurratur. Sed esse Scholasticos ex autoritate & meritis diversos, & sæpe fieri, ut loca ignotorum autorum a Protestantibus magno apparatu producantur & exaggerentur frustra. Atque hoc unum esse ex scandalis Protestantium acceptis, non datis. Loqui Scholasticos peculiari sibi lingua, & sæpe autorem Hispanum in Gallia minus intelligi, etiam cum Latine scribit; dari Hispanam aut Germanicam Gallicamve latinitatem; his accedere terminos novos, quos sæpe Autor sibi faciat. Hinc nasci difficultatem intelligendi; sæpe etiam fieri, ut objectiones pro sententiis autorum accipiantur. Approbatores librorum non posse rigide excutere omnia, præsertim in autore, qui sua omnia Ecclesiæ submittere sit paratus. Esse istis scriptoribus jus venena non minus quam remedia tractandi. Nonnulla illos abstracte considerare, atque ex hypothesibus vel impossibilibus vel imaginariis subinde ratiocinari. Id illis contingere, qui amorem Dei fingant a vera Dei cognitione separatum, cum hoc sit amare non Deum, sed idolum suæ mentis. Ex simili causa nuper natam esse *peccati Philosophici* controversiam; nam cum Paulus sæpe dicat sine lege peccatum nullum esse, ex hoc pariter ac locis quibusdam Aquinatis (qualis est lect. 2. in c. 7. Epist. ad Romanos, ubi dicitur, sine lege peccatum cognosci, quatenus est contra rationem, non quatenus importat offensam divinam) male intellectis, quosdam finxisse hominem omnis legis naturalis invincibiliter ignarum, adeoque ex imaginaria suppositione theologice impeccabilem. Inde regressus ad *Scholasticos in salvandis Ethnicis laxos*, agnoscit ante ipsos & Clementem Alexandrinum vel errasse, vel ita saltem explicandum esse, ut qui semper rectam rationem perfecte secutus sit, eadem Dei gratia speciali, qua sit a peccato servatus, etiam salutem nanciscatur. Sed talem hominem fictitium esse, nec fortasse Clementi tale quid in mentem venisse. Sed nec, ut quidam Scholastici credi-

crediderint, Redemtorem sola ratione sufficienter agnosci posse. Subjicit deinde Perronii Cardinalis locum, qui libere non minus & docte de Scholasticis, eorumque abusu judicavit.

Secuta est replicatio Objectoris, unde brevitatis causa aliqua tantum excerpemus. Quærit, si nullum sit indicium veri luminis interni, unde ergo fiat, quod omnes fateantur convictionem divinæ fidei a gratia esse, non a rationibus seu motivis, quæ tantum faciant humanam fidem? Et si ad *fidem* Ecclesiæ *probatam* sit recurrendum, opus fore magna discussione de veræ Ecclesiæ notis & probationibus, cujus simplices non sint capaces. Concedit, minimum in fide errorem cum rebellione conjunctum damnare, sed non omnem excommunicatum esse rebellem; posse enim excommunicationes injustas pronuntiari; efficacem esse sententiam, sed clave non errante. Deum autoritatem suam commodasse Ecclesiæ, & præstare ipsi, quod est extremum in jurisdictione, hoc est executionem, sed non contra innocentes. Posse fieri, ut exigant Ecclesiastici superiores, quæ nequeant præstari; verbi gratia simulationem, retractationem, aliaque conscientiæ contraria; & in ea re errorem in Superiores cadere. Quin & convenire Theologos, condemnationem ad hæreticos formales pertinere, materiales autem, seu qui non sunt vere inobedientes, non ferire. Si in mentem veniret Superioribus condemnationem Copernici urgere, optimos Astronomos vel invitos exclusum iri visibili Ecclesia, vel hypocritas fore. Sic igitur qui excommunicatione injusta exclusus sit, eum in Ecclesia esse *in voto*, revera quidem quoad fructum, licet invisibiliter; quemadmodum Sacramentorum non absentia sed neglectus damnet, & baptisma flaminis admittatur. Neque vero uspiam infallibilitatem Superiorum in Ecclesia esse stabilitam, neque obedientiam illis deberi absolutam. Præjudicia majoris numeri autoritatisque Superiorum elidi contrariis sane magnis præjudiciis, quale sumitur a cultibus novis Deo displicentibus, ejusque mali remedia potius promitti, quam præstari. Opponi Patres Patribus, novitates novitatibus, argumenta argumentis, nec minus maledictionis illis metuendum, qui de abominationibus participent, quam qui unionem recusent. Nec facile esse velut in libra expendere momenta conflictantium rationum, eoque iniquiores esse, qui temere judicent de anima aliorum. Pulchra

chra subinde dixisse Meldensem Episcopum, Arnaldum, Pellissonium, Nicolium, aliosque id genus insignes Viros; sed elegisse argumentum aliquod plausibile, ubi licuerit versari cum aliquo successu; sed hanc, si quæ sit, particularem victoriam & velut velitationem nil facere ad summam rerum. Superesse igitur, ut ostendatur, quousque extendatur Superiorum autoritas, aut redeundum esse ad discussiones speciales. Denique recte Pellissonium monere, verum amorem Dei habentem non debere negligere revelatas a Deo veritates, sed nec judicium Ecclesiæ contemnere, & omnino, quoad ejus fieri potest, pro cujusque conditione, divinæ voluntati cognoscendæ & cognitæ exequendæ operam dandam esse.

Postremo sequitur duplicatio Pellissonii. Gratulatur Objectori, quod aliquo modo visibilis Ecclesiæ, & in ea superiorum autoritatem admittere videatur, eique & docilitatem & charitatem deberi agnoscat. Sed hanc liberalitatem adjecta limitatione Clavis non errantis, aut distinctione excommunicationis justæ ab injusta corrumpi; cum tamen error non cadat in totam Ecclesiam: & inane ejus privilegium fore, si Deus ejus acta rata tantum habeat, si justa sint; nec præstet, ut sint justa. Non facile se dissentire a receptis distinctionibus; itaque admittere, quos vocent, hæreticos materiales, qui tamen rectius appellentur hæretici apparentes & nominetenus tantum; sed sæpe nocere has distinctiones male usurpatas. Quemadmodum enim invaluerit, ut quædam politice vera aut recta dicantur, non Christiane; unde quidam Politici parum Christiani sese tamen aliquam veritatem sequi somnient: ita qui sibi persuadeant, quosdam hæreticos esse salvabiles, facile adulari negligentiæ suæ. Et videtur num. 8. materiales hæreticos ad eos restringere, qui vixere ante definitionem Ecclesiæ, aut eam novisse non potuerunt. Uti Baptismum in *voto* supponere constat agnitionem veræ fidei, ita ait & qui in Ecclesia in voto sit, debere ejus doctrinam probare. Quamvis autem Objector loquens de abominationibus, nolle se urgere dixerit, quæ de Pontifice Anti-Christo agitantur, Autor tamen fatetur & sibi olim Protestanti hanc ideam sedisse animo, ante studium Antiquitatis. Ecclesias aliarum Metropolium non solitas nisi raro recurrere ad Romanam, & tamen dogmata Romana toto Oriente fusa esse, non ergo Papæ imputanda. Porro Ecclesiam non posse reformare doctri-

nam,

nam, posse mores & praxin; hactenus & Lutherum profuisse, sed ex accidenti, ut scandala nasci bonum sit. Abusum plebis circa imagines & similia bonis exemplis tollendum potius, quam in Ecclesia rejiciendum; jam dudum libros sacros in omnium manibus esse; disciplinæ esse, ut aliquando vetentur, uti cibus ægro subtrahitur. Nec dubium esse, quin Principes Protestantes sibi & suis facile calicem impetrare queant; vix decennium esse, quod talia in ipsa aula Gallica cum applausu sint audita, & a piis Episcopis laudata, cum ad Protestantium Galliæ conversionem non alia adhuc media quam persuasiones & gratificationes adhiberentur; et speratam fuisse Romæ ipsius approbationem, nisi (inquit) nostræ Regaliæ & immunitates intercessissent. Tandem licet omnia hæc scripta fuerint sine edendi consilio, subjicit ex Objectoris literis, quæ ille dixerat de magna Regis Christianissimi potentia & heroicis dotibus, quas optandum sit ad publicam salutem converti. Habere illum in manu felicitatem aut infelicitatem mortalium. Id unum superesse, ut ipse aliquando salutari reflexione divinitus data agnoscat veram magnitudinem suam, quippe quæ non tam regni amplificatione, quam bono generis humani procurando contineatur. Neque eum, qua est potentia & autoritate, ea in re quæ omnium maxime heroica est, nisi a se ipso impediri posse; & summam Pellissonii eloquentiam non rectius collocandam, quam ut Regi persuadeat, quid possit, & quantopere hoc sensu & vere sit magnus & porro esse queat. Ex agnita autem facultate, fortasse & voluntatem adipiscendæ tam solidæ gloriæ orituram. Laudes Principum sæpe noxias esse, sed felicissimum hunc ejus fore Panegyricum, cujus successu, flexo Regis animo, tranquillitas orbi Christiano renasceretur.

REFLEXIONS MORALES DE L' EMPEREUR Marc Antonin, avec des remarques de Mr. & de Mad. Dacier &c.

id est,

Imperatoris Marci Aurelii Antonini libri ad se ipsum, Gallice versi & notis illustrati a Dn. Dacerio & uxore ejus. Tomi II.

Ultrajecti apud Franciscum Halma 1691. Editio secunda in 12. plag. 25.

UXores maritis vitæ & fortunæ socias dari ut neminem latere potest, omniumque gentium consensu manifestum est, ita insolito plane & raro exemplo societas in literarum scientia & scribendi commentandique industria a clarissimo viro Dacerio & lecti consorte in libro hoc eruditissimo exhibetur. Vix autem nobile hoc conjugum par operam suam melius collocare potuisset, quam in eleganti librorum laudatissimi in omne ævum Herois in linguam Gallicam translatione, & annotationibus scopo tanti scriptoris accommodatis, aliisque lectu dignissimis, quæ hac occasione elaborarunt, & publici juris fecerunt. De iis, quæ ex præloquio notanda visa sunt, postea dicemus. Commendanda prius est exacta & amplissima de vita Antonini historia, quam ex probatis autoribus magno cum judicio, nec sine pulchro verborum ornatu concinnarunt. Ex historia Romana eaque maxime, quam Augustam vocare consuevimus, satis notum est, quis fuerit *Marcus* ille *Aurelius Antoninus*. Ortus erat ex familia Anniorum, quæ originem ad Numam Regem referebat. *Annius Verus* vocabatur, antequam Adriano Imperatori juvenis admodum, ob egregium virtutis & literarum studium mire charus, ejusdem jussu *Antonino*, quem Adrianus ipse sibi filium & Imperii successorem assumserat, quique postea *Pii* nomen meruit, adoptandus traderetur. Huic mortuo, una cum fratre adoptivo *Lucio Vero* anno post Christum natum 161 successit, & cum fratre annis novem, solus decem, Romani Imperii, quod tunc florentissimum erat, & nobilissimas orbis terrarum provincias complectebatur, habenas tenuit. Quæ bello & pace præclare gesserit, recenseri hic non possunt; paucos tamen regnandi scientia & felicitate pares habuit; ast Philosophiæ studio non fucato quidem, sed in mores traducto omnes superavit. Disciplinam certe Stoicam, quam præ aliis sequebatur, ita excoluit, ut a Christiana parum abfuisse videri possit, dolendumque esset, quod ad hujus lumen non pervenerit, nisi divina judicia recta semper & in omnibus agnosci deberent. Aspernatus itaque Christianismum est, æterno cum damno suo, tantoque minus excusatus, quanto faci-

faciliorem ad eum viam reperiisset, si radios Theologiæ naturalis, quibus lucidius quam ullus Philosophorum respersus erat, superatis præjudiciis sequi, & oculos ad revelationis divinæ jubar aperire voluisset. Incitare eum ad hoc poterat miraculosa pluvia, quam cum in bello contra Quados & Marcomannos anno Christi 174 in summo periculo, ob defectum aquæ, cum exercitu constitutus esset, precibus obtinuerunt milites legionis, quam *fulminatricem* nominant, genere Cappadoces ex regione Melitine, Christianis sacris devoti. Hujus facti veritatem a paganis quidem in dubium vocatam, Dacerius Tertulliani potissimum autoritate asserit; notat tamen, epistolam, quam hac de re Antoninus ad Senatum Romanum scripserat, & qua persecutiones Christianorum prohibuerat, invidia Gentilium, ut conjici potest, dudum suppressam, nec Eusebii tempore reliquam fuisse, ideoque suppostitiam esse Græcam, quæ in operibus Justini Martyris habetur. Observat etiam, cognomentum *Fulminatricis* jam ante Antoninum ab legione ista, quæ imperante Augusto Cæsare duodecima appellabatur, usurpatum fuisse; nec probari posse, totam illam legionem Christi fidem professam esse, sed eos saltem manipulos, de quibus diximus; ut renovatum vocabulum illud potius ea occasione, quam repertum fuerit. Sed plura de Antonino addere non lubet. Decessit anno Christi 180, cum annos LIX. vixisset, felicissimus si Christianus, nec pessimi filii L. Commodi parens fuisset.

Liber ejus Græce scriptus est, in duodecim capita distributus. Titulum habet, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *Ad se ipsum*. Congessit enim sententias aut observationes de se aliisque, quibus ipse ad virtutis studium excitari, & ad ferendam qualemcunque fortunam mentem posset componere, nullo quidem methodi aut connexionum artificio, sed ex fortuitis meditationibus, in ipsa sæpe expeditione, ut in fine libri sive capitis primi memoratum reperitur, v. g. *scriptum in castris ad Granuam in Quadis*, item in fine l. 2. *Carnunti*. Quapropter compendium librorum istorum, qui farrago sunt moralium præceptorum, tradere non possumus. Oblivione prope sepulti erant, antequam bonæ literæ proximis ante nos seculis a barbarie vindicarentur. Lucem & ornatum illis addidere parentum memoria & nostra *Mericus Casaubonus*, haud indignus magni in Rep. literaria viri

Isaaci filius,& *Thomas Gatakerus*, celebris Cantabrigiensis in Anglia Academiæ Doctor. Egregie vero & civibus suis & linguæ Gallicæ peritis tersa & perspicua versione, & ut diximus, haud spernendis annotationibus consuluit cum adjutrice sua Dacerius. Ex præfatione quædam afferre non piget. Disseritur primo de præstantia Philosophiæ moralis, ut sola fere nomen Philosophiæ mereatur, si cum veritate Dei æterna conveniat. Pythagoræ & Socratis sapientia dogmata expenduntur, Chrysippi tamen paradoxa reprehenduntur; interim nulla Philosophiæ secta tam prope ad Christianam doctrinam accessisse existimatur, quam Stoica. Eatenus itaque receditur a pio & celebri inter Gallos autore (Pascalius, qui nimis acriter Stoicorum dogmata in censuram vocaverit, innuitur) & dicitur, virum tam doctum, si diutius vixisset, correcturum durius illud judicium fuisse. Speciatim postmodum Antoninum ab objectionibus liberatum eunt, ostendentes, quomodo is amorem Dei, preces & exercitium virtutis, contemtum & odium nostri, corporis maxime, cujus moles & defectus communionem inter Deum & homines impediat, inculcaverit; summam hominum miseriam, si a Deo recesserint, felicitatem, si gratiæ ejus participes fiant, sæpe annotaverit; ut fluxam & ad interitum vergentem naturam hominum probe cognoverit, & amorem proprium vehementer improbaverit & destruxerit. Non dissimulant tamen errores Antonini & Stoicorum capitales; quod pluralitatem Deorum crediderint; animam hominis pro particula divinæ substantiæ habuerint; peccati originalis noxam ignoraverint, & homini vitæ mortisque suæ arbitrium detulerint, probata laudataque αὐτοχειρίᾳ. His atque minoris momenti defectibus quibusdam exceptis, nullos libros post sacros lectu digniores, quam Stoicorum esse affirmant: tametsi præter Senecam, & excerpta Arriani ex Epicteto, nihil ex monumentis illorum superfit. Antoninum duobus illis longe præferunt, tum quod fastum Senecæ rejecerit, tum quod ingenii acumine supra Epictetum ascendat. Extolluntur iterum quædam ejus theoremata, quod de natura animæ accurate multa scripserit, omneque ejus lumen Deo tribuerit: quod justitiam utilitati minime subjecerit, sed a solo Deo dependere ostenderit: quod charitatem summe necessariam & utilem homini esse probet: quod mala quoque a Deo in bonum finem & usum ver-

ti observaverit: quod mendacii & falsitatis turpitudinem insigniter detexerit. Præprimis notabile esse monetur, quod felicitatem non quæsierit in excellentia scientiæ & ratiocinationis. Ex hoc sequi ajunt, nulla hominum sagacitate & intelligentia, sed sola fide in Christum, ad salutem perveniri. Non minoris pretii esse putant præcepta, quæ Antoninus Principibus præscripsit, tum disputationes contra Atheos. Concluditur denique, qui hos libros diligenter legerit, illum uno tantum veluti gradu a Christianismo abesse, neque tamen ad hunc nisi per divinæ gratiæ auxilia progressurum. De instituto suo notant, multam sibi difficultatem ex obscuritate styli & sublimitate materiæ in versione occurrisse, accedente codicum depravatione; operam tamen datam esse, ut sensum autoris assequerentur & clare exponerent: eo quoque annotationes præcipue tendere, omissis disquisitionibus philologicis. In ambiguis sensum meliorem secutos se esse. Recta divinarum literarum consensu firmasse, prava indicasse & correxisse. Subjungunt animadversionem in autorem Horologii Principum (*Antonium de Guevarra*, quem tamen non nominant) in quo ficta & falsa sint omnia, quæ de Antonino commemorantur, ut satis appareat, scriptori isti libellos Imperatoris hujus conspectos nunquam fuisse, cum nec verbum ex illis retulerit. Respondent in fine iis, qui Antonino tautologias & repetitiones objiciunt; has enim non excusandas modo, sed & laudabiles esse contendunt in libris, qui ad instructionem nostram scribuntur. Commendant etiam Antonini industriam, quod aliis pleraque verbis commodoque & eleganti modo onunciâverit.

HISTORIÆ REI NVMARIÆ VETERIS SCRIPTORES aliqvot insigniores ad lectionem sacrorum & profanorum scriptorum utiles, cum Bibliotheca Numaria & Præfatione Adami Rechenbergi in Acad. Lips. P. P.

Lipsiæ, sumptibus Jo. Georgi Lipperti Bibliopolæ Luneburgens. A. 1692. in 4. Constant 10. alphabet.

CUm studium rei numariæ hac nostra tempestate multis, iisque viris doctissimis ac illustribus, in deliciis esse soleat; non ingratam

 gratam

gratam iis rem se facturum existimavit Editor hujus libri integerrimus, si scriptores aliquot insignes nec passim obvios, qui historiam numariam tum sacram, tum profanam eruditis commentariis illustrarunt, atque numorum veterum apud Hebræos, Græcos & Romanos usitatorum pretia potissimum, juxta monetæ, quæ nunc in diversis civitatibus in usu est, valorem metiri & designare operam dederunt, hoc volumine comprehensos denuo evulgaret. *Primus* horum est *Matthæus Horstus, in Academia Francofordana superiori ævo Professor clarissimus*, qui historiam rei numariæ non tantum, sed mensurarum & ponderum simul, tribus tomis constantem, ante hoc seculum jam elapsum Francofordiæ ad Oderam primum publicaverat. In quibus, quicquid ad numorum, quorum in sacris & profanis scriptoribus mentio extat, notitiam facit, quinque libris erudite exposuit. Deinde & tribus libris veterum mensuras & pondera, accurata ratione primum inter se contulit, deinde ad mensuras Germanicas, quoad fieri potuit, exegit; subjunctis tertio tomo quibusdam opusculis de definitione; sex hydriarum capacitate Joh. II; de fabrica arcæ Noachi Genes. VI; de assis partibus, ejusque partium usu in declaranda usura; de chœnice Græca; de numeratione Logistica emendanda; de monomachia Davidis & Goliathi I. Sam. XVII. *Alter* est vir incomparabilis, *Guilielmus Budæus, Parisiensis Consiliarius Regius*, Autor *librorum V. de Asse*, quos propter variam atque reconditam eruditionem, nova impressione dignissimos judicavit *Cl. Rechenbergius*, qui operi huic præfationem addidit. *Tertius* est *Johannes Seldenus* Anglus doctissimus cujus *liber de Numis* & pretio antiquæ pecuniæ, Romanæ & Græcæ, ante hos septem annos Edinburgi impressus, propter argumenti cognationem hic recusus est, cum *Bibliotheca Numaria*, sive Elencho auctorum, qui de antiquis numismatibus Hebræis, Græcis, Romanis, nec non de monetis, ponderibus & mensuris scripserunt, cujus autor est *Philippus Labbe, Bituricus*, Soc. JESU Presbyter non incelebris. Hos, inquam, scriptores in gratiam studiosorum antiquitatis, uno volumine comprehendit Bibliopola jam laudatus.

HIERONYMI BRUCKNERI J.U.D. ET CONSILiarii Saxo-Gothani Aulici & Consistorialis

Deci-

Decisiones Juris Matrimonialis controversi.

Francofurti & Lipsiæ, apud Augustum Boëtium, 1692. in 4. absolvuntur quinque & dimidio Alphabetis.

IN Præfatione ad Lectores Autor consultissimus occasionem hujus Scripti enarrat. Postquam scilicet a Serenissimis Principibus, Dn. BERNHARDO & Dn. FRIDERICO, Saxoniæ Ducibus lineæ Gothanæ, fratribus germanis, successive Consiliarii officio admotus fuerit, & simul negotia Consistorialia ac in his præcipue Matrimonialia tractanda susceperit, se Archivorum Hennebergici & Fridensteinensis Acta perlustrasse, atque Casus Matrimoniales rariores excerpsisse, hos deinde in certa capita digessisse, ac per modum Decisionum Juridicarum enucleasse: cumque per triginta proximos annos multæ controversiæ in Matrimonialibus inter Eruditos ventilatæ sint, has simul examinasse, & ad scopum suum accommodasse.

In Prooemio agit de variis Juris & Legum Differentiis & Divisionibus, in divinas & humanas, naturales & positivas; Juris in naturale, gentium & civile; naturalis in primarium & secundarium; Gentium in universale & particulare, proprie & improprie ita dictum; Civile autem Jus a Positivo distinguit: Legum Mosaicarum in morales, ceremoniales, & forenses; quas omnes partim approbat, explicat & exemplis illustrat, partim corrigit & emendat, leges autem divinas morales positivas, totum humanum genus obligantes, dari negat, & per inductionem demonstrat.

Cap. I. ostendit differentiam sponsalium & nuptiarum, atque refutat divisionem sponsalium Juris Canonici in ea, quæ sunt de præsenti & futuro. Præprimis autem plurimos effectus diversos utrorumque, & inter hos, quod sponsalia ex pluribus caussis quam nuptiæ vulgo dissolvantur, recenset.

Cap. II. clandestina sponsalia respectu defectus tum testium, tum consensus parentum, pertractat, atque de istorum probatione per juramenta, horum vero vel rescissione, vel confirmatione, ac suppletione consensus paterni per magistratum, pro circumstantiarum diversitate, late agit, & simul Cleri Pontificii arcana dominationis in Laicos, dum in Concilio Tridentino liberis frena in matrimoniis contrahendis contra parentes laxavit, perstringit.

Capi-

Cap. III. examinat casum, ubi Pater Nobilis cujusdam post sponsalia cum Avunculi Vidua cum ejus consensu rite contracta & dispensationem, dissensu suo ea iterum dissolvere frustra laboravit.

Cap. IV. ostendit, quæ in concursu plurium sponsalium alteris præferri, & quibus pœnis temeritas & inconstantia talis coërceri debeant?

Cap. V. explicat prohibitiones matrimoniales divinas Levit. 18. & 20. Ex his non nisi eas, quæ lineam rectam concernunt, naturalis, reliquas vero positivi tantum juris esse, adeoque in certis casibus, præprimis ubi res non amplius integra est, dispensationem admittere, evincere conatur, ita tamen, ut per analogiam etjam affinium ejus generis & fratrum ac sororum nuptiæ casu fortuito coalitæ (in quas proæretice contractas Deus mortis pœnam constituit) divortio dirimi debeant. Rationem vero prohibitionis legum matrimonialium divinarum non solum consanguinitatem vel affinitatem, sed & alias esse contendit.

Cap. VI. Leges divinas Matrimoniorum prohibitivas graduum paritatem quidem non respicere, extensionem tamen ad alios quosdam casus ex aliis rationibus pati, Autori persuasum est. Prius per rationum diversitatem inter personas unius gradus ratione linearum, item consanguinitatis & affinitatis; posterius per exempla ex Jure Civili ostendere nititur.

Cap. VII. improbat arrogantiam Pontificum Romanorum in correctione computationis graduum Juris Civilis, & substitutione regularum pessimarum trium pro una bona, ac prohibitione matrimonii secundum regulam unicam, ex qua absurda quædam sequantur,

Cap. VIII. nec conjugium cum defunctæ uxoris sorore:

Cap. IX. nec inter comprivignos Lege divina prohibitum esse, Autor contra Dissentientes asserit, suamque sententiam rationibus & præjudiciis firmat.

Cap. X. etiam in gradibus Jure tantum Provinciali prohibitis, non temere, sed tantum ex causis rationalibus (quales Autor octo recenset) matrimonia admittenda esse docet.

Cap. XI. Eunucho Dresdensi Sorlisio quondam recte conjugium permissum esse, & adhuc similibus eunuchis idem permitti posse, late deducit Autor,

Cap.

Cap. XII. nec Hermaphroditos, etiam qui nullo ſexu prævalent, a ſacris conjugii plane arcendos eſſe, ex rationibus pro iis adductis probare ſuſtinet.

Cap. XIII. ex primæva conjugii inſtitutione inſolubilitatem quidem ejusdem, non tamen prohibitionem polygamiæ, elici poſſe exiſtimat. Divortia autem hodie, pro conditione hominum in ſtatu lapſus, interdum ex neceſſitate ad vitanda majora mala concedi.

Cap. XIV. polyandriam, non item polygyniam ſimultaneam juri naturæ repugnare. Licet autem ex eo, quod hæc juri divino & naturali prohibita non ſit, abſurde a Lyſero colligatur, quod hodie omnibus libere permitti debeat; diſpenſatione tamen a Magiſtratu ſupremo in certis neceſſitatis caſibus eam tolerari poſſe.

Cap. XV. licet polygamia ſucceſſiva ſtatui innocentiæ non conveniat, propterea tamen hodie eam improbari non poſſe: recte etiam a Jure Civili viduis, ſub pœna infamiæ, prohibitum eſſe, intra annum a diſſolutione prioris matrimonii nubere, nec prohibitione iſta remedium contra incontinentiam ipſis adimi. Quod ſi vero vidua ſtatim poſt mortem prioris mariti alii viro nupſerit, & intra ſeptimum uſque ad undecimum menſem ab eo tempore partum vivum ediderit, ex duobus maritis eum patrem haberi, quem ordinarium hominis naſcendi tempus, i. e. nonus menſis, indicaverit.

Cap XVI plures divortiorum cauſas, quam adulterium & malitioſam deſertionem dari, Autor ex praxi Conſiſtoriorum Statuum Evangelicorum communi oſtendit, ſecundum quã etiam ob bannum conjugis ex delicto, abortum & impotentiam dedita opera procuratam, furorem ſeu delirium cum malitia aut deſertione conjunctum, concubitum præternaturalem & præpoſterum, & ex aliis cauſis infra recenſendis, divortia decernuntur. Nec tantum Imperatores Chriſtianos, ſed & alias gentes Chriſtianas, ex diverſis aliis, quam duabus iſtis cauſis, per leges ſuas divortia permiſiſſe.

Cap. XVII in quibus caſibus hodie divortia ob adulterium locum habeant vel non, diſquiritur, cum rejectione opinionis communis, quod per adulterium ſolvatur conjugium ipſo jure, nec non unitas carnis cum conjuge.

Cap. XIIX, malitioſæ deſertionis, divortium parientis, extenſiones

ſiones hodiernas ad varios alios caſus, veluti ad fugam metu pœnæ ob delictum, pertinacem debiti conjugialis denegationem, ſævitiam intolerabilem, inſidias vitæ ſtructas, & alias cauſas, non niſi per interpretationem authenticam a Legislatoribus politicis horumque Conſiſtoriis fieri poſſe.

Cap. XIX. divortia etiam vera (non declarationes tantum matrimoniorum pro nullis) hodie absque ulla difficultate apud Evangelicos fieri ob dolum & errorem, non tantum circa perſonam, ſed & interdum circa fortunam:

Cap. XX. item ob errorem circa virginitatem:

Cap. XXI. nec non propter vim metumque injuſtum:

Cap. XXII. ut & propter impotentiam tum naturalem tum accidentalem, ante matrimonium exiſtentem.

Cap XXIII. propter impotentiam matrimonio ſupervenientem etiam, vel divortium vel bigamiam permitti poſſe, tum ex Luthero ejusque coætaneis, tum ex rationibus, contra communem opinionem probare conatur Autor:

Cap. XXIV. imo etiam ob coitum extraordinarium & flagris provocandum.

Cap. XXV. ſeparationem quoad thorum & menſam, tanquam remedium proviſorium, ad corrigendos malos mores conjugum diſcordium, recte quidem adhiberi, ſed non recte in ea ſubſiſti, ſi correctio non ſequatur; tunc enim divortium etiam quoad vinculum decernendum eſſe.

Cap XXVI. matrimonium ob nullum plane delictum in totum prohibendum, ſed delinquentes aliis pœnis afficiendos, matrimonium vero liberum illis relinquendum eſſe.

Cap. XXVII. in concurſu duorum matrimoniorum, prius præferri poſteriori, ſi hoc absque prævia reſciſſione judiciali prioris, ex errore forte facti, fuerit contractum; poſterius vero præferri priori, ſi hoc authoritate judicis per proceſſum deſertionis & ſententiam judicis fuerit diſſolutum.

Cap XXIIX. quoniam copula ſacerdotalis non ſit de eſſentiâ, ſed tantum decoro conjugii Chriſtiani, præferri etiam interdum poſſe conjugium copula ſacerdotali deſtitutum illi, ad quod ea acceſſit, ſi nimirum una pars fuga doloſe eluſerit copulam ſacerdotalem

lem per ſententiam judicis ipſi injunctam, & alibi cum alia perſona nuptias celebraverit.

Cap. XXIX. a Principe vel ejus Commiſſario (Comite Palatino) legitimationem in præjudicium liberorum legitimorum aut agnatorum, neque in allodialibus, neque in feudalibus bonis fieri poſſe.

Cap. XXX. liberos ex putativo tantum matrimonio (modo uterque vel ſaltem unus conjugum fraudis aut doli expers fuerit), natos, ratione ſucceſſionis aliorumque beneficiorum, per omnia æquiparari liberis ex vero matrimonio natis.

Hæc duabus partibus comprehenduntur, quarum quælibet quindecim capita continet. His tertiam adhuc adjuncturum ſe Autor nobiliſſimus in præfatione promittit, & hoc ipſo Lectores, harum rerum amantes, per nos rogat, ut caſus matrimoniales rariores, aut conſilia & reſponſa huc facientia, nondum typis edita, ad promovendam hanc ejus intentionem, ipſi communicent.

HISTOIRE DES ALBIGEOIS ET DES VAUdois ou Barbets, par le R. P. Benoiſt &c.

id eſt;

Johannis Benedicti, Monachi Dominicani, Hiſtoria, Albigenſium & Valdenſium. Tomi II. Lutetiæ apud Jacobum le Febure, 1691. in 12.

Conſtat plag. 31.

V*Aldenſes* vallium Subalpinarum, quæ in Sabaudica ditione, ſunt, incolas in ſocietatem exitii ante paucos annos traxerat fatum Reformatorum in Gallia, quos Rex, obſequium Deo ſe præſtare putans, ut ſatis notum eſt, evertit, magna quidem, ſi ſcriptoribus illi obnoxiis credamus, cum gloria ſua. Hujus ſtrenuus ſonorusque buccinator etiam eſt Monachus hic, prodigioſam imprimis celeritatem Regis efferens, qua paucis menſibus plus quam quinque ex Anteceſſoribus ejus, integro ſeculo Albigenſes perſecuti, præſtiterit, idque, ut ait, absque ſanguinis effuſione. Cumulum vero & faſtigium operi impoſitum ab eo putat, quod

 non

non solum in sua provincia, quæ *Delphinatus* nomen habet, reliquias Valdensium, per inaccessas Alpium valles indagatas, in latebris suis obruerit, sed & idem suis auspiciis & auxiliis apud Sabaudiæ Ducem procuraverit. Neque hic subsistit Autor, sed etiam fœdus ab Imperatore nostro & plerisque Europæ Potentatibus pro defensione initum, acerbe insectatur, & conspirationem ex invidia admirandi operis pro religione suscepti conflatam esse criminatur, nempe ut neglecta prosecutione victoriarum contra Turcos, Galliæ Rex, unicus ille veræ fidei defensor, armis peteretur. Non minus proterve Serenissimum Angliæ Regem *Guilhelmum* cum tyrannis, veteris Ecclesiæ persecutoribus, comparat, cujus potentiæ destruendæ Deus Regem Gallorum, ut brachium suum dextrum opposuerit. Huic igitur Heroi, & soli sacrorum vindici, omnium Scriptorum labores vigiliasque consecrari debere contendit, cum nullum sub cœlo nomen sit, a quo majus decus conciliari iis possit. Ex his facile conjici potest, quid ab autore hoc in historia, quam exhibet, sperari debeat, magnam tamen industriam & fidem professo. Ex centum & quinquaginta Scriptoribus Catholicis & Hæreticis nullum a se repertum esse ait, qui originem Albigensium satis diligenter investigaverit: plerosque eos cum Valdensibus confudisse: se vero deprehendisse ait, multo vetustiores esse Albigenses, nec eadem cum Valdensibus, qui non tam longe a Romanæ Ecclesiæ placitis abierint, docuisse, quanquam successu temporis in unam sententiam coaluerint.

His aliisque præmissis, ad rem accedit, neque tamen quidquam certi aut novi de Albigensium origine affert; statuit potius, obscuram esse, & sectam cum filia comparat quæ patrem ignoret, aut cum monstro ex variis particulis coalescente. Succrevisse scilicet ex *Arianorum, Manichæorum, Petrobrusianorum, Henricianorum* & *Valdensium* erroribus, ut Hydram multorum capitum, tantoque difficiliorem superatu. Recte factum esse jactat, quod Pontifices *Cruciatas* sive sacras expeditiones his hæreticis opposuerint, cum non minora damna, quam Saraceni & Turci, ecclesiæ illaturi fuissent, nisi Pontifices potentiam Principum, speciatim Regum Galliæ, contra rebelles illos armassent. Inter Scriptores primum omnium laudat sanctum, quem vocant, *Bernardum*, Abbatem Claravallensem

sem

sem, ex quo probare nititur, nihil certi constare de sectæ autore, quanquam postea eadem cum illis, quas *Petrus Brusius*, *Henricus Monachus* & *Petrus Valdus* formaverint, habita fuerit; ægre etiam detectam esse ait, quod non nisi clandestinos conventus & inter paucos celebraverint, Clero potissimum infesti & Sacramenta spernentes. Nomen a civitate *Albia* seu *Albiga* Occitaniæ in finibus *Biturigum* adeptos esse, cum ibi anno 1176 concilium haberetur; antea Manichæos & Bulgaros sive Vasconum pronunciatione *Vulgares* vocari solitos. Bulgarorum nomen, *Petrum de Marca* in Historia Bearnensi secutus, inde deducit, quod Manichæi ex Armenia pulsi, in Bulgariam, paulo post quam ad fidem Christianam gens illa conversa esset, seculo nono irrepsissent; suosque errores novitiis Christianis instillassent. Statuisse autem duo principia; rejecisse Sacerdotium, imagines, Eucharistiam; negasse Christum ex Maria corpus sumsisse, aliaque non minus insana sparsisse: a Bulgaris tamen *Bagomitos*, id est, Deo charos nominari consuevisse. Ex Bulgaria, occasione bellorum a Gallis in Oriente gestorum, in Franciam delatos, atque in sectas Arianorum & Manichæorum divisos esse, ex quibus tandem *Albigensium* secta coaluerit. His accessisse *Petri a Valdo* (vico prope Lugdunum) sectatores, & *Petri Brusii*, qui in Provincia *Arelatensi* circa annum 1120 dogmata sua, denegato baptismo infantibus, rejectoque templorum usu & sacrificio Missæ, propalaverit, propter hæc & alia vivicomburio punitus. Post annos quosdam, eorundem dogmatum autorem aliorumque renovatorem *Henricum* Monachum *Tolosanum* invaluisse, cujus doctrina in concilio *Lateranensi* anno 1179 (mendose pag. 20. legitur 1270) damnata fuerit. Postea in Synodo *Lumbariæ* Lombers prope Albiam, A. 1176. in dissentientes istos omnes serio inquiri cœptum, & condemnationem eorum secutam, licet objecta prope omnia inficiarentur, juramento tamen illis renunciare, religione ducti, abhorrerent. Horrenda utique & fœda imputat illis Autor, secutus *Rogerium de Hoveden* aliosque illorum temporum scriptores, adducitque & in fine librorum subjungit documenta quædam vetera, quibus confirmari posse existimat, quæ scriptores illi tradiderunt, quorum fides non ab omnibus agnoscitur. Licet vero ab anno 1120, ad finem fere istius seculi, multa in Synodis & Romæ decreta contra sectam illam essent,

non caruit tamen, ut Autor porro memorat, incrementis, patronosque invenit Comites Tolosanos, item Albienses aliosque Dynastas. Sub initium sequentis seculi, anno nempe 1202, Innocentius III Pontifex, pro zelo suo satis decantato, severius agere cœpit, primo quidem per Missionarios sive Legatos ex Clero, qui persuasionibus uterentur, deinde adhibita vi: remedium etiam ab exemplo quæsitum fuit. Cum enim Albigenses de corruptis Clericorum moribus maxime quererentur, in Synodo *Montispessulana* anno 1205 *Didacus* Episcopus Osmensis Alphonsi Regis Castiliæ Legatus, ut & *Dominicus* Monachus Calaguritanus, magna jam tum sanctimoniæ fama celebratus, reformationis cujusdam initium fecerunt. Abjecto enim omni luxu & comitatu, vili habitu assumtisque baculis per oppida & vicos circumeuntes, hæresin verbis oppugnabant, parum tamen proficientes; quanquam etiam miracula accessisse, & in agro Carcassonensi culmi festo die *Johannis Baptistæ* resecti sanguinem stillasse ferebantur. Anno 1206 disputatio inter delectos ex utraque parte, voce & scriptis habita est, in oppido *Montisregalis*; condemnatis per arbitros Albigensibus, qui Ecclesiam Romanam a Christo defecisse, & Diaboli sponsam scholamque esse dicebant, & Missam impugnabant. Etsi vero conversi tum pauci fuere, *Dominico* tamen post discessum & obitum Osmensis & aliorum allaborante, centum hominum millia ad obsequium Pontifici præstandum reducta esse dicuntur; eaque occasione institutus est novus Monachorum ordo, qui *Prædicatores* & *Inquisitores hæreticæ pravitatis*, ab autore vero *Dominicani* nominati sunt. Plus scilicet excommunicationibus & suppliciis, quam concionibus & persuasionibus effectum est. Sane gloriam inventæ *Inquisitionis*, & qua illa promovetur, violentiæ, Autor Dominico vel soli, vel communem cum Innocentio III. assignat. Vid. Tom. II. lib. VI. p. 129. Non deerant tamen, qui rigori sese opponerent, ita ut anno 1207 Legatus Pontificis *Petrus de Castro-novo*, Raymundi VI Comitis Tolosani, ut creditur, insidiis interfectus fuerit. Hoc facinus ultus est Pontifex, non solum excommunicationis fulmine in Comitem vibrato, sed & promulgata, quam vocant, *Cruciata*, sive indicto bello sacro, ad quod speciatim invitabatur Rex Galliæ, quanquam is tunc bello cum Germanis & Anglis implicitus parum

præstare

præstare potuerit. Multa tamen hominum millia, non secus ac contra Saracenos Turcosque, in Albigenses arma ceperunt, nisi quod, qui contra hos militabant, crucem in pectore, adversus barbaros vero in humeris assutam vel pictam gererent.

Hæc fere sunt, quæ ex libro I recensenda esse duximus, quia ideam & compendium quoddam historiæ exhibent; cum in libris sequentibus nihil aliud aut parum admodum tradatur, quam bella & vastationes regionum & clades multiplices, quarum finis tandem seculo XIII is fuit, ut Albigensium secta, junctis Pontificum & Regum viribus, ad incitas redigeretur. Inter eos vero, quorum ductu prostrati sunt Albigenses, acerrimus facile fuit, & a Pontificiis Scriptoribus vehementer eo nomine laudatus *Simon Comes Montfortius*. Hujus & aliorum illustrium virorum Genealogias diligenter collegit & descripsit Autor, Comitum imprimis *Tolosæ*. Tom. I. enim pag. 300 & seqq. eorum familia a Caroli Calvi temporibus deducitur, cujus duæ lineæ, Comitum nempe *Tolosanorum* & *Carcassonensium*, hujusque nova propago *Foxiensis*, quæ ad Regnum Navarræ evecta est, distincte ad pag. usque 337 recensentur. Dein *Montfortii*, de quo dictum est, genus explicatur, & inter descendentes ejus, qui domicilium in regnum Neapolitanum transtulerunt, refertur *Nicolaus Comes de Campobasso*, qui Carolum Burgundum anno 1476 proditione sua in exitium præcipitavit. *Comingiorum* non parum illustre olim stemma habetur pag. 353, quorum ditiones tamen & tituli dudum, per matrimonia aliasque mutationes, ad alias familias transierunt. De Pontificum, Episcoporum & Monachorum gestis, in extirpandis, quas vocabant, hæresibus, multa narrat laudatque Autor, quæ seculorum illorum genium repræsentant, cum spiritu tamen Christianismi parum conveniunt. Eo etiam referri possunt statuta conversis præscripta, inter quæ est, quod in Synodo *Biterrensi* (Beziers) conditum fuit, quod nemini permitti debeat lectio librorum sacrorum lingua populari. Id Autori apprime placet, licet hodie sint in ipso quoque Clero Gallicano, qui rigorem illum non probent.

Valdensium historiam, quam in titulo promisit, Tom. II lib. VIII breviter & tenuiter proponit Autor, cujus tamen causa vetera illa de Albigensibus, multis tradita, repetiisse potissimum videtur.

tur. Opponit narrationem suam *Johanni Legero*, celebri Valdensium Ecclesiastæ & scriptori, ejusque fidem, ut hæretici & nescio cujus criminis rei, in dubium vocat. Statuit imprimis, Valdenses non a *Valdo*, sed a vallibus, quasi *Vallenses* nominandos esse, & negat eos sacra sua Apostolorum temporibus accepisse & eodem statu conservasse, quorum utrumque Legerus asseruerat. Ipse circa annum 118; Albigensium reliquias in abdita illa montium sese recepisse pro certo habet, iisque postea accessisse, quicunque in Hispania & Gallia ab Inquisitoribus indagati, vitæ periculum non nisi fuga illa evitare potuerint, cum ad Romanam Ecclesiam redire nollent. Vallium situm & nomina describit Autor. Pontifices memorat a longo tempore vallium istarum incolas, legationibus, missionibus, inquisitionibus aliisque ejusmodi modis, crebro vexasse, quibus quoties tempus & Principum zelus ferebat, vis & sævitia successit: plerumque tamen situs locorum tutos præstitisse homines illos alioquin simplices, probos & pauperes, sed ad defensionem sui strenuos. Grave in eos bellum instinctu Innocentii IIX. Pontificis A. 1488 movisse Philippum VII Ducem Sabaudiæ Gallicis auxiliis subnixum, irrito tamen conatu sibique damnoso; & religionis suæ libertatem Valdenses retinuisse, confirmatos postmodum exemplo Gallorum & Helvetiorum, post cœptam a Luthero reformationem, quibus, ut Autor refert, anno 1535 Valdenses accesserunt, missis in Germaniam *Georgio Morello* & *Petro Massonio*. Articulos, de quibus inter illos & Helvetios conventum est, summatim recenset Autor pag. 260 & seqq. Concordant autem ut plurimum cum doctrina Reformatorum, & ad horum exemplum disciplina etiam ecclesiarum illarum constituta est, nisi quod Ministri sive Ecclesiastæ vulgo *Barbati* (Barbets) vocari consueverunt. Quoties tum a Ducibus Sabaudiæ, tum a Regibus Galliæ, qui Sabaudiæ & Pedemontii provincias aliquando subjugaverunt, arma in Valdenses expedita fuerint, quibusque ex causis cessatum a vi & quies genti illi indulta quandoque fuerit, Autor ita enarrat, ut eos semper laudibus efferat, qui acerbius cum illis egerunt, aut saltem, cum aperta vi uti non possent, variis artibus eos afflixerunt & coërcuerunt. His plus plerumque quam armis effectum esse memorat, ita ut anno 1630 non nisi duo decrepiti senes ex Pastorum numero in vallibus superfuerint, linguæ

Italicæ

Italicæ, qua populus ille utitur, gnari; accersiti vero Concionatores Galli auditoribus non intellecti, ita displicuerint, ut plurimi Missionarios Romanos admitterent, & spes esset, omnes ad sacra illa reduci posse. Valde itaque nocuisse proposito illi notat Autor potentiam Cromvelli Angliæ tyranni, qui Valdenses pecunia, consiliis, & legationibus ad Sabaudiæ Ducem juverit. Sed quæ gesta sunt, ex aliis scriptoribus jampridem innotuerunt, & ab Autore ita narrantur, ut omnem culpam in rebelliones subditorum rejiciat; cum hi innocentiam multaque pacta cum Principibus suis pro se allegent. Postremo exponit, quod in recenti omnium memoria est, quomodo Serenissimus, qui hodie rerum potitur, Sabaudiæ Dux *Victor Amadeus*, ad monitum & exemplum Regis Galliæ, anno 1686, publicato edicto, ecclesiarum & scholarum ministros, nisi Romanam religionem amplecterentur, intra quindecim dies vallibus exire, infantes a Sacerdotibus Romanis baptizari, pueros in horum scholas mitti, & non obedientes, viros quidem ad remum, fœminas vero ad fustigationem condemnari jusserit, rejectis omnibus precibus subditorum & intercessionibus Helvetiorum, nisi quod his tandem datum est, ut emigrare iis liceret, qui a religione sua desciscere nollent. Successit expeditio Ducis, & Gallicarum copiarum præfecti Catinati, cujus illum finem narrat Autor laudatque, quod valles omnes expugnatæ, & ex incolis, post cæsos plurimos, duodecim millia in deditionem venerint. Non leviter inde dolet, quod anno 1690 Dux, dehortante licet Pontifice, Gallorum partes deseruerit, hostibus eorum accesserit, exules hæreticos & rebelles in gratiam receperit, iisque jam adversus Gallos utatur. Interim gratias agit DEO, quod Catinati ductu male mulctati sint, speratque fore, ut etiam hi populi ad exemplum Gallorum ab hæresi liberentur, & in parem cum illis felicitatem asserantur. Hanc, & Regem ejus promotorem, mire prædicat, quod doctores idoneos ad convertendos errantes mittat, & apertis thesauris suis, libros aliaque munifice suppeditet: unde illi propediem plenam victoriam & prosperum instituti sui exitum optat & ominatur.

ABREGÉ DE L' HISTOIRE DES VAUDOIS &c. par P. Boyer Ministre.

id est:

Breviarium Historiæ de Valdensibus, autore P. Boyero Ecclesiaste.

Hagæ Comitum, apud M. Uitvverf, 1691 in 12. plag. 14.

Acerrimo Romanæ hierarchiæ assertori & infensissimo Valdensium hosti monacho, cujus narrationem de Valdensibus jamjam recensuimus, haud incommode subjungi potest ex diversa parte scriptor, meliora de suis afferens, monachi tamen historia, ut apparet, non visa. Hic quoque Regem habet, Britannicum nempe, cui tractatum suum dedicat, & admirandam Dei providentiam prædicat, qua populum Valdensem in puritate religionis Christianæ conservaverit, ut omnino cum Israëlitis comparari possit, ob tot clementiæ, sapientiæ, atque potentiæ divinæ documenta illi exhibita; quibus tamen Valdenses præfert, quod nunquam, ut illi, in idololatriam lapsi sint, aut Romanis erroribus infecti. Haud immerito itaque antiquitus sigillo ait usos esse, quo fax repræsentabatur cum inscriptione: *Lux lucet in tenebris*. Id eo mirabilius esse dicit, quod valles Alpinæ in Italia sitæ sint, tantoque facilius jugum Pontificum subire potuerint. Præterea sine exemplo esse, quæ male armati, nec ducibus peritis instructi, impares numero, unus quippe contra viginti, triginta aut quandoque centum, fortissime gesserint, & quod per duo secula, usque ad annum 1686, neque vi neque dolis opprimi penitus potuerint: denique, cum illo anno, permittente DEO, armis Sabaudicis & Gallicis ad incitas redacti essent, restitutio tamen reliquiarum incredibili prorsus modo secuta sit, cum nongenti exules, quindecim dierum itinere, per angustissimas montium fauces ab hostibus insessas penetraverint, patriasque sedes recuperaverint; tum quod omnium maxime mirandum, in gratiam Principis sui, a quo tot & tanta passi fuerant, redierint, & contra Gallos, persecutores suos, stipendiis ejus feliciter militent. Hæc fere summa est historiæ, quam Autor capitibus XXVII compendiose complectitur.

Cap. I. Incipit a nomine gentis, & *Vallenses* a vallibus, non vero *Valdenses* a Petro Valdo dici censet. Hujus enim vocabulum illis non convenire, quia is, cum Lugduno pelleretur,

tur, non in valles Alpinas sed in Galliam Belgicam confugerit, ibique sectatores habuerit, qui a regione notissima *Picardi* nominati sunt. Provocat ad confessionum veterum documenta, ex ruina patriæ servata & *Morlando* legato Anglico tradita, quæ nunc in Cantabrigiensi Academia custodiri dicit. Scriptæ autem illæ esse perhibentur A. 1100, 1120, 1170, 1175, & ita prius quam Valdus dogmata sua propalare cœperit. Evangelicam vero doctrinam ad incolas vallium a discipulis Pauli Apostoli delatam fuisse non dubi- Cap. II.
tat, nisi ipse, si iter suum in Hispaniam, quod sibi proposuit, prosecutus Alpes transierit, in illa regione concionatus sit. Quod vero puritatem religionis secundum sacras literas retinuerint, inde constare judicat, quod invocationem Angelorum, B. Mariæ & sanctorum, Missas item, purgatorium, preces & sacrificia pro mortuis, stata jejunia, cœlibatum sacerdotum, nunquam admiserint aut probaverint, nec alia, quam patria lingua, in sacris usi sint. Provocat iterum ad confessiones illas antiquas, & doctrinam *Claudii* Episcopi Augustæ Taurinorum, qui seculo nono vixit, cum confessione Valdensium post duo secula exhibita concordem. Subjungit capita fidei Valdensium A. 1655 edita: uberiorem vero cognitionem ex *Johannis Legeri* historia de Valdensibus generali peti jubet. Juxta doctrinam, etiam disciplinam sive regimen Ecclesiæ Aposto- Cap. III.
lis acceptam fert, & describit officia Pastorum, Seniorum & Diaconorum, ut & Magistrorum scholæ. Laudat morum innocentiam & sanctitatem, quam etiam Pontificii negare non possint, ex quibus citat *Thuanum* lib. Hist. 27. & *Claudii Seisselii* Archiepiscopi Taurinensis scriptum A. 1500 Valdensibus oppositum. In his igitur vallibus ex natura locorum Ecclesiam per multa secula quietas se- Cap. IV.
des, veluti fœminam Apocalypticam in deserto, invenisse observat, usque ad annum 1487, quo Innocentio VIII Pontifice *Cruciatam* promulgante, vi & armis invasi fuerint, vano quidem conatu. Nihil etiam Archiepiscoporum Taurinensium & Ebrodunensium (d' Ambrun) conciones, missiones, minas & lites intentatas profecisse. Describit inde primum illud bellum, auspiciis Cap. V.
Pontificiis, dicto anno 1487 Valdensibus illatum, & ut hi Sabaudorum & Gallorum octodecim millia parva manu bellique rudes ad internecionem fere ceciderint, & Philippus Sabaudiæ Dux

pacem victoribus concesserit atque vetera privilegia confirmaverit. Memorat, non multo post Saluziani Marchionatus incolas patrias sedes, ex quibus injustè ob religionem ejecti fuerant, armis recuperasse.

Cap. VI. Successor *Philippi* (ita narrare pergit) & filius *Carolus*, sollicitatus ab Episcopis & Inquisitoribus, A. 1534 copias sub *Pantaleone Bressorio* in Valdenses nihil tale metuentes immisit, a quibus cædibus promiscue in miseros sævitum est. Verum Sabaudos a tergo adorti Valdenses ita tractarunt, ut pauci evaserint, & Dux a belli continuatione sibi temperaverit, quanquam non desineret supplicio afficere, quos extra valles deprehendebat.

Cap. VII. Similia quoque & dura alia passi sunt A. 1536, cum Franciscus I. Galliæ Rex Sabaudiæ Ducem ditionibus suis exuisset: combusti enim sunt, quotquot in Inquisitorum manus inciderunt, inter quos clari nominis viri referuntur *Bartholomæus Hector* A. 1555, & *Varalius* egregius Angroniensium concionator A. 1557 Taurini, & *Nicolaus Sartoris*, qui Genevæ Theologiæ operam dederat, Augustæ Prætoriæ vivicomburium passi.

Cap. VIII. Quartus insultus ab Emanuele Philiberto Duce, postquam Principatum a Gallis restitutum mortuo parente regere cœpisset, factus est, instigantibus Papa & Regibus Galliæ & Hispaniæ. Ab armis tamen, cum multos e suis amisisset, aliquandiu quievit, postea ad insidias fraudesque conversus denuo ductu *Comitis a S. Trinitate* incautos Valdenses aggressus est, magnaque strage perculit. Verum incolæ resumto animo, & pro vita atque libertate desperate pugnantes, a Comite illo, cum auxiliaribus Gallorum copiis instructus munimentum quoddam oppugnaret, egregiam reportarunt victoriam. Hac ut & precibus uxoris, quæ clam religioni Reformatæ favebat, permotus Dux anno 1561 pacem subditis dedit. Deinde post quadriennium, instante Pontifice, edictum contra illos publicavit, quo jubebantur, ut intra decem dies ad sacra Romana reditum promitterent, aut post duos menses in exilium proficiscerentur. Dilata tamen est magna ex parte rigoris hujus executio, & cum postea anno 1572 lanienа Parisiensis commiserationem etiam apud Pontificios quosdam ipsumque Ducem excitasset, iterum mitigatus veniam denuo ille subditis concessit, exules revocavit, & potestatem dedit recipiendi, qui ex Gallia religionis causa profugerent.

Cap. IX. Sub Emanuelis Philiberti filio, *Carolo Emanuele*,

nuele, & *Victore Amadeo*, nepote, ob impedimenta plurima armis quidem adversus incolas vallium actum non est, suppliciis tamen sævitum in eos, qui in potestatem magistratuum extra valles veniebant, & in *Saluziano* Marchionatu octo parochiæ destructæ sunt, pulsis in exilium habitatoribus. Postea impuberis *Caroli Emanuelis* Mater & Ducatus Gubernatrix, a Curia Romana stimulata, anno 1650 collegia virorum fœminarumque instituit, per quæ variis modis ad religionem Pontificiam Valdenses alliciebantur: cum vero id exiguo cum successu fieret, nec nisi pauci & viles in partes transirent, excidium gentis anno 1653 decretum est. Occasio tumultus ex proposito quæsita fuit, assignatis *Grancejo* Franciæ Marescallo hybernis in vallibus, & emissis quibusdam ex Clero, qui incolas ad resistendum incitarent; sed hi detecta fraude, Gallorum copias admiserunt, & Granceji moderatione periculum tunc evaserunt. Ast anno 1655 Hibernis, patria sua a Cromvello ejectis, valles Alpinæ destinatæ, judicesque constituti sunt, qui ex locis quibusdam Vallis *Lucernensis* decedere incolas, & in alios, ubi sacra Valdensium adhuc tolerabantur, migrare cogerent. Quærebatur nova seditionis causa, sed obsecuti sunt incolæ; dein per Deputatos gratiam Ducis implorarunt, & restitutionem in sua suppliciter petierunt. Delusi fuerunt & dilati variis prætextibus, donec anno 1655 exercitus ductore *Marchione de Pianezza*, mense Aprili in valles irrumperet. Cum vero fortiter repugnarent incolæ, nec exiguas hostium strages ederent, ad dolos conversus *Marchio* missos ad se primores gentis benigne excepit, miribusque promissis persuasit, ut copias suas in valles vicosque suos admitterent. Hoc facto ad promiscuam & crudelissimam lanienam ventum est, de qua horrenda narrat Autor, ut infantes ab uberibus maternis avulsi, ad saxa elisi aut medii discerpti, senes & ægroti in lectis & cum domibus suis combusti, fœminæ ad mortem stupratæ, deinde in frusta concisæ, aliique in eas & viros immanis carnificinæ modi exerciti fuerint, Hibernis ante omnes nullum sævitiæ genus omittentibus. Supererant tamen, qui vitam suam tueri auderent, duce *Janavello* quodam, qui cum octodecim solum viris magnum numerum ex copiis Marchionis profligavit, multosque ex illis interemit. Cum vero hic recollecto decem millium exercitu iterum adventaret, fuga sibi consu-

Cap. X.

Cap. XI.

Cap XII. & XIII.

Cap XIV.

consulere *Janavellus* coactus est, per invias cautes filium septennem humeris gerens enixus. Vicus Roras, quem hucusque defenderat, falsis promissis deluso præsidio, Sabaudis deditus ferroque & igne crudeliter vastatus est. Acta hæc esse dicuntur a die 24 Aprilis ad Kalendas Maji. Sed postea *Janavellus*, adjuncto sibi alio centurione *Jayerio*, & collectis sexcentis exulum, Sabaudos ad vicum S. Secundi adortus, ex Hibernis 800, ex Pedemontanis 650 cecidit, multaque alia damna admirandæ fortitudinis exemplo hostibus intulit, donec *Jayerius* proditione in locum iniquum inductus occideretur, Janavellus vero graviter vulneraretur. Successere tamen alii libertatis vindices, ita ut adjunctis quibusdam ex Gallia Reformatis, jam armatorum mille & octingentos sub signis haberent. Duravit hoc bellum tribus mensibus, in quo ex Sabaudis & auxiliaribus quatuor mille, ex Valdensibus vero non nisi nonaginta quinque periisse dicuntur. Secuta est compositio *Pignerolii* d. 9. Augusti 1655, interventu Gallici Legati *Servientii*, restitutique sunt Valdenses in pleraque loca vallium, quibusdam tamen pacis causa cedere coacti. Infidam pacem illam fuisse notat Autor, submisso quodam in valles Jesuita *Longolio* Aquitano, qui ad religionem Reformatam transiisse se simulans, & scholæ magisterium adeptus, conciliatisque sibi quibusdam ex incolis, divisiones inter eos seminavit, prætextu, stipem ab Anglis, Batavis & Helvetiis largiter missam inæqualiter distributam esse. Dux munimentum quoddam in faucibus vallium exstruxit, cujus præsidiarii incolas statim vexare & irritare cœperunt. Immissi etiam delatores, præcipuos vallium cives ad tribunal Taurinense traxerunt, cum secundum pacta domi judicari deberent. Interdictum non uno obtentu multis locis exercitium religionis publicum, neque querelis, quas afflicti ad Gallos & Helvetios deferebant, quicquam proficere potuerunt, sed denuo ad exitium destinata gens est. Exercitus enim sub *Florio* & *Angronio* Marchionibus & Comite *Bagnolio* anno 1662 denuo in valles penetravit, sed restitere fortiter incolæ, multisque damnis copias Ducis ita fregerunt, ut is spem victoriæ abjiceret, & ad pacem subditis concedendam, Helvetiorum Protestantium interventu, haud difficulter moveri se pateretur. Mala tamen fide induciæ, tractatus causa initæ, ut Autor tradit, servatæ sunt. Irruit enim denuo octodecim millium

Cap. XV. (margin, at "prilis ad Kalendas Maji")
Cap. XVI. (margin, at "Duravit hoc bellum")
Cap. XVII. (margin, at "coacti. Infidam pacem")
Cap. XIIX. (margin, at "tium destinata gens est")
Cap. XIX. (margin, at "cedendam, Helvetiorum")

millium exercitus, ductu Marchionis *S. Damiani*, quem tamen Valdenses magna ex parte deleverunt, & sic demum ad pacificationem d. 14. Febr. 1664 perventum est, & promissum, omnia in statum tractatus Pignerolienfis restitutum iri. Licet vero Autor non optima fide ab initio in executione pactorum actum esse queratur, laudat tamen Caroli Emanuelis Ducis æquitatem & clementiam, quam literis etiam benignis anno 1672 ad Valdenses scriptis testatus fuerit, cum ei in bello contra Genuates strenue militassent; nec minorem favorem post mortem Ducis, qui anno 1675 decessit, experti esse dicuntur. Dum vero in magna spe essent quietis constanter obtinendæ, successor & filius Caroli Emanuelis, Dux Victor Amadeus II, qui nunc regnat, licet ei Valdenses contra Mondovienses fortiter adstitissent, Gallicis tamen consiliis permoveri se passus est, ut edicto A. 1686 d. 31 Jan. proposito exercitium religionis prorsus aboleret, templa dirui, Pastores in exilium ire, infantes a Sacerdotibus Pontificiis baptizari, aliaque ejusmodi juberet, pœna condemnationis ad triremes contravenientibus proposita. Nullum adversus hæc a Gallis, quorum intercessione antea servati quandoq; erant, sperari remedium poterat, nec valebant Helvetiorum officia; Deputati quoque gentis in Aula non admittebantur. Unum supererat, ut emigrandi facultatem duris quidem conditionibus, nec sincere, ut Autor judicat, oblatam acciperent, idque suadebant Helvetii ad concilium incolarum d. 22 Martii habitum Delegati. Pars populi accipiebat conditiones, alii recusabant, cum edictum d. 9 April. in quo emigratio permittebatur, ita conscriptum esset, ut fidi ei non posset, nec literæ commeatus satis candide expedirentur. Sic res ad arma erupit. Duo itaque exercitus educti sunt, Ducis alter sub *Gabriele Sabaudo*; alter Gallicus sub *Catinato* Casalii tunc Gubernatore. Valdensium bis mille & quingenti in armis erant, sed inconditi & peritis ductoribus destituti. Aggressionis initium d. 22 Aprilis factum est, plus tamen dolis quam vi profecerunt. Qui enim promissis de impunitate & libertate religionis fidentes deditionem fecerant, capti sunt omnes, spoliati inde & exusti vici, cæsi crudeliter incolæ, stupratæ fœminæ aliaque sævitiæ exempla tum a Sabaudis tum a Gallis edita; captivi vero, quorum numerum ad decem millia adscendisse scribunt, cum in bello ter mille occisi essent, in varia loca distributi & miser- Cap. XX.

Cap.XXI. miserrime habiti sunt. Sic funditus prostrata res Valdensium videbatur, cum a paucis, qui promissis & syngraphis hostium credere noluerant, & in latebras secesserant, initium factum est servandi miserorum reliquias. Octoginta ex valle Lucernensi, & quinquaginta ex San-Martiniana, ex locis inaccessis in novos Vallium colonos irruentes, tandem cum vi subigi non possent, tuti abitus literas & obsides impetrarunt, & inde in fines Helvetiorum venerunt.

Cap. XXII. Interea etiam Helvetii cum Duce egerant, ut captivos dimitteret; sed id tam maligne factum est, ut media hyeme per vias incommodissimas traducti plurimi, & potissimum senes & debiliores, miserrime interirent. Incredibile pene est, quod de afflictionibus narratur, quas in carceribus, omnibus prope vitæ subsidiis carentes sustinuerunt, item de vexationibus a monachis & sacerdotibus defectionem a religione suadentibus. Mille tandem & quingenti seminudi & vix spiritum trahentes Genevam pervenerunt, reliquos omnes carceris squalor, penuria victus, & frigus absumsit.

C. XXIII. Laudat impense Autor charitatem exulibus istis a Genevensibus & Helvetiis, tum etiam in Germania, & maxime a Serenissimo & Potentissimo Electore Brandenburgico exhibitam. Interea spes omnis in patriam redeundi decollasse videbatur: repletæ erant Valles aliis colonis, & qui ex indigenis libertatem & bonorum suorum restitutionem abjurata religione pacti erant, denuo ejecti & in alias sedes traducti fuerunt. Quæ secuta sint, nemo ignorat.

Cap.XXIV. Sexcenti exulum, cum opifices plerique essent, nec modum sese suosque alendi invenirent, patriæ desiderio accensi, magno cum secreto, quatuor a Geneva leucis in sylva *Niontensi* convenerunt, & accedentibus trecentis, qui itidem exulabant, Gallis, mense *Septembri* anno *1689*, transmisso lacu Genevensi in Sabaudiam penetrarunt, ducibus *Arnaldo* quodam, Ecclesiæ ministro ac concionatore, & *Turello* cæmentario, belli quidem rudibus. Mirabili tamen modo obstacula omnia superarunt, cæsisque qui transitus obsidebant, in Valles demum suas redierunt.

Cap.XXV. Mox illos vi adorti Sabaudi & Galli in cacumina montium repulerunt. Ex his tamen dejici non potuerunt, & octies cum hostibus conflixisse feliciter dicuntur, & ex iis supra mille peremisse, centum tantum ex suis desideratis, Sub finem anni integram dimachorum Gallorum turmam

turmam (*un Regiment des Dragons*) delerunt, neque illis Marchio *Parellanus* & Gallorum Ductor *Feuquierius*, mense Februario & Martio anno 1690 cum copiis adventantes multum nocuerunt. Insperatum inde solatium salutisque remedium natum est, cum Dux Sabaudiæ a societate Gallica discedens, cum Augustissimo Imperatore nostro sociisque Regibus & Principibus fœdus iniret. Cum igitur intelligeret, a Gallis Vallium possessionem cum integra religionis libertate promitti, si in partes illorum transgredi vellent, præveniendum sibi esse (ita referente Autore) & conciliandos subditos existimavit. Iis igitur amnestiam generalem obtulit, captivos ex vinculis liberavit, alloquiis etiam & vestium dono fovit, culpam antea gestorum Gallis imputans. Cum vero ex numero Valdensium ultra duo millia non superessent, potestatem illis dedit, ut quotquot vellent ex profugis Gallis in valles suas reciperent. Isthæc omnia singulari & miraculosa DEI providentia accidisse, minime dubitat Autor. Præterimus quæ epilogi loco ex cap. 11 & 12 Apocal. Valdensibus applicavit. Finiit historiam mense Octobri 1690, cum successus quosdam Valdensium contra Gallos retulisset, quod ex *Feuquierii* copiis mille & quingentos interque eos tribunos duos, centuriones quadraginta, multosque inferiores ductores interfecissent, Valliumque suarum possessione Gallos ejecissent.

Cap. XXVI.

C. XXVII.

D. AUGUSTI QUIRINI RIVINI ORDO PLANTARUM, quæ sunt Flore Irregulari Tetrapetalo.

Lipsiæ, typis Christoph. Fleischeri 1691. in fol.

Altera pars Operis Botanici hæc est, quam post Monopetala edere Autor constituit, Dipetalis nempe Tripetalisque irregularibus omissis, quod hactenus plantæ hujus generis vix ac ne vix quidem innotescant. Quemadmodum autem in illa priori parte Verticillata potissimum, ita in hac altera Leguminosa maxime utramq; faciunt paginam; atque ideo de siliquarum seminumque differentia hic loci largior fit mentio, quam antehac, ubi pleraque semina nuda exiguaque occurrebant. Id enim inprimis intendit Autor clarissimus ut pleniorem, quam hactenus factum, notitiam stirpium suppeditet Botanophilis, examinando accuratius & flores atque fructus. Nam & hanc ob causam augusta utitur charta, quo magis commode ad vivum delineari queant omnia.

ÆNIGMA GEOMETRICUM DE MIRO OPIFICIO Testudinis Quadrabilis Hemispharicæ

A D. PIO LISCI POSILLO GEOMETRA propoſitum die 4 April. A. 1692.

Cujus divinatio a ſecretis artibus illuſtrium Analyſtarum vigentis ævi expectatur, quod in Geometriæ pura Hiſtoria tantummodo verſatus, ad tam recondita videatur invalidus.

INter venerabilia eruditæ olim Græciæ Monumenta extat adhuc, perpetuo equidem duraturum, Templum auguſtiſſimum ichnographia circulari, ALMÆ GEOMETRIÆ dicatum, quod, Teſtudine intus perfecte hemisphærica, operitur: Sed in hac feneſtrarum quatuor æquales areæ (circum ac ſupra baſim hemisphæræ ipſius diſpoſitarum) tali configuratione, amplitudine, tantaque induſtria, ac ingenii acumine ſunt extructæ, ut his detractis ſuperſtes curva Teſtudinis ſuperficies, pretioſo opere muſivo ornata, Tetragoniſmi vere geometrici ſit capax.

Quæritur modo, quæ ſit, qua methodo quave arte pars iſta hemiſphæricæ ſuperficiei curvæ quadrabilis, tenſæ ad inſtar carbaſi, vel turgidi veli nautici, ab Architecto illo Geometra fuerit obtenta? & cui demum plano geometrice quadrabili ſit æqualis?

Præſentis ænigmatis enodatio (quod ſpectat ad hujus admirabilis Fornicis tum Conſtructionem expeditiſſimam, tum Quadraturam) *Sereniſſimo FERDINANDO Magno Principi Etruriæ*, ſcientiarum & nobiliorum artium *Cultori ac Patrono Generoſiſſimo*, ab eodem Ænigmatiſta oblata jam eſt; qui quidem ſimul non dubitat, quin hoc ipſum ænigma a ſingulis literario in orbe degentibus hodie præclariſſimis Analyſtis ſit ſtatim divinandum, proprias quadrationes impertiendo ſingularis Teſtudinis hujus tetragoniſmicæ ab hemisphæra diſſectæ, & ipſorum peracutas indagines, multiplicesque induſtrias ad hoc unum, idemque geometricum collimantes impatienter expectat, ut hinc, qui temere contumelias in Geometricam jacere audent, ſilere diſcant; vel potius maxima cum voce exclament, *Obuni-*

Ob unica verorum sciscitabilium Scientia a Divina in hominum *mente* infusa, ut hæc imperviis, mutabilibus, fallacibusque contemtis, æterna ista, quæ semper & unicuique sunt eadem, tantum appetat, nilque aliud unquam magis innocuum scire perquirat.

Ænigma a G. G. L. solutum est 27 Maji styli novi 1692, ea scilicet die, qua ad eum pervenit, & proximo cursore, id est tertia abinde die, cum hac solutione & Epistola ad Magnum Principem Hetruriæ remissum. Solutionem hic exhibemus.

CONSTRUCTIO TESTUDINIS QUADRABILIS Hemisphæricæ; Autore G. G. L.

SUperficiem Sphæræ Archimedes demonstavit æqualem esse circulo, cujus diameter sit dupla diametri Sphæræ. Idem viam ostendit, qua portio quæcunque Sphæræ, arcus circuli rotatione genita, adeoque vel uno circulo abscissa, vel duobus comprehensa, ad circulos & circuli portiones reduci potest. Triangulum Sphæricum tribus circulis magnis contentum dudum dimensi sunt Geometræ. Nam quadrupla Trianguli area est ad superficiem Sphæræ, ut summa angulorum, duobus rectis minuta, est ad duos rectos. Hinc jam, cum dentur & triangula duobus circulis magnis & uno minore ad ambos normali comprehensa, facile habentur etiam illa, in quibus anguli sunt qualescunque; imo in triangulo jam magnitudine dato, alium circulum ex aliquo ejus angulo educendo, dantur & triangula comprehensa uno magno & duobus minoribus; ac denique tribus circulis quibuscunque. Sed majus aliquid hic agitur, ut scilicet mensurentur portiones superficiei sphæricæ aliis quoque lineis contentæ, & quod potissimum est, ut assignentur, quæ sint absolutæ quadrabiles. Videram dudum patere ad hæc aditum, sed non omnia vacat agere; itaque non attigi, donec nuper Reverendissimus & Illustrissimus Abbas de Monte acuto, Magni Ducis Hetruriæ Ablegatus ad aulam Cæsaream jussu Serenissimi Domini sui hoc mihi elegantissimum ænigma Geometricum typis editum, attentandum misit. *Quæ-*

ritur forma Templi Hemisphærici, sed quatuor æqualibus ac similibus, similiterque positis fenestris ita interrupti, ut his detractis, reliquum hemisphæricæ superficiei sit absolute quadrabile. Hunc nodum aggressus ea ipsa, qua literas accepi, die solvi, & quidem infinitis modis, neque enim determinatum problema est. Non tamen ideo facile putari debet, aut solutu indignum; sed rem paucis exponere operæ pretium erit, additis etiam nonnullis, quæ longissime ultra quæsitum extenduntur.

(1.) Si sphærica superficies in Elementa resolvatur ductis meridianis & parallelis, areolæ Elementares inter duos meridianos duosque parallelos comprehensæ, erunt in ratione composita elementorum æquatoris inter meridianos, & elementorum axis inter parallelos; æqualesque productis ex his elementis in se invicem respective ductis, ita *fig. I*, areola LN erit ad areolam NR in ratione composita HG ad GQ, & ST ad TV. Quod secundum meam *Analysin infinitorum differentialem* ita apparet, si PK vel KH sit radius r, & PL arcus sit a, & ejus sinus versus PS sit x, & sinus rectus LS sit y, & QH sit v, fiet LM, da, & ST, dx & GH, dv & NM $ydv:r$ & $da = rdx:y$ Jam areola LN, est NM in LM, ergo est $dvdx$. Hæc prolixius non explico, quod mea principia tam *Geometriæ incomparabilium*, quam *Analyseos infinitorum* in Actis Eruditorum jam prodiere.

TAB. V. Fig. I.

(2.) Iisdem positis, trilineum elementare duobus meridianis & elemento paralleli comprehensum, æquatur rectangulo sub sinu verso graduum meridiani, & elemento æquatoris inter meridianos intercepto. Nempe in eadem *fig. I*, PMNP æqu. PT in GH, seu superficiei cylindricæ elementari GHAD. Nam quia LMN æqu. $dvdx$, per præcedentem, ergo trilineum elementare sphæricum PMNP, quod est summa omnium hujusmodi areolarum inter P & M (manente semper eadem dv,) seu $\overline{\int dx\ dv}$ erit xdv.

(3.) Trilineum in superficie sphærica duobus arcubus meridianorum (seu circulorum magnorum) & linea alia quacunque subtendente comprehensum, æquatur portioni superficiei cylindricæ, cujus basis sit arcus æquatoris inter meridianos interceptus, ipsa autem superficies formetur, dum puncto, quo quisque meridianus secat æquatorem, normaliter ad planum æquatoris insistit recta,

TAB. V. ad A. 1692. pag. 276.

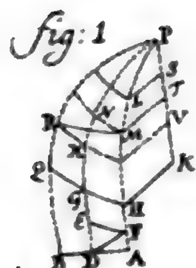

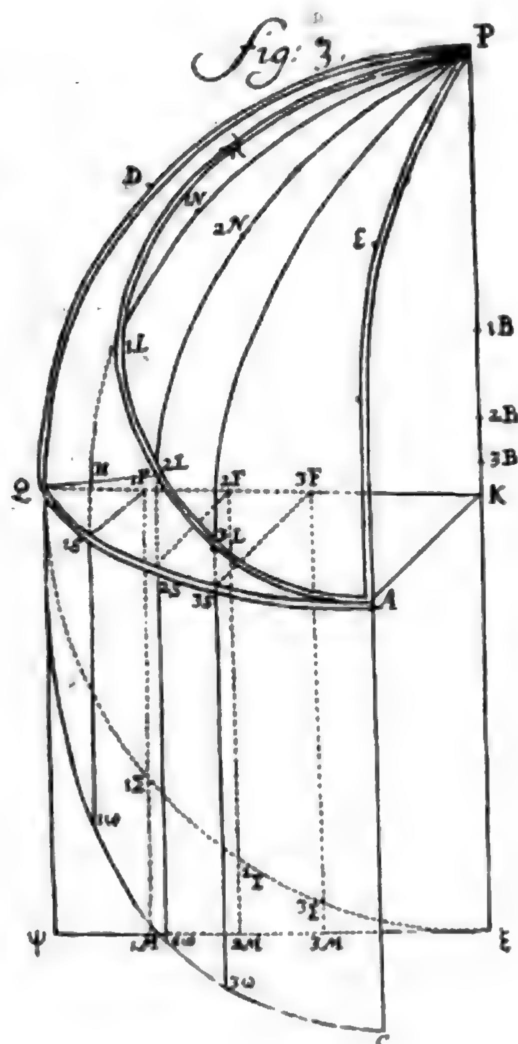

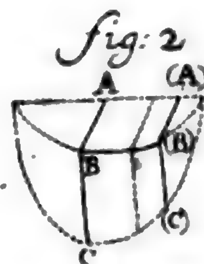

cta, æqualis sinui verso graduum meridiani, inter polum & lineam subtendentem interceptorum. Nempe in eadem *fig. I,* dum respective æquantur HF, GD, QB, ipsis PS, PT, PV, & ita in reliquis punctis; tunc portio superficiei cylindricæ HQBF (seu superficies ungulæ) æquatur trilineo in superficie sphærica descripto PMRP, nam quia (per præcedentem) FHGD æquatur ipsi PMNP, & DGQB ipsi PXRP, & ita in cæteris quotcunque, consequens est tota totis æquari, PMRP ipsi HQBF.

(4.) Superficies cylindrica, quæ fit, dum sinus recti punctis respondentibus arcus circuli normaliter ad planum circuli insistunt, æquatur rectangulo sub radio & portione axis inter sinus rectos extremos intercepta. Et proinde quadrari absolute potest. Ita in *fig. 2,* si ubique BC sit æqu. AB, superficies cylindrica B (B) (C) C æquabitur rectangulo sub radio & A (A). Hæc propositio etsi ex calculo nostro paulo ante posito statim derivari possit, quia tamen dudum innotuit Geometris, non est cur immoremur. Videantur qui de linea Sinuum & Cycloide egere. Fig. 2.

(5.) Quadratura carbasi seu Lunulæ sphæricæ certis modis descriptæ, Res nova. Sit in *Fig. 3,* hemisphæricæ superficiei quadrans P D Q S A E P, unde abscindatur carbasus seu Lunula sphærica PEALλP, per lineam ALLP, ita in Sphærica Superficie ductam, ut ducto meridiano PLS, per L, occurrente æquatori in S, sit FS, vel FΣ, sinus rectus ipsius QS vel ipsius QΣ arcus æquatoris, æqualis ipsi PB, Sinui verso ipsius PNL, arcus meridiani. Hæc Carbasus integra PEALλP æquatur ipsi plano Kψ, quod est quadratum radii sphæræ. Sed & portio ejus quæcunque habetur. Nam P1N1L3 LP æquatur rectangulo 1F3M comprehenso sub radio, & 1F3F, differentia sinuum versorum Q1F, Q3F, quos habent extremi arcus æquatoris Q1S & Q3S. Hæc ita demonstrantur: rectæ Sω æquales ipsis FS vel PB, insistant arcui æquatoris QSA normaliter ad planum æquatoris KAQ; ita formabunt scutum ACωQSA, quod est medietas superficiei cylindricæ artic. præcedenti descriptæ. Jam quoniam Sω æqu. PB, ideo (per artic. 3) carbasi portio P1N1L3 LP æquatur Scuti portioni 1S1ω3ω3S1S, sed hæc æquatur rectangulo 1F3M per artic 4. Similiter tota Carbasus PEALλP æquatur toti scuto ACωQSA per 3; & hoc æquatur plano Kψ quod est quadratum radii per 4, ut proponebatur. Fig. 3.

(6) Car-

(6) Carbasum sphæricam efficere, quæ sit in data ratione ad quadratum radii sphæræ; ratione inquam minoris ad majus. Hoc fiet lineam PLLA ducendo sic, ut PB sinus versus ipsius arcus PNL (portionis meridiani PLS) non sit æqualis ipsi FS sinui recto ipsius arcus QS, (portionis æquatoris QSA) ut in præcedenti, sed in data ratione minor, unde manifestum est, in eadem ratione & carbasum quadrato radii minorem fore.

(7.) Testudinem hemisphæricam æqualiter quadrifenestratam efficere. ita ut hemisphærii superficies demtis fenestris sit quadrabilis, idque infinitis modis, adeo ut hemisphærica hæc superficies perforata sit in data ratione ad quadratum diametri; ratione inquam minoris ad majus. Nempe si in Testudinis seu templi hemisphærici quadrante quovis fiat, quod factum est in quadrante PEASQDP *fig. 3.* Nam hæc hæmisphærica testudo perforata constabit quatuor carbasis, ex quibus una sit PλLAEP, ex fenestris autem quatuor (seu foraminibus) erit una PλLASQDP. Et per artic. 5 fornix seu testudo sic perforata, tota æquabitur quadrato diametri (nempe quadruplo quadrati a radio seu carbasi) aut (per 6) erit in data ratione minor, Quod Erat Faciendum. Est autem QA portio basis, seu quadrans horizontis; P, Zenith; PA, PQ, quadrantes azimuthales.

(8) Alias testudines hemisphæricas perforatas quadrabiles efficere. Exempli causa invertatur figura, ut A fiat Zenith & PQ arcus Horizontis, tunc alius fiet quadrans testudinis ex carbaso & fenestra corniculata (ut prius) constans, sed inversis. Aliter invertatur figura, ut fiat Q Zenith, & AP arcus horizontis seu basis, habebitur quadrans testudinis, quæ tota constabit ex quatuor muris seu fornicibus, unaque apertura, a summo ad imum quadrifide se diffundente inter muros; sed tamen iisdem positis horizonte & Zenith, testudinem quoque quadrifenestratam quadrabilem sic efficiemus: Ponamus meridianum P2N2L2S bisecare æquatoris quadrantem QSA, quadrans igitur hemisphæricus PQSAP medietatem P2N2L2SAEP habebit constantem ex carbaso PEA2L2NP & apertura A2S2LA. Quod si jam idem fiat in altera medietate quadrantis, quæ est P2N2L2 SQDP, ducendo QH2L lineam æqualem & similem ac similiter positam ipsi A3L2L, constabit quadrans hemisphæricus carbaso quadrabili PDEH2L3LAEP, & apertura

ra QH1L3LASQ, sive fornice quadrabili & fenestra; & idem faciendo in cæteris quadrantibus, componetur testudo quadrifenestrata, sive P, sive Q, sive A, sit Zenith; quæ æquabitur facto ex radio sphæræ, ducto in diagonalem quadrati circulo magno circumscripti.

(9) Hæc omnia licebit aliter efficere infinitis adhuc modis. Hactenus feceramus ut PB esset æqualis ipsi FS, aut in data ad eam ratione: sed innumeris modis hæc variari possunt salva quadrabilitate, quot fere modis dantur figuræ planæ quadrabiles; imo secundum datam quamvis quadraturam. Exempli causa, si punctum L sumatur ita, ut PB (sinus versus ipsius arcus PNL, qui est portio meridiani PLS) sit æqualis differentiæ inter tangentem & Sinum rectum ipsius arcus QS, carbasi portio Pλ1L2NP æquabitur dimidio quadrato Q2F, & tota carbasus dimidio quadrato radii. Quin &, si sit PB æqu. KF, æquabitur iterum carbasus quadrato radii. Sed & portio ejus quævis inter meridianos facillime quadratur.

Scholium: Nec inelegans, nec inutile futurum erat, testudinum formas delineationibus exprimere, sed temporis brevitas effecit, ut Geometricis oculis scribere contenti nunc essemus.

CARMINA PACIFICI MAXIMI POETÆ Asculani.

Parmæ, apud Galeatium Rosatum 1691. in 4.

INter *Delicias Poetarum Italorum* (quo elogio ducentorum seculi decimi quinti & sexti in hac gente clarorum hominum ingen[redacted]numenta, post *Jo. Matth. Toscanum*, qui eadem anno 1577 collecta evulgarat, duobus voluminibus inclusa anno 1608 edidit sub *Ranuti Gheri* nomine se occultans *Janus Gruterus*) omnino referri merebantur cultissima hæc Pacifici Maximi poemata, cujus vix nomen in memoria hominum hactenus superfuit; quæ tamen cur in istum censum non venerint, ignoramus. Typis sane Florentinis anno 1489 & Bononiensibus anno 1523 excusæ in publico apparuerunt florentissimi hujus Poetæ centum elegiæ, sive *Hecatelegii libri decem* Matthiæ Pannoniæ Regi dicati; duo autem

de

de Lucretia, quæ vim passa a Tarquinio manus sibi intulit, totidemque *de Virginia* a patre Virginio interemta, cum eam Appius Claudius stupro destinasset, libri, eodem carminis genere venustissime conscripti, Angelo Colotio consecrati, anno 1506 Fani extabant impressi. Præterea epicum carmen *ad Joh. Fatalem Salviatium*; & ad Jacobum Salviatum prosaico sermonis genere scriptus *de componendis elegiis* libellus; nec non *de Romano Kalendario* rotulæ incluso commentatiuncula; *Oratio* etiam *in Senatu Lucensi* habita, qua ad justitiam & fortitudinem cohortatus est Patres. Verum omnia ista alta oblivionis nocte premebantur, parumque de istis constabat nobis, non nisi e Gesnero-Simleriana Bibliotheca edoctis scripta hæc prodiisse. Unde etiam didicimus, plura fœcundissimi ingenii hujus monumenta, præter ea quæ modo recensita jam denuo recusa sunt typis Parmensibus, extare, nempe *de Bello Spartiaco* libros sex; *de Cyri* Persarum Regis *bello* libros septem; *de Syllæ & Marii præliis* libros duos; *invectivam in Angelum Politianum*; *Grammaticales regulas* tum prosa tum metro descriptas; *Declinationes verborum Græcorum*. Præter hos libros ab eodem scripti in lucem publicam prodiisse memorantur *de Sapientia* libri septem, *de Castitate* octo; *de Moderatione animi*, *de Bono*, *de Fato*, *de Anima* novem; *de Divina providentia* decem. Ab interitu & oblivione clarum hoc nomen vindicavit, inq; usum & memoriam hominum, quibus exciderant, monumenta ejus primo loco recensita revocavit clarum Nobilitatis Asculanæ decus, Reverendissimus Episcopus Parmensium *Saladinus*, natalium splendore, pietate, doctrina, & virtutibus omnibus insignis. Cui cum contigisset eadem cum Vate isthoc patria Asculum, (Nicolai etiam quarti P. M. natalibus clara, qui inde *Asculanus* fuit appellatus) civis sui memoriam servandam existimanti, prima fuit cura, ut ingenii ejus præcipuos fœtus conservaret, inque sæculi hujus lucem protraheret. Istos autem in Italia ipsa vix superstites amplius, non aliunde quam e divite & vetustis æque ac novis præstantioribus libris instructo penu Illustris Viri, cujus beneficio ad nos quoque nova hæc editio pervenit, *Antonii Magliabechi* nancisci licuit. Ejus ab humanitate & officiositate geminos, quos supra indicavimus, Florentiæ 1489 & Fani 1506 excusos libros adeptus, in eorum gratiam qui Latinæ poëseos dulce-

dulcedine ducuntur, ejus felicissimi cultoris, & sui nominis vere Maximi, poëmata ac libellos eximiis typis splendide impressos publico dedit. Ex elegiis autem, quæ maximam voluminis partem constituunt, facilitate ac venustate veterum poetarum carminibus æquiparandæ, quod nonnulla parum caste & procaciter scripta in quibusdam intelligeret, eas omisit, quæ pudicitiæ temporum minus convenire, & a bonis moribus ac honestate alieniores viderentur. Ex *Athenæo Asculano* autem (quo nomine liber insignitur eruditos ex Asculo homines orbi sistens; sed qui in publicam lucem nondum emissus est, ab auctore *Paulo Antonio Apiano* S. J. Patre ultimam expectans manum, quod nos docuit laudatus modo *Magliabechius*) vitam Maximi exposuit, hisque Poematibus præfixit doctissimus Editor infula Parmensi insignis. Natum eum docet anno 1400 Asculi e familia nobili & divite, ipsique *Pacifici* nomen a parentibus impositum, ob pacem inter municipes Asculanos eo tempore, cum nasceretur, factam, depositis simultatibus, quas antea aluerant. Carminibus scribendis apto ingenio ipsum valuisse, & huic potissimum studio deditum fuisse, magnum etiam inter Christianos poetas locum esse adeptum affirmat, nisi quod elegantiam versuum lascivia identidem & amoribus fœdis contaminarit: quorum tamen pœnitentia ductus, devexa jam ætate, *de laudibus pudicitiæ* poëmata egregia condiderit. Extremam senectutem eum attigisse, & centesimum annum ætatis cum ageret, anno 1500 Fani, ubi forte agebat, e vivis excessisse, memorat.

LA VIE DE MONSIEUR DES-CARTES.

sive,

VITA CARTESII.

Parisiis, apud Danielem Horthemels, 1691. in 4.

Plagul. 139.

CArtesii, Philosophorum nostri seculi facile principis, Vitam & res gestas erudito orbi exponere diversi quidem jamtum aggressi sunt, extantque hanc in rem scripta a *Lip-*

Præf.pag. xiv.sqq. *storpio, Borello, Tepelio, de Vries*, aliisque edita: de quibus tamen quid sentiendum, & quomodo non nisi pro meris fragmentis, ac satis quidem imperfectis, habenda sint, in præsentis libri præfatione latius ostenditur. Justam certe viri celeberrimi Biographiam qui contexeret, hactenus nondum comparuit (quamvis
p. x. *Morhosius Polyhist. L.1.c.25. pag. 317.* conjecerit, id factum esse a Chanuto, Gallico apud Suecos quondam Legato, & intimo Cartesii amico, huic utique rei, nisi defuisset otium, aptissimo) ut hinc non exiguæ Autori nostro, quem *Bailletum* esse fama fert, gratiæ debeantur, quod laborem hunc, rogatus a pluribus, in se suscipere, eoque pro more suo, hoc est, dexterrime defungi voluerit. Scilicet non in eo solum boni historici officium implevit, quod gesta fideliter & secundum omnes circumstantias, ut maxime minutæ cuipiam & leviculæ videri possent, recensuit; sed ne nævos quidem ac defectus in persona a se delineata conspicuos celavit: ut hinc tanto minus de ingenua relationis veritate dubitare liceat. Præterea vero gratissimum lectori officium præstitit, dum occasione Cartesii passim excurrit in historiam literariam illorum temporum, atque sic de aliis quoque viris doctis isti familiaribus, aut saltem coævis, eorumque vita, fatis ac obitu plurima commemorat cognitu dignissima. Neque fontes reticuit, unde scriptionis hujus universam hauserit materiam, sed singulis in paginis autores pariter ac alia documenta, quorum vesti-
p. xxii. stigia fuerit secutus, ad marginem sedulo allegavit. Nimirum congessit opus hocce suum partim e variis variorum, etiam Philosophi sui adversariorum libris; partim & potissimum ex ipsius Cartesii operibus, ac epistolis maxime, tam impressis, quam manuscriptis, quæ ut hinc inde sibi ab amicis & possessoribus, quos singulos in præfatione nominatim laudat, communicarentur, impetravit. Ait tamen, se plura hujus generis sibi promisisse ex Hollandia, tanquam loco mansionis defuncti plusquam vicennalis: ast
p.xxx. spe sua magnam partem excidisse, postquam Dominus *de Raey*, schedas Cartesii apud se extantes ut inspiciendas commodaret, rogatus, id recusasset, causatus eas perpaucas esse & nullius momenti; indicata tamen simul haud obscure amico isthæc sollicitanti repulsæ suæ ratione his verbis: *Vita Cartesii est res simplicissima, & Gal-*

& Galli eam corrumperent: quo nomine Autor noster ipsum &
ingratitudinis in magistrum quondam suum, & invidæ inofficio-
sitatis erga Rempublicam literariam, & injuriæ tandem in Galli-
cam nationem commissæ postulat, & acerbe perstringit. Cæte-
rum cuncta hoc in opere ordine perquam concinno digesta com-
parent, uti e Syllabo librorum & capitum, qui utrique ejus To-
mo affigitur, videre est: unde cum quis contenta universa exiguo
labore perdiscere valeat, non opus erit, ut iis sigillatim recensendis
hic vacemus. Quin potius in gratiam eorum, quibus librum
hunc aut videre aut saltem perlegere non erit integrum, præci-
pua biographiæ hujus puncta brevissime delibabimus, & ex locu-
plete congestarum hic rerum notabilium cumulo, aliquas specimi-
nis loco excerptas communicabimus. Nimirum prognatus fer- Tom. I,
tur *Renatus Cartesius* e perantiqua apud Turones familia nobili, pag. 1.
patre *Joachimo Descartes*, Petri filio, & matre *Claudia Ferranda*:
quorum utriusque prosapia diffusius enarratur. Patriam, de qua
hactenus non minus fere, ac Homeri quondam, disceptatum est,
habuisse dicitur *Haga* oppidulum, inter Turonum Pictonumque
provincias situm: natalem vero diem ultimum Martii, anni 1596: p. 8.
quem quidem ipse sedulo concelasse perhibetur, ne Astrologis in
suum horoscopum inquirendi ansam præberet. Nomen ejus
quod attinet, *Renatus* vocari meruit, ab altero susceptorum ba-
ptismalium, *Renato* nempe *Brochardo* Domino *des Fontaines*, Præ- 12.
tore Pictaviensi: cognomen vero, more apud Gallos consueto,
(ad distinctionem a fratre natu majore, *Petro Descartes*, Regis in 5.
Parlamento Britanniæ consiliario) ipsi primo inditum fuit *du Per-
ron*, a modico quodam hujus nominis districtu, qui & ipsi in par-
tem cessit. Eo tamen brevi tempore usus est, dum mox, postquam
paternam familiam reliquit, majorum exemplo *Descartes* iterum
cognominari maluit. Graviter autem tulisse primo narratur, cum 13.
ab exteris nomen hocce suum in *Cartesii* vocem, a gentilitio nem-
pe titulo nimis abhorrentem, transformari ac detorqueri inaudiret:
præsertim cum juxta orthographiam, antiquitus adhibitam,
des Quartes majores suos appellatos fuisse nosset, sive *de
Quartis*, restantibus id plusculis instrumentis e seculo XIV super-
stitibus: ut hinc pateat, insulsam satis esse allusionem, dum ab uno

alteroque suorum malevolorum salutatus fuit *Philosophe de Carte*,
26. seu *Chartaceus Philosophus*. Octennis puer Collegio Jesuitarum,
tum noviter Flexiæ erecto concreditus, ibidemque studiis humanioribus ac Philosophiæ imbutus fuit ad annum usque 1612: quo,
post edita interim quamplurima ingenii, industriæ, judiciique hauđquaquam vulgaris specimina, relicta schola, patriaque repetita, variis exercitiis Nobilitati familiaribus impendere se, ac latius in mundanas conversationes exspatiari cœpit. Fertur vero circa hoc
34. tempus sibimet proposuisse studiis penitus renunciare, sive a sodalibus & coætaneis otii ad illecebras seductus, sive, quod Autor mavult, expensa cunctarum pene scientiarum summa imperfectione,
in fastidium ac desperationem quasi philosophicam abreptus. Certe ab anno 1614, ad annum usque 1628, vitam habuit parum sedentariam, dum gratuitus modo miles jam Batavorum, jam Bavaro-
40.58 92. rum, jam Hungarorum, jam Gallorum castra secutus est; modo
155. peregrinationibus per Germaniam, Bohemiam, Italiam, Helvetiam vacavit. Exacta sic, inter continuas fere inquietudines & propositi de eligendo certo vitæ genere incertitudinem, meliori ætatis parte, (qua decurrente tamen non omisit per intervalla doctis meditationibus insistere, subinde etiam data occasione amicis ingenii acumen, quæstionibus difficilioribus, Mathematicis præsertim, promte resolutis, approbare;) demum quo desiderium, diu animo agitatum, Philosophiæ certiora, quam hactenus factum, fundamenta jaciendi, commodius exequeretur, abdicato mundanæ turbæ strepitu secessum quærere statuit: quem cum in patria ne vix quidem satis quietum, nimis quippe omnibus notus, & familiarium jugiter se invisentium interpellationi expositus, reperire se
168. posse judicaret, ea relicta Hollandiam sibi sedem elegit. Neque vero & hic fixa sede per vicennium, quod in provincia hac exegit,
175. usus est, sed subinde e loco uno in alium suam transtulit mansionem, eo maxime fine, ne diuturna nimis eodem in oppido commoratione hominum notitiæ proditus, ab amicorum se visitantium aut per literas frequentius compellantium cœtu temporis nimiam pateretur rapinam: quam eandem ob rationem quoque, ut nempe melius latitaret, in suburbiis & hortis circumjacentibus majorum
178. civitatum, quam intra earum mœnia se continere maluit: quin & episto-

epistolas non facile recto itinere ad se dirigi passus est, sed per ambages potius adsitarum urbium, ne vel hinc rescirent alii, ubinam ipse degeret. Singularum vero, quas per annos hosce ea in provincia habuerit, stationum catalogum, & temporis ordinem, non absque labore hinc inde conquisitum Autor communicat. 176. In hoc ergo otio literario, postquam totos novem annos praecedentes eradicandis ex animo praejudiciis opinionum insumserat, disciplinisque sterilioribus & parum hac in vita proficuis (quas inter speciatim Mathesin speculativam, nudisque numeris ac figuris mere imaginariis occupatam recensuisse fertur,) renunciaverat, 112. 225. totum sese solidiori Philosophiae impendere sategit: qua in re quantos habuerit profectus, non aliunde melius, quam ex ingeniosissimis, quae per hoc tempus elaboravit, scriptis colligere est: quorum historiam, nec non singulorum aetatem ac fata Autor noster nuspiam non secundum annorum seriem accurate annotat atque deducit: diffuse simul exponens, quas isto annorum spatio cum variis adversariis & aemulis, speciatim cum *Fermato, Beaugrandio, Voëtio, Schookio, Revio, Triglandio* aliisque, controversias satisque acerbas subinde contentiones habuerit; uti & vicissim, quibus amicis ac familiaribus gavisus fuerit Cartesius, passim hoc in opere commemoratur: quos inter omnes haud parum eminuit *Mersennus*, 178. utpote quem solum continuo literarum commercio Philosophus noster dignatus est; solum quoque fere loci, ubinam gentium quovis tempore latitaret, conscium esse sivit, fidelem quippe secretorum custodem. Tametsi vero ita corpore tenus in abdito manere laboraverit, fama nihilosecius de ejus doctrina ac scriptis longe lateque increbuit: unde non modo anno 1647 a Galliae rege annua ter mille librarum pensione, sponte ac praeter ullam Tom. II. expectationem donatus est; sed & a Christina, tum Sueciae regina, p. 327. variae nempe eruditionis impense cupida, anxie pro magistro expetitus: cujus solicitationibus, per Chanutum, Gallicum in Suecia 386. seqq. Legatum plus vice simplici factis, tandem invitus licet assurrexit, ac itineri, ineunte autumno anni 1649, semet accinxit, proximo tamen vere in Hollandiam se reversurum confidens. Postquam ita Holmiam circa initium Octobris appulit, a Regina honorifice exceptus, moxque jussus est ipsam quotidie hora quinta matutina in 389. Biblio-

Bibliotheca ſua inviſere, ac Philoſophiam edocere: quod officium, etiam, cum honeſte recuſare non poſſet, ad mortem uſque ſuam, quæ tamen brevi poſt inſecuta eſt, explevit. Nimirum anno
414. proximo 1650, ipſis Calendis Februarii, morbo acuto, quem pleuritidem notham judicarunt medici, correptus, decimo poſt die, ſummo cum Reginæ, non fictis ejus obitum lacrymis dignatæ, dolore,
423. expiravit, annos natus 53, cum 10 menſibus & 11. diebus. De cau-
415. ſa morbi mortisque inſecutæ varius, ut fieri amat, rumor tum ſparſus: aliis fabulantibus, ipſum ex animi mœrore occubuiſſe, eo quod expectatione ſua inclementius haberi ſe ac deſpici a Regina vidiſſet; aliis cauſantibus, eum ex podagra (a qua tamen ſemper liberum manſiſſe conſtat) incaute, licet principiis Carteſianæ philoſophiæ convenienter, tractata obiiſſe; aliis, nil quidquam obſtante inſigni ejus in victu moderatione, non erubeſcentibus evulgare, ipſum a nimio vini Hiſpanici hauſtu extinctum: aliis denique ex immodico labore ac lucubrationibus, aliis ſenectute ab itineris ſuſcepti moleſtiis
399. nimis labefactata, aliis ex propinato ab æmulis veneno defunctum dicentibus. Genuina decubitus cauſa hæc imprimis fuiſſe traditur, quod Reginæ præceptor factus, repentina nimis diætæ hactenus uſitatæ mutatione vim naturæ ſuæ facere opus habuerit. Nimirum non modo borealis climatis inclementia ipſum valde afflixit, dum nihil unquam complexioni ſuæ magis inimicum aëre frigido expertus eſt: ſed & maxime nocuit impoſita ſic neceſſitas ſummo mane quotidie ſurgendi diſcipulamque inviſendi: cum alioquin ab ipſa juventute (conſilio P. *Charleti*, in Collegio Flexienſi Rectoris, magiſtri quon-
T. 1. p. 28. dam ſui ad hoc inductus) ſueviſſet, meliorem horarum matutinarum partem in lectulo terere, ac ſuis ita meditationibus vacare: ſicuti &
T. 2. p. 416. pleraque ſuorum operum ſic decumbens concepiſſe pariter ac peperiſſe narratur. Morbi vero ita ſenſim contracti periculum inde cumprimis auctum perhibetur, quod febricula prævia mox cerebrum ægroti ita turbarit, ut ſalutaribus amicorum conſiliis, maturam venæſectionem ſuadentibus, auſcultare omnino renueret, ſubinde inge-
420. minans, *parcite quæſo, domini, ſanguini Gallico:* cum tamen deinde, malo ingraveſcente, cum liberiorem rationis ac mentis uſum redeptus eſſet, ſponte ſed ſero nimis venam ſibi ſemel iterumque fece-
419. rit aperiri, ubi ſanguis oleo non abſimilis effluxit, æſtu febrili nihil remitten-

mittente. Cæterum licet, uti dictum, morbi initio haud obscuram animi emotionem passus fuerit, ea tamen imbecillitate durante non aliis de rebus, quam quæ pietatem humanæque sortis miseriam concernerent, utcunque vagante discursu, mentionem fecisse dicitur; tametsi omnes expectassent, Philosophicas & Mathematicas speculationes, quibus magnam vitæ partem insumserat, ejus imaginationi tum obversaturas ante alia fore. Defuncti corpus, quamvis Regina in templo Regum prædecessorum sepulcris superbiente, terræ mandare ac splendido honorare monumento decrevisset: tamen ad instan- 224.
tiam supra memorati Legati Gallici, cujus amicitia pariter ac patrocinio hospitioque Cartesius usus eo usque fuerat, absque pompa, comitantibus modo paucis Romano-catholicis, in cœmeterio Orphanotrophii, ubi nunc S. Olai fanum est, inter alios ejus religio- 429.
nis consortes sepultum fuit: locoque marmorei Mausolei, quod Regina ipsi destinaverat, non nisi simplex cippus cæmentitio opere erectus in memoriam defuncti, cujus quatuor lateribus adpositæ inscriptiones fideliter ab Autore communicantur; perinde ac ecty- 431.
pus nummi mnemoneutici ipsius in honorem in Hollandia excusi effigiemque exhibentis. Plusquam tribus dein lustris ab ejus obitu jam exactis, anno nempe 1666, *Alibertus*, generalis Franciæ The- 436.
saurarius, veteris amicitiæ memor, veniam impetravit sacrum illud depositum e Suecia in Galliam transportandi: unde solennibus ceremoniis Cartesii cineres ac ossa in præsentia Gallici tunc Legati *Terloni* (qui hac occasione ex manus, tot egregiis scriptis inclytæ, ossiculis unum, religiose a se adservandum ut concederetur sibi, impetravit,) effossa cupreoque sarcophago inclusa fuere; ac postmodum, cum ineunte anno 1667 Lutetiam delata essent, magna cum pompa sequenti die 24 Junii in Basilica S. Genovefæ de Monte sepulturæ tradita: mediam tamen inter hanc solennitatem fu- 440.
nebrem, mandatum ab aula regia advenit vetans, ne parentatoria Oratio, ad quam P. *l'Allemant*, Cancellarius Universitatis diu se præparaverat, publice pronunciaretur: dum suspicio fuit, ne qui fortean, inter reliquos auditores, malevoli censores inde unum alterumque iniquius interpretandum arriperent. Marmoreum quoque epitaphium eodem in templo erectum fuit, Cartesii effigiem exhibens cum duplici inscriptione, quarum utraque, altera 443.
quidem

quidem Gallica ligato, altera Latina (quæ Petrum Alibertum, *sepulcri pium & amicum violatorem* nominat,) soluto sermone, concepta, plene a nostro recensetur. Indicata hucusque potiora Biographiæ Cartesianæ capita si quis uno obtutu secundum temporis ordinem consignata ac diffusius enumerata videre gestit, consulere poterit Tabellam Chronologicam, quæ in fronte Tomi I. sistitur, ubi singulis actibus hujus curriculi vitæ annus non modo ætatis Cartesii, Æræq; Christianæ sed & plerumque mensis ipse adscribitur, subjuncta simul allegatione paginæ, ubi fusius pertractentur hoc in Libro. Cæterum præter gesta hactenus commemorata, plurima alia communicantur, Philosophi personam, mores, victum, rem familiarem, & conversationem concernentia. Sic fertur exi-
445. liori statura fuisse, capite tamen proportione corporis majusculo, oculis e nigro & cinereo colore compositis; quibus veluti scintillantibus recens a somno expergefactus subinde objecta viciniora
T.I. p.82. per medias spectare tenebras valuit. A prima mox juventute, pulmonarius fuit & infirmioris valetudinis: indeque cum per-
T.II. p.453. suasum haberet, sanitatem inter bona hujus vitæ summum, si virtutem excipias, locum obtinere, fassus est, ejus conservationem præcipuum omni tempore studiorum suorum scopum fuisse, confisus multa hac in re per quotidianam observari experientiam posse, summe utilia, quæ tamen vulgo ignorentur; adeoque cum Tiberio fere consentiens, quem scilicet Suetonius statuisse refert, hominem triginta annos natum sufficientem jam noxiarum sibi aut proficuarum rerum cognitionem habere posse solius experientiæ beneficio, ut sui ipsius medicus esse utiliter queat. Temperantissima,
448. proinde diæta usus est, ac speciatim a cibis nimium nutrimentum largientibus, quantum pote abstinuit: & licet arbitratus fuerit, summopere conducere, ut continua stomacho occupatio sufficiatur, hanc tamen in rem adhibendos maxime ratus est cibos parcius nutrientes, radices, legumina, herbas, fructus horæos & similia, utpote quæ vitæ prolongandæ magis proficua carnibus ani-
449. malium credidit. Inter alios vero cibos, quod mireris, valdopere delectatus fertur placenta ex ovis jam 8 vel 10 dierum incubatione subactis parata: cum e diverso si aut longior aut brevior incubationis terminus fuisset, non nisi detestabilis saporis ferculum inde fieri

fieri compererit. Id quoque in victu quotidiano annotavit, & famem, & somnum, sibi a gaudio forte oblato tantum non penitus tolli: utrumque vero eorum augeri a prævio mœrore aut metu periculi obvenientis. Venæsectionem, statis maxime tempestatibus 451.
repeti solitam, non parum abbreviare vitam autumavit: imo vix alio eam casu probavit, quam ad reprimendam narium hæmorrhagiam obstinatiorem: tum enim, aliis scilicet remediis, & cum primis abstinentia a fortioribus corporis animive motibus, vino item, aceto, sinapi, sale, aromatibus, maxime vero a *croco*, incassum prius tentatis, non aliud magis præsens auxilium malo huic averruncando esse putavit, quam venæ sectionem in pede aliquoties iteratam, ita quidem ut uno tantum alterove cochleari qualibet vice extracto, intra bihorium circiter duæ aut tres sanguinis unciæ emittantur. Rem Cartesii familiarem quod concernit, constat ipsum pau- 459.
cis contentum, nunquam opibus accumulandis studuisse, imo sæpe occasiones iis potiundi consulto neglexisse: unde jocari quandoque solitus est, credere se fortunam offensam sibi esse, quod nihil unquam expectare ab ea aut optare dignatus, semper vitam suam taliter instituerit, ut quam minimam ipsa in se potestatem haberet: sicuti & in defuncti bonis reperta, 200 thalerorum pretium non 457.
transcenderunt. Ac sane facilius iis carere potuit, dum uxore liberisque destitutus, non habuit cui de victu prospiceret, nisi sibi- 458.
met ac famulis, (quorum ipsorum etiam catalogum texere noster Biographus non omisit, *p. 455. sq.*) nutricem tamen quondam suam quoque, præbita ad mortem usque pensione vitalitia, grato ex animo aluisse traditur. Cæterum quamvis Cartesius fœminarum conversationem non penitus abhorruerit, dum & adolescens adhuc puellam quandam lusciosam dilexisse, (unde postmodum secreta 499.
quadam & naturali quasi affectione strabonibus cunctis favere visus est,) & provectiori dein ætate, suorum magis suasu, quam proprio motu, virginem nobilem Dominam *de Rosay* aliquando ambiisse perhibetur, (quæ ipsa dehinc non semel jactavit, solam se inter 501.
fœminas esse, quam Philosophus noster adamare dignatus fuerit) conjugio tamen se nunquam mancipavit, majores nempe in Philosophia ac veritatis indagatione, quam sexus hujusce consuetudine, delicias persentiscere solitus. Filiolam nihilominus, nomine 87.

Francinam, incertum ex qua matre, genuit in Belgio degens circa annum 1635: quod & ipsum forsitan nesciretur, nisi ejus & conceptionis & nativitatis diem ipsemet in libri cujusdam sui involucro curiose annotasset, ac infantis, dum vixit, educandæ curam provide suscepisset, defunctamque anno 1640 acerbissime deflevisset. Conjunctionem quidem, ex qua hæc suscepta, matrimonium clandestinum vocitat Noster, fassus tamen ipse, illud a concubinatu ne vix quidem distingui posse: excusare interim lapsum hac in parte admissum eo prætextu nititur quodammodo, quod Cartesio Anatomicis experimentis avidius inhianti, impossibile fuerit cœlibatus regulas ita stricte servare: quod suo loco relinquimus. Restat ut de studiis Philosophi nostri pauca adjiciamus, quorum summa in eo potissimum fuit, ut Naturam ex se ipsa cognosceret, veritatemque indagaret, semotis præjudiciis, & posthabita eorum, qui ante
467. se scripsissent, autoritate: atque hinc non nisi perpaucos legisse libros fertur, & quotquot in defuncti Bibliotheca reperti sunt, fere amicorum donaria fuerunt: ac sæpe contestatus dicitur, se si vel ma-
471. xime a patre studiis dicatus haud fuisset, non ideo minus easdem, & meliores forsitan meditationes editurum fuisse, atque nunc literis
466. imbutus fecisset. Ad scribendum vero multo adhuc segniorem se ostendisse traditur, dum non modo amicorum epistolis respondere plerumque ad ultimam usque horam distulerit, sed & ad meletemata sua in chartam conjicienda vix aliter, quam cum repugnantia quadam inductus fuerit. Certe nil minus ei cordi fuit, quam
464. scriptis per orbem innotescere, id quod satis testatur ejus symbolum, tum Ovidianum istud, quo primitus usus est: *Bene qui latuit, bene vixit*; tum quod ultimis vitæ annis adoptavit ex Seneca Tragico: *Illi mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur sibi.* Patet hinc, quam parum de discipulis sibi conciliandis laboraverit: quos tamen vel invito fama undique adduxit & veluti obtrusit: e quorum numero non nisi tres hic memorare juvat, nativitatis nempe conditione præ aliis quid præcipui habentes. Et unam qui-
433. dem jam supra indicavimus *Christinam* Sueciæ Reginam, apud quam quippe tantum ejus verba valuere, ut post factum dein ad Pontificiam religionem transitum non dubitaverit publice privatimque fateri, Cartesium ad sui, quam putabat, conversionem haud exiguum momen-

momentum contulisse. Alteram exhibemus *Elisabetham*, Friderici 230, seqq.
V. Electoris quondam Palatini & electi Bohemorum Regis filiam, tanta Philosophiæ Cartesianæ dulcedine captam, ut vel ideo, quo liberius ei vacaret, Regis Poloniæ matrimonium sprevisse feratur.
De qua, præter alia complura, ejus fata & vitam concernentia, id 365.
quoque perhibetur, quod gravi morbo decumbens validum ad pangendos versus instinctum apud se senserit; (quale quid de Socrate incarcerato Plato testatus est;) cujus rationem dein ipsa a magistro suo Cartesio hanc accepit: oriri nempe eam propensionem a fortiori spirituum animalium agitatione, quæ siquidem cerebro non satis valido obveniat, turbare imaginationem ac in deliria rapere soleat: robustiores vero tantum excalefaciat & ad poesin disponat.
Tertio loco nominare liceat *Dietericum Rembrantz*, rusticum, pagi 554.
Nierop in Hollandia septentrionali incolam, professione sutorem, qui innato quodam ad Mathesin amore ductus, Cartesium sæpius invisisse avidisque doctrinam ejus auribus hausisse narratur: tales sane isto in studio profectus fecit, ut sequentibus annis uno alteroque scripto vernacula lingua in publicum edito inclaruerit. Superesset ut de Cartesii ipsius scriptis jam dissereremus, de quibus nempe tam editis, quam manuscriptis post mortem ejus repertis, plurima hoc in libro passim commemorantur specialia scituque dignissima: sed cum jam nimis fere prolixi fuerimus, merito hic desinimus: id tamen Lectorem latere nolentes, quod in Præfatione hujus scripti perhibeatur, generalem cunctorum Cartesii operum editionem nunc de novo apparari: quæ cum lucem adspexerit, fusius & commodius de iis discurrendi occasio dabitur.

J. B. ADDITIO AD SCHEDAM DE LINEIS CYCLOIDALIBUS &c. Proximo Maji Actorum horum mense pag. 207 & seqq. exhibitam.

VIxdum submiseram Editoribus Actorum nuperam speculationem de Cycloidalibus cæterisque curvis, cum postridie a *Fratre* Parisiis literas acciperem, in quibus nonnulla egregia

huc spectantia communicavit, significans, quod præter Causticam *Tschirnhausianam*, aliam repererit, quæ quoque sit Cyclois; quod deprehenderit Cycloidem vulgarem *Hugenianam* sui ipsius ut Evolutam sic Causticam existere; & quod observaverit, eandem proprietatem Spirali Logarithmicæ (quod partem constituit inventi Curvæ mirabilis) communem esse: quæ omnia non sine stupore perlegere potui, cum considerarem, neutri de alterius speculationibus has curvas concernentibus quicquam constitisse. Ansam vero dederunt ista, materiam hanc jam sepositam denuo reassumendi, ac observandi sequentia: *1.* Quod omnes Cycloides ex circuli super circulo revolutione per punctum in ejus peripheria acceptum genitæ, evolutione sui similes seu easdem specie Cycloidas describunt. *2.* Quod Caustica vulgaris Cycloidis ex radiis axi parallelis est alia Cyclois vulgaris, cujus basis prioris est dimidia. *3.* Quod Caustica circuli ex puncto in ejus peripheria sumto, Cyclois est, genita ex revolutione circuli super æquali circulo, & quod sui quoque evolutione seipsam describit. *4.* Quod Caustica hujus Causticæ sive Cycloidis, & ipsa Cyclois est, sed *Tschirnhausiana*, & cujus circulus genitor radii est subdupli ejus super quo revolvitur. Quæ omnia, ut Lectoribus isthæc examinaturis laboris compendium faciam, breviter hic demonstrata sisto.

TAB. VI. Fig. I.

Lemma: Si circulus del (Fig. I) super convexa aut cava peripheria alterius cujusvis circuli bdg rotetur, & in prioris peripheria acceptum punctum c sit punctum lineans alicujus Cycloidis, & m punctum respondens in Evoluta ejus, adeoque ducta recta cm Cycloidi perpendicularis, & propterea transitura per contactum circulorum d. Dico, fore cd ad dm, ut al ad ad, aggregatum puta vel differentia radii expositi & diametri genitoris circuli ad radium expositi. *Dem:* Sit df particula infinite parva peripheriæ bdg, quam tangant rectæ ds in d, & ft in f, sumtæque intelligantur cb, bi, sigillatim æquales ipsi df, ip vero quarta proportionalis ad ad, dl & df, & ducantur bf, if, pf, secantes rectam cq parallelam ipsi ft in n, o, q; ut & ir, pr: quo facto ang. $pfs = bfs\,(cds) + ifb \pm pfi = cld + ifb \pm pfi = cld + dlf \pm pfi = clf \pm pfi = clf \pm pri =$ (ob $ad.\,dl$ vel $pr :: df.\,pi$) $clf \pm daf = clf \pm tfs$: hinc $pft = pfs \mp tfs = clf =$ (postquam continuata rotatione circulus

T

l p i h c n o q t s d f b m a

I C B F D L E A G F H

circulus circulum tetigerit in f) angulo tangentis fi & secantis cf: quare tum cf cadet super pf, eoque situ cycloidi perpendicularis erit, ac producta alteram perpendicularem productam cd secabit in puncto Evolutæ m: unde porro sic arguere licet: $ad. al$ ($ad \pm dl$) :: ad in df. ad in $df \pm dl$ in df :: $df. df \pm \frac{dl \text{ in } df}{ad}$ :: $cb. hi \pm ip$ (bp) :: (ob arcum cp habendum pro recta, & rectas bn, pq, pro parallelis) $cn. nq$ :: $df. nq$ :: (ob sim. Triang. dmf, nfq) $dm. nf$ (cd). Q. E. D.

Coroll. 1. Si ad sit radius circuli infinite magni, h. e. bdg linea recta, erit $cd = dm$. 2. Si circulus genitor sit infinite magnus, h. e. cdr linea recta, fiet $dm = 0$, ipsaque cyclois coincidet cum illa, quæ ex evolutione circuli expositi describitur. 3. Si circulus expositus sit infinite parvus, h. e. punctum, degenerabit cyclois in circulum. 4. Si $ad = dl$, erit $cd = 2dm$. 5. Si $2ad = dl$, erit $cd = 3dm$. 6. Si $ad = dl$, & circulus rotetur super peripheria concava, erit dm infinite magna, adeoque punctum lineans c loco cycloidis rectam, vid. diametrum circuli expositi describet. Patet ergo, quo pacto linea recta & circulus pro speciebus quoque cycloidum haberi possunt.

Propositio I. Sit BEF (*Fig II*) Cyclois genita ex revolutione circuli CDL super convexa, ut in superiore, aut super concava peripheria circuli BKF, ut in inferiore figuræ parte: & sumatur AH tertia proportionalis ad AL & AD, cæteraque fiant, ut figura monstrat; quo pacto AL. AD :: AD. AH :: ± AL ∓ AD. ± AD ∓ AH :: LD. DH :: CD. DM: quare punctum M est in Evoluta Cycloidis BEF per Lemma præc. Item, quia DK. HG :: AD. AH :: LD. DH :: CL (DK). HM, erit HG = HM; & propterea etiam punctum M in Cycloide a circulo MDH super GH revoluto descripta. Cyclois vero hæc *eadem specie* seu similis alteri BEF, quia diameter genitoris circuli ad radium expositi utrobique eandem habet rationem, ut ostensum. Ergo Cycloides omnes evolutione sui *easdem specie* cycloidas describunt. Q. E. D. *Coroll.* Si BKF sit circulus infinite magnus sive linea recta, Evoluta Cycloidis erit *eadem numero* cyclois, ratione AL ad AD, seu LD ad DH, in rationem æqualitatis abeunte. Fig. II.

Propos. II. Sit vulgaris Cyclois ACK (*Fig. III.*) & similis alia ALH, cujus basis AH prioris AK sit dimidia, estoque BF majori Cy- Fig. III.

 cloidi

cloidi perpendicularis, BG radius illi incidens parallelus axi HC, BE radius reflexus, qui sumatur æqualis incidenti BG, cæteraque fiant, ut figura docet: quo facto ang. BFD = FBG = FBD; proinde BD = DF, & D centrum genitoris circuli FBI: & quoniam Triang. BFG, BFE, per hypoth. & constr. se habent juxta 4. Imi *Eucl.* erit ang. BEF = BGF = recto, & consequenter jacebit in peripheria circuli diametro DF descripti; cumque angul. FDE = DBF + DFB = 2 DFB, & contra diameter DF diametri FI subdupla, erunt arcus subtensi angulis æquales, nempe arcus FE = arcui BI = rectæ FH: unde punctum E est in Cycloide descripta a genitore circulo FED, cujus diameter DF alterius FI est dimidia, h. e. in Cycloide ALH. Item quia BF est semiradius circuli Cycloidem ACK in B osculantis per *Coroll. 1, lemm. prec.* atque recta FE radio reflexo perpendicularis, idem quoque punctum E est in Caustica Cycloidis ABC ex radiis axi HC parallelis, per nuperum meum *Theorema*, quod relationem inter Causticas & Evolutas exhibet. Caustica ergo Cycloidis hujus similis & *eadem specie* Cyclois est. Q. E. D.

Prop. III. Anti-Caustica curvæ cujusvis eadem est cum ejus Cycloidali, quoties punctum radians respectu expositæ, & punctum lineans respectu genetricis curvæ similiter posita sunt, ut nuper innui. Ergo & Anti-Caustica circuli ex puncto in ejus peripheria sumto coincidit cum Cycloide, quam describit punctum similiter sumtum in peripheria circuli super æquali circulo rotati. Sed ejusmodi curva, qua est Cyclois, per propos. I ex evolutione similis cycloidis; & per ea quæ nuper, qua est Anti-Caustica, ex Causticæ evolutione describitur. Quare & Caustica ex puncto in peripheria circuli accepto Cyclois est ex circuli super æquali circulo revolutione genita. Q.E.D. Patet hinc, *fraternum* hoc inventum Theorematum istorum generalium duntaxat consectarium esse. Constat etiam, quod *Frater* inobservatum præteriit, Causticam hanc non secus ac *Tschirnhausianam*, ex sui evolutione seipsam describere.

Fig. IV. *Prop. IV.* Sit BGC (*Fig. IV*) Caustica semicirculi DEC ex puncto C, eademque Cyclois genita ex revolutione circuli GEFH super æquali ipsique DEC concentrico circulo BHR. Esto autem H circulorum contactus, G punctum lineans cycloidem, Q centrum genitoris, & ducantur rectæ AHQ, BG, QG, BH, GH, perpendicularis futura cycloidi, quæ producatur in N, junctaque BN & demissa in BG

perpen-

perpendiculari HO, diametro HQ describatur circulus HPQ secans rectam QG in P. &c. Quo pacto QG = QH = AH = AB, ut & arc. & subt. HG = arcui & subtensæ HB, per def. cycl. unde Triang. Isoscelia ABH, QGH, similia & æqualia, & tum angul. HGB = HBG, tum QHG = AHB; cumque ambo illi sint æquales his ambobus (quandoquidem additus utrisque communis BHG duos rectos complet) erit unus HGB = uni QHG = QGH; ideoque GQ reflexus radius incidentis BG. Deinde quoniam GPH = QPH = recto (utpote in semicirculo) = GOH, erunt quoque Triangula GPH & GOH similia & æqualia, & GP = GO = $\frac{1}{2}$ GB: Præterea etiam HB = HG = (ob æqualitatem circulorum GHF, BHN) ipsi HN; quare circulus centro H radio HG descriptus, per B & N transibit, angulumque GBN rectum ostendet. Denique si supponatur punctum I in Evoluta Cycloidis BGC, erit HI tertia pars ipsius HG vel HN per 5 *coroll. lemm.* Quibus præmissis, ex nupero Theoremate evincitur, punctum P in hujus Cycloidis Caustica ex puncto B versari: nam juxta Theorema debebit esse $GP = \frac{GB \text{ in } GI}{2\,GN - GI} = \frac{4GB}{12-4} = \frac{4GB}{8} = \frac{1}{2}$ GB, ut repertum. At idem punctum P versatur quoque in Cycloide *Tschirnhausiana* BKR, ea scil. quæ gignitur ex revolutione circuli radii subdupli HPQ super circulo dupli radii BHR: cum enim idem angulus PQH vel GQH existat tum in peripheria circuli HPQ, tum in centro circuli duplæ diametri HGE, erit arcus subtensus HP = arcui HG = arcui HB; unde constat &c. Nota, ABGQ est Trapezium regulare, in quo BG parallela AQ, AB = GQ & ABG = BGQ.

Coroll. Hinc casu in solutionem incidimus Problematis, quod alias satis perplexum videri posset ei, qui illud de industria vellet aggredi: nempe Punctum ex infinita & aliud ex finita distantia radiare debent in diversas curvas expositas, sic ut reflexi utrobique radii suis intersectionibus eandem numero & positione Causticam forment. Quæruntur Expositæ cum communi Caustica? Resp. Quæsito satisfaciunt exposita Cyclois BGC, & radio AQ descriptus TKM circulus; in illam enim si radiet punctum B, in hunc punctum infinite distans per radios rectæ BT parallelos, radii reflexi utrobique eandem causticam *Tschirnhausianam* BPKR formabunt.

Tres ergo Curvas deteximus, *Spiralem Logarithmicam, Cycloidem*

dem vulgarem, & *Cycloidem nostram* ex circuli super æquali circulo revolutione ortam, quæ eximia inter se affinitate gaudent, duasque proprietates valde notabiles communes habent: una est quod singularum evolutione eædem curvæ describantur (qua quidem etiam reliquæ cycloides conspicuæ sunt,) altera quod singularum Causticæ quoque eædem curvæ sint: quanquam & hic non leve discrimen animadvertimus, quod facit, ut ea quæ communia habent, singularitati *spiræ mirabilis* nihil derogent. Nam primo non tantum Evoluta & Caustica Spiræ mirabilis, sed & Ant-Evoluta, Anti-Caustica, Peri-Caustica &c. eadem Curva sunt, quæ in cæteris fere diversæ existunt. Deinde, in evolutione Spiræ mirabilis partes curvæ eodem ordine describuntur, quo evolvuntur, in evolutione Cycloidum omnium inverso. Tertio, Spira mirabilis eandem *numero* & Evolutam habet & Causticam; Cyclois vulgaris eandem quidem *numero* Evolutam, sed Causticam similem tantum seu *specie* eandem; nostra vero Cyclois similem seu *specie* eandem Evolutam, at dissimilem ac *genere* duntaxat eandem Causticam. Colligitur hinc, si vulgaris Cycloidis Causticæ, simul ac nascuntur, speculi consistentiam acquirere possent, ad excipiendum & reflectendum eos ipsos radios ex infinita distantia profectos, e quibus enatæ fuerant, fore ut aliæ novæ orirentur Cycloides prioribus continuo minores minoresque, eo modo quem Figura III parte dextra refert: cum contra Spiræ mirabilis Caustica in speculum mutata, & radios ex communi umbilico emanantes repercutiens, aliam non minorem sed identicam prorsus Spiram producat. Quemadmodum itaq; per productionem *Spiræ mirabilis* communicationem essentiæ divinæ *ad intra*, (ut in Scholis loqui amant) qua Deus Filius Patre non minor, sed æqualis ex intima Patris essentia & Deitatis quasi umbilico nascitur, & ab utroque exit Spiritus S. utrique par, non inconcinne adumbrari nuper partim diximus: ita nunc continuata analogia communicationem imaginis divinæ *ad extra*, qua Creator ex infinito quasi intervallo, (quo a Creaturis suis distat) ipsis radios divinitatis impertit, eo vero imperfectiores minoresque, quo minus immediatæ ad nos emanarint, per *Cycloidis* productionem non minus apte repræsentari posse arbitramur.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Julii Anno M DC XCII.

TRAITE' DE LA SITUATION DU PARAdis terrestre,

id est,

Tractatus de situ Paradisi terrestris; autore Petro Daniele Huetio, Episcopo Abrincensi, Academico Gallicano.

Parisiis, apud Joh. Anissonium, 1691. in 12.
constat plagulis 12 & tabula chorographica.

Dissertatio hæc tam exquisita sermonis elegantia, ac eo eruditionis apparatu, quem in celeberrimo Autore dudum suspexit orbis literatus, elaborata est, ut lectu non minus jucunda, quam utilis visa sit. Versatur autem circa investigationem genuini sensus descriptionis Paradisi Mosaicæ, *Genes. II, 8 -- 15*. Offenduntur de eo variæ apud Patres & interpretes modernos opiniones. His rejectis ad unam omnibus, unicam seligit *Huetius* ac defendendam suscipit, non negans, nonnulla ejus fundamenta pridem jacta esse a *Joh. Calvino* Comm. in Genesin, & *Josepho Scaligero* in *de emend. temp. lib.* 5. & *Epist. l. 4. ep. 441.* Hæc ut recte percipiatur, singula Mosis verba, quæ obscuriuscula aliquantum videntur, percurramus.

Quoad *v. 8*, vox *Eden* nomen proprium est regionis, Carrhis in Mesopotamia vicinæ, (quod colligitur ex *4. Reg. XIX, 2. Esai. XXXVII, 12*, & *Ezech. XXVII, 23*. ubi *Haran* & *Eden* junctim memoran- c. II.

morantur,) circa confluentem Euphratis & Tigris, usque ad locum, quo communis ille alveus in duo brachia divisus in mare Persicum devolvi incipit. Provinciæ hujus pars orientalior complectebatur Paradisum.
c. III. Hoc indicat Moses voce מִקֶּדֶם, quæ non temporis prioritatem, sed loci situm in aliis quoque topographiis sacris innuit, e. c. *Gen. III, 24. XI, 2. XII, 8. XIII, 11. Num. XXXIV, 11.* Neque tantum sibi in Arabia deserta commoranti, sed & ipsi Edenis provinciæ Paradisum מִקֶּדֶם sive *orientalem* fuisse, Moses asserit.
c. IV. Vox יֹצֵא, ἐκπορεύεσθαι, *egredi*, vers. 10. non originem fluvii, sed tantum cursum illius Huetio notat. Hinc fluvium Paradisiacum non autumat in Edene ortum, sed aliunde originem trahere, deinceps Edenem ingredi, per Paradisum ferri, mox Edenem iterum egredi, ac in duo brachia, quorum utrumque in mare Persicum porrigitur, desinere. Appellari eum hodie *Schat-el-Arab*, i. e. fluvium Arabicum, olim Pasitigrim. Oriri ita ex *Euphrate* & *Tigri*, confluentibus antequam Paradisum is ingrediatur, ac dein Paradiso jam egressum terminari, ubi in geminum diverticulum dis-
c. V. pescitur, *Gihon* & *Pison* Mosi dictum. *Quatuor* ergo istos *terminos*, (duos *a quibus*, totidem *ad quos* tendat paradisi fluvius,) *quatuor* esse *capita*, ἀρχάς, רָאשִׁים Mosi vocitata. Hinc erroris postulat omnes, quotquot *capita* idem ac *fontes* esse existimant.
c. VI. Quamvis autem tempore vertente alveus Euphratis & Tigris conjunctorum, in plura brachia corrivatus ac diductus fuerit, attamen ab initio rerum, quin & Mosis ætate, integrum adhuc fuisse non dubitat. Cæterum variæ, quas canalis ille subiit, mutationes fusius abs eo & ex ordine enarrantur. Refelluntur etiam Bellarminus, Malvenda, Bonfrerius, qui negarant, eundem Pasitigrim, antequam in sinum Persicum se exoneret, in duo iterum dividi brachia, quorum utrumque in tabulis Cl. Ptolomæo adjectis (intuitu primæ originis) *Tigris*, Mosi autem *Gehon* & *Phison* appellatur. Quodque hi bini fluvii jam olim hinc illinc modernam insulam Chader, *Messenes* nomine apud veteres celebratam, circumdederint, testimoniis Philostorgii, Stephani Byzantini, Xiphilini, & Cl. Ptolomæi evin-
c. VII. cit. Orientalius igitur hujus alvei Paradisiaci versus mare properantis brachium Huetio est *Phison*, aut, ut Hebræi efferunt, *Pischon*. Nec tantum ad etymologiam provocat, sed & cumprimis ad vers. 11,
ubi

TAB
CYPRVS
Salamis

ubi Phison *terram Chavila* petere dicitur. Hanc incoluere *Chavila* Chusigenæ posteri. (Confer S. *Bocharti* Phaleg. l. IV. c. XI.) Profanis autoribus *Chalothei, Chablasii, Chavlasii, Chavelai* dici solent. Hanc regionem vicinamque Arabiam & auro abundare & τῷ בְּדֹלַח, (sive eo bdellium, sive potius margaritas notari censeas,) itemque τῷ שֹׁהַם, h. e. onyche vel beryllo, proximo loco clarissimus ostendit Autor. c. VIII. c. IX. ss.

Gehon (vel Gichon גִּיחוֹן) occidentalius brachium est alvei Paradisiaci, perluens terram *Chus*, vers. 13. Hanc esse *Susianam* probat, tum ex recentiori nomine *Chuzestan*, tum antiquo *Cutha*, simulque confert *Cossæos* & *Cissiæos*, quos eo tractu geographi veteres collocant. Addit digressionem Lectori haud negligendam de *Memnone*, Auroræ filio, quem non Æthiopem, sed Susianum fuisse, prolixe disputat. c. XII. s.

De Chiddekel & Perath res minus impedita fuit. Æque tamen operose Noster adstruit, illo Tigrim notari, hoc Euphratem, antequam nempe uterque confluat in alveum Paradisiacum, sive *Schat-el-Arab*. c. XIV. ss.

Adderemus plura, nisi ex tabula chorographica, quam Latio a nobis donatam heic adjiciendam existimavimus, satis intelligere liceret, quæ celeberrimi Autoris mens esset. Ad alia ergo animum nunc advertimus.

THEOD. JANSONII AB ALMELOVEEN Bibliotheca promissa & latens.

Goudæ, apud Justum ab Hoeve, 1692, 8.
Plag. 11.

EA est scriptorum quorundam ingenii fœcunditas, ut libris assidue conscribendis incumbant; dumque monumenta sua in literas mittunt, succrescente identidem novo argumento, isti quoque manum studiumque admoveant, & sic libros ex libris serant. Verum multi eorum, aliis negotiis curisque abrepti, non omnes fertilis sui ingenii fœtus excludere possunt. Sæpe etiam mors prius vitæ ipsis fila abrumpit, quam ultimam scriptis suis im-

ponant manum: adeoque imperfecta ea hæredibus relinquuntur; interdum etiam numeris suis absoluta, ab hæredibus, ista cognitione, qua erudita intelligant, minus instructis, negliguntur ac inutiles velut chartæ abjiciuntur; nonnulla, meliori fato quæ gaudent, Bibliothecis studiosorum hominum aut illustrium virorum recepta asservantur, a Catalogis earum orbi cognita. Isti doctorum virorum labores ut ab oblivione vindicarentur, & conditos eos esse pluribus innotesceret; ex editis eorum commentariis, in quibus passim suorum ἀνεκδότων injecere mentionem, aut aliorum, qui ea indicant scriptis, aut elogiis & vitis eorum, aut catalogis manuscriptorum in Bibliothecis illustribus latitantium excerpsit, & in recensum hunc, juxta seriem literarum nominibus Scriptorum digestis, congessit Auctor industrius. Præ cæteris multa hujusmodi scripta, in literas ab autoribus, non autem in publicum a posteris missa, enumerat Jo. Andr. Bosii *p. 5. 6. 7.* Isaaci Casauboni *p. 9. 10. 11. 12.* Joh Bapt. Ferreti *p. 18, 19, 20.* Mart. Fogelii *p. 21, 22.* Pauli Merulæ *p. 34, 35.* Petri Petiti *p. 40, 41, 42, 43.* Claudii Salmasii *p. 48, 49.* Jos. Scaligeri *p. 50, 51.* Henr. Stephani *p. 54, 55, 56.* Ger. Joh. Vossii *p. 61, 62.* Observari etiam meretur quod *p. 8.* annotat, in Petri Francii, doctissimi & eloquentissimi Amstelodamensium Professoris, bibliotheca extare *Græcorum Poetarum fragmenta* a Theod. Cantero concinnata: quorum editionem cum nemo rectius promovere possit, quam qui thesaurum hunc possidet, summopere eum, ut id præstet, rogamus. In recensu autem ipso nonnulla deprehensa nobis sunt, quæ pro nondum editis habuit studiosus Collector, jampridem in publicam lucem prolata tamen quæ observamus: v. g. *p. 1.* Ant. Æmilii oratio de politicis artibus Principis Augusti, quibus in libera Republica sibi & successoribus principatum peperit, quæ est quarta inter editas & Ultrajecti 1651 excusas; *p. 24.* Gabr. Barth. Gramondi Historiarum Galliæ ab excessu Heinrici IV libri octodecim, qui Tolosæ 1643, Amstelodami 1653, Moguntiæ 1673 & Lipsiæ 1674, excusi prodierunt; *p. 14.* Lud. Cresollii Theatrum veterum rhetorum, oratorum, declamatorum & sophistarum, quod Parisiis 1620 prodiit; *p. 25.* Des. Heraldi de rerum judicatarum auctoritate libri duo, Parisiis 1640 editi; *p. 30.* Bern. a Mallinckrot paralipomenon de Historicis Græcis centuriæ quinque, Colo-

Coloniæ 1656 impressi; *p.31.* Petri de Marca eximium opus de concordia sacerdotii & imperii, sive de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ libri octo, Parisiis 1641, 1663 & 1669 evulgati; *p. 40.* Juliani Imp. opera a Dion. Petavio ad manuscriptorum fidem castigata, Græce & Latine, cum notis, Parisiis 1630 edita; *p. 68.* Jani Gruteri Bibliotheca exulum, Francof. 1625 excusa. Sed facilis hujusmodi in rebus est memoriæ lapsus, & dum non semper ea promta est, accidere potuit, ut quæ vulgata jam sunt, sed cum hæc scriberentur non succurrebant, admiscerentur istis, quæ promissa fuerunt, sed non edita.

Bibliothecæ huic promissæ sed latenti accensetur & sub finem annectitur elenchus scriptorum, quæ *Georgius Hieronymus Velschius*, πολυμαθέστατος hujus sæculi medicus, in epistola ad typographos & bibliopolas Germaniæ, Augustæ Vindelicorum 1674 a se concinnata, plurima & prælo non minus digna ac parata indicavit; adjecta causa, quæ impulerit ipsum, ut tractatum quemque conscriberet, & ostenso modo, quem in scribendo servarit, utilitate etiam, quam quivis liber sit præstiturus, exposita. Legitur hæc epistola, ut & reliquæ, quas hoc loco recusas dedit Almelovenus, Velschii ad Fridericum Wurtenberg. Ducem, Georgium Barbadicum Cardinalem, Octav. Langenmantelium, Leonh. Weissium, Chr. Weickmannum, Jo. Georg. Styrzelium, Petr. Paderum, Jo. Georg. de Werndle, Hier. Velschium, Sert. Ursatum, Joach. Becherum literæ, subjectæ Epistolis Vossianis Aug. Vind. anno 1691 recusis: unde istas doctissimus Editor depromsit, iis rem gratam facturus, qui voluminis istius copiam non habent, ut tam multijugæ eruditionis virum, quem d. 11. Nov. anno 1677. extinctum, tot præstantibus libris in publicam lucem edendis non superesse merito dolemus, aliqua ex parte cognoscant.

NOUVEAU VOYAGE D' ITALIE.

i. e.

Itinerarium novum Italicum, conscriptum anno 1688.

Hagæ Comitis, apud Henricum van Bulderen. 1691 in 12 maj. Constat plagulis 29. & Fig. æneis non paucis.

TRiginta & septem epistolis complecti heic videas MAXIMILIANVM MISSONIVM, quidquid memoria dignum observavit in itinere e Belgio per Germaniam in Italiam suscepto. Ex his varia, speciminis caussa, recensebimus.

PARS I. p. 9. Roterodami vidit rusticam, quæ A. 1686 sex mares uno partu ediderat; primogenito quatuor mensibus superstite & cum tribus fratribus baptismum adepto. Francofurti ad Mœnum ostensum sibi refert lapidem nephriticum, qui caput humanum mole sua æquet, quiq; possessori suo *Petriada* (Peters) Medicinæ Doctori mille sexcentis Joachimicis constiterit. p. 48. Inter res Italicas non videtur negligenda p. 135. historia Marchionissæ de Obizzonibus, a Nobili Patavino, stuprum frustra intentante, pugione transfossæ, cujus tamen Manibus scelerati hominis cruore parentavit filius *Ferdinandus* Marchio *degli Obizzi*, hodienum inter Augustissimi Imperatoris ministros haud postremus. Inscriptionem ea de re publicam exscripsisse, non erit dividiæ:

*Venerare pudicitiæ simulacrum & victimam, Lucretiam de Dondis ab Horologio Pyanea * de Obizzonibus Orciani Marchionis uxorem. Hac inter noctis tenebras maritales afferens tædas, funiales recentis Tarquini faces casto cruore extinxit. Sicque Romanam Lucretiam intemerati tori gloria * vincit. Tantæ suæ Heroinæ generosis Manibus hanc dicavit aram Civitas Patavina. Decreto die 31. Decembris anni 1661.*

* Legeremus, PY. (i.e. Pyrrhi) ÆNEÆ.

* forte: vicit.

p. 158. Venetiis Abbatis Lithi Bibliothecarii ope, codicem *Evangelii Marci* αὐτόγραφον, uti traditio fert vulgata, inspexit, sed adeo vetustate corruptum deprehendit, ut non nisi vocem KATA & aliis locis Δ & Σ distincte legere potuerit; unde certo collegit, MSCtum illud, (quod in quarto compactum crassitiem habet binorum digitorum) non Latinum esse, sed Græcum, cum Pontificiorum multi Marcum Latine scripsisse autument. Confer Acta Erud. A. 1687. p. 596. Unde patebit, Missonium longe beatiorem fuisse Mabillonio & Germano, quibus codicem illum, ut ipsi in Itinere Italico referunt, sigillo nempe obsignatum, evolvere nullo modo fuit concef-

conceſſum ; oculatiorem autem Medico Veneto *Grandi*, qui, ut in *Itinerario* ſuo *Burnetus* refert, teſtatus eſt, codicem a ſe quoque inſpectum, ſed literas adeo detritas fuiſſe, ut licet quidam linearum ductus dignoſcantur, judicari tamen nequeat, Græcumne ſit, an Latinum iſtud manuſcriptum: tametſi nec id diſſimulandum, *Miſſonium* noſtrum pro Græco quidem habuiſſe, ſed ita, ut incertum relinquatur, ſitne Evangelium D. Marci, an cujuscunque argumenti liber alius.

Cum Sacerdotem deceat, integro gaudere corpore; nihiloque tamen minus ad devotionem excitandam utile cenſeatur, cantores eccleſiaſticos optima voce eſſe præditos: hinc Miſſonius confidentiſſime aſſerit, moris eſſe, ut ſi quis ſacrorum eunuchorum Miſſam decantaturus exciſos teſticulos intra veſtem abditos gerat, nulla ratione pro ſpadone adeoque ad ſacras functiones inepto, Venetiis habeatur. p. 204. 205.

Cæterum prolixus eſt Noſter in deſcriptione S. ædis Lauretanæ, itemque montis Veſuvii & antri pſeudo-Sibyllini, ut & monumentorum aliorum, quorum luſtrandorum cauſa in Italiam exteri ſolent commigrare. epiſt. 19. epiſt. 22.

PARS II.

Hiſtoriam de Joanna Papiſſa non improbabilem eſſe, fuſe diſputat. p. 64. ſſ. p. 83. ſſ.

Lectu etiam digna eſt excurſio de catacumbis Romanis, quas Miſſonius negat a Chriſtianis excavatas, ut tempore perſecutionis illic habitarent, ſacrisq; ſuis operarentur; *puticulos* potius, ſive cœmeteria publica eſſe aſſeverat, in quibus infima plebis fex, & in hac multi Ethnici, nec pauciores Chriſtiani conditi fuerint. Quamplurima enim ſuperſunt in catacumbis illis Ethnicorum conditoria; e. c. *Cæciliæ*, Metelli Cretici filiæ, ante quod viſitur hiatus ſubterraneus, oſtio putei non abſimilis. In hunc forte fortuna delapſus eſt A. 1688 Nobilis Cæſenas, *Malateſta Strinatus*, comitibus adeo intentis antiquitatum contemplationi, ut non ſtatim jacturam, quam fecerant, animadverterent. Foſſa quoque adeo profunda erat, ut nemo in crypta clamorem miſeri hominis audiret, niſi forte dicas animi deliquium obſtaculo fuiſſe, ne vocem ſtatim emitteret. Quicquid hujus ſit, ubi Malateſta nuſquam comparet, amici omnia perveſtigare, obſtupeſcere dein, exire tandem p. 109. ſſ.

e ſub-

e ſubterraneo ſpecu, incerti, quid ſodali ſuo accidiſſet. Sexaginta horis poſt, manibus is pedibusq; reditum molitur ex barathro illo, atque pallore, fame viriumque defectu, mortuo magis ſimilis quam viventi, proximam cryptis ædem pultat, juſculoque ibi exceptus, brevi temporis ſpatio priſtinam veletudinem recuperat.

p. 119. Ne fabulam eſſe putes traditionem pervulgatam de Præſule quodam Germano, qui per miniſtrum, quibusnam in tabernis nobilius vinum venum exponeretur, explorari, & dein ad januam notari curaverat: EST, &c. Miſſonius affirmat, ſepulcrum ſuis oculis ſe vidiſſe Monteſiaſcone in eccleſia ad D. Flavianum; cujus ſuperficies repræſentet virum mitratum, duo pocula vitrea, & totidem ſcuta gentilitia, quorum unumquodque perpendiculariter ſectum hinc leonem, illinc faſcias duas repræſentet, itemque inſcriptionem ſemi-Gothicis literis exaratam: *Eſt, Eſt, Eſt, propter nimium Eſt, Jo. de Fuc. D. meus mortuus eſt.* Abbreviaturam interpretari refert loci incolas hunc in modum: *Joannes de Fucris* (Fugger) *Dominus &c.*

p. 142. *Lucæ* ad D. Frediani viſitur monumentum, inſcriptum: *Hic jacet corpus ſancti Riccardi Regis Angliæ.* Genealogiæ ac hiſtoriarum cultoribus magna heic crux figitur; niſi enim *Riccardum, Lucæ ſepultum*, plane ſuppoſititium eſſe perhibeant, difficillimum fuerit, de eo aliquid vero ſimile commentari.

p. 157. *Epiſtolam Chryſoſtomi ad Cæſarium monachum*, Antonii *Magliabechii* V. Cl. auxilio conſpicari ſperaverat Miſſonius. Sed quia Sereniſſimus Magnus Dux Hetruriæ expreſſis verbis interdixerat, ne alicui copia fieret MSCti, non potuit is votis ejus atque expectationi reſpondere; Miſſonium tamen certiorem fecit, locum, quem ex epiſtola iſta Petrus Martyr citavit, totidem literis conſignatum reperiri in MSCto illo Medicæo. Confer ſis Acta eruditorum A. 1683. p. 25. & A. 1687. p. 563. itemque Supplementa eorundem p. 495.

p. 197. In palatio Marchionis Simonettæ, quod duobus fere paſſuum millibus Mediolano diſtat, audita eſt eidem mirabilis *Echo*, quadraginta ad minimum vicibus extremam ſyllabam repetens.

P. II. p. 138. Ubivis fere Auctor veteres inſcriptiones & picturas rariores indigitat, ſed non raro brevibus adeo verbis, ut obſcurum ſatis ſit, quo

quo respiciat. E. c. Pisis a se visum narrat decretum Civitatis marmori inscriptum, quo jubeatur, *ut NUNTIATA MORTE CÆSARIS toto anni spatio pullis vestibus incedant cives, omnibusque ludis publicis abstineant.* Intelligit dubio procul cenotaphium *Caji Cæsaris Augusti F.* quod *Henricus Noris*, antiquariorum Italorum facile princeps, eruditissimo commentario illustravit, in Actis A. 1683. p. 113. & sqq. a nobis recensito.

Nullibi etiam non Pontificiorum superstitiones, reliquias sanctorum, in his umbilicum & præputium Christi, quæque jactare dicuntur miracula perstringit, ac sale non insipido perfricat. e.c. P.II. p.37.38. P.II. p.28.

Crebro etiam invehitur in Italos, quos nimis magnifice sentire ait de rebus suis, v. g. opibus artibusque politicis *Reip. Venetæ*, altitudine turris *Cremonensis*, palatiorum *Vicentinorum* splendore, &c.

Insignis gratia libro accedit a figuris æneis scitissimis quamplurimis, quas inter eminent viginti *vasa & instrumenta sacrificialia* Romana; S. Domus *Lauretana*; numus, hinc capite Pontificis & lemmate: *GREGORIUS XIII. PONT. MAX. AN. I.* illinc Angelo sinistra crucem gerente, dextra hostes gladio transigente, ac epigraphe: *UGONOTTORUM STRAGES 1572.* insignitus. ut alia taceamus, quorum multa in aliis quoque Itinerariis, æneis tabulis illustrari cernas. Part.I.p.116. P.I. p.224. Part.II.

DE PRESBYTERATU DISSERTATIO QUADripartita, Presbyteratus Sacri Origines, Naturam, Titulum, Officia & Ordines, ab ipsis Mundi primordiis usquead Catholicæ Ecclesiæ consummatam plantationem complectens. Autore Samuele Hill, Diœceseos Bathoniensis & Wellensis Presbytero.

Londini apud R. Clavell 1691 in 8. plagul. 17.

Lites hierarchicas in Reformato Orbe sopiturus, ut ait, Autor præsentem tractatum edidit, atque in eodem Hierarchiam Ecclesiasticam e Jure Divino adstruere conatus fuit. Ea

C.I.&II. vero usus est methodo, ut *Lib. I.* Senioris & Junioris variis significationibus perlustratis, doceat Senioritatis spiritualis virtutem operatricem informatione Juniorum in sanctitatis principiis & arte bene beateque vivendi absolvi; nequaquam vero ecclesiasticum regimen in mera Presbyteratus sacri virtute consistere: ex ipsa natura constare, Senioribus regimen, Junioribus obsequium convenire: Senioris titulo absolute posito sapientiæ Professorem semper designari: in variis regiminum speciebus subditos Juniorum charactere designari, adeoque Juniorem esse sub domino servum, sub doctore discipulum, & sub rectore plebejum. *Lib. II.* Seniorum Historiam ab ipsis rerum primordiis pertexere aggreditur, tum de Senioribus antediluvianis ab Adamo usque ad Noam, tum de postdiluvianis a Noa usque ad Mosem verba faciens, & insigniorum aliquot ante legem Mosaicam Presbyterorum, scilicet Abelis, Enochi, Noæ, Abrahami, Isaaci, Jacobi, Josephi, Mosis ex Hebr. XI. 2. sqq. recensionem instituens. *Lib. III.* de ordine Seniorum inter omnes Hebræi populi ordines per singula secula sigillatim differere instituit, ac distinctis classibus Seniores a Patriarchis usque ad Reipublicæ Judaicæ finem proponit. *Lib. IV.* ad œcumenicæ Theocratiæ fabricam, quam Jesus per omnes gentes voluit institui, perlustrandam sese accingit, ac inquirit primum *in Presbyteratus Christiani rationem formalem*, quam tum in sapientia sacra e divinis literis & traditionibus hausta, tum in ejusdem cum aliis communicatione collocat: postea *Presbyteratus Christiani originem* ad ipsum Christum refert, & XII Apostolorum ac LXX discipulorum docendi facultatem a Christo ut Propheta, docendi autem autoritatem & ordinationem a Christo ut Rege derivandam esse judicat. Hinc de *Sacerdotii Christiani origine* dispicit, inter alia observans, omne Sacerdotium ab ipsis mundi incunabulis duplicia exequi pietatis officia, moralia scilicet & mystica: mystica Sacerdotii Levitici in tribus potissimum, nempe in lotionibus, sacrificiis, & dapibus earumque propriis ceremoniis; moralia autem in sacris benedictionibus, liturgiis precum & laudis, ac personarum & rerum piis usibus devotarum consecrationibus constitisse: in veteri & nostro Sacerdotio eadem omnino esse moralia, mystica vero diversa, nostra vero prioribus ἀντίτυπα: solos Apostolos in Sacerdotium a Pontifice Christo

Margin notes (left, in order): C. III. (beside "operatricem"); C. IV. (beside "regimen in mera"); C. V. (beside "tura constare"); C. VI. (beside "signari"); C. I. (beside "Senioribus antediluvianis"); C. II. (beside "diluvianis"); Cap. I (beside "dam sese accingit"); C. II (beside "collocat"); C. III. (beside "dinationem").

Christo consecratos, cum primo cœnam suam sacravit, iisdemque distribuit, & eandem pariter sacrandam ab Apostolis in publicam Ecclesiæ communionem instituit. Inde *ad Hierarchiæ Christianæ originem perscrutandam* se convertit, atque ex *1. Cor. XII, 28. Hebr. XIII, 17.* & *Rom. XII.28.* clare patere judicat, non omnes doctores Ecclesiæ gubernacula pari jure ab origine tenuisse; ac jus rectorium Petro primo promissum *Matth. XVI, 18. 19.* deinde Apostolis eorumque in Ecclesia primariis & propriis Successoribus Matth. *XIIX, 18* tandem post Domini resurrectionem omnibus Apostolis actu indultum fuisse. Post hæc paucis admodum *de ordinationibus Apostolicis* agit, ostenditque, Apostolos ordinationes debitas non tantum celebrasse, sed & aliis celebrandas commisisse, adeoque regimen Episcopale Apostolis a Domino indultum cum ipsis neutiquam exspirasse. Porro ad *imparitatem Presbyterorum Apostolicorum* demonstrandam sese confert, atque duplicem in Ecclesia fuisse Presbyterorum ordinem, præsidentium scil. & subsellianorum ex *1. Tim. V. 17.* coll. *Rom. XII, 8.* adstruere conatur, insimul & locis *Tit. I. 5. 6. 7. Actor. XX, 17. 28. 1. Petr. V, 1. 2.* quæ contra Hierarchiam Episcopalem afferri solent, satisfacere studet. Et cum pro Presbyteratus cum Episcopatu identitate item urgeatur, quod Paulus *1. Tim. III, 1. 2-14.* duorum tantum ordinum, Episcoporum atque Diaconorum meminerit, epistolamque ad Ecclesiam Philippensem Episcopis & Diaconis inscripserit, quos Polycarpus in sua ad Philippenses epistola vocet Presbyteros & Diaconos, respondet Presbyteros minores sub Diaconorum classe commode posse comprehendi; epistolamq; ad Philippenses pluribus Episcopis ideo inscriptam, quia aliqui, nempe Macedoniæ vel provinciarum conterminarum Episcopi cum Ministris suis tunc temporis Philippos convenissent, vel certo conventuri fuissent. Tandem consectaria tredecim e principiis suis enata tradit, totique tractatui colophonem imponit.

C. IV. C. V. C. VI. C. VII. C. VIII.

REPUTATIO CIRCULATIONIS AQUEORUM Maris Vaporum & Causa Fontium, exhibita Societati Regia ab Edm. Halley.

Translata ex Transact. Philos. Anglic. Mens. Jan. & Febr. 1692.

Num. 192. pag. 468. seqq.

EXperimentum aliquo ab hinc tempore ostendi concernens quantitatem aquæ intra diei spatium a maris superficie in vaporem exaltatæ: quod quidem tali cum approbatione ab inclytis quibusdam Societatis hujus membris exceptum est, ut jussus ab ipsis fuerim inquisitiones istas prosequi, ac speciatim, respectu habito ad methodum a natura teneri solitam, circa memoratos vapores in mare denuo reducendos: id quod nempe tam exacte perficitur, ut satis certi esse queamus, Oceanum a multis retro seculis nullum, quod in sensus incurrat, per vaporum jacturam decrementum accepisse: neque tamen etiam exundasse ab immensa ista quantitate aquarum dulcium, quas jugiter a fluminibus recipit. Isthoc vero æquilibrium acceptorum & expensorum in mari universo demonstrare tametsi durius pensum est, quam cui suscipiendo sim: interim ut iis obediam, quibus inservire honotificum mihi est, ea huc in medium afferam, quæ hactenus visa mihi fuere rationem suppeditare maxime satisfactoriam magni hujus phænomeni. Tentavi antehac explanare modum, quo vapor per calorem ascendat, ostendendo quod, siquidem atomus quædam aquea expandatur in corticem seu bullam ea ratione, ut decies adæquet mole diametrum, quam dum aqua erat, habuerat; talis, inquam, atomus specie levior evaderet aëre, ac tam diu adscendere pergeret, quamdiu flatus iste aut spiritus calidus, qui eam primum ab aqua separaverat, ipsam ad eundem gradum distendere pergeret: declinante vero æstu, ac ubi aer frigidior fieret atque insimul specifice levior, tum vapores consequenter substituri forent circa certam aeris regionem, aut plane descensuri, id quod varias ob rationes contingere potest, prout mox deducere conabor. Attamen id adstruere non molior, unicum hoc esse incentivum ascensus vaporum, neque dari posse certum materiæ genus, cujus *conatus* gravitatis conatui contrarius esse queat: tale quid etenim evidens est in vegetatione

tione, ubi tendentia surculorum directo sursum, sive contra perpendiculum fertur. Quæcunque tamen tandem vera causa sit, id quidem in facto certum est, quod calor particulas aquæ separat easque emittit majori atque majori cum velocitate, quo magis magisque æstus intenditur; uti manifestum fit in exhalatione bullientis caldarii, ubi pari modo vaporum ascensus visibiliter decrescit, usque donec evanescant, dispersi videlicet ac assimilati ab aere ambiente.

Vaporibus jam per calorem ita elevari solitis, ponamus primo, universam totius globi superficiem esse aquam valde profundam, aut potius totum Terræ corpus aquam esse, Solemque diurno suo motu illud circumire: equidem arbitror secuturum, quod aer per se imbibiturus foret certam aquosorum vaporum quantitatem ac retenturus eos, ad instar salium in aqua dissolutorum; porro quod Sole aerem tepefaciente abundantioremque ab aquis vaporem interdiu excitante, aër suffecturus esset sustinendæ majori vaporum proportioni: quemadmodum aqua fervens plus salium dissolutorum sustinere potis est; hi ipsi tamen per Solis absentiam noctu omnes rursum dissolverentur in rores: perinde ut salia præcipitari videmus liquoribus refrigescentibus. Neque vero credibile est, tali in casu ullam fore tempestatis diversitatem, præterquam periodicam omnibusque annis similem; mixtura videlicet quorumcunque vaporum terrestrium, salinorum, heterogeneorum sublata: qui ipsi nempe, prout varie compositi sunt ac ventorum ministerio advehuntur, causæ videntur esse variantium, quas nunc experimur, tempestatum. Isto casu præterea aeris regiones cunctis in locis ad eandem altitudinem æqualiter repletæ forent tali aquæ proportione, qualem continere valerent, respectu unice habito ad diversos caloris gradus secundum propinquitatem aut distantiam Solis: perpetuus quoque ventus orientalis flando pervaderet totum globi ambitum, ad idem modo Orientis latus inclinans, ad quod latitudo ab Æquatore: uti observatum est in oceano intra Tropicos.

Sed supponamus ulterius, Oceanum hunc interspersos habere amplos & spatiosos terræ tractus cum excelsis montium jugis, cujusmodi sunt Pyrenæi, Alpes, Apenninus, Carpathii in Europa;

Taurus, Caucasus, Imaus & complures alii in Asia; Atlas ac Montes Lunæ cum aliis minus notis montibus in Africa, unde ortum habent Nilus, Niger atque Zairus; in America denique Andes & Apalateani montes: quorum nempe singuli longe transscendunt consuetam altitudinem, ad quam vapores aquei per se enituntur, quorumque in vertice adeo frigidus ac rarefactus aer est, ut non nisi exiguam eorum vaporum partem retinendo sit, qui ventorum ope istuc devehuntur. Hi itaque vapores, qui copiose in mari excitantur, ac a ventis per depressiores terrarum tractus deferuntur ad ista montium juga, ibidem ab aeris flumine coguntur sursum cum ipso scandere ad montium cacumina, ubi aqua extemplo præcipitatur, deorsum per saxi rimas destillans: parte quoque vaporis cavernas montium subintrante, ejus aquæ tanquam in Alembico colliguntur intra pelves lapidum, quas ibi offendit: quibus semel oppletis, omne id, quod de aquis istuc adventantibus exundat, superfluit qua locus est humillimus, ac per montium latera prorumpens singulos format fontes. Horum jam plures dum per convalles seu incilia inter collium juga delabuntur ac mutuo uniuntur, rivulos producunt, aut torrentes: eorumque rursus plures in unam communem vallem confluentes planumque nacti solum ac inde facti minus rapidi in amnem evadunt: quorum dein aliqui in communem canalem collecti tanta demum gignunt flumina, uti sunt Rhenus, Rhodanus, Danubius: quorum hunc postremo nominatum quidem ægre quis crederet collectionem aquæ ex vaporibus condensatæ; nisi consideretur, quam vastum telluris tractum flumen hoc alluat, quodque veluti summa sit universorum illorum fontium, quotquot ex australi latere montium Carpathiorum erumpunt, nec non ex boreali immensorum istorum, quibus Alpes constant, jugorum, quæ continua montium catena est inde ab Helvetia ad Pontum usque Euxinum. Atque pro regula fere esse potest, fluvii alicujus magnitudinem, aquarumque quas exoneret quantitatem, proportione respondere longitudini atque altitudini jugorum, unde ejus scaturigines exsurgunt.

Hæc ipsa vero Fontium Theoria haudquaquam nuda est hypothesis, verum experientia utique fulcitur: quam ipsam nempe ut acquirerem, sors mea tulit, dum in S. Helenæ insula commorari aliquan-

aliquandiu mihi obtigit: ubi nempe nocturno tempore in montium vertice, 2400 circiter pedes maris superficiem transcendente, adeo mira fiebat condensatio, aut potius præcipitatio vaporum, ut non parum impedimenti crearet cœlestibus, queis tum vacabam, observationibus; etenim sereno quoque cœlo ros tam copiose solebat cadere, ut singulis horæ quadrantibus vitra mea optica guttulis obtegeret, quæ idcirco toties abstergere me oportebat: charta quoque, in qua scribebam, fere in momento rore adeo madescebat, ut atramento sustinendo haud sufficeret amplius: unde concludere licet, quam celeriter aquæ colligantur in vastis illis ac præaltis, quæ modo nominavi, montium jugis.

Hoc itaque pacto pars una vaporum flatu super terras delata, per flumina intra mare reducitur, unde venerant; pars alia per nocturnum frigus in mare iterum delabitur, sub forma roris aut pluviæ etiam, priusquam ad aridam pertingat; quæ quidem vaporis universi longe maxima est portio, ob vastam nempe Oceani amplitudinem, quam ventorum motio non pervadit longo admodum temporis spatio. Atque hæc ipsa ratio est, cur flumina non refundant tantum in Mare Mediterraneum, quantum sub vaporum specie inde extrahitur. Tertia quædam pars cadit in terras humiliores, plantisque in pabulum cedit: neque tamen ibi remanet, verum rursus exhalatur in vapores per Solis actionem, & sic vel a ventis devehitur ad mare, sub schemate pluviæ aut roris illuc relapsura, vel ad montes alioquin, quo ibi in scaturigines convertatur: & ut maxime hoc non immediate ita contingat, post plusculas tamen vicissitudines, quibus modo in vaporibus ascendit, modo in rore vel imbribus delabitur, singulæ tandem aquæ particulæ ad mare, unde prodierant, revertuntur. His accedit, quod aquæ pluviæ, postquam tellus affatim humore satiata est, per valles ac depressiores terræ partes viam intra flumina inveniunt, & ita per compendium ad mare retromittuntur.

Hac proinde methodo Circulatio ea perficitur: neque equidem dubito, quin Hypothesis hæc rationi magis consentanea sit, quam opinio eorum, qui scaturigines universas ab aquis pluviis derivant, cum tamen illæ perennes ac diminutionis expertes sint, tunc etiam, cum multo temporis intervallo imbrium nihil cecidit:

magis

magis item, quam altera illa, quæ easdem deducit a filtratione seu percolatione aquæ marinæ per certos tubulos imaginarios seu meatus subterraneos, intra quos salsuginem suam perdat: quæ quidem sententia, præter plures alias, hac principali absurditate laborat, quod grandissima flumina fere copiosissimas suas scaturigines quam maxime a mari remotas habent, ac talibus in locis, quorsum tam vasta aquarum dulcium quantitas alia qualicunque via derivari nequit, quam per vapores. Atque hic ipse, siquidem causas finales admittere fas est, videtur esse designatus montium finis, ut eorum juga, per medios continentis tractus disposita, pro Alembicis quasi inservirent, ad destillandas aquas dulces in usus hominum æque ac animalium, eorumque altitudo declivitatem præberet istis amnibus ad leniter decurrendum, instar totidem venarum macrocosmi, pro largiori creaturarum emolumento. Si porro differentia inter rorem & pluviam, causa itidem, cur nubilum aliquando, aliquando serenum cœlum sit, exquiratur, equidem nil habeo, quod pro justa horum solutione venditare queam: quod si tamen conjecturas, quæ mihi quidem occurrunt, optimas modeste proponere licet, ita arbitror: quod videlicet, aere in cumulum congesto per mutuum occursum duorum ventorum contrariantium, cum Mercurius in barometro alte scandit, vapores tanto melius sustinentur prohibenturque, ne in guttas coagulentur aut condensentur, unde non ita facile nubes generari contingit: atque noctu sic vapores singulatim decidunt, uti ascenderant in atomis aqueis sensum effugientibus. E diverso quando Mercurius depressus est, aerq; rarefactus per exhaustionem, inductam a binis ventis ad plagas contrarias ab eodem loco prodeuntibus, tum atomi aereæ non ita bene separatos distinent vapores, quin hi in guttas coalescant visibiles in nubibus: unde porro facile trahuntur in majores pluviæ stillas. Præterea nec impossibile est, nec improbabile, quin genus quoddam salinarum aut angularium vaporis cujuspiam terrestris particularum, aqueis, quas bullas esse arbitror, immixtum scindere aut rumpere harum pelliculas cuticulasque valeat, atque sic facere ad celeriorem ipsarum in pluvias condensationem.

RELATIO EXPERIMENTI DE MERCVRIO sanguini injecto, noxiisque ejusdem in Pulmones effectis, Societati Regiæ communicata ab A. Moulin, M. D.

Ex Transact. Phil. Angl. M. Jan. & Febr. 1691. N. 192. p. 486. sq.

PRomiseram, cum novissimum haberemus conventum, me daturum hoc ipso die rationes, quibus inductus arbitrer Mercurium pulmonibus inimicum esse: spero proinde pollicitationis fidem impletam fore, dummodo exhibuero experimentum, quod apud Dn. Boylium autumno nuper elapso in cane feci. Nimirum injeci intra venam ejus jugularem sesquiunciam circiter Mercurii crudi, ac paulo post observavi, canem tussicula sicca exiguis intervallis ipsum adoriente affici. Consuto tum vulnere, canem remisi curandum, non aliis isto quidem tempore Mercurii effectibus annotatis. At exacto biduo cum eundem reviserem, offendi ipsum insigni difficultate respirandi laborantem, sono edito, qualis anheli seu suspiriosi equi esse solet; nullus interim tumor erat circa linguæ radicem, neque ullam in glandulis maxillaribus aut parotidibus inflationem, diligentissime licet scrutatus, invenire poteram; nec ipse salivam effundere sentiebatur, ut maxime calidum jusculum ei præberi jussissem, salivationem expectans. Quarto post Mercurii injectionem die moriebatur, postquam biduo mortem antegresso tam valida orthopnœa infestatus fuerat, ut somnum aliter capere nequiret, nisi capite qualicunque fulcimini innitente. Eo dissecto reperi libram unam extravasati seri sanguinolenti intra thoracem. Extimum quoque pulmonum latus plerisque in locis vidi pustulis plenum: quas licet primo adspectu habuissem pro præternaturalibus quibusdam dilatationibus vesicularum, queis bronchia constant: non erant tamen nisi papulæ, sive separatio quædam communis pulmonum integumenti ab eorum substantia. Harum aliquæ grandiores erant piso majusculo, aliæ exiliores: pleræque tamen earum continebant globulos Mercuriales, qui in

plusculis etiam nondum apertis jam visum incurrebant per ipsam exteriorem cuticulam: in apertarum vero pene omnibus, quotquot examinare curiositas ferebat, tales conspexi. Multas quoque earum ruptas deprehendi, factaque leni pressura observavi Mercurium effluere, & cum ipso pauxillum saniei: adhibita vero compressione validiuscula, largam talismodi saniei copiam emanare vidi.

Dissecto dextro cordis ventriculo, nonnullas hydrargyri particulas offendi in ipso meditullio sanguinis coagulati istic stabulantis, uti & in eo, quem arteria bronchialis continebat. Observavi præterea cruorem coagulatum, & modo quidem (quem verbis exprimere nescio) magnopere abludente ab omnibus, quos unquam alias mihi cernere contigit, tametsi varias alioqui methodos in eo coagulando adhibuerim; atque eum in interstitiis inter columnas modo dicti ventriculi; ac in hoc ipso majorem Mercurii quantitatem, quam in ulla alia canis parte. Coagulum autem hoc erat in vertice ventriculi, columnis ac parietibus satis arcte adhærens.

Sinistro ventriculo aperto, tenacissimum reperi sanguinem coagulatum firmiterque majori valvulæ adhærescentem inclusis ejus tendinibus, ac polypo nonnihil æmulum. In hoc ventriculo tametsi diligenter Mercurium exscrutari laborassem, nullum tamen invenire valui: unde colligere est, Mercurium non ulterius penetrasse, quam ad extremitates arteriæ pulmonalis. Atque hæc occasio fuit pustularum superius memoratarum, dum ille viam sibi violenter aperuit per communem pulmonum tunicam, partim proprio suo pondere, partim per propulsionem sanguinis recentis ad easdem extremitates, qui per Mercurium in motu suo sufflaminatus consequenter transitum sibi vi paravit per locum facilius cedentem, communem nempe pulmonum tunicam.

Denique asperam arteriam aperui descendendo ad ipsa usque bronchia, nullum tamen ibi Mercurium, quam diligentissime licet facta perquisitione, offendere licuit. Subdivisionum æque ac divisionum in bronchiis singulæ repletæ erant sanie, qua abluta globulos hydrargyri plusculis in locis reperi sub bronchiis, & facto examine comperiebantur esse in arteria pulmonali. Premendo globu-

globulos istos retrorsum antrorsumque trusi, eorumque aliquos feci prorumpere per foramina in vesiculis supra descriptis facta. Non parum operæ impendi, ut certiorem me redderem, ubinam sanies intra bronchia recepta foret, satis tamen mihi facere hac in re non valui.

Cæterum elucescere ex dictis poterit, quantum periculi habeat Mercurium taliter intra corpus humanum adhibere, ut in massam sanguineam penetrare queat, ac speciatim intra pulmones: dum nempe hi destituuntur vegeta illa fortique motione, qua quidem musculi gaudent aliis in partibus, utpote qui sufficiunt isti eadem cum sanguine via propellendo, eum in finem, ut excitetur salivatio. Laxa etenim ac spongiosa pulmonum textura nimis eos ineptos reddit ad liberandum sese a tam molesto hospite, cujusmodi est Mercurius. Quod vero hic eundem effectum in humanis pulmonibus habeat, planum ex eo evadit, quod quotidie experimur fieri in personis quibus talis salivæ fluxio sæpius inducta fuit: quæ scilicet fere tabe omnem Medicinæ opem eludente emori observantur.

DIOGENES LAERTIUS GRÆCE ET LATINE, cum Commentariis integris doctorum Virorum.

Amstelædami apud Henr. Wetstenium, 1692 in 4. maj. Constat duobus Vol. Alphab. 7. pagell. 7 iconibus Philosophorum 24.

Multæ sunt Diogenis Laertii dotes, ob quas dignus habendus est, qui ab eruditis studiosius versetur, ejusque de vitis, dogmatibus & apophthegmatibus Philosophorum veterum Græcorum libri decem assidue manibus eorum terantur. Nam præter variam scientiam, qua isti scatent, Philosophiam, uti per gradus & incrementa nata auctaque sit, ita in iis depinxit, ut vel ex solis istis totius Philosophiæ ratio facili compendio possit cognosci: siquidem non tantum uniuscujusque Philosophi vitam & mores descripsit, verum etiam institutum & doctrinam cujusque diligentissime exposuit, & potissima cujusvis sectæ dogmata enarravit, ad hæc multas gravissimas sententias, multa argute dicta facta-

que, suo quæque loco inspersit, & auctores ubique, e quibus ea depromta sunt, indicavit, ut ob solam horum nomenclaturam grati eruditis hi libri esse debeant. Sæpe etiam sua intexuit epigrammata & versus, ex libro quem παμμέτρου nomine insigniverat, petitos; in quo de omnibus sapientia & doctrina illustribus viris carmine luserat. Ac etsi memoria non satis firma ipsum fuisse usum, quæ sæpenumero vacillavit, ingenio etiam non adeo valuisse appareat; plusque adeo studii in congerendis, quam judicii in deligendis vel digerendis veterum auctorum sententiis adhibuisse, a doctis annotatum fuerit; hæ leves tamen maculæ insignibus reliquis hujus operis ornamentis haud officiunt, & præstanti utilitate, quam ex eo capere licet, pensantur. Quocirca ut diutius officinæ librariæ egregii hujus libri copia destituerentur, ferre non potuit vir plane eximius *Henricus Wetstenius*, quo nemo ætate nostra elegantiori eruditione instructus librariam mercaturam facit, nec quisquam de cultu librorum, quos excudi curat, magis est sollicitus. Animadvertens enim, Anglicanam editionem, quæ ultima viginti & octo abhinc annis cum Menagii observationibus Londini prodierat, nullibi amplius venalem extare, a multis autem veræ eruditionis amantibus Laertium expeti; ipse de nova concinnanda sollicitus, adhibito in consilium doctissimo sene *Marco Meibomio*, omnis Græcæ literaturæ scientissimo, rationem inivit, ut & priorum editionum elegantiæ omnes iterum exhiberentur, & pulcherrimis accessionibus eædem augerentur, ipseque Diogenis Græcus contextus, & ejus Latina interpretatio, & ad istum observationes, meliores integrioresque extarent, nitidissimis typis excusæ: quorum Græci id peculiare habent, ut litterulæ quævis seorsim conflatæ, nec ullis abbreviaturis, quibus ad codicum manuscriptorum exemplum compositi veteres excusi libri abundant, coarctatæ sibique implexæ legantur; quam rationem cumprimis Meibomio improbari intelligimus.

Juxta Aldobrandinianam editionem, quæ Romæ A.1594 prodiit, quam Londinenses typi anno 1664 expresserunt, Græca excusa sunt; collatione tamen Basileensis & Stephani editionum, ut & duorum a Thoma Galeo suppeditatorum manuscriptorum codicum, indeque complurium locorum emendatione ac restitutione, cumprimis

primis in decimo libro, a Meibomio facta: qui Latinam etiam Ambrosii Calmaldulensis a Benedicto Brugnolo anno 1475 Venetiis recognitam interpretationem, posthabita Aldobrandiniana, passim meliorem fecit, & multa supplevit, ut pro nova hæc haberi possit. Libros autem, ut quo loco in iis quodvis memorabile extat, posthac accuratius denotari, & Laertius non minus ac reliqui Autores veteres, ab editoribus in capita & paragraphos divisi, exactius allegari possit, in segmenta distinxit, emendatæque typorum constitutionis diligentissimam rationem habuit.

Notas hæc nova Wetsteniana editio exhibet omnes, quotquot antea extiterunt, *Th. Aldobrandini*, *Henr. Stephani*, *Isaaci* & *Merici Casauboni*, ipsi Laertio substratas, quibus eruditas etiam suas admiscuit ἑλληνικώτατος *Meibomius*. Doctissimi autem in Gallia Abbatis, elegantioris omnis eruditionis commodo, quod per tot annos tam insigniter promovit, adhuc superstitis *Ægidii Menagii* observationes, in Anglia ante hos octo & viginti annos excusas, copiosas juxta & eruditas, alteri volumini, ut seorsim haberentur, inclusit Editor; qui multis accessionibus ab Auctore, in provecta adeo ætate (cujus jam nonum & septuagesimum annum agit) litteris his assidue invigilante, locupletatas acceperat e Gallia missas: insigni documento, acerrimum etiamsi inter infestas gentes bellum geratur, suam tamen litteratis inter eas sartam tectam constare pacem, neque Martis castra & partes Minervam sequi. Observationibus subjecit ejusdem doctissimi auctoris *de mulieribus philosophis* commentariolum seu historiam, Annæ Fabræ Daceriæ inscriptam & Lugduni 1690 editam, a nobis in *Actis anni 1691 mense Nov. p. 535.* memoratam. Hunc libellum excipiunt *Joachimi Kühnii* eruditissimi viri, qui Argentoratensem academiam Græcarum litterarum & historiarum studiis exornat, ac Æliani editione & animadversionibus in Julii Pollucis Onomasticon orbi litterato se approbavit, observationes in Diogenem.

Ejusdem autem Viri clarissimi studio novam editionem dicti Onomastici adornandam, suisque sumtibus in publicam lucem proferendam pollicetur, qui Diogenem nobis nunc dedit; Pausaniam quoque ejusdem cura proditurum & notis ipsius illustratum in nostra urbe brevi lucem conspecturum esse, qua ut plura eruditi Viri

scripta fruantur, quæ confecta eum habere accepimus, optandum, fide Bibliopolæ apud nos primarii, qui excudendo ei sumtus impendet, promittimus.

Præfationes & epistolæ a prioribus Diogenis editoribus Ambrosio, Curione, Frobenio & Episcopio, Stephano, Aldobrandino, Casaubonis scriptæ; ut & vita Platonis auctore Olympiodoro contexta, a Mer. Casaubono & Jo. Windeto edita; nec non variantes duorum codicum Diogenis Anglicanorum lectiones a Th. Galeo suppeditatæ; & accurati in ipsum æque Laertium ac commentarios ejus modo memoratos, a Jo. Clerico concinnati indices postremum locum hujus voluminis occupant. Imagines autem quatuor & viginti Philosophorum: Thaletis, Solonis, Pittaci, Anacharsidis, Socratis, Æschinis, Aristippi, Euclidis, Platonis, Xenocratis, Carneadis, Aristotelis, Theophrasti, Antisthenis, Diogenis, Monimi, Chrysippi, Pythagoræ, Archytæ, Heracliti, Zenonis, Democriti, Sexti Empyrici, Epicuri, ex nummis, marmoribus, aut gemmis petitæ, libris Laertii, in quibus vitæ & dogmata eorum memorantur, inspersæ sunt, æri affabre insculptæ: ut prorsus nihil desit, quod ad nitorem libri facere quicquam possit, sed oculi & animus Lectoris quo pascantur abunde habeant, ac proin jure hæc dicatur omnibus numeris absoluta editio. Cujus elegantia motus doctissimus apud nos Vir *Joh. Gothofredus Herrichius*, cum conspiciendus ei a nonnemine nostrum tot commentariis & iconismis instructus & exornatus Diogenes præberetur, pro sua qua pollet Græci carminis facultate, isthoc reddidit *μήνυτρον*:

ΔΙΟΓΕΝΕΙΣ πλέθουσι δύω, νέος ἠδὲ παλαιός·
Τὸν βαρὺν εἷς, ἕτερος τὸν τόνον ὀξὺν ἔχει.
Εἷς ξίφος ὀξὺ χεροῖν κραδάα, βαρὺ πύξιον ἄλλος·
Εἷς μάχεται λόγχαις, εἷς γραφίδεσσι, μάχην.
Ἄλλος Ἀθηναίῃ κεχαρισμένος, Ἄρει δ' ἄλλος·
Εἷς πολύμητις ἄγαν, δεύτερος ἠὲ σοφός.
Λαρτιάδην βάζει θεῖος φάτις ἄλλον Ὁμήρου,
Πατρίδι δ' ἄλλος ἐῇ Λάρτιος εὖχος ἔδω.
Εἷς ἐν Ὀδυσσείᾳ τηλέκλυτον ἔλλαχε κῦδος,
Εἷς ἔθεν ἐν βίβλοις Πηνελόπειαν ἔχει.

Καὶ

Καὶ τί τις ἀμφιπόλοις ἐθέλοι δμωαῖς τε μιγῆναι,
Εἰ δύναται κυδρὴν δεσπότιν αὖθι λαβεῖν;
Δεσπότις ἡ ΣοΦίη. σοφίην δεδιδαγμένος ἄδδην
Λάρτιος ἀρχαίων δόγματα Φῆνε σοφῶν.
Οἷα ΚΑΣΑΥΒΟΝΙΔΗΣ ὑπομνήματα γέγραφε πρώην,
Δῆεν ὅσ' ἰχνευτὴς ΜΗΝΑΓΙΟΙΟ νόος,
Πλεῖά τε, ΜΕΙΒΟΜΙ(Ο)Υ μελέταις καμάτοις τε συνήφθη,
Ὅσσα σαφηνίζει κρυπτὸν ἐκεῖθι ζόφον.
Ταῦτα καταγραφθέντα νέοις ἈΚΟΝΗΛΙΘΟΣ ἡμῖν
Σήμασι, καὶ λογίοις συμβολίοισι δίδοῖ.
Ἔστιν ἔτ' ἀῤῥενικοῖς ΣοΦίην ἐνταῦθα προσώποις
Δερκέμεν. ἀνδρομέαις εἶν ἰδέῃσι Θεάν.
Ὃς μὴ Διογένην ἀγαπᾷ Λαέρτιον ἤδη,
Διογενοῦς στέργοι Λαρτιάδαο πλάνην.

HERMANNI VVITSII MISCELLANEA SACRA.

Trajecti ad Rhenum, 1692. in 4.

LIbro SECUNDO horum Miſcellaneorum (primum in *Actis* proximo menſe *Majo pag. 227. & ſeqq.* recenſuimus) Diſſertationes in univerſum ſex diverſi argumenti, Autor clariſſimus exhibuit. *Prima* enim de myſteriis agit tabernaculi Levitici: *Secunda* ſacerdotium Aaronicum cum ſacerdotio Chriſti comparat: *Tertia* ſynedria Hebræorum contemplatur: *Quarta* beſtias quatuor Danielis: *Quinta* de cultu Molochi inſtituitur: & *poſtrema* denique de præſenti & futuro ſeculo.

Myſteria itaque evoluturus, tabernaculo Levitico adumbrata, diſcernit ante omnia tabernaculum *privatum* Moſis, extra caſtra erectum poſt μοσχοποιΐαν (quod tabernaculum alias conventus nominatur) a *publico* Davidis, quod Zione erectum legitur, 2. Sam. 6. & 1. Chron. 16. & hoc rurſus a *Levitico*, cujus inſtar monſtratum in monte Moſi fuerit. Quod poſtremum cum hujus loci ſit, non fata tantum ejus, materiam, atque formam; verum & partes cumprimis ac ſignificationem myſticam ſtudioſe perſequitur. Materiam

teriam tabernaculi collectam esse ex voluntaria Israelitarum oblatione partim, partim ex indicto censu sicli dimidii a singulis pendendi. De priori oblationis genere & Hieronymus loquitur: In tabernaculo Dei, dicens, offert unusquisque, quod potest; alii aurum, argentum, & lapides pretiosos; alii byssum, & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum, subjicit, præclare agi-
p. 401. tur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Quæ ab arcaniore significatione, qualem Autor hic subesse scribit, non dissentiunt. Tributum solvendum fuisse in expiationem animarum, ut in
p. 402. mentem nobis veniret veri illius λύτρου, non auro constantis vel argento, sed pretioso Filii Dei sanguine, quo sumus ab ira & maledictione Dei redemti atque liberati Formam tabernaculi fuisse Mosi ab ipso Deo ostensam, monstratamque e cœlo ideam, ad quam conformanda exactissime fuerint singula. Spenceri itaque, aliam longe originem commenti, & occasionem ejus ex tabernaculo Mo-
403. lechi & Chiun deducentis, sententia abduci censet animum a simplicitate narrationis Mosaicæ, nihil tale memorantis: a castitate cultus divini, cui cum Molechi abominandis superstitionibus nihil sit commune vel affine: ab intentione Dei, qui mores sui populi nullatenus vicinarum gentium moribus similes, verum sejunctissimos ab iis esse voluerit: denique a sublimiorum longeque præstantiorum rerum meditatione, quibus significandis tabernaculum fuerit inventum atque destinatum.

Partes ejusdem fuisse atrium, altare holocaustorum æneum, & labrum, tentorium cum tegminibus suis, sanctum cum suis utensilibus; mensa nimirum aurea, candelabro aureo, & altari aureo
408. suffitus; Sanctum dein Sanctorum, & in eo arcam cum operculo propitiatorio atque Cherubinis, inque hujus cavitate rursus tabulas fœderis, urnam auream cum Manna, virgam Aaronis, quæ fronduerat, totumque legis Mosaicæ volumen. In quibus lustrandis occu-
406. patus Autor observat, ignem sacrum ab altari in itinere fuisse remotum, & cum cineribus suis inditum lebetibus, necessarioque ibi ali-
411. mento fotum, donec altari redimponeretur. Atrium, Ecclesiæ figuram esse, secundum œconomiam suam externam, formamque visibilem spectatæ: Altari holocaustorum æneo notari Christum, quatenus oblationem sui ipsius pro peccatis electorum sanctificarit,
Deoque

Deoque gratam fecerit: ignem sacrum cœlitus delapsum, jugiterque asservandum, esse emblema æterni Spiritus, quo semetipsum Christus obtulerit inculpatum Deo, Ebr. 9, 14: ad purificationem animarum, quam ex Spiritu Christi habemus, pertinuisse labrum: pedes atque manus, lotione indigentes, actionum nostrarum esse symbola. Tabernaculo generaliter quidem gratiosam inhabitationem & præsentiam Dei in Israele significari: specialius autem sumto vocabulo, designari humanam Christi naturam, & ecclesiam electorum. Interiora hujus si spectes, locum qui Sanctum usurpatur, figuram fuisse ecclesiæ militantis. Mensa aurea, panibus duodecim instructa, Christum adumbrari, ejusque verbum & Sacramenta. Mensæ huic ad plagam borealem opponi e regione candelabrum, ut intelligamus, Deum in administratione suorum fœderum, lucis symbola ad cognitionem, & cibi ad nutritionem passim conjunxisse. Quomodo in primo statim, arborem scientiæ & vitæ: in deserto columnam ignis & manna: hoc loco candelabrum & mensam; in N. T. baptismum, φωτισμὸν dictum veteribus, & sacram cœnam combinarit, utraque re quam maxime nos indigere subinnuens, alimento ad vivendum, ad sapienter operandum vero lumine. Candelabrum esse figuram ecclesiæ, quæ Christi collustrata lumine idem & aliis præferat. Oleo designari Spiritum sanctum; ramis vero ex uno scapo prodeuntibus, ecclesias particulares. Altare suffitus typum esse Christi, intercedentis pro nobis, precibusque nostris gratiam apud Deum conciliantis, Joh. 16. Odoramentis notari rursus intercessionem Christi, nec non a sanctis profectas preces, & gratiarum actiones.

p. 413. p. 414. 417. 419. 420. 422.

De aulæi interioris, quo Sanctum Sanctorum a Sancto sejungebatur, significatione mystica, majore cum fiducia putat se posse disserere, quod præeuntem hic Paulum ipsum habeat: adeoque fuisse eodem significata 1. cœlum visibile, per quod transierit Dominus, quodque spes fidelium Jesum insecuta penetret: 2. Legis ceremonias, quibus contecta plurimum fuerint mysteria Evangelii; & 3. denique carnem Christi ac formam servi ab eo assumtam. Sanctum sanctorum supremi cœli typum gerere, quod perfectissima ibi sanctitas, Dei thronus, gloria incredibilis, & res per arcam, propitiatorium, atque Cherubim adumbratæ reperiantur. Sub

424. 425.

428. excidium templi, arcam una cum templo conflagrasse, rejectis aliorum conjecturis, Autori videtur probabilius. Reliquum Dissertationis in refellendis Spenceri inventis consumitur, qui religionem arcæ non aliunde quam ex sacris Ægyptiorum cistis derivare co-
437. natus est: contra quem etiam totum ministerium Mosaicum ad Messiam respexisse manuque veluti duxisse, præcipuatum partium inductione probat & confirmat.

In sacerdotii Aaronici collatione cum sacerdotio Christi, quæ *secunda* Dissertationis argumentum est, docetur initio, non humanæ inventionis, sed divinæ jussionis esse sacrificia, quod nullus cul-
456. tus Deo possit esse gratus, quem non ipse jusserit: quod ἐθελοθρησκεῖαι Paulo sint damnatæ, quodque fides, qua sacrificium Deo
458. gratum Abel obtulerit, & jussione Dei, & promissione nitatur, plurimumque ab inscita persuasione distet, qualem priscis Spencerus
461. tribuat. Fuisse eam fidem de sacrificio Messiæ. Quod sacrificia per se Deo non placeant, nec Ethnicis paulo humanioribus fuisse obscurum. Patriarchas itaque longe aliud in iis considerasse, & nihil quidem potius, quam dictum Messiæ sacrificium. Vero
462. consentaneum videri, pelliceas Adami tunicas fuisse animantium Deo oblatarum exuvias; Deumque adeo ante sacrificium Abelis
463. fœderis gratiosi promulgationem non sine effusione sanguinis dedicasse, adipe videlicet & carne in suum honorem combustis, pellibus vero Adamo, velut primo sacerdoti cedentibus. Mundorum quoque & immundorum animalium discrimen ante diluvium a Deo esse, & pertinere ad sacrificia. Jus sacrificandi nulli ordini
466. sep. adstrictum legi initio, neque referri oportere ad primogenitorum
469. prærogativas. Mosen ineunte republica, jure singulari & extra ordinem Pontificatu functum, adstrinxisse illud ad familiam Aaronis, certisque legibus definiisse.

Hinc ad arcem præsentis causæ deductus, quo explicare distinctius possit, quæ Messiæ sacerdotium præfigurarint, ad sacerdotam personas, ad consecrationem eorum, & ad functionem
470. ipsam respiciendum sibi censet. In *personis*, natalium dignitatem, integritatem corporis, animi sanctitatem, & matrimonii castita-
473. tem fuisse requisitam: quæ quam apta ratione transferri ad Christum possint, postea ab Autore ostenditur; sic tamen, ut lege connubiali,

nubiali, Levit. 21, 13, 14. 15. Pontifici dicta, Christi & Ecclesiæ castos 479.
amores insinuari doceat. *Consecrationem* sacerdotis constitisse, 481.
ex divino præscripto, lotione, indutione sacrarum vestium, unctione, & nonnullis sacrificiis: earumve rerum veritatem in Christo admodum esse conspicuam. Jaspidem gemmarum in pectorali ultimam, Ex. 28, 20; primo loco numerari in fundamentis novæ Je- 486.
rusalem, Apoc. 21, 19. ut intelligamus, incipere T. N. ubi Vetus de- 487.
finit; & ut recordemur, Paulum ex tribu Benjamin, repræsentata utique per jaspidem, fuisse ex principibus novæ Hierosolymæ ædificatoribus. Per Urim denotari lucem uberrimam sapientiæ, gloriæ, atque lætitiæ: per Thummim vero nitorem sinceritatis & sanctitatis perfectissimæ in Christo; neque Deum per quidquam tutius aut certius consuli, quam per Christum, qui oracula cœlestia ecclesiæ suæ restituerit clariora, uberiora, majorisque de momenti rebus, quam audita unquam fuerint. Tessellatam tunicam justitiæ & salutis esse symbolum, qua indutus Christus ipse suos induat, Psal. 132, 9. Jes. 61, 10. Tintinnabula cum malogranatis, suavem repræsentare sonum evangelii, cum fructibus coloris ac saporis jucundissimi: cidarin ex bysso candida, exactissimam Christi puritatem; quo loco & quæstio, an Johannes, Jacobus, & cæteri Apostoli ornatum pontificalem gesserint, Baronio reclamante, deciditur. Unctionis negotium declaraturus distincte oleum unctio- 490.
nis, ungendi modum, & personas ungendas considerat. Quæstionem, utrum & sacerdotes gregarii uncti fuerint, distinctione adhi- 493.
bita resolvit, aliter asserens unctum fuisse pontificem, aliter sacerdotes: illum oleo sacro perfusum in capite: hos oleo, victimarum sanguine mixto, leviter tantum adspersos in sacra veste. Postmodum quam facili ratione singula applicari Christo possint, ostendit. Ad consecrationem denique pertinuisse oblationem triplicis sacrificii: juvenci, qui piaculare; arietis, qui holocaustum; rursusque arietis, qui salutare seu pacificum sacrificium præstiterit.

Functionem ipsam muneris, generatim si spectetur, in eo po- 499.
ni, ut sacerdotes ad Deum appropinquent, familiariterque cum eo conversentur, velut ministri Deo proximi. Si specialius, tres illius numerari partes: dona, & victimas, & incensum pro peccatis offerre, 500.
intercedere pro populo, & populo benedicere, verbo, Deum pla-

care: victimarum oblationem alias ad victimarum dominos refer-
p.503. ri, alias ad sacerdotes. Incensi oblationem & quotidianam esse, & annuam; tres articulos in sacrificii oblatione probe discernen-
508. dos, suum quoque invenire locum in oblatione Christi. Eum enim semetipsum *primo* obtulisse, quando sponte sua vivus valensque eo profectus est, unde sciebat sese ut victimam piacularem ad judicium, mox ad crucem ipsam ducendum: *secundo* cum patiens & moriens sanguinem suum fudit, eductus eum in finem extra pomœria, uti extra castra & urbem cremandæ erant victimæ, quibus
510. adumbrabatur: *tertio* quando sanguinem suum in sanctuarium sine manibus factum, hoc est, in cœlum ipsum intulit, Patrique suo stitit. Finem oblationis & effectum, esse plenam peccati nostri expiationem ac deletionem: neque aliam ob rationem de Christo dici, quod tradiderit semetipsum pro nobis oblationem & victimam Deo in odorem bonæ fragrantiæ. Peractæ expiationis evidens argumen-
517. tum haberi in laceratione veli. Omnia denique benedictionis sacerdotalis mysteria impleri in benedictione Christi: ut adeo certum satis & exploratum sit, nihil in sacerdotalis functionis partibus occurrere, quod non fuerit modo exactissimo a Christo præstitum.

Tertia Dissertationum explicat synedria, & consessus judiciales in Hebræorum republica usitatos. Cumque tria horum fe-
521. rantur genera, minimus qui tribus; major qui viginti tribus; & maximus consessus qui LXXI. viris seu judicibus constitit, de postre-
527. mo cumprimis hic Autori sermo est: neque multum se novi, in notabili hac Judaicæ antiquitatis parte illustranda, allaturum is profitetur, sed quæ sparsim ab aliis annotata sint, collecturum & ordine non inconcinno dispositurum, cum præsertim probe sciat, a Johanne Seldeno, opere integro; & a Johanne Leusdenio, peculiari Dissertatione in Philologo mixto, de hoc eodem argumento actum
534. copiosius. Postquam igitur primam Synedrii M. institutionem, personas in illud cooptandas, earumve numerum, tribum, & qualitates; cooptationem ipsam; autoritatem hujus Senatus; locum præterea & formam consessus, tempus, continuationem denique &
558. successionem ejusdem exposuisset, Talmudicorum de Synedriis suis historias non exploratæ veritatis esse ostendit, neque fidem illis habe-
563. ri oportere, nisi quatenus ex sacris confirmentur. Non pauca esse

quæ

quæ ſuadeant, nullum tale ſynedrium ante captivitatem Babylonicam extitiſſe, ſed viguiſſe demum, Hebræis ſub poteſtate Principum Macedonum, Alexandri magni ſucceſſorum, viventibus: ipſumq; nomen inde originem traxiſſe, non levi eſſe argumento, quod Macedones ſenatores ſuos, quorum conſilio adminiſtrata reſpublica, Livio teſte, *Synedros* nominent.

Diſſertatione *quarta* diſquiritur, ecquid de Imperii Muſlimici origine ac progreſſibus, ſeptimo capite Danielis, ſub emblo- 565.
mate pardi præſignificetur? Anſam inſtituto præbuiſſe refert arma gentis Turcicæ, ſuperioribus annis Imperium Romanum in Germania ita invadentis & quaſſantis, ut de ſumma rei periclitari videretur. Qua re & ſe excitatum atque permotum ſcribit, ut exponendum in prælectionibus ſuis duceret, ecquid divina oracula de Saracenis & Turcis, eorumque ad Eccleſiam Chriſti habitudine, prædixerint, quidve ſperandum ex iis, quid metuendum habeamus. Quod opus tamen cum ad expolitionem ſui majore diligen-
tia indigeat, quam occupationes Autori nunc permiſerint, viſum 568.
fuit, loco ſpeciminis argumentum præſens inde excerpere operique huic Miſcellaneorum inſerere. Fuiſſe vero interpretem Danielis, hujus ævi non incelebrem, Coccejum puta, in ea ſententia, caput modo allegatum loqui de quatuor regnis, ab eo Imperiorum genere, quod ſecundo capite præfiguratum legitur, plane diverſis: primumque eum interpretari adeo de Imperio Conſtantini atque ſucceſſorum: ſecundum de regno Gothorum, Vandalorum, & Longobardorum: quartum de Imperio Caroli M. & ſucceſſorum. Hujus vero initia cum proxime anteceſſerit Turcicum, emergere inde putavit tertium, pardi nomine inſignitum. Quamvis autem repugnare nolit Witſius, quo minus habeantur illa pro veris atque ſolidis, retinere tamen ipſe & tueri ſententiam receptam maluit, tan-
demque ſublatis non modo difficultatibus, quas communi objicere 603.
voluit Coccejus, verum adductis etiam non levibus, queis nova pre-
mitur, concludit, illam anteponi huic merito, & pardi emblemate 607.
Macedonum rectius, quam Muſlimorum Imperium ſignificari.

Quinta Diſſertatio cum abominandum ritum, quo non peregrinæ ſolum nationes, verum & ipſe Dei populus liberos ſuos cacodæmoni Molocho obtulerunt, exponat, non parum lucis & ver-

616. bis protomartyris Stephani, Act. 7, 43, & Amosi Prophetæ c. 5, 26. videbitur fœnerari. Persuasum ab impiis sacrificulis fuisse gentilibus, uno infante sic oblato, salvos fore cæteros, totamque familiam rebus prosperis usuram. Impietatem hanc Deum severe interdixisse suis, addita & mortis pœna. Ritum eum esse legi naturæ, & pietati in liberos contrarium: esse sacrilegum, quod liberos Deo genitos, eique per circumcisionem sacratos, furto abstulerit & sacrificarit Dæmoni: magicum esse, cum consultatione Dæmonum ut plurimum conjunctum, & propitiatorium, ad mala scilicet averrun-
617. canda susceptum & peractum. Apparere ex eo nihilominus, quod insitum hominibus sit, non convenire Numini, ut propitium se præbeat peccantibus, nisi idonea interveniente hostia: neque sufficere ad placandum Deum sacrificia pecudum: rectius liberos nostros consecrari Deo, ejusque rei professionem publicam faciendam esse: nihil denique tam charum nobis esse oportere, quod libentes non impendamus Numini.

Sexta & ultima Dissertatio, de seculo præsenti & futuro in-
620. stituta, observat inter alia, quando futuro seculo notentur dies Messiæ, præsens tunc seculum id vocari, quod usque ad manifestationem illius regni currit: quando autem per futurum intelligatur conditio animarum separatarum post hanc vitam; seculum præsens respectu uniuscujusq; hominis fluere usque ad vitæ hujus animalis terminum: quoties denique futuri seculi nomine innuatur tam hominum, quam totius universi status post resurrectionem mortuorum; præsenti seculo intelligi, quidquid ævi ad universalem omnium rerum innovationem fluat. Unde efficitur, ut sine contradictione possit una eademque res & ad præsens, & ad futurum seculum referri. Ne itaque turbentur calculi, semper attendendum esse monet ad præsentis seculi cum futuro contentionem, servata ejusdem significationis analogia. Dies Messiæ futuri seculi nomine venire, probat quoque ex Doctorum Hebræorum cum veterum, tum recentiorum
627. scriptis. Quin & sacrorum vatum & Apostolorum locutionibus niti, qui Messiæ regnum novi seculi exordium nominent. Novi mundi
629. tres facit gradus seu periodos, de quarum secunda: *Alteram quoque*, ait, *mundi innovationem sub Messia auspiciis exspectamus*; *quum nimirum Antichristo de throno suo deturbato*, *destructis destructoribus terræ*

terra, converſis Iſraelitis, plurimaque cognitionis, ſanctimoniæ, & conſolationis luce eccleſiam circumfulgente, inſigni mundus opulentia, & quaſi vita ex mortuis donabitur. Gemella & libro 3. c. 5. n. 147. p. 740. leguntur. Atque hæc de Diſſertationum, ad librum ſecundum relatarum, argumentis dixiſſe ſufficiat.

TERTIVS liber Miſcellaneorum de ſenſu epiſtolarum, quæ ad ſeptem eccleſias Aſiæ minoris datæ leguntur in Apocalypſi, agit, & num hiſtoricæ, dogmaticæ, atque hortatoriæ illæ ſint, ſtatum eccleſiarum Aſiaticarum, qualis tunc erat, enarrantes, cum hortationibus, comminationibus, promiſſionibus ſtatui dicto convenientibus, ad eundem modum, ſicut & reliquæ epiſtolæ Apoſtolicæ; an vero propheticæ, allegoricæ, emblematicæ, vaticinantes de futuro eccleſiæ ſtatu, ſicuti ſeptem ſigilla, ac ſeptem tubæ, quibus ſeptem hæ epiſtolæ in prophetiis & allegoriis ſuis reſpondeant; curatius diſquirit. Poſterius placuiſſe recentioribus Apocalypſeos interpretibus, contendentibus, eccleſias illas Aſiæ non tam in ſe conſiderandas eſſe, quam ut emblemata & typos totius eccleſiæ Chriſtianæ in ſeptem diſtinctis, ſibique ordine ſuccedentibus temporum periodis: ita quidem, ut *Epheſina* conditionem referat eccleſiæ primitivæ, a Chriſti in cœlos aſcenſione incipientis, ac deſinentis in Apoſtolorum morte, circa finem primi ſeculi: altera, *Smyrnenſis*, ſeculo ſecundo & tertio reſpondeat, ſitque figura eccleſiæ patientis, & plurimis martyriis exploratæ: tertia, *Pergamenſis*, trium ſequentium ſeculorum ſtatum exprimat: quarta, *Thyatirenſis*, plura ſecula complectatur, uſque ad reformationis initia: quinta, *Sardenſis*, emblema ſit eccleſiæ Lutheranæ, nullo, quod ſciamus, μισαδελφίας crimine fœdatæ, modo κασιγνήτυς inveniat, multo minus mortuæ: ſexta, *Philadelphienſis*, ei reſpondeat, cujus confeſſionem Autor ſequitur, quamque agnoſcit paulo poſteriorem eſſe tempore: ſeptima denique, *Laodicena*, ultimorum temporum deſcribat conditionem. p. 648. ſeq.

Qua quidem in cauſa Autor ſic verſatur, ut novem initio argumenta afferat, pro ſenſu prophetico: & quinque poſtmodum pro ſenſu hiſtorico militantia. Quibus probe examinatis & excuſſis, non ſolum primæ claſſis argumenta parum eſſe valida oſtendit, verum & incommoda non pauca, nec levia, quibus prophetica expoſitio premitur, in medium adducit. 650. ſeqq. 669. ſeqq. 701. ſeqq. 731.

POSTRE-

POSTREMUS Liber Dissertationem complectitur, de Dona-
743. tistarum schismate agentem. Locustas Apocalypticas imaginem hic facit Romani cleri, astute quidem nuper simulantis, Reformatis
744. in Gallia collationem se offerre, qualem Carthagine cum Donatistis habuerint olim Catholici, Augustino etiam procurante; re autem vera nil nisi Diocletianeæ ætatis scenam revocantis. Lauda-
745. to itaque similis plane argumenti scripto, Leideckeri *Ecclesiæ Africanæ Historia*, Donatisticæ factionis historiam ab ovo orditur, & continuata serie ad dictæ modo Collationis tempora deducit: idque eo consilio, ut palam faciat, injuriam insignem hominibus suæ professionis fieri, quando cum Donatistis, factiosis, pervicacibus, turbulentis, imo sceleratis hominibus in unam classem rediguntur: cum quo-
746. rum institutis & moribus nihil commune sibi esse patiantur. Hodiernos quoque Romanæ Ecclesiæ Antistites ab illa via longe discessisse, cui institerint prisci quondam catholici: tantum sinceritatis, charitatis, & mansuetudinis hic apparere, quantum ibi fraudis, vafritiæ, & sævitiæ observetur: neque Romanenses justam collationem unquam concessisse Protestantibus. Neque propositum illud fuisse nuperis ecclesiæ Gallicanæ præsulibus, blandis licet verbis id pro-
858. fitentibus: nihil in mente eos aliud volvisse, quam reformatæ religionis in Gallia πανολεθρίαν quovis modo procurandam, eventu
838. ipso rem comprobante. Concilium Tridentinum nihil minus
840. fuisse, quam liberum; æquiora quodammodo fuisse Colloquii Possiaceni primordia, Carolo IX. imperante habiti. Ex cujus historia rursus evincit, suam Autoris religionem professos, catholicorum veterum candorem atque sinceritatem novo exemplo expressisse, Romanæ e diverso Ecclesiæ Antistites in fastuosis Donatistarum tergiversationibus artibusque eludendi variis omne suum quæsivisse præsidium.

Sub finem denique totius operis triplicem habes indicem, quorum *primus* summam & seriem materiarum Miscellaneis hisce propositarum; *medius* Scripturæ loca illustrata; & *ultimus* voces Hebraicas hic illic declaratas, complectitur.

PRODROMUS AD REFUTATIONEM ALCORANI, in quatuor partes divisus, auctore Ludovico Marraccio, e Congregatione Clericorum Regularium Matris Dei, Innocentii XI. P. M. olim Confessario.

Romæ, typis Congr. de Propag. Fide, 1691 in 8.
Pars prima constat Alph. 1. & plag. 18.

PArti primæ operis hujus, præter præfationem copiosam, præmissa est Vita Mahumeti (sic scribit Auctor, qui Arabibus est *Mohammed*) quam sequitur Descriptio Alcorani. Præfatione hoc agitur, ut primum miretur Clarissimus Auctor, quum tot immensa volumina contra varias sectas conscripta sint, paucissimos esse, qui contra Mahumetanam stylo certaverint, quos nominatim laudat, Philippum nempe Guadagnolum, Bonaventuram Malvasiam, Josephum Martellinum, & nuperrimum Tyrsum Gonzales de Santalla, Hispanum. Etsi vero etiam antiquiores sint, qui in hoc stadio decurrerunt, utpote Joannes Damascenus; Petrus Paschasius; Petrus Cluniacensis; Joannes Cantacuzenus, Imperator; Abnuhum & Abraham Chaldæi; Ricoldus; Joannes de Turrecremata; Dionysius Carthusianus; Cardinalis Cusanus, & Hieronymus Savanorola: etsi, inquit, hi aliquem numerum faciant, tamen perpauci censeri debent, si vel cum hostibus, a quibus oppugnamur; vel cum nostris comparentur, qui contra alias sectas magno numero dimicaverunt. Esse etiam in illis dicit, qui ex rerum Turcicarum ignorantia in medium proferant, quæ risum potius Mahumetanis excitent, ac in errore eos obstinatiores reddant. Caussas postea, quibus alii Scriptorum paucitatem vel cessationem excusent, examinat ac confutat, quarum primam ponit, esse Alcoranum cunctarum hæresium congeriem, ideoque in ipsis, ex quibus conflatus est, hæresibus dudum confixum & enervatum: deinde, frustra adversus eos stylo pugnari, qui religionem suam gladio defendant: adhæc crassiores Mahumetanorum errores esse, quam ut multis voluminibus confutari deceat: quartam denique adferri dicit, quod inanis Turcis labor, contra noxius Christianis futurus sit; neque enim illos superstitionem deserturos esse, in Christianis autem fore fortassis, quibus

placeat cognitum, quod tutius ignorare potuissent. His rationibus respondetur, & primæ quidem, non ita mixtum ex antiquis Alcoranum esse, ut nihil novi adferat: quin ipsas antiquas hæreses non paucas, a plurimis confutatas, vigere etiamnum, nec sine fructu hodieque refutari. Ad secundam responsurus Auctor, novam agendi cum Turcis methodum ex libro Marchionis Febure, Venetiis A. 1684 impresso, titulumque præferente *Teatro della Turchia*, commendat, secundum quam, sepositis initio controversiis de Fide, ex adiaphoris jubet non nulla proponere, ut doctrinæ alicujus opinionem apud illos acquiramus. Postea de iis sermonem vult institui, quæ ad Deum, ejusque attributa, & ad rerum creatarum mirabilem præstantiam pertineant, a quibus quum ad Hominem gradatim ejusque summam felicitatem perventum fuerit; tum demum putat commode ad ea, quæ credenda sunt, accessum fieri, præsertim si ipsi Turci, superiori sermone excitati, de nostra religione ex nobis forte requisiverint. Id enim usu auctorem ejus libri didicisse, permultos annos cum Mahumetanis conversatum. Tertiæ & quartæ caussæ respondet, crassos quidem Mahumetanorum errores esse, at occultum sub illis venenum latitare, quo maxima pars hominum infecta fuerit, qui facilius ad Turcicam religionem, quam ad Christianam adduci possint. Non ergo inanes illorum labores esse, qui tam valido veneno præsentaneam antidotum opposuerint. Quintam caussam, quæ periculum urget, quod Christianis in Turcia degentibus ex refutatione Alcorani oriri possit, leviorem putat, quam ut multis verbis profligari oporteat, utpote ipso usu & experimento improbatam. Non enim necesse esse, ut libri isti Turcis ostendantur, qui illos etiam tolerent, si nihil in Mahumetum vel Alcoranum manifesto injurium contineant. Altera pars præfationis distributionem operis quadripartitam exponit. Prima nempe parte, post Mahumeti & Alcorani descriptionem, dicta Scripturæ Sacræ utriusque Testamenti a perversione Turcorum vindicari: secunda, miracula Mahumeti examinari: tertia, doctrinam Christianam ab oppugnationibus Turcorum defendi: quarta, leges & mores utriusque gentis committi. Tandem bibliothecas Romanorum laudat, quæ sibi codices huic operi perscribendo suppeditaverint.

Vita Mahumeti divisa est in XXVII capita, quorum priora de

de nativitate ejus & educatione agunt, in quibus id singulare inest, quod Meccam, patriam illius, non in Arabia Felice, sed cum Gabriele Sionita, & Geographis Arabicis in Arabia Petræa locat. De fabulosis miraculis, quæ Mahumeto puero evenerint, & de crebris angeli Gabrielis apparitionibus, supersedemus quidquam repetere. Quid? quod cap. VIII probatur ex Arabum testimoniis, interpretum Alcorani, Mahumetum usque ad quadragesimum ætatis annum idola cum cæteris Meccanis coluisse, ex quo falsa esse elucet, quæ de superioris ætatis sanctitate & angelicis apparitionibus a multis fuerunt tradita. Cap. XIII fuga ex Mecca in Medinam, unde initium epochæ Mahumetanorum; & sequentibus capp. expeditiones Mahumeti bellicæ narrantur & incrementa potentiæ, usque ad mortem ejus, quam sequitur cap. XXV descriptio templorum Medinensis & Meccani, ex Gabrielis Bremondi opere, *Descrittione esatte dell' Egitto Superiore ed Inferiore*, qui quod de sepulcro Mahumeti in Medinensi templo scripsit, exiguam corporis portionem in illo inveniri; colligit Auctor noster, non absimile vero esse, quod graves scriptores prodiderunt, quum post mortem Mahumeti de imperio proceres certarent, cadaver ejus, nemine in tumultu custodiente, a canibus dilaceratum fuisse.

Sequitur de *Alcorano*, cujus nomen, versiones, styli inæqualitas, divisio in Suras vel Suratas, & in sectiones minores, quas Signa vocant, id est pericopas usque ad rhythmum in prosa procurrentes, explicantur, usque ad cap. III, quo de materia Alcorani hæc in principio referuntur, *vix dici posse, quid determinate contineat Alcoranus: esse enim miscellam & farraginem innumerarum rerum.* Cap. IV de auctore & adjutore Alcorani conscribendi disputatur, quem Christiani *Sergium* quendam monachum fuisse, traditione acceperunt. Noster autem ostendit, non fictum prorsus aut falsum esse, quod de monacho isto traditur, sed ex ipso Alcorano fieri probabile. Sura enim XVI Signo 106 Meccani objiciunt, *doceri Mahumetum ab homine.* Torquent se interpretes Saraceni, ut pervestigent, quis ille homo fuerit. Gelalledinus *Cainum* Christianum vocat: Masaudius *Bahiram*, & esse eundem ac Sergium, ac paullo post *Nestorium* appellat; quod noster Auctor interpretatur, monachum illum, sive Sergius sive Bahiram fuit, professione Nestorianum fuisse, quod

Georgius monachus, ſcriptor Arabs, ſed Chriſtianus, confirmavit. Hoc poſtea noſter aliis laudibus Alcorani opponit, e cœlo, a Deo, per Gabrielem datum eſſe, quem homines in membranis & chartulis annotaverint, quas ſucceſſor Abubacer collectas in eum ordinem, quo nunc ſunt, redegerit. Addit, contradictiones in Alcorano paſſim occurrentes, excuſari a Mahumetanis diverſitate temporis, quod Deus vel Gabriel præceperit quædam Mahumeto, quæ alio tempore revocaverit: unde & ipſi inter verſus *abrogatos* & *abrogantes* diſtinguant, de quibus toto cap. V. agitur. Sexto autem capite, quod ultimum hujus tractatus eſt, Alcorani æſtimatio expenditur, quem Moslemi ſeu Mahumetani duabus propoſitionibus includunt, I. *nihil ſimile Alcorano ſcribi poſſe*, quod quia in ipſo Alcorano ſcriptum exſtat, neceſſe eſt, ab ipſis ſancte & indubitato credi. II. *Alcoranum eſſe æternum & increatum.* Quanquam vero inter ipſos huic contradixerunt multi, etiam Caliphæ quidam: priorem tamen propoſitionem a nemine putant, niſi hæretico, negari poſſe, qualis Mardar, monachus Saracenus fuit, unde Mardarienſium apud illos ſecta appellatur. Et hactenus quaſi de prolegomenis.

Ipſius operis Pars I. examinat, quæ pro Alcorano ſuo & Mahumeti auctoritate Moslemi ex noſtris Scripturis utriusque Teſtamenti, maxime ex Pentateucho & Evangeliis, adferre ſolent. Nam noſtris ſacris libris divinam auctoritatem adeo non derogant, ut in ipſo Alcorano ad eos provocari credant. Sect. V. §. 50. Deus fingitur ita Mahumeto locutus: *Subſequi fecimus poſt prophetas Jeſum filium Mariæ, qui verificavit id, quod antea prædictum fuerat in Pentateucho, & dedimus ei Evangelium, in quo eſt directio, & lux, & confirmatio.* Et Sect. X §. 93: *Quod ſi dubitatio aliqua in te ſuboriatur circa ea, quæ tibi revelavimus, interroga illos, qui ante ſacra volumina legerunt.* Ubi interpres Gelaleddinus: *Interroga eos, qui legerunt Pentateuchum ante te.* Et Sect. XXI. §. 7: *Interrogate profeſſores Scripturarum, ſi vos neſcitis.* Quod idem Interpres ita explanavit: *Interrogate eos, qui ſunt periti in Pentateucho & Evangelio.* Ne vero gratis hanc fraudem nobis Mahumetus impoſuiſſe videatur, duo pro ſe ex ſacris libris teſtimonia in Alcorano adducit. Primum Sect. VII §. 149: *Qui ſecuti fuerint Legatum, Prophetam idiotam, quem reperient ſcriptum apud ſe in Pentateucho & Evangelio,*

lio, præcipientem ipsis justum, & prohibentem injustum &c. Sed nihil horum in Pentateucho reperitur. Alterum Sect. LXI. §. 6. *Dixit Jesus filius Mariæ: O filii Israel, certe ego missus sum ad vos Legatus a Deo, ut verificem Pentateuchum, qui traditus fuit ante adventum meum: & ut annunciem Legatum alium, qui venturus est post me, cujus nomen erit Ahmed.* Mirum sane evangelium, nequissime a pseudevangelista confictum. Sed regerunt Mahumetani, olim hæc in nostris libris lecta fuisse, sed postea erasa aut mutata partim a Judæis, partim, quod ad Evangelia pertinet, ab ipsis Christianis. Hinc longa exercitatio ab Auctore instituitur pro integritate sanctarum Scripturarum, quam, quod gratum nobis est, iisdem argumentis probat, quibus nos contra plures Pontificiorum pro eadem caussa pugnamus. Distinctionem præmittit inter lectiones diversas, *Keri* & *Kethib*; & inter corruptiones, cum in ipso Alcorano dentur hujusmodi varietates, quem corruptum esse ipsius admiratores strenue negent. Deinde pag. 33. *Fateor*, inquit, *non defuisse ex nostris aliquos, etiam magni nominis Auctores, qui vaticinia aliquot, ad Christi adventum spectantia, e Veteri Testamento a Judæis maligne sublata vel depravata fuisse affirmarent. Verum a cæteris Doctoribus communiter hæc sententia, ut falsa & Christianæ religioni nimis perniciosa, rejicitur.* Addit, quod Vetus Testamentum sit veluti basis & fundamentum nostræ religionis: si itaque illud corruptum depravatumque sit, non posse non hanc etiam vacillare ac pæne corruere. His præmissis, primum argumentum pro Scripturarum integritate sumit a *Divina providentia*, quæ non permittat, ut quidquam, quod ad salutem nostram pertinet, corrumpi temere ac depravari possit. Hoc nisi concedant Mahumetani, contra ipsos inverti poterit, quia frustra exinde Alcorano robur quærent, quod ipsi depravationis arguunt. II. A *diligentia* Judæorum circa Veteris; & Christianorum circa Novi Testamenti curam atque custodiam. III. A *divulgatione* Scripturæ Sacræ ex primo seculo Christianorum per omnes gentes & provincias terrarum Orbis, in quarum etiam linguas versionibus transfusa fuit, quod ex Augustino, Theodoreto, Chrysostomo & Hieronymo p. 39. confirmat. Jam dicit, tot versiones in plerisque consonare tam inter se, quam cum ipsa authentia Græca vel Hebraica: & si alicubi dis-

ſenſus ſit, particularem illum eſſe, nec plus originali derogare, quam Alcorano, quod verſionibus quibusdam non optime expreſſus eſt. IV. Neque *cauſſas*, ait, neque *tempus*, neque *auctores* corruptionis poſſe adſignari. Judæis quidem tribui eorumque in Chriſtianos odio: at vero in Hebraico textu reperiri hodie vaticinia illa omnia, quæ in Novo a Chriſto & Apoſtolis allegantur: præterea etiam alia multa exſtare. De utrisque fatetur p. 42, *ob proprietatem Hebraicæ linguæ interdum clariora & efficaciora ibi eſſe, quam in ipſa Latina Vulgata.* Immo ſupereſſe hodieque Hebræos codices, quorum antiquitas ſuperet ipſum Mahumeti ortum: ergo propter illum corrumpi non potuiſſe. Deinde nec tempus corruptionis convenire oſtendit, quod nec ante Chriſtum fuit, quia id Chriſtus & Apoſtoli non tacuiſſent: neque poſt Chriſtum, quia ſtatim in manibus Apoſtolorum aliorumque erant librorum exempla & quidem magno numero, quæ Judæi corrumpere non potuerunt: & ſi quid corrupiſſent, deleviſſent ea, quæ ad Meſſiam ſpectant, non quæ ad Mahumetum, quem nemo tum, utpote nondum natum, vel fando vel divinando cognoverat. De auctoribus corruptionis ita argumentatur: aut omnes conſpiraſſe, aut aliquos ad corrumpendas Scripturas. Non potuiſſe omnes, quia per orbem diffuſi erant: nec aliquos, quia pauci non omnium codices, verſiones, commentarios pervertere potuerunt, nec cæteri de tanto facinore tacuiſſent. Quod gemino exemplo illuſtrat. Si, inquit, parva vox *Filioque*, a Latinis Symbolo, inſcientibus Græcis, adjecta, tantas turbas concitavit, quantos tumultus datura fuiſſet ipſius Scripturæ non uno loco tentata depravatio? Deinde potentiam Arianorum proponit, qui univerſam pæne Eccleſiam poſſidebant, etiam Imperatorum aliquos in partes attraxerant, qui vero nunquam auſi ſint contra Deitatem Chriſti in divinis Scripturis quicquam immutare.

A pag. 60. Moslemorum objectiones contra integritatem Scripturæ examinantur. At quum omnes illæ futiles ſint, ſolam primam huc afferre ſufficiat, quæ a diſſenſu Samaritani codicis in annis patriarcharum deſumta eſt. Putant enim, in odium Chriſtianorum decurtatos numeros a Judæis eſſe, ne *ultimo tempore*, ut prædictum erat, veniſſe Jeſus in mundum videatur: quo futurum ſit, ut is vero Meſſiæ charactere excidat. Reſpondet Noſter, in numeris facilem

facilem lapsum esse: & victoriam pro Hebraico textu stare, cum quo non modo historiæ veritas, sed etiam Latina vulgata concordet. Reliqua argumenta ineptiora sunt, quam ut referri mereantur; etiam ita *ἀπροσδιόνυσα*, ut sapientiores Moslemos illorum pudeat, qui silentes de corruptione, ex ipsis Scripturis, quales nunc habemus, pro Mahumeto, tanquam in iis prædicto, argumentantur; quibus generaliter respondetur, novum non esse, quæ ad Christum spectant vaticinia, ab maleferiatis aliorsum detorqueri. Quod duobus Noster exemplis illustrat, Virgilii, qui Sibyllæ de Christo, ut putat, oraculum, in Pollionis filium; & Suetonii aliorumque, qui vaticinium de orbis domino ex Judæis prodituro, ad Vespasianum transtulerint. Speciatim ad dicta, quæ objiciuntur, a pag. 78 respondet, & primo quidem ad Deuter. XXXIII. 2. & Habac. IV. 3, *Pharan* non esse Meccam aut Medinam, sed intra Palæstinæ fines solitudinem, 1. Samuel. XXV. 1. a Mecca XL dierum itinere disjunctam. Deinde objiciunt Genes. XXI. 20: *Et fuit Deus cum puero* (Ismaele) cujus generis multa in laudem ejusdem conglomerant, quæ quam apte ad Mahumetum, ejusque novam religionem trahantur, quilibet sanus intelligit. Nec verba Genes. XVI. 12: *Manus ejus contra omnes*, in Mahumeto demum impleta sunt. Leviusculum est, quod auctor vitæ Mahumeti ex verbis Genes. XVII. 20 במאד מאד *valde, valde*, per Gematriam, quam a Judæo forte didicit, nomen Mahumeti vult elicere, quia idem numerus, qui in illis verbis est, sit etiam in מחמד, ut Arabice scribitur Mahumeti nomen, nempe 92. Nam hic numerus est etiam in נביא כזב *propheta mendacii*, ut argumentum eadem Gematriæ lege contra Mahumetanos possit inverti. Adhæc objiciunt ex Deuteronom. XVIII. 15. *propheta ex fratribus tuis*: ergo vel ex Esavo, vel Ismaele, qui fratres Israelis erant. Sed, fatentibus Judæis, ex Esavi posteris nullum prophetam surrexisse. Respondet Auctor noster, vim verborum מקרב *ex interiore fratrum*, non alium sensum ferre, quam *ex populo tuo*, non ex Ismaelitis, qui alieni æque ac Esavitæ erant. Ineptias porro agunt, quando ex Deuteron. XXVI. 19. & Psalm. CXLIX suæ gentis gloriam probare satagunt: aut Psalmum XLV Mahumeto applicant, quem ipse Ahmed in Apologia de Christo interpretatus est, cujus verba Noster p. 121. adduxit integra: aut Mahumeti patriam

triam Psalmo XLVIII. 2. prædici credunt, quasi *civitas* illa Mecca sit, & *laudabilis* Mahmad, vel Mohammed, ut Arabice impostoris nomen, quod *laudatum* significat, scribi consuevit: ad quem eadem stoliditate Psalmum LXXII, qui Salomonis nomen præfert, & ad Messiam pertinet, impudenter detorquent. Nec modestiores sunt in Esaiæ vaticiniis pervertendis, cap IX. 6. *Puer natus est nobis*; C. XXI. 16. *Video equites*: cap. XXIV. 7. *Ab extremo terra cantus*, quasi vox Mahumeti: & cap. XLIX. 16. *in manibus meis signavi te*, &c. quæ simpliciter narrasse, refutare est. Quis enim tam stupidus & rerum sacrarum est ignarus, quin illico sentiat, Zionem vel Jerusalem, quibus Ecclesia significatur, intelligi, ubi illi suam Meccam somniant: aut Messiam, ubi illi Mahumetum? Eadem est ratio *lapidis sine manibus abscissi*, Dan. II. 34. de quo Auctor noster p. 147 contra Mahumetanos disputat. Ex Novo Testamento ineptissime colligunt, *Paracletum*, a Christo Johann. XIV. seq. promissum, Mahumetum esse, quod probare conantur, quia *Paracletus* significatione idem sit quod *Mahmad*, nempe laudatus ac gloriosus, confundentes sic παράκλητος cum περικλυτός. Vide p. 158. Deinde *Principem mundi*, Joh. XIV esse Mahumetum dicunt, quod ipsis relinquere possumus. Præterea per *veros adoratores* Johann. IV, 23. Moslemos signari putant, propter quinq; preces, quas quotidie persolvunt, quasi vero Christiani preces nullas fundant. Nec pudet illos *lapidem ab ædificantibus reprobatum*, Ps. CXIIX. 22. ad Mahumetum referre, quem Christum esse, ipsa verba Matth. XXI. 42. manifestissime convincunt. Mittimus quæ iidem homines ex Esaia, Daniele, Ezechiele, Habacuc allegant, quorum ne vestigium quidem in illorum prophetarum libris reperitur, ut ostendit Auctor noster p. 167. qui postquam certis conclusionibus veram vaticiniorum interpretationem monstraverat (a pag. 186,) proponit tandem, quæ ex ratione pro vaticiniis de Mahumeto afferunt, quorum præcipuum est p. 204, Mahumetum sexcenties in Alcorano affirmare, se in Pentateucho & Evangelio prædictum esse; & hoc prædicasse audientibus Iudæis & Christianis, a quibus, nisi vera dixisset, facillime mendacii argui potuisset. Sed ipsi confitentur, Mahumetum suum indoctum & idiotam fuisse, quod si est, bona fide allegare non potuit, quod neque legerat ipse, neque intellexerat. Deinde ea ætate Mahumetus vixit, & eo loco versatus fuit, ut non mirum sit,

sit, Christianos, qui cum ipso erant, parum observasse, quæ ille ex sacris depravaret. Erat enim Ecclesiæ status illis temporibus in Oriente non optimus. Sed piget plura afferre, ne lectorem fatigemus. Quæ caussa est, ut *Appendicem* Partis primæ, de vaticiniis, prognosticis ac testimoniis, quæ pro Mahumeto ejusque secta proferunt Moslemi extra Sacras Scripturas, tantum indicemus, non recenseamus. De tribus reliquis Operis hujus partibus quædam proxime dicentur.

VERITABLE MANIERE DE BIEN FORTIfier de M. de Vauban, par Monsieur l'Abbé du Fay &c.

hoc est,

GENUINA DN. VAUBANI RATIO PROBE muniendi, Autore Dn. Abbate du Fay.

Amstelodami, apud Adrianum Braekmann, anno 1692, in 12.
Plagulæ 9, Iconismus 1.

Circelli numeris suprapositi notant hexapedas Gallicas.

EXhibuimus, *Actorum anni 1689 mense Majo, a pag. 291*, cum nova methodo construendarum munitionum, judicium simul *Autoris anonymi* de Operibus *Vaubanianis*: nunc ipsam sistimus muniendi rationem, famosissimo hujus temporis Architecto propriam: ut præfatio hujus libelli contendit, longe diversam ab ea, quam unus alterve eidem hactenus tribuit. Agnovit autem hanc pro sua *Vaubanus*, & per omnia conformem testificatus est operibus regiis, ipso scilicet magistro extructis: approbatione tractatui præmissa, eaque nominis sui subscriptione roborata, eandem a cæteris figmentis, quæ nomen suum falso temereque hactenus usurpavere, distinguens.

In limine Opusculi Clarissimus Editor *du Fay*, Architecturæ *Vaubanianæ* tractatulum præmittit, de principiis geometriæ: in quo succincta terminorum, quorum præcipuus hic usus est, explicatio traditur; insertis textui figuris, illorum illustrationi inservientibus. Harum tamen lineas, angulos &c. non ut vulgo fieri solet, alphabeticarum literarum notis (quem modum pro impedito habet) exprimit: sed harum loco figurarum partes, de quibus in textu agitur, lineis continuo ductu descriptis; cæteras, per puncta designatis, exprimit.

Quod ad methodum *Vaubanianam* attinet: in ea *latus* cujusque *regularis polygoni externi est* 180°; & ex ejus medio introrsum ducta perpendicularis, lateris dicti octava pars in tetragono, septima in pentagono, sexta in hexagono & reliquis, *angulum forcipulæ* (*angle flanquant*) sive concursum linearum defendentium, ex angulis propugnaculorum contiguorum ad cortinæ & alæ oppositæ commissuram usque ductorum, determinat. *Facies propugnaculorum* constanter sunt 50°, stringunturque a linea defendente. *Alas* designat chorda arcus, ex humero propugnaculi adversi tanquam centro, intervallo humeri alæ quæsitæ adjacentis, descripti: earum partem unam occupant *auriculæ* humerum armantes, semicirculi (cujus diameter tertia circiter pars est alæ) forma ita ductæ, ut convexitas ejus lineam defensionis non secet; eæque interius *portæ emissaria* (*fausse-porte*) sunt instructæ. *Reliquum alæ* in *arcum* excavatur, cujus subtensa est ipsum alæ rectæ residuum, inter auriculam & cortinam interceptum; centrum vero est angulus verticalis trianguli æquilateri, subtensæ dictæ, tanquam basi, insistentis.

Alarum secundarum, quæ hic perpetuo exulant, vice, cortinis alisque præstruitur *forcipula loricata*: eaque vel *simplex*, *duarum* tantum *facierum*, tenus lineas defensionis, a communi earum intersectione versus propugnaculorum facies ductarum; cujus vallum qua cortinæ obvertitur, vel huic ipsi, vel forcipulæ faciebus parallelum esse potest: vel *alata*, *geminis faciebus*, *alis* & *cortina* constans: relicto (in utroque forcipularum genere) inter angulos facierum (*flanquées*) forcipulæ, & propugnaculorum humeros, spatio 3°; ad cujus extremitatem ducta alæ propugnaculi parallela, *linea capitalis* est forcipulæ posterioris generis: cujus insuper *facies* semissem occupant lineæ defensionis, inter angulum forcipulæ, hujusque extremitatem interceptæ; *alæ* vero perpendiculares sunt ad lineam defensionis, cui incidunt.

Ab angulo forcipulæ per transversam fossam (quæ faciebus propugnaculorum ferme parallela, ante eorum angulum 20°, ante humeros 18° aut 16° lata: 16 vel 18 pedes profunda est) *crypta*, (*caponiere*) protenditur, 12 pedes lata, & ab utroque latere loricata: loricæ ejus tribus pedibus horizonti fossæ supereminent, scabelloque præditæ sunt, & sudibus ferratis (*pallissades*) munitæ. Crypta hæc

hæc fossam ab insultibus hostilibus valide defendit, & obsessores transitu ejus prohibet; nullis præterea hostium machinis (ut & forcipula) obnoxia est, & proinde *Autori* summopere (non secus atque illa) commendata. Mediæ cryptæ superne *pons* incumbit, a forcipula quæ alio ponte ipsi vallo munitionis jungitur, procedens; qui transitum ab interioribus munitionis partibus ad exteriora præbet.

Pontis hujus alterum extremum desinit in *Semi Luna* (*Demi-lune*) mediæ forcipulæ præcincta, eandemque operiente. Constat hæc duabus faciebus, & totidem (aliquando) alis, duplicique semicollo. *Angulus* ejus *defensus* determinatur in perpendiculari, super latere polygoni externi campestria versus excitata, ab intersectione arcus, ex angulo alæ & cortinæ tanquam centro, intervallo humeri oppositi propugnaculi, descripti. Ex hac intersectione rectæ, versus humeros propugnaculorum vicinorum ductæ, suppeditant *facies* SemiLunæ. Alæ vero (si quæ sunt) perperdiculariter incidunt tunicæ exteriori fossæ (*contrescarpe.*) Angulo vero prædicto (ut & omnibus angulis procurrentibus, tam propugnaculorum, quam operum externorum majorum) superstruitur *specula*, ad quam per insectam loricam via est excubitoribus. Centro Semi Lunæ *statio præsidiaria* (*corps degarde*) insidet, seu *reductus*, muro pinnato incinctus, receptum præbiturus militi, hostilibus assultibus cedere coacto. *Fossa* Semi Lunæ faciebus parallela, & 12° lata est; minoris tamen profunditatis, si sicca sit, ac fossa est ipsius munitionis. Defendendæ illi, impediendoque hostium transitui, in ipsa fossa statuuntur *receptus militares*, (*places d' armes*) faciebus SemiLunæ perpendiculares: ad humeros SemiLunæ, si eadem alis sit instructa; prope extremitatem vero facierum, si minus: *lorica* eorum ad tres pedes super horizontem fossæ extollitur. Eademque ratio circa similes aliarum fossarum receptus observatur.

Ad *Via operta*, 5° latæ, *angulos retrocedentes* (*angles rentrans*) similiter *receptus militares* constituuntur, quorum semicollum est, 10°, facies $12^{?}$, aut circiter. Ad *angulos* vero *procurrentes* (*saillans*) ejusmodi formantur ante fossæ curvaturam, (*arrondissement*) productis propugnaculorum aut SemiLunarum &c faciebus. Hi receptus utrobique *transversis loricis* (*traverses*) firmantur,

mantur, 5 aut $5\frac{1}{2}$ pedes altis a parte scabelli sui; 3 aut 4 vero versus opertæ viæ partem, quam impetunt: aliquando declivitas earum continue decrescens sensim super via operta evanescit. Longitudo transversarum est $\overset{o}{4}$ & sesquipedis, penes angulos procurrentes; qui restant ad usque loricam viæ opertæ $4\frac{1}{2}$ pedes, *molecula* (*merlon*) loricæ adstructa, & a transversa $4\frac{1}{2}$ pedibus distante, teguntur: juxta angulos retrocedentes vero longitudo transversarum latitudini viæ opertæ respondet; unde hæc eo in loco, ut militi transitus relinquatur, $4\frac{1}{2}$ pedibus incisa campum versus promovetur.

SemiLunæ ab utroque latere adsistunt opera, *Conspiciliorum* (*des Lunettes*, nomine *Autori* insignita; eaque alia *minora*, alia *majora*. *Minora* sunt quasi receptus vallo incincti: eorum facies sunt $\overset{o}{20}$ circiter, & semicollum $\overset{o}{15}$; fossa $\overset{o}{3}$ lata, par est cum fossa SemiLunæ profunditatis. Super ejusdem angulo defenso *agger planus* (*plate-forme*) aliquantum attollitur (quod in ipsis etiam propugnaculis locum habet) qui, quod tormentorum suorum fulminibus, gramen præjacentis loricæ comburat, eamque velut attondeat (*fait la barbe*) *Barbula* (*Barbette*) nuncupatur; & magni momenti efficaciæque in his operibus ab *Autore* æstimatur.

Majora conspicilia speciem præbent forcipulæ SemiLunam ambientis. Horum utrumque uno semicollo, versus fossam munitionis, gaudet, $\overset{o}{10}$ aut $\overset{o}{12}$; alterum semicollum fossæ ipsius SemiLunæ præcinctum, tenus faciem ejus prætenditur. Productis autem SemiLunæ faciebus, in linea producta $\overset{o}{25}$ aut $\overset{o}{30}$ accipiuntur pro facie conspicilii uniuscujusque, ejusque angulus defensus minimum sexaginta graduum constituitur; fossa vero æqualis est cum fossa SemiLunæ latitudinis. Conspiciliorum horum area (*terre-plein*) vallum, si quod habent, & fossa transversa lorica armantur, duorum triumve pedum spatio ab ejus latere, liberi transitus causa, relicto.

Angulo retracto viæ opertæ conspiciliorum majorum præponitur *Parmula*, gemina facie & semicollo constans, atque a conspiciliis, intra quæ sita est, defensa. Fossam habet, fossæ minorum conspiciliorum æqualem: loricæ ejus altitudinem determinat recta, super declivitate loricæ viæ opertæ deducta, & ad parmulam usque continuata.

Væ

II.

Digitized by Google

Viæ opertæ lorica campestria versus ad 15° aut 20° desinit; ejusque anguli procurrentes sunt elatiores; retracti, depressiores. A latere angulorum procurrentium lorica spatio 10 pedum secta est, ut eruptionibus & suppetiis recipiendis via sit, contra assultus & irruptiones *repagulis quercinis* munienda. Intra viam opertam, juxta loricam ejus, *sudes ferratæ* quinque aut sex pedes altæ, a lorica sesquipede, ab invicem 2 aut 2½ pollicibus distantes, terræ infiguntur; quales etiam sepiendis receptibus militaribus adhibentur. Ad radicem loricæ hujus *fossa anterior* (*avant-fossé*) munitioni circumducitur, 10 aut 12 hexapedas lata, cujus anguli retracti conspiciliis aliquando firmantur.

Plateæ munitionis, vallum forcipulæ, area SemiLunæ & via operta, in eadem sunt linea (aut prope) videlicet horizontali ipsius loci. Fossæ mediæ quandoque, sed rarius, *fossula depressior* (*cuvette*) interponitur, 12 aut 15 pedes lata, 8 profunda, recipiendis aquis, & cavendis subitis invasionibus; secundum eam a latere munitionis ferratæ sudes plantari possunt. Singulis porro fossæ, muro vestitæ, angulis *scalæ* adstruuntur, in usum tunicæ exterioris (*contrescarpe*) quales etiam singulis operibus externis jungendæ sunt.

Quod angulorum defensorum quantitatem attinet, parum de ea solicitum *Vaubanum* vult *Autor*: dummodo ne sint infra 60 gradus; iique, quos rectos esse convenit, exacte tales sint.

Quas porro *Autor* circa ipsam extructionem munitionum, pro variis loci & structuræ conditionibus partibusq;, regulas suppeditat, quia non tam *Vaubani* methodum constituunt, quam ubivis observandæ sunt, recensere hic omittimus; Lectorisque industriæ, cum aliis pluribus, in ipso libro lustranda relinquimus: cujus interea curiositati rem non ingratam facturos nos confidimus, ipsa *Vaubanianæ* munitionis repræsentatione, prout in Opusculo præsenti exhibetur.

Sistit autem Iconismus quartam partem Hexagoni regularis: TAB. VIII. atque in eo *propugnaculum integrum solidum*, (massif) & *dimidium cavum*; *cortinam integram* & *dimidiam*; tres *semiforcipulas*; diversæ constructionis; *Semi Lunam*, unam & dimidiam; *conspicilia* unum *minus*, *majora* duo, & *parmulam* his interpositam; *viam opertam*, & in ea, & fossa SemiLunæ & conspiciliorum majorum, *receptus militares* transversim loricatos, cum *moleculis*, introitum in receptus

protegentibus; *cryptam* unam, & *semi cryptam* cum *serie sudium ferratarum* (in orthographica delineatione, quæ ad calcem figuræ est, expressa) *aggeres planos*, sive *barbulas*, angulis propugnaculi & conspiciliorum incumbentes; *speculas excubitorias* (circello, ad angulos quibus insistunt, indicatas) *scalam*, subtus propugnaculum ad *portam emissariam*, intra auriculam propugnaculi reconditam, ducentem; *vias* aut *ascensus acclives*, vallo aggeribusq; planis superandis constructos; *contracuniculos* binos, sub vallo & via operta procedentes, cum *brachio* campestria versus extenso (*illos* orthographica iconismi designatio duobus quadratulis albis; *hoc* duabus lineis parallelis nigrioribus, a quadratulo exteriori prodeuntibus, indicat) unam *portam*, cum *pontibus* suis; *armamentarium*, penes humerum semi propugnaculi; *stationem præsidiariam* muro firmatam, intra SemiLunam; *reductum* aquationi tuendæ extructum; geminas *vias eruptionibus inservientes* (*sorties*) e regione extremitatis conspiciliorum per viæ opertæ loricam ducentes; unam *viam publicam* (*chemin*) ad aquarium & campestria circumjacentia procedentem; ad quam subtus vallum per *testudinem*, & inde per pontes super fossam, per Semi-Lunæ & conspicilii sinistri vallum, versus semicollum incisum, & viam opertam, pontibus connexos, devenitur; tres *series ædicularum* (*cazernes*) hospitandis præsidiariis factarum. Adjuncta est ad calcem *orthographia partium munitionis*, quæ lineis punctuatim descriptis junguntur partibus orthographiæ sibi respondentibus.

Der Teutschen und Italianischen respective Chur- und Fürstlichen Häuser Historische und Genealogische Erläuterung,

id est.

Electoralium atque Principalium Germaniæ atque Italiæ Familiarum Notitia Historico-Genealogica, LXXXVII Tabulis comprehensa: Autore Georgio Lomeiero.

Razeburgi 1691. fol. sumptibus Autoris.

Cum

CUm Autor clarissimus, illustris Collegii Lüneburgici, dum in vivis esset, Inspector & Professor industrius cognovisset, Opus suum Historico-Genealogicum anno 1690 editum, & a nobis, in Actis illius anni pag. 152, laudatum, quo Regna Europæ complexus erat, ab Orbe Erudito non sine applausu fuisse exceptum: alteri quoque, cujus in illo spem fecerat, Operi sine mora se accinxit, & quod in priori studium præcipuorum in Europa Regum Domibus consecraverat, in eo, quod nunc exhibemus, Electorum potiorumque aliorum tum Germaniæ tum Italiæ Principum Serenissimis Familiis pari ratione describendis atque illustrandis impendit. Itaque de methodo & instituto Autoris, laudabili utique & utili, necesse non est hic repeti, quæ dicta jam tum *in Actis l. c.* fuere: non dissimulandum autem, in novissimo hoc Opere cuique Tabulæ subjectum esse scriptorum, e quibus singula petita sunt, catalogum, tum ut eorum autoritate dictis quantacunque fides conciliaretur, tum ut, si qui forte ductu Tabularum harum instruere Juventutem in elegantissimo illo studiorum genere cupiant, scirent e quibus scriptoribus eorum, quæ strictim hic indicantur potius quam enarrantur, hauriri possit uberior notitia. Unde &, qui post Autoris fata (Operi enim huic immortuus est, cum non nisi trigesimum sextum ætatis annum ageret) editionis curam gesserunt, in Præfatione ad Lectorem monent, non venditasse Autorem Opus hoc suum pro authentico, multo minus Principum quorundam juribus & prætensionibus præjudicium adferre voluisse; quin & loca multa (quorum specimen aliquod exhibetur) expuncturum aut immutaturum fuisse, si superstes edoceri rectiora potuisset.

CONSILIA ET METHODI AUREÆ STUDIOrum optime instituendorum, qua Th. Crenius collegit &c.

Rotterodami apud P. vander Slaart 1692. in 4. Alphab. 5.

SUaserat in *Polyhistore* suo l. 2. c. 2. doctissimus *Morhofius*, τῦν ἐν ἁγίοις, colligenda certis voluminibus scripta, quæ de studiis instituendis seorsim a diversis autoribus edita prostant. Arripuit consi-

consilium præsentis Operis compilator industrius, primoque hoc volumine, quod plura alia deinceps subsequentur, scripta id generis viginti & tria complexus est, quorum seriem, cum ipsa dudum virorum doctorum manibus versata fuerint, hic exhibuisse suffecerit. Sunt vero hæc: I. *Joachimi Fortii Ringelbergis* liber de Ratione studii cum illius ipsius Adnotationibus. II. *Des. Erasmi* de Ratione studii Tractatus. III & IV. *Joh. Ludovici Vivis* de studii puerilis Ratione Dissertationes Epistolicæ. V. *Johannis Caselii* de Lingua Latina addiscenda Dissertatio. VI. *Jo. Sturmii* de Litterarum ludis recte aperiendis liber. VII. Ejusdem Nobilitas Litterata. VIII. *Gasparis Scioppii* Consultationes de scholarum & studiorum ratione, deque prudentiæ & eloquentiæ comparandæ modis. IX. *Olai Borrichii* Cogitationes de variis Linguæ Latinæ Ætatibus. X. *Pascasii Grosippi*, i. e. Gasparis Scioppii de Rhetoricarum Exercitationum Generibus Dissertatio. XI. Ejusdem Pædia Politices, cum Notis & Animadversionibus Hermanni Conringii. XII. *Leonardus Aretinus* de studiis & litteris. XIII. *Gabrielis Naudæi* Bibliographia Politica. XIV. Ejusdem Syntagma de Studio Liberali. XV. *Hugonis Grotii* Epistola de studiis bene instituendis. XVI. *Ger. Jo. Vossius* de cognitione sui. XVII. Ejusdem de studiorum ratione Opuscula. XVIII. Ejusdem de ratione & ordine universam legendi Historiam Dissertatio. XIX. Idem de studiis instituendis. XX. Idem de ratione, qua præiri ad eloquentiam aliaque studia debeat juventuti. XXI. *Francisci Junii* Parænesis. XXII. *Ger. Joh. Vossii* introductio in Chronologiam. XXIII. Ejusdem de Imitatione cum Oratoria, tum præcipue Poëtica liber. Cæterum inseruit Editor hic illic notas suas, quibus inprimis novæ librorum ab autoribus citatorum editiones indicantur: quin & rerum, quæ in his Opusculis continentur, indicem accuratum subjecit.

Prodit una cum hoc mense Julio Supplementorum Sectio XII, eaque primi Tomi, quem alius cum tempore sequetur, ultima.

❋)o(❋

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Augusti Anno M DC XCII.

PETRI FRANCII ORATIONES IN UNUM COLLECTÆ.

Amstelodami, apud Henr. Wetstenium 1692. in 8. Plag. 17.

Cujus ante hos decem annos in Actis anni 1682 p. 359 memoravimus Poemata, omnibus elegantiarum non minus & Venerum, quam majestatis numeris absolutissima, ejus disertissimi Viri jam exosculamur soluto orationis genere condita egregia eloquentiæ documenta; tanto majori in pretio habenda, quo studiosius in iis artis istius minus usitata hactenus & neglecta pars, quæ vocis numerorumque discrimina accurate explorat, gestus componit, & oris ac corporis in pronunciando habitum efformat, quam Cicero proinde *corporis eloquentiam* appellat, traditur, & ab oblivione veluti in usum revocatur. Sane eloquentiæ ornamenta in pronunciatione apta & convenienti corporis motu potissimum consistere, tradit Valerius Maximus *lib. 8. cap. 10.* eamque hac ratione instructam tribus modis homines aggredi, animos eorum invadendo, aures demulcendo, oculos oblectando, exemplis tam Græcorum quam Romanorum ostendit. Quintilianus etiam *Instit. Orator. lib. 1. cap. 10.* musicæ numeros in corpore & vocibus formandis occupatos oratori necessarios esse ad gestum, collocationem verborum, & flexum vocis docet: ut modulatione vocis grandia elate, jucunda dulciter, moderata leniter proferantur; ne verba in faucibus audiantur, nec oris inaninate resonent; ne extremæ syllabæ intercidant; ut par sibi sit sermo; ut quoties exclamandum erit, laterum conatus sit ille, non capitis; ut gestus ad vo-

cem, vultus ad gestum accommodetur; ut recta sit facies dicentis, ne labra distorqueantur, ne immodicus hiatus rictum distendat, ne supinus vultus, ne dejecti in terram oculi, ne inclinata utrolibet cervix, ne supercilia ad vocis conatus alleventur, ne constringantur, ne dissideant; & quæ alia observanda idem monet *cap. 11.* Miram quoque in orationibus vim ac potestatem habere pronunciationem, quæ in voce, & actionem, quæ in gestibus oratoris locum obtinet, documento scenicorum actorum idem Quintilianus *Lib. II. cap. 3.* demonstrat, nec probationem ullam, quæ ab oratore venit, (seu artificialem) tam firmam esse, ut non perdat vires suas, nisi adjuvetur asseveratione dicentis; omnes etiam affectus languescere, nisi voce, vultu, & totius corporis habitu inardescant, affirmat. Quocirca orationem vel mediocrem, commendatam viribus actionis, plus existimat habituram esse momenti, quam optimam iisdem destitutam: quapropter & Demosthenes, quid esset in toto dicendi genere primum, interrogatus, pronunciationi palmam dederit; & M. T. Cicero unam in dicendo actionem dominari docuerit: de qua late Quintilianus *d. l.* disserit, ejusque momenta futuro oratori inculcat.

Omne isthoc oratorium priscæ facundiæ artificium hodie periit, & annorum longa desuetudine oblitteratum est: quod revocare, & ex orco, ut dicitur, ac faucibus oblivionis eripere aggressus est eloquentissimus harum Orationum auctor; pro sua in pronunciando egregia vi, & actionis mirifica virtute, si non ad pristinum illum, quod fieri posse non sperat, ad aliquem tamen splendorem nitoremque istam artem reducturus. Igitur a quo primum tempore ab Amstelodamensibus, præstantissimorum virorum Vossii, Barlæi, Blondelli dignissimus successor constitutus, & in Athenæo celeberrimæ urbis Professorio muneri admotus fuit; primam curam habuit, ut ad eloquentiæ studium optimam Juventuti viam commonstraret. Cumque ea duplex apud veteres fuerit, interna, quæ in stylo & scriptione consistit, & externa, quæ in elocutione & gestu, quæque Rhetoribus actio dicitur; non prioris saltem consequendæ rationem e Veterum, quæ supersunt, monumentis exponere, & interiorem illam facundiam, copiam, ubertatem, omnemque artem rhetoricam cognoscendam auditoribus suis exhibere allaboravit; sed & quo ardore,

dore, qua concitatione, qua voce, qua manu, quo totius corporis motu Veteres suas dixerint orationes, quodammodo explicare, ac id, quod præcipuum in oratione existimarunt, actionem seu pronunciationem, iisdem inculcare studuit. *Ut verbo indicem*, ait Orat. II. p. 48. 49. *in quo præcipue resideat ac consistat Eloquentia; elaborare ante omnia decet, ut bene ordinata splendescat & meditata oratio: tum ut justis corporis moveat instrumentis, & elocutionis lege proferatur exacta. Neque est hoc dissimulandum, quod occultari non potest, sed aperte fatendum: ducimur nos propemodum omnes falsa quadam ac perversa Eloquentiæ opinione, eos disertos atque eloquentes existimantes, qui fluide, qui rapidissime, qui una serie, nullo interrupto cursu orationis loquuntur. Date veniam, Auditores, si forte dissentio. Partem isti Eloquentiæ, non totam possident. Nam ut sua orationi tribuatur majestas, non uno procedendum tenore, non una oberrandum est chorda. Laterum adsit firmitas, concinnus manuum motus, animæ spiritusque contentio, facilitas vocis, puritas, robur, diversitas, apta verborum inflexio, moderatio, nunc intensior eadem, nunc remissior, nunc celerior rursus, nunc lentior: singulæ considerentur periodi, singuli numerorum inflexus, singula verba, singulæ syllabæ ponderentur atque examinentur necesse est. Atque hæc ita autumo trutinari debere, ne cum affectatione unquam, ne mimice, ne moleste loquatur orator; ut omne artificium abscondere, nullum ostentare, maximum illi sit artificium.* Artificium hoc Juvenes non rectius doceri posse credidit, quam si Recitationibus publicis ad qualemcunque ejus usum eos assuefaceret: ideoque Ciceronis orationes iis ediscendas proposuit, ut dum ipsi scribere nesciunt, ad optimum interim sese componerent scribendi exemplum; dum autem eas memoriæ mandatas apte pronunciant, & eandem quam Ciceronem in pronunciando tenuisse credunt, ipsi quoque rationem & viam insistunt, & quodammodo Ciceronem repræsentant, gestus & elocutionem efformarent; adeoque verba Ciceronis ediscendo & recitando dictionem ejus pariter imbiberent, & ad illius actionem elocutionemque suam efformarent. Quod institutum novi exempli, sed ad priscam rationem exacti, in Orationibus, quibus recitationibus ejusmodi præfatus est, exequitur; commendans Juvenum conatus, qui eloquentiæ juxta & actionis oratoriæ studiosi, Cicero-

nis ac Demosthenis orationes nonnullas, & Petronii carmen de Romanæ Reip. mutatione & bellis civilibus, Pedonis Albinovani elegiam consolatoriam, & ex Ovidii Libro XIII Metam. carmen, quo Aiax & Ulysses inter se contendunt, ore & corporis motu decenti, ac gestibus ad veterum Oratorum morem compositis, recitarunt.

Præter hujus argumenti orationes minores seu præfationes (quæ sunt 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. & una Græca 21.) plures eæque prolixiores & exquisito verborum cultu conscriptæ in hoc volumine leguntur disertissimi Francii orationes: quas inter palmam obtinere videtur *decima quinta*, qua perfectum & consummatum oratorem in imagine Ciceronis spectandum proponit. Singularem autem venustatem spirat inventionis gratia cæteras præstans *quarta*, laudes galli gallinacei decantans, eum in modum, quo festiva hujusmodi & levia argumenta docti viri olim declamationibus illustrarunt, ut anserem Julius Cæsar Scaliger, elephantem Lipsius, formicam Melanchthon, muscam Scribanius, pulicem Calcagninus, pediculum Heinsius, asinum idem & Passeratius, ululam Goddæus, alia animalia alii verbis atque oratione exornarunt & extulerunt. Ita & noster laudes galli copiose & venuste exposuit, rem non seriam serio tamen graviterque tractans, ac in animali hoc fortitudinis ac victoriæ, diligentiæ ac vigilantiæ, pœnitentiæ etiam imaginem auditoribus ob oculos ponens, multaque utilissimarum admonitionum momenta ex virtutibus hujus animantis Juvenum animis instillans. Eloquentiæ studium oratione *prima*, historiarum utilitatem *secunda*, conjunctionis litterarum & eloquentiæ necessitatem *tertia*, Græcæ linguæ usum & præstantiam *quinta* commendat; *ultima* Amstelodamensis urbis Patribus gratias agit pro decreto sibi anno 1674 munere publice in illustri Gymnasio profitendi eloquentiam & historias, Græcæ etiam linguæ professione anno 1686 concessa, & cum nuper in Theod. Rykii demortui locum a Lugdunensibus peteretur, luculenter, ut Amstelodami maneret, aucto stipendio, & honorifica promtissimæ voluntatis testificatione facta. Quem honorem sibi a viris gravibus & prudentia conspicuis tributum merito magni facit, cum laudi & gloriæ ab ipso inprimis laudante constitui pretium existimet. Nos quoque nemini rectius ab amplissimis Proceribus liberalitatis & munificentiæ signa exhibita

bita fuisse, quam Poetæ & Oratori huic excellentissimo, Amstelodamum æque ac seculum hoc ingenii & eloquentiæ laude illustranti & de Juventutis eloquentia formanda præclare merito, arbitramur.

JOH. ANDREÆ SCHMIDT, PP. EXERCITATIOnum Historico-Theologicarum Triga. I. de Missa sicca, II. de Muliere in Ecclesia, III. de Cultu Evangeliorum.

Jenæ apud Jo. Bielckium, Anno 1692. in 8.

Constat plagul. 10. cum dimid.

CUm propositum clarissimo Autori esset, luci publicæ deinceps *Annos Ecclesiasticos* exponere, iisque vel argumenta rariora ex antiquitate ecclesiastica depromta illustrare, vel quædam veteris ac recentioris ævi monumenta, hactenus ἀνέκδοτα, ex archivis, & bibliothecis seu publicis, seu privatis, in historiæ sacræ supplementum producere, consilium inde cepit hanc Exercitationum trigam dicto Annorum operi nunc præmittendi.

Genus itaque & indolem Missæ, quam siccam nominarunt, *primo* loco dum exponit, ceremoniarum in Eucharistia adhiberi solitarum alias habere divinum mandatum observat, & Apostolorum praxin; alias expresso quidem mandato divino carere, in se tamen habere bonitatem, & ad ædificationem ecclesiæ adhiberi posse; quasdam indifferentes esse; non nullas vero nil nisi superstitionem & impietatem sapere: ad postremam classem & primæ hujus exercitationis suæ argumentum retulit, planumque in eadem facit, simplicitatem ceremoniarum, quam laudat, vix ultra annum trecentesimum durasse, varia dein Missarum genera successive fuisse introducta: aliam de festo simplici, duplici, semiduplici: aliam de Dominica, vel feria, vel vigilia, vel octava, vel extra ordinem: aliam votivam, pro defunctis aliam, aliam de sanctis, aliam albam, nigram, rubram, viridem: aliam siccam denique, h. e. consecratione & sumtione corporis atque sanguinis Dominici carentem, aliam non siccam; quorum tamen pleraque nec a Christo, nec ab Apostolis, Apostolicisque viris, nec a primitiva Ecclesia instituta fuerint unquam vel recepta: factumque illud

p. 8. 9.

illud tanta levitate & ceremoniarum inconstantia, ut Eucharistiam
p.11. in Eucharistia quærere eum oporteat, qui hanc rerum faciem cum antiqua illa & germana Ecclesiæ institutione atque celebratione contendere voluerit.

12. Atque his suppositis docet cumprimis, quid per Missam siccam olim intellexerint, quo in casu fuerit adhibita, quam antiquitatem præ se ferat, quando abrogata, num plane cessaverit, & quid mali in se habuerit. De Missis quoq; in mari celebrandis, acrem controversiam,
18. in Hispanorum Academiis agitari memorat inter Moralistas, aliis affirmantium, aliis negantium signa sequentibus. Porro monet, per
33. quinq; propemodum seculorum decursum siccam illam duravisse: ad
34. abolitionem illius perduci difficulter Sacerdotes potuisse, quod totum
42. Missæ negotium fuerit quæstuosum: adversari eam vero formulæ a Christo positæ, Apostolicæ praxi, nec non constanti mori primitivæ Ecclesiæ, ipsis Pontificiorum doctoribus non abnuentibus.

Sub finem Exercitationis adducitur & Matthiæ Cithardi, Con-
35. cionatoris quondam Cæsarei, ad Julium Pflugium, Numburgensem Episcopum, scripta epistola. Inter articulos, quos Cæsar, velut Advocatus Ecclesiæ supremus, in suis ad Pontificem Romanum literis
38. ursisse hic refertur, & is legitur numero 7. *ut calicis usus ex consensu & autoritate ecclesiastica, pro conservandis exiguis catholicæ religionis reliquiis, concedatur, fiatque provisio & dispositio pro horum temporum iniquitate, super conjugio sacerdotum.*

47. Exercitatio *secunda* de Muliere in Ecclesia sic agit, ut fœminarum molimina initio recenseat, illa postmodum ex rationibus certis detestabilia reddat, & certos denique ponat jurium fœmineorum limites. Fata literarum ut habita olim fuerint aurea, argentea, vel
45. etiam gemmea, sic parum abesse putat, quin virilia, vel fœminea vel mixta hodie facienda sint; si præsertim dissertationes expendantur & orationes, de fœminis eruditis hodienum cumulari solitæ. Quam-
47. vis autem concessum forte sequiori sexui legatur, in Philosophia cathedras ut erigat, si studia perficere illi contigerit; in Ecclesia tamen ne quidem ut interrogent permitti, multo minus ut doceant. Probatque adeo dictum Epiphanii: *Nunquam, ex quo mundus fuit conditus, Sacerdotio esse functam mulierem.* Philippo equidem filias quatuor fuisse Prophetissas, non tamen Sacerdotes: Pauli & Teclæ,

clæ, quæ circumferantur, acta esse supposititia: Diaconissarum, Presbyterarum, Episcoparum nomine, non officiales, sed uxores, vel vi- p. 51.
duas ministrorum Ecclesiæ intelligi: mulieres sacerdotio esse hono- 58.
randas, inter fœces Montanisticas non ultimam haberi: nec earum
deesse exempla, quæ mentitæ in cœnobiis sexum, ad Patrum etiam di- 62.
gnitatem fuerint admotæ. Episcopos omnem adhibuisse curam, ne
partes ministerii in Ecclesia sumerent sibi fœminæ, ex Aventini pro- 74.
batur Annalibus, Jurisque Canonici autoritate: in muliere loquente 76.
multam fiduciam ad disseminanda venena sua habere Dæmonem, 77.
Hieronymi judicio. Magnum fœmineæ modestiæ, in publico Eccle-
siæ conventu adhibitæ, exemplum in Marcella vidua occurrere: pri- 81.
vatim vero & circa disciplinam domesticam, quid fœminarum officio
incumbat, non obscure cognosci ex Paulino monito *Tit. 2, 3*, nec
non ex Priscillæ, Loidis, & Eunicæ exemplis. Vindicato tandem 85.
B. Lutheri loco, ostendit adversus Forbesium, a Corse, & alios ejus- 87.
dem fidei alumnos, licuisse fœminis in necessitatis casu etiam bapti-
zare, Tertulliano, Hieronymo, & Concilii Florentini decreto suf- 89.
fragantibus.

Postrema Exercitatio Cultum externum ornatumque perse- 100.
quitur, qui libro Evangeliorum vel omnium quatuor, vel unius, sive
ex toto sive ex parte, non in choro tantum (cum scriberetur videli- 105.
cet, aut legeretur publice, in divinationibus & sanctorum sortibus, 114.
quoties legendi Episcopi vel Canonici cooptandi essent, in purgando 123.
crimine, nec non in supplicationibus & processionibus); sed in fo- 125.
ro quoque (in præstandis v. c. juramentis, reprimendisque incen- 133, 136.
diis), atque in domo fuerit exhibitus; & ostendit, quantam in super-
stitionem degenerarit is, postquam in curandis morbis vis aliqua ex- 138.
ternis Evangelii elementis tribui cœpta est: quamque vanus labor
eorum fuerit, qui per insignem, fœdamque satis pseudhermeniam,
ex Paulina sententia, *Evangelium virtus est in salutem omni creden-* 141.
ti, ejus generis vim conati sunt exsculpere, vel tueri etiam, atque
defendere. Tandem externum cultum Evangelii nullum esse 149.
concludit, nisi interno cordis affectu doctrina libris illis comprehensa excolatur, & vitæ nostræ morumque conditio sanctis Evangelii præceptis exacte respondeat.

Lettre

LETTRE D' UN ABBE' A UN PRELAT DE *la Cour de Rome &c.*

i. e.

Literæ Abbatis cujusdam, ad alium Aulæ Romanæ Præsulem, de Decreto Inquisitionis contra XXXI Propositiones d. VII. Dec. 1690. promulgato, perscriptæ.

Juxta exemplar Tholosanum 1691. in 12. pl. 3.

p.4.5. PRæmittitur, quatenus Tribunalis istius effata in Gallia locum
habeant, nec ne. Ita condemnationem hæreseos ex *peccato Phi-
losophico* enatæ, communi omnium applausu exceptam fuisse,
cum intolerabilem errorem foverit, ab ipsis Jesuitis in antecessum
reprobatum, licet Generalis ipsorum omnem circa illam impedien-
dam moverit lapidem. Contra satis adhuc constare, quem calcu-
lum Bulla *Alexandri* VII adversus geminam Sorbonæ Censuram lata
meruerit, qua *Vernantius* & *Amadeus Guimenius* impetiti fuerant;
cum tamen Bullæ ejusmodi Papales longe majoris momenti sint,
quam simplex Inquisitionis Decretum. Cæterum novum hoc, de quo
nobis sermo est, *Decretum* jam ante 8 vel 9 annos importunis *Jesui-*
p.6. *tarum* & *Franciscanorum* sollicitationibus impetratum fuisse, Autor
memorat, idque hac occasione. Theologos scilicet *Lovanienses* an-
no 1677 Propositionum LXV admodum perniciosarum, & ex ma-
jori adhuc numero selectarum, condemnationem Romæ per Depu-
tatos suos procurasse; & post oblatas binas Censuras, quas Universitas
Lovaniensis & *Duacensis* contra *Lessium* & alium ejus Socium supe-
riori seculo emiserant, suæ insuper doctrinæ moralis, plus quadra-
ginta articulis comprehensæ, & prævio examine pro irreprehensibi-
li dijudicatæ, approbationem ab *Innocentio* XI. P. R. quem per De-
putatos illos suos Judicis infallibilis elogio decoraverant, obtinuisse.
10. Hoc successu irritatos Jesuitas, *Franciscanorum* quos sibi maxime de-
votos habent, & quidem P. *Duffii* & P. *Porterii* opera, quorum ille
96 Propositiones Catholicæ Majestatis nomine, hic 104 ejusdem
fere argumenti, quas omnes Lovaniensibus tribuebant, Cleri Secu-
laris

aris & Regularis Belgici nomine ad examen & censuram exhi-
buerat (cum præterea Franciscanorum Generalis Grandis Hispa-
niæ , Jesuitarum vero Generalis *ubique Grandis* esset) id Romæ p. 14.
effecisse, ut XXXI Propositiones inde selectæ censuram incurre-
rent, & per Decretum condemnarentur ; quarum tamen plurimæ
optimo constent sensu , nec , nisi verbis vim inferas , in sequio-
rem detorqueri possint. Unde & ipsi quatuor illi sic dicti *Qua-*
lificatores S. Officii , *Magister* scilicet S. *Palatii*, *Commissarius* S. *Offi-*
cii, *Laurea* & *Riccius*, qui duo posteriores in Purpuratorum postea
ordinem cooptati sunt, sæpius in partes abierint (e. g. cum Pro-
positionem 14 : *Timor gehennæ non est supernaturalis*, æquivoca- p. 11. 12.
tione laborare cernerent, & timorem illum , qua Spiritus S. donum
supernaturalem, naturalem vero , quatenus ab amore sui ipsius
... subterfugiente proficiscitur , deprehenderent ;) quin etiam
... Propositiones, quæ vel autoribus carebant, vel illis falso
... debantur, vel sine allegatione thesium, sub generali effato: *pas-*
sim inculcatur populo, insinuabantur, talibus obeliscis: *non habetur*
autor; non est autoris; sed non constat , configere necesse habue-
... Subjungitur porro , quid ipsi Decreto , & impeditæ tunc
... promulgationi ejus ansam dederit. Theologos nimirum Lo- p. 24.
... enses Curiam Romanam usque ad A. 1682 vel 83 sibi satis propiti-
... habuisse. Cum vero circa negotium IV Articulorum in Congrega-
... Cleri Gallicani contra autoritatem Romani Pontificis editorum
... agerent, & alii temerarium esse dicerent, florentem Ecclesiam
... incessere velle, a qua ob subjugatas Belgii provincias quadante-
n... penderent; alii de negotio hoc nimis arduo non satis sibi liquere
o... derent ; alii etiam veritati opinionis Gallicæ , religionis princi-
pi... conciliis œcumenicis congruæ , refragari forte non auderent;
pl... mi autem in eam coirent sententiam, quod prudentia & pacis stu-
d... silentium suaderet, adeoq; omnes spem Romanæ Curiæ de suf-
... enda ejus defensione conceptam fallerent: factum esse, ut pristino
... vore exciderent, & Decreti, in gratiam Adversariorum facti, rigo-
rem, explicatione sua, qua omnibus dubiis satisfactum Romani ipsi
fatebantur, insuper habita, in se provocarent. Cur vero *Innocen-*
tius XI promulgationem ejus suppresserit, hæc inter alias rationes al- p. 26.
legantur : quod nempe *Grimaldus* Cardinalis, cujus similem, & pru-

LETTRE D' UN ABBE' A UN PRELAT DE la Cour de Rome &c.

i. e.

Literæ Abbatis cujusdam, ad alium Aulæ Romanæ Præsulem, de Decreto Inquisitionis contra XXXI Propositiones d. VII. Dec. 1690. promulgato, perscriptæ.

Juxta exemplar Tholosanum 1691. in 12. pl. 3.

p. 4. 5. PRæmittitur, quatenus Tribunalis istius effata in Gallia locum habeant, nec ne. Ita condemnationem hæreseos ex *peccato Philosophico* enatæ, communi omnium applausu exceptam fuisse, cum intolerabilem errorem foverit, ab ipsis Jesuitis in antecessum reprobatum, licet Generalis ipsorum omnem circa illam impediendam moverit lapidem. Contra satis adhuc constare, quem calculum Bulla *Alexandri* VII adversus geminam Sorbonæ Censuram lata meruerit, qua *Vernantius* & *Amadeus Guimenius* impetiti fuerant; cum tamen Bullæ ejusmodi Papales longe majoris momenti sint, quam simplex Inquisitionis Decretum. Cæterum novum hoc, de quo nobis sermo est, *Decretum* jam ante 8 vel 9 annos importunis *Jesuitarum* & *Franciscanorum* sollicitationibus impetratum fuisse, Autor

p. 6. memorat, idque hac occasione. Theologos scilicet *Lovanienses* anno 1677 Propositionum LXV admodum perniciosarum, & ex majori adhuc numero selectarum, condemnationem Romæ per Deputatos suos procurasse; & post oblatas binas Censuras, quas Universitas *Lovaniensis* & *Duacensis* contra *Lessium* & alium ejus Socium superiori seculo emiserant, suæ insuper doctrinæ moralis, plus quadraginta articulis comprehensæ, & prævio examine pro irreprehensibili dijudicatæ, approbationem ab *Innocentio* XI. P. R. quem per Deputatos illos suos Judicis infallibilis elogio decoraverant, obtinuisse.

10. Hoc successu irritatos Jesuitas, *Franciscanorum* quos sibi maxime devotos habent, & quidem P. *Duffi* & P. *Porterii* opera, quorum ille Propositiones Catholicæ Majestatis nomine, hic 104 ejusdem [illegible] quas omnes Lovaniensibus tribuebant, Cleri Secu-

laris

laris & Regularis Belgici nomine ad examen & censuram exhibuerat (cum præterea Franciscanorum Generalis Grandis Hispaniæ, Jesuitarum vero Generalis *ubique Grandis* esset) id Romæ effecisse, ut XXXI Propositiones inde selectæ censuram incurrerent, & per Decretum condemnarentur ; quarum tamen plurimæ optimo constent sensu, nec, nisi verbis vim inferas, in sequiorem detorqueri possint. Unde & ipsi quatuor illi sic dicti *Qualificatores* S. Officii, *Magister* scilicet S. *Palatii*, *Commissarius* S. *Officii*, *Laurea* & *Riccius*, qui duo posteriores in Purpuratorum postea ordinem cooptati sunt, sæpius in partes abierint (e. g. cum Propositionem 14: *Timor gehennæ non est supernaturalis*, æquivocatione laborare cernerent, & timorem illum, qua Spiritus S. donum sit, supernaturalem, naturalem vero, quatenus ab amore sui ipsius passiones subterfugiente proficiscitur, deprehenderent ;) quin etiam sat multas Propositiones, quæ vel autoribus carebant, vel illis falso tribuebantur, vel sine allegatione thesium, sub generali effato: *passim inculcatur populo*, insinuabantur, talibus obeliscis: *non habetur autor* ; *non est autoris* ; *sed non constat*, configere necesse habuerint. Subjungitur porro, quid ipsi Decreto, & impeditæ tunc etiam promulgationi ejus ansam dederit. Theologos nimirum Lovanienses Curiam Romanam usque ad A. 1682 vel 83 sibi satis propitiam habuisse. Cum vero circa negotium IV Articulorum in Congregatione Cleri Gallicani contra autoritatem Romani Pontificis editorum frigide agerent, & alii temerarium esse dicerent, florentem Ecclesiam Galliæ incessere velle, a qua ob subjugatas Belgii provincias quadantenus dependerent; alii de negotio hoc nimis arduo non satis sibi liquere obtenderent; alii etiam veritati opinionis Gallicæ, religionis principiis & conciliis œcumenicis congruæ, refragari forte non auderent; plurimi autem in eam coirent sententiam, quod prudentia & pacis studium silentium suaderet, adeoq; omnes spem Romanæ Curiæ de suscipienda ejus defensione conceptam fallerent: factum esse, ut pristino favore exciderent, & Decreti, in gratiam Adversariorum facti, rigorem, explicatione sua, qua omnibus dubiis satisfactum Romani ipsi fatebantur, insuper habita, in se provocarent. Cur vero *Innocentius* XI promulgationem ejus suppresserit, hæ inter alias rationes allegantur : quod nempe *Grimaldus* Cardinalis, cujus similem, & prudentia

p. 14.
p. 11. 12.
p. 24.
p. 26.

cem, vultus ad gestum accommodetur; ut recta sit facies dicentis, ne labra distorqueantur, ne immodicus hiatus rictum distendat, ne supinus vultus, ne dejecti in terram oculi, ne inclinata utrolibet cervix, ne supercilia ad vocis conatus alleventur, ne constringantur, ne dissideant; & quæ alia observanda idem monet *cap. 11.* Miram quoque in orationibus vim ac potestatem habere pronunciationem, quæ in voce, & actionem, quæ in gestibus oratoris locum obtinet, documento scenicorum actorum idem Quintilianus *Lib. II. cap. 3.* demonstrat, nec probationem ullam, quæ ab oratore venit, (seu artificialem) tam firmam esse, ut non perdat vires suas, nisi adjuvetur asseveratione dicentis; omnes etiam affectus languescere, nisi voce, vultu, & totius corporis habitu inardescant, affirmat. Quocirca orationem vel mediocrem, commendatam viribus actionis, plus existimat habituram esse momenti, quam optimam iisdem destitutam: quapropter & Demosthenes, quid esset in toto dicendi genere primum, interrogatus, pronunciationi palmam dederit; & M. T. Cicero unam in dicendo actionem dominari docuerit: de qua late Quintilianus *d. l.* disserit, ejusque momenta futuro oratori inculcat.

Omne isthoc oratorium priscæ facundiæ artificium hodie periit, & annorum longa desuetudine oblitteratum est: quod revocare, & ex orco, ut dicitur, ac faucibus oblivionis eripere aggressus est eloquentissimus harum Orationum auctor; pro sua in pronunciando egregia vi, & actionis mirifica virtute, si non ad pristinum illum, quod fieri posse non sperat, ad aliquem tamen splendorem nitoremque istam artem reducturus. Igitur a quo primum tempore ab Amstelodamensibus, præstantissimorum virorum Vossii, Barlæi, Blondelli dignissimus successor constitutus, & in Athenæo celeberrimæ urbis Professorio muneri admotus fuit; primam curam habuit, ut ad eloquentiæ studium optimam Juventuti viam commonstraret. Cumque ea duplex apud veteres fuerit, interna, quæ in stylo & scriptione consistit, & externa, quæ in elocutione & gestu, quæque Rhetoribus actio dicitur; non prioris saltem consequendæ rationem e Veterum, quæ supersunt, monumentis exponere, & interiorem illam facundiam, copiam, ubertatem, omnemque artem rhetoricam cognoscendam auditoribus suis exhibere allaboravit; sed & quo ardore,

dore, qua concitatione, qua voce, qua manu, quo totius corporis motu Veteres suas dixerint orationes, quodammodo explicare, ac id, quod præcipuum in oratione existimarunt, actionem seu pronunciationem, iisdem inculcare studuit. *Ut verbo indicem*, ait Orat. II. p. 48.49. *in quo præcipue resideat ac consistat Eloquentia; elaborare ante omnia decet, ut bene ordinata splendescat & meditata oratio: tum ut justis corporis moveat instrumentis, & elocutionis lege proferatur exacta. Neque est hoc dissimulandum, quod occultari non potest, sed aperte fatendum: ducimur nos propemodum omnes falsa quadam ac perversa Eloquentiæ opinione, eos disertos atque eloquentes existimantes, qui fluide, qui rapidissime, qui una serie, nullo interrupto cursu orationis loquuntur. Date veniam, Auditores, si forte dissentio. Partem isti Eloquentiæ, non totam possident. Nam ut sua orationi tribuatur majestas, non uno procedendum tenore, non una oberrandum est chorda. Laterum adsit firmitas, concinnus manuum motus, animæ spiritusque contentio, facilitas vocis, puritas, robur, diversitas, apta verborum inflexio, moderatio, nunc intensior eadem, nunc remissior, nunc celerior rursus, nunc lentior: singulæ considerentur periodi, singuli numerorum inflexus, singula verba, singulæ syllabæ ponderentur atque examinentur necesse est. Atque hæc ita autumo trutinari debere, ne cum affectatione unquam, ne mimice, ne moleste loquatur orator; ut omne artificium abscondere, nullum ostentare, maximum illi sit artificium.* Artificium hoc Juvenes non rectius doceri posse credidit, quam si Recitationibus publicis ad qualemcunque ejus usum eos assuefaceret: ideoque Ciceronis orationes iis ediscendas proposuit, ut dum ipsi scribere nesciunt, ad optimum interim sese componerent scribendi exemplum; dum autem eas memoriæ mandatas apte pronunciant, & eandem quam Ciceronem in pronunciando tenuisse credunt, ipsi quoque rationem & viam insistunt, & quodammodo Ciceronem repræsentant, gestus & elocutionem efformarent; adeoque verba Ciceronis ediscendo & recitando dictionem ejus pariter imbiberent, & ad illius actionem elocutionemque suam efformarent. Quod institutum novi exempli, sed ad priscam rationem exacti, in Orationibus, quibus recitationibus ejusmodi præfatus est, exequitur; commendans Juvenum conatus, qui eloquentiæ juxta & actionis oratoriæ studiosi, Ciceronis

nis ac Demosthenis orationes nonnullas, & Petronii carmen de Romanæ Reip. mutatione & bellis civilibus, Pedonis Albinovani elegiam consolatoriam, & ex Ovidii Libro XIII Metam. carmen, quo Aiax & Ulysses inter se contendunt, ore & corporis motu decenti, ac gestibus ad veterum Oratorum morem compositis, recitarunt.

Præter hujus argumenti orationes minores seu præfationes (quæ sunt 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. & una Græca 21.) plures eæque prolixiores & exquisito verborum cultu conscriptæ in hoc volumine leguntur disertissimi Francii orationes: quas inter palmam obtinere videtur *decima quinta*; qua perfectum & consummatum oratorem in imagine Ciceronis spectandum proponit. Singularem autem venustatem spirat inventionis gratia cæteras præstans *quarta*, laudes galli gallinacei decantans, cum in modum, quo festiva hujusmodi & levia argumenta docti viri olim declamationibus illustrarunt, ut anserem Julius Cæsar Scaliger, elephantem Lipsius, formicam Melanchthon, muscam Scribanius, pulicem Calcagninus, pediculum Heinsius, asinum idem & Passeratius, ululam Goddæus, alia animalia alii verbis atque oratione exornarunt & extulerunt. Ita & noster laudes galli copiose & venuste exposuit, rem non seriam serio tamen graviterque tractans, ac in animali hoc fortitudinis ac victoriæ, diligentiæ ac vigilantiæ, pœnitentiæ etiam imaginem auditoribus ob oculos ponens, multaque utilissimarum admonitionum momenta ex virtutibus hujus animantis Juvenum animis instillans. Eloquentiæ studium oratione *prima*, historiarum utilitatem *secunda*, conjunctionis litterarum & eloquentiæ necessitatem *tertia*, Græcæ linguæ usum & præstantiam *quinta* commendat; *ultima* Amstelodamensis urbis Patribus gratias agit pro decreto sibi anno 1674 munere publice in illustri Gymnasio profitendi eloquentiam & historias, Græcæ etiam linguæ professione anno 1686 concessa, & cum nuper in Theod. Rykii demortui locum a Lugdunensibus peteretur, luculenter, ut Amstelodami maneret, aucto stipendio, & honorifica promtissimæ voluntatis testificatione facta. Quem honorem sibi a viris gravibus & prudentia conspicuis tributum merito magni facit, cum laudi & gloriæ ab ipso inprimis laudante constitui pretium existimet. Nos quoque nemini rectius ab amplissimis Proceribus liberalitatis & munificentiæ signa exhibita

bita

bita fuisse, quam Poetæ & Oratori huic excellentissimo, Amstelodamum æque ac seculum hoc ingenii & eloquentiæ laude illustranti & de Juventutis eloquentia formanda præclare merito, arbitramur.

JOH. ANDREÆ SCHMIDT, PP. EXERCITATIOnum Historico-Theologicarum Triga. I. de Missa sicca, II. de Muliere in Ecclesia, III. de Cultu Evangeliorum.

Jenæ apud Jo. Bielckium, Anno 1692. in 8.

Constat plagul. 10. cum dimid.

CUm propositum clarissimo Autori esset, luci publicæ deinceps *Annos Ecclesiasticos* exponere, iisque vel argumenta rariora ex antiquitate ecclesiastica depromta illustrare, vel quædam veteris ac recentioris ævi monumenta, hactenus ἀνέκδοτα, ex archivis, & bibliothecis seu publicis, seu privatis, in historiæ sacræ supplementum producere, consilium inde cepit hanc Exercitationum trigam dicto Annorum operi nunc præmittendi.

Genus itaque & indolem Missæ, quam siccam nominarunt; *primo* loco dum exponit, ceremoniarum in Eucharistia adhiberi solitarum alias habere divinum mandatum observat, & Apostolorum praxin; alias expresso quidem mandato divino carere, in se tamen habere bonitatem, & ad ædificationem ecclesiæ adhiberi posse; quasdam indifferentes esse; non nullas vero nil nisi superstitionem & impietatem sapere: ad postremam classem & primæ hujus exercitationis suæ argumentum retulit, planumque in eadem facit, simplicitatem ceremoniarum, quam laudat, vix ultra annum trecentesimum durasse, varia dein Missarum genera successive fuisse introducta: aliam p. 8. de festo simplici, duplici, semiduplici: aliam de Dominica, vel feria, 9. vel vigilia, vel octava, vel extra ordinem: aliam votivam, pro defunctis aliam, aliam de sanctis, aliam albam, nigram, rubram, viridem: aliam siccam denique, h. e. consecratione & sumtione corporis atque sanguinis Dominici carentem, aliam non siccam; quorum tamen pleraque nec a Christo, nec ab Apostolis, Apostolicisque viris, nec a primitiva Ecclesia instituta fuerint unquam vel recepta: factumque

illud tanta levitate & ceremoniarum inconstantia, ut Eucharistiam
p. 11. in Eucharistia quærere eum oporteat, qui hanc rerum faciem cum antiqua illa & germana Ecclesiæ institutione atque celebratione contendere voluerit.

12. Atque his suppositis docet cumprimis, quid per Missam siccam olim intellexerint, quo in casu fuerit adhibita, quam antiquitatem præ se ferat, quando abrogata, num plane cessaverit, & quid mali in se habuerit. De Missis quoq; in mari celebrandis, acrem controversiam,
18. in Hispanorum Academiis agitari memorat inter Moralistas, aliis affirmantium, aliis negantium signa sequentibus. Porro monet, per
33. quinq; propemodum seculorum decursum siccam illam duravisse: ad
34. abolitionem illius perduci difficulter Sacerdotes potuisse, quod totum
42. Missæ negotium fuerit quæstuosum: adversari eam vero formulæ a Christo positæ, Apostolicæ praxi, nec non constanti mori primitivæ Ecclesiæ, ipsis Pontificiorum doctoribus non abnuentibus.

Sub finem Exercitationis adducitur & Matthiæ Cithardi, Con-
35. cionatoris quondam Cæsarei, ad Julium Pflugium, Numburgensem Episcopum, scripta epistola. Inter articulos, quos Cæsar, velut Advocatus Ecclesiæ supremus, in suis ad Pontificem Romanum literis
38. ursisse hic refertur, & is legitur numero 7. *ut calicis usus ex consensu & autoritate ecclesiastica, pro conservandis exiguis catholicæ religionis reliquiis, concedatur, fiatque provisio & dispositio pro horum temporum iniquitate, super conjugio sacerdotum.*

47. Exercitatio *secunda* de Muliere in Ecclesia sic agit, ut fœminarum molimina initio recenseat, illa postmodum ex rationibus certis detestabilia reddat, & certos denique ponat jurium fœmineorum limites. Fata literarum ut habita olim fuerint aurea, argentea, vel
45. etiam gemmea, sic parum abesse putat, quin virilia, vel fœminea vel mixta hodie facienda sint; si præsertim dissertationes expendantur & orationes, de fœminis eruditis hodienum cumulari solitæ. Quam-
47. vis autem concessum forte sequiori sexui legatur, in Philosophia cathedras ut erigat, si studia perficere illi contigerit; in Ecclesia tamen ne quidem ut interrogent permitti, multo minus ut doceant. Probatque adeo dictum Epiphanii: *Nunquam, ex quo mundus fuit conditus, Sacerdotio esse functam mulierem.* Philippo equidem filias quatuor fuisse Prophetissas, non tamen Sacerdotes: Pauli & Teclæ,

clæ, quæ circumferantur, acta esse supposititia: Diaconissarum, Presbyterarum, Episcoparum nomine, non officiales, sed uxores, vel viduas ministrorum Ecclesiæ intelligi: mulieres sacerdotio esse honorandas, inter fœces Montanisticas non ultimam haberi: nec earum deesse exempla, quæ mentitæ in cœnobiis sexum, ad Patrum etiam dignitatem fuerint admotæ. Episcopos omnem adhibuisse curam, ne partes ministerii in Ecclesia sumerent sibi fœminæ, ex Aventini probatur Annalibus, Jurisque Canonici autoritate: in muliere loquente multam fiduciam ad disseminanda venena sua habere Dæmonem, Hieronymi judicio. Magnum fœmineæ modestiæ, in publico Ecclesiæ conventu adhibitæ, exemplum in Marcella vidua occurrere: privatim vero & circa disciplinam domesticam, quid fœminarum officio incumbat, non obscure cognosci ex Paulino monito *Tit. 2, 3*, nec non ex Priscillæ, Loidis, & Eunicæ exemplis. Vindicato tandem B Lutheri loco, ostendit adversus Forbesium, a Corse, & alios ejusdem fidei alumnos, licuisse fœminis in necessitatis casu etiam baptizare, Tertulliano, Hieronymo, & Concilii Florentini decreto suffragantibus.

p. 51. 58. 62. 74. 76. 77. 81. 85. 87. 89.

Postrema Exercitatio Cultum externum ornatumque persequitur, qui libro Evangeliorum vel omnium quatuor, vel unius, sive ex toto sive ex parte, non in choro tantum (cum scriberetur videlicet, aut legeretur publice, in divinationibus & sanctorum sortibus, quoties legendi Episcopi vel Canonici cooptandi essent, in purgando crimine, nec non in supplicationibus & processionibus), sed in foro quoque (in præstandis v. c. juramentis, reprimendisque incendiis), atque in domo fuerit exhibitus; & ostendit, quantam in superstitionem degenerarit is, postquam in curandis morbis vis aliqua externis Evangelii elementis tribui cœpta est: quamque vanus labor eorum fuerit, qui per insignem, fœdamque satis pseudhermeniam, ex Paulina sententia, *Evangelium virtus est in salutem omni credenti*, ejus generis vim conati sunt exsculpere, vel tueri etiam, atque defendere. Tandem externum cultum Evangelii nullum esse concludit, nisi interno cordis affectu doctrina libris illis comprehensa excolatur, & vitæ nostræ morumque conditio sanctis Evangelii præceptis exacte respondeat.

100. 105. 114. 123. 125. 133, 136. 138. 141. 149.

Lettre

LETTRE D' UN ABBE' A UN PRELAT DE la Cour de Rome &c.

i. e.

Literæ Abbatis cujusdam, ad alium Aulæ Romanæ Præsulem, de Decreto Inquisitionis contra XXXI Propositiones d. VII. Dec. 1690. promulgato, perscriptæ.

Juxta exemplar Tholosanum 1691. in 12. pl. 3.

p. 4. 5. PRæmittitur, quatenus Tribunalis istius effata in Gallia locum
habeant, nec ne. Ita condemnationem hæreseos ex *peccato Phi-*
losophico enatæ, communi omnium applausu exceptam fuisse,
cum intolerabilem errorem foverit, ab ipsis Jesuitis in antecessum
reprobatum, licet Generalis ipsorum omnem circa illam impedien-
dam moverit lapidem. Contra satis adhuc constare, quem calcu-
lum Bulla *Alexandri* VII adversus geminam Sorbonæ Censuram lata
meruerit, qua *Vernantius* & *Amadeus Guimenius* impetiti fuerant;
cum tamen Bullæ ejusmodi Papales longe majoris momenti sint,
quam simplex Inquisitionis Decretum. Cæterum novum hoc, de quo
nobis sermo est, *Decretum* jam ante 8 vel 9 annos importunis *Jesui-*
p. 6. *tarum* & *Franciscanorum* sollicitationibus impetratum fuisse, Autor
memorat, idque hac occasione. Theologos scilicet *Lovanienses* an-
no 1677 Propositionum LXV admodum perniciosarum, & ex ma-
jori adhuc numero selectarum, condemnationem Romæ per Depu-
tatos suos procurasse; & post oblatas binas Censuras, quas Universitas
Lovaniensis & *Duacensis* contra *Lessium* & alium ejus Socium supe-
riori seculo emiserant, suæ insuper doctrinæ moralis, plus quadra-
ginta articulis comprehensæ, & prævio examine pro irreprehensibi-
li dijudicatæ, approbationem ab *Innocentio* XI. P. R. quem per De-
10. putatos illos suos Judicis infallibilis elogio decoraverant, obtinuisse.
Hoc successu irritatos Jesuitas, *Franciscanorum* quos sibi maxime de-
votos habent, & quidem P. *Duffii* & P. *Porterii* opera, quorum ille
96 Propositiones Catholicæ Majestatis nomine, hic 104 ejusdem
fere argumenti, quas omnes Lovaniensibus tribuebant, Cleri Secu-
laris

laris & Regularis Belgici nomine ad examen & censuram exhibuerat (cum præterea Franciscanorum Generalis Grandis Hispaniæ, Jesuitarum vero Generalis *ubique Grandis* esset) id Romæ effecisse, ut XXXI Propositiones inde selectæ censuram incurrerent, & per Decretum condemnarentur ; quarum tamen plurimæ optimo constent sensu, nec, nisi verbis vim inferas, in sequiorem detorqueri possint. p.14. Unde & ipsi quatuor illi sic dicti *Qualificatores* S. Officii, *Magister* scilicet S. *Palatii*, *Commissarius* S. *Officii*, *Laurea* & *Riccius*, qui duo posteriores in Purpuratorum postea ordinem cooptati sunt, sæpius in partes abierint (e. g. cum Propositionem 14: *Timor gehennæ non est supernaturalis*, æquivocatione laborare cernerent, & timorem illum, qua Spiritus S. donum sit, supernaturalem, naturalem vero, quatenus ab amore sui ipsius passiones subterfugiente proficiscitur, deprehenderent ;) quin etiam sat multas Propositiones, quæ vel autoribus carebant, vel illis falso tribuebantur, vel sine allegatione thesium, sub generali effato: *passim inculcatur populo*, insinuabantur, talibus obeliscis: *non habetur autor ; non est autoris ; sed non constat*, configere necesse habuerint. p.11. 12. Subjungitur porro, quid ipsi Decreto, & impeditæ tunc etiam promulgationi ejus ansam dederit. Theologos nimirum Lovanienses Curiam Romanam usque ad A. 1682 vel 83 sibi satis propitiam habuisse. p. 24. Cum vero circa negotium IV Articulorum in Congregatione Cleri Gallicani contra autoritatem Romani Pontificis editorum frigide agerent, & alii temerarium esse dicerent, florentem Ecclesiam Galliæ incessere velle, a qua ob subjugatas Belgii provincias quadantenus dependerent; alii de negotio hoc nimis arduo non satis sibi liquere obtenderent ; alii etiam veritati opinionis Gallicæ, religionis principiis & conciliis œcumenicis congruæ, refragari forte non auderent; plurimi autem in eam coirent sententiam, quod prudentia & pacis studium silentium suaderet, adeoq; omnes spem Romanæ Curiæ de suscipienda ejus defensione conceptam fallerent: factum esse, ut pristino favore exciderent, & Decreti, in gratiam Adversariorum facti, rigorem, explicatione sua, qua omnibus dubiis satisfactum Romani ipsi fatebantur, insuper habita, in se provocarent. Cur vero *Innocentius* XI promulgationem ejus suppresserit, hæ inter alias rationes allegantur : p. 26. quod nempe *Grimaldus* Cardinalis, cujus similem, & prudentia

dentia æque consummata, pietate ad exemplum proficua, & pari in
Ecclesiæ commoda, pacem, & disciplinam zelo præditum Curia Ro-
mana diu non habuerit, Pontificem de pessimo Decreti, non nisi ad
divisionem Ecclesiæ & animorum exacerbationem tendentis, effe-
ctu tempestive admonuisset; deinde quod Cardinalis *Estréus*, cum
Religiosi isti Pontificem causæ suæ involvere niterentur, & vel ob
unicam XXIX propositionem his terminis conceptam: *Futilis & to-
ties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium œcume-
nicum autoritate atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibi-
litate*, Decreti publicationem se impetraturos sperarent, gravissi-
ma oppositione sua Eundem iterata offensa Galliam lacessere no-
lentem, ut consensum suum suspenderet, adegisset. Ipsa vero Decreti
iniquitas ita demonstratur. Congregationes videlicet Romanas ni-
mium sibi arrogare in ferendis Censuris adversus Propositiones, quas
tamen non distincte exprimant, quænam scandalosæ sint, vel erro-
p. 29. neæ, sed sub vocabulo *respective* in fine adjecto, cujuslibet quali-
tatem divinandam relinquant aliis. Hoc modo appellationem *Schi-
smaticæ* doctrinæ non nisi in Propos. XXIX cadere posse, & sic vi hujus
Decreti Sorbonam, Parlamentum, Clerum, quin totius Ecclesiæ Gal-
licanæ membra declarari Schismatica, & nisi concilii Constantiensis
& Basileensis decisionibus renunciare velint, excommunicari *ipso fa-
p. 33. cto*; Gallos vero sibi animam citius, quam Concilium Basileense,
p. 19. eripi passuros, nec unquam dodecadis circiter Theologorum, non
nisi doctrina imbutorum Scholastica, & tamen Patrum & Conci-
liorum nunquam a se lectorum judices se constituentium, arbitrio
se submissuros esse. Quod enim de Concilio Constantiensi obji-
ciatur, *Martinum* V. P. R. universas ejus Decisiones non approbasse,
p. 34. licet hæc assertio centies refutata sit, eam ex Chronico Monasterii
Windesheimensis, paulo post concilium istud conscripto, in verbis:
omnia Concilii ipsius Decreta rite approbavit; &, *hac de Constan-
tiensi Concilio, autoritate Sedis Apostolicæ, & omnium Prælatorum*
(inter quos & Prior dicti Monasterii fuit) *Ecclesia totius Christiani-
tatis multum approbato*, adhuc refelli clarius. Nec ullum esse
dubium, quin primarius Parlamenti Præses, si negotium hoc eo de-
p. 41. volvatur, pro animositate & prudentia sua, cujus jam ante 25 annos,
juvenis adhuc, & patris sui Procuratoris tunc Generalis vices susti-
nens,

nens, cum Sorbonæ, ne Alex. VII Bulla, contra facultatem ferendi censuras lata, quicquam moveretur, Aulæ nomine significaret, egregium specimen ediderit, officio suo non sit defuturus. Dei quippe permissu contigisse, ut qui Pontificis infallibilitatem adstruere nitebantur, via illi, quam inire debebant, plane contraria incesserint; cum censuræ ejusmodi non nisi summa cum circumspectione, accersitis in partes Theologis, & consultis circa oblatas Propositiones Facultatibus celebrioribus, Auctoribusque ipsis prius auditis, edendæ sint, nec exponenda autoritas publica abusui privatorum, aut Ordinum, ex affectuum intemperie adversariorum suorum, quos interdum sibi fingant, oppressionem machinantium. Nunc autem ad Decretum contra Propositionem VI, quæ *Sinnichii* Doctoris Lovaniensis est, & hanc Litaniæ formulam, *A gratia sufficiente libera nos Domine*, vix risum teneri posse: a condemnatione vero Propositionis XXIIX de intentione Ministri circa Sacramenta, qua doctrina Lovaniensium, imprimis *Fervaquii* haud ita pridem e vivis abrepti, & *Fabri* invaditur, (a qua tamen Papa *Innocentius* IV, traditio, & ingens autorum stet cohors) infinitas scholis & conscientiis turbas imminere; cum tamen distinctione res facile expediri possit, quod in Ministro, ceu instrumento, sufficiat intentio ad producendum *effectum exteriorem*, e. g. in Sacramento baptismi, in aspersione aquæ, & pronunciatione verborum, *Baptizo te in nomine Dei Patris &c.* consistentem, cui Deus *effectum interiorem*, sanctificationem scilicet baptizati, simul uniat. Cum porro Decreti hujus publicatio iisdem fere circumstantiis, quibus ejus consignationem *Duffius* (qui particularis & horrendi cujusdam de peccato Philosophico dogmatis insimulatur) & *Porterus* obtinuerunt, per duos itidem Franciscanos P. *Diasium*, & *Mulartum* (qui ex Capucino Calvini assecla factus, ducta Montepessulano uxore, medicum egerit, Romæ deinde, prævia absolutione, Franciscanis se associaverit) eo tempore, quo de componendo dissidio Romano-Gallico maxime laborabatur, Ministrorum potissimum Hispaniæ, compositionem talem impedire satagentium, artibus procurata fuerit: mirari se dicit Abbas, hoc negotium, quo libertas Ecclesiæ Gallicanæ haud obscure petatur, non satis cordi esse iis, ad quos ea cura pertineat, sed ob privatum quorundam commodum dissimulari, nec Regem

p. 43. p. 47. p. 44. p. 46. p. 37. p. 50. 51.

 de eo

de eo fieri certiorem. Romanos interim ad firmandas prætensiones suas longe melius sibi prospicere, quibus tamen satis obviari
p. 54. possit, si Juventuti, Historiæ & notitiæ Conciliorum operam daturæ, loco *Baronii* & *Binii* exscriptoris ejus, non nisi ad Monarchiam Pontificiam oculos defixos habentium, exactior & ab omni *Ultramontanismo* repurgata *Historia* & *Collectio Conciliorum* proponatur, & sic illa opinionibus, antiquitati & doctrinæ Cleri Gallicani magis conformibus, temporius assuefiat. Non sine indignatione videre se posse, quod Conciliorum impressione, in *Lupara* sumtibus Regis facta, non levis memoriæ majorum ejus macula inuratur, & axiomatibus toti Regno schismatis notam affricantibus, Ecclesiæque subruentibus libertatem, insignis concilietur autoritas. E dignitate status, & de honore Cleri esse, ut egregiorum istorum operum, Historiæ scilicet Ecclesiasticæ & Conciliorum elaboratio
p. 38. tribus aut quatuor eximiis Theologis committatur: librorum quoque Censoribus invigilandum esse, ne in *Synopsin Decretorum Papalium & Conciliorum circa res Fidei*, a P. *Portero* (qui & *Compendium Annalium Ecclesiasticorum Hiberniæ*, de quo in *Actis* A. 1691. *p. 142.* diximus, Pontifici dedicaverit,) Parisiis edendam aliquid, quod minus
p. 55. e re sit, irrepere patiantur. Nec deesse in Gallia viros huic labori suscipiendo idoneos & ingenti boni Ecclesiastici fervore accensos, modo laudabiles eorum conatus non impediantur magis quam promoveantur, majorque iis expectanda sit gratia. Sic meritissimo cuidam Viro operi ejusmodi animum applicanti multum litigii intentatum, & novam operum *Joh. Gersonis*, magni istius libertatis Gallicanæ defensoris, editionem, quam Canonicus quidam Regularis de *S. Victore* adornaverat, incertum qua de causa, sufflaminatam.
p. 57. Optimo quoque *Launoyo* non solum Colloquiorum circa similes materias institutorum continuationem interdictam, sed & monumento honoris, tumulo ipsius ab amicis destinato, carendum fuisse. Hinc etiam factum esse, ut ad defensionem IV *Articulo-*
p. 56. *rum*, a tot scriptoribus, inter quos *Aguirrius* Cardinalatum, Abbas *S. Galli* spem Purpuræ, & *Schelstratius* Bibliothecarii Papalis dignitatem, præmii loco meruerint, oppugnatorum, vix unus calamo armatus in Gallia processerit: & in Hollandia quærendos fuisse,
p. 58. qui *Richerii* opera typis exscriberent: nec latere exempla ali-
quos

quot Theologorum, quos Romanorum poteſtati turpiter traditos galeri Cardinalitii pro *Richelii* fratre expetiti pretium eſſe oportuerit. Non minus ignominioſum eſſe, quod liber *de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ* inſcriptus, qui in gratiam eorum, qui glorientur, neminem illi reſpondere auſum fuiſſe, refutatione maxime opus habeat, Epiſcopis conniventibus, impune in Gallia divulgetur; licet Autor, Religioſus, ut Autor putat, Gallicus, *Juriſdictionem Epiſcopalem de jure divino non eſſe*, libere ſtatuat. Neſcire ſe, quomodo ſe habituri ſint *Jeſuitæ* Gallici, ſi *Generalis* iſtius Societatis liber contra IV *Articulos* conſcriptus, ſed intercedente Pontificis prohibitione, ne exemplaria venum eant, nondum editus, expectationi tamen, ſi ex aliis ejus operibus judicium ferendum, vix reſponſurus, aliquando prodierit; cum in ultimo ejus capite prolixe evincere nitatur Autor, *neminem verum eſſe poſſe Jeſuitam*, & *tale mereri nomen*, *niſi Pontificis infallibilitatem* & *ſuperioritatem in Concilia tueatur*. Tandem cum in Gallicis quoque Congregationibus majorem concordiam & libertatem deſideret Abbas; interim tamen ad ſequiores, qui ex diſſimulatione metuendi ſint, effectus impediendos, & ad tuendam poſſeſſionem, ſententiam Parlamenti, & Epiſcoporum Pariſienſium vicinorumque, quid de Decreto hoc ſentiant, declarationem tantiſper ſufficere exiſtimet: concludit denique, a *Concilio Nationali*, qualia *Clodovæus*, *Carolus M.* & alii Regis Anteceſſores convocaverint, maximum emolumentum expectandum, ſed hoc tempore, quo ob privati interventum commodi provincialia ſolum Concilia incaſſum expetantur, vix ſperandum eſſe.

p. 59.
p. 60. 61.
p. 62.
p. 63.

MEMOIRES DE MATHEMATIQUE ET DE Phyſique, tirez des Regiſtres de l' Academie Royale des Sciences,

ſive,

Memorabilia Mathematico-Phyſica, deſumta ex Adverſariis Academiæ Scientiarum Regiæ.

Hagæ Comitum, apud Henr. van Bulderen, 1692. in 12. Pl. 1.

NOvam hic ſiſtimus Ephemeridum literariarum ſpeciem, obſervationibus mathematicis atque phyſicis publicandis deſtinatarum,

natarum, quas singulis posthac mensibus edere decrevit Regia, quæ Parisiis floret, Scientiarum Academia, memoratis maxime studiorum generibus excolendis dicata. Scilicet tametsi nobilissima ejus membra fere gravioribus & longioris temporis tractum exposcentibus operibus aut inventionibus insudent assidue: non ideo tamen omittunt in medium conferre jucundiora quoque meletemata, ad animi recreationem subinde facta, nec non desultorias velut observationes, quas aliud agentibus nonnunquam sponte offert occasio propitia: dum alius quidem jam insolitum aliquod in cœlo phænomenon detegit; alii novum quid in Geometricis invenire obtingit; alii Algebra propositionem suggerit curiosa subtilitate notabilem: alii denique in opticis, alii in mechanicis, chymicis, botanicis aliisque hujus ordinis artibus quidpiam haud vulgare eruunt. Hæc vero singula quotidie semet offerentia cum hactenus privatis modo Societatis suæ commentariis inserere contenti fuissent: nunc tandem multorum precibus inducti decreverunt orbi literario particulatim ea communicare, menstruo minimum intervallo, nisi quandoque largior talium subnata messis crebriores edere manipulos jusserit. Cum vero vel ipsa materiæ elegantia institutum hoc affatim curiosis commendet, non ingratum Lectori fore confidimus, si, uti ex aliis hujus generis scriptis hucusque facere consuevimus, ex hac quoque Sylloge unum alterumve memorandum excerpserimus subinde, Actisque nostris inseruerimus, in gratiam eorum maxime, quibus Gallica legere non vacat. Et quidem primitiarum instar nunc erit, quod in Tomo seu fasciculo I. die 31. Januarii anni currentis publicato, primum obtinet locum; nempe

DIVERSÆ MOTUS PERIODI IN JOVE PLANETA noviter observatæ, inde a Januario 1681 usque ad initium præsentis anni, per Dn. Cassinum.

HAudquaquam meræ curiositatis stimulus fuit, qui famosiores hujus seculi Astronomos permovit, ut tanto cum studio ad Jovem planetam observandum semet applicarent: quin potius eo maxime fine tale quid ab ipsis factitatum est, ut hoc pacto exactiori potirentur cognitione Longitudinum, unde scilicet Geo-

graphiæ

graphiæ pariter ac Navigationis perfectio pendet. Judicarunt enim, in promtu sic fore medium expeditum atque securum determinandis longitudinibus, siquidem in cœlo detegere semel liceret tale aliquod phænomenon, quod & motu satis veloci gauderet, & diversis Telluris in locis longissime a se invicem dissitis cerni posset, dum eodem momento ad idem aliquod punctum appelleret. Nimirum hoc supposito, ex comparatis inter semet observationum horis, eodem tempore, locis diversis & ab oriente versus occidentem distantibus, proclive cognitu fore, quanto locorum unus altero magis orientalis esset, utpote in quo consistit longitudinis differentia.

Et quotidiana quidem astrorum circa terram revolutio jam egregie apta huic usui fuisset; dummodo in cœlo ullum daretur punctum fixum, ad quod dum accederent hac sua revolutione astra, diversis e locis conspici posset.

Opus ergo fuit recurrere ad particularem Lunæ motum, qui etiam adinveniendis nonnullis longitudinibus haud inutiliter adhibitus est. Quotiescunque etenim ea patitur eclipsin, umbra Terræ tunc super Lunam conspicua, eodem tempore in eadem ejus disci regione cerni potest ab integro isto hemisphærio. Verum præterquam quod eclipses tales non satis frequenter fiunt, tam quoque difficile est, eas probe observare, ut non nisi paucorum locorum longitudines hoc pacto explorari contigerit, ubi nempe Astronomi adfuere satis habiles, satisque curiosi ad necessarias omnes præcautiones hisce observationibus adhibendas.

Non aliud interim adminiculum tutum suppetiit pro indagandis longitudinibus, ad initium usque præsentis seculi. Sed postea quam Telescopia adinventa fuere, quatuor illi pusilli planetæ, quos *Satellites Jovis* appellarunt, ejus nempe circa globum sese rotantes, detecti sunt: cumque observatum simul fuisset, motum horum asteriscorum satis esse celerem, periodum perbrevem, eclipsesque admodum frequentes: mox visum fuit, iis uti ad explorandas longitudines. At fere plus quam dimidium seculum effluxit, antequam propositum hoc executioni daretur; quod nempe anno demum 1668 prospere cœpit succedere, quando Dn. Cassinus in publicum edidit Ephemerides horum Satellitum, una cum methodo

eclipses

eclipses ipsorum per calculum definiendi. Ab hoc ergo tempore observationes ingenti numero habitæ sunt in Observatorio Parisiensi, ex composito respondentes cum iis, quas Astronomi Academiæ, Regis jussu hunc ipsum in finem ad omnes mundi oras ablegati, nec non alii Astronomi, quibuscum commercium literarium intercedebat, suscepere: atque harum observationum auxilio permagna errorum seges deprehensa est circa longitudines in Mappis Geographicis expressas, qui abhinc correcti fuere.

Cæterum idem Cassinus, postquam assidue perrexit exquirere cœlestes ejusmodi revolutiones eidem scopo inservientes, plures adhuc alias revelavit velociores brevioresque istorum Satellitum gyratione.

TAB. IX. Fig. 1. Nimirum anno 1665 maculam quandam in Jove conspicatus est, quæ sequenti anno apparere desiit: neque ulla in hoc planeta alias macula vel ante vel postea spectata fuit, quæ tanto tempore duraverit, totiesque, ut hæc, fuerit reversa. Plusculis etenim vicibus apparuit evanuitque ad Januarium usque anni 1691, ubi adhuc conspicuam se præbuit: quotiescunque vero rediit, eandem constanter figuram eundemque situm servavit. Ac deprehendit quidem Cassinus, ejus motus periodum esse novem horarum & 55 ad 56 min. dum scilicet novissime factæ observationes ipsum edocuere, periodum hanc uno circiter minuto breviorem esse, quando Jupiter in duodecennali sua revolutione Soli proximior, quam cum ab eo magis remotus existit.

Ab anno dein 1665 usque ad 1690 non nisi perraro aliæ in Jove maculæ apparuerunt, eæque præterea adeo confusæ, ac tam exiguæ durationis, ut difficile fuerit earum periodos præcise determinare. Verum mense Decembri 1690 Cassinus alterationis aliquid advertit in figura hujus planetæ, ejusque balteis seu fasciis, ac in ejus disco complures novas maculas reperit. Mox ergo ea de re in publicum edidit relationem, in qua per compendium recenset nova sua εὑρήματα, usumque commonstrat, quem inde capere liceat ad inveniendum longitudines: ibidem etiam explicat, (quantum quidem materiæ difficultas permittit,) undenam istæ apparentes balteorum, macularumque tam lucidarum quam obscurarum species provenire queant, Nimirum ut qualemcunque hujus rei ideam imprimat,

primat,

TAB. IX. ad A. 1692. pag. 360. sqq.

Fig. I. II Meridies III

Occidens III V VI Oriens

Septentrio

Fig. 7.

Q R B A A C T

D E X F

K V L M N N O H

Fig. 8.

T R C D S V

A B

K F G E H L β

O X

M P Q N

Fig. 9.

A F H I L E B C D

Fig. 10.

C P S R Q B N M

primat, asserit ea, quæ in Jove ſpectantur, ſimilitudine quadam reſpondere cum iis poſſe, quæ hic infra in terris contingunt.

Scilicet ſi quis deſuper e cœlo Terram certo in ſitu contueretur, tum Oceanus univerſam tellurem circumplectens eandem propemodum formam exhibiturus foret, uti magna illa faſcia meridionalis, quæ totum Jovis globum ambit: mare autem mediterraneum ſpecie quadantenus reſponderet interruptis iſtis faſciis in planeta hocce conſpicuis: reliqua vero maria alias efficerent grandiores maculas obſcuras mutationis expertes: porro continentes majoresque inſulæ apparituræ forent inſtar macularum lucidarum pariter perennantium: nives vero fulgores exhiberent per intervalla diſparentes; fluxus item ac refluxus Oceani, nec non contingentes quandoque largiores inundationes aliarum macularum, modo apparentium, modo evaneſcentium, larvam oſtenderent: Luna unum e Jovis ſatellitibus æmularetur: nubes denique noſtræ atmoſphæræ ſimilitudine reſponderent faſciis illis interruptis maculisque tranſeuntibus, quæ & magnitudine & figura ſubinde variant, motumque habent velocitatis ratione differentem.

Atque hæ quidem comparationes eorum, quæ in Jove cernuntur, cum his, quæ ſuper terram accidunt, neutiquam pro meris imaginationibus jucundioribus haberi debent: ſed temporis ſucceſſu fortean lucem fœnerare poterunt, ad naturam horum phænomenorum pernoſcendam. Etenim quemadmodum maxima pars mutationum in terris contingentium plerumque eveniunt cum quadam regularitatis ſpecie, adeoque, ſi terram de cœli fornice deſpicere daretur, reverti viderentur propemodum intra certa tempora revolutionis, quam Tellus circa Solem facit: eadem ratione oporteret, ut mutationes, quæ in Jovis globo conſpiciuntur (ſiquidem aliquam omnino analogiam haberent cum iis, quæ ſuper terram fiunt) redirent ſingulis quibusque revolutionibus, quas Jupiter duodenis annis circa Solem atque Terram abſolvit, aut ſaltem, ut recurrerent certis temporibus iſtius octoginta trium annorum periodi, intra quam idem Jovis poſitus reſpectu Solis circa eosdem Zodiaci gradus obtingit. Atque ſic exactius obſervato reditu Zonarum macularumque Jovialium, licebit aliquando clarius earum indolem cognoſcere, quæ hactenus quidem a nobis fere abſcondita eſt.

Cunctæ ergo mutationes istæ cum in Jove apparere perrexissent multa cum diversitate per novissimum annum 1691, Cassinus iis observandis jugiter invigilavit ea assiduitate, quam novitate sua hæcce phænomena merebantur. Verum cum hic non liceat sigillatim istas ejus observationes ordine percensere: contenti erimus data relatione succincta alterationum, quas ipse annotavit anno proxime præterlapso in fasciis æque ac maculis hujus planetæ.

Fig. 2. Scilicet latissima e tribus majoribus fasciis obscuris, quæque Jovis centro proxima est in latere Septentrionali, assidue semper conspicuam se exhibuit, non tamen absque quibusdam variationibus. Novissimo mense Octobri Cassinus in ea advertit duas maculas lucidas, totam ejus fere latitudinem occupantes: ac circa finem ejusdem mensis duas adhuc ibi observavit sibimet invicem oppositas, revolutionem suam intra spatium 9 hor. 51 min. absolventes. Animadvertit præterea, ipsam hancce fasciam in arctius sese contrahere, ac e diverso alias illas duas zonas, alteram meridionalem, alteram septentrionalem, inter quas ista interjacet, paulatim dilatari, ita quidem ut mense Decembri parum differentiæ fuerit inter trium harum fasciarum latitudinem. Quod si ergo analogia statuenda est majuscularum harum fasciarum cum nostris Maribus, quibus nempe comparari quodammodo possunt, dicendum esset, mediam illam fasciam exonerasse semet pro parte in duas reliquas: quemadmodum & reapse inter fascias has veluti communicationis vestigia cernere licuit.

Fig. 3. 4. & 6. Porro magna zona meridionalis, nec non septentrionalis, non semper integræ comparuerunt primis mensibus dicti anni 1691, sed interruptiones subinde in iis observatæ fuere, earumque termini visi sunt promovere a parte orientali Jovialis disci versus occidentalem. Et Cassinus inita temporis mensura, quo extremitas zonæ meridionalis revolveretur ad Jovis meditullium, nec non aliquot ejusmodi revolutionibus inter se comparatis, expertus fuit, singulas constare 9 horis ac 55 $\frac{2}{3}$ min. Parum ergo differentiæ est inter periodum hujus fasciæ & antiquioris illius maculæ, quæ toties apparuit evanuitque inde ab anno 1665: ac generaliter fasciæ visæ sunt revolutiones suas perficere intra idem tempus, quo maculæ ipsis adhærentes suum absolverunt gyrum.

Mense

Menſe Octobri nuperrimo certis temporibus in Jovis globo conſpicuæ fuerunt vel ſeptem aut octo zonæ obſcuræ admodum inter ſe mutuo propinquæ, & pleræque a latere meridionali. Quo vero mente concipere quis poſſit, qua ratione hæ zonæ formentur, imaginari juxta Caſſini meditationem licebit, Jovis globum circum circa excavatum eſſe ſtriis parallelis, ad inſtar ſulcorum in ſphæra rudiuſculo tantum torno elaborata, darique materiam quandam fluidam, quæ in ſulcos iſtos ſemet infundat: hoc etenim ſuppoſito fiet, ut materia liquida, dum ab oriente verſus occidentem ſemet expandit, non abſimilem obſcurarum faſciarum ſpeciem efformet.

Porro motus extremitatis occidentalis majorum faſciarum interruptarum, dum fertur a parte Jovis orientali ad occidentalem, multo velocior apparet, quam integra ipſarum revolutionis periodus: ideo fortaſſis quia non ſatis bene diſtinguere licet intervalla, quæ ſunt inter extremitatem harum zonarum & diſci Jovialis marginem: aut quia congruenter ideæ modo de hiſce faſciis datæ, materiæ liquidæ in canalibus, quos in Jovis globo dicto modo imaginari licet, fluentes, dum Soli exponuntur (uti quidem tum contingit) a calore Solari rareſiunt & extenduntur.

Verum plus adhuc mutationis apparuit in maculis Jovis, quam in ejus faſciis. Nempe nova illa macula, quæ conſpici cœpit die 5 Decembris anni 1690 in ſpatio lucido inter faſciam latam medianam & zonam meridionalem centro proximam, poſtquam aliquoties figuram ſuam variavit, tandem die 23 ejuſdem menſis deprehenſa eſt in tres divulſa maculas, quarum media revolutionem ſuam peregit intra 9 horas & 51 minuta, perinde ac integra macula fecerat, priuſquam ita divideretur. Hæ vero tres maculæ perrexerunt comparere in eodem Jovis parallelo menſe adhuc Januario & Februario anni noviſſimi 1691: idque, unde judicare licuit, quod unæ ac eædem jugiter maculæ eſſent, hoc fuit, quod medianæ maculæ periodus ſemper deprehenſa eſt conſtare 9 horis & 51 minutis per pluſculas revolutiones.

In hemiſphærio ei oppoſito, in quo tergemina hæcce macula extitit, aliam quandam menſe Januario 1691 novam maculam formari contigit, in ſpatio lucido inter duas illas majores faſcias obſcuras centro proximas. Et Caſſinus comparatis inter ſe 95 ipſa-

 rum

rum revolutionibus, expertus est, quamlibet periodum esse 9 horarum & 51 min. Eodem mense Januario anni novissimi duas adhuc annotavit maculas situ inter se vicinas, fasciis obscuris centro proximis contiguas. Omnino autem similes fuerunt illis, quas in eodem positu observaverat die 13 Decembris 1690, quibusque in relatione tum typis mandata *Gemellarum* nomen indiderat. Supponens itaque illas esse easdem, plures ipsarum revolutiones inter se contulit, deprehenditque unamquamlibet constare 9 horis & 53 min.

Fig. 5.

Ulterius annotavit, certas maculas ab initio rotundas paulatim elongatas fuisse secundum directionem fasciarum. Hujusmodi quatuor jam observavit inde a mense Februario anni novissimi ad illud usque tempus, quo Jupiter Soli tam propinquus factus est, ut eas distinguere amplius non licuerit: cumque post Jovis egressum ex radiis Solaribus iis invigilare pergeret, eas quidem non amplius conspicatus est, alias tamen novas annotavit.

Ac hodienum earum nonnullæ sunt conspicuæ, prope Jovis centrum transeuntes, motumque antiquis velociorem habentes, dum periodus earum modo 9 horis & 50 minutis absolvitur. Atque in genere maculæ cunctæ, quæ propius centrum Jovis apparens transeunt, motu celeriore pollent, quam illæ, quæ remotiori intervallo illud prætervehuntur. Neque putandum est, velocitatis harum macularum inæqualitatem dependere ab inæqualitate ipsarum distantiæ respectu centri Jovis e terra visi: quin potius deducenda est ab inæquali earum distantia intuitu ejusdem centri a Sole collustrati, qui nempe aliquid forsitan confert ad motum citatiorem conciliandum iis maculis, quæ ipsi magis expositæ sunt. Nimirum centrum Jovis a Sole spectatum nobis hic inferius modo comparet super linea recta, non nisi perparum a fasciis Jovis declinante, ac per ejus centrum e terris visum transeunte; modo super ellipsi quadam fasciis propemodum parallela & valde angusta, cujus distantia a centro Jovis e terris spectato pene imperceptibilis est. Præterea hæ ipsæ Jovis maculæ, quæ motum cæteris velociorem habent, valde etiam propinquæ sunt ejus æquinoctiali, quæ fasciis parallela est: atque sic insistendo analogiæ, quam zonæ istæ cum nostris maribus habere videntur, comparari motio harum macula-

cula-

cularum posset cum *Currentibus* illis, circa Telluris æquinoctialem obviis.

Antiqua illa macula inde ab anno 1665 animadversa, necnon novæ istæ, quæ sub finem demum anni 1690 & initium 1691 comparuere, in hemisphærio Jovis australi extiterunt, ubi hiemem, quæ ibi locorum sex annos nostrates durat, impræsentiarum regnare oportet. Reliquæ vero maculæ, quæ sub exitum anni proximi fuerunt conspicuæ, & hujus ipsius anni circa exordium visui adhuc expositæ sunt, in æquinoctiali hujus planetæ hærent.

Denique notandum est, nullo adhuc tempore tantum novarum macularum numerum in Jovis globo apparuisse, quam a mense Septembri 1690, atque tunc Jovem non modo extitisse in suo perihelio (hoc est, Soli tam propinquum, quam fieri maxime potest per unam suarum revolutionum seu annorum, quorum quilibet duodenos nostrorum complectitur) sed & non procul a sua erga Solem oppositione fuisse. Tempore aliarum Jovis reversionum ad suum perihelium, non nisi post duodecim annos nostrates redeunte, Cassinus alterationes quidem advertit in fasciis, macularum vero nec tantum numerum, neque tam insignem diversitatem: ideo forsitan, quia tum non ita distincte cernere licuit, quid rerum in Jovis globo fieret, dum hic suæ ad Solem oppositioni non ita propinquus, & consequenter magis a Tellure remotus extitit. Expectare ergo oportebit similem Jovis oppositionem erga Solem ad experiendum, num maculæ tam numerosæ tamque differentes tunc denuo sint comparituræ. Verum ista quidem observatio nostris demum nepotibus reservata est: dum Jovis oppositio erga Solem in eodem Zodiaci gradu non nisi singulis 83 annis revertitur.

DE ACTIONE AQVÆ ERGA FVNDVM VASIS in inferiori parte latioris, quam in superiori; Meletema Domini Varignoni.

Translatum ex iisdem Memorabilibus Mathem. Phys. Parisiens. Tom I. pag. 18. seqq.

Quæstio hic est de famoso satis paradoxo, quodque plurimæ inter eruditos contentioni ansam dedit. Scilicet si aqua

impleantur duo tubi ejusdem altitudinis ejusdemque basis, quorum unus æqualem ubique servet amplitudinem, alter inferius latior sit, quam supra; fiet ut pauca illa aqua in secundo hocce tubo contenta, pondus æque magnum sustineat, ac omnis aqua in primo illo inclusa. Exempli gratia, si prior tubus capiat ducentas aquæ libras, & posterior non nisi viginti ejus libras contineat: viginti hæ posterioris libræ sustinebunt pondus æquale illi, quod ducentæ prioris libræ sustinent. Attamen hoc ita non evenit, nisi quamdiu aqua in utroque tubo comprehensa manet liquida. Quod si enim hanc congelari contingat, tum ducentæ prioris tubi libræ longe majus utique pondus ferent, quam vicenæ secundi libræ, ut maxime glacies a tubis, quibus inest, separata & laxata fuerit.

Ac de facti quidem hujus veritate omnino constat, neque post tot experimenta ea de re habita dubitare amplius fas est: super modo tamen explicandi, qualiter hoc fiat, nequaquam convenit. Alii quippe asserunt, viginti aquæ libras intra tubum inæqualis latitudinis, quamdiu illa maneat liquida, realiter fundum æque premere & gravare, atque ducentæ libræ alias facerent. Alii vicissim concedere nolunt, quod fundus reipsa omne istud onus portet: quin potius adstruunt, latera tubi inæquali latitudine præditi, dum sua constrictione aquam impediant, ne adscendat, socias quasi manus ad sustinendum pondus conferre; ita quidem ut fundus hujus tubi non nisi parte oneris gravetur, ejus vero residuum latera supportent. Plurimi egregii mathematici priorem sententiam amplectuntur: sed & alii valde celebres posteriori subscribunt. Varignonus hic priorum partibus accedit, quorum ad opinionem probandam sequenti modo ratiocinatur.

TAB. IX. Fig. 7. Sit tubus $KBCH$ latior circa suam basin HK, quam omni alia sui parte. Ex marginibus superioribus ac diametraliter oppositis C & B hujus tubi, demittantur ad fundum HK duæ perpendiculares BM, & CO: atque KM portio baseos dividatur in partes æquales aut minores dimidio MO, ac tali in numero, qui semper æqualis sit summæ terminorum progressionis duplæ, quæ inceperit ab unitate v. g. in 3, in 7, in 15, in 31, in 63, &c. Nempe KM dispescatur, si ita placet, in tres partes KV, VL, LM; sumtisque MN & ON æqualibus unicuique harum partium, fiant KQ, LR, AN & TH parallelæ & æquales ipsis BM vel CO.

His

His ita factis, habebitur columna aquæ *BN*, quæ libramentum exercebit super fulcro *M* contra columnam *EM*, retentam per marginem *ED*, perinde ac faceret pondus *Z* super bilance *EX*, cujus hypomochlium esset in *Y*, cujusque extremitas *E* retinetur per marginem *KED* hujus tubi. Quia igitur onus fulcimenti *Y* tum duplum foret ponderis *Z*, eo quod brachia vectis *EX* sunt æqualia, aut saltem parum abest, quin pro talibus haberi queant: hinc punctum *M* aut portio *LN* fundi *KN* non potest non hoc in casu gravari duplo columnæ *BN*: hoc est, perinde ac si *RN* foret columna integra e liquido constans, quæ fundum hunc premeret. Considerando itaque *ANLED* quasi talem columnam, pari modo deprehendetur, quod dum aqua hæc libramen exerit super fulcimento *N* erga aquam *KEL*, retentam per marginem *KE*, fundum *KN* oporteat premi ob omni hac aqua *ANKDB*, haud secus ac si ei incumberet columna æqualis *QN*. Per eandem rationem evidens fiet, quod aqua *ANHFC* pariter gravet fundum *KH*, atque faceret aquæ columna æqualis *NT*. Unde jam manifestum est, quod tota aqua tubi *BDKHFC* premere debeat fundum *KH* eadem præcise vi, qua alioqui gravaretur per columnam quandam *QKHT* paris altitudinis & latitudine ubique æqualis basi *HK*.

Exinde porro cognitu facile est, quare non amplius idem accidat, dum aqua glaciata est. Nimirum si consideretur, quod fulcimentum *Y* bilancis, qua suspenditur pondus *Z*, ideo solum duplo ejus ponderis gravatur, quia renixus marginis *DEK* in illud fulcimentum exercet functionem potentiæ cujusdam, quæ ponderi illi æqualis illud in æquilibrio teneret: quodque margo ille nullam omnino resistentiam ponderi huic facturus esset, nec ullam impressionem in hypomochlium *Y*, si foret absque actione vectis, quæ pondere hoc super hypomochlio isto fieri fingitur: hac, inquam, consideratione facta, patebit insimul, quod aqua *DMCE*, quam margo *ED* tubi in æquilibrio continet contra integram columnam *ANMB* quasi super quodam fulcimento *M*, neutiquam gravatura foret amplius hypomochlium isthoc, fundumve *LN* (uti quidem apparet eam facere oportere columna hac) duplo ejusdem ipsius columnæ *ANMB*, sin absque tali actione vectis esset, quam aquæ liquiditas ei permittit. At vero evidens est, quod, dum aqua

hæc

hæc glacie constricta torpet, vectis agitatio ibidem ulterius fieri nequit, quodque, dum aqua hæc glaciata non amplius deorsum tendit, nisi ut corpus durum, margines *DEKHF* tubi *BDEKHFC* non inserviunt porro ad eam deorsum repellendam, neque per consequens ad fundum prægravandum, uti quidem eos facere paulo supra vidimus, dum aqua erat liquida. Non est proinde, ut quispiam miretur, cur aqua hæc glaciata, quamvis a tubo relaxata, haud amplius fundum oneret, nisi pro valore gravitatis suæ particularis, neutiquam vero pondere integræ cujuspiam columnæ aqueæ, ejusdem cum tubo hoc altitudinis ac amplitudine per omnia æqualis ejus basi *HK*, prout modo potuit contingere, quamdiu aqua hæc liquida extitit.

Tanto magis vero genuinam hanc explicationem esse apparet, quod eam sequendo, corporibus solidis præstare quid licet ei simile, quod hic liquida faciunt: exempli causa, si globulos in æquilibrio sic ponamus, ut nitantur instar aquæ, versus crepidines baseos tubi cujusdam inferius latioris, quam supra, ea quidem ratione ut globuli tubum hunc implentes omnes velut in eodem plano sint. E quo ipso etiam patescet, quod si eadem res non amplius in aqua glaciata fit, id unice ab eo pendeat, quod illa in tali statu esse desierit, ubi vectis motionem habere valeat.

Sit ergo tubus *CDEF*, in quo globuli *A* & *B* sustineantur super extremitatibus *A* & *B* vectium *FA* & *EB* divisorum in bina brachia æqualia ope suorum fulcrorum *Y* & *Z*. Facta jam *ef* Tangente globorum *A* & *B*, vectes *FA* & *BE* hinc & inde prolongentur, ita quidem ut *Ge* & *He* adhuc dividantur in duas partes æquales per fulcra *Y* & *Z*. Porro per puncta *G* & *H* ducantur *RP* & *SQ* parallelæ ad *ef*, in quibus statuantur fulcra *P* & *Q*, quæ sustineant & in brachia æqualia dividant vectes *KY* & *LZ*, qui in extremitatibus suis supportent fulcra *Y* & *Z* priorum istorum vectium. Prolongatis quoque ex utraque parte postremis hisce vectibus, ita ut *OF* & *XF* adhuc dividantur in duas partes æquales per novissima hæc fulcra *P* & *Q*, ducantur per puncta *O* & *X* lineæ *TM* & *VN* parallelæ respectu *ef*, quæ occurrant *PQ* in *M* & in *N*.

Hisce suppositis, si tubo *CDEF* aptetur basis, quæ transeat per puncta

puncta *E, L, N, M, K, F*, hoc est contra quam nitentes extremitates *E, L, K, F* vectium *B E, Z L, K Y, A F*, retineantur, ejusque fundus sit *M N* cui insistant fulcra *P* & *Q*: tum *fundus hicce tantundem gravabitur ab ea globulorum quantitate, quæ inest tubo C D E F, quantum alias ab omni sphærularum vi, quam capere posset tubus T π β V, sive (consideratis P, Y, Z, Q, fulcris, tanquam indefinite inferioribus) T M N U, ejusdem altitudinis cum C D E F & ejusdem ubique diametri cum fundo M N.*

Nimirum uti vectis *F A* dividitur in duo brachia æqualia per fulcrum *Y*, sic basis tubi æquilibrium faciens contra sphærulas *A* retinendo extremitatem *F* hujus vectis defungitur officio alicujus potentiæ æqualis pondere harum sphærularum. Hoc itaque casu fulcrum *Y* oneratum semet sentit duplo harum sphærularum, hoc est perinde ac si una cum globulis *A* portaret adhuc consimilem columnam, quæ foret in spatio *C G*. Oneratio itaque fulcri *Y* hic adæquat eam globulorum quantitatem, quam capere posset spatium *R E*. Pari modo liquebit, quod onus incumbens fulcro *Z* æquale est ei, quod haberent sphærulæ *B*, quotquot intra spatium *Se* continerentur. Onus ergo duorum fulcrorum *Y* & *Z* una sumtorum æquale est ponderi tot sphærularum similium, quot caperentur integro spatio *R G H S*.

Per ratiocinationem omnino similem patescet, quod fulcrum *P* vectis *K Y* portet duplum oneris fulcri *Y*: hoc est, pondus tanti numeri globorum *A*, quem complecti valeret spatium *Te*. Ex eadem causa onus fulcri *Q* adæquat pondus globulorum *B*, quotquot intra spatium *Ve* caperentur. Itaque fulcra *P* & *Q* junctim sustinent pondus tot globorum, consimilium illis *A* & *B*, quot comprehenderentur in toto illo spatio *T π β V*. Ergo fundus *M N*, portans nempe fulcra *P* & *Q*, sustinet etiam onus tantæ globulorum talismodi quantitatis, quantam admitteret totum spatium *T π β V*, hoc est, tubus diametri per omnia æqualis diametro baseos *M N*, & altitudinis *π T*, qualis est tubi *M K F C D E L N*, subtracta altitudine fulcrorum *P, Y, C, Q*. Quoniam vero altitudo horum fulcrorum tam exigua esse poterit, ac libitum erit, hinc dicere licebit, fundum *M N* tum pariter oneratum fore a globulis, quotquot intra tubum *C D E F* continentur, atque gravaretur ab omni globulorum agmine, quantum

admitteret tubus *TMNV* ejusdem cum illo altitudinis, & eandem ubique cum fundo *MN* diametrum habens. *Quod erat demonstrandum.*

ÆNIGMATIS FLORENTINI SOLVTIONES varie infinitæ, per I. B.

Videantur Acta proximi mensis Junii pag. 274 & sequ.

TAB. IX. Fig. 9. ESto (*Fig. 9.*) ABC quarta pars superficiei hemisphæricæ, terminata quadrantibus verticalibus AB, AC, & horizontali BC: quo posito,

Primo, sumatur ubivis in quadrante punctum F, per quod transeat circulus major FC, e quo abscindatur arcus FE = arcui BF; eritque punctum E in quæsito margine fenestræ BEC: hoc est, si concipiatur Testudo ad instar superficiei Globi Terrestris, in qua C polus, BA æquator, BC primus meridianus, ac jungantur omnia loca (quorum eadem longitudo est & latitudo) curva BEC, repræsentabit hæc curva fenestræ desideratæ marginem; quippe Testudinis superficies ABECA, quæ relinquitur detracta fenestræ area BECDB, æqualis quadrato radii, ac proinde tota Testudo quadrato diametri sphæræ.

Secundo: Etiamsi arcus FH abscindatur minor arcu BF, dummodo sinus horum arcuum proportionales sint, nascetur semper superficies ABHIA quadrabilis, utpote eandem rationem obtinens ad quadratum radii sphæræ, quam sinus arcus FH habet ad sinum BF.

Tertio: Quinetiam si ipsi arcus FH, FB, proportionales fuerint, evadet superficies ABHIA quadrabilis, quippe quæ ad rectangulum sub radio sphæræ & sinu verso illius arcus (qui ad quadrantem est, ut arcus FH ad FB) vicissim eam rationem habet, quam FB ad FH.

Quarto: Sit punctum D, sumtum ubivis in quadrante horizontali BC, per quod transeat quadrans verticalis AD, ac intelligatur diametro basis hemisphærii BCM seorsim positæ (*Fig. 10.*) insistere figura quævis rectilinea, aut curvilinea quadrabilis BQM; tum sumatur arcus BP duplus arcus BD, inque centrum N agatur

Fig. 10.

recta

recta P N, secans perimetrum insistentis figuræ in Q. Dico, si facta CS tertia proportionali ad PN & QN, ductaque SR parallela ipsi BM, abscindatur (*Fig. 9.*) arcus AL = arcui intercepto CR, fore punctum L in curva quadam BLC, quæ terminet superficiem ABLCA æqualem figuræ quadrabili BQM.

Quinto: Cæteris positis, ut prius, si BCMQB fingatur Lunula Hippocratis, non superficies quidem ABLCA, sed ipsa fenestræ area BLCDB Tetragonismi capax erit, utpote æqualis dictæ Lunulæ.

PRODROMUS AD REFUTATIONEM ALCORANI, auctore P. Ludovico Marraccio. Pars II. III. & IV.

Romæ typis Congr. de Propag. Fide, 1691 in 8.

Partes hæ tres posteriores constant Alphabetis 5 & plagulis 4.

DE parte prima doctissimi hujus Operis proximo mense Julio pag. 329 & sqq. diximus. Nunc tres reliquas perlustrabimus. PARTE nimirum SECUNDA Mahumeti miracula examinantur. Postquam enim Clarissimus Auctor de prodigiis generatim, quæ necessaria religioni conservandæ putat; etiam de Christi miraculis ex Mahumetanorum confessione prolocutus fuerat, Capite III. quæstionem movet, utrum Mahumetus aliquod miraculum ad sectam suam comprobandam effecerit, quod ex ipso Alcorano negari posse ostendit. Sura enim III. v. 182 Judæos, & Sura VI. v. 7. 33. 35 X. 99. & XIII, 8 28. 31. Meccanos Mahumeto defectum miraculorum objicere, ideoque noluisse doctrinæ ejus fidem habere: & qui habuerant, defecisse postea, quod confirmationem ejus, quam exspectarant, non vidissent. Quibus gemella ex aliis etiam Alcorani locis ibidem producuntur, quæ evincant, nulla Mahumetum miracula fecisse, nec Deum, ut faceret, voluisse. Quæ sic diffuse Noster tractaverat, in summam tandem a pag. 64 redigit, argumenta recensendo, quibus Mahumeto miracula in Alcorano denegentur. Primum est, quia fides sit liberum donum Dei, nec miracula quicquam conducant ad id, quod pendeat a liberali Dei

voluntate. Secundum, quia Moses, Prophetæ, & Christus satis miraculorum edidissent, quæ Meccanis cæterisque infidelibus ad credendum sufficere deberent. Tertium, quia, si signa ipse edidisset, fuissent sine utilitate, cum magna ipsorum infidelium pernicie. Quartum, quia ipse non missus esset, ut miracula faceret, sed ut fidelibus Paradisi felicitatem annunciaret: infidelibus Gehennæ supplicia comminaretur. Quamvis vero hæc ita sese habent, & ex Alcorano probari possunt: tamen Mahumetani ex eodem Alcorano miracula Prophetæ sui ostendere conantur, ut ex Sura II. v. 98 *Demisimus ad te signa manifesta*: & Sura XXXVII. 12 *cum viderint aliquod signum, illudent*: & Sura LIV. v. 1 *Appropinquavit hora & scissa est Luna*, & quæ alia ineptiora passim proferunt. Respondet autem clarissimus Auctor noster ad primum & secundum, آيات *Signa* in his non esse prodigia, sed versus vel minores sectiones Alcorani, ut in prolegomenis Partis I. declaratum fuit. Ad tertium, non de Mahumeti, sed per Enallagen de extremi judicii tempore sermonem esse, sub quod Lunam cum cæteris sideribus in principia sua dissolvendam esse, ex Christianorum doctrina Mahumetus acceperit. Addit Cap. IV, si vel maxime portentum hujusmodi Mahometus suis visendum obtulisset, non tamen verum illo miraculum evinci, quum veneficis nihil frequentius fuerit, quam præstigias in Luna ostentare, quod vel Maronis versu constare possit,

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,

cui Carmina nihil aliud sint, quam incantationes veneficarum. Plura ibidem referuntur inepte conficta miracula, e quibus duo tantum, quæ in præcipuis Moslemi ponunt, repetendo memoramus. Alterum est de Mahumeti nocturno in Paradisum itinere: alterum de prælio Bedrensi (sic a loco dicitur inter Meccam & Mediram sito) quod apud Mahumetanos famosum est, & in admirandis hujus Pseudoprophetæ censetur. Prius in libro Sonna, quem æque ac Alcoranum venerantur, ejusque interpretamentis ita fingitur, quasi noctu Mahumetus jumento Alborac, (de quo mira traduntur) duce Gabriele, a templo Meccano vectus sit ad templum Hierosolymitanum, indeque ad cœlum Lunæ, ubi ab Adamo exceptus fuerit, atque ita in singulos cœlos, in quorum alio Johannem & Jesum; in alio Josephum; in quarto Enochum; in quinto Aaronem; in sexto Mosem;

Mosem; in ultimo Abrahamum invenerit. Eodem cursu fingitur translatus in Paradisum esse, & ad ignem Gehennæ. Sed quis non sentit, aut mentientis hominis figmenta esse, aut somnia delirantis, quæ vel ex solo templo Hierosolymitano patent, quod fingitur ingressus fuisse Mahumetus, quum illis temporibus inde usque a Titi eversione nullum exstiterit. Posterius prodigium, Bedrense bellum, indignum est illo nomine, nec quicquam prodigiosum in eo accidit. Fatentur enim, hostium septuaginta tantum cæsos, Mahumetanorum quatuordecim; quanquam his primum mille Angelos Deus, deinde tria millia, iterum quinque millia auxilio misisset. Exigua sane strages, nec tam numeroso præsidio digna, quum constet, vel unum Angelum in hostium castris CLXXXV millia alibi interfecisse. Caput V. miracula prophetiæ seu prædictionis futurorum, quæ Mahumeto tribuuntur, examinat: cujus generis multa ex Alcorano coacervantur. v. gr. ex Sura XXX. v. 1 victos Romanos esse in terra propinqua, & intra paucos annos victuros esse. Ex Sura XXIV. 53, XXVIII. 31 incrementum suæ religionis prædixisse. Quibus adduntur, quæ de Judæorum diminutione, Christianorum autem augendis rebus vaticinatus fuerit. Ad primum a Nostro respondetur, potuisse etiam sine divino Spiritu præcognosci, Romanos, potentem populum, non quieturos esse, nisi cladem, quam acceperant, in hostibus ulti fuissent. Neque secundum divinatione indigere, quia ejusmodi doctrinam Mahumetus evulgavit, quam, ob laxitatem ejus & libertatem, præscire potuit permultos amplexuros esse, præsertim quod ex Judaismo & Christianismo admiscuit, quæ speciem veritatis haberent. Tertium non futurorum prædictionem tenere, sed repetitionem præteritorum: qui enim per sexcentos annos Judæorum Christianorumque status fuerat, commemorare; ex quo non difficile id colligendum erat, non fore rursus, ut Judæi invalescerent. Quod si etiam aliquid esset, quod speciem alicujus prophetiæ habere posset, id vero ex naturalibus caussis vel ex moribus hominum, vel aliunde præsciri a dæmonibus credibile esse, qui inspirare suis possunt, atque ita falsis vaticinationibus illudere. Addit Clarissimus Auctor, apud gentiles scriptores reperiri, quæ similiora veræ prædictioni videantur, quam illa, quæ ex Alcorano a Mahumetanis proferuntur.

Qua de causa ad Homerum, Virgilium, & Senecam provocat, quorum iste Iliad. Y. v. 302 seqq. de Æneidarum Romano imperio; ille Ecloga IV. de Christi nativitate; hic in Medea, actu II. extremo, de novi Orbis inventione vaticinatus videatur. Cap. VI. & VII ineptiora Mahumeti vaticinia proponuntur, quæ extra Alcoranum per traditiones propagata fuerint, quibus noster Auctor generatim pag. 301 respondet, non illa Mahumeti esse, qui in Alcorano negaverit, se scire, quid de se aut de suis futurum esset; sed enarrationes rerum, quas posteriores Mahumetani evenisse viderant, Mahumeto, tanquam vati, mendaciter imputatas. Cap. VIII. rationes inducuntur & argumentationes, quibus miracula Mahumeti sectatores ejus stabilire conantur, sed non minus illæ futiles atque vanæ sunt, quam ipsa miracula istius fuerunt: quibus Cap. IX. respondetur, vel ideo suspecta, immo falsa esse, quod non ex Alcorano, ubi cuncta Mahometi magnifice extollantur, sed ex incerta traditione producantur, in qua ipsi Mahumetani mirabiliter dissentiant, & singuli fere alio atque alio modo enarrent. Et si etiam non omnia conficta fuerunt, illa Cap. X. cum Ethnicorum prodigiis comparantur, quæ ex Livio, Valerio Maximo, Plutarcho & aliis scriptoribus innotuere, procul dubio Diaboli fraude, si fuerunt, ita composita, ut incautis hominibus miranda & inusitata apparerent. Et hactenus de Mahumeti miraculis: sequitur Capite XI ipsius Alcorani miraculum, quod omnibus cæteris Mahumetani anteponunt. Id quadruplex faciunt, I. nihil simile scribi posse: II. Mahumetum idiotam tam doctum opus edidisse: III. singularem in singulis verbis elegantiam inesse: IV. res continere sapientiæ plenissimas. Ad primum respondetur, nihil esse, quod Meccani, quibus illud objectum fuit, similem librum componere non ausi sint, quum ex eo non sequatur, quod alii etiam non potuerint: nec aliquid exinde probari, si vel maxime vera illa difficultas esset. Nam neque Homeri opus, aut Pindari, aut Aristotelis quemquam æmulari facile aut exæquare posse, quorum scriptis tamen propterea nulla divinitas vindicetur. Ad secundum responsum fuit Parte I, non solius Mahumeti, sed monachi adjutoris, vel plurium, Alcoranum esse, & ipsos sibi Mahumetanos contradicere, dum Mahumetum modo rudem & idiotam dicunt, modo sagacissimum & sapientissimum prædi-

prædicant. Contra tertium argumentum, negatur illa singularis elegantia, quæ exemplo ex *Sura Solis* refutatur, quod Arabice tam propriis, quam Latinis characteribus Auctor proponit, etiam versione Latina explicat. Quarto opponitur, nugis & Talmudicis fabulis Alcoranum refertum esse, & si quæ moralia præcepta contineat, non tamen illa comparanda esse cum sacris nostris Scripturis, & ne quidem cum iis, quæ Seneca, Epictetus, aut Plato, ac similes reliquerunt. Quæ de religione in Alcorano tractantur; aut falsa esse ostenduntur & fabulis depravata; aut, si quæ vera in illis supersint, ex Christianorum libris compilata. Claudit Auctor hoc Caput ineluctabili, ut vocat, argumento. Impossibile est, inquit, " Deum concurrere veris miraculis ad confirmandam falsam religio-" nem: ergo impossibile est, Mahumetum miracula vera fecisse. " Nam quum Deus Christianam religionem non solum Christi, sed " etiam Apostolorum & aliorum sanctorum miraculis, quæ Mosle-" mi ipsi & Alcoranus vera fuisse fatentur, confirmaverit; necessario" fatendum est, Christianam religionem bonam esse & veram. Ergo" impossibile est, Deum per vera miracula Mahumetanicam sectam," quæ Christianæ fere ex diametro opponitur, approbasse. " Capite XII Auctor quæstionem tractat, an post jam fundatam religionem miracula ad eam conservandam requirantur? ubi negatis, ut par est, Dervisiorum, qui monachi sunt Mahumetani, falso jactatis miraculis, causæ professionis suæ inservit, magnopere extollens Romanæ Ecclesiæ admiranda, quæ in Appendice nominatim laudat, ut ædem Deiparæ Lauretanam; S. Thomæ Malipuritanam in India crucem: ossa S. Nicolai Myrensis, liquorem Barii in Apulia sudantia: brachia S. Nicolai Tolentinatis, e quibus copiosus cruor emanet: & sanguinem S. Januarii Neapolitani.

PARS III. Christianæ Religionis dogmata contra Mahumeti & asseclarum objectiones tuetur, quorum communis criminatio est, Christianos veram religionem, a Christo & Apostolis institutam, sub illud tempus, quo Mahumet ortus est, deseruisse vel corrupisse, quam Dei jussu Mahumetus in integrum restituerit. Capite II. summatim calumniæ recensentur, quibus mutatam a nostris religionem probare conantur. Sunt autem partim superiori Volumine confutatæ, ut Scripturæ in iis locis, quæ de Mahumeto habuerint,

rint,

rint, depravatio; quædam non quosvis Christianos, sed Pontificios stringunt, ut sunt cultus imaginum, nec non Pontificis & monachorum prope divina adoratio. Reliquæ, & majoris momenti, contra mysterium S. Trinitatis, Deitatem Christi, ac Passionem ejusdem diriguntur. De Trinitate Clarissimus Auctor respondet Capite V, non tam illam in Alcorano Sura IV. v. 170 improbari, quam Collyridianorum in Arabia hæresin, (cujus & Epiphanius meminit) qui Deum, Christum, & Mariam pari cultu prosecuti sint. Veram autem de S. Trinitate doctrinam non posse a Mahumetanis, nisi suis placitis contradixerint, in dubium vocari, quia ab initio in ea religione obtinuerit, quam ipsi ante Mahumetum sinceram fuisse confiteantur. Et postquam VI. Capite, occasione primi argumenti, quod objiciunt, in solis Matthæi ultimis verbis *(baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.)* quæ prave illi interpretantur, nostram fidem inniti; tam ex Veteri, quam Novo Testamento mysterium hoc dilucide probasset, Capite VII & sequentibus argumenta Mahumetanorum profligat, quorum quædam Personas & Attributa confundunt, nec inter Sapientiam ac Vitam, ut Attributa sunt, ac Personam interdum significant, satis distinguunt: quædam ex ignorantia peccant, quasi distinctam ac separatam cuilibet Personæ Essentiam tribuamus. Capite IX & X. ex Rabbinis antiquis, & ipsis Mahumetanis profert, quæ ad S. Trinitatis probabilitatem aliquid conferre putantur. Cap. XI. XII. XIII. & XIV diluuntur, quæ contra Deitatem Christi Mahumetani opponunt, pleraque ita perturbata atque confusa, ut distinctione inter Christum tanquam Deum & tanquam hominem facile elidantur. Postea Cap. XV. & XVI nostra argumenta pro Christi Deitate copiose producuntur, & perspicue illustrantur. Quibus subjiciuntur Cap. XVII & XVIII, quæ ex antiquis Hebræis, & ipsis Mahumetanis pro Christi veritate per consequentiam probabiliter afferri possunt. Et XIX Capite Mahumetanorum error, quo negant, Christum nostrum supplicium crucis subiisse, ex eo refellitur, quod Evangelia, quorum veritatem ipsi agnoscunt, identidem reclament, & ne levissimam quidem suspicionem suppositi hominis, qui pro Christo crucifixus sit, relinquant. Adjicitur universæ Ecclesiæ, exceptis tantummodo Manichæis; & Judæorum, & Gentilium quoque, ut Taciti, de vero Christi supplicio consen-

consensus; quod Capite XX ex variis Prophetarum vaticiniis confirmatur. Capite XXI de Pontificis Romani, & hujus Monachorum honore respondetur, illum humanum ac hieropoliticum, non divinum esse: & Cap. XXII de Imaginibus, non idola esse, neque ut Deum coli, sed modo in Romana Ecclesia usitato, qui ibidem explicatur. Sub finem Capitis adjungit Auctor, quod miraculi loco habendum putat, quum Mahumetani adeo ab imaginibus abhorreant, retinere tamen Constantinopoli in templo S. Sophiæ tres imagines Christi Domini, tres Deiparæ Virginis, & unam S. Johannis Baptistæ, cum figuris aliquot crucum, & aliquorum Angelorum. Ultimis Capitibus respondetur Mahumetanis, qui varias Christianorum sectas objiciunt, non pauciores, neque leviores inter ipsos Mahumetanos esse, quæ ordine recensentur, tam veteres, quam recentiores, & in quo quælibet dissideat ab aliis, luculenter exponitur. Tandem hanc Partem Professio Fidei claudit, ab Orientalibus ad Romanam Ecclesiam accedentibus facienda, quæ Arabice & Latine consignata est. Continet autem Symbolum Niceno-Constantinopolitanum, & summam illorum, quæ in singulis aliis Synodis, quas Romana Ecclesia usque ad Tridentinam pro Oecumenicis habet, tanquam necessaria ad salutem decreta fuerunt.

QVARTA PARTE argumentum a *Moribus* petitum examinatur: quippe etiam inde Mahumetani suæ Religionis veritatem adstruere conantur, quod morum sanctitate aliis cunctis gentibus, etiam Christianis antecellant. Sunt autem, in quibus pietatem suam ponunt, potissimum res quinque, Purificatio, Oratio, Eleemosyna, Jejunium, & Peregrinatio. Singula cum suis ritibus ex Mahumetani scriptoris, Aly Ben Mohammed, libro Arabico explicantur ad Caput VIII usque hujus Partis. Animadversionibus suis Clarissimus Auctor singula expendit, & Cap. IX *Purificationem* Mahumetanam cum Mosaicis ceremoniis, nec Finis ratione a Deo intenti, neque ratione Proportionis ad spiritualem purgationem animæ, conferri posse adseverat. Esse enim absurdas, ut, exonerato ventre, si aqua deficiat, lapillis vel pulvere corpus perfricare; quum Deus in iis, quæ naturæ necessaria sunt, nunquam immunditiam legalem constituerit: quasdam etiam obscenas, quæ circa pudendorum membrorum mundationem quotidie peragantur: & nihilo-

hilominus plerosque gentis istius credere, his quoque ceremoniis à peccatis se emundari. Quod si etiam convenirent illæ cum ritu Legis Mosaicæ, quod vero aliter sese habet; tamen quod constat, per Christum & Apostolos divina auctoritate abrogatas esse ceremonias, quas Moses sanxerat, exinde firmiter Auctor probat, non a Deo illarum restitutionem esse. Capite X de *Oratione* seu Precibus disquirit, & circumspectis omnibus rationibus ostendit, externas illas & inanes esse, etiam gestibus & corporis jactatione pæne ridiculas, neque cognosci posse, in quo vis orationis consistat, quum inter corporis hujusmodi motus nihil fere audiatur, nisi *Deus maximus, Laus Dei, Laudatio Deo, Non est Deus nisi Deus, Salus sit Mahumeto*, & aliquot versiculi ex Alcorano, præsertim septem illi, qui in principio ponuntur, quæ vix orationis nomen merentur. *Eleemosyna* Mahumetanorum Cap. XI. ad trutinam vocatur, quæ ejusmodi est, ut quotidie aliquid cibi pauperibus præbeant, nec erga homines modo, sed bestias quoque benefici sint adeo, ut testamento etiam volucribus, canibus, felibus de alimento prospiciant, & pro his animantibus xenodochia quoque seu hospitalia ædificent. Sed quam pia ac sincera hæc misericordia sit, durissimo affectu erga Christianos captivos ipsimet commonstrant. Ditiores si templa, xenodochia, nosocomia, pontes, aut alia magni sumtus opera exstruunt, vel annuis reditibus adaugent; non pietatis illud studio, sed metu facere dicuntur, ne Imperator seu Provinciæ Præfectus omnes fortunas post mortem illorum diripiat, quæ si tenuiores sunt, filiis relinquuntur: sin opimæ, rapacitatem dominantium irritare solent. Quemadmodum vero noster Auctor in singulis locis hujus Partis facit, ut cum Turcorum falsis virtutibus meliores Christianas comparet, quas ubique recensere supervacuum putamus: ita cumprimis liberalitati illorum eas eleemosynas Romanæ Ecclesiæ opponit, quibus infinitus numerus Monachorum sustentetur, innumera templa exornentur, xenodochia & nosocomia instruantur, quorum in sola urbe Romana dicit quindecim aut plura publica esse, præter illa, quæ singularium ibi nationum sunt: triginta insuper scholas puellarum haberi; viginti sex collegia & seminaria pro erudiendis pueris, qui gratis omnes instituantur, plurimi etiam victum & vestes accipiant. Addit, quantum Pontifex panis, nummorum, vel singulis hebdo-

hebdomadibus, vel ſtatis temporibus publice, ſecreto, diſtribuat, adeo, ut in Secreti Eleemoſynarii libris ad centum aureorum millia nonnunquam ſumma donativi excreſcat: memorat quoque eleemoſynas *Sancti Campi*, ut vocantur, quum ſingulis ſextis feriis in ſingulos pauperes, quorum plures quam bis mille, ſeſquilibra panis, & vini vaſculum (vulgo foglietta) liberaliter diſpenſetur. Verbo adjicit ingentes ſumtus in bellum Turcicum Imperatori Romano & Chriſtianis Regibus ſubmiſſos, quos nec ipſi Mahumetani ignorare poſſint. Capite XII *Jejunium* Mahumetanorum ut abſurdum & ridiculum notatur, qui quotannis certo Lunari menſe (is autem variat & per omnes anni ætates promovetur) ab aurora in noctem nihil edunt, nihil bibunt, nec faciem aut nares vel calidiſſimis diebus abluunt, ne forte gutta quædam ad ſitim reſtinguendam adſpergatur: noctes autem illius temporis comedendo, ingurgitando & libidinibus impure indulgendo tranſigunt. Capite XIII *Peregrinationis* Meccanæ ſtoliditas ex eo demonſtratur, quod credunt Mahumetani, ab Adamo inſtitutam eſſe, cujus in Mecca templum, diluvio ingruente, in Paradiſum translatum fuerit: quod vero nunc ſupereſt, Abrahamum & Iſmaelem juncta opera condidiſſe. Leges quoque, peregrinantibus obſervandæ, abſurdæ & ridiculæ eſſe oſtenduntur, v. gr. abſtinere illo tempore a mactatione animalium venaticorum, aut occiſione pediculorum, formicarum, muſcarum, locuſtarum; cùm tamen non prohibitum ſit milvium, corvum, lupum, pulicem vel culicem necare. Deinde commemoratur, non tam religionis, quam lucri cauſſa peregrinationem illam a plurimis iniri, quod permiſerit Mahumetus, divitias in ea per mercaturam acquirere: quoſdam etiam id ſacrum iter ſuſcipere, ut pœnas Principi debitas hac occaſione effugiant. Opponit Auctor Pontificiorum peregrinationes in ſancta loca, & ad Apoſtolorum aliorumque Sanctorum corpora inſtitutas, inprimis eas, quæ vel ſingulis annis Romam circa Paſcha ſuſcipiuntur, ubi per paucos dies, circiter triginta millia peregrinorum conveniant, nimirum tot fere, quot ad peregrinationem Meccanam concurrunt: vel Jubilæo, hoc eſt, vigeſimo quinto quoque anno, maxima frequentia celebrantur, in quibus illam potiſſimum laudandam ducit, quæ ineunte hoc noſtro ſeculo, ſub Pontifice Clemente VIII, terdecies centena millia peregrinorum numeravit.

Et hactenus quasi de fundamentis religionis Mahumetanæ: sequitur de aliis istorum moribus, quos non minus vel omnes vel plurimos ad religionem referre consueverunt, ut Cap. XIV de *prohibitione vini & ludi*, quam Auctor non propter damna, quæ inde manare dicunt, sed castrensis sumtus minuendi caussa a Mahumeto sancitam esse autumat: Cap. XV de *Circumcisionis* præcepto, quam Mahumetanis tantum distinctionem ab aliis gentibus esse dicit, non sanctitatis ac religionis sacramentum; atque ideo ab ipsis etiam adsumtam, ne manente præputio sordes contrahantur, quibus se ineptos ad orationem reddi existimant. Nec causæ quicquam Mahumetum sanctioris habuisse, cur rem a Christo & Apostolis, quorum auctoritatem non contemnit, abrogatam in usum revocaret, quod etiam de *discrimine ciborum*, de quo Cap. XVI disputatur, ex Auctoris monito repetendum est. De *sacrificio* Meccanæ peregrinationis, quod in Valle Mina faciunt Mahumetani, Cap. XVII respondetur, impurum illud esse, quia immundum animal, a Mose prohibitum, camelum cum aliis mactent, idque non in templo aut ara, nec per legitimos sacerdotes, sed promiscue & confusim perficiant. Sequentia Capita de aliis sanctionibus agunt, quibus suos errores Mahumetus admiscuit, ut de *Jure Talionis*, de *Juramento*; & ubi gravius ille erravit, de *Repudio* ac *Polygamia*, quorum utrumque contra jus Naturæ esse noster Auctor ostendit, hanc etiam contra omnes fines instituti a Deo matrimonii, primarium, propagationem sobolis; & secundarios, adjutorium mutuum ac libidinis exstinctionem. Nec enim populosiores gentes polygamas esse, quam apud quas monogamia servetur; nec ipsum Mahumetum ex tot uxoribus, quas habuit, multos libros genuisse. Adjutorium vero rixis & æmulationibus impediri, & libidinem incendi magis, quam exstingui, materiæ & occasionis abundantia, non secus ac hydropicis quo plus potæ sint, plus aquæ sitiantur. Accedit de *Bello pro religione*, de quo initio mollius Mahumetus sensit diversis Alcorani locis: postea potentior factus acerbius decrevit contra Infideles, hoc est omnes, qui Alcoranum pro divino non recipiant: nec tamen hoc religionis zelo statuisse, ex Sura IX v.30 convincitur, ubi tamdiu urgendos hostes profitetur, donec solvant tributum & subdant se imperio, nullam religionis mentionem ibidem faciens. Interim persuasi

suasi omnes Turci sunt, concessum sibi esse ex Alcorani lege, non credentes ad Mahumetanam fidem vi & armis cogere, quod noster Auctor in ulla religione licitum esse negat. Sed ipse præsagit fore, qui sibi Catholicos Reges objiciant, ab Romano Pontifice certis gentibus dotatos, quas ad Christianam fidem pertraherent. Respondet dubie, aut non jussam a Pontifice coactionem esse, ad verba diplomatis Alexandri VI provocans: aut ministros Hispanos potuisse gentes, suo Regi subactas, ad deserenda idola, & quæ contra naturam sunt, cogere: aut Pontificem, tanquam Vicarium Christi potuisse gentes, Ecclesiæ nondum subjectas, quod contra jus naturæ viverent, carnibus humanis vescentes & alia abominanda facientes, intra limites naturæ per vim coercere. Cæterum septendecim seculis semper ita ab Ecclesia observatum fuisse, ut modo, quem Christus docuit & Apostoli observarunt, non per arma aut temporalem potentiam, gentes ad Ecclesiam perducerentur. Cap. XXIV refutantur, quæ pro *privata vindicta* Mahumetani proferunt: Cap. XXV, quæ de *disputatione circa Religionem*, quam fugiendam esse Mahumetus præcepit, causæ suæ haud dubie diffisus. Et dum gloriantur Mahumetani dilatatione suæ religionis & diuturna duratione, indeque divinæ originis argumentum petunt, quod, quæ non ex Deo sunt, cito opprimantur; ad id Noster respondet, justas Deo caussas esse, quanquam nobis non semper cognitas, cur impietatem in aliis etiam gentibus longo tempore toleraverit: ex iis, quæ pateant, præcipuam esse ejus *μακροθυμίαν*. Hinc felicitatem suam jactitantibus Augustissimi LEOPOLDI victorias opponit, quem putat toto Orientis imperio Turcos deturbaturum fuisse, *nisi Christianorum perfidorum armis adjuti illi fuissent*. Cap. XXVI *obscenas leges* Alcorani, maxime circa conjugii usum, (de quarum una etiam Cap. II. egerat,) & alias impias sanctiones perstringit. Cap. XXVII seu ultimo, quod longissimum est, *fabulosa* & *superstitiosa* ex Alcorano collegit, quæ secundum ordinem Surarum & Signorum sive versuum enumerat, & falsitatis singula convincit. Totam enim Historiam Veteris Testamenti, de Creatione, Adamo, Abrahamo, Josepho, Mose, & aliis, passim fabulis putidis Mahumetani depravant, partim ex Talmude desumtis, partem autem majorem ex mendacissimo Pseudoprophetæ ingenio natis, & impudentissime ab eodem promulgatis.

CAMPEGII VITRINGA SACRARUM OBSERvationum liber tertius.

Franequeræ, apud Joh. Gyſelaar, 1691 in 4. Alph. 2. pl. 9.

PRiores duos optimi eruditiſſimiq; Operis libros in *Actis* A. 1689. pag. 588, & 609. fuſe recenſuimus. Jam *tertium* paucis percurremus.

Cap. I. In hoc libro clariſſimus Vitringa diſquirit primo, quid ſit τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ, *1. Cor. I, 6.* Intelligitque illud, quod Chriſtus ὁ Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς *Apoc. III, 14.* de ſe ipſo verbis operibusque perhibuit *Joh. VIII, 12. 14. 18.* Obſervat igitur ex Talmudiſtis Rabbiniſque, omnem (שטר) *tabulam contractus* coram Judicibus ſueviſſe agnoſci ac ſignari ab Authore, dein etiam a variis teſtibus, tum denique βεβαιοῦσθαι ac confirmari a judicibus hac ſubſcriptione: שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני על חתימת ידיהו ואשנוהו וקיימנוהו *Contractus hic prodiit in conſpectum noſtrum, teſtantibus N. & N. ſubſignatione manuum ſuarum, unde confirmamus & ſtabilimus illum.* Sic (inquit Noſter) animus hominis eſt tabula. In hoc conſignatur ſcriptura, *Chriſtum eſſe lucem mundi*, dum eam audit. Ut autem fide recipiatur, accedit Chriſtus, qui ait, ſe dicti & verbi illius *teſtem* eſſe, & *a Patre ſuo miſſum, ut id teſtaretur.* Subſcribit id Deus *Pater*, voce celitus emiſſa. Subſcribunt teſtes alii *Moſes, Prophetæ, Apoſtoli*; quin & ipſa *opera* Chriſti, quæ ut totidem perſonæ heic conſiderantur. Hæc eſt βεβαίωσις μαρτυρίου Χριστοῦ ex parte teſtium. Sed nondum ſufficit. Erigit igitur homo בית דין *Domum Judicii* vel tribunal in conſcientia ſua. Nam *Deus hominem facit in ſcripturæ JUDICEM ſui teſtimonii.* Citat ergo ille teſtes. Confert illos inter ſe invicem; ac Spiritus Sancti ope *agnoſcit*, eorum teſtimonia probe inter ſe conſentire. Hinc ſequitur βεβαίωσις τοῦ μαρτυρίου ΕΝ ΤΩ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩ: נפק וכו׳ *Prodiit* μαρτύριον *de Chriſto coram me, &, omnibus probe examinatis teſtibus, comperi, amice eos conſentire; unde confirmo & ſtabilio illud.* Confer *Joh. Evang. III, 33. 1. Epiſt. V, 10. 2 Cor. III, 3.*

c. II. Proxima diſſertatio occupatur circa *1. Cor. I, 27. 28. 29.* Tertia circa

circa *Psalm. LXVIII, 28.* ubi *Benjaminem parvum* notare censet c. III.
Paulum Apostolum, Benjaminitam. Mox, ut locus *1. Thess. V, 22.* c. IV.
illustretur, Kabbalistarum dogmata de triplici animæ parte, נשמה *mente*, רוח *spiritu* & נפש *anima*, prolixe explicantur, & cum scitis Platonicorum & Peripateticorum, eo tempore a Judæa gente receptis, conferuntur. Sequitur disputatio luculenta de ἐπιθυμίᾳ c. V-
prava, ejusque ratione formali, objectis atque effectibus. Inde ad XIII.
textus S. Scripturæ digreditur Noster, in quibus, pro לא *non*, Maso- c. XIV.
rethæ legi jubent לו *ipsi*. Hisque consentit, præcipue circa *Exod.*
XXI, 8. אשר לא יעדה *1. Sam. II, 2.* ולא נתכנו עלילות & c. XV.
2. Reg. VIII. 10. לך אמור לא חיה תחיה והראני יהוה כי c. XVI.
מות ימות! ubi, post prolixissimam variarum sententiarum discussionem, vertit: *Vade, dic* modo (κατ᾽ ἐπιτροπὴν) *ipsi*, (uti quidem scio, velle te Regem alloqui, quodcunque etiam a me responsum acceperis:) *VIVENDO VIVES; Deus tamen mihi ostendit, illum certo esse moriturum.* Cæterum, quum clarissimus Author in hæc verba peroret: *cui magna commentariorum supellex est, is absque dubio expositionis nostræ patronos inveniet, si pulverem non vereatur discutere*; non inutile fuerit indicare, tantundem haberi in notis Fr. Vatabli ad Biblia Tigurina A. 1605 Hanoviæ impressa, citatis etiam ad h. l. a *Matthæo Polo* in Synopsi Criticorum.

Defendit porro Keri Masorethicum, *Jes. IX, 2.* לא הגדלת c. XVII.
השמחה & legit לו; obiter etiam conjecturam affert, LXX. interpretes τὸ אל גבור, (quia reddunt: Ἄγγελος,) accepisse pro גבריאל *Gabriel*, quod est nomen *Angeli*. Nec Masorethis assen- c. XVIII.
sum negat quoad *Jes. LXIII. 9.* בכל צרתם לא צר & *Psal. C. 3.* ולא אנחנו. Vehementer item contendit, *Jes. XLIX. 5.* legendum לשובב יעקב אליו וישראל לו יאסף: *ad reducendum Jacobum ad ipsum, & Israelem Ei congregandum.* Sub finem inquirit caussas lectionum variantium in לא & לו, quas arcessit tum c. XIX.
ab *incuria librariorum*, tum a *superstitione atque κρίσει excellentium doctorum Judææ gentis.*

Inde gradum promovet ad τὰ ἄῤῥητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀν- c. XX.
θρώπῳ λαλῆσαι *2. Cor. XII. 4.* i. e. (juxta Vitringam) non quidem, quæ efferri non possent, sed quæ vel nondum a Paulo ulli prolata essent, vel quæ dicere ulli hominum Paulo haud licuerit. Vocem

cem enim *ἀνθρώπῳ* non tam construit cum *ἐξὸν*, quam cum λα-λῆσαι, quod sane Dativum objecti personalis adsciscit *Job. VIII, 40. XVI, 1.* Per modestam conjecturam assequi itidem tentat, cujus argumenti fuerit cœlestis illa revelatio. Nimirum in hac sententia est, fortassis tunc Paulum edoctum fuisse, de *gradu gloriæ* sibi in communi vita æterna præparato. De hoc enim omnino gloriari potuisset; hoc se solari adversus afflictiones; hunc denique silentio premere, eo quod non pertineret ad *consilium DEI* de universali fidelium salute, *Act. XX. 27.* sed speciale tantum esset solique Paulo destinatum beneficium.

§XXI. Curatius jam dicendum est de hypothesi quadam Authoris nostri, quam pro clave totius epistolæ prioris ad Corinthios haberi cupit, quamque, ceu specimen conjecturarum ejus, fuse satis repræsentabimus. Pauli verba sunt c. I. vers. 11. 12. *Declaratum enim est mihi de vobis, fratres mei, a domesticis Chloës, quod lites sint inter vos. Hoc autem ait quemque vestrum dicere: Ego quidem sum* Pauli; *ego vero* Apollo; *ego vero* Cephæ; *ego vero* Christi.

Hinc patet, (uti Vitringa adseverat,) revera in quatuor partes scissam fuisse Ecclesiam Corinthiacam, in *Paulistas*, *Apollistas*, *Cephitas* & *Christianos*. Neque enim hæc nomina figurata tantum cum Theodoreto existimanda sunt ob locum *c. IV. v. 6.* ac si schismatis Authores suis nominibus indigitare noluisset, adeoq; suum collegarumque *Apollo* ac *Cepha* nomina *μετασχηματίσας* substituerit Apostolus. Verba enim: *ταῦτα μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ δι᾽ ὑμᾶς*, non respiciunt remotiora illa, sed immediate præcedentia, *c. III. & IV.* ministros omnes evangelii esse *ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ*, id quod etiam Apostolus in se & *σύνεργον* Apollo *transfert*, ne communi ministrorum sorte sese exemisse & pro authoribus religionis venditasse videantur. Ut ergo ansam & fundamentum schismatis illius, pro *ἀγχινοίᾳ*, qua pollet, *στοχαστικῇ*, detegat Vitringa, observat, prius Paulum Corinthi docuisse veritates Evangelicas, *Act. XVIII, 1.* deinde demum *Apollo* Epheso Corinthum in Achaja ivisse, ibique idem Evangelium prædicasse, *Act. XVIII, 27. XIX, 1.* Ex his illum simplici sermone usum, absque figuris & syllogismis logicis, ut in rudibus gentilium animis certa fidei *fundamenta jaceret, c. III, v. 10.* id quod ei vocatur

lac po-

Lac potandum dare c. III. v. 1. & plantare c. III. v. 6. Atque sic simplicioribus perplacuit Paulus. Hinc nati Paulistæ. At *Apollos* in eadem veritate Corinthios confirmaturus, non adeo ursit prima fidei fundamenta, sed potius ex *ἀλληλουχίᾳ* & *παραλληλίᾳ* omnium Scripturarum, modo oratorio aut dialectico, illustravit, atque adeo non simplicioribus tantum, sed & philosophis illa persuadere conatus est. Hinc quod Paulus plantavit, id rigavit Apollos, *c. III. v. 6.* Paulus collocavit fundamentum, Apollos superædificavit, *c. III. v. 10.* Erat enim Apollos *ἀνὴρ λόγιος, δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς. Εὐτόνως* (& *potenter* disputando & *ornate* perorando) *γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, Act. XVIII. 24.* Conversatus est cum philosophis & oratoribus, qui etsi veritates evangelicas amplecterentur, tantum tamen carni suæ concedebant, ut simplicitatem docendi Paulinam contemnerent, *2. Cor. X, 1. 10. XI. 6. 21.* Hos philosophos Noster esse putat ex secta מדברים *LOQVENTIVM* i. e. *dialecticorum*, de quibus in libro *Cosri* P. V. §. XV. p. 356. prolixe agitur. Eidem sectæ olim addictus fuisse Vitringæ creditur Apollos. *Λόγιος* enim *Act. XVIII, 24.* (a *λόγος* sermo) coincidit juxta cum cum מדבר *LOQVENS.* Et, quæ philosophis illis in *Cosri* tribuitur, חכמת הדברים *sapientia verborum*, Paulo dicitur, si Vitringam audias, Corinthi vigens *σοφία λόγου 1. Cor. I, 17.* item *λόγος c. IV. v. 10.* Quemadmodum etiam de Loquentibus suis Autor Cosri inquit: ואפשר שתפסיד חכמת הדברים הרבה מאמונות האמת *Fieri potest, ut SAPIENTIA illa VERBORUM multa credenda vera corrumpat & perdat*; ita de חכמים *σοφοῖς* Corinthiis similem querelam profert Paulus *2. Cor. X. 4. 5.* His ergo Philosophis placuit Apollos, unde ab eo potius, quam a Paulo, denominari amarunt. Nec schismatis eapropter reus efficitur Apollos. Quia non magis fuit in culpa, quam Paulus & Barnabas, cum pro Mercurio & Jove ab idololatris haberentur, *Act. XIV, 12.* Porro *Cephitæ* erant Judæi conversi, qui gentibus prædicationem Evangelii & Christum ipsum invidebant, temere sic imitati Cepham sive Petrum, qui & quandoque alieniore erat animo a conversione & conversatione gentilium. Et sicut Petro & Paulo mutuæ quædam lites intercesserunt, *Gal. II.* ita & hi soli Cephæ addicti contemnebant *Paulum* & *Apollo*, tametsi ille non minorem *maximis Apostolis* se esse, ex vero gloriari poterat,

rat, *2. Cor. XI. 5.* Horum potissimum caussa solvuntur dubia quædam *1. Cor. VIII.* & *IX.* Qui vero se CHRISTI dicebant, hi, Vitringæ sententia, fuere *omnium simplicissimi, qui satis distincte de Christo non informati eum cum doctorum ejusmodi sectis confuderunt.*

Sed ne prolixi nimis videamur, reliqua voluminis hujus argumenta brevissimis indicabimus, utque sitim suam, quam ex tenui rivulo nostro restinguere nequit, ex ipso fonte levare velit, Lectorem benevolum hortamur.

c. XXII. Agit ergo mox Noster de phrasi: *Baptizari in nomen alicujus,* collata cum locutionibus Hebræorum de baptismo *proselytorum* vel c. XXIII. *servorum.* Disquirit, an Altare Jacobi in casu recto appellatum fuerit אל אלהי ישראל *DEUS, DEUS Israelis, Gen. XXXIII, 20.* Postquam autem multa pro affirmativa disputavit, tutius esse opinatur ellipsin statuere: (מזבח) אל אלהי ישראל i.e. *(Altare) DEI, DEI ISRAEL.* Verba *Psalm. XIX, 4.* אין אמר ואין דברים c. XXIV. בלי נשמע קולם vertit: *Non est dictum, & non sunt sermones, quorum* (nam vox אשר ἐκλείπει) *non auditur vox.* i. e. Cœli non sunt inintelligibiles doctores, sed vox singulorum sermonum ab eis dici solitorum satis bene percipitur ab universis illis, quotquot non c. XXV. præfracte aures obturant. Locum tandem *1. Thess. II. 6.* Οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἘΝ ΒΑΡΕΙ ΕἾΝΑΙ, ὡς Χριστοῦ Ἀπόστολοι, interpretari jubet: *Neque quærentes ex hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis, cum possemus esse IN GLORIA, tanquam Christi Apostoli.* Quia enim כבוד apud Ebræos descendit a כבד *βαρὺς gravis,* & tamen notat δόξαν, sive βάρος δόξης gloriam vel gloriæ pondus, (*2. Cor. IV. 17.*) Vitringa autumat, & βάρος coincidere cum δόξῃ, & εἶναι ἐν βάρει idem esse ac εἶναι ἐν δόξῃ, *2. Cor. III. 7.*

Sub calcem libri rejiciuntur tum *Oratio* de impedimentis propagandi hoc tempore Christianismi, dicta Kal. Jul. 1691. tum *Indices* locorum Scripturæ, vocum Ebræarum & Græcarum, præcipuarum denique rerum.

Cæterum cum *quarti* etiam Sacrarum id genus Observationum voluminis in tertiæ hujus partis præfatione spes certa facta fuerit, rogandus est enixe celeberrimus Autor, ne has suas Meditationes diutius ab Orbe erudito desiderari patiatur; præsertim cum

præter

præter doctrinam de *filia vocis* & de *potestate summi Synedrii Judaici circa controversias religionis finiendas*, quæstionem non parvi momenti accuratius se expensurum promiserit: *an, quæ in Talmude depingitur, forma Reipublicæ Judaicæ unquam, sive ante sive post captivitatem Babylonicam apud Judæos vere obtinuerit, an potius ad exemplum Platonicæ efficta sit?* Ubi in antecessum non dissimulat, posteriorem sententiam (quæ & Theologis Batavis Criticæ Simonianæ censoribus placuit) maxime sibi arridere.

ANDREÆ REINBECKS LUNEBURGENSIS Doctrina de Accentibus Hebræorum. Accessit Hermanni von der Hardt Dissertatio de Accentuatione.

Franc. & Lips. apud Nic. Forsterum 1692. in 4. Alph. 4.

Etsi in amplissimo Philologiæ campo florente literatura sacra, *Accentuum Hebraicorum* naturam sedulo hactenus excusserint viri doctissimi: uberrimam tamen segetem aliis se reliquisse, ingenue sunt confessi; maxime, cum origines rerum antiquarum repetere, laboris & ingenii opus sit haud exiguum, quod uno alteroque non constet anno, quin & fortunæ quædam sibi vindicet præsidia. Quod sentiens Reverendus Dn. *Andreas Reinbeckius*, Fontes Hebræos cum cura scrutatus, Accentuum Hebræorum vim atque indolem explorare studuit sollicitius. Reperitque singularem eorum naturam & usum peregregium: *Notari* omnino *accentibus distinguendas orationis partes*, sed ita, *ut situs eorum varius, forma multiplex, & magnus numerus, diversum loquentis affectum, vel præcipitem vel tardum designent, & vivæ simul pronunciationis moram & formam doceant.* Publicæ igitur luci hanc Hebraicorum Accentuum lucem daturus, *exemplis* clarissime hoc tradi posse conjecit. Ingentem vero sacrorum locorum molem expositurus, & designatum accentuum usum demonstraturus, *generalia* quædam *momenta* præmittenda judicavit. Quare *Cap. I.* De Accentibus *Tonicis* & *Euphonicis* differit. *Cap. II.* Dominorum *absolutorum* indolem exponit. *Cap. III. Conjunctivorum*, & *lineæ Maccaph* vim tradit.

Cap. IV. Distinctivorum *minorum* naturam declarat. *Cap. V.* Distinctivorum *majorum* locum & officium designat. *Cap. VI.* Variam *membrorum*, majorum vel minorum, parium vel inæqualium, etiam ratione parenthesium, *consecutionem*, magna solicitudine longoque exemplorum catalogo prosequitur. *Insuetum* quoque eorum omnium *situm*, affectus singularis latentis vestigia & indicia exhibere, in singulis capitibus monet, & pluribus *exemplis* magno studio selectis confirmare allaborat. *Cap. VII.* De *duplici accentuatione* agit, quæ vel in eadem voce vel pluribus datur. Et dum in pluribus contingit, vel ad unam alteramve propositionem restricta est, vel per totum versum se diffundit. In qua geminatione emphasin latere affirmat. *Cap IIX.* Superiorem doctrinam *XIII. Regulis* comprehendit, & ex singulis *Consectaria* elicit. Rem vero omnem magis declaraturus, ingentem dictorum cumulum ad normam illam examinat, & accentuum situm ac officium, instituta *analysi*, in illis demonstrat. Posthæc ad nobilissimam operis partem transit, quam *Cap. IX* complexus est. Insignem enim Accentuationis Hebrææ utilitatem declaraturus, illum fusissime exponit *usum*, qui *in collatione Versionum cum Textu originali* se luculenter prodat. *Centum* igitur *loca* illustria distincte exponit. Exod. XIIX, 11. XX, 20. XXXIII, 19. Lev. XXVII, 2. Deut. XIIX, 14. XX, 19. Eccles. I, 5. III, 18 21. IV, 1. V, 8. VIII, 1. 11. IX. 1. 4. 12. 17. Jos. IV. 3. VII, 10. IX, 2. XI, 11. Judic. V, 8. 11. 13. 15. 22. X, 8. XII, 4. XVII, 5. XX, 9. 1. Sam. III, 3. XIV, 42. XIIX, 18. XIX, 3. Esa. I, 11. 13 V, 24, 30 VI, 1. IIX. 23. IX, 6 X, 5. XI, 10 XV, 2. 9. XVI, 1. XVII, 3. XXIII, 7. XXIX, 4. XXX, 20. 32. XXXIII, 6. 23. XXXVII, 26. XXXVIII, 13. 14. 15. 16. XL, 2. 13. XLI, 4 25. XLV, 3 24. LVI, 9. LXI, 7. LXIV, 4. Jerem. IV, 1. VI, 21. VII, 27. VIII, 8 IX, 2. XXXII, 11. Hos. IV, 2. VI, 9. VIII, 13. IX, 8. Joel I, 5. III, 4. IIX, 9. Psal. X, 6. 14. 15 XVII, 15. XXXII, 4 XLV, 5. XLVI, 5. XLVII, 10 XLIX, 15. L. 1. LVIII, 2. LXII, 10. LXIV, 7. 8. LXIX, 23. XCI, 2. CX, 3. 7. Dan. IX, 7. I. Chron. XVII, 17. II. Chron. III 1. In quibus selectissimis Scripturæ locis *versiones* antiquas & recentiores ob oculos ponit, Chaldaicam, Græcam, Vulgatam, Monsteri, Vatabli, Castalionis, Pagnini, Ar. Montani, Tremellii & Junii, Lutheri, nec non Gallicam, Anglicam & Belgicam. Quas cum Fontibus collatas, & ad accentuum tenorem exactas, excutit, & vel unam ex illis probat, vel *novam* *versio-*

versionem & sententiam suppeditat. Alium deinde attingit *usum Elenchticum*, contra adversarios, expositis locis Hab. II, 4. Gen. XLIX, 10. Esai. IX, 5. Jer. XXIII, 6. 33. 16. Adhuc alium *usum* tradit *in exponendis affectibus*. In Additamentis & emendationibus operi subjunctis loca alia declarat, Gen. XXIX, 9. 10. XXIII, 3. 4. 5. 6. XXI, 11. Locupleti locorum S. S. indice opus clauditur. Succedit novus Autoris tractatus, *Appendicis* charactere insignitus, *Commentatio in Prophetam Haggeum*, ad accentuum indolem composita. In *Præfatione* præjudicia quædam modeste declinat, & suæ sententiæ de accentuum vi, in pronunciatione viva designanda & affectibus determinandis præsidium a R. Jehuda Levita & Cicerone repetit. Adjecta est denique *Hermanni* von der Hardt / Linguarum Orientalium in illustri Julia Professoris clarissimi, *Dissertatio de Accentuatione*, qua in primos universæ accentuationis fontes inquirit. Externa vivi *sermonis* intelligendi *præsidia* a *natura* suppeditata, supponit, *modulationem* vel vivam accentuationem, in *sono* & *tono* positam, & vultus, oris atque corporis *motionem*. *Varietatem pronunciationis* vel accentuationis vivæ *ex varia affectus temperie* oriri indicat. Cum *spiritibus* varie in pectore *motis organa* diversimode *afficiantur* & ducantur, ut *pronunciatio* vel accentuatio viva *interno affectui* & *spirituum motioni respondeat*. Et eam quidem *harmoniam affectuum* in pectore & *accentuationis* in oratione, *in gradibus* etiam *affectuum* illorum sese exerere monet, ut pro intensiori vel remissiori eodem affectu, accentus aut sonus in voce vel intendatur vel remittatur. Idque iterum pro spirituum vel auctorum vel imminutorum indole in pectore dicentis. Eosdemque omnino *fontes* esse actionis, vel in dicente *vultus*, *oris* & *corporis motionis*. *Scriptionis* dein cum sermone vivo *affinitatem*, ut & utriusque *differentiam* subjungit. Cum ea omnia verbis scriptis indigitentur, quæ dictis significantur, etsi & *tonus* & *sonus* nullus *actioque* nulla in oratione scripta existat. Hunc ergo scriptionis defectum *arte* suppleri. *Spatia* namque aut intervalla, majora vel minora, *in scribendo* a doctis adhiberi, quæ *affectuum intervallis*, vel brevibus vel longis, *in dicendo* respondeant. Atque ita diversos *pronunciationis gradus* commatum, colorum, punctorum, signorum interrogandi & exclamandi, characteribus ac imaginibus depingi. Hanc *naturæ* æmulationem

tionem ab *arte* tentatam, ab eruditis sollicite in quocunque scripto quæsitam, *in una quam in altera gente* existere *nobiliorem*. *Occidentalium* ergo in scriptione artem, quoad orationis intelligendæ præsidia, primo attingit, & *pauciora* in his regionibus a doctis hactenus adhibita esse *pronunciationis* aut accentuationis *signa*, notat, & ea fere solum, quæ interstitia & intervalla sermonis aut membrorum designent. Eamque parsimoniam in *Occidentis genio* excusat, qui paucioribus signis possit esse contentus. Cum *ob rariorem ac parciorem affectuum usum, stylus planior* sit plerumque *ac simplicior*, lectori attento cognitu haud difficilis. Quin alio sermonis præsidio Occidentales nationes a natura beatas esse, quo affectuum vivorum variationem aperiant: *Dictionis* nempe *copia* & *terminationum* in omnibus orationis partibus *multitudine*, ex temperie corporum humidiore in his climatibus orta. Quo spectent *multi verborum modi*, Indicativus, Optativus, &c. *certi affectuum indices*; Verba participialia, adverbia, præpositiones, interjectiones, magno numero, quæ omnia affectuum sint argumenta. *Orientis* indolem, adeoque *Hebrææ Linguæ*, in oriente natæ & cultæ, naturam in eo *convenire* cum Occidentalibus linguis, quod scriptio referat orationem vivam, illisque adeo instrumentis utatur, quibus & pronunciatio & actio decenter exprimatur. *Diversitatem* interim Hebrææ Linguæ & Occidentalium insignem esse, ut in vivo sermonis habitu, ita & scriptionis ornatu. Climatum calidiorum æstum *corpora* reddere *sicciora* atque *ferventiora*. Unde *affectus celeriores & frequentiores, sermo parcior & concisior, actio uberior & operosior*. Penuriam ergo verborum apud Hebræos *abundantia gestuum* & *luculentiore vocis pronunciatione* abunde resarciri, natura suo caloris impetu urgente. Hinc adeo parcissimam Hebræorum orationem scriptam tanto *luculentioribus affectuum characteribus* fuisse ornandam, quanto difficilior alias foret intellectu sermo brevissimus. Ex quo fonte magna *accentuum opulentia* in textu Hebræo, quibus & mira *modulationis variatio* & flexio, & multiplex *gestuum motio*, pro majori affectuum exuberantia, effigietur. Huc & *situm* accentuum, supra vel infra voces, pertinere, prout sonus in voce vel elevandus vel deprimendus. *Figuras* quoque esse diversas, pro varia vocis figuratione. Quibus omnibus *congrua* imposita *nomina*, variam vocis modula-

dula-

dulationem indicantia. Subjuncta his *Judicia Christianorum, Judæorum* & *Gentilium* de pronunciationis magna vi, in oratione viva habenda, vel scripta legenda, nec non de distinctionum signis & accentibus: *Quintiliani*, a *R. Jehuda Muscato* laudati, *R. Samuelis Aben Tibbon, Jacobi Ceratini, Jodoci Willichii, R. Abrahami de Balmis, R. Jehudæ Levi, R. Calonymi, R. Aben Esra, Raschi, R. Abarbanelis, R. Isaaci Aramæ, Reuchlini, Buxtorffii & Wasmuthi, R. Jehudæ Muscati, R. Samuelis Arcuvolti, Erasmi Roterodami.*

A DEFENSE OF DIOCESAN EPISCOPACY.

i. e.

Defensio Episcopatus Diœcesani. Seu Responsio ad Librum Davidis Clarksonii, cui Titulus, *Primævus Episcopatus*: autore Henrico Mauritio, S.S.Theol.D.

Londini, apud Jac. Adamsonium 1691. in 8. Plag. 30.

Clarksonius, acerrimus, dum viveret, Presbyterianorum promachus, Thesin suam: *Episcopum in primis tribus seculis fuisse tantummodo Pastorem unius congregationis seu cœtus*, probare nisus erat, tum ex *Scriptura*, tum ex *Ecclesiastica Historia*.

Ex Scriptura primo imminuerat numerum illorum, qui festo Pentecostes conversi fuerunt, affirmando, Fidelium plurimos advenas fuisse, & finito festo domum rediisse; paucissimos autem illos Solymorum cives cœtum constituisse exiguum. Sed multa millia ad Christum conversa esse, probat *D. Mauritius* ex Actor. VI, 1.2. XXI. 20. adeoque unicam domum non suffecisse credentium cœtui arguit. Institerat *Clarksonius*, & ne ultra unius cœtus summam excresceret credentium numerus, in multitudinem Hierosolymitanorum civium, urbisque magnitudinem inquisiverat, eamque exiguam admodum fuisse, ex Josepho definiverat. Contrarium prolixe *Mauritius* probat, ubi cum numerum civium ex Idumæorum cœtibus collegisset, & civitatis amplitudinem ex *Villalpando* descripsisset, inter alia observat, Judæos majori cum frequentia ad Paschatos festum convenisse, quam ad Pentecostes aut Tabernaculorum, imo ab urbe remotis

p. 11.

p. 10.

p. 15. remotis fuisse dispensatum de iis duobus festis, adeoque verisimile esse, fideles plures extitisse Hierosolymorum cives, quam advenas: unde porro concludere liceat, tot millia credentium non sub uno congregari potuisse tecto; sed diversos constituisse cœtus, eo præsertim tempore, cum nulla domus publica Christianis concessa esset, sed *κατ' οἶκον* panis frangeretur.

Aliud Argumentum petierat *Clarksonius* ex Phil. I, 1. ubi
p. 27. Paulus Episcopis & Diaconis salutem impertit, & contra Hammondum disputaverat, qui Episcopos non urbis, sed provinciæ Philippensis intelligit. *Mauritius* non defendit Hammondum, sed Episcopi vocem de Presbyteris interpretatus, admittit multos Philippis fuisse Presbyteros, non præfuisse Episcopos, verba Chrysostomi adducens: *Quid hoc? An unius civitatis multi erant Episcopi? Nequaquam, sed Presbyteros isto nomine appellavit.*

p. 31. Ad Argumentum ex Actor. XX. 17 & 28. idem reponit *Mauritius*, & Hammondi opinionem, qui Episcopos provinciæ hic quoque intelligit, antiquam esse dicit, ut pote Irenæo probatam. Objecerat quidem *Clarksonius*, festinationem Pauli ad Pentecosten non permisisse convocationem Episcoporum ex circumjacentibus locis; sed respondet *Mauritius*, non obesse sibi hanc objectionem. In medio autem monet relinquere Scripturam, utrum Paulus pervenerit Hierosolymam indicto tempore, nec ne? idem Chrysostomo observante: *Vide illum & humana ratione moveri & cupere & festinare, & sæpe non assequi.*

p. 37. Ex Ecclesiastica Historia Patrumque scriptis sequentia *Clarksonius* formaverat argumenta. Primæ Christianorum Ecclesiæ, ait, unum saltim erigebant altare in templo seu *Dominico*, juxta quod Episcoporum sedes erat. Respondet *Mauritius*, & largitur morem fuisse Veterum ad unum altare offerre dona sua, & ex illo consecratum panem deferre ad alias civitatis Ecclesias, non tamen remotas, quoniam Presbyteri ibi constituti pariter panem consecrare potuerunt. (Vid. *Innocentium Papam I.* Epist. ad Decentium.) Falli Henricum Valesium, in Notis ad Euseb. H. E. L. V. c. 24. statuentem, Eucharistiam ad aliarum civitatum Episcopos missam fuisse, cum tantum ex primaria urbis cujusque Ecclesia ad minores missa fuerit. Probantibus id tum Eusebio, l. c. tum Actis Luciani apud

apud Metaphraſten, tum Paulino Ep. I. Ex Epiſcopi *Taylorii* Tractatu de *Epiſc. Aſſert.* probaverat *Clarkſonius*, in una Diœceſi unam ſolummodo fuiſſe *Cathedram* & *Baptiſterium*, inſtitutione Marcelli P. R. qui Titulos quinque & viginti in urbe Roma conſtituerat, quaſi Diœceſes, ad commoditatem Baptiſmi, & opportunitatem eorum, qui ad Fidem ex Gentibus quotidie veniebant. Reſpondet *Mauritius*: (α) Infirmum eſſe hac in re Damaſi, iſta referentis, teſtimonium. (β) Male inde concludi, unum tantum fuiſſe in ſingulis Titulis Altare. Nam licet Baptiſterium unum multis ſufficere potuerit, (veluti Florentiæ non niſi in vetere *S. Johannis* templo adminiſtratur Baptiſmus; vid. Gloſſarium Caroli Du Freſne, qui *veteris moris inſtitutum* appellat, voce *Baptiſterium*:) non tamen pariter menſam unam diſpenſando Corporis & Sanguinis Chriſti Sacramento ſufficere potuiſſe, præſertim ubi frequentiſſimus, ut apud primos Chriſtianos, ejus fuit uſus. Denique quod Romæ in Eccleſiis nullæ fuerint habitæ conciones, facile poſſe concedi putat Autor, quoniam ſi *Sozomeno* fides, ibi ne Epiſcopus quidem in Eccleſia docuerit, & annotante *Valeſio ad Sozomenum* L. VII. c. 9. nulli ante Leonem I. reperiantur ſermones illic recitati. p. 40.

Deinde unicum in ſingulis civitatibus Titulum ſeu Eccleſiam fuiſſe, probaverat *Clarkſon* autoritate *Petavii* Animadv. in *Epiphanium*, p. 276. eo quod miretur Epiphanius, Alexandriæ plures fuiſſe Titulos. Verum (ſi Mauritium audias) Epiphanius non miratur plures ibi fuiſſe Titulos; (hoc enim in omnibus paulo majoribus urbibus uſu veniebat;) ſed Titulis illis fuiſſe peculiares Presbyteros; cum vulgo, ac ſigillatim Romæ, Titulis univerſis univerſi Presbyteri communi opera præeſſent. Vide *Valeſium* ad Sozom. l. I. c. 15. Quum autem hic verba *Athanaſii*, Apologia II. T. I. Opp. p. 739. *συνελθόντες ἐπίσκοποι πλέον ν΄. ἔνθα Βίτων συνῆγεν*, in alium ſenſum detorqueat; obiter hic defendit *Mauritius* verſionem Nannii, qua evincitur, Bitonem (eundem eſſe vult, quem Latini *Victorem* appellant, quique cum *Vincentio* ad Nicænam *Synodum* a Sylveſtro P. R. legatus fuerat) congregaſſe quinquaginta Epiſcopos in templum. Obſervat quoque ex Hilario, Diacono Romano, ad 1 Tim. III (inter opera Ambroſii) Romæ *ſeptem Diaconos & binos Presbyteros per Eccleſias, & unum in Civitate fuiſſe Epiſcopum. Omni enim* p. 45. p. 47.

hebdomada offerendum fuisse, etsi non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada; etsi non defuerint, qui prope quotidie baptizati fuerunt ægri. Vide etiam Sozom. L VII. c. 19. & Optatum Milevitanum L. 2. contra Parmenianum, qui quadraginta Ecclesias Romæ fuisse tempore Victoris Garbiensis, objicit. Sic Mediolanum, sic Constantinopolis, Carthago, Antiochia, Cyzicus, Edessa, Cæsarea in Cappadocia, & urbes aliæ, multas habuerunt Ecclesias.

p. 55. Capite secundo examinat Autor Adversarii sui assertionem, in pagis quoque, iisque exiguis, constitutos olim Episcopos, adeoque Episcopos veterum Pastoribus parochialibus non dissimiles fuisse.

p. 58. Primum ejus argumentum fuerat: *Hydrax & Palabisca, pagi Ægyptiaci, suos habuerunt Episcopos.* Respondet *Mauritius* ex Synesii Epistola 67, non habuisse pagos istos Episcopos, sed Episcopum, utrique præfectum, idque demum Valentis Imperatoris tempore, quo tamen illi ipsi contra Syderium, quem Synesius episcopum eis constituere jussus fuerat, protestati sint, dicendo: *Patrium esse ac Apostolicum, ut Ecclesiæ suæ sint diœceseos Erythreæ*, & precando, *ne orphani fieri cogerentur superstite Patre*, i. e. ne a Paulo Erythri Episcopo avellerentur.

p. 59. *Olbium*, (pergit *Clarksonius*,) *pagus quoque Ægyptiacus, post Athamantem habuit Antonium Episcopum.* Respondet *Mauritius*, non aliunde constare sibi de hoc pago, neque ex Synesii Ep. 76. patere, an ibi δῆμος κωμήτης sit Populus unius pagi, an vero Populus in vicinis vicis habitans sive natio ejus generis, cujus Nitenii natio, Bubeium natio, similesque, in titulis Cornelii Balbi triumphalibus, apud Plinium l. V. H. N. c. V. Zygrin, Antiam, Schædiam, Metolen & Hypselin, quas tanquam pagos Episcopali sede conspicuos venditaverat *Clarksonius*, civitates extitisse, aut sine largiori Diœcesi non fuisse, abunde probat Mauritius, simulque conjectat pro *Metole* apud Athanasium Apol. II. p. 189. T. I. item epist. ad Antioch. legendum *Metilin*, Pomp. Melæ l. 1. c. 9. memoratam.

p. 65. Dracontium & Ischyram deinde, sine territorio seu ampla Diœcesi Episcopos, objecerat *Clarckſonius*. Respondet *Mauritius*, illum Hermopoleos minoris dici Episcopum apud *Athanasium*, epistola ad Antiochum: hunc contra Canones a Constantio Imperatore constitutum fuisse Episcopum. Largitur itaque etiam pagos quosdam

dam habuisse Episcopos, non tamen, ut vult *Clarksonius*, parochianos, sed diœcesanos, h. e. qui pluribus quam uni cœtui præfuerint, imo & civitatibus. Haut enim aliter fieri potuisse, quandoquidem in Ægypto seculo quarto saltem centum fuerint Episcopi, oppidorum autem ac pagorum multa millia, utpote quorum numerus Ptolemæorum tempore, juxta Theocritum Idyll. 17. triginta & tria millia complectebatur, nec forte sub Imperatoribus Romanis imminutus valde fuerat.

Arabiam, Syriam, Cyprum, Armeniam, Asiam minorem & Occidentis regiones, quas magna cum diligentia pervagatus erat *Clarksonius*, ut pagos inveniret Episcoporum sedes, simili studio percurrit *Mauritius*, ubique aut non pagos, aut territorio laxiori non destitutos fuisse, ostendens.

Sed nec pagis modo, verum etiam monasteriis peculiares Episcopos fuisse Clarksonius urserat, in exemplum adducens ex *Sozomeno* l. VI. c. 34. *Barsen, Eulogium & Lazarum*. Respondet *Mauritius* (α) Monasteria non ante seculum IV. exorta; ergo horum, si qui fuerint, Episcopos docere non posse, qualis fuerit Episcoporum primæva institutio & diœcesis: (β) *Barsen*, *Eulogium* & *Lazarum*, juxta Sozomenum, non revera, sed nominetenus tantum Episcopos fuisse. p. 145.

Quæ ex *Epiphanio*, subscriptione Concilii *Chalcedonensis*, *Theodoro Lectore* & *Spelmanno* pro Episcopis monasteriorum produxerat *Clarksonius*, ea mendosæ lectionis arguit *Mauritius*. p. 146.

In Hiberniam tandem deveniens *Clarksonius*, ex *Usserio Nennium* allegante probaverat, S. *Patricium* 365 Ecclesias erexisse, & totidem constituisse Episcopos. Regerit *Mauritius*, exiguam esse Nennii fidem. Numerare quidem 350 sanctos & episcopos Catalogum sanctorum Hiberniæ pervetustum ab Usserio Antiquit. Britann. p. 473. & 490. publicatum: complecti autem spatium annorum plus centum. Addidisse Nennium quindecim, ut numeris dierum in anno responderent, sicque otiosa gens per totum [illegible] ferias ageret; nec observasse, Episcopos hos vel sanctos dici exortos esse de Romanis & Francis & Britonibus & Scotis; unde asserere liceat, Episcopos illos non fuisse Ecclesiis Hiberniæ præfectos, sed a sancto Patricio saltem ordinatos, quod ex *Jocelino* vitam Patricii describente ipse docet *Usserius*. p. 153.

p.155. Cæterum ipsum *Patricium* Hibernum fictitium esse, suspicatur *Mauritius*, ac vel ex *Patricio Arvernensi* vel *Hispano* formatum fuisse a monachis, qui quondam dato nomine quocunque, mox etiam Sancti formarint scripserintque vitam.

p.157. Episcopos autem in Hibernia tantum fuisse viginti novem, cum Archiepiscopis quatuor, circa annum 1171, ex historia Henrici II. probat. Anno vero 1095, regnante *Murchertagh*, Hibernos adhuc caruisse Archiepiscopis, ex eo ostendit, quod a Cantuariensi Archiepiscopo desiderarint erectionem Sedis in Waterfordiensi provincia.

Pagis perlustratis ad Civitates perveniunt Autores nostri controvertentes. *Clarksonius* statuerat, plurimas veterum urbes non fuisse
p. 167. majores, quam mediocris magnitudinis urbes in Anglia. Contrarium non sine ironia asserit *Mauritius*. In specie quas considerant civitates sunt Emporia, Phaselis, Cucusus. Has exiguas appellarat *Clarksonius*, ut Episcopatus parochiales ibi erigeret. Verum primam non urbem, sed urbis partem fuisse, docet *Mauritius* ex Li-
p.191. vio. Secundam tempore Pompeii fuisse exiguam, sed postea satis amplam, ex veteri descriptione orbis a Jac. Gothofredo edita docet. Ultimam tum bello tum fame incolis exhaustam fuisse illo tempore, quo Chrysostomus ibi vixerit. Vicissim, ne magnarum urbium exempla deessent, abs eo adducuntur, Roma, Carthago, Alexandria, Seleucia ad Euphratem 500000 incolas complexa & quinta parte Londinum superans, Constantinopolis, & aliæ.

p.216. De hac quidem observarat *Clarksonius*, non admodum magnam fuisse, quia, referente Zosimo lib. 2. c.30. Constantinus, longe majorem urbem hanc efficere cupiens, eam ultra veterem murum decem & quinque stadiis muro novo circumdederit, quæ extensio ejusmodi tantum incrementum addiderit civitati, ut duas visa sit æquare urbes. Respondet *Mauritius*, novum murum non circumdedisse veterem, sed extra eum fuisse productum, adeo, ut muri veteres a *Severo* diruti, complectentes in circuitu secundum *Dionysium* quadraginta stadia, nunc restaurati & quindecim stadiis aucti, insigne addiderint incrementum. Præterea accesserunt ad urbem hanc suburbia *Syca*, nunc *Pera*, Justiniani Imperatoris tempore civitas per se dicta; *Hebdomum*, ubi S. Johannis templum septem passuum millibus ab urbe distans

ſtans, juxta Socr. l. 6. c. 12; P. Gyllio & Carolo du Freſne pro urbis regione perperam habitum,) *Secundiana, Mariana, Pharmaceus* ſeu *Therapea, Hieron* portus, *Heſtiæ, Michaëlium*, & *Elæa*, quæ ſingula ſufficienter evincunt, Conſtantinopolin unius Epiſcopi curæ commiſſam, plures uno aluiſſe cœtus, qui nullatenus in una congregari potuerint domo. p. 218.

Poſt mediocres civitates, majores etiam produxerat *Clarkſonius*, faſſus graviorem hinc ſibi motum iri litem. Duo igitur juſſerat obſervari. *Primo*, neque magnas urbes admodum frequentes fuiſſe, aut abundaſſe incolis. *Secundo*, in immenſo incolarum numero pauciſſimos extitiſſe Chriſtianos; ad minimum plures non fuiſſe Chriſtianos, quam qui parochialem Epiſcopatum facerent. Exempli gratia adduxerat Laodiceam, Neocæſaream Cappadociæ, Heracleam, & tandem Sebaſten, quam Herodes 6000 replevit incolis, ut maximis civitatibus par eſſet. Reſpondet *Mauritius*: Tres priores credi infrequentes fuiſſe, non probari, imo contrarium ex Hiſtoria liquere; Laodiceam terræ motu concuſſam partem civium perdidiſſe, ſed recuperaviſſe poſthac; & Sebaſten ſexies mille cives continentem ſat numeroſam extitiſſe, ſi patribus familias adnumerentur uxores, liberi, ſervi. Secundam ſuam obſervationem probaverat *Clarkſon* urbibus Palæſtinæ, Syriæ, &c. in quibus & Conſtantini tempore multi adhuc fuerint Gentiles. In genere reponit *Mauritius* verba *Maximini* apud Euſebium l. IX. H. E. c. 9. *cunctos fere homines relicto Deorum cultu ad Chriſtianorum ſectam ſe applicuiſſe*; unde arbitratur conſtare, quod *Deus fecerit multiplicari fideles, Iſraelitarum inſtar, & roborari ſuper inimicos ſuos*. Deinde ad *Gazam* & *Cæſaream*, quas urſerat *Clarkſon*, reponit Noſter, hujus Diœceſin plures continuiſſe Eccleſias, teſte Epiſtola Conſtantini ad Euſebium apud Theodoretum l. I. c. 15. ſcribentis, *quotquot Eccleſiis ipſe præes*: illius Epiſcopum Silvanum *Eccleſiarum* dici *Epiſcopum* apud Euſebium l. 8 c. 15. Ad *Emeſam* Metropolim reſpondet, tempore Juliani Eccleſiam recens ædificatam Baccho conſecratam fuiſſe, non ob paucitatem Chriſtianorum, ſed violentiam Tyranni. *Theod.* l. 3. c 7. Quæ de ipſa *Roma* Gentilibus referta dixerat *Clarkſonius*, & furore populi in circo, *Chriſtiani tollantur*! duodecies clamantis ex Baronio ad A. 301. §. 18, & Centuriatoribus, Senatum, Nobiles & alios plurimos, gentiles in quarto ſeculo fuiſſe perhibentibus, probaverat, Euſebii teſtimonio refutat Noſter. Hic enim ait, *Maxentium Fidei*

Cap. IV. p. 251. p. 257. p. 270. p. 275. p. 288.

Christianæ professionem simulasse, ut in eo morem gereret blandireturque Populo Romano; H. E. L. VIII. c. 14. Hinc descendit ad enarrationem civitatum, quarum non aliquot tantum cives, sed omnes ferme incolæ ad Christum conversi fuerint, quales sunt *Edessa Osroenorum, Neocæsarea in Ponto, Nisibis*, quam odio Christianæ fidei Julianus a Persis defendere noluit, imo ne quidem intrare, *Samosata, Majuma* (Gazæorum portus a Constantino M. urbs redditus) *Constantina Gazensium* & *Antiochia Syriæ*, in qua Sacerdos Ethnicus sacrificaturus, nemine assistente, hostiam ipsemet adduxit & obtulit, & de qua Julianus Apostata questus est, Senatum adeo pauperem factum esse, ut ne hostiam quidem emere potuerit, uxoribus Senatorum omnes divitias *Galilæis*, h. e. Christianis impendentibus. Vid. Misopogon Juliani. *Constantinopolim* his quoque annumerat; hæc enim teste Sozomeno l. II. c. 3. *nec aris unquam, nec templis, nec sacrificiis Gentilium fuit inquinata.*

Clarksonius, ut tanto felicius Christianorum numerum extenuaret, voluerat præterea observari, Judæos & Hæreticos p. 298. maximam partem civitatum magnarum implevisse. Hic opponit *Mauritius* Augustinum de *Util. Cred.* dicentem: *Plures jam Christiani sunt, quam si Judæi simulacrorum cultoribus adjungantur.* Argumenta autem ex Josepho petita tanquam præcocia, h. e. ætatem Christianorum præcurrentia, rejicit. Ex Socrate, Epiphanio & aliis admittit verum esse, quod in Palæstinæ urbibus Episcopi nulli extiterint. Vid. Epiphan. Hæres. 30. num. 11. Corrigit hic quoque Petavii versionem, quæ in eadem hæresi §. 4. Græca Ἐπίσκοπον πλησιόχωρον τῆς Τιβερίων ὄντα sic reddit: *Moriens Ellel vicinum Episcopum Tiberiensem arcessit*: quandoquidem hic Patriarcha Ellel sive Hillel in ipsa Tiberiadis urbe vixerit, Episcopus autem, quem accersivit, in Tiberiadis vicinia fuerit.

Hæreticos Christianis numerosiores fuisse, probaverat *Clarksonius* dicto illo Hieronymi: *Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.* Regerit *Mauritius*, perperam intelligi sententiam istam; non p. 308. enim mentem fuisse Hieronymi docere, orbem totum suscepisse Arianorum doctrinam, sed ei ab Arianis Arimini in Synodo congregatis impositum esse subdolis verbis, & fraudulenta vocis *Usiæ* abolitione, quam concedentes orthodoxi Episcopi, Arianos se factos fuisse mirati sunt. Tandem quo demonstret *Mauritius*, Arianorum multitudinem

nem non æquasse Christianorum numerum; testes adducit Socratem, Basilium, alios.

In numerum deinde Ecclesiarum inquisiverat *Clarkson*, etiam magnas urbes non nisi unam habuisse, probaturus. Hinc *Beryti* Ecclesiam a Magno incensam ex Theod. l. 4. c. 22. adduxerat, inquiens, unam solum in urbe celebri fuisse Ecclesiam, non autem plures. Respondet Noster, morem fuisse scriptoribus istorum temporum perquam familiarem, per *Ecclesiam* in singulari intelligere Cathedralem. Exempli loco allegat Socratem l. II. c. 14. narrantem, Gregorium Arianum ab Alexandrina sede remotum fuisse, ob incendium Ecclesiæ omnibus invisum. Hic observari vult, non dici, unam ex Ecclesiis, quanquam plures Alexandriæ fuerint, (testibus Athanasio & Eusebio) sed Ecclesiam a Gregorio incensam fuisse, scilicet Cathedralem seu Episcopalem. P 314.

Capite quinto contra *Clarksonium* disputat, qui ex numero Presbyterorum, pauperumque, item ex synecdochicis & hyperbolicis locutionibus, (quibus tota multitudo in unam confluxisse dicitur domum vel Ecclesiam) paucitatem Christianorum elicere voluerat.

Capite VI. examinat *Clarksonii* sententiam de civitatum territoriis, quæ nimium angusta fecerat, & æquaverat Anglicanis, vel Levitarum suburbiis. Hic ostendit *Mauritius*, veteres Romanorum Græcorumq; urbes amplissima habuisse territoria, neq; ut in Anglia, alienis paruisse Magistratibus, sed eundem cum civitatibus habuisse dominum & judicem. Hinc dicit factum, ut primariæ provinciarum urbes sive metropoles eligerentur in sedes Episcoporum, quo regionis incolæ, tanquam cives ad audiendum Judicem suum politicum, & tanquam Christiani ad discendum ab Episcopo suo, huc commearent.

Diœceses autem amplas Episcopis fuisse concessas, probat Canone Apostolorum 34, Concilii Nicæni octavo, Antiocheni nono, item decimo &c. qui singuli pagorum & provinciarum meminerunt, in quibus non liceat quicquam Episcopo inscio peragere. Probat etiam exemplis, Cyrensis, Hipponensis, Cæsariensis, Tyanensis & aliorum tum Orientis tum Occidentis Episcopatuum. Plura omnino essent recensenda ex eruditissimo hoc libro, sed specimen tantum, non compendium illius hic dare voluimus. Optamus potius, ut in-

ut interpretem is Latinæ Anglicæque linguæ probe peritum propediem reperiat.

LIBRI NOVI.

A Commentary on the Prophecy of Joel, by Edvvard Pococke. Oxford 1691. Fol.

Librorum Manuscriptorum in Bibliothecis Tenisoniana & Dugdaliana Catalogus. Oxonii 1692. in 4.

Experimenta circa Mechanicam variarum particularium Qualitatum Originem &c. auth. Roberto Boyle. Londini 1692. in 8.

Dioptrica nova. A Treatise of Dioptricks, by William Molineux. Lond. 1692. in 4.

Remarks upon the Ecclesiastical History of the Antient Churches of the Albigenses, by Peter Allix. Lond. 1692. in 4.

Miscellaneous Discourses concerning the Dissolution and Changes of the World, by John Ray. Lond. 1692. in 8.

The Greek and Roman History illustrated by Coins & Medals. Lond. 1692. in 8.

A Practical Discourse concerning a future Judgment, by William Sherlock. Lond. 1692. in 8.

Aristeæ Historia LXX Interpretum, Accessere Veterum Testimonia de eorum Versione. Oxon. 1692. in 8.

The Present State of England compleat: by Edvvard Chamberlayne. London. 1692. in 8.

Tacite avec des Notes Politiques & Historiques, par Amelot De La Houssaie. A la Haye 1692 in 12.

Histoire de Guillaume III. Roi de la Grande Bretagne. A Amsterdam 1692. in 12.

Histoire des Princes d' Orange de la Maison de Nassau, A Amsterd. 1692. in 12.

Projet & Fragmens d' un Dictionaire Critique. A Rotterdam 1692. in 8.

Histoire de la Conquête du Mexique par Fernand Cortez, Traduite de l' Espagnol de Don Antoine de Solis. A la Haye 1692 in 12.

Memoires de ce qui s' est passé depuis 1672 jusqu' à 1679, par Mr. Temple. Traduit de l' Anglois. A la Haye 1692. in 12.

L' Histoire d' Emanuel Philibert, Duc de Savoie, Gouverneur General de la Belgique. A Amsterd. 1692. in 12.

Instruction pour les Jardins Fruitiers & Potagers, par M. de la Quintinye. A Amsterd. 1692. in 4.

Deux Lettres touchant la necessité & l' autorité pretenduë de la Tradition, nouvellement écrites à un amy au sujet de l' Histoire Critique du P. Simon, par M. G. N. A. & P. en D. à M. A Amsterdam, 1692. in 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC XCII.

HISTORIA GENEALOGICA DELLA FAMIGLIA CARAFA. Opera del Sr. Don Biagio Aldimari.

i. e.

Hiſtoria Genealogica Gentis Carafææ; autore *Blaſio Altimaro*, Patritio Neapolitano, REGI CATHOLICO a Conſiliis in ſupremo Senatu arcis Capuanæ, quæ Neapoli eſt.

Neapoli, accurante Antonio Buliſone, 1691. in Fol. Tomi III. Conſtat Alphabetis 22 & plag. 10.

HOc ſtupendi laboris Opus non niſi triginta annis ad umbilicum perduci potuiſſe, non mirabitur, quisquis vel fugitivo illud perſtrinxerit oculo. Inde nempe a vigeſimo ætatis anno ad quinquageſimum, non modo libros variorum autorum Genealogicos, (quorum ter centum volumina, MSCta partim, partim typis impreſſa poſſidet,) Hiſtoricorum item atque Jureconſultorum, quocunque modo illuſtriſſimæ CARAFÆÆ GENTIS mentionem facientium, ſcripta perlegit Nobiliſſimus Autor; ſed & innumera diplomata, bullas, brevia, epiſtolas, memorialia, protocolla, inſtrumenta, quæ in Archivo Regio Neapolitano tergemino, itemque Principum Roccellæ, ut & civitatum Piſanæ Florentinæque, nec non haud unius in monaſterii aut privatæ ſortis eruditorum cimeliis adſervantur, indefeſſo ſtudio pervolutavit, examinavit, ac fundamenta iſthinc petiit hiſtoriæ ſuæ. Conquiſivit etiam fere centum icones virorum fœminarumque hujus familiæ celebrium, æri faberrime inciſas, quibus magnũ decus elaboratiſſimo huic operi conciliavit.

Tom.I. p. 34. Fuerunt, qui *Carafarum* genus e *Germania* accerſerent, illorumque primum autorem, a Bonifacio Germanorum Apoſtolo ad Chriſti fidem converſum, Romam veniſſe, obedientiam Pontifici præſtiturum, dein vero fortunarum ſedem in Italia reperiſſe, fabulentur. p. 51. Noſter, antiquitates nimium remotas miſſas faciens, communem iſtius ſtipitem conſtituit *Stephanum*, qui e matris *Caræ* nomine, *Caráfa* cognomen primus accepit, & ad poſteros hæreditario jure transmiſit. Cæterum e *Sigismundis*, (gente Piſana nobiliſſima, ac poſtquam mille fere annis floruerat, ſuperiori ſeculo extincta,) ſanguinem is trahebat, & eo progreſſus eſt felicitatis, ut, quam Saracenorum jugo exſolverant Piſani, *Sardiniam* inſulam regio titulo poſſederit ad annum uſq; 1040, quo, filio Ricardo ſucceſſore prius declarato, vita functus eſt. TAB. X. Fig. 1. p. 54. Digna eſt, quam contemplandam exhibeam9, moneta antiqua, ab Altimaro publicata, ubi in antica pectore tenus viſitur Rex, galea coronata, lorica item ac paludamento conſpicuus, cum epigraphe: RICARDus REX SARDiniæ E KARE (Caræ) FILiis. In averſa extat fœmina, diademate redimita, pallaque eleganti veſtita, cum lemmate: STEFANia SOROR. Quod ſi hæc etymologia vera eſt, oportet ultimam ſyllabam in CARAFA decurtatam eſſe ex *Fante*. Hæc enim Italorum vox dubio procul ex Latina *Infante* derivatur, adeoque idem quoque ſeculo illo undecimo notaſſe videtur, etſi hodie eo ſenſu diminutivum ejus *fanciullo* potius adhibeatur; *fante* autem ſervum aut ſervam ſignificet. Et niſi fallimur, id ipſum indicare voluit clariſſimus Autor. Hic itaque Ricardus, Stephani Filius, circa A. 1047, Saracenis in inſulam iterum irrumpentibus reſiſtere non valens, Neapolim fugit, ubi a Duce Reipublicæ Sergio IV. ſupremus Thalaſſiarchus creatus eſt. Filium habuit *Sergium V*, nepotem *Joannem IV*, pronepotem *Sergium VI*, quibus p. 65. omnibus ſucceſſive mitra Ducalis Neapolitana obtigit. Ex his poſtremus, militare auſus adverſus Imperatorem & legitimum Papam, Neapolitanum axioma amiſit, & Piſas fugere coactus eſt. Fuit hic pater *Philippi* Carafæ I, *Bartholomai I.* avus, proavus *Philippi II.* Caraccioli Carafæ, Baronis de Ripalonga, abavus *Bartholomai II.* mortui A. D. 1362. Ex hoc & uxore ejus, *Mobilia de Montefalcione*, quotquot ſuperſunt, *Carafæ* genus ſuum repetunt. Heic enim ſtatuendum eſt principium duarum linearum principalium

Cara-

TAB. X. ad A. 1692. pag

Fig. 1

Fig. 2

Digitized by Google

7.

Carafæarum, quarum *senior* ex *Andrea I.* Domino Fori Livii, (*Forli*,) Bartholomæi II. filio derivata, retinuit cognomen avitum *Della Spina*, i. e. *de Spina*, quam viridi colore tinctam armis etiam gentilitiis, nempe tribus fasciis argenteis in campo rubeo, situ diagonali a dextra ad sinistram, imposuit. Nam cognomen illud non seculo demum XIV natum est, cum jam A. 1197, imperante Henrico VI, *Nicolaus Carafa della Spina* occurrat. *Junior* linea progenitorem nacta hujus Andreæ fratrem, *Thomam* (vel *Thomasium*) *Carafam*, ac cognomine *della Stadera*, sive de *Statera*, (quam eidem clypeo gentilitio, e quo tamen spina abest, exterius adjicere consuevit,) abs altera distinguitur. p. 19.

De priori agit Altimarus *tomo primo*: de posteriori *tomo II.* ut & parte anteriori *tomi III.* Utraque tot viros exhibet Principum, Ducum, Comitum, Marchionum, Equitum auratorum, itemque Cardinalium, Episcoporum, Generalium non unius Ordinis sacri titulis insignitos, aut pietatis, prudentiæ bellicæ, ac diffusioris eruditionis fama fulgentes, ut eorum numerus haud facile iniri queat. Sic ramus ille transversalis *de Statera* protulit ipsum Romanæ Ecclesiæ Pontificem *PAULUM IV*, alias *Joannem Petrum Carafam* dictum. Natum hunc esse d. 29. Jun. A. 1466, legitur *T. II. p. 107.* At indubium est, operas non attente expressisse Autoris autographon. Nam *p. 116.* refertur abs eo epitaphium, quod in hæc verba desinit: *Vixit A. LXXXIII. Mens. I. D. XXI. Obiit cIↃDLIX. XV. Kal. Septembris. Pont. sui Anno quinto.* Quia ergo obiit d. 18. Aug. 1559, necesse est, eum in hanc lucem prodiisse d. 29. Jun. 1476.

Cæterum quum Romani Pontifices privilegio infallibilitatis frui ferantur, non sine admiratione apud solius veritatis studiosum Altimarum prolixissimam relationem legas, quomodo Paulus IV. nepotes suos, Carolum Carafam Cardinalem & Joannem Carafam Palliani Ducem, feloniæ & homicidii reos non agnoverit; Pius IV. ut tales capitis damnaverit; Pius V. eorum manes in integrum quasi restituerit, atque scelerum puros declaraverit. Tom. II. p. 125. 136.

De cætero, soli hactenus *Paulo IV.* e Carafis ad thronum Pontificium aditus patuit; tametsi *Petro Aloysio Carafa*, quum nondum Cardinalis, nec nisi Tricarici Episcopus esset, multi in Conclavi Purpurati Patres, rarissimo exemplo, Papale fastigium T. II. p. 288.

destinarint: sed frustra; consequuto id eo tempore (annus erat 1644.) Joanne Baptista *Pamfilio*, sive *Innocentio X*. Quemadmodum nec *Oliverius Carafa*, Cardinalis & Archiepiscopus Neapolitanus, (verus Martis pullus,) felicior fuit, utut (si *Hieronymo Surita*, Historiæ Arragonicæ conditori fides habenda, quam heic Altimarus ei negat,) illicitis mediis viam ad Papale solium adfectaverit.

T.III. p.26.

Utut autem duodecim omnino Carafæ *galero Cardinalitio* gavisi sint; ex illis tamen, præter jam dictos, non nisi quatuor brevitatis studio memoramus. In his est *Gregorius*, (in vita seculari *Marcellus* dictus,) cujus Commentarii *in secundam Thomæ Aquinatis*, Neapoli A. 1628; *de concursu causæ primæ cum secundis*, ibid. A. 1634; *de Vesuvii incendio*, ibid. A. 1632; *de monomachia* Romæ, A. 1647. impressi sunt; *in Introductionem autem Porphyrii*, MSCti Neapoli adservantur. Obiit Salerni die 23. Febr. A. 1675. Celebrior est *Antonius Carafa*, Rinaldi F. n. 25. Mart. 1538. † 14. Jan. 1591. Transfudit e Græca in Latinam linguam Theodoretum in Psalmos, orationes nonnunas Gregorii Nazianzeni, & sub auspiciis Sixti V. R. P. cum jam Cardinalis ac Bibliothecarius Apostolicus esset, LXX. bibliorum V. T. Interpretes. Edidit etiam tres tomos epistolarum Decretalium Pontificum. *Diomedes Carafa*, Joh. Francisci F. Arianensis Episcopus, ac E. R. Cardinalis, vel eo nomine mentionem meretur, quod quum in omnium Carafarum statuas & monumenta debaccharetur vulgus Romanum, Paulo IV. R. P. defuncto, huic, licet ab eodem Cardinalitiam purpuram accepisset, inferre injuriam nemo ausus sit. Hodienum ea dignitate fruitur *FORTVNATVS, tit. SS. Joh. & Pauli, Presb. Card. CARAFA, Episcopus Aversæ*, olim *Atella* dictæ. Natus is est Hieronymo Principe Roccellæ, & Diana Victoria nepte Pauli V. R. P. parentibus; eo tempore, quo in vivis erat P. *Franciscus Olympius*, Clericus Regularis Theatinus, mortuus 21. Febr. 1639. Hic, (ut in illius vita testatur *Josephus Silos*, p. 200. edit. Neapol. A. 1685.) a matronis gravidis solebat interrogari de nomine, fœtui suo, ubi natus esset, imponendo, quo isthinc scirent, an marem fœminamve parituræ essent. Cum itaque ex doloribus, quos patiebatur *Diana* illa, partitudo instare putaretur, advocatur Olympius, & de nomine embryonis consulitur. Negat is, justum tempus adesse; quo dicto, mater, calculis curatius subductis, octavum adhuc

T.III. p. 52.

T.II. p. 455.

T.II. p. 433.

T.I. p. 449.

agi

agi mensem, quo uterum ferret, animadvertit. Nono autem mense elapso iterum accersitur Olympius, & fœtui mox in lucem prodituro *Fortunati* nomen dandum pronuntiat. Omen ac nomen habuisse patuit, ex quo ab Innocentio XI. R. P. A. 1686. Cardinalis creatus est; neque Altimarus veretur thronum ei Papalem augurari.

Missis Cardinalibus, ad alias dignitates ecclesiasticas nos convertamus. Numerant Carafæ in gente sua *Legatos* & *Nuntios* Pontificios novem; *Patriarchas* duos, *Alexandrinum* unum, alterum *Antiochenum*; Archiepiscopos, Episcopos, Abbates quam plurimos. Ex his memorabitur nobis *Carolus Carafa*, Episcopus Atellanus, Nuntius ad Imperatorem, ob epitaphium, quo modestiam animi testari voluit, brevissimum:

OSSA CAROLI CARAFÆ T.I p.307.
MAXIMI PECCATORIS.

Ejus frater *Simeon* hoc Messanensi marmore æternitati memoriam sui commendavit:

D. O. M.
Matri Deæ Magnæ ab Angelo salutatæ Tom.I.
Hoc templum Illustriss. & Reverendiss. Simeon Carafa p. 311.
ex Principibus Roccellæ S. R. I.
Archiepiscopus Messanensis, obsequens
Virgini, suis extruxit expensis, pro sua
In Clericos Regulares benevolentia, ac
nobilis & exemplaris urbis ornatu
idem consecravit idibus Junii ann. M. DC. LX.

Ubi egregie fallimur, nisi versu secundo, pro DEÆ, in ipso marmore, DEI legatur. Cæterum, ut & hoc adjiciamus, fundarunt Ordinem PP. *Piorum Operariorum* Carolus Fabricii filius; *Eremitidas Theatinas* Neapolitanas Franciscus Maria, Hieronymi filius; *Clericos Regulares Theatinos* Paulus IV. Papa. T.III.f.53. T.I f.413. T.II.f.109.

Quod seculares dignitates attinet, præter duos *Reges* & tres *Duces Neapolitanos* supra dictos, multi *Principes*, *Duces*, *Marchiones*, *Comites*, *Equites aurei velleris* & *Melitenses*, item *Proreges*, *Legati*, *Thalassiarchi*, *Cancellarii*, *Consiliarii*, *summi exercituum Præfeti*, & id genus alii primi ordinis ministri regii, inter Carafas existunt. Ac ex his quamplurimos nomine tenus laudare, non foret divi-

dividiæ, nisi prolixiores, quam institutum nostrum patitur, esse vereremur. Lectoribus autem non ingratum futurum existimamus, si illos Carafas seligamus, qui hodienum florent, quique, licet eorum non rara in novellis publicis occurrat mentio, a nostratibus non satis bene a se invicem distingui solent. Eminet inter eos pri-
T.I.p.456. mogenitus ex primogenitis universæ Gentis Carafææ *CAROLVS MARIA CARAFA*, *Domin. Univers. Fam. Carafa*, *Branciforte*, *Barrese*, *Santapau & Speciale*, *Butera Princeps, inter Dynastas titulis claros in Regno Siciliæ dignitate primus, atque in regno Castellæ e Magnatibus primi ordinis*, *Roccellæ ac S. Rom. Imp. Princeps, Marchio Licodiæ, Castri Veteris*, *Militelli & Barrafrancæ*, *Comes Cryptæ aureæ*, *Grassuliati*, *Mazareni & Condoiannis*, *Patronus Prioratus Hierosf. Roccellæ*, *&c.* natus d. 22. Febr. A. 1651. Princeps studio linguarum, philosophiæ, oratoriæ, jurisprudentiæ, mathematumque, ac exercitiorum equestrium peritia nemini secundus. Hic enim est, cujus eruditissima atque ingeniosissima Opera toto passim orbe literario sunt nota, nec sine meritissimo elogio in Actis Eruditorum A. 1690. p. 618. A. 1691. p. 305. A. 1692. p. 47. a nobis memorata: quibus addi debet *Idiotæ* versio Italica, Mazzareni A. 1688. in 4. excusa, ac *Via ad Cœlum* & *Hebdomas Mariana* Italice conscriptæ. Ejusdem munificentiæ universa literatorum respublica editionem elegantissimi ac sumptuosissimi Operis hujus Altimariani acceptam referat; sicuti nos quoque grata mente profitemur, nec aliunde exemplaris, quo utimur, possessionem nobis obtigisse, cum id Illustrissimi atq; Excellentissimi Principis jussu ad nos transmiserit, cui multis jamdudum obligati sumus nominibus, celeberrimus Polyhistor, *Antonius Magliabecchius*. Vigesimo tertio ætatis anno *Isabellam D' Avalos*, (nobilitate sanguinis non magis, quam rarissimis virtuosi animi dotibus fulgentissimam, at, quantum constat, nulla adhuc prole auctam,) thalamo induxit. Ea tempestate mortem cum vita commutavit avunculus ejus, *Josephus Branciforte*, Princeps Buteræ; unde Principatus *Buterensis* in Sicilia, una cum titulo *Magnatis Hispanici*, ad *Carafam* nostrum jure hæreditario devolutus est. Hinc tum A. 1681. & 1690. Parlamentum regni Siculi Panormum convocavit, tum A. 1684. Innocentio XI. R. P. *equum album*, quem Hispaniarum Rex, Neapolitani regni intuitu, Pontifici mittere solet, ma-

maxima

xima cum pompa obtulit. Utriusque rei notitiam ampliorem tum ex adjectis prolixioribus narrationibus, tum ex epistolis *Caroli II.* Regis, Hispanico idiomate, quo scriptæ sunt, insertis, haurire licebit.

Principis hujus Patrui sunt FORTUNATUS Cardinalis, de quo supra, & GREGORIUS, Magnus Hierosolymitani Ordinis Magister, electus d. 29. April. A. 1680, cum tertio jam ætatis mense Ordini adscriptus fuisset. Notatu digna visa est epistola *Jacobi II.* Regis nuper M. Britanniæ, ad illum data d. 24. Febr. A. 1689, qua filium naturalem, *Fitz-James*, inter Equites Melitenses sub titulo *Magni Prioris Angliæ* recipi petit. Legato enim ad Galliæ Regem Melitensi *Hautefeuilleo* promiserat, se, quamprimum in regnum restitutus foret, bona illa ac reditus, quibus olim *Magnus Angliæ Prior* gavisus esset, huic iterum vindicaturum ac novis aucturum. Quod quidem promissum in solo hactenus conatu substitit. T.I.p.414. T.I.p.447.

E *Josephi* Carafæ, Ducis *Brutiani* (Bruzzano), (bello Messanensi A. 1674. famam non intermorituram consecuti, mortui autem d. 11. Apr. anno 1678.) sobole hodie vigent VINCENTIUS CARAFA III. *Dux Brutianus*, & PAULUS CARAFA, *e Ducibus Brutianis*, Invictissimi Leopoldi Cæsaris equestris militiæ Centurio. Horum patrui sunt Fr. Don CAROLUS CARAFA *Prior Melitensis*, Seneschallus Marubii, Drosi & Corbellini, ac FRANCISCUS ANTONIUS CARAFA, Archiepiscopus *Anxanensis* (Lanciano) in regno Neapolitano & Episcopus *Catanensis* in Sicilia. His notior est Comes ANTONIUS CARAFA e Dominis *Fori Livii* (Forli) S. Cæs. Majestatis Cubicularius, Campi Mareschallus, itemque Commissarius hoc tempore Generalis copiarum Augustissimi Cæsaris in Italia, Eques aurei velleris, &c. rebus bello adversus Turcas & alios Imperii hostes gestis clarissimus: qui e conjuge Catharina de Cardona, Marchione Castelli Novi nata, nullam sustulit prolem, æque ea ratione infelix, ac frater ejus natu major ADRIANUS VII. CARAFA, Lucretiæ Caracciolæ maritus. T.I.p.332. T.I.p.337. T.I.p.335. T.I.p.325. T.I.p.327. T.I.p.195. T.I.p.194.

Hactenus Lineam *de Spina* perlustravimus. Quoad alteram, *de Statera* cognominatam, celeberrimi evaserant, A. 1647: (tempore seditionis a Thoma Anello Amalphitano Neapoli concitatæ,

citatæ,) duo Martii Carafæ Ducis Matelonensis filii, *Diomedes Carafa* Dux Matelonensis, & *Josephus Carafa*; quorum ille bonorum, hic capitis jacturam tunc fecit, uterque Regi Catholico fidem suam
T.II.p.208. luculentissime approbare satagens. *Josephi* gnatus est DOMINICUS CARAFA, Princeps *Colobrariensis*. *Diomedem* parentem ha-
T.II. p.223. buerunt, MARTIUS CARAFA Dux *Matelonensis* (di Madaloni) eruditione non minus quam artibus sui nominis famigerabilis, ejus-
T.II.p.222. que frater germanus MARINUS CARAFA, ambo cum *Diomede*
T.II.p 266. agnato superstites, non minus, quam CAROLUS CARAFA Dux *Nojæ* & *Bojani*, ac ejus fratres NICOLAUS & POMPEJUS. Ex
T.II.p.311. alio ramo hujus lineæ superest FRANCISCUS MARIA CARAFA, Princeps de *Bellovisu* (Belvedere) Marchio *Antianus* (d' Anzi) Eques aurei velleris, Eruditorum Mecænas. Nec omittendus FA-
T.II.p.499. BRICIUS CARAFA, Princeps Clusianus, (di Chiusano) cum filiis *Tiberio*, *Vincentio*, *Carolo*, *Petro*, & *Fabio*; item *Hectoris* Ducis
T.III.p.105. Andriæ, anno 1686. denati, soboles, FABRICIUS, cum fratribus *Francisco*, *Antonio* & *Carolo*. Tot tantisque Principibus viris anno superiori Carafæa Domus fulta erat.

Historiæ Genealogicæ ad finem perductæ, duplex adjicitur mantissa. Post *breve* enim *artis heraldicæ compendium*, sigillatim
T.III.p.130. agitur de armis gentilitiis Carafarum, *tribus* nempe *fasciis argenteis in campo rubeo*, & discerniculis eorundem *spina* & *statera*. Ex quo
T.III.p.139. autem CAROLUS MARIA, princeps totius familiæ, Buterio potitus est, duodecim segmentis absolvi solet ejus clypeus, quibus partim
TAB. X. avitum, partim affinium familiarum *δείγματα* hac serie colloca-
Fig. 2. tur: Austria; Branciforte; Santapau; Barrese; Speciale; *Carafa della Spina*; Avalos; Aragonia Sicula; Spinello; Borgia; Vittori; Borghese. (Confer Tab. X. Fig. 2.) Subnectuntur non pauca Symbola Heroica Carafarum, eaq; quam nitidissime æri insculpta, quorum etiam non-
T. III. p. nulla in Philippi Picinelli Mundo Symbolico reperire est. Recen-
176. Y. tissimis, iisque ultimis duobus utitur sæpe nobis celebratus CAROLUS MARIA. Horum unum exhibet *astrolabium*, cum *dioptra* & epigraphe: SUMMA HUMILIAQUE METITUR; ingenium ejus, quo rerum cœlestium terrestriumque naturam probe perspexit ac complexus est, adumbrans. Alterum repræsentat *Laurum*, cum lemmate: SEMPER VIRET; quo significatur, excellentissimum

Principem

Principem ingenii ac virtutis perpetua documenta indefesso studio nunquam non prolaturum. Nec Symbolum suum ignorari passus est clarissimus Altimarus. Quum enim, absque prævia Proregis aliusve alterius commendatione, a CAROLO II. Hispaniarum Monarcha Consiliarius supremi Consilii Capuanæ creatus esset, scuto gentilitio (cujus *inferior* pars tres baltheos cæruleos in campo rubro, *media* tres stellas argenteas in fascia cærulea, *superior* aquilam nigram in campo argenteo ostentat, impositis galeæ libro aperto & ense,) addidit is inscriptionem e Psalmis: *IPSE fecit nos & non ipsi nos*; quam & de DEO & de Rege intellectam cupit. T. III. p. 129.

Mantissa altera concernit *familias* illustres CCLXVIII, *affinitatis* vinculo innexas *Carafeæ*; inter quas non postrema est *Pignatellorum*, ob Antonium Pignatellum, nunc INNOCENTIUM XII. summum Pontificem, notabilis. Antiquitatis sane gloria paucis cedit. Nam ex ea fuit *Lucius Pignatellus*, qui jam A. 1102. Comestabilis urbis Neapolitanæ audivit. Omnium harum gentium tesseræ scutariæ uno conspectu in tabula ænea sistuntur; metallis ac coloribus juxta Heraldicæ artis præcepta indigitatis. Accedit Arbor Genealogica Domus Carafææ longe amplissima, & octo fere plagulas chartæ usualis complexa. Omittuntur autem in ea *Sigismundi* Pisani, *Korczacii* Poloni, & *Stigliani* illi, qui Augustæ Vindelicorum hodienum florent, quos ad unum communem stipitem referendos Altimarus passim docuit; quemadmodum etiam in ipsa Historia sua tripartita de *Korczaciis* non nisi ea quæ a Simone Okolsky in Orbe Polono prælibata sunt, de *Sigismundis* pauca, de *Striglianis* Augustanis paucissima attulit. Nec desideraveris indices. Adest enim aliquis *Dignitatum illustrium*, alii *Autorum* citatorum, alii *Familiarum* Carafis *affinium*, alii denique *Nominum* & *Rerum* memorabilium.

T. III. p. 177-354.

T. I. init.

T. II. p. 405.

ANONYMI DIALOGI TRES: I. DE CONSTANTIA in adversis, II. de Dignitate tuenda, III. de Amore erga Rempublicam.

Mutinæ, 1692, apud Hæredes Cassiani. in 12. plagul. 7.

EDidit quidem hanc Dialogorum trigam *Jacobus Cantellus*, Serenissimi Mutinæ Ducis Geographus, e privatis, ut titulus habet, schedis, viroque illustri, Marcello Malpighio, Innocentii XII. Archiatro dedicavit. Sed quamvis Autor latere nomen suum voluit, non alium tamen eum esse compertum habemus, quam doctissimum virum P. *Benedictum Bacchinum*, Serenissimi Mutinæ Ducis hoc tempore Historiographum. Is enim, postquam ab Adversariis perpessus gravia multa esset, ac Parma, in qua urbe Diarium Eruditorum, quod Mutinæ hodie pertexit, exorsus fuerat, cedere coactus, solatium adversus mala & præsidium ex Philosophia petiisse videtur. Itaque erecturus semet atque firmaturus, libellum hunc composuit, Dialogi (in quo *Liberii* nomine *Bacchinius* ipse; *Angelii* vero Rev. P. Abbas *Angelus Maria Arcionius* nuper vita functus, quem Monachum ajunt doctissimum atque integerrimum fuisse, designantur) forma eo fine adhibita, ut Ethopœiæ indulgeret, & facilius se tum infirmum, tum utcunque a morbo vindicatum exhiberet.

p.26.113. Cæterum adversa, de quibus hic disseritur, trium potissimum sunt generum; alia personam disserentis, nonnulla ejus dignitatem, & aliqua ipsam tangunt rempublicam. Unde obscurum non est, distinctis malis distincta remedia in tribus his dialogis quæri & opponi. Et in *primo* quidem supponit, imo conficit ex antegressis, jure nos tristari ob carentiam boni, a libera nostra pendentem voluntate: absurde vero & ἀλόγως, ob boni carentiam, sive ob malum, quod a libera voluntate nostra non pendet. Jam, cum injuriæ, valetudo, deportatio, fatum imminens, & alia hujus commatis, de classe posteriori sint, justam dolendi causam, aut animi constantiam abjiciendi, in illis negat reperiri. Si quis obloquendi forte studio dixerit, humorum conditionem in corpore, pendere ex conditione animi, & conditionem animi pendere ex humorum conditione: vel, quod eodem recidit, vitiatam humorum eucrasian oriri ex pathematibus animi, & animi pathemata dependere ex humorum indole; ab eo committi aperte nimis circulum. Adhuc enim quæri, quid horum primo in caussa turbarum sit? Illud autem esse procul dubio, quod, ne pathemata adsint, vel si adsint, ne officiant, vel si offecere, ne officiant imposterum, præstare valeat; id est, nos ipsos.

(Margin notes: 46. beside "poni. Et in primo…"; p 35. beside "conditione: vel, quod eodem recidit…"; p.66.101. beside "si offecere…")

In *secundo* Dialogo præcipue, in quo consistat dignitas, quibus caussis

causſis vere lædatur, an de illius jactura dolendum, quousque, & quibus mediis curanda veniat, diſquiritur. Obſervat autem Autor inter cætera, facile fieri poſſe, ut ipſa malorum hominum convitia ad alicujus dignitatem augendam non nihil conferant; quod & ſuo B. Augustino jamdudum confirmavit exemplo: *Hoſtes*, inquiens, *dum volentes detrahunt famæ meæ, nolentes addunt mercedi meæ*; & infra oſtenditur, ſæpe accidere, ut arma hoſtium ad reipublicæ incolumitatem proſint promovendam. Quemadmodum e contrario contingat, ut, ſi quis laudetur a ſceleſtis, laudatæ perſonæ dignitati infamiæ nota ſuffundatur. Laudem quam incompoſitum vulgus tribuat, ducendam nullius pretii. Magni ſæpe ponderis eſſe mendacium, a viro in dignitate conſtituto ſi proferri vel evulgari id contingat; apud probos etiam, quibus præconcepta de dignitate opinio pernicioſe imponat. Parerga graduum, munerum, honorum in republica, ſæpenumero, vulgo cumprimis fucum facere, quod favor, obſequium præſtitum, ac (utinam non!) pecunia in conferendis illis pariter, ac impetrandis multum valeant. Cæſarem patriæ libertatem evertentem, quia pro voto ceſſerit facinus, laudari: Catilinam, quod auſus immane ſed idem nefas, auſo non ſit potitus, audire peſſime. Quod ſi Cæſari Catilinæ ſors accidiſſet, & Catilinæ Cæſaris, non dubium eſſe exiſtimat, quin inter ſe laudis quoque infamiæque vices commutaſſent. Nihil officere, ſi cunctorum ſententia peſſimus habearis, teſtis autem factorum tuorum conſcientia te laudet: rurſus prodeſſe nihil, omnium calculo optimum haberi, ſi quis ſibimet ipſi fuerit peſſimus. Quod quidem Autori largimur tanto facilius, quo certius eſt, malam conſcientiam laudantis præconio non ſanari, uti nec bona convitiantis opprobrio vulneratur. Dignitatis curam, quæ ſapientem deceat, in duobus potiſſimum occupari, ut nempe actus ſuos ita is componat, ut ſanam æqui cenſoris criſin ſubire nunquam vereatur: ac ut probos male de ſe ſentientes, & præconceptis opinionibus ſeductos, de actibus ſuis ſincere & absque fuco, prout res ferunt, edoceat: præſentiſſimum ad vitam recte inſtituendam remedium eſſe, timere ſemper, ne dignitatis noſtræ jacturam faciamus apud probos: calumnias quidem excutiendas eſſe, ſed eas, quæ absque periculo excuti poſſint; reliquas intactas relinqui oportere, diluendas tempori. Crimina refellere, honeſtatis nomine

[Margin: 69. 154. 73. 75. 77. p. 82. 83. 87. 91. 95. 98.]

utique commendandum; recriminari autem, damnari merito: neque posteriori hoc adminiculo indigere, qui integritate fulciatur; neque dignitatis caussam ullo modo juvari recriminandi libidine, sed jugulari verius & confici. Sub dialogi finem monet, magno pericu-
p. 102. lo nos decipi, si putemus, nostra universorum oculos, aures, mentesque adeo perstringere, ut, quamprimum pro rerum humanarum conditione læti quidpiam, vel adversi nos tangit, nihil aliud cuncti,
104. quam nos cogitent, vel loquantur. Deinde, sæpe nos tristari, ubi ingentis lætitiæ materia suppetat; quem locum & supra tetigimus. Emergere enim in lucem publicam non raro decora; quæ non lacessita calumniis delituissent: uti forte magnitudinem Hieronymi non agnosceremus, Erasmo judice, nisi hæreticorum & obtrectatorum calumniis inclaruisset.

115.119. *Postremi* dialogi argumentum eo dirigitur imprimis, ut pravæ philautiæ, & ambitus suspicionem a se removeat, amorem suum erga rempublicam declaraturo: ac fatetur non deesse, qui de reipu-
117. blicæ damnis lætentur, ejusdemque incommodis, ad explendam affectuum suorum ataxian abutantur: alios de anomaliis & malis invalescentibus dolere quidem, acta perversa perstringere, de morum corruptione conqueri, verum non aliam ob causam, quam quod quæ-
124. sita remedia graduum & honorum accesfiones dolentibus sint allatura; verbo, quod per threnos hujusmodi proficiatur. Sibi amorem suum in rempublicam ostendenti mentem esse longe aliam. Inde hypotheseos loco monet, quod toto cœlo differant, dolere de
125. incommodis rempublicam affligentibus, & iisdem incommodis opitulari: ad prius, amoris quidem vinculo, bonum civem non obstringi; ad posterius autem maxime. Porro, ita peculiaris
127. reipublicæ membrum esse unumquemque, ut membrum simul sit totius orbis, magnæque illius civitatis, quam universum hominum genus constituat. Quibus positis id agit ut ostendat, vicissitudinem
132. ac mutationem, in particularibus observatam rebuspublicis, optimam
130. 134. esse universo rerum ordini; perinde ut singulorum corruptio & generatio in physicis universo rerum systemati præstet, ut vigeat. Tan-
137. dem satius esse concludit, animos viresque in procurandis calamitatum publicarum remediis intendere, quam dolendo, inutili mœrore
157. tabescere: vicesque reipublicæ tamdiu æquo animo ferendas, donec in ea

in ea ſcribamur, quæ nullas patitur. Omittimus, quæ paſſim Socratico more inſperſit Autor monita politica quamplurima: neque attingimus pulcherrimos diſcurſus, qui ex Jurisprudentiæ, Medicinæ, 39.
Phyſicæ, atque Mechanicæ latifundiis ſic inſeruntur ſubinde, ut eru- 32.52.ſeqq.
dito Lectori & attento videantur non minori eſſe delectationi, quam 141. ſeq.
emolumento poſſe.

JOACHIMI HILDEBRANDI S. THEOL. D. ET Ducatus Luneburgici ejusque Comitatuum Superintendentis ſupremi THEOLOGIA DOGMATICA.

Hælmſtadii ſumtibus Georg. Wolfgangi Hammii A. 1692. in 4.

Conſtat alphabet. V. plag. 8.

D. *Joachimus Hildebrandus*, cum SS. Antiquitatum in Academia Hælmſtadienſi Profeſſor eſſet, A. M DC LVII. univerſam Theologiam XX Diſputationibus nervoſe complexus erat, easque, operam perpetui Reſpondentis præſtante Dn. *Gebhardo Theodoro Meyero*, SS. Theologiæ iſthoc tempore Candidato, deinde ejusdem in eadem Academia Doctore, & SS. Antiquitatum Profeſſore Publico, τῶν θεολογούντων examini propoſuerat. Illas, ubi uno volumine comprehenſæ, ac titulo Inſtitutionum Sacrarum inſignitæ, in lucem prodierunt, multi non ſolum Theologiæ, ſed & aliarum Facultatum Studioſi expetiverunt, ut non multo tempore exemplaria fere omnia divenderentur. Itaque Autor, deſideriis aliorum librum quærentium ſatisfacturus, viginti abhinc annis opus ſuum revidit, & nonnullis in locis auctius denuo in lucem emiſit. In animo jam tum habebat, luculentiore acceſſione librum augere, ſed concatenata negotiorum, tot Eccleſiarum ἐπισκοπὴν comitantium multitudo ac gravitas, in rem conferre non permittebat. Quantum ergo ſequentibus annis a graviſſimi muneris functionibus capiebat otii, id omne pro φιλοπονίᾳ ſua in locupletando hoc ſacro labore inſumebat. Qua ratione tandem in iſtam, quam nunc habet, magnitudinem excrevit. Ipſe tamen Autor librum ſuum in lucem educere non potuit, quippe qui pau-

 lo poſt

lo post absolutum, anno ætatis septuagesimo, vegeta viridique senecta, diem suum obiit. Curam igitur edendi hæredibus reliquit: typographorum autem operas direxit vir clarissimus, DN. *Joh. Bartholdus Niemeierus*, Primæ Philosophiæ ac Logices in Academia Julia Professor Publ. ordinarius, ut sine erratis prodiret. Methodo disposita est hæc Theologia analytica, habitui practico conveniente. Proinde divisa est in Partem communem & propriam. Parte communi homines indifferenter omnes media consequendæ salutis docentur. Inprimis de principio, e quo sacra prudentia ista pendet, quod est Sacra Scriptura, agitur. Quo exposito, initium tractationis a fine suscipitur, scilicet DEO: subjiciuntur hominis novissima. A fine ad subjectum Theologiæ proceditur, quod est homo salvandus, qui secundum diversos status sistitur: sequuntur principia & media salutis consequendæ. Parte propria, quæ sacræ Politicæ instar habet, de Ecclesia traditur. In ipsa explicatione locorum, non tantum dogmata ex Sacris Literis proponuntur, & antiquitatis ecclesiasticæ suffragiis comprobantur: sed potiores quoque controversiæ enucleantur. Repetuntur subinde doctrinæ a Theologis Helmstadiensibus antehac traditæ, & a quibus alii Theologi nostrarum partium dissenserunt. Quæ cum valde notæ sint, easdem inpræsenti referre merito supersedemus. Instructum insuper est opus hoc gemino Indice, uno Capitum, altero Rerum.

SAMUELIS PRZIPCOVII EQUITIS POLONI & Consiliarii Electoris Brandeb. Cogitationes Sacræ ad initium Evangelii Matthæi & omnes Epistolas Apostolicas, nec non Tractatus varii argumenti, præcipue de Jure Christiani Magistratus.

Eleutheropoli Anno 1692. in fol. Alphab. 10.

OPus hoc, quod *Bibliotheca Fratrum Polonorum* accedere voluit editor, autorem agnoscit virum, cui in Principum aulis & castris (septuagenario quippe adhuc militiam sequebatur) potior vitæ pars exacta fuit; ea tamen eruditione Theologica instructum, ut merito aliquod inter suos (*Socinianos* puta) nomen deposcere sibi videatur.

Ejus,

Ejus adolescens admodum, cum in Academia Lugduno-Batava literis operam daret, jam dedit specimina. Libellus enim *de pace & concordia Ecclesiæ*, ab eo tum octodecenni concinnatus, adeo eruditorum nonnullis placuit, ut eum, dignum tanto parente fœtum, Simonis Episcopii esse crediderint: ut de Apologetico ejus, quod contra Dan. Heinsii Satyram: *cras credo, hodie nihil*, eodem fere tempore scripsit, nunc nihil addamus. Postquam ex Academia in patriam rediit, ad Regis Uladislai, Sigismundi pariter, ac Radzivilii Principis favorem aditum sibi paravit. Idem tamen non minima pars fuit eorum, quos paulo post, circa annum nimirum 1663, fatales illæ Anti-Trinitariorum in Poloniæ Ecclesiis calamitates vexarunt undique, & tantum non pessundederunt. Patria igitur ipse quoque ejectus in Prussiam concessit, ibique Consiliarii titulo a Serenissimo Brandeburgico Electore & Principe Radzivilio ornatus, Theologicis curis mentem applicuit: inde quoque, urgentibus Prussiæ Ordinibus, in exilium pellendus denuo, nisi mors, quæ ipsi anno ætatis septuagesimo octavo d. 19. Junii A. 1670 obtigit, id antevertisset. Non conflictandum vero tantum viro huic cum fortuna minus prospera, adversæ partis culpa fuit; sed ipsorum quoque Fratrum suorum animos a se alieniores invenit. Cum enim isti recepta sua de Christi imperio, non æterno sed abrogando, Christoque adeo in altera vita ad vilitatis humanæ sortem deprimendo, item de magistratu & aliis quibusdam rebus decreta ponderari confutarique ab eo ferre non possent, diris eum devotum obtorto collo ad Christi tribunal condemnandum quasi traxerunt; quem Papatum inter omnes fere a Papatu segregatas sectas obtinere, is qui hujus libri editionem procuravit, queritur.

Scriptorum quidem Przipcovii longe majorem, quam hoc volumine exhibentur, copiam a Sandio in Bibliotheca Antitrinitariorum relatam habemus, quorum tamen iste etiam potiorem partem ad manus suas non pervenisse, sed apud amicos hinc inde delitescere testatur. Ea vero, quæ nobis hic exhibentur, in duo dispescuntur volumina. Prius Cogitationes in Evangelii Matthæi initium omnesque Apostolorum Epistolas complectitur: posterius vero varii Tractatus, maximam partem Theologici, constituunt.

In Cogitationibus ad initium Evangelii Matthæi, Autor non

tam

tam textus interpretationi operam dedisse videtur, quem etiam κατὰ πόδα ubique non sequitur, quam meditationibus, sive dogmati alicui Theologico secundum præjudicia sua confirmando, sive practicæ cuidam doctrinæ inculcandæ, inservientibus. Quod ipsum in causa etiam fuisse, ut *Cogitationum* potius quam *Commentarii* titulum huic scripto suo esse voluerit, eo minus dubitandum est, quo clarius ipse Autor hoc indicat, in responsione ad Notas amicas, quas Cogitationibus ipsius in Epistolam ad Colossenses Wissovvatius opposuerat, No. 24 inquiens: *Scripto huic nostro Cogitationum titulum eo consilio dedimus, ne quis lectorum putaret, nos in iis plenam sacrorum librorum explicationem polliceri.*

Ut aliqua eorum, quæ diximus, demus exempla, observat Autor, quod C. V. Matth. verbis: *audivistis, quod dictum sit*, vox *antiquis* semper addatur, quoties Christo de legibus Mosis sermo est, quas *implere* se, id est, secundum Autoris mentem, perfectiores reddere, non vero abrogare dicit; quæ tamen omittatur, quando interpretum legis nova commenta proponantur & confutentur. Quod autem leges quædam Mosis videri queant, quibus non addita compareat vox ista, v. g. de libello repudii & talionis jure, inde esse autumat, quod verbis quidem Mosis conceptæ, in alium vero plane a Mosis sensu detortæ a legis doctoribus eo tempore traditæ, adeoque a Christo hic quoque propositæ atque explosæ fuerint.

Cum ex Matth. VI. ut *adveniat Regnum Dei* petimus, de Regno Dei in his terris id Autor accipiendum esse docet, & inde feliciorem Regni Dei statum in his terris sperandum perpetuo esse colligit. Regnum enim Dei cum nunc quoque inter nos vigeat, majorem ejus gradum his precibus a nobis postulari existimat, qui tum ex majoribus Ecclesiæ nunc florentis in fide & charitate profectibus, tum ex Anti-Christi destructione, Judæorumque conversione, orbi Christiano sperandus videatur. Cujus ævi felicitatem ipsis Apostolicis temporibus, & ab antiquissimis Ecclesiæ Patribus creditam esse contendit. Illorum tamen sententiam ideo factiose explosam esse dicit ab iis, qui per illata clanculum e Philosophia Gentili in Religionem Christi Gnostica dogmata, introducta potenti factione, Ecclesiam corruperint, quoniam ista suos asseclas irrepentem tunc parum sinceram in Ecclesiam doctrinam moresque depra-

depravatos improbare, ac beatius ævum optare atque expectare arguebat. Indeque & Apocalypsin a multis oppugnatam, & Papiæ ab Eusebio obtrectatum, & antiquis illis Apostolico ævo vicinis viris falsam affictam calumniam fuisse ait, quasi aliquod terrenum regnum Christi post resurrectionem fore somniarent, quod tamen illis ne per somnium quidem credere in mentem venerit: utpote qui, si restituendum in terris Christi regnum post resurrectionem docuerint, *resurrectionem primam* cum Apocalypseos autore a *secunda* distinxerint, qua is, qui cadit, resurgere recte omnino dicatur. Papiam vero Eusebio & Gnosticis ejus magistris (quo nomine Arii factionem ei venire infra patebit) exosum fuisse, non mirandum existimat, cum Papiæ vicissim peregrina Gnosticorum dogmata, utpote his, quæ a Domino ipso tradita sunt, parum consentientia, exosa fuerint.

Cogitationes in Apostolicas Epistolas, quamvis viam, interpretibus aliis Scripturæ merito observatam, non sequantur, magis tamen ad explicationem Scripturæ faciunt; sensus enim & intentio scriptoris semper, licet brevissimis ostenditur. Et quamvis suorum interpretationibus ut plurimum adhæreat Autor, non pauca tamen etiam occurrunt, in quibus vel in plane diversa ab iis abeat, vel novis argumentis & illustrationibus ab iis jam observata exornare nitatur. Sic v. g. in explicatione commatis 29. cap. XVI. I. Ep. ad Cor. Crellii, Schlichtingii & aliorum sequitur vestigia, qui in Ecclesia primitiva revera baptismum pro mortuis obtinuisse putant, adeoque frustra crucem sibi figere interpretes existimant, qui a sensu istorum verborum primum obvio alium invenire laborent: in eo tamen ab iis abit, quod ipsi tanquam errorem istud in primis Christianis condemnent, ex quo argumentum saltem κατ' ἄνθρωπον Paulo subnatum esse sibi persuadeant; ipse vero caruisse errore hanc pro mortuis baptizandi ceremoniam contendat, dum cum illa opinione, ac si prodesset defuncto pietas aliena, non conjuncta, sed solum in ædificationem Ecclesiæ adhibita fuerit. Baptismum aquæ scilicet externum & quasi ceremoniale signum, quod aliquis ad populum Christi adjectus sit, ex communi suorum hypothesi, esse scribit; quod ipsum per se & nude sine ea, quam designat, hoc est vera ac reali ad populum Christi accessione, quæ fiat per regenerationem, baptizato non prosit; natura tamen sua etiam ita consideratum Ecclesiæ mul-

tum prosit, cujus oculis palam fiat, populum Christi incremento suo augeri, quin & multos alios ad idem faciendum invitet. Sed quomodo, inquit, defunctorum accessione aucta credi poterat Ecclesia, cum potius morte eorum diminuta videretur? & respondet, ob resurrectionis spem, non tanquam interierint, sed tanquam adhuc in Ecclesiæ censu permanserint, vita functos ejusmodi consideratos fuisse. Ex quibus etiam argumenti Apostolici robur multo clarius liquere arbitratur.

In Epistolæ Colossensibus inscriptæ capite II. ad Platonicos Philosophos Paulum potissimum respexisse Autor noster docet; illos enim præ reliquis Philosophis πιθανολογίᾳ illa, de qua v. 4. loquitur Apostolus, valuisse existimat; quemadmodum & nulla alia secta majorem in divinis scientiam quam Platonica sibi vendicaverit, unde divini etiam cognomen Plato meruerit. Delectum quoque ciborum & temporum, de quo v. 16. Platonici a Pythagoræis, quorum commenta Magistri sui placitis infima præcipue Academia admiscuerat, adjuti urgebant. Tandemque etiam Geniorum cultum, jam inde a Genio Socratis initio sumto promovebant, quæ omnia manu Apostoli ducta lineamenta Platonicam scholam repræsentare Autor noster existimat.

Subjungitur Cogitationibus in Epistolam ad Colossenses *Responsio ad Notas amicas in Sacras ad Epistolam Pauli ad Colossenses Cogitationes*. Notarum, contra quas Responsio hæc dirigitur, autorem Andream Wissovvatium Socini ex sorore nepotem esse, Sandius quoque annotavit. Displicuerat huic inter alia etiam distinctio, qua Noster in expositione versus 15. capitis I. Epist. ad Coloss. occasione loci I. Cor. XV, 24. usus fuerat, inter *potestatem* scilicet Christi *ordinariam* & *extraordinariam*. Illam esse dixerat, qua Christo omnis sive in cœlo sive in terra potestas a Patre tradita est, quam dependere tamen semper ab illo ait; hanc vero in specie potestatem judicii exercendi esse affirmaverat, quæ ita absolute Filio tradita sit, ut Pater neminem judicet. Hujus, non illius finem in prædicto Epistolæ ad Corinth. loco significari nostri Autoris est sententia, aliter statuentibus plerisque Socinianorum, & cum iis etiam Wissovvatio, qui utramque hanc potestatem tollendam esse affirmantes, Christo in altera vita vix quicquam, quod ultra reliquorum beatorum

rum ſortem aſcendat, relinquendum eſſe ducunt. Neceſſariam autem prorſus eſſe Autor noſter ſibi perſuadet hanc diſtinctionem, ad depellendas adverſariorum Eccleſiæ ſuæ, ut vocat, calumnias. Non alio enim & plauſibiliori prætextu, ait, olim ſub Victore & Zephyrino Epiſcopis Romanis in occidente, & aliquanto poſt per conciliabulum, ut loquitur, Antiochenum in oriente, veritas & Eccleſia confeſſorum Symboli Apoſtolici oppreſſa eſt, quam quod iis impingeretur calumnia, Chriſtum nudum hominem ab iis ſtatui, cum Scripturæ Sacræ eum paſſim ut Deum omnipotentem & in ſecula benedictum proponant. Et huic tamen, quam vocat, calumniæ non deſinere quosdam Fratrum ſuorum ultro occaſionem dare queritur, cruda nimis & iniqua loci illius 1. Cor. XV, 24. explicatione, in qua errare ipſos ſatis prolixe oſtendit.

Cogitationes in II. ad Theſſalonic. c.2. prolixa de Anti-Chriſto tractatione abſolvuntur, ita quidem, ut omnia in N. Fœdere occurrentia de hac materia loca conſulantur. Illam enim eo diligentius in Eccleſia Chriſti tractandam eſſe Noſter exiſtimat, quo certius eſt, non a Chriſto tantum ſedulo eam fuiſſe inculcatam, ſed nullum quoque Apoſtolorum, excepto Jacobo, eam intactam reliquiſſe.

Paralipomena quædam in hanc Epiſtolam Cogitationibus Autor adtexuit, in quibus occaſione eorum, quæ a Paulo in ea de Anti-Chriſto traduntur, de Arianorum & Ebionitarum ſectis ex antiquitate diſſerit. Anti-Chriſtum, cum per illum Satanas Eccleſiam Chriſti deſtructum iret, primum ac potiſſimum religionis Chriſtianæ fundamentum demoliri cœpiſſe ait, Chriſtum in natura ſua fuiſſe hominem negando, vel quod eodem recidere putat, JESUM, quem omnes hominem fuiſſe ſciebant, & ab Apoſtolis edocti credebant, non eſſe Chriſtum ſeu Filium Dei, præcipue & principaliter dictitando. Erroris hujus fundamenta jam Pauli & Joannis tempore in Eccleſia jacta eſſe dicit a Gnoſticis, qui quidem initio magis ſobrie quam poſtea in Chriſtiana doctrina philoſophati ſint, ita tamen ut errorem modo dictum jam tum foverint atque propagarint. Procedente vero tempore eos in magna deliria delapſos, in multas ſectas diſciſſos fuiſſe refert, adeo ut illi, quibus ſanior mens erat, quive reliquis rejectis deliriis, in ſolo illo a Joanne etiam notato errore perſiſtebant, relicto Simonianis, Menandrianis, Valentinianis &c. Gnoſti-

corum nomine, Catholici nominari maluerint. Late autem per Ecclesiam, ex ejus sententia, horum sparsus error est, præcipue inter eos, qui e gentibus ad Christum convertebantur, utpote qui omnes in propagationem doctrinæ gentilium sapientiæ conformis conspirabant; cum contra e Judæis orti Apostolicam de Persona Christi doctrinam mordicus retinerent: qui tamen cum & ipsi errores quosdam in Ecclesiam protruderent, ob exiguam Sacræ Scripturæ & rerum divinarum peritiam Ebionei, quasi pauperes diceres, vocati sunt, quod cognomen, prævalentibus gentilium partibus, non tantum omnibus Judaismo propioribus Christianis successu temporis datum fuit, sed ii quoque, qui doctrinam de Christo puriorem cum ortis ex Hebræa progenie tenebant, ejus probro fuerunt adspersi; licet gentiles multi eorum fuerint, qui cum Christianis ex Judæorum stirpe circa hoc dogma consentiebant, quales fuerunt Justinus Martyr, Beryllus Bostrensis Arabiæ Episcopus, Theodorus Conarius Origenis coævus, & Paulus Antiochenus qui sub Aureliano Imperatore floruit: quorum tamen adeo pauca scripta ad nos pervenisse tum inde est, quod pauci ea scribendi facilitate fuerint, ut mentem suam scripto consignare potuerint, tum etiam, quod si quæ scripta eorum extiterant, a partibus valentioribus fuerint suppressa. Gnosticorum autem, quos Arianos postmodum præpostere dictos censet, cum diu ante Arium invaluerint, in eo vel maxime versabatur industria, ut ex Sacris literis quæcunque opinionis suæ fundamenta colligerent; unde Erasmus etiam eorum scripta una cum ipsis periisse dolet, utpote quæ miram Sacrarum literarum notitiam redoluisse sibi persuadet. Præterea Gnostici illi prudentiores seu Ariani quascunque artes, malas etiam, adhibebant, quibus in obtrudendis per fas & nefas Ecclesiæ dogmatibus suis juvari poterant. Et dubium non est, a Sacro quoque Codice manus improbas illos cohibituros non fuisse, nisi divina providentia per adversariorum zelum ipsis obstitisset. Interim tamen impediri haud potuit, quo minus in aliorum Ecclesiasticorum hominum scriptis pro lubitu supprimerent, interpolarent, castrarent & expurgarent, quæ modo incommoda ipsis videbantur, quod posterioribus temporibus Liberati Carthaginensis Ecclesiæ Diaconi in Tomis Conciliorum admissa audacia satis probavit. Et propter hosce etiam, sub Apocalypseos & Operum Irenæi finem, istam execrationis formulam adjun-

adjunctam esse Autor noster existimat. Præter ignorantiam vero rerum seculo Apostolico gestarum, horum perversæ industriæ Romanæ quoque Tyrannidis fundamenta deberi dicit, utpote quæ in Antiocheno Concilio jecerint. Tum enim, præterquam quod Paulum Episcopali Antiochiæ sede, Malchionis Sophistæ fraudibus & occulta Episcoporum quorundam cum Romano conspiratione deturbarunt, ad Ethnicum quoque Imperatorem Aurelianum confugerunt, a quo edictum impetrarunt, quo omnes Ecclesiæ Christi, Episcopi Romani in rebus fidei sensum, tanquam præsulis urbis terrarum dominæ, sequi jussæ sunt. Ostendere postmodum Autor incipit, sectam hanc iisdem quibus creverat, artibus destructam justo Dei judicio iterum fuisse; etsi ea, quæ ipsi de ejus interitu adtexere animus fuit, ad manus nostras non pervenerunt.

Ad alterum quoque volumen paucis accedendum est. Continentur in eo varii Tractatus, Theologici maximam partem argumenti, e quibus *Dissertatio de Pace & Concordia Ecclesiæ* jam duabus vicibus, anno nimirum 1628 & 1630 publici juris facta, quin in Germanicum quoque sermonem translata fuit. Pariter *Vita Socini* non A. 1636 modo, una cum *Dissertatione de summo bono Christianorum* prodiit, sed in Belgica quoque lingua ejus aliquoties repetita fuit editio, & denique etiam una cum memorata dissertatione in Bibliotheca Fratrum Polonorum Socini operibus præmissa legitur. *Panegyricus bonori Uladislai Sigismundi Poloniæ Regis dicatus* A. 1633; *Responsio* vero ad *Heinsii* Satyram, *cras credo, hodie nihil*, A. 1644. typis impressa extat; quemadmodum etiam *Religioni a calumniis Atheismi vindicata contra Epistolam F. M.* Christophoro Sandio obstetricante A. 1672. lucem aspicere licuit. De quibus omnibus proinde, utpote eruditis jam olim notis, nunc quidem nihil dicere attinet.

Judicium de libro P. Cichovii regni Poloniæ Ordinibus oblato, nihil notatu dignum continet, nisi quod Autor in eo confutat, Pontificii persona indutus, argumenta Jesuitæ, Statuum in Unitarios animum concitare nitentis, quos gravissima quæque ob dissensum in religione pati voluerat, ejusque institutum tam Reipublicæ quam ipsi Catholicæ Religioni obesse ostendit.

Similis generis est *Apologia ad Serenissimum Brandeburgicum*

Electorem, in qua calumniis, quas suæ communioni perperam impingi queritur, dissipatis, sedem sibi suisque in Borussia concedi petit.

Majoris momenti est *Apologia istius Hyperaspistes*, ubi quod breviter saltem & subobscure in Apologia fecerat, contra quamplurimos sectæ Socini addictos prolixe agit, utpote qui conversioni Judæorum nimium intenti, ut opiniones suas eorum captui magis conformarent, nimis abjecte de Christo sentiebant, cujus regnum terrenum ac cœleste intra breves terreni regni metas includebant, & naturam ejus in cœlis gloriose viventis in humanæ vilitatis ordinem redigebant; qua de re jam supra etiam contra Wissovvatium eum egisse diximus. Ast vero, quamvis Autor Christum proprie & sine figura Dei filium, ex essentia Patris natum, contra suorum quosdam probare nitatur, quamobrem etiam invisi admodum ipsi fuerunt, tantum tamen abest, ut genuinam veritatis lucem illis propius multo conspexerit, ut subtilius potius errasse, quam melius veritatem introspexisse dicendus sit. Divinam enim quidem naturam, æque ac humanam, in Christo agnoscit, sed illam succedere humanæ, quam expellat, sibi persuadet, adeoque nec æternam generationem, qua in divinam naturam Christus genitus est, sed in tempore factam esse sibi persuadet, ut alia nunc omittamus.

Cognati cum hoc libro argumenti est *Demonstratio, quod neque Pater Domini nostri Jesu Christi per Metaphoram pater, neque Filius ejus unigenitus per eandem Metaphoram filius dici queat aut debeat*, quippe quæ in prioribus illius imprimis capitibus prolixe pertractata, per totum hunc librum contra tum in lucem emissum recenter tractatum denuo adstruitur.

In *Animadversionibus Apologeticis ad aculeatum Jo. Amosi Comenii scriptum, quod occasione Irenici Irenicorum contra Fratres Polonos ediderat*, notatu forte non indignum est, quod animadvertit Autor, scripti hujus Comenio causam fuisse eam, quod labefactatam inter Reformatos fidem suam, ob susceptum vaticiniorum, falsi eventu mox convictorum, patrocinium videns, commodiorem restaurandæ ejus viam non invenerit, quam si Unitarios, in quos Reformatorum animos eo tempore maxime exacerbatos noverat, scripto aggrederetur. Irenicum autem istud Irenicorum, quod scribendi

bendi materiam Comenio dederat, Socinianum autorem habere, nullo fundamento conjicere Comenium Noster contendit, utpote in quo non Menonisticæ tantum sectæ plurima faveant, sed multa etiam Socinianis adversa contineantur. Verum recte omnino sensisse Comenium neminem hodie latet, postquam Danielem Zvickerum fœtus istius patrem esse innotuit, qui etiam triplici Irenicomastige Comenium, quamvis occultato itidem nomine, refutavit.

In *Responsione ad Scriptum Georgii Nemiricii, cunctos in Polonia a Religione Romana dissidentes, ut in gremium Ecclesiæ Orientalis se recipiant suadentis*, parte priori varios, ex quibus Ecclesia vera sit agnoscenda, characteres Autor tradit, & hac occasione, quam necessarium sit, ut privato judicio publica Ecclesiæ doctrina ad examen revocetur, ostendit, tandemque variorum Nemiricii circa doctrinam de Ecclesia errorum confutatione huic parti finem facit. In parte vero altera quærit: an dissidentes ab Ecclesia Romana & Græca, dogmata & ritus Ecclesiæ Orientalis illæsa conscientia recipere possint? indeque ad omnium fere dogmatum, circa quæ controversiæ motæ fuerunt, breve descendit examen, ac reformationis & a corruptis Ecclesiis secessionis patrocinium in se recipiens, tandem ostensis in finali Nemiricii confessione erroribus, ordinisque monastici vanitate, toti operi colophonem imponit. Qui restant Tractatus omnes jura Magistratus Christiani respiciunt, & in *Animadversionibus* quidem *ad libellum de qualitate regni Christi*, an Christiano homini terrenæ dominationes conveniant, sive an inter Christianos Magistratui locus esse debeat? contra Autorem dicti libelli, qui id negaverat, & quem Danielem Brenium esse a Sandio discimus, disquiritur.

Succedit hinc *de Jure Christiani Magistratus & privatorum in belli pacisque negotiis liber*. Cum enim hanc materiam a suæ communionis hominibus adeo hactenus accurate non pertractatam Noster viderit, ut potius in fanaticas circa eam opiniones multi inciderint, quin ipse quoque Socinus non satis sibi constitisse videatur, magno studio Christiano Magistratui jus suum asserit, profligatis strenue adversariorum ex Fratribus argumentis: quod ipsum fusius adhuc facit in subsequenti *Apologia prolixiori*, qua memoratum tractatum contra iniqui accusatoris, quem Joachim. Stegmannum

num juniorem esse constat, criminationes munire coactus fuit.

Ultimum inter Tractatus Theologicos locum occupant *Vindiciæ libri de Magistratu contra Danielem Zwickerum*, qui ea, quæ ipse de hac materia scripserat, a Przipcovio convelli & incommodis consequentiis urgeri cernens, multum stomachatus videtur in suo contra autorem nostrum libro, nondum edito; præcipue vero injuriam sibi factam esse conquestus est, quod varia, quæ ne per somnium quidem in mentem sibi venisse ait, tanquam ex sua sententia fuerint prolata. Verum lepide iras & objectiones hujus adversarii sui Noster retundit, qui tamen his quoque de Magistratu scriptis, ut supra jam fuit notatum, apud Fratres Unitarios gratiam non adeo magnam inivit.

LE JANSENISTE CONVERTI PAR UNE RELIGIEUSE URSELINE. i. e.

Jansenista conversus per Virginem ex ordine S. Ursulæ.

Coloniæ apud Carolum ab Egmond 1691. in 12. plag. una.

NOndum ita conquievit, post decreta licet Pontificum, lis Jansenistica, quin subinde aliquæ ejus scintillæ erumpant. Sunt enim qui non tantum Jansenii sententias defendant, sed & Pontificum decisiones benignius interpretentur, veteresque cum adversariis, inprimis ex Societate Jesuitica, rixas renovent. Aliquando & hi suas agunt partes, ut Autor hujus schediasmatis fecit, in quo in re seria mimum instruit, colloquium fingens inter Doctorem quendam Jansenistam, & Virginem sacram ex *Ursulinis*, quæ Augustini regulas sequi dicuntur. Cum vero ex sancti illius Episcopi scriptis Jansenius theses suas deprompsisse videri voluerit, idque ejus sectatores operose & constanter confirmare nitantur; in tractatu hoc, perbrevi quidem, sub persona Virginis argumenta ex ipsius Augustini scriptis verbotenus adductis indicantur, quibus sententiæ Jansenii penitus destruantur. Non vacavit nobis tot libros de controversiis illis publicatos nunc pervestigare, ut appareret, num eadem

dem Augustini loca antehac allegata & ventilata fuerint, nec ne: interim quia nec multa nec prolixa sunt, adscribere ea, ut ab autore libelli referuntur, haud inconsultum esse duximus. Sunt autem hæc: *Ex sermone XCI. de tempore*: Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt, impossibile aliquid a Deo præceptum esse. *Ex cap. XVI. de nat. & gratia*: Justificatum a Deo non deseri, nisi Deum prius ipse deserat. Sanat ergo Deus non solum ut deleat, quod peccavimus, sed etiam, ut præstet, ne peccemus. *Ex homil. XII. inter L.* Per Dei adjutorium cum sit in potestate tua, utrum consentias Diabolo, quare non magis Deo, quam ipsi obtemperare desideras? *Ex comment. in Ps. XCI:* Satanas non cogit invitum, in tua potestate est consentire, aut non consentire. *Ex cap. XI. de duab. anim.* Neminem vituperatione aut supplicio dignum, si non faciat, quod facere non potest. *Ibid. cap. XII.* Dicere reum teneri quempiam, quia non fecit, quod facere non potuit, esse summæ iniquitatis & insaniæ. In *Psal. LI.* Benignitas ante te, iniquitas ante te, compara & elige. *Ex cap. V.* de *bon. persev.* Credere vel non credere est in arbitrio voluntatis humanæ. *Ex cap. XXXIII. de Spir. & lit.* Vult Deus omnes homines salvos fieri, non tamen adimit liberum arbitrium. His motus Doctor ille fictitius, convictum se esse fatetur, & virginem hortatur, ut cum sodalibus suis nec audiat posthac Jansenistas, nec libros eorum legat, sed Jesuitis perpetuo adhæreat, quod magno cum emolumento suo factura sit. Non deerunt fortasse, qui illa Augustini dicta ex ipso Augustino ita explicent, ut a Jansenii sententia non videantur discrepare: rectius fecerint, qui litem ex clarissimis Scripturæ locis diremtum iverint.

ANTONII BYNÆI DE MORTE JESU CHRISTI Liber primus.

Amstelædami apud Ger. Borstium 1691. in 4. Constat Alphab. 4.

ABsolutis, quas in Actis A. 1690. p. 115. & sq. recensuimus, de Natali Christi doctissimis lucubrationibus, de Morte ejusdem Servatoris, (quod argumentum idiomate patrio, h. e. Belgico jam ante hos novem annos tractaverat,) clarissimus Autor, Ecclesiastes hodie Daventri-

ventriensis, amplissimos commentarios edere destinavit, atque hoc tomo librum primum exhibet. Quem in octo capita ita partitus est, ut singula partem aliquam Harmoniæ Evangelistarum complectantur, eique subjiciatur accurata primum textus Græci variantiumque lectionum inspectio; deinde sententiæ magnorum Virorum, qui eandem historiam sacram vel perpetuis commentariis illustrarunt, quales H. Grotius, Heinsius, Ligtfootus, Vossius, & ex Nostratibus Johannes Gerhardus, vel partes quasdam seorsim exposuerunt, quales Hieronymus Mercurialis, Petrus Ciacconius & Fulvius Ursinus, qui accumbendi in conviviis rationem, Justus Lipsius, Thomas Bartholinus & Claudius Salmasius, qui crucem, Joh. Jac. Chiffletius, qui lintea sepulchralia diligenter delinearunt, conferantur inter se, ac librentur quasi, tandemque quid ubicunque videatur, subjiciatur. Historiam ipsam orditur a verbis Matthæi 26, 1.2. *Et factum est, cum finivisset Jesus omnes sermones istos, dixit discipulis suis, scitis &c.* atque in expositione verborum S. Cœnæ, a Matthæo, Marco & Luca recitatorum, hactenus quidem desinit. Textus sacri cum rationem ubique habeat doctissimus Vir, & lectionem receptam soleat componere cum MSs. quibusdam codicibus, inprimis cum celebri illo MS. Alexandrino, nobisque in manus fortuito venerit itidem MS. aliquod in Bibliotheca Zittaviensi hactenus latens, dignum putavimus, collationem quandam eorum ante omnia
p.10. instituere. Sic Matth. 26, 1. omittunt quædam exemplaria *πάντες*;
90. omittit etiam MS. nostrum. Matth. 26, 3. omittunt Alexandrinum aliaque *καὶ οἱ γραμματεῖς*; habet nostrum. Comm. 4. pro *κρατήσωσι*
140. *δόλῳ*, MS. Alexandrinum mutato ordine, *δόλῳ κρατήσωσι*, quasi
205. *δόλῳ* pertineat ad ea quæ sequuntur; similiter MS. Zittav. Porro Joh. 12, 2. quidam codices habent, *ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ*, & adji-
264. cit *σὺν* etiam MS. nostrum. Marc 14, 3 codex Cantabrigiensis,
298. *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ*; MS. nostrũ omittit *τῆς*. Comm. 6. pro *εἰργάσατο εἰς ἐμὲ* MS Alexandrinum habet *ἐν ἐμοὶ*, & hæc lectio Bynæo videtur genuina, altera vero ex Matth 26, 10. profecta; similiter MS.
304. nostrum, *ἐν ἐμοί*. Comm. 8 pro *ὃ εἶχεν*, MS Alexandrinum & omnes Stephani codices legunt, *ἔσχεν*; rursus *ἔσχεν* & MS. nostrum. Sic Luc.
339. 22, 4 celebre illud MS Alexandrinum omittit *τοῖς*; omittit etiam
359. nostrum. Marc. 14, 11. & Luc. 22, 5. MS. Alex. & alia, *ἀργύρια*.

in plu-

in plurali; similiter nostrum. Matth. 26,16. pro καὶ ἀπὸ τότε, nostrum p.374.
καὶ ἀπότε, per aliquam contractionem. Joh. 13, 22. codex Can- 405.
tabrigiensis ἔβλεπον δὲ, pro οὖν; & ita etiam MS. nostrum. Joh. 13,30. 448.
editio Rob. Stephani ac Francofurtensis 1597 & aliæ plures, legunt
ἦν δὲ νὺξ, ὅτε ἐξῆλθε; eodem modo MS. nostrum. Marc. 14, 12. 469.
codex Cantabrigiensis, ἑτοιμάσωμέν σοι; similiter codex noster.
Incidenter post Bezam & Grotium emendat Bynæus Matth. 23, 8. ὁ 487.
καθηγητὴς; potius enim ait legendum, cum tot aliis codicibus, ὁ δι-
δάσκαλος; & ita codex Zittaviensis. Verum hæc speciminis loco 497.
sufficiant. Nunc enim ad Autorem nostrum redeundum.

Ipsam historiam sacram de morte Servatoris præcedit prædictio Jesu Christi, *fore ut morti objiceretur tristi & inhonesta*. Necessariam ejus rei inculcationem fuisse censet Bynæus propter imminens offendiculum, quod ex præjudicio totius gentis de regno quodam terreno certissime erat nasciturum. Et isto præjudicio abreptum quoque fuisse Johannem, cum mitteret duos ex discipulis suis, rogatum: *Tune es ille, qui venturus*. Hanc enim fuisse legationis istius causam, Jesu monitum facere verisimillimum: *& beatus est, qui non fuerit offensus in me*. Indignissimum nimirum putasse Johannem, se, anteambulonem Messiæ & ministrum præcipuum, in carcere captivum detineri. Omnium clarissime autem, cum a morte sua biduum modo abesset, inculcasse Jesum mortem suam, cum scilicet finivisset *omnes sermones istos*, nempe, ex sententia Bynæi, omnes, quos eo ipso die tam ad Judæos, quam ad discipulos suos habuerat, qui certe & multi fuerint, & haud exigui momenti, a Matth. 21, 23. usque ad finem c. 25. relati. In *biduo* autem illo occupari videtur controversia totius libri primaria, quumque sententiam suam Bynæus sparsim proponat, nos eam in compendio totam exhibebimus. Dicit igitur, biduo ante pascha, i. e. diei Martis vespera cœnasse Jesum Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & monuisse discipulos de morte sua ipso Paschatis Judæorum die, qui instabat, patienda. Eadem vespera unctum fuisse a Maria, sorore Lazari. Postero die, qui Mercurii fuerit, Judam adiisse pontifices maximos & præfectos templi, ac cum iis de Jesu tradendo mercede fuisse pactum. Diei illius vespera Jesum iterum cœnasse Bethaniæ, atque inter cœnandum lavasse discipulorum pedes, cum Judas non tan-

tum in animum induxiſſet ſuum, ut Jeſum traderet Judæorum proceribus, ſed etiam operam ſuam iis jam addixiſſet mercede. Sequenti die, qui Jovis fuerit, omnia ad celebrandum Paſcha paraſſe diſcipulos, ac Jeſum eadem veſpera veniſſe Bethania Hieroſolymam, & in ipſam domum, in qua Paſcha juſſu ejus erat paratum, ibique comediſſe, ac Cœnam Euchariſticam inſtituiſſe. Hoc ut
p.19.24. perſuadeat, admonet, diſcipulis non incognitum fuiſſe, poſt biduum, h. e. die Jovis Paſcha ſuum celebrare omnes Judæos. Diſcipulos
29. etiam primo die azymorum, quo a Judæis pro more & ex præcepto legis Paſcha celebrandum erat, ultro ac ſua ſponte rogaſſe Jeſum, ubi Paſcha ſtatutum & ordinarium parari vellet. Et patrem familias, apud quem parabatur ex mandato Chriſti, non habiturum
30. fuiſſe cœnaculum ſuum ſtratum, niſi fuiſſet legitimum & ſolenne
39. tempus Paſchatis ab omnibus Judæis celebrandi. Præterea agnum paſchalem ea tempeſtate mactari non potuiſſe niſi Hieroſolymis in atrio templi, neque alio die, quam cum id fieret ab univerſa gente, neque ſacerdotes mactaturos agnum vel ſanguinem ejus ad altare ſparſuros fuiſſe, imo accuſaturos potius Jeſum, tanquam violato-
45. rem legum & traditionum. Ad ſententiam Pauli Burgenſis, qui putat, Judæos traditione majorum feſtum Paſchatis rejeciſſe in diem Sabbati ſequentem, ne concurrerent duo Sabbata magna, reſpondet Bynæus, eam traditionem tempore Chriſti nondum fuiſſe in uſu, cujus rei gratia adducit teſtimonia uno plura, contra Caſaubonum, & alios. Singulis enim non immoramur. Redit deinde
97. ad textum, & per ἀρχιερεῖς, qui conſultarunt de Jeſu per dolum capiendo, intelligit Pontificem maximum, atque illos omnes, qui erant de familia pontificali, & ſanguinis proximitate jus ſuccedendi vicinius habebant; motumque ſe ait verbis Lucæ, Act. 4, 6. Ibi enim loco τῶν ἀρχιερέων recenſeri *Annam, pontificem maximum, & Cajapham & Joannem & Alexandrum & quotquot fuerint ex genere pontificali.* Conſultationem autem factam ſtatuit duplicem, ac priorem quidem, de qua Johannes, ſi non ipſo, ſaltem ſequenti aut ad ſummum tertio poſt Lazarum reſuſcitatum die, ne-
34. que adeo intra biduum illud, de quo ſupra; poſteriorem, de qua Matthæus, biduo ante Paſcha, & eodem die, quo Jeſus mortem ſuam prædixerit, feria ſcilicet tertia, i. e. die Martis, in domo & cœna Bethanienſi.

thaniensi. Eadem vespera etiam sepulturam suam discipulis ante oculos ponere voluisse Jesum, unctionem sibi factam exponendo εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν, *ad pollincturam suam.* Atque adeo bis unctum eum existimat, & a diversis mulieribus, sic quidem, ut de eadem hac unctione in domo Simonis leprosi loquantur Matthæus, Marcus & Johannes, Lucas autem de peculiari & distincta, quæque ante quatriduum contigerit in domo Simonis Pharisæi. Nomen Lazari obiter notat contractum esse ex Eleazar; & hinc in parabola vix excogitari potuisse nomen accommodatius mendico, quam ut Lazarus vel Eleazar vocaretur, cui non homines subsidio sunt, sed Deus unus. Quumque multa attulisset de νάρδῳ πιστικῇ, tandem maxime probat istam sententiam, quæ *nardinum* illud dicit tunc fuisse præcipue celebratum, quod ex spicis nardi confectum esset. Ex *spicato* igitur Latinorum, quod apud Galenum extat, fecisse Judæos, trajectis literis, νάρδον πιστικὴν, quomodo ex *penula* φαιλόνη. Circa rationem cognominis Judæ, *Ischarioth*, nihil definit. Incertam non modo illam sed plane incognitam esse ait, neque dignum proditorem, ut in illo quis desudet. Dignius putavit disquirere, an mulier illa, quæ Jesum unxit, cogitarit de morte ipsius proxime instante, eumque in finem officium hoc præstiterit, ut fidem suam & amorem erga jam jam moriturum testaretur? Visusque sibi est de eo non immerito dubitare, & a Gerhardo nostro discedere. Fœminas illud tantum audivisse videri, quod Jesus in Galilæa dixerat, *futurum est, ut filius hominis tradatur in manus hominum.* Inde ad solum sermonem in Galilæa habitum provocasse angelos in sepulchro. Mulierem autem hanc non fuisse inter Galilæas, sed habitasse in Judæa, in vico Bethaniæ. Verba igitur Jesu sic interpretanda: unctio hæc accipienda est, *quasi* corpus meum mortuum more gentis ab ea perfusum unguentis esset. Pergit in historia sacra, & asserit, facta unctione hac, Judam, qui eam tam indigne tulerat, feria quarta seu sequente die Mercurii ipsoque adeo mane, adiisse pontifices maximos, eo animo, ut Christum traderet; neque igitur accessisse illos eodem illo die, quo congregati fuerant ad consultandum de dolosa ejus interemptione, sed demum die sequenti, contra Vossium, Gerhardum aliosque plures. Cumque Lucas accessisse eum dicat etiam τοὺς στρατηγοὺς, Bynæus ait veri-

p. 159. 178. 179. 183. 241. 280. 314. 353. 345.

 simile

simile esse, si intelligantur Duces variarum in templo excubiarum. Cum enim excubiæ illæ magnum sacerdotum Levitarumque gregem
p.348. continerent, singulas habuisse suos præfectos. Posse tamen non inepte porro cogitari, annon sacerdotum quorundam id singulare munus fuerit, ut inspicerent atque attenderent, quæ fierent in templo, mitterentque in carcerem, qui peccassent in sacra, atque adeo eodem officio functi sint, qui στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ, *præfecti templi* à Luca vocentur, habuerintque potestatem prehendendi sontes. Se-
386. quitur altera illa cœna, qua pedes discipulorum lavit Jesus; atque hanc vespera feriæ quartæ seu Mercurii Bethaniæ habitam, statuit Bynæus, & duo illa indicia de Juda proditore ita distinguit, ut primum factum sit adhuc Bethaniæ in cœna vesperæ ultimæ, ad Joannem solum voce submissiore, atque tunc Judæ buccella data, alterum Hierosolymis in ea nocte, qua Jesus Pascha suum ultimum cum discipulis comedit, ad Apostolos omnes. Similiter distinguit ver-
395. ba Christi de trina negatione Petri. Primum ait illum de hac locutum pridie festi Paschatis, & dixisse tantum *non cantabit gallus, donec abnegaveris me ter*; nocte vero sequenti adjecisse, *hodie hac ipsa nocte* &c. Locus, ubi Pascha suum comedit Christus, vocatur
501. ἀνώγεον ἐστρωμένον, quod sic illustrat Bynæus, *conclave superius stratum lectis, in usum advenarum, qui edendi paschatis causa Hierosolymam ascendebant, & per modum hospitii gratuiti jam præparatum.* In hoc comitatu Jesu adhuc fuisse Judam, atque ea etiam ratione satisfacere Jesum legi voluisse, accipiendo discipulos duode-
516. cim, cum hic numerus justus esset, & talis ad agnum paschalem re-
538. quireretur. Ibi vero & in ista cœna paschali secutum demum apertum indicium de proditore Juda. Ita quidem, ut arbitretur, ace-
556. tabula, in quibus herbæ amaræ, quæ cum agno comedendæ erant, intingebantur, propter numerum accumbentium, uno plura fuisse apposita. Cum ergo Judas proxime accumberet, & eo ipso mo-
557. mento, in eodem acetabulo cum Jesu manum intingeret, voluisse eum proditorem suum nunc quidem omnibus manifesto innotescere, ac dixisse, *qui intingit mecum &c.* Et cum ille iracunde rogaret, & per modum expostulantis, *num ego sum?* denuo palam at-
565.568. que aperte hominem hunc impium in lucem produxisse, affirmando: *tu dixisti.* His denique subjicitur pars postrema hujus libri, institutio

tutio Cœnæ Eucharisticæ. In cujus expositione cum Autor professionis suæ socios sequatur, neque peculiare quid aut eximium occurrat, possumus hactenus esse parciores. Illud notandum adhuc, verba ultima Christi, *non amplius bibam ex fructu vitis, usque ad diem illum, cum ipsum bibam novum in regno patris mei*, sic a Bynæo intelligi, ut Christum dicat certiores reddere voluisse Apostolos, se vinum iterum bibiturum cum ipsis esse, ubi redux factus foret in vitam. Et hoc factum colligi posse ex verbis Petri, *nobis, qui comedimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis*. Interpretationemque hanc simplicissimam & genuinam videri sibi, asseverat.

DOMINICI GULIELMINI MEDICI ET MAthematici Bononiensis Epistolæ duæ Hydrostaticæ, altera Apologetica adversus Observationes contra Mensuram aquarum fluentium a clarissimo Viro Dionysio Papino factas, & Actis Erud. Lipsiæ anni 1691 insertas: altera de velocitate & motu fluidorum in siphonibus recurvis suctoriis.

Bononiæ apud HH. Antonii Pisari 1692. 4. plag. 6.

AUtor, qui jam excellentis suæ in mathematicis ac physicis doctrinæ specimina dedit, aquarum apud Bononienses curæ præfectus, cursum earum mathematicis legibus coercere aggressus est, edito opere subtilissimo de Mensura aquarum currentium, cujus partem priorem recensuimus jam mense Febr. 1691. Cum autem intellexisset, ingeniosissimum Virum & in his studiis versatissimum Dionysium Papinum quædam opposuisse in Actis mensis Maji ejusdem anni, Epistolam scripsit Apologeticam ad Dn. *G. G. L.* cui alteram addidit de motu fluidorum in siphonibus recurvis ad celeberrimum Virum *Ant. Magliabecchium*. Statuerat Gulielminus: *eandem esse velocitatem aquæ fluentis per aliquam sectionem canalis inclinati, quæ foret, si fluxisset e vase per lumen simile & æquale sectioni, tantum infra superficiem aquæ positum, quantum sectio est infra horizontalem ductam per initium alvei*. At Papinus statuerat:

aquæ per tubum uniformem, semper plenum, & utrinque apertum fluentis velocitatem dimidia esse illius qua flueret e vase per foramen simile & æquale sectioni tubi, tantundem a superficie aquæ remotum, quantum apertura inferior seu tubi sectio ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta. Et cum judicaret Papinus, hanc assertionem prima fronte pugnare videri cum illa Gulielminiana, eam non satis firmam ostendere aggressus erat, quoniam scilicet fluida non semper sequerentur leges descensus gravium a Galilæo præscriptas, idque confirmabat, tum in suo casu, ubi de tubo agitur semper pleno & non nisi utrinque aperto, tum in Gulielminiano, ubi canalis quidem apertus est, sed tamen partes in canali superiores pro varia inferiorum celeritate afficiuntur. Quæ pluribus in Actis Maji superioris anni legi possunt, ubi & Figuræ huc pertinentes sunt inspiciendæ.

Ad hæc respondet Gulielminus, *primo* duas diversas assertiones non pugnare, cum agant de diversis; nam in casu Papiniano, ubi tubus, in quo aqua descendit, semper manet plenus, motum non esse liberum aut naturalem, ut in apertis canalibus, ubi impedimenta a cohæsione & contactu ipse Gulielminus inter demonstrandum diserte excluserit. *Deinde* dubia affert contra Assertionem Papinianam. Fatetur quidem, aquam per tubum semper plenum æquabili celeritate descendere, sed hoc fieri ob pressionem aëris, ideoque miratur Papinum ipsummet in probando uti legibus Galilæi, quæ tamen ad descensum liberum pertineant, ideoque nec debuisse eas eo loco Papinum adhibere, nec in se suo loco adhibente improbare. Addit quoque, casum Papini videri conditionem impossibilem involvere. Nam superficiem tubi in vase aqua pleno positi, supra infraque aperti, ex Papini hypothesi non debere esse depressam infra aquæ superficiem, & tamen dum effluit semper plenum manere debere, quod rerum naturæ repugnet; nam illam aquæ mathematicam superficiem, qua tegatur, non impedituram, quo minus aer per superius orificium ingrediatur in tubum, qui proinde non sit futurus aqua plenus. Huic tamen defectui mederi licere, si (Fig. I.) ponatur vas A B C D clausum supra in D A, & afferruminatum esse tubum Q R S qui aquam suppeditet. Addit superflua requiri in propositione, neque enim referre an orificium G vasis a Papino descripti, sit æquale & simile sectioni tubi, cum velocitas non

TAB. XI. ad A. 1692. pag. 433.

Fig: 3.

a

Fig: 6.

a

a

a

5.

Fig. 4

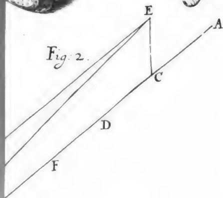

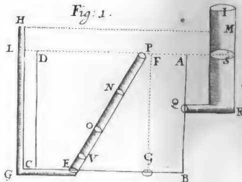

non dependeat nisi ab altitudine aquæ. *Tertio* ostendere aggreditur, velocitatem aquæ in E (Fig. 1.) qua effluit ex tubo FE, qui semper plenus manere ponitur, eandem esse cum velocitate, qua effluit ex lumine G, non dimidiam. Hoc ita probat p. 120: Quoniam contra orificium E premit aer, intelligatur siphon FE reflexus in C, & inde exporrectus sursum in H, ita ut altitudo orificii H supra E tanta sit, ut tubus GH ejusdem diametri ac FE tantum aquæ continere possit, quantum sufficit ad æquilibrandam totius aeris pressionem v. pedes 33; & supra H mente intelligatur demta omnis pressio aeris. Producatur itidem tubus RS in I, & altitudo SI æqualis sit altitudini tubi GH, ita ut videlicet tantum aquæ contineat, quantum valet ad premendam superficiem aquæ S, æquali momento ac premit tota aeris altitudo; & supra I præscindatur ut supra omnis aeris pressio. Si mavis, intelligantur producta superius latera vasis ABCD ad prædictam altitudinem, ut scilicet tantum aquæ in altitudine possint continere, quantum continetur in CH vel SI, & deinde intelligantur aqua pleni tam uterque tubus ISRE & ECH quam vas ABCD; evidens est ex supra dictis, quoniam pressioni aeris in S substituta est pressio æqualis cylindri aquei IS, & pressioni aeris in E substituta est æqualis pressio cylindri aquei HE, motum sive velocitatem aquæ in tubo invariatam fore, & si semper plenus retineatur tubus IS, continuaturum etiam motum in eodem tubo FE, ut prius: quare cum tubus ECH uniformis supponatur tubo FE, eadem velocitas, quæ est in FE ex supra demonstratis, contingit in GH & in exitu ab orificio H: qua ergo velocitate aqua erumpit ab H, eadem erumpit etiam ab E, etiamsi auferatur tubus ECH: ducta ergo per H horizontali secante tubum SI in M; patet per demonstrata ad prop. prim. lib. 2. Aq. flu. mens. aquam ea velocitate fluxuram ex H, ac si cecidisset ab I in M; sed IM est æqualis PQ (cum enim SI, CH sint æquales & æquales partes HL, SM; etiam residuæ IM, LC æquales erunt, est autem LC æqualis PG; ergo & IM æqualis erit PG) ergo aqua exit ex H, sive ex E, ea velocitate, quam habuisset, si cecidisset ex P in G, sed etiam velocitas in G eadem est, ac si ex P in G cecidisset; ergo velocitas in E æqualis velocitati in G. Quod &c. Itaque propositionem suam universaliorem deprehendi notat Gulielminus, quam fuerat initio ab ipsomet

TAB. XI. Fig. 1.

proposita, & bellissime arguere constantiam naturæ. Mirabili etiam a se experimento ait confirmari. Nam cum vasi ligneo ABC (dicta Fig. 1.) perforato in E inseruisset tubum vitreum FE, sed summitate F duobus circiter digitis infra aquæ superficiem DA depressa, ne aer ingrederetur tubum, & lance aquam intra certum tempus effluentem ponderasset, deinde tubum magis magisque imminuisset, ut tantum restaret EN, vel EO, imo tandem ut restaret nihil; semper tamen lance adhibita comperisse, æqualem quantitatem aquæ effluxisse intra idem tempus. Nec dubitamus, quin elegans istud experimentum Gulielminianæ sententiæ favens clarissimus Papinus sit diligenter examinaturus.

Inde dubiis Papini satisfacere aggreditur, urgetque leges Galilæi circa accelerationem non minus in solidis quam fluidis habere locum. Hinc (quemadmodum & Castellus observarit) in canalibus plurimum inclinatis, sectiones inferiores fieri minores superioribus; molitores quoque aquis ex alto cadentibus rotarum alas subjicere ut velocius gyrent, nec hæc in descriptione rotatilis suctoris & pressoris Hassiaci diffiteri ipsum Papinum. Fateri sese interim, impediri aliquando illas leges, cum scilicet & motus liber impeditur, idque a se tractatum libro 5, & præcise prop. 11. 12. Nempe necesse fuisse, ut prius æstimaretur quantitas sine impedimentis, deinde separatim æstimandis & detrahendis, atque ita se pervenisse ad propositionem secundam libri quarti, quæ experimento comprobata viam straverit regulæ generali ad prop. 7 ejusdem libri demonstratæ. Neque autem se videre, qua ratione dicat Dn. Papinus, partes superiores varie affici ab inferiorum celeritate, cum partes antecedentes majori celeritate affectæ, id est inferiores, non possint morari sequentes tardiores, nempe superiores. Cæterum ab impedimentis fundi ac laterum, aquæque visciditate sese abstractionem expresse fecisse. Et quod dixerat Dn. Papinus in *Fig. 2*, si leges Galilæi locum haberent, in canali inclinato ECBH, superficiem aquæ debere esse EH, parallelam fundo canalis CB, non EG, magis inclinatam; id negat Dn. Gulielminus, secundum ea quæ paulo ante ex Castello eum observasse notavimus: nam quia aquæ cursus post longiorem procursum sit velocior, ob majorem accelerationem, etiam per minus spatium, seu minorem sectionem transire. Et quod quærat

TAB XI. Fig. 2.

Dn.

Dn. Papinus, quænam sit linea E G, a se determinatum esse lib. 5, prop. 7. 8. 9. Hæc sunt quæ Vir Eximius ad Dn. Papini argumenta reposuit. Scribens autem ad Dn. *G. G. L. tuum*, inquit, *judicium expostulo, Vir celeberrime, utpote ejus, qui optimo quidem jure inter summos ævi nostri mathematicos ab omnibus citra invidiam percenseris.* Porro Dn. *G. G. L.* sentire accepimus, tanta luce rationum atque experimentorum collustrata esse, quæ hoc loco dixit Gulielminus, & tantam esse in his studiis perspicaciam atque industriam Papini, cujus expectatur replicatio, ut non dubium sit, plurimum ex hoc conflictu incrementi accessurum esse scientiæ.

Altera Epistola aggreditur intactam fere Hydraulices aut Hydrostatices partem, de motu in siphonibus recurvis, hac occasione examinare. Ubi has statuit firmatque propositiones, quas nos brevitatis causa sine demonstrationibus ponemus. (1) In siphonibus æqualium crurum, quorum altitudo minor sit pedibus 33, si aqua plena sint, nullus continget fluxus, sed fluidum tenebitur suspensum; si vero crurum altitudo major sit pedibus 33, continget effluxus ab utroque crure, donec aqua descenderit ad dictam mensuram. (2) In siphonibus inæqualium crurum aqua fluet e longiori crure, & quidem ea velocitate, qua erumperet e vase, cujus aquæ altitudo tanta, quanta est differentia crurum, si tamen crus longius non sit majus pedibus 33. (3) Si siphonis crus longius habeat altitudinem pedum 33, ea velocitate fluet aqua ex ejus orificio, quam haberet decidens ex differentia crurum. Si vero crus longius excedat altitudinem pedum 33, non idcirco augebitur velocitas, sed eadem manebit, quæ esset, si altitudinem illam non excederet. Hæc figuris demonstrationibusque adhibitis comprobat, & complura non inelegantia inde deducit.

LUMBRICUS HYDROPICUS, SIVE TENTAmen, quo probabile redditur, Hydatides, sæpius in morbidis corporibus animalium obvias, esse speciem Vermium seu animalium imperfectorum, propositum ab Eduardo Tyson, M. D. & Reg. Soc. Collega.

Translatum ex Transact. Phil. Angl. Mart. 1691. N. 193. p. 506.

NOn dubito, quin ipsa mox hujus Tentaminis rubrica Lectori quadantenus scrupulum injectura, ejusque judicio circa ea, quæ in medium afferre molior, offendiculum præbitura sit. Verum ne aut ipsius fidei imponerem, aut per ea, quæ nunc a me proferenda sunt, ulteriori ejus investigationi impedimentum crearem; monendum duxi, hæc modo Tentaminis instar exhiberi. Quod si jam veritati consona fuerint; aliorum posthæc observationibus confirmabuntur; sin secus, affatim juvabit melius informari.

Data mihi non ita pridem opportunitate dissecandi *Gazellam* seu capram Indicam *Aleppo* huc allatam, plusculas in ea observavi *Hydatides* seu membranulas aqua limpida plenas, magnitudine non minus, quam oblonga forma columbino propemodum ovo æmulas, quæ *omento* affixæ hærebant; aliquæ etiam in *pelvi* inter vesicam urinariam & *rectum*. Hac proinde occasione oblata non leve me cepit desiderium, certiorem me, quantum pote, reddendi super suspicionibus quibusdam, quas olim conceperam de talismodi sacculis aquosis seu Hydatidibus, in aliis animalibus a me subinde repertis. Scilicet ex iis, quæ tum quidem observare licuerat, in eam propendebam opinionem, eas esse peculiare genus Insectorum, in animalium corporibus genitum; ast tam insigniter discrepans ab aliis quibuscunque, quæ indidem exemta observare hactenus licuit, ut nisi pleniores & ulteriores considerationes accederent, nequaquam auderem meis hisce circa illas cogitationibus confidere.

Rationes vero, quæ in præsens suspicari me faciunt, eas esse insecta aut saltem illorum embryones, aut ova, hæc sunt:

Primo, quod observavi eas exteriori quadam membrana velut matrice includi; tam laxe quidem, ut ea digitis meis vel cultello adaperta, interior vesica lympham serumve continens, nuspiam connexa aut affixa videretur; sed inde prolaberetur promtissime, liquorem interim suum jugiter absque vel minima ejus effusione inclusum servans. Repetita proinde hujus rei experimenta, in hujus aliorumque generum animantibus habita, ansam mihi præbuerunt meditandi, quonam pacto fieri posset, ut humor hicce intra vesicam interiorem intraret, absque ulla cohæsione cum extrinseca istam involvente.

Succu-

Secundo, cum hinc ipsas attentius, nudo licet oculo, considerassem, adverti interiorem hanc vesicam collo quodam instructam esse seu corpore albo, residua vesica magis opaco & exin protuberante: ita tamen, ut in ejus extremitate orificium quoddam observare possem, quod quidem tum mihi videbatur enasci à retractione cujusdam suæ partis introrsum facta. Per hoc itaque augurabar, posse ipsam quasi per osculum assugere *serum* e membrana exteriori, atque sic suam vesicam stomachumve farcire.

Tertio autem hac in opinione ulterius mihi calcar addidit auxilium amici mei intimi, Dn. *Richardi Walleri*, quem nempe dissectioni præsentem assistere volueram. Communicatis ergo ei meis cogitationibus, quod *Hydatides* istæ peculiare insectorum genus esse possent in animalium corporibus progenitum; proposuimus nobis certius in notionem hanc inquirere: factaque ejus, quod paulo antè memini, observatione, deprehendimus collum istud (cum candelæ admoveretur) revera motum habere, ac modo protrudere se, modo brevius contrahere. Quæ ut satius percipiantur, lubet ipsas Figuras adponere ingeniosa ejus manu delineatas, tam nativas, ut nempe nudo oculo apparuere, quàm quales microscopium nobis revelavit.

Nimirum *Figura 3.* repræsentat aquosarum istarum vesicularum unam in magnitudine sua naturali, inclusam exteriori suæ membranæ seu *chorio*. Forma ejus propemodum rotunda erat, nisi quod planius nonnihil compressa videretur, ad instar guttæ hydrargyri super solido quodam corpore stagnantis. Per *a* vero indigitatur collum trans membranam visum, quod in *TAB. XI. Fig. 3.*

Fig. 4. clarius exhibetur, (extima nempe membrana sublata) non aliter tamen, quam uti nudo oculo apparet: ubi observare est apertum orificium in ejus extremitate, nec non quod componatur e circularibus annulis seu incisuris; quæ in *Fig. 4.*

Fig. 5. per microscopium collustratæ semet evidentius produnt: hæc vero pars pusillis eminentiis granulorum instar undiquaque consita est. Ipsum orificium prope extremitatem exortum videtur ab hac introrsum retracta, factoque experimento rem ita se habere deprehendimus: nam in *Fig. 5.*

Fig. 6. Sistitur collum hujus vermis tota sua longitudine protractum & grandiori specie repræsentatum: ubi observare licet, *Fig. 6.*

quomodo annuli decrescant, ipsumque circa extremitatem in cuspidem desinat. Quod cum aperuissemus, intus reperimus exiles duas fibras *a*, *a*, ex collo procedentes, ac fluctuantes intra liquorem.

Quid vero rerum sint geminæ hæ fibræ, id quidem positive edicere arduum est: ego interim aliis suas relinquens conjecturas, meas modo exhibebo. Scilicet, quod vermis hicce suum protrudendo collum, assugat ab exteriori membrana (quæ ipsum involvit & vasis sanguineis instructa est) humorem seu alimentum suum, quod per geminas hasce fibras seu tubulos devehatur intra ejus stomachum seu vesicam, indeque, prout exposcat occasio, rursus dispensari queat, pro nutriendo integro vermis corpore. Ego etenim fere inducor ut credam, vesicam hancce non nisi stomachum vermis esse: quod quidem rationi minus adversari videbitur, si consideraverimus in aliquibus insectis, quam prodigiosa amplitudine stomachus polleat, proportione habita ad alias corporis partes: sic in *hirudine* observare datur non unum, sed plus quam viginti ventriculos, quorum alius in alium se exonerant, procurrentes per universam corporis longitudinem: & cum *Malpighius* de *Bombyce* annotaverit, *p. 40.* ipsum intra unius diei spatium tantum devorare, quantum pondus totius corporis ejus efficiat: sane hirudo vel unico pastu id longe excedit.

Alii fortean magis in eam propendebunt sententiam, ut autument, totum illud esse solummodo ovum aut embryonem alius insecti, formam suam nondum plene nacti, istamque vesicam esse quasi amnion, extimam vero, quæ istam includit, tunicam, chorion. Ac si quidem ullatenus tale quid perfecte detegere possent, ipse pariter eorum opinioni accederem. Verum cum aliquo ab hinc tempore ovem lue corruptam dissecuissem, in eaque talium Hydatidum plusculas offendissem, diversis earum adapertis, non potui nisi structuram in cunctis exacte eandem observare: ast dubio procul si secus se res habuisset, in tali numero non potuisset fieri, quin aliquas invenissem perfectioni suæ propiores.

Non possum proinde quin statuam, Hydatides hasce esse speciem vermium seu insectorum sui generis: & quandoquidem tantam aquæ copiam intra se continent, quodque communiter deprehenduntur in morbosis ovibus, hydropisi laborantibus; idcirco nomen illis tribuo *Lumbricorum Hydropicorum*; non tamen quod autumem,

tumem, omnes illas *cystes*, in morbidis corporibus obvias, mox tales esse; in quibusdam etenim observare haud valui talis modi collum structuramque partium, sed nil nisi vesicam transparentem lympha repletam: atque has egomet diversi generis esse arbitror.

Sic in fœmina aliqua quondam ægrota, at hodienum vivente, meliorisque nunc, quam omni anteactæ vitæ tempore, sanitatis compote, ante hoc decennium circiter, cum aperiri fecissem latus dextrum paulo infra costas spurias, erupit inde multum aquæ limpidæ, sed quod maxime miratu dignum, una cum ea ingens Hydatidum copia, tanta quidem, ut a principio ad finem usque, uti judicavimus, bene quingentæ talismodi vesicæ prodierint: pleræque erant integræ, aqua limpida turgentes; aliarum vero, quæ grandiores fuerant, quam pro portione orificii, tunicæ erant disruptæ: in nulla tamen earum advertere collum potui, quamvis solicite facta inquisitione: id quod credere me facit, ipsas a præsenti nostro subjecto differentes existere.

Ejusdem quoque census sunt, quas frequenter reperi intra ovaria seu testiculos mulierum ex hydrope defunctarum, quas quidem non nisi pro ovulis inibi contentis habeo, quæ scilicet per immodicum humorum affluxum persæpe intumescunt ad magnitudinem tam prodigiosam, ut aliquando plures liquoris congios (*gallons*) inde extraxerim.

Pariter quod adducitur *in Philos. Transact. n. 188.* de vesiculis aquosis intra vesicam urinariam repertis, eodem spectat: dum in earum nulla collum observatum fuit.

Id modo lubet adhuc addere, *Lumbricos* hosce *Hydropicos* me nunquam non offendisse partibus membranosis appensos (potius, quam corpori ullius viscerum inclusos) uti omento, peritonæo extimisve membranis diaphragma, stomachum, jecur, colon aliave intestina vestientibus.

Ac sane minus est, cur miremur insolitam in hoc verme structuram, quandoquidem id quod annotavi de *Lumbrico lato* (*Philos. Transf n. 147. p. 153.*) non leviorem admirationem meretur, quamvis modo quadantenus diverso. Imo cuicunque non deest curiositas

ad obser-

ad observandum interanea in vasto insectorum regno, affatim materiæ ubivis offendet pro excitanda admiratione.

G. G. L. *GENERALIA DE NATURA LINEArum, anguloque contactus & osculi, provolutionibus, aliisque cognatis, & eorum usibus nonnullis.*

CUm nihil mihi sit gratius, quam qualiacunque tentamina mea Viris egregiis digna videri quæ perficiantur; perplacuere, quæ clarissimus Basileensium Professor *Bernoullius* de linearum osculis nupero Martio in Actis Erud. publicavit. Cumq; animadverterem, cogitationes quidem nostras in summa ipsi probari, nonnulla tamen aliter constituenda judicari, quod adeo non ægre fero, ut quoties doceor, in lucro ponam; meum esse putavi, rem denuo examinare, paratissimo ad retractandum animo, si monitis contrariis doctissimi Viri locum dari posse deprehendissem.

Statueram ego, *contactum* continere duas intersectiones coincidentes; *osculum* continere plures contactus coincidentes, & osculum quidem primi gradus esse, quando coincidunt contactus duo, seu intersectiones quatuor; osculum secundi gradus, quando coincidunt intersectiones sex aut contactus tres &c. & circulum osculantem, sive maximum aut minimum tangentium intra vel extra in proposito puncto circulorum (qui scilicet omnium tangentium proxime ad curvam accedit) esse curvedinis mensuram, & definire quantitatem anguli contactus; ita ut angulus contactus duarum linearum se tangentium sit idem qui circulorum ibi eas osculantium. Et in lineis quas circulus in pluribus punctis secare potest, altiora etiam oscula posse oriri, cum omnes intersectiones in unum coalescunt, atq; ita aliquando in casu maximæ vel minimæ curvedinis, seu transitus a curvedine crescente ad decrescentem vel contra, coincidere oscula duo, seu contactus quatuor, intersectiones octo. Observavi etiam postea, centrum circuli curvam propositam osculantis semper cadere in lineam, quæ evolutione fili propositam generare potest, & unicam (suæ seriei) esse perpendicularem illam, quæ ex centro osculantis circuli ad lineam duci possit; sive unicam esse *unicam*, hoc est unicam esse maxi-

maximam vel minimam ex eodem puncto ad curvam educibilem; cum ex aliis punctis intra curvam plures & duæ saltem perpendiculares, id est in sua serie maximæ vel minimæ, seu *duæ suæ seriei unicæ* ad curvam duci possint. Et cum constet aliam atque aliam lineam evolutione describi, prout filum producitur longius, animadverteram olim (ut hoc obiter dicam) eas quas Dn. *Bernoullius* nuper vocavit condescriptas esse *parallelas* inter se, ita ut una sit ab alia ubique æquidistans, (seu æqualis ubique minimi intervalli, quod est recta minima ab una ab aliam ducenda) vel, ut recta perpendicularis ad unam, sit alteri quoque perpendicularis, quæ dudum mihi fuit definitio *parallelismi* in genere sumti. Hanc nostram curvedinis mensuram, usumque Evolutarum, etiam primo Evolutionum Inventori celeberrimo *Hugenio* placuisse, ex solutione catenariæ lineæ animadverti. Porro cum tres intersectiones circuli & curvæ coincidant, notavi *flexum* oriri contrarium, id est contactum sumtum cum intersectione. Quemadmodum & coincidentes intersectiones quinque dant contactum cum flexu contrario coalescentem, seu intersectionem cum osculo primi gradus; & intersectiones septem coincidentes dant flexum contrarium cum simplici osculo, seu osculum secundi gradus cum intersectione coalescens. Unde intelligitur, quotcunque intersectiones coincidentes in contactus, oscula, aut flexus contrarios resolvi posse. Et quidem in contactu vero atque osculo recta vel circulus lineam ab utraque parte tangit extrorsum, vel ab utraque parte introrsum; sed in flexu contrario unam partem tangit extrorsum, alteram introrsum; & ita compositum non tangit, sed secat.

Causam quoque, cur linea evolutione generans locus sit centrorum omnium circulorum lineam propositam osculantium, ita explicare mihi videbar: Sumantur duo puncta curvæ A & B, & ducantur rectæ ad curvam perpendiculares in A & in B, earum intersectio communis C dabit centrum circuli, qui radio CA descriptus tanget curvam in A, radio vero CB descriptus, tanget eam in B, sed si coincidant A & B sive inassignabiliter distent, hoc est, ubi duæ perpendiculares concurrunt, coincidunt duo contactus, duoque circuli tangentes abeunt in unum, qui curvam osculabitur; sed per hunc ipsum concursum perpendicularium inassignabiliter differentium inveniuntur & lineæ evolutione generantes, ut ex *Huge-*

niano de pendulis opere patet. Porro circulus, cujus centrum eſt in recta arcui ad eaſdem partes cavo perpendiculariter occurrente, per punctum occurſus deſcriptus, arcum non ſecat, ſed tangit. Itaque ſicubi ſecat, neceſſe eſt ibi punctum adeſſe flexus contrarii, ſeu non eſſe lineam ad eaſdem partes cavam. Recte autem animadvertit Dn. *Bernoullius*, interſectione ſimplici ad contactum ſimplicem vel ad oſculum ſeu contactum multiplicem accedente, contactum mutari in ſectionem; ſed hinc manifeſtum eſt, cum circulus curvam oſculatur, regulariter (id eſt excepto flexus contrarii puncto) coincidere quatuor interſectiones ſeu duos contactus; adeoque hanc ipſam eſſe naturam oſculi primi gradus; quandoquidem id oſculum definimus ordinaria oſculatione circulorum; quæ in quocunque curvæ puncto regulariter locum habere poteſt, ſeu circulo curvedinem menſurante, qui ſcilicet proxime ad curvam accedit.

Et in univerſum dici poteſt interſectionum circuli cum alia linea numerum regulariter eſſe parem. Itaque non video, quomodo primi gradus oſculum tribus interſectionibus explicari queat, ita ſcilicet, ut tale oſculum trium radicum ſit regulare & tota curva diffuſum, at oſculum quatuor radicum ſeu quatuor coaleſcentium interſectionum pro ſecundo & ſingulari habeatur, nec niſi in punctis curvæ determinatis contingat. Contra enim ſe res habet, & quatuor interſectiones ſeu duo contactus oſculo cuique regulariter inſunt; & in ſolo caſu extremo, qui eſt flexus contrarii, naſcens, ut ita dicam vel moriens oſculatio tribus interſectionibus contenta eſt. Unde nolui ex caſu trium interſectionum peculiarem oſculi gradum facere, cum præſertim ex contactu (cujus perfectior ſpecies oſculum eſt) in interſectionem degeneraret. Eademque ratione & in altioribus oſculatio ſua natura paris eſt numeri radicum, nec niſi inflexus contrarii puncto in numerum imparem abit. Et ſane cum circulus poſt contactum in puncto propoſito curvam adhuc in duobus præterea punctis ſecat, neceſſe eſt has interſectiones promoto circuli centro continue ad dictum contactum appropinquantes, tandem ambas ſimul contactui coaleſcere, nam cum quamlibet in eum pervenire neceſſe ſit, ideo ſi alterutra ſola ad contactum perveniente circulus fiat proximus curvæ, ſeu oſcularis, ſequitur ambabus interſectionibus ſeparatim pervenientibus ad coalitionem

cum

cum contactu proposito, duos dari circulos diversos lineæ pro ximos seu osculantes per idem ejus punctum propositum transeuntes, quod est impossibile. Nisi scilicet linea ibi secet semet ipsam, quo casu duarum vice fungitur, adeoque circuli illi duo revera lineas duas osculantur, licet unius partes, de quo hic non agitur. Facile etiam hinc intelligitur, si circulus post contactum internum secare curvam rursus (utrinque) possit, tunc in casu osculi (ubi duæ sectiones contactui coalescunt) circulum osculantem esse extra curvam; & contra ex contactu externo mox in casu coalescendi cum duabus reliquis sectionibus, fieri osculum internum, & ita transitum circuli, a contactu sectionem adjunctam habente ad osculum, esse transitum in oppositam curvæ partem.

Sed & hoc notandum est, *minimam curvedinem* & *maximam obtusitatem* esse in puncto flexus contrarii, & recte dixit Dn. *Bernoullius*, circulum osculantem eo casu degenerare in rectam; radius enim est infinitus, seu centrum cadit in lineæ evolutæ concursum cum sua asymptoto. Quoniam antequam duæ proximæ, ad curvam perpendiculares, sibi occurrentes hactenus ad plagam propositam, fiant sibi occurrentes ad plagam oppositam, seu ex convergentibus divergentes, debent fieri parallelæ, quo casu earum concursus infinite abesse debet. Fieri tamen & aliunde potest, ut lineæ generatæ curvedo sit minima, seu maxima obtusitas; non quidem absolute sed in toto aliquo arcu ad easdem partes cavo, seu in certa progressione. Cum scilicet talis est natura curvæ per sui evolutionem generantis, ut evolutio continuari ultra certum punctum, & filum generans ulterius extendi nequeat; uti contingit cum curva evolvenda ex duabus convexitates sibi obvertentibus ac sese tangentibus composita est. Eodem modo prodibit maxima curvedo, seu minima obtusitas, ut lineæ curvedo ex crescente rursus incipiat fieri decrescens; veluti si curva generanda non intra duos arcus generantes convexitate obversa se tangentes, sed extra earum angulum cadat. Neutro tamen modo generata linea per continuam fili evolutionem producitur.

Hæc autem ut notarem, eo facilius adductus sum, quod linearum naturam in universum illustrant, mihique proferunt non tantum ad finiendam illam celebrem de angulo contactus controversiam,

 sed &

ſed & a vaga logomachia ad uſus ſolidos ac profuturos transferendam. Et video nuper Dn. *Eiſenſchmid* diſſertationem ſuam contra Dn. *Lagnium* defendentem, ac de diametro umbræ in eclipſi Lunæ loquentem ex hypotheſi terræ ovalis, adhibuiſſe diametrum circuli, qui ovalem oſculatur, ſeu cum ea angulum oſculi (angulorum contactus minimum) facit atque ita quam proxime ad illam accedit; eo conſilio, ut ex diverſis proportionibus diametri umbræ ad diametrum lunæ definiatur vera figura globi terræ. Quod quantum præſtare poſſit, obſervationibus committo.

Cum hæc ſcripſiſſem, venere in manus meas *Acta menſis Maji*, in quibus nova quædam *Bernoulliana* legi, & lineæ illius, cum qua rectæ convergentes ad datum punctum, eundem conſtantem angulum (ſed obliquum) faciunt, proprietatem elegantiſſimam ibi detectam, non ſine voluptate obſervavi, aliaque video notata, quæ generalem curvarum naturam illuſtrant. Plurimum igitur Linearum doctrinam hodie promotam habemus tum explicata *flexus* natura, tum adhibitis ad earum generationem *provolutionibus* pariter atque *evolutionibus*. Interiorem naturam *flexus* ſeu curvitatis aperuiſſe nonnihil viſus ſum detecta *menſura anguli contactus*, ope ſcilicet circuli curvam *oſculantis*, ſeu maxime ad eam accedentis, eundemque cum ea in puncto oſculi flexum habentis, de quo tum antea, tum etiam hoc loco dictum eſt.

Quod ad *provolutionem* attinet, *Galilaius*, ut arbitror, primus de lineis per eam generatis cogitavit, & *ſimpliciſſimam* ex iis *cycloeidem*, quam clavus rotæ in plano incedentis deſcribet in aere, conſiderare cœpit, de qua multa a viris doctis ſunt demonſtrata. *Romerus* Danus, aſtrorum inprimis ſcientia clarus, cum in obſervatorio Regio Pariſino verſaretur, elegantes, ut audivi, proprietates detexit cycloeidis altioris, cum rota ſcilicet ſive circulus incedit ſuper circulo. De quo tamen nihil ad me pervenit. *Neutonus* nuper de cycloeidibus iisdem egregia & univerſalia dedit.

Evolutionem curvarum generatricem primus illuſtravit *Hugenius*. Eam cogitationem promovit *Tſchirnhuſius* adhibitis, (ut ego appellare ſoleo) *coëvolutionibus*, animadverſoque quomodo tales lineæ coëvolutæ ut *foci* ſpectari poſſint, & radiorum quoque concurſu generentur, conſiderata inprimis cauſtica, quæ formatur

radiis

radiis parallelis a speculo reflexis. Ego inde longius progressus sum, usumque repeti ad solvenda problemata (quorum in gratiam potissimum suscipitur speculatio) *lineasque opticas* inveniendas, quarum ope radii redderentur ad datum punctum convergentes vel divergentes, aut etiam inter se paralleli. Quod alia etiam ratione præstitere *Neutonus* in Principiis, *Hugenius* in libro de Lumine. Observavi quoque eadem opera dari figuras *Acamptas*, quæ etsi opacæ & politæ sint, radios tamen non reflectunt, & *Aclastas*, quæ licet sint transparentes, seu ex materia radios refringente, vi formæ tamen suæ & positionis ad Solem, radios sine refractione transmittunt. His nunc observationes singulares *Bernoullius* adjecit. Cæterum ab *Hugenio* in tr. de Lumine, & *Tschirnhusio* in Actis, notatum est, causticam illam a speculo a concavo sphærico radios Solares reflectente formatam, simul esse cycloeidalem, provolutione circuli super circulo generatam. Postremo a me nuper proposita est *nova linearum formatio per concursum curvarum ordinatim datarum*, cum antea tantum radiorum seu rectarum concursus adhiberentur, cujus formationis ad problemata quædam solvenda egregium usum comperi.

Eximia quædam inesse videntur illis, quæ de figura veli a vento tensi Cl. *Bernoullius* nuper disseruit; tametsi de tota re (in qua non desunt scrupuli) ob molem aliorum negotiorum non expensa, pronuntiare non ausim. Ex reperta a me mensuratione *loxodromiarum* per logarithmos equidem non parum practici fructus duci potest; difficilem tamen arbitror cursus æstimationem, quæ longitudinibus definiendis sufficiat. Cum de deviatione navis Geometrica acribia agitur, non velorum tantum, sed & navis spectanda esset figura. Denique quod innuit, se Fratremque in calculo meo plurimum profecisse, id agnosco, gratulorque non illis magis, quam mihi. Valde autem nosse velim, an ultra metas illas sint provecti, ad quas ego perveni; id si ab ullis, certe ab ipsorum ingenio aliquando expecto, & gaudebo plurimum, si intellexero; præsertim cum mihi vix amplius in talibus ea qua prius intentione animi versari liceat. Cæterum a me quoque non difficulter solvitur illud problema: invenire lineam, cujus arcu æquabiliter crescente elementa elementorum quæ habent abscissæ, sint pro-

portionalia cubis incrementorum vel elementorum, quæ habent ordinatæ; quod in Catenaria seu funiculari succedere verissimum est, Sed quoniam id jam a *Bernoulliis* est notatum, adjiciam, si pro cubis elementorum ordinatarum adhibeantur quadrata, quæsitam lineam fore logarithmicam. Si vero ipsa simplicia ordinatarum elementa sint proportionalia elementis elementorum seu differentiis secundis abscissarum, inveni lineam quæsitam esse circulum ipsum.

SOLUTIO PROBLEMATIS DE MINIMO CREPUSCULO, per I. B.

Communicata in literis Basileæ d. 20. Jul. 1692. datis.

NOtum, Crepuscula maxime diuturna quidem in solstitio æstivo contingere, brevissima vero non in hyberno, sed medio quodam inter hoc solstitium & æquinoctium tempore, de quo definiendo nunc agitur. Problema autem ex eorum numero est, in quibus utilitas cum inveniendi difficultate conjungitur; unde multis magni nominis Geometris subinde quidem, at frustra, tentatum fuit: nec mirum; obstat enim insuperabilis calculi molestia, devoranda iis, qui illud communi more aggrediuntur: sed nec etiam per methodum indivisibilium, promiscue & sine delectu adhibitam, quæsitum facile quis consequetur: peculiaris via est, qua dextre & commode solvatur, quam si quis init, totam difficultatem in unica & simplici proportione trigonometrica terminari comperiet, quæ talis:

Ut Sin. tot. ad Tang. 9 gr. Sic Sinus Elevat. Poli, ad Sinum quæsitæ Declinationis australis, quam Sol tempore minimi crepusculi obtinet.

Eo itaque Problema specie impeditissimum redactum videmus, ut posthac in vulgaria systemata Astronomica referri, & simplicissimis quibusque Problematibus connumerari valeat.

HISTOIRE ECCLESIASTIQUE PAR MONS. FLEURY.

i. e.

Claudii Fleurii, Presbyteri, Abbatis in Loc-Dieu, Preceptoris se-

ris secundarii Principum Burgundiæ & Andegavi, Historia Ecclesiastica. Tomus I. continens duo secula priora.

Hagæ Com. apud Adrianum Moitiens 1692. in 12. plag. 22.

NOvus non est in Actis nostris Autor; ejusque inprimis Catechismum Historicum commendavimus anno 1689. pag. 569. Eadem diligentia, perspicuitate & ingenuitate historiam ecclesiasticam conscribere aggressus est, ejusque duo secula absolvit, libris, quorum summam exhibemus, quatuor. Incipit ab adscensione Domini, cujus vitam & gesta ex Evangelistis petenda præsupponit. Acta quoque Apostolorum, quatenus libro Novi Testamenti canonico referuntur, breviter percurrit, operosior in enarrandis eorum epistolis. Cætera congerit ex autoribus, Josepho, Philone, Eusebio potissimum, qui extant, eorumque libros margini adscribit. Annos notat, ubi certos esse putat; dubios omittit, aut ex conjectura memorat. Scripta Doctorum sive Patrum, quos vocant, cum industria & fide enucleat, ad inculcanda religionis fundamenta, augendumque pietatis studium magis respiciens, quam ad controversias, quæ pro partium studio ex veteris Ecclesiæ actis scriptisque foveri solent. A fabulosis & incertis abstinet, & paradoxa quædam veterum dicta ex aliis explicat aut excusat. Non spernendo igitur cum fructu libri hi legi possunt; nec opus est contenta doctioribus satis nota referre. Indicabimus tamen quædam ex autoribus idoneis probe compilata, v. g. Historiam Apollonii Tyanæi, Lib. I. n. 49. Lib. II. 22. 49. 53. Gesta Romanorum contra Judæos, & Hierosolymarum excidium, II. 12. 17. sqq It. 36. 41. Hæresin *Nicolaitarum, Simonis Magi, Cerinthi* & *Menandri*, 21. 23. 42. Epistolam *Clementis* ad Corinthios, 33. & seqq. Librum *Hermæ*, qui inscribitur *Pastor*, 44. seqq. Epistolam S. *Barnabæ*, 57. 58. Ossenorum sectam, Lib. III, 2. *Ignatii* acta & epistolas, Lib. III. 4. & seqq. Acta *Polycarpi*, 13. 14. 44. 49. 50. *Papiæ* historiam & opinionem de mille annis, 15. Errores *Saturnini, Basilidis, Gnosticorum, Valentini, Marcionis, Apellis* & similium, 19. 20. ad 30 it. 34. 35. Apologias pro Christianis *Quadrati* & *Aristidis*, 22. It. *Justini*, & alia ejus acta, marty-

martyrium & scripta, 36. ad 41. it. 51. ad 57. *Athenagoræ* apologiam, 47. Motus & cladem Judæorum sub Adriano, 24. 25. Apologiam *Melitonis*, Lib. IV. 1. seqq. *Antonini* Imp. rescriptum pro Christianis, 2. 3. Narrationem de legione fulminatrice, 11. & de martyrio *Viennensi* & *Lugdunensi*, 12. *Montani* & Tatiani hæresin & scripta, 6. 7. *Bardesanis* scripta, 9. & *Irenæi*. 17. 23. & sqq. it. 43 Epistolam *Polycratis* Episcopi Ephesini, 44. *Clementis Alexandrini* vitam & opera, 36. sqq. *Tertulliani* historiam & libros de baptismo, pœnitentia, oratione & ad uxorem, 47. & sqq.

JUSTI CHRISTOPH. SCHOMERI S. TH. D. ET Prof. Prim. in Univers. Rostoch. Consist. Duc. Assessoris & Superint. Mecklenb.

De Collegiatismo tam Orthodoxo quam Heterodoxo Disputationes quatuor, denuo revisæ & auctæ.

Luneburgi apud Jo. Georg. Lippertum, A. 1692. in 4. Constant alphab. 1. & 3. plag.

QUem Autor Reverendus de *Collegiatismo tam orthodoxo, quam heterodoxo*, novum exhibet tractatum, ejus argumentum antea Rostochii aliquot dissertationibus publicis, *Collegiorum privatæ pietatis* nomine inscriptis atque publicatis, erudite tractaverat. Instituti hujus & consilii rationem ipse in præfatione addita luculenter exponit, ea moderatione usus, ut, ubi caussam nostratium attingit, *in thesi*, quod ajunt, abstracta quadam ratione illam considerarit, ostendendo, an & quo more novam docendi methodum introducere liceat, quantusque inde & sub qua cautione fructus sperari expectarique possit; ad *hypothesin* vero, quid quoque loco ac tempore actum ab aliis vel peccatum sit, aut porro consultum videatur, transire data opera omiserit; quod suis cujusque Censoribus publicis & Consistoriis id relinquendum putaret. Tractatus in 10. partes dividitur. In *Prima* de jure colligendi ad privatam pietatem disserit, sex potissimum capita constituendo: in 1. definitionem collegiorum pietatis privatæ; in 2. jus

privatim

privatim docendi: in 3. legalitatem privatorum collegiorum: in 4. illegalitatem privatæ communionis: in 5. illegalitatem schismatis, & 6. denique necessitatem nullam collegiorum talium esse tradit. In *secunda*, de collegiali dicendi libertate in synodis publicis agit, cujus tractationis itidem quatuor membra sunt. In *primo* varios modos atque gradus libertatis ostendit, distinctionem circa hanc causam inter Ecclesiam plantandam & plantatam adversus Klinckhamerum defendens. In *secundo*, libertatem linguæ muliebris a Quackeris ad eam licentiam admissæ refutat, prohibitionis rationem declarando. In *tertio* Ecclesiæ Corinthiacæ statum, atque scopum Apostoli 1. Cor. XIV. explicat. In *quarto* Ecclesiæ primitivæ disciplinam generalem tum ex historia Apostolica, tum Ecclesiastica exponit, respondendo ad argumenta, quæ inde a Collegiatis dictis peti solent. In *tertia dissertatione* de Syncretismo collegiali disputat, *primo* explicando statum quæstionis, ut Arminianorum novam formam Syncretismi collegialis confutare accuratius possit: *secundo* charismata S. Presbyterii, quæ in prima ecclesia ex mente Collegiatorum fuerint, & an illa in vera ecclesia adhuc desiderari debeant, describit, examinando argumenta Collegiatorum pro perpetuitate primævi splendoris allata. *Tertio* certitudinem veritatis hodie reliquæ in ecclesia contra Collegiatos asserit; & *quarto* de tolerantia dissentientium in fundamento, & Syncretismi collegialis differentia ab omni alio, in hac quæstione disquirit, atque distinctiones & cautionem circa admissionem vel exclusionem necessariam suppeditat. In *quarta dissertatione* de utilitate collegiorum disputat, diversos fines Collegiatorum & Quackerorum exponendo, & hypotheses diversas Collegiatorum declarando. Qua occasione tum de utilitate ex collegiis nostratium sperata, tum de periculo, quod inde metuitur, distincte & prudenter statuit.

D. SAMUEL Schelwigs/Leitstern des Gewissens/ &c.

i. e.

Cynosura Conscientiæ, sive perspicua & Scripturæ S. congrua multorum, maximam partem singularium, nec e trivio petitorum, item quorundam nondum

 satis

satis enucleatorum Casuum Conscientiæ Decisio, autore Samuele Schelvvigio S. Th. D.
Francofurti & Lipsiæ apud Johannem Adamum Plener/ 1692. in 4. Alphab. 4.

DUm e Casuum conscientiæ, annis duobus proxime elapsis, non sine egregio Auditorum suorum commodo, instituta decisione, fructum aliquem in alios quoque redundaturum esse haud temere sibi persuasum haberet insigne Ecclesiæ Dantiscanæ columen, Dn. Schelvvigius, typis eandem vulgare, non inconsultum judicavit. Quandoquidem autem nimis prolixum foret, singulorum casuum conscientiæ a celeberrimo Viro propositorum & perspicue discussorum enarrationem instituere, trium saltim resolutionem cum benevolo Lectore speciminis loco communicaturi sumus.

p. 140. sqq. Circa quæstionem sextam & decimam, in qua disquiritur, *quid de externis apparitionibus Angelorum, imo ipsius Jesu, bodie sentiendum sit, & an Christianus illas a Deo expetere, ac fidem iisdem tuto adhibere possit?* postquam monuisset, sibi non de internis apparitionibus, quæ ut plurimum in somnio hominibus obtingunt, sed de externis, quæ semper vigilantibus obveniunt, sermonem esse, observat non infrequentes tempore V. T. fuisse ejusmodi revelationes, nec sub initium N. T. eas plane desiisse, variis testimoniis e sacro codice petitis confirmat; conceditque hodienum fieri posse, ut non solum Christus in his terris sese videndum exhibeat, cum in iis invisibili modo, etiam quoad humanam naturam, jamjam præsens adsit; sed & Angeli, utpote Spiritus administratorii, emissi in ministerium eorum, qui hæredes erunt salutis, ad nutum Dei in assumta forma visibili fidelibus appareant; imprimis cum in singulis a nato Christo seculis apparitionum Angelicarum occurrant exempla, quamvis ab eo tempore, quo Scripturæ S. canon absolutus est, longe rariora fuerint. Prorsus autem negat, Christiano licere ejusmodi revelationes a supremo Numine expetere, cum mandatum pariter atque promissio in Scripturis super ea re deficiat, ac in supremi Numinis contumeliam vergat, ab eo quicquam rogare, quod cum

Matth. XXIIX, 20. Hebr. I, 14.

sanctissi-

ſanctiſſima ejus voluntate haud congruit, aut de quo non ſatis conſtat, utrum cum illa conveniat. Quod ſi tamen citra noſtras preces Angelus, vel ipſe Chriſtus, nobis forte fortuna appareret, prudentia quadam, ne hic excedamus vel deficiamus, opus eſſe judicat, ſtatuitque ſigna, a Doctoribus Scholaſticis hactenus tradita, e quibus divina a diabolicis dignoſci debent, ita comparata eſſe, ut ne unum quidem plene ſatisfaciat. Ex illis ad ſummum quandoque cognoſci poſſe, aliquid a Deo non eſſe profectum; neutiquam autem ex iisdem indubitato conſtare, hoc vel illud Deo originem debere, propter ſummam Satanæ verſutiam, qui non ſolum de facili Angelum lucis induat, ſed ſe ipſum Chriſtum eſſe venditet; quod olim pientiſſimo Turonenſium Epiſcopo Martino accidiſſe, ex ipſius vita a Sulpitio Severo deſcripta ſatis appareat. Qualem fraudem metuens quidam Eremita, cum illi appareret non nemo, dicens: *Ego ſum Chriſtus, te perſonaliter viſitans, quia dignus es*: vultum ſuum confeſtim texerit, reſponderitque: *nolo hic videre Chriſtum*; *ſatis eſt, in gloria ſi videro.* Ejusmodi itaque apparitiones valde periculoſas eſſe, ut ne cultus religioſus ei, qui ſe Chriſtum ſimulat, nec tamen revera eſt, hac ratione deferatur, adeoque idololatriæ crimen committatur, non immerito cenſet Autor noſter, adjiciens, quandoque perſonatum Chriſtum verbis ſuis, dum vero contradicit, ſemet prodere, ut ex Brigittæ ac Mariæ de Eſcobar apparitionibus ſatis ſuperque eluceſcat. Progreditur hinc ad revelationes Angelorum, oſtenditque easdem, ceu fraudis plenas, non modo *B. Lutherum* deprecatum eſſe, ſed & inter Pontificios magni nominis virum, Philippum Nerium, ab omni viſione abhorruiſſe; ac cenſet, circa Angeli apparitionem maxime attendendum eſſe, e rerum divinarum an humanarum numero ſint, quæ ab ipſo proponuntur. Quod ſi ſuggerat divina, ad doctrinam legis aut evangelii ſpectantia, ſive Scripturæ S. ſint conſona, ſive ab illa abeant, non eſſe audiendum. Nam ſi verbo divino diſſona tradat, eundem Apoſtoli Pauli judicio condemnari: ſin vero conſona doceat, uti quandoque fieri ſolet, tunc decere, ut prius ſuam vocationem demonſtret, quandoquidem in Scripturis non ad Angelos, ſed homines, ceu legatos voluntatem Dei nobis annunciantes, remittamur; inſuper & in S. Literis omnia, quæ ad fidem & mores cognitu ſint neceſſaria, ſufficientiſſime

[Marginal notes: 2.Cor.XI, 14. — In Cap. XXII.Gen. T.X.Witteb.Germ. — Gal.I.8. — 2.Cor.V, 19.]

tissime jam sint proposita. Quod si autem de rebus humanis agat, accidere posse, ut benignissimum Numen quendam hominem vel integram provinciam de imminente malo evitando per Angelum admoneat, vel per eundem in visibili specie apparentem defendat; ac tum licitum esse, præmonitionem ac propugnationem grata mente agnoscere, ita tamen, ne in idololatriæ crimen incurramus. Præter adducta, non parum ad Spirituum apparentium scrutinium facere monet, si attendamus, an sibimet aut manifestæ veritati contradicant? utrum iis, quæ prædicta sint, eventus respondeat? utrum ea finem honestum intendant? Tandem dubiis, quæ pro apparitionibus Angelorum aut ipsius Christi a Deo expectandis moveri possint, satisfacit, ac huic quæstioni jucundissimam quandam de fallacibus visionibus relationem ex celeberrimi Burneti Hodepor. part. 1. a f. 74. usque ad f. 107. subjungit.

f.225. sqq. Quæstione XXV, de *anonymis & pseudonymis scriptis, utrum & quando licitum sit ea edere*, tractat. De *Anonymis* tres distinctæ positiones ab ipso efformantur. Quarum *prima* asserit, in se non esse laude dignum vel consultum scripta anonyma edere, cum nec V. nec N. T. scriptores omnes, qui impulsu Spiritus S. scripserunt, nomina sua reticuerint, ac præterea occultatio nominis multa sæpe incommoda secum vehat: id quod ibidem illustratur, ac insuper notatur, B. Lutherum, etsi contra aliquot potentissimos Principes scripserit, nunquam nomen suum dissimulasse, eamque ob rem publice gloriatum fuisse: in variis item Recessibus Imperii, ut Augustæ 1545. & Spiræ 1570, nec non in Concilio Tridentino sess. 4. ejusmodi anonymorum scriptorum editionem improbari. *Secunda* docet, in se non esse prohibitum, scripta anonyma typis vulgare, quandoquidem & libri quidam divini sine nominibus eorum, quorum opera Spiritus S. in scribendo usus fuit, lucem hanc adspexerint, nec non præclara alia scripta, de quibus integri catalogi exstent, hac ratione edita fuerint; præterea & circumstantiæ personarum, loci, temporis interdum non admittant, ut autoris nomen libris præfigatur. *Tertia* asseverat, ob conditiones certas nonnunquam illicitum esse scripta anonyma publicare, si nempe nominis occultatio cum amore Dei aut proximi pugnet. De *Pseudonymis* scriptis, cum duplicis sint generis, ac vel sub nomine, quod alterius est proprium, prodire soleant, vel tali quod nulli alii competit, insigniantur, duabus

[Margin: Tom. I. Jenen. Germ. f. 399. & Tom. 4. Jen. Germ. f. 508.]

[Margin: Vid. Vincentii Placcii Tract. de Scriptor. occultis.]

quoque

quoque positionibus mentem suam exponit. Earum *prima* defendit, sua natura illicitum esse, sub alterius, si non consenserit, nomine libros publicæ luci exponere, cum hac ratione in octavum Decalogi præceptum impingatur, falsum testimonium de proximo edatur, ac lector ipse decipiatur, ut nonnunquam magno suo damno approbet, quæ alias improbasset; ceu suo exemplo nos edoceat optimus Ægyptiorum Rex Ptolomæus Philadelphus, cui veterum sapientum scripta magnis sumtibus comparanti, multa recentiora sub veterum scriptorum nominibus oblata sint, ita ut in Bibliotheca Alexandrina quinquaginta libri Analyticorum Aristotelis numerati fuerint, cum vix quinque hujus generis ipse reliquerit. *Altera* demonstrat, non simpliciter injustum esse, nomen aliquod alii personæ haud competens assumere, ac libris editis præfigere, cum jura civilia, secundum quæ Christianum, dummodo juri divino non tradant contraria, vitam suam componere decet, cuilibet, si in fraudem aut damnum alterius non vergat, nomen suum mutandi facultatem faciant: insuper & in Scriptura S. hujus rei exempla occurrant, siquidem in V. T. Salomon a Nathane Jedidia, & Daniel a Babyloniis Belsazer vocatus fuerit, & in N. T. Simon a Christo nomen Kephæ seu Petri acceperit. Concedit tamen Autor noster, pseudonyma scripta non minus quam anonyma multis sæpe incommodis occasionem dare, & hoc nomine nigrum theta mereri. Tandem dubio cuidam satisfacit, ostenditque, morem præfigendi nomina libris frustra accusari ambitionis, cum eundem Deus ipse in verbo suo approbaverit. In appendice huic quæstioni subjuncta ad B. Gerhardum Loc. de Minist. § 272. de anonymis scriptis pluribus agentem remittit, ac præterea notat ex pseudonymis scriptis, quæ sub nomine alicujus Antagonistæ evulgantur, ac sententiam a mente ejus prorsus alienam, quasi ipsius foret, proponunt, omnium esse periculosissima, & ob id maxime atro carbone notanda, ejusque farinæ scriptum superiori seculo sub nomine B. D. Tilemanni Heshusii prodiisse, & hoc nostro B. D. Abrahamo Calovio suppositum fuisse.

Vid. Henric. Schævium Dissert. Phil. 9. de Critica, Th. 12.

2. Samuel XII. 25. Dan. I, 7. Joh. I, 42.

Ad quæstionem LXIII. in qua disceptatur, *an Christianus in extremo necessitatis casu alteri, in quem non habet imperium, sine expresso ejus consensu aliquid auferre licite possit, &, si id faciat, an eo ipso furtum proprie sit dictum, atque in septimo decalogi præcepto veti-* p. 540. sqq.

tum committat? Responsurus Autor noster, quædam præmonet, scilicet, sibi sermonem non esse de Magistratu, quid ille vi dominii supereminentis facere possit: nec de necessitate gravi, ubi quis mediis ordinariis haud utitur, sed extrema, ubi omnia ordinaria media exulant, dubium esse intelligendum: ejusmodi necessitatis casum facile existere posse, inprimis in iis regionibus, quæ a paucissimis hominibus inhabitantur, ubi viator interdum aliquot dierum iter conficiat, antequam ullæ ab eodem conspiciantur ædes: e Gentilibus ipsum Ciceronem ab ablatione tali abhorrere, scribentem: *Nonne sapiens, si fame ipse conficiatur, abstulerit cibum alteri, homini ad nullam rem utili? minime vero. Non enim mihi est vita mea utilior, quam animi talis affectio, neminem ut violem commodi mei gratia*: Theologis illis, qui judicant potius moriendum, quam in extremo necessitatis casu aliquid auferendum esse, ab hominibus in tali necessitatis casu constitutis oggeri forsan posse, *vos si hic essetis, aliter sentiretis.* Quibus præmissis suam mentem exponit, statuens *primo*, posse Christianum in extremo necessitatis casu, suo proximo, in quem nullum ipsi competit imperium, sine ejus expresso consensu, aliquid auferre. Posito enim, non concesso, factum ejusmodi peccaminosum esse, duo in ejusmodi casu concurrere peccata, unum contra quintum præceptum, si quis fame mortem sibi attrahat, cui media contra illam suppetant; alterum contra septimum, si juxta mentem suam furtum faciat. Jam extra omnem controversiam, peccatum contra quintum præceptum majus esse peccato contra septimum admisso, adeoque hic obtinere notissimam illam regulam, e duobus malis minimum esse eligendum; quæ non solum in malis pœnæ, sed & in malis culpæ, si utrumque evitari haud possit, locum inveniat. Maximum autem robur suæ sententiæ accedere judicat, quod Deus ipse in Scriptura S. tritum proverbium, necessitatem legis esse nesciam, quoad secundam Decalogi tabulam, suo calculo approbaverit. Id quod ipsum ex *Matth. XII, 3. 4.* probat, inferens, si Davidi ob necessitatem panes ipsi Deo sacros, sine ejusdem expresso mandato, auferre, iisdemque vesci licuit, multo magis alium necessitate adactum quædam proximo, illo non consentiente, surripere, & in usum suum convertere posse. Idem adhuc clarius ex eo elucescere censet, quod nullus homo, si ad supremum Numen referatur, bonorum suorum domi-

[Margin notes: l. 3. Offic. — Vid. Scherz. Syst. Loc. 26. §. 13. p. 729.]

dominus, sed tantum œconomus sit, ac juxta monitum *Petri 1. Epist. cap. IV.* suis donis, quæ a Domino accepit, aliis inservire teneatur. Unde colligit, benignissimum Numen, cum eum in finem dona sua homini concesserit, ut eadem cum aliis indigentibus communicaret, usum quoque talium donorum omnibus indigis certo modo communem esse voluisse, adeoque homini in angustiis summis constituto jus competere ea, si ab aliis suppeditari nequeant, libere usurpandi. Ea de causa & Deum in V. T. legem sancivisse, atque indulsisse homini jus comedendi de uvis e vinea proximi, & evellendi manu aristas e segete ejusdem, ne prætereuntibus ad refectionem fa- Deut. XXIII. cientia deessent. Licet autem hæc lex una cum Politia Judaica in 24. 25. desuetudinem venerit, moralitatem tamen ejusdem in N. T. adhuc superesse, atque ex illa colligi posse, Deo non displicere, si extremæ necessitati etiam citra proximi consensum occurratur, cum olim cuilibet ex uvis aut spicis proximi inscii, vel citra extremam necessitatem, se refocillandi potestatem dederit. *Secundo* docet, proprie dictum ac in septimo præcepto prohibitum furtum non committi, si urgente extrema necessitate quis proximo suo quæpiam surripiat. Deum namque, cum expresse mandaverit, *non occides*, non posse inter furta referre, si proximo quis auferat ea, sine quorum usu usuram vitæ necessario interverteret: ordinatam charitatem a Matth. XXII. se ipsa incipere, & philautiam esse mensuram amoris proximo debi- 39. ti: abesse quidem in tali casu consensum formalem, non tamen vir- Levit. XIX. tualem: possessorem, hominum opinione talem, si interrogaretur, 18. forsan consensurum, aut si id non faceret, juxta veri ac supremi possessoris mentem ad consentiendum obligatum esse: omne quidem furtum esse ablationem rei alienæ, sed non omnem ablationem rei alienæ furtum esse, uti ex *Exod. III, 22.* & *XII, 35. 36.* satis superque constet. Corroborata sic sua sententia, ad dubium, quod maximam veritatis speciem ipsi præ se ferre videtur, respondet, neutiquam per hanc sententiam furtis ipsis latam aperiri portam, nec fures ex ea patrocinium sibi petere posse, cum in extrema saltim necessitate, eaque vera, non ficta, aliorum bona surripiendi concessa fuerit facultas. Alterum dubium B. Lutheri verbis e Tom. VI. Witteb. Germ. fol. 240. a. petitis proponit, ac resolvit. Tandem & huic quæstioni appendicem ex Emanuele Gonzales Commentar. in decretalia T 4.

super

super L. 5. Tit. 18. c. 3. subjungit. Sed hæc ex libro isto longe utilissimo, qui sub finem quadruplici indice, quæstionum, locorum Scripturæ S. autorum & rerum exornatur, adduxisse sufficiat.

HUGONIS GROTII DE JURE BELLI AC PAcis Libri III. Accesserunt Excerpta Annotationum variorum Virorum insignium in totum opus, edente Joh. Christoph. Becmano.

Francofurti ad Viadrum, impensis Jer. Schrey 1691. in 4. Constant Alphabet. 8.

Dudum quidem nova hæc Grotiani operis editio nostratibus innotuit, plurimorumque teritur manibus, ut silentio a nobis videatur posse præteriri. Ast in exterorum gratiam, ad quos forte non multa adhuc ejus exemplaria pervenerunt, indicanda paucis fuit. Nimirum cum doctissimo illi Hugonis Grotii de jure Belli ac Pacis operi illustrando a multis annis certatim velut Viri Eruditi incubuissent, editis in illud stricturis aut justis commentariis; bene se de juventute Academica, quam tot scriptis aliis hactenus erudiverat, meriturum censuit celeberrimus Becmanus, si dum nova Grotiani operis editio pararetur, doctorum illorum virorum annotationes textui Grotiano subjunctas in compendio exhiberet. Id enim gratum futurum videbatur & illis, quibus commentarii ipsi ad manus non sunt, & iis etiam qui eos possident quidem, sed evolvere singulos gravantur, & malunt quæ in iis præclara sunt, uno obtutu comprehendere. Itaque Excerpta ex clarissimorum virorum *Joh. Adami Osiandri*, *Casparis Ziegleri*, *Joh. Henrici Boecleri*, *Joh. Friderici Gronovii*, *Joh. Georgii Simonis*, & *Henrici Henniges*, in Grotium Annotatis exhibuit; quin &, in quo vel maximum operæ tulit pretium, ex illustris Viri, *Samuelis Pufendorfii*, de Jure Naturæ & Gentium doctissimis libris, selectiora loca, & quæ præ aliis lucem Grotianis sententiis adferre visa sunt, attexuit: rerum etiam præcipuarum novo eoque accuratissimo indice subjuncto.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DC XCII.

HISTOIRE DES CONCILES GENERAUX COMmençant par le premier Concile de Nicée.

hoc est

Historia Conciliorum generalium, incipiens a primo Concilio Nicæno.

Parisiis apud Danielem Hortemels, anno 1692. in 4.

Constat Alphab. 2.

PRima pars hujus operis anno superiori 1691 Parisiis in octava forma editi, & nunc juxta Parisiense exemplar Amstelodami, ut videtur, recusi, continet historiam Concilii Nicæni ex Eusebio, Athanasio, Epiphanio, Socrate, Gelasio aliisque Patribus & Scriptoribus ecclesiasticis in margine allegatis concinnatam. Neque tamen his allegationibus lectores tuto fidere semper poterunt. Nam e.g. pag.58. refert Autor tanquam e Sozomeno ad marginem allegato, quod Eusebius Nicomediensis Arii patronus obtenderit, sacras Scripturas in controversia, quæ tum inter Arium & alios agitabatur, unice consulendas, nec traditionum incertarum rationem aliquam habendam esse: Orthodoxi autem Episcopi responderint, traditionem Apostolicam esse alterum religionis fundamentum, & hæreticorum morem omni tempore fuisse, quod ad Scripturas provocaverint, cum tamen Scripturæ sensus absque traditionum subsidio dijudicari non possit; ideoque in præsenti negotio duplicem illam Scripturæ & traditionis regulam spectari oportere. Verum qui Sozomenum evolvet, nihil tale ab eo referri deprehendet. Sic pag. 52. prolixe narrat Autor, quid Hosius Cordubensis post suum ab Alexandria reditum Imperatori suggesserit, & in margine

Epiphanii hæresin 69. adscribit. Ast verendum, ne ista in Epiphanio quæsituri operam suam perdant. Nonnunquam tamen hic scriptor tam verecundus est, ut, quæ in cerebro suo finxit, aliis non affingat. Eadem enim pag. narrat Hosium, priusquam Alexandria discederet, statim ad Sylvestrum Papam Rom. acta suæ legationis retulisse; cujus rei nullum testem in margine adduxit. Subjunxit autem huic historiæ concilii Nicæni notas, quibus dubia quædam, & difficilia ejus loca illustrat. Cum enim in historia dixisset, Achillam Petri Alexandrini successorem per octo annos Alexandrinæ cathedræ præfuisse, quod plerisque scriptoribus episcopatus Achillæ tempus longe brevius assignantibus repugnat, in notis rationes suæ assertionis affert, quas tamen variis difficultatibus premi haut dissimulat. Dixerat porro in historia, Hosium Cordubensem in Alexandrino Concilio Sylvestri legatum fuisse; quod cum a pluribus negetur, in notis confirmare nititur; quamvis ingenue fateatur, claro antiquitatis testimonio probari id non posse. Dixerat in historia, Concilium Nicænum non solum ab Imperatore Constantino, sed & a Sylvestro convocatum; in notis autem iterum totius antiquitatis silentium, quoad convocationem a Sylvestro factam, agnoscit: cujus silentii hanc rationem reddit, quod indictio per Imperatorem facta magis publica & solennis fuerit. Missis reliquis notis primæ parti adjectis progredimur ad secundam.

Complectitur illa varia monumenta, quæ ad Concilium Nicænum spectant, in sermonem Gallicum conversa: nempe, epistolam Alexandri Alexandrini ad Episcopos Ecclesiæ catholicæ, Arii ad Eusebium Nicomediensem, Eusebii Nicomediensis ad Paulinum Tyrium, Arii ad Alexandrum Alexandrinum, Alexandri Alexandrini ad Alexandrum Byzantinum, Constantini M. ad Alexandrum & Arium, item ad Arium & Arianos, Eusebii ad Ecclesiam suam Cæsariensem, Constantini ad Nicomedienses, aliasque epistolas ad Concilium Nicænum pertinentes, nec non orationes ab Eustathio Antiocheno Episcopo & Constantino Imp. in Concilio habitas, libellum ab Eusebio Nicomediensi & Theognide oblatum, Imperatoris edictum contra Arianos, nomina Episcoporum qui Concilio Nicæno subscripserunt, & confirmationem Concilii quæ a Sylvestro facta dicitur. Sequuntur iterum notæ, quarum nonnullas indica-

indicabimus. In notis ad epiſtolam Alexandri Alexandrini Epiſcopo Conſtantinopolitano cognomini inſcriptam obſervat, quod Baluzius hanc epiſtolam non ad Alexandrum Conſtantinopolitanum, ſed ad Alexandrum Theſſalonicenſem ſcriptam fuiſſe putet. Cum enim hanc epiſtolam ante concilium Nicænum ſcriptam eſſe inter pleroſque conveniat, Gelaſius vero Cyzicenus aliique non Alexandrum, ſed ejus deceſſorem Metrophanem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum Nicæni Concilii tempore fuiſſe dicant, non dubitavit Vir doctiſſimus, quin titulus hujus epiſtolæ apud Theodoretum a librariis corruptus ſit. Confirmavit hanc ſententiam ex eo, quod in duobus codicibus MSS. Theodoreti antiquis, quæ in Regia bibliotheca extant, nec non in editione Græca Roberti Stephani, & in Baſileenſi quadam Latina titulus ille non compareat. Cum vero id ex Theodoreto conſtet, quod hæc Alexandri epiſtola ad alium quendam Alexandrum ſcripta ſit, perſuaſum fuit Baluzio, quod hæc epiſtola ad Alexandrum Theſſalonicenſem eo tempore haud incelebrem directa fuerit, cum præſertim Epiſcopi in gravioribus negotiis eccleſias Apoſtolicas, qualis etiam Theſſalonicenſis erat, conſulere conſueverint. Verum etſi hanc Baluzii ſententiam non omni veri ſpecie carere Autor noſter agnoſcat, eorum tamen rationes, qui hanc epiſtolam ad Alexandrum Conſtantinopolitanum miſſam dicunt, haud minoris roboris eſſe cenſet. Dicit enim eos notare, quod Gelaſio aſſerenti Metrophanem Concilii Nicæni tempore Conſtantinopolitanum Epiſcopum fuiſſe, aliisque recentioribus ſcriptoribus, qui Gelaſium ſequuntur, fides adhibenda non ſit, cum alii fide digniores aliud teſtentur: neque probari poſſit, Euſebium ex Gelaſio corrigi debere. Interim non diffitetur, vel Theodoretum vel librarios in eo titulum epiſtolæ mutaſſe, quod Alexandrum Conſtantinopolitanum Epiſcopum appellaverint, cum ſua ætate Conſtantinopolis diceretur, quæ ante Concilium Nicænum, Byzantium dicta fuerat; neque negari poſſe putat, quod vel hæc ipſa epiſtola, ad Alexandrum Byzantinum miſſa, etiam ad Alexandrum Theſſalonicenſem miſſa fuerit, vel ſaltem una ex reliquis Alexandri literis circularibus, quarum plures fuerunt, ad Alexandrum Theſſalonicenſem directa fuerit. Epiſtolam Conſtantini ad Arium & Arianos, quam Gelaſius l. 3. de Conc. Nic. c. 1. retulit, genui-

nam esse, Epiphanii & Socratis autoritate, & styli cum aliis Constantini epistolis conformitate probat, eamque cum homousii & Concilii Nicæni mentionem non faciat, ante concilium Nicænum scriptam esse censet. Qua in re, ut in multis aliis, Baronii conjecturas sequitur. Eustathii Antiocheni orationem a Gregorio Presbytero Cæsariensi memoratam, suppositam esse statuit; cum non verisimile videatur, in ipso Concilii Nicæni auspicio, cum nondum Arii causa ventilata esset, Eustathium tam graviter in Arium invectum fuisse; etsi Hieronymus, cum in ep. 126. Eustathium clarissima tuba bellicum contra Arium cecinisse scribit, ad hanc Eustathii orationem respexisse videri possit. Orationem a Constantino in Concilio Nicæno habitam fidelius a Gelasio quam ab Eusebio recitari arbitratur, cum verba, quæ Theodoretus ex Constantini oratione excerpsit, non in Eusebiana sed in Gelasiana Constantini oratione inveniantur. In notis ad subscriptiones Episcoporum ex Petro de Marca probare nititur, quod Hosius Sylvestri loco Concilii Nicæni Præses fuerit: in eo tamen a Marca dissentit, quod locum Eusebii l. 3. de Vit. Constant. c. 7. ubi Episcoporum in Concilio Nicæno frequentia recensetur, a librariis corruptum & ex Gelasio supplendum statuit, quod Autori nostro probatu difficile merito videtur. Hæc ex secunda tractatus hujus parte notasse sufficiat.

Sequitur tertia, quæ Gallicam symboli Nicæni & canonum Nicænorum versionem continet. Exhibet autem non solum canones illos 20. qui ab omnibus ut genuini recipiuntur, & epitomen illorum canonum, quam Rufinus historiæ suæ ecclesiasticæ inseruit, in 22. capitula distributam, verum etiam canones 80. qui vulgo Arabici appellari solent, ab Alphonso Pisano, Francisco Turriano & Abrahamo Ecchellensi Latine quondam factos, & nunc Gallico idiomate donatos. Ad finem horum canonum notat, quod Abraham Ecchellensis præter illos canones Arabicos ediderit 15 capitula Concilii Nicæni ad vitam monasticam spectantia, item 19 constitutiones ecclesiasticas varii argumenti, nec non 25. alias constitutiones Constantino Imperatori dedicatas, una cum præfatione quadam concilii Nicæni, quæ omnia Labbeus suæ Conciliorum collectioni inseruit. Verum hæc in Gallicum sermonem conver-

tere

tere noluit Autor noster, sufficere ratus, si titulos & argumenta istarum constitutionum breviter indicaret, suumque de illis judicium annecteret. Statuit autem constitutiones illas una cum præfatione subjuncta ita comparatas esse, ut cum probatis Autoribus, & sana antiquitate difficulter conciliari possint, nec opus videatur, multis argumentis probare, quod sint suppositæ, cum ex ipsa lectione id statim manifestum fiat. Commemorat postea numerum & ordinem canonum Nicænorum, quos Alphonsus Pisanus in prima sua Concilii Nicæni editione vulgavit, & quam debili fundamento innitatur ejus de 70 canonibus Nicæni Concilii sententia, exponit. In eo autem cum Ecchellensi & Pisano consentit, quod plures quam 20 canones a Patribus Nicænis conditos sibi persuadeat; quorsum refert decreta Concilii Nicæni de festo Paschatis, de Meletio, de sacrificiis per jejunos offerendis, & de consuetudine examinandi in posteriori Concilio, quæ in priori decreta sunt: neque repugnat iis, qui canonem de bigamis non ordinandis, & de appellationibus ad Romanos Episcopos ad Concilium Nicænum referunt. Canonem vero de libris canonicis & apocryphis, canonem de clausula doxologiæ ecclesiasticæ addenda, & canonem de literis formatis, absque solido fundamento Concilio Niceno a nonnullis tribui affirmat. Tandem etiam mentionem facit Diatyposeon, quas Gelasius Cyzicenus a Patribus Nicænis sancitas memorat. Tertiam hujus tractatus partem iterum notis nonnullis Autor illustrat, quarum pars maxima genuinos Concilii Nicæni canones concernit. Eas recensere supersedemus, id modo notantes, quod in observatione 2. animadvertit, solidas probationes ab antiquitate illis suppeditari, qui non plures quam 20. canones a Nicænis Patribus conditos affirmant, unde mirum videri possit, quod hac sententia deserta dissentientibus accesserit. Arabicis canonibus notas non adjicit, sed rationes tantum adducit, quibus Turrianus & alii canonibus istis colorem aliquem sinceritatis obducere conati sunt. Eas vero infirmis conjecturis niti judicat. Postremo Hartmannum perstringit, pro quo Ruelium nominare debuisset, quod in conciliis illustratis (Tom. 2. pag. 319.) dicat se Arabicos canones 80 apponere per Teilonem & Thearistum Constantinopolitanum e Græco in Latinum versos, cum tamen tantum 20 canones genuinos a duobus

bus illis viris Latine redditos fuisse, ex concilio Carthaginensi IV. (VI. debuit dicere) circa annum 419 celebrato constet, idque multis ante seculis factum fuerit, quam Arabici canones prodirent. Decepit forte Ruelium collectio conciliorum Biniana, ubi Tom. I. p.332. edit. 1618. ex Pisano ita referuntur canones Arabici, ut suis locis etiam canones 20 a Teilone & Thearisto Latine versi & in Carthaginensi Concilio memorati inserantur, & talis titulus præfigatur: *Capitula Nicani Concilii per Teilonem & Thearistum Constantinopolitanum de Græco in Latinum versa. Arabici canones 80.* Quamvis enim verba hunc titulum proxime antecedentia innuant primam tituli partem ad canones Nicænos in Carthaginensi Concilio lectos spectare, ipse tamen titulus linea interposita & majusculis literis a verbis præcedentibus ita separatus est, ut illa confusio Ruelium facile confundere potuerit.

HET EERSTE CHRISTENDOM, DOOR WILliam Cave: vertaalt door Salomon Bor &c.

id est:

Wilhelmi Cave Tractatus de Primævo Christianismo; ex Anglico in Belgicum sermonem traductus a Salomone Bor. Accessit præfatio H. Witsii.

Ultrajecti apud Franc. Halma, 1692 in 8.
Constat Alph. 2. & plag. 2.

OPus hoc novum non est, sed jam ante viginti circiter annos a Reverendo Autore, sæpius a nobis meritoque laudato & hodieque per Dei gratiam superstite, Anglico idiomate editum, & in Actis A. 1686. p. 164. sqq. cum quarta ejus editio ad nos pervenisset, recensitum. Nova tamen est, quæ nunc demum clarissimi Ultrajectinorum Theologi, *Hermanni Witsii*, consilio lucem aspexit, utilissimi libri versio Belgica, quæ vel ob Præfationem a gravissimo hoc Viro adjectam, silentio a nobis transmittenda non fuit. Ejus itaque Præfationis, cum de opere ipso prolixe satis dicto loco actum jam fuerit, summam paucis exhibemus.

Fate-

Fatetur *Witsius*, Christianam Ecclesiam, quanto minus fuit a Christi & Apostolorum temporibus remota, quantoque fuit simplicior, tanto puriorem sanctioremque extitisse. Postquam excogitatæ humano ingenio aut ex Judaismo & Paganismo adoptatæ cerimoniæ invaluerunt, corruptum paulatim Christianismum fuisse, & charitatem pietatemque refrixisse. Itaque eorum laudat studium, qui primorum Christianorum intemeratos mores ex Antiquitate Ecclesiastica seculo repræsentant: & speciatim præsentem Tractatum (cujus autorem scriptis pluribus aliis non in Anglia tantum, sed ubicunque terrarum bonis litteris decus suum constat, celebritatem nominis adeptum memorat) ab exquisita eruditione, elegantia judicii, styliqque acumine magnopere commendat. Se utique ex lectione libri multum ait profecisse, veterisque Christianismi vivis in eo coloribus adumbrati memoria intime affectum fuisse, indeque dignissimum reputasse hoc opus, quod in linguam Belgicam, ut nationalium suorum omnium, quibus eruditio & pietas curæ cordique est, usibus pateret, transfunderetur. Ita enim persuasum se habere, neminem, cuicunque etiam inter Christianos sectæ sit addictus, futurum, qui non hic reperiat, quo cor ad fidei communis actuositatem excitetur. Huc nempe rem redire, ut tametsi veritas pretiosum sit cimelium, quod pati non debeamus a quoquam nobis eripi, omnis tamen de Deo notitia fidesque inanis sit censenda, nisi quam præcellentes virtutes illæ comitentur, quibus a Pharisæismo pariter Judaico, ac Gentilium Philosophia Christianismus discernitur. Nulli quidem ævo tantum in scientia rerum divinarum obtigisse lumen, quantum vel habet, vel præ se fert hoc nostrum: sed omnem illam sapientiam parum nobis prodesse, si mens sit frivola, si Deo vacua, minusque capax sanctæ illius innocentiæ, qua tanquam pueruli regnum cœlorum jubemur ingredi. Tanto beatiores primos illos Christianos deprædicandos, qui tametsi veritates multas cogitationibus non æque sublimibus fuerint complexi, nec æque subtiliter tersque Divina Fœdera sciverint distinguere, eorum tamen, quæ divinitus edocti erant, vim ac robur in cunctis actionibus suis & acerbissimis inprimis cruciatibus, Novi Testamenti gratia abundantissimi expresserint. Hæc & similia, primævi Christianismi scrutinium, & quo ille accurate depictus est, præsens hoc doctissimi Angli opus Lectori commen-

commendaturus, cum graviter Theologus Batavus disseruisset, ad extremum monet, existimandum tamen non esse, fundamentales & omni tempore quam exactissime servandas leges hic præscribi: historias proponi ait, atque exempla, e quibus quisque seligat, quæ cum prudentia imitetur. Quin haud dissimulat, Autori etiam ipsi se non omnino adstipulari, ubi eum ex Antiquitate videat avidius arripere, quæ cum Hierarchia & Liturgia Anglicana utcunq; conveniunt. Denique falli potuisse & veteres illos, vel unius Paulini Episcopi Nolani exemplo docet, qui, si Gregorio Magno fides, ut ex captivitate alium liberaret, se ipsum loco ejus, deserta Ecclesia sua, captivum stiterit: quod utique factum a prudentia aut charitate aliis imitanda commendari non possit.

D. VAL. ALBERTI, P. P. LIPS. EXAMEN Professionis Fidei Tridentinæ, nec non Expositionis doctrinæ Catholicæ Jac. Benign. Bossueti, in XXV Disputationibus publice institutum.

Lipsiæ apud Maurit. Georg. Weideman A. 1692 in 12.
Constat Alphab. 1. & plag. 8.

INter alia scripta celeberrimi Autoris, quæ quidem Theologici sunt argumenti, proxime antecessit Augustana Confessio, thetice ac apologetice ab eo pertractata, & A. 1690 in lucem publicam missa. Hujus mentio, tametsi jam a nobis delineata est mense Jan. Anno 1690 pag. 26, hic injicienda fuit, cum eadem methodo, qua præsens libellus, conscripta sit, imo decenti ordine hunc quasi comitem sibi junxerit. Quemadmodum enim in priori illo Scripto sententiam Ecclesiæ nostræ e primario ejus Symbolo, quod Augustanam Confessionem merito suo esse, sponte fatemur, clare deduxit firmissimeque probavit: ita in hoc posteriori doctrinam Pontificiorum e Professione fidei Tridentinæ, quam una cum Concilio ejusdem nominis pro Confessione totius Ecclesiæ suæ habent, liquido deprompsit clarissimeque refellit. Præterea, cum in illo, Jesuitæ Galli, Joannis Dez, *Unionem* (qui est titulus libelli,) *Ecclesiæ Protestantis Argentoratensis cum Romana*, totam simul excusserit; in hoc, Episcopi Galli, Jacobi Benigni Bossueti, *Expositionem doctrinæ Catholicæ*, eadem

dem

dem opera modeste examinavit, non tantum ut gratiam novitatis, quæ duobus hisce Papisticis Scriptis haud deest, prudenter aucuparetur, sed & sophismata, quæ circa Augustanam Confessionem Dezius, & in Tridentinis decretis Bossuetus commisit, aperte detegeret solideque refutaret; præsertim cum e Nostris hactenus, quantum quidem Nobis innotuit, Bossueti libellum nemo aggressus sit totum, tametsi nobis non minus quam Reformatis aperte adversetur. Tandem in eo quoque harmonia inter utrumque illud Autoris Scriptum observata est, quod singula eorum capita in disputationes nervose redacta, inque cathedra publice defensa sint, antequam in unum corpus colligerentur, collectaque luci publicæ exponerentur. Numerus dissertationum illarum excrevit præsente in libello ad XXV, e quibus priores quatuor sunt generales, earumque prima Pontificiorum Symbola universe, secunda & tertia Professionem fidei Tridentinæ sigillatim, sicut quarta Expositionem doctrinæ Catholicæ Bossueti describit; sequentes sunt speciales, examinantes Articulos fidei Papisticæ eo, quo in Professione fidei Tridentinæ proponuntur, ordine, ac inspersis, quæ Bossuetus in medium attulit, jam seorsim in peculiaribus, jam conjunctim in iisdem disputationibus, prout occasio tulit, donec in XXV, quæ est ultima, Clausula etiam tum in Professione fidei Tridentinæ, tum in Expositione Bossueti sub incudem revocari potuit. Præterea præmisit Autor non tantum ipsam fidei Tridentinæ Professionem & Programma suum, quo has Disputationes simul indixit, simul Lectiones Anti-Calvinianas superiori anno intimavit; sed adjecit etiam Indicem rerum notabilium, & Programma quoddam Dn. D. Simonis, Professoris Francof. ad Viadr. quod hic illi opposuerat, negans inprimis, quod ibi assertum viderat, Rationem esse principium primum dogmaticum Ecclesiæ Reformatæ. Speramus autem fore, ut Autor, si Deus, quod optamus, vires ei vitamque concesserit, ita pergat in describendis & examinandis etiam Calvinianorum, Arminianorum, Socinianorum &c. doctrinis, ex ipsis uniuscujusque Sectæ Symbolis; cum hic labor non tantum oppido sit utilis, sed & ipsis Adversariis non possit non probari, quippe quod monuerint non raro, id faciendum esse, si toti eorum Ecclesiæ nonnihil sit imputandum. Imo & hoc vicissim ab iis requirimus ipsi, non nescientes, quod & in his Theologiæ par-

tibus, tam Thetica quam Polemica, purius ex ipso fonte bibantur aquæ.

PENSE'ES INGENIEVSES DES ANCIENS ET des Modernes &c. i. e.

Veterum atque Hodiernorum Cogitata ingeniosa, a P. Bohursio collecta.

Parisiis apud viduam Cramoisyanam 1692. in 12.
Continent plagulas 16.

APpendix hæc est aut Continuatio alterius libri, ab eleganter docto e Societate Jesu viro *P. Bohursio* pridem editi, & a nobis in Actis A. 1689, p. 109 & seqq. recensiti: *La Maniere de bien penser dans les Ouvrages d'Esprit.* Enim vero uti artem bene cogitandi in priore illo libro Bohursius tradiderat sub forma Dialogi, & adhibito connexionis artificio: ita in hoc ingeniosarum cogitationum exempla, quæ in justo illo Dialogorum contextu commodum locum non invenerant, & digna tamen ab industrio eorum Collectore habita fuere, quæ non perirent, promiscue nulloque servato ordine exhibentur. Nec dissimulat in præfatione Bohursius, immixta his esse nonnulla, quæ non omnibus ingenium sapere videantur; sed id consulto ait factum, ut Lectori occasio præberetur recurrendi ad priorem librum, & quæ hic producuntur exempla, ad Lydium velut præceptorum illic propositorum lapidem examinandi.

MARCI TVLLII CICERONIS DE OFFICIIS Libri tres, & Paradoxa sex. Accesserunt Cato Major, Lælius, & Somnium Scipionis; opera & studio M. Alberti Christiani Rotthii.

Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos in 8. 1692.
Constant Alphabetis tribus & plag. 18.

EA utique Philosophia, quæ est de moribus, quemadmodum hominibus maxime necessaria est, ita præclare meruerunt de huma-

humano genere, qui eam in hominum cœtus primi introduxere. Quid attinet enim cogitationes omnes a recta vivendi ratione abductas in cœlum usque attollere, defixasque in siderum motu semper tenere, vel totam etiam naturam perquirere, ac interim seipsum rationesque vivendi turpiter ignorare? Et tamen viguit olim iste philosophandi modus, usque dum princeps Socrates formare hominum mores institueret; quem paulo post plurimi, quibus præstantissimum a natura ingenium tributum fuerat, in excolenda nobilissima disciplina secuti sunt. Neque in Græcia tantum continuit se Philosophia elegantissima, sed statim fere ac Sapientia Latine loqui didicit, Latinis literis consignari & ipsa tradique cœpit. Nec, ut puto, fallimur, si Ciceroni, uti in multis aliis, sic hoc quoque in negotio præcipuam gloriam asseramus. Ipse enim fuit, qui scriptis de *Officiis* hominum *libris tribus* primus omnium cives suos ad honestatis studium, in quo sunt omnia, traduxit. Sed nec in universum negandum est, totam Philosophiam moralem Romanorum oratorum principi debere plurimum, ut pote quam ipse & sermonibus emendatissimis conscripsit, & methodo exquisitiore disponere studuit. Factum inde est, ut plerumque juventuti proponerentur isti libri, tum ut styli elegantias & orationis Latinæ genium cognosceret, tum ut virtutis sensu tam teneræ adhuc mentes mature imbutæ, quæ ipsis ex usu essent, perciperent. Unum modo obstare videbatur, quod juventuti utilissimum librum aliquanto difficiliorem redderet obscuritas, qua laborare ipsum multis in locis manifestum est. Quod obscuritatis tamen obstaculum ut tollerent utcunque Viri doctissimi, commentationes quasdem eruditas in *Officia* ista concinnarunt, sed quæ viris perspicacioribus non omni ex parte satisfecerunt, cum omnis fere ipsorum opera, si unius Rachelii Viri celeberrimi excipiamus labores, in oratione elucidanda, in textu ipso, ubi deficit, restituendo, aliisque, quæ ad Criticorum alias munus pertinent, adjiciendis occupetur; difficultates vero, quæ circa ipsa dogmata & historiam philosophicam penitiorem exurgunt, intactas ut plurimum relinquat. Ut igitur nec hac in parte aliquid desideretur amplius, effecit non ita pri- Vir perquam reverenda dignitate & eruditione solida conspicuus, *Albertus Christianus Rottbius*, hactenus Hallensium, in vicinia nostra imposterum Lipsiensium Ecclesiastes disertissimus. Hic enim cum

juventuti adhuc operaretur, & illis etiam libris explicandis navaret operam, facile pro sui perspicientia ingenii, & in rebus politioribus notitia, pervidit, multum adhuc curis superiorum Commentatorum addi & posse & debere, si Ciceronis de rebus tam necessariis differentis mentem recte quispiam percipere velit. Itaque istam sollicitudinem & curam Commentario istoc, quem cum orbe erudito nunc communicat, sedulo præstitit, ut non textus tantum quam emendatissime prodiret; sed & circa rem ipsam nulla amplius obscuritas superesset. Quapropter in consilium adhibuit accuratissimas Schrevelii Græviique editiones, textumque ab Hildebrando in capita dissectum ulterius in paragraphos descripsit, annotationesque Historicas, Philologicas & Philosophicas, eidem subjecit, non alias tamen, quam quas ad sensum eruendum idoneas judicaret, ubi quidem aliorum Auctorum opera, quando fieri potuit, usum se esse gratus profitetur; sed ut tamen in longe pluribus iisque difficillimis locis propria industria sibi fuerit adhibenda. Ut vero tota Operis facies statim uno quasi obtutu comprehendi a Lectore posset, librorum summam in accuratas tabulas redegit; utilissimasque *dissertationes*, in quibus *Philosophiæ* tum *Stoicorum*, quos sequutus hic ipse Cicero, tum *Peripateticorum* in moralibus capita exhibentur, præmisit. Quo sane labore ita perfunctus ubique est Vir eruditissimus, ut animi doctrinæ elegantioris copia exculti non contemnendum specimen ediderit, & juventutem non tantum, sed & omnes Philosophiæ moralis studiosos sibi obstrinxerit.

LES OFFICES DE CICERON, TRADUITS EN François, sur la nouvelle edition de Grævius, avec des notes & sommaires des chapitres.

hoc est:

Officia Ciceronis Gallice reddita, juxta Grævii editionem novam, cum notis & summariis capitum.

Hagæ Comitum apud H. Van Buldern, 1692, in 12.

Constant plag. 20.

STatim atq; *Officia Ciceronis* a *Rottbio* nostro novis Annotationibus illustrata

illuſtrata percenſueramus, præſto nobis eſt e Belgio alia ipſorum, ſed in Gallicam linguam translatorum editio, quæ idem omnino poſtulare a nobis officium videtur, cum ſimili fere inſtituto cum *Rotblo* inſtiterit Auctor ejus, quisquis eſt, politus ubique atque eruditus. Eo enim curam admovit, ut ſuæ gentis hominibus, aut quicunque alias Gallica legere amant, verſione iſthac non tantum ad frequentiorem lectionem commendaret Officia hæc; ſed & additis præterea animadverſionibus, intellectu haud paulo faciliora redderet; id nimirum in Notis præcipue agens, ut lucem affunderet dogmatibus gentilium, eaque genuino ſenſui aſſereret, cum veritatis quidem aliquam habeant ſpeciem, ſed ubi tamen adhuc opus ſit, ut ad principia religionis Chriſtianæ revocentur. In reliquis vero diligentem præſtitit operam, ut lectores in perſonarum, locorum actionumque, quorum ſæpe in Cicerone fit mentio, notitiam intromitteret; perſuaſus de cætero, quæ criticas illas minutias ſapiunt, inſuper habere atque prætermittere jure ſuo potuiſſe. Toti tamen operi elegantem Præfationem antepoſuit, in qua prolixius occaſionem & tempus enarrat, quo Cicero ad librum hunc conſcribendum ſe accinxerit; quem auctorem imprimis ſectatus; quod argumentum & quo ordine perſecutus ſit; quo ſenſu vocabula *honeſti* atque *utilis* in opere frequentaverit, quamque feliciter toto negotio perfunctus ſit. Ubi imprimis tamen obſervatione dignisſima eſſe putamus, quæ in commendationem hujus libri, & ſanioris omnis Philoſophiæ egregia affert. Eo enim, *ait*, majorem lectorum attentionem *Officia* iſta mereri, quod Romanorum ille Oratorum maximus mores hominum ad ſummum, quam fieri potuit a Viro ſalutari ſcientia deſtituto, puritatis atque innocentiæ faſtigium deduxerit. Quodſi enim operis ejusmodi Auctor nobis eſſet incognitus, quid exiſtimare poſſemus de homine, cujus hæc ſumma eſt doctrinæ: uſum rationis noſtræ conſiſtere in inquiſitione veritatis: corporis eam habendam eſſe curam, quousque ad ſuſtentationem ipſius eſt neceſſaria: ex duobus agendi principiis, quæ in nobismet ipſis ſentire datur, appetitu & ratione, uni reſiſtendum, altero vero, veluti perpetuo & unico vitæ duce utendum eſſe: curæ ante omnia nobis eſſe debere, ut liberi ſimus, non ab omni tantum animi pasſione, ſed a minimo etiam motu, qui vel tantillum tranquillitatem illam animi,

 & men-

& mentis serenum, naturæ nostræ dignitati apprime conveniens, conturbare valeat: aliis perinde ut nobis ipsis nos esse natos, quodque considerare nos, ut unius corporis membra diversa, & invicem sincero fucique omnis experte animo nos prosequi debeamus: tantum abesse, ut ullus sit hominum, cui inferre injuriam liceat, ut potius nemo sit, cui non omni ope succurrendum, & cujus in gratiam non sint facienda a nobis, quæ amico conjunctissimo aliquis fecerit: quemadmodum justitia unica actionum nostrarum debeat norma esse & regula; sic utilitatem & bonum societatis humanæ scopum esse debere, ad quem omnium collineent conatus, & cui ut serviamus, nullus tantus sit labor, quem non subire, neque periculum ullum, cui nos exponere nostri non sit officii. Annon vero suspicari aliquis posset, neminem talia scribere potuisse, nisi qui & in solitudinem abditus, & contemplationibus profundis immersus, Christianus denique & sanctitate singulari conspicuus fuerit? Ac interim Virum fuisse, in celebritate hominum semper versatum, negotiis maximis in orbis theatro exercitatum, atque urbis, totius mundi capitis, consulem, & gentium denique religione imbutum. Exinde sane colligi posse, quousque recta nos ducere possit ratio, si consulere eam ubique & sequi vellemus, & quam parum sit illud, quod religioni in præscribendo vitæ cursu sit agendum, si tales simus, quales nos esse debere libris istis Cicero docuit. Equidem quod primum est, hic desiderari, fidem nempe & charitatem; sensum item compunctionis, ex notitia de naturæ nostræ corruptione exortæ; cognitionem de nostra verum bonum assequendi impotentia, & quæ ad totum de Christo mysterium pertinent, quibus omnibus verus Christianismus contineatur: sed facile ista locum inventura apud hominem, qui in seipsum frequenter descendat; qui inquisitione veri occupetur; qui jugo rationis se subjiciat; qui contra sensus excubias agat, & perniciosas illas voluptatis illicias; qui æquus ubique, benefacere omnibus studens, & nihil pro vero bono habens, nisi quod publice prodesse constiterit. Quis enim dubitet, dispositiones istas requiri in eo, qui professionem Christianismi amplecti velit? aut qui fieri posset Christianus, qui nondum est homo, nec ut fieret, cogitationes unquam suscepit? Nihil sane posse tale quippiam in nobis operari rationem, quod pretium aliquod a Deo auferat; posse tamen gratiæ obstacula

cula

cula removere, sensuum illusiones dispellere, animum nostrum coercitis affectibus ad seipsum revocare, & uno verbo illud, quod gentiles præstitisse hæc testentur Officia. Inde ipsorum libros atque disputationes esse utilissimos; e nullo tamen fortasse tam bonas fruges, quam ex Ciceronis hoc volumine demetere lectores posse.

TRATTATO CAVALLARESCO CONTRA L' abuso del mantenimento delle private inimicitie, di Giuseppe Ansidei &c.

hoc est:

Tractatus Equestris contra abusum prosequendi privatas inimicitias, autore Josepho de Ansideis Perusino, Academico Insensato, & Nobili Cubiculario Magni Ducis Hetruriæ.

Perusiæ typis Constantini, 1691. in 8. plag. 35.

IN hoc Tractatu, qui beneficio illustris Magliabechii ad nos delatus *tribus* absolvitur libris, illum sibi potissimum scopum Nobilissimus Autor præfixum habet, ut consultis eam in rem diversis scriptoribus, & ex propria, quæ ubique elucescit, judicandi dexteritate, *primo* consuetum privatam inimicitiam (quam per *malevolentiam duarum personarum haud occulte reciprocam* definit) prosequendi abusum, privatæque vindictæ injustitiam ex principiis moralibus accurate ostendat: ubi tamen, licet duella optimo jure prohibita sint, honestum nihilominus gladii usum, necessitate ita exigente, & deficiente præsertim legitimo judice, modo cum *justitia* & *fortitudine*, & citra ullam præ altero prærogativam adhibeatur, non prohibendum, sed nec omnibus promiscue concedendum esse, haud obscure insinuat. Diversas *deinde offensionum* realium & verbalium species, & quid circa singulas considerari mereatur, quomodo etiam Equestris ordinis viri, rationis ductu & imperio ubique prævalente, se gerere debeant, distinctim & acute examinat. *Denique* & de *satisfactione* agit, quam omnes gravissimæ etiam offensiones, excepto *manifesto adulterio*, admittant, & ad quam offerendam & accipiendam, tam *offendentem* quam *offensum* proclives esse deceat, ita ut si *ille* ingenua & vera facti narratione prævia, adjecta deinceps

deinceps pœnitentiæ conteſtatione, & ſubjuncta petitione condonationis, illam præſtet, *hic* contentus, & ad pacem inter ſe reducendam promtus eſſe, nec alteruter plus minusve juſto ab altero exigere, ſed honoratiorum ex Equeſtri ordine arbitrorum judicio uterque ſtare debeat. Et talem ſatisfactionem etiam ſufficere, ſi quis alteri (cui tamen in ipſo actu talem injuriam non inultam relinquere incumbat) colaphum impegiſſet; modo offendens, præter adducta, inſuper confiteatur, ſe affectuum impotentia abreptum, improbe & peſſimi inſtar hominis egiſſe, alterum vero talem injuriam nequaquam mereri. Plurimum vero ad tollendas honeſto modo privatas inimicitias, & ſtabiliendam hoc pacto tranquillitatem publicam, conferre poſſe autoritatem a Principe interpoſitam. Ideoque maximam deberi laudem, qui nunc rerum in Gallia potitur, LUDOVICO XIV, quod peculiari, &, ut verba ejusdem habent, *adeo juſta & ad conſervationem Equeſtris ordinis neceſſaria* conſtitutione, deteſtando iſti privata diſſidia gladio dirimendi abuſui obicem poſuerit; in qua inter alia cautum legitur, ut qui alterum percuſſerit, poſt biennalem cuſtodiam, nec ipſo offenſo intercedente coarctandam, ille inde egreſſus ſimilibus ictibus recipiendis ſe ſubmittere, & tam viva voce quam ſcripto teſtari teneatur, ſe bruto more alterum percuſſiſſe, & rogare inſuper, ut condonare ſibi & offenſæ dememiniſſe dignetur. Cæterum ut Principem quoque ſuum, Magnum hodie Ducem Hetruriæ COSMUM III. dignis Autor extollit præconiis, quod ſingulari gratia diſcordiis inter Nobiles præcipue vix exortis honeſtum finem imponere ſatagat, cujus auſpicio etiam & juſſu ad ſpinoſam hanc Honoris Equeſtris materiam diſcutiendam proceſſerit: ita inter ſummos Imperii noſtri Proceres, non minori encomio mactandus venit, qui & arte & Marte cum Majoribus paria facit, Sereniſſimus Elector Brandenburgicus FRIDERICUS III, qui præter complura facta Heroica alia, ante annos haud ita multos (id quod deſperatum aliis opus videri poterat) ſevera ſanctione omnem Monomachiæ licentiam ex provinciis ſuis eliminavit, & non minus effreni alterum quocunque modo lædendi pruritui frenum injecit, quam offenſo, pro injuriarum diverſitate, de ſufficientiſſima ſatisfactione hactenus proſpexit.

Chri-

Christian Weisens Gelehrter Redner/
hoc est:
Christiani Weisii Orator Eruditus.

Lipsiæ sumptibus Jo. Friderici Gleditschii, 1692, in 8.
Constat plagulis 66.

TOties ac tot ingenii monumentis rempublicam literariam sibi non potest devinctam reddere celeberrimus *Auctor*, quin & nobis jucundus semper accidat labor, qui in recensendis eisdem nobis imponitur. Ut enim fœcundissimum a natura faventiore accepit ingenium, ita amœna nunquam non novitate lectorum animos suaviter trahere solet. Qui igitur jampridem *Oratorem Politicum*, & post hunc *Oratorem Elucidarium*, ut vocat, quo istum plurimis in locis egregie amplificaverat auxeratque, Germanice itidem luci publicæ exposuit (ut de Latinis ejusdem Institutionibus Oratoriis nihil dicamq;) habuit tamen præterea, quem eloquentiæ studiosorum commodis nunc consecraret, *Oratorem Eruditum*. Quantumvis enim, ut in omni oratione eruditionem adhibeat non ineptus Orator, necesse sit: quemadmodum tamen vulgaris eruditi fert acceptio, vix alios id nominis auferre perspicacissimus in rebus ejusmodi *Weisius* annotaverat, nisi qui ex eruditionis penu nonnihil, aut quod cæteroquin rarum & non vulgare, eximiumque sit, sermonibus suis admisceant. Illorum igitur studiis ut consuleretur, isto libro operam dedit *Auctor*, quem *duas in partes* distribuit, quarum in *priore* docet, quomodo adhibito *Allusionis* artificio eruditionis opinio orationi conciliari possit; ita nempe, si vel ingeniosæ *imagines* & *similia*, vel *extantiora exempla*, vel exquisitiora denique *apophthegmata* in medium afferantur, quæ omnia aut ex *miscellaneis*, aut ex *collectaneis*, aut ex ipsis etiam *disciplinis* petenda sint: uti hæc omnia tribus integris libris fuse persequitur, in quibus inter alia & regulis & exemplis ex Mediobarbo, Menetrerio, Bizotio, aliisque docet, quomodo propria industria eruditionis ejusmodi curiosa supellex comparanda & in usum oratorium transferenda sit. Ubi tamen præclara imprimis nobis videntur illa, quæ tertio libro *de erudita distributione*, *de erudita interpretatione*, *de erudita* denique *meditatione*, peculia-

ribus capitibus præcipit. In *posteriori parte* de *Expressione*, ut terminum retineamus, eodem instituto agit, quam & ipsam ad eruditionis laudem admodum commendare orationem posse, uti asserit, ita, quæ ad eam requirantur, ut scilicet sit *emphatica*, ut *perspicua*, ut *amœna* denique & ornata sit, prolixius monet: de quibus tamen omnibus vel ideo plura non dicimus, quia dignissimum librum arbitramur, ut tum ob linguæ Germanicæ purissimam & sponte fluentem suavitatem, tum ob exemplorum clarissimorum ad ipsam praxin tendentium copiam, tum denique ob rerum varietatem non injucundam, frequenter ab eloquentiæ cultoribus evolvatur. In fine duplicem appendicem *Auctor* adjecit, in quarum priore orationes exhibet parentales, geminatis exequiis in Domo Electorali Saxonica, & Serenissimæ matris, & filii Electoris Potentissimi destinatas; in altera *Zittavienses rosæ* repræsentantur, quibus heroicus tumulus gloriosissimi Principis, JO. GEORGII III. orationibus variis encomiasticis & eucheticis sub ductu *Auctoris* conspersus fuit.

PROJET ET FRAGMENS D' UN DICTIONAIRE CRITIQUE.

i. e.

Delineatio & fragmenta Dictionarii Critici.

Roterodami apud Regnerum Leers anno 1692 in 8.
Constant plag. 27.

PRodit tandem prodromus libri, cujus spes ante biennium in Belgicis de libris eruditorum relationibus facta est. Scopus & apparatus ejus in epistola ad *Rondellum*, humaniores literas Trajecti ad Mosam profitentem, explicatur. Autor, licet nomen reticeat, ex stylo elegantissimo variaq; eruditione, ut & ex lite cum D. Jurio divinari haud difficulter potest. Constituit errores Dictionariorum sive Lexicorum, dataq; occasione aliorum quoq; autorum omnis generis colligere; labore, ut ait, illi non absimili, quo Hercules Augiæ stabula purgasse in fabulis dicitur. Agnoscit quoque talem videri posse, qui amanuensibus potius & quibuscunque compilatoribus, quam viris conveniat, qui ex se aliquid ad rem literariam conferre possint. Tuetur tamen institutum suum, tum ex genii propensione, tum ex

materiæ

materiæ amplitudine,quam tantam esse dicit, ut non pauciora volumina quam Zvingeri Theatrum impletura sit;quam se tamen uno volumine comprehensurum esse pollicetur. Quod vero etiam magnorum & illustrium scriptorum opera examinaturus sit, vitio sibi verti debere non putat,cum nemo tanto sit ingenio aut doctrina, qui non hallucinetur:id quod *Scaligeri,Salmasii* & *Baronii* exemplis confirmat,ex quorum lapsibus minorum gentium autores solatium petere posse monet. Neque tamen vilem & ignobilem laborem eorum esse arbitratur,qui censuram in alios exerceant; cum summa diligentia cavere debeant, ne ipsi, dum alios arguunt, censuras incurrant, quod *Casaubono* in *Baronium* notas scribenti accidisse, non dissimulat. Utilitatem porro operæ hanc commendat, quod ab erroribus innumeris, vel omittendo vel perperam sentiendo scribendoque commissis,liberari homines possint, tantoq; majus pretium emendatis libris accedat.Quod vero non integrum opus, sed specimen ejus in præsens edat, ideo a se fieri dicit, ut judicium orbis literati experiatur, judicaturus inde, continuare ne an abrumpere laborem satius fuerit. Quod leviores quoque errores, & quos doctiores facile corrigere possint, itemque eos, qui in prioribus librorum editionibus admissi, in sequentibus correcti sint, annotet, id ita excusat, quod non omnes suo judicio sphalmata deprehendant, neque recentiores & optimæ editiones in omnium manibus versentur. Odia hoc scriptionis genere incurri posse facile prævidit; mereri tamen se illa non opinatur, cum nullius scriptoris gloriæ detrahat, imo optimorum librorum autores libentius notet,quia soli emendationem lubentes ferant, & ideo alii negligendi sint, qui admonitiones respuunt, aut quorum scripta ejus ingenii & ponderis non sunt, per quæ lectores in errorem induci facile possint: inprimis ignoscendum esse ait lexicorum compilatoribus,ob laboris infinitam pene molem.Quod vero minutias etiam aliquando persequatur, id profuturum esse credit ad excitandam majorem scribentium industriam, illumque rigorem in suos libros vel maxime exerciturum se esse profitetur. Nihil denique tam minutum esse putat, cujus investigatio viris doctis displiceat. Ideo exemplo illustris viri magnique nominis *Ezechielis Spanhemii* sese erigit,qui justo volumine de numismatibus tractaverit; neque enim omnia ex simplici necessitate aut emolumento populari, sed multa ex elegantia

& commoditate æstimanda esse, nisi forte viliorum rerum, ... vulgaris exigit, opifices summis artificibus præferri deceat. Porro ... cis animadversionibus excitari ingenia, veritatem stabiliri, & ... nismo occurri posse non dubitat, majoremque ideo illis ... adstruit, quam mathematicarum subtilitatum nimiis specula... Neque vero inficiatur criticæ opellæ vanitatem, ut omnium ... & rerum. Tandem abstinere se velle testatur a controversi... tractatione; neque enim fidei & religionis, sed facti errores ... vestigari & detegi. Perstringit vastum opus *Morerii*, Dictio... nempe Historicum, cum toties contra dissentientes circa reli... declamet, quasi sermones, excitandis ad bellum sacrum ho... habere debuerit. Hæc fere sunt, quæ ex Sciagraphia prodi... ris critici excerpenda nobis visa sunt. Specimina ex eo sede... hibet Autor ordine alphabetico. Vocabula sunt, quæ sequu... *chilles. Arnaldus* (i.e. Antonius, D. Sorbonicus satis notus) ... *nia* Johanna, illustris & docta superiori seculo matrona. ... (Lucius sc. Cornelius, Consul Romanus A. U. C. 714.) *Brut...* telligitur Autor, qui sub Stephani Junii Bruti nomine vindic... tyrannos scripsit.) *Cassius* (quorum plures refert, Viscellin... ginos Lucium & Cajos, Heminam, & occasione Cassii Severi, ... bros Augustus Cæsar damnavit, de natura ejusmodi libello... quatenus ad crimen læsæ majestatis pertineant, disputat.) ... (Philosophus Epicureus tempore Ciceronis.) *Comenius* (Jo... Amos.) *Erasmus Roterodamus. Guebriantia* (Renata du Bec, uxor Ma... reschalli Franciæ sub Lud. XIV, quæ sapientia sua meruit, ut ... exemplo Legati Gallici vicem in Polonia sustineret.) *Hippoma...* sive dies, (cujus varias definitiones & mensuras recenset.) ... (Maria Bruneau, Caroli Des Loges uxor, fœmina nobilis & ... sub initium hujus seculi in Gallia celebris.) *Seymour* (Anna, Mar... garetha & Johanna, sorores in Anglia, eruditæ & claræ superiori seculo.) *Touchet* (Maria, pellex Caroli IX. Galliæ Regis, mater En... traguiæ Henrico IV. adamatæ.) *Zeuxis* (pictor inclutæ famæ.) ... horum explicatione & descriptione egregia polymathiæ exempla Autor exhibet, quæ desiderium absoluti operis proximo quoque tempore videndi lectoribus facient, & in nobis quoque excitavit. Neque enim graviter ferimus, quod ubi de Arnaldo (p. 58.) commentatur, in Actis

in Actis nostris A. 1689, p. 659. leve quoddam erratum, vel nostrum, vel ejus, a quo *Joh. Claudii* liber contra Arnaldum editus est, annotavit. Ab erroribus enim immunes nos minime profitemur, nec exiguas gratias clarissimo Autori debemus, quod labores nostros insigni elogio supra meritum prosecutus est, Lipsiamque nostram Athenarum Germanicarum cognomento honoravit.

ANTIQVI LIBRI MISSARVM ROMANÆ ECCLESIÆ,

id est:

Antiphonarius S. Gregorii Papæ, Comes ab Albino ex Caroli M. præcepto emendatus, una cum aliis Lectionariis, & Capitulare Evangeliorum, ex MSS. codicibus sive primum edita, sive emendata, studio curaque Josephi M. Cari Presbyteri Theologi.

Romæ ex typographia Josephi Vannacii A. C. 1691. in 4.
Constat 3. Alphab.

DE cæteris Clarissimi Autoris scriptis Actorum nostrorum Supplementa Tom. I. p. 486. & sequ. videri poterunt. Præsentis voluminis priori parte continetur primum Antiphonarius, quem MSC. codices Gregorio Papæ tribuunt. In eo minoribus typis expressa sunt, quæ post octavum seculum addita censentur. Majoris claritatis causa celeberrimus Editor nonnulla addidit, uncinulis inclusa, quo facilius internosci posset, quid ex usu vetere imprimis in repetitionibus supplendum esset. Eidem placuit officia feriarum ab officiis festorum discernere, quæ in MSC. codic. permixta erant, ut hic Antiphonarius ordini, qui in modernis libris observari solet, conformis fieret. Codices autem manuscripti, qui ad hujus Antiphonarii editionem adjumento fuerunt, subinde in margine notantur. Subjungitur huic Antiphonario appendix, varia excerpta ex codicibus MSC. ad Antiphonarium pertinentia complectens. Sequitur Liber Gradalis integer Gregorii Papæ, qui Modo-

tiæ in Basilica S. Johannis asservatur, a Longobardorum Regina Theodolinda eidem ecclesiæ donatus, & duabus tabellis eburneis inclusus, quarum pars posterior effigiem Regis Davidis, anterior vero effigiem S. Gregorii exhibet, cujus capiti sequens distichon adscriptum legitur:

Gregorius Præsul meritis & nomine dignus,
Unde genus ducit, summum conscendit honorem.

Exemplum hujus codicis manu sua descriptum prædictæ Basilicæ Archipresbyter Petrus Paulus Boscha ad Carum nostrum transmisit, qui hunc codicem post Amalarii ætatem scriptum esse censet, cum feria 6. Parasceves prætermittat tractum *qui habitat*, quem solum Amalarius agnovit, ejusque loco substituat tractum *eripe me Domine*, quem Ordo Romanus ab Hittorpio vulgatus, & liber de divinis officiis sub Albini nomine editus nuperrime compilatum dicunt. Idem judicium ferendum existimat de Antiphonario ecclesiæ Carnutensis, quem cum editione Pameliana contulit Arnaldus de Loo Prior S. Petri Ord. Ben. curantibus Claudio Stephanotio Congreg. S. Mauri Procuratore generali, & Johanne Mabillonio. Cum eadem Pamelii editione contulit Antiphonarium Casinense Longobardicis literis scriptum Erasmus Gattola a Cajeta, & collationes illas Caro nostro communicavit. Claudit priorem hujus voluminis partem Litania, quam a Canonicis Basilicæ Vaticanæ S. Petri seculo circiter duodecimo usurpatam fuisse, Editor suspicatur.

In posteriori parte ex codice Carnutensi, cujus apographum Arnaldi de Loo paulo ante memorati beneficio accepit, exhibet primum Comitem ex Caroli M. Imperatoris præcepto ab Albino emendatum, una cum appendice ex eodem Carnotensis ecclesiæ codice deprompta. Hunc excipit Lectionarius seu liber lectionum, quæ ad Missas Romani ritus leguntur, ex antiquis MSC. codicibus collectus; item Indiculus antiquarum lectionum S. Pauli Apostoli ad Missas, in usum, ut videtur, ecclesiæ Mediolanensis, ex codice Reginæ Sueciæ, qui nunc ad Vaticanam bibliothecam accessit; & postremo vetustissimum Capitulare Evangelicarum lectionum ad Missam ex multis codicibus antiquis collectum, cui passim notas suas pro illustrandis ritibus liturgicis doctissimus Editor adjecit. Ne

extrema

extrema pagina vacaret, subjunxit præfationem libri, qui Comes appellatur, sub Hieronymi nomine a Luca Acherio tomo 13. Spicilegii, & jam pridem una cum Polydori Vergilii excerptis de nomine & autoribus Missæ a Flacio Magdeburgi publicatam.

Præmisit Carus toti volumini disquisitionem antiquorum rituum circa cantus Missæ, in qua primum de antiphona ad introitum, cujus originem ad Cælestini tempora referendam observat, disserit, & a quibus, quo corporis & vestium habitu, & quo loco ac ordine, cantata fuerit, exponit. Deinde etiam de litania Kyrie eleison, de hymno angelico, ac imprimis de responsorio gradali tractat. Tum ad hymnum Halleluja accedit, & Sozomenum, qui Alleluja semel quotannis in festo Paschæ Romæ cantatum asserit, cum Hieronymo ita conciliat, quod etsi semel Romæ publico statoque ritu Alleluja cantatum fuerit, quisque tamen privatim, quoties libuerit, eo hymno usus fuerit. Tandem etiam de tractu & cæteris missæ cantibus nonnulla subjicit.

DU ROYAUME DE SIAM, PAR MONS. DE LA Loubere, Envoyé extraordinaire du Roy auprés du Roy de Siam en 1687 & 1688.

h. e.

Dn. de la Loubere, Ablegati Regis Galliæ extraordinarii ad Regem Siamensem in annis 1687 & 1688, Descriptio regni Siamensis. Tomi II.

Amstelodami apud Abrahamum Wolfgangum 1691, in 12. Constat plag. 32. & multis figuris æneis.

Quamvis in relationibus de gestis Gallorum in regno *Siamensi*, quarum compendia in Actis nostris A. 1687, 1688, 1690 & 691 exhibuimus, haud pauca de situ & natura regionis, statu publico & moribus incolarum memorentur: autoribus tamen earum propositum fuit, acta Legatorum Gallicorum aut Missionariorum, quos vocant, inprimis Jesuitarum, præcipue recensere. *Louberius* vero a Rege Galliæ Legationi Siamensi destinatus, cum *anno 1687, d. 27. Septembr.* ad oram illam appulisset, intra tres menses, quibus in

bus in regno illo commoratus est, multa observavit aut exploravit, ex quibus Descriptionem hanc in justi operis modum composuit. Complexus est *Tomi prioris libris tribus* omnia, quæ ad notitiam rerum Siamensium conducere possunt. In *Tomum secundum* tractatus & dissertationes congessit, a se aut amicis conscriptas, varii argumenti.

Lib. I. p. 21. Historiæ *Siamensis* infirma admodum fundamenta extare monet Autor, quod antiqui desint libri. Eorum æræ annus 2233 respondet anno 1688, quem a nato Christo numeramus; & ita nostrum computum annis 545 prævertit. Numerus incolarum ingenti regionis spatio non respondet; ultimo censu reperta esse ajunt hominum

p. 30. omnis sexus & ætatis decies novies centena millia. Mineratum copia regnum alias terras antecellere creditur: metalli fodinis vero majorem olim curam atque nunc impensam, innumera idola aliaque opera ex ære fusa Autori fidem faciunt. Et nuperus quidem Rex Europæorum ministerio in detegendis auri argentique venis non semel usus, pretium operæ tulit minime. Diversas tamen chalybis, crystalli, antimonii, quin auri detexisse nupere Autori memoratur Vincentius quidam, Medicus Gallus. Dies a vespere numerant & a planetis nominant; menses nomine carent, ab initio tamen anni, quod in Novembrem vel Decembrem incidit, ad finem duodecim ex ordine computantur. Tempora anni duo tantum observant. Hyemem mensibus Decembri & Januario absolvunt, in quibus siccitatem & remissionem quandam caloris sentiunt, æque tamen intensi ac in Gallia est diebus æstatis fervidissimis. Æstatem in minorem & majorem distinguunt, quarum illa ver, hæc autumnum simul occupat. Miro divinæ providentiæ beneficio, sub Zona illa torrida calidissimis mensibus copiosæ cadunt pluviæ. Ab antiquo arborum fructibus, & piscibus, quibus plures populi oram Africæ maritimam incolentes vivunt, Siamenses sese aluisse verisimile habetur, & agriculturæ serius operam dedisse. Oryzæ maximum proventum & usum esse satis notum est; non æque aliorum frumentorum, quæ in agris aquarum illuvie superfusis corrumpuntur: soli vero humiditate peponum, cucumerum, ceparum, alliique multæ species, diversæ a nostris producuntur. Florum quorundam odorem ardor Solis nimius dissipat, & protegendis ab hoc plantis non minor cura requiritur, quam apud nos adversus frigora. Vites pro-

tes proveniunt quidem, sed uvæ parum ſucci habent, & amaræ ſunt. Vinum æſtimant Siamenſes, ſi advehatur, magis tamen gaudent liquore ex oryza elicito, vino, quod *aduſtum* vocamus, ſeu ſpiritui vini ſimili. In deliciis maxime eſt ſpecies glandis grandioris, Siamenſibus *Plou*, alias *Arek* nominatæ, quam cum foliis herbæ *Betel* continuo mandunt. Herba *Thée* cultioribus tantum in urbe regia nota eſt. Dentes denigrare elegans habetur. Veſtitu utuntur ſimplicisſimo, nudi caput, pedes & maximam corporis partem: quod tamen pudori & modeſtiæ parum officere deprehenditur, nec tam caloris cauſa id fit, quam ex aſſuetudine & paupertate; ardorem enim Solis Europæi duplicatis veſtimentis arcent. In bello & venatione rubris induſiis utuntur incolæ. Equorum inops eſt regio; duo tamen millia Rex alit, deformium & indocilium. In elephantis faſtus aulæ & robur belli ponitur. Multa tamen de illorum ſolertia aliaque ſupra fidem jactari, notat Autor. Navigiorum & lintrium in regione, toto fere anno inundata, magnisque fluminibus interſecta, uſus univerſalis eſt, etiam pompa aliqua. Spectacula & theatra amant Siamenſes, ſed nihil habent exquiſiti aut ingenioſi. Aleæ ad inſaniam uſque indulgent, eaque prodigunt, quicquid habent, & tandem corpus ſuum & liberorum victori addicunt. Nuptiarum ritus legesque, ut inter barbaros, tolerabiles ſunt. Uxores plures ducere per leges licet; ſed id ſolis ditioribus in uſu eſt: harum una eſt, quam magnam vocant; cæteræ adſciſcuntur ex ſervis, & ex his geniti pro mancipiis habentur. Hæreditas patris ad uxorem legitimam liberosque ejus defertur, ignoto teſtandi jure. Puellarum pudori ſatis ut plurimum proſpicitur, vetita cum maribus converſatione. Dos (cui ſponſi bona pretio ut plurimum reſpondere debent) ſponſarum maxima eſt *thalerorum quinque millium*. In jungendis matrimoniis cognatio proxima vitatur, & permisſio a conſobrinis incipit; ſororem vero defunctæ aut repudiatæ uxoris ducere licet. Divortia non prohibentur; eorum vero uſus in promiſcua fere plebe eſt: ditioribus uxores inviſæ juxta cum dilectis retinentur. Reges, quia nobilitatem ſanguinis ſequuntur, & barbaro more, inceſtas quoque nuptias frequentant. Proprietas omnium fundorum Regis eſt, & ideo parum plerumque appetuntur, opesque in pecunia & aliis rebus quæruntur, quæ celari poſſunt &

p. 71. Lib. II. p. 72. p. 118. p. 134. ſqq. p. 141. p. 155.

rapinis Regum Magiſtratuumque ſubduci. Liberi ſevere educantur: magna eſt erga parentes & ſenes reverentia, cui omnes a teneris aſſueſcunt. Alia verba habent, cum ſuperiores, alia cum pa-
p.166. res & inferiores alloquuntur, idem licet ſignificantia. Fœminas honoris cauſa juvenes vocant, provectæ licet ætatis, quod & Germanis dudum in uſu fuit & adhuc eſt: alia quoque, quæ laudare vo-
p.174. lunt, juventutis epitheto ornant. Multa apud nos indecentia, non vitant; offenduntur e contrario quibusdam & contumelioſa habent, quæ talia nobis non videntur, e. g. caput alterius vel capillos tangere, vel mitellam etiam licet ſepoſitam. Literaturæ & qua-
p.179. liscunque eruditionis magiſtri ſunt ſacerdotes, quorum diſciplinæ pueri ſubduntur. Lingua ſterilis eſt, pauca habens monoſyllaba, quæ flexionem, compoſitionem & derivationem vix admittunt; unde ambiguus & difficilis ſermo oritur. Arithmeticæ præcipuum Siamenſibus eſt ſtudium, reliquæ vero Europæorum ſcientiæ fere ſunt incognitæ; dubiumque eſt Autori, an apto ad easdem ſint ingenio, culpa fervidi climatis: phantaſia tamen pollere dicuntur, & naturali quadam ad Poëſin propenſione. Orationis elegantiæ ignari ſunt; loquuntur & dictant non niſi ſumme neceſſaria, ut intelligantur. Laudatur quidem ſermo Legati Siamenſis ad Regem Galliæ, ſed, ut Autor ſuſpicatur, interpretis induſtriæ tribuendum eſt,
p.194. quod placuerit. Philoſophiam quandam moralem tractant, Theologiam nullam, cum, ut Autor ſtatuit, neque veræ neque falſæ divinitatis notitiam habeant, fabulis ſolum de idolis dediti. Jurium nullo ſtudio tenentur: nec niſi officiis admoti, de legum patriarum cognitione ſoliciti ſunt. Medicinam empiricam exercent, ſine ullo artis principio. Chymiam non intelligunt, celebrant tamen & affectant; ferturque Regis proximi parens duos *milliones* quærendo Lapidi Philoſophico impendiſſe, quæ in paupertate illius regni enormis ſumma eſt. Incertæ etiam narrationes, ut inter noſtrates, foventur, de Alchymiſtis, qui aurum produxerint, aut medicamina ad continuandam per aliquot ſecula vitam habuerint. Geographiæ non magis quam veræ Aſtronomiæ periti ſunt, nullumque mundi ſyſtema norunt aut diſcunt. Extremam ignorantiam maxima co-
p.200. mitatur ſuperſtitio & divinationum ſtudium, neque quidquam facile niſi auſpicato & conſultis vatibus aut tentatis præſagiis ineptiſſimis

mis agunt; magiæ etiam ſuſpecti. Populare vitium illis eſt, ſua omnia in majus efferre. Refert Autor, Mathematicum Gallum ad delineandam urbem quandam in regno Siamenſi relictum, a Præfecto non fuiſſe admiſſum, priusquam promitteret, ſe biduum in circumeunda urbe conſumturum, licet ad id una vix hora opus haberet. Muſicam amant, ſed barbaricam & inconditam, nulla concentus lege; ſonus tantum & ſtrepitus placet. Equos domandi aut in gyros flectendi, aut corpus cum decore exercendi, nulla illis peritia eſt. Arma tractare ex more noſtræ militiæ neſciunt, nec habere quidem licet, niſi data a Rege. Opificia prope nulla callent, nec in ruditate & inopia illa ſua multis opus habent; in arte lignaria & toreutica aliquid præſtant & aurifices ſunt mediocres; tela omnis & textura rariſſima & incognita prope eſt; pictura inſulſa, nec colores oleo temperare norunt: commerciis vilioribus & piſcatione plerique occupantur. Syngraphas non debitor ſed tertius aliquis ſcribit, ejusque teſtimonio creditur. Notariorum nullæ ſunt partes; ſigillum nemo habet, niſi qui in magiſtratu eſt, & a Rege accipit. Cruce ſignant privati, non ex reliquiis ritus Chriſtiani, ſed fortuito, ut Autor putat, uſu, & ob ductus facilitatem. In contrahendo ſimpliciter verſantur, ut nec pretium nec merces numerent aut ponderent, ſed fidem ſibi invicem habeant, mirenturque exteros tam ſcrupuloſe in commerciis etiam vilioribus agere. Monetæ minutioris, ut in aliis Indiæ & Africæ oris, vicem præſtant conchylia, (*Coris* nomen eſt) quorum ſeptem aut octo vix nummuli pretium æquant. Ea metiuntur putaminibus nucum arboris *Coco*, ne nimium temporis numerando conſumant. Ex argento maſſulas formant, ſignantq; figura ſingulari, & pecuniæ loco iis utuntur; quarum icones æri inciſas exhibet Autor. Præter ſimplicitatem illam, frugalitas quoque gentis & ſobrietas, fides etiam uxorum laudatur. Mentiendi vitium, ſevere licet prohibitum, nec leviter puniri ſolitum, vulgare tamen eſt, ut alibi, & præterea furacitas & calumniandi malitia. Servitus apud Siamenſes tolerabilis eſt, & libertas viliſſimo pretio venditur. Nobilitas unice pendet a gratia Regis in conferendis miniſteriis, quæ veteri more ad hæredes tranſire deberent, ſed nunc fere ad dominantis arbitrium revocantur, ceſſante illico cum officiis dignitate, quæ tamen reſtituitur etiam iis, qui ma-

p. 207. p. 211. ſqq. p. 216. p. 218. p. 220. Lib. III. p. 229.

p.241. gna cum infamia & mulcta remoti fuerunt. Subditi reliqui omnes, etsi ingenui sive liberi sint, semestres tamen singulis annis operas promiscue Regi præstant, sive militando, sive agricultura aliisque laboribus, & suo sumtu: contenti sunt, si ultra tempus id non detineantur; interea uxores familiæ præsunt, & commercia exercent. Codicem legum habent tripartitum, cujus verba judices omnibus litibus applicant, sed ita interpretantur, ut affectus aut utilitas suadet. Adversus hanc tribunalium labem nemo vel mutire audet, licet Magistratus, cum tenuissima stipendia habeant, non nisi ex con-
p.249. cussionibus vivant, & præter sportulas, lege publica definitas, extorqueant, quicquid possunt. Quæstiones per tormenta crudelissima
p.264. exercentur: explorationibus quoque utuntur barbaris & superstitiosis, per aquam & ignem, ingestasque a sacerdotibus pilulas vomitorias, quibus imprecationes addunt. Ultima supplicia non nisi Re-
p.273. gis mandato speciali irrogantur. In bello nihil fere præstant, cum timido dejectoque sint plerique animo, nec corpus ad armorum usum exerceant. Simulacra itaque præliorum edunt, & tela citra vel ultra hostes emittunt, rara cæde; Machinas bellicas quasdam habent, sed nec affabre factas nec multas, ignari etiam sunt dextri usus: carent navibus bellicis, nec nisi paucos & parvos lintres habent levi-
p.281. ter armatos. Reditus regii consistunt in censibus seu tributis, quæ agris, hortis, navigiis & mercibus majoris pretii imponuntur, uniformi & moderata plerumque præstatione; aliquando extra ordinem & auctiora tributa imponuntur, quod exterorum exemplo videntur didicisse. Utilitas præcipua ex operis est, de quibus diximus. Redimi solent pecunia menstrua, quæ *quindecim grossis* nostris fere respondet, nec pluris æstimatur victus, quo per mensem homini opus est. Mercaturam omnium rerum alicujus pretii Reges palam exercent; libera tamen sunt commercia circa annonam & alia ad tenuem illum
p.288. victum gentis quotidie necessaria. Rex, qui nuper rerum potitus est, proventus & vectigalia in duplum fere auxisse fertur, neque tamen ultra duos librarum Gallicarum milliones percepisse, licet etiam hanc summam majorem vera jactari putet Autor. Ex ejus *libro*
p.291.sqq. hoc *tertio cap. XI, XII, XIII*, peti potest ampla descriptio palatii & famulitii regii, ut & ratio deliberandi cum ministris, servilis pariter & astutæ mentis prostitutæque adulationis homuncionibus, qui ni-

nihil

hil loqui aut suadere audent, quam quod anxia conjectura placitu-
rum esse Domino divinant. Speciem tamen quandam consultati- p. 316.
onis ille servat, & aliquando casus sive problemata ad exercendos
eos fingit. Ad delationes & accusationes cives omnes & singuli
obligantur, pœna mortis tacentibus proposita. In omnia delicta,
non solum deprehensa & probata, sed & cum præsumtiones &
suspiciones saltem adsunt, rigidissime animadvertitur, observato
etiam talionis cujusdam genere. Cognati regii, ut honor familiæ
servetur, fame enecantur, aut injecta veste pretiosa suffocantur,
quandoque in pannum purpurei coloris prostrati, pugione ex ma-
gni pretii ligno confodiuntur. Custos Siamensis regni, ut fere vi-
cinorum omnium, solus est metus, ignoto Regum erga populum
amore, nec majori hujus erga illum. Sævitia tamen illa ministris p. 320.
& potioribus fere incumbit; maxima pars plebis paupertate sua satis,
ut plurimum, tuta est. Legationum honor splendorque prope p. 327.
nullus est, nec in mittendis, nec in recipiendis. Neque enim mul-
to majoris fiunt Legati, quam tabellarii, qui literas regias afferunt;
nova & extraordinaria fuerunt, quæ Gallis exhibita sunt: & in uni-
versum advenis ex Europa aut dissitis regionibus paulo benigniores
sunt Reges & ministri, non animi generositate sed spe lucri ex merca-
tura. Posteriori libri hujus parte, a capite XVII ad XXIV, de sa-
cerdotibus & sacris prolixe tractat Autor. Duo memorat sacer-
dotum sive *Talaponum* genera, agreste nempe & urbanum. Qui p. 345.
ruri sunt, aut in sylvis, ita vivunt, ut exemplo careat illius vitæ duri-
ties & austeritas, & toleratu videatur esse impossibilis. In urbibus
lautius vivunt, quam plebs: arcentur tamen a nuptiis, quam diu
sacerdotium retinent; abdicare enim se illo possunt pro lubitu. Ve-
terem illam, quæ solum in sacris retinetur, linguam discere, libros-
que legere, pueros instituere, jejunare, ab omnibus spectaculis & re-
creationibus abstinere coguntur, nisi ordine moveri & in plebejorum
conditionem ad præstandas operas redigi velint, id quod sub Rege
proximo instituta inquisitione multis eorum millibus accidit; ni-
mius enim Cleri numerus & immunitas gravis illi videbatur. Con-
ciones frequentissime habent, quibus finitis stipem accipiunt: stato
tempore preces recitant, numerantque ad globulos. Ante lucem

tamen non surgunt, priusquam nempe venas manuum suarum internoscere possint; verentur enim, ne animalculum aliquod perimant, vetante id religione. Jejunare dicuntur, cum prandio contenti cœna abstinent; licita est tamen herbæ (*Betel*) manducatio, de qua supra egimus; post prandium mendicatum exeunt, dein pueros docent. Incedunt nudo & raso capite. Isthæc & alia duriora instituta eo pertinent, ut populi loco pii sint & pro ejus peccatis veluti satisfaciant, hic vero tanto laxiori vivat disciplina. *Talapoues* collegiatim quidem septis cincti vivunt, templumque habent ad sacra, sed singuli ligneas suas domunculas palis infixas inhabitant, nec convictu utuntur, sed suo quisque cibo, quem emendicavit, vescitur. Prælatos sive superiores & directores suos collegæ eligunt, iisque
p. 356. stricte obediunt. Isti vero præfecti pari omnes potestate sunt, nec quisquam alteri vel Collegio vel Prælato imperat. Fœminarum quoque collegia quædam sunt, sed nullis fere disciplinæ legibus, quæ ad religionem pertineant, adstricta. Albo velamento distinguuntur ab aliis, & virginitatem servare, quamdiu in sodalitiis illis vivunt, adiguntur; delinquentium tamen levis pœna est; ablegantur ad suos, & ab his verberantur: sacerdotes enim in neminem plane ani-
p. 360. madvertunt. Inter dogmata præcipuum est vetus de metempsychosi nugamentum, de qua portentosas fabulas populo propinant, & ad suam experientiam provocant, pudenda mentiendi libidine referentes, in quibus corporibus, quoque more & fato animæ suæ vixerint, & ex uno in alterum migraverint. Hæc est quam venditant animarum immortalitas, quam tamen sententiam præterea fœdant ineptis de materia & figura mentium commentis. Migrare quoque animas docent in corpora viliora aut meliora, pejusque aut commodius hospitari, prout merentur. Pietatis summam fere ponunt in veneratione defunctorum parentum & majorum, item in autochiria & in fœminarum devotione, quæ se in rogos maritorum præcipitantes comburunt; quod tamen a Tartaris, cum regnum Sinense subegissent, anno 1668 abrogatum esse ajunt. Pios in Angelos, malos in Dæmones, post longas per varia corpora divagationes, transformari tradunt, ex quibus omnibus Au-
p. 370. tor colligit, ne Sinensibus quidem, qui cæterarum gentium veluti magistri in sacris sunt, nedum Siamensibus, ullum Dei cultum cordi esse

esse, quoque doctiores sint, tanto magis omnem pietatem ex animo expellere. Pro hypocrisi habet aut calliditate, quod opulentiores omnes templa, casas nimirum ligneas idoli statuis repletas exstruant, quia asyli quoddam jus habent, & in iis recondunt, si quæ possident, pretiosa. Præcepta moralia ad quinque capita reducunt, & vitari jubent cædes, furta, abusum Veneris, mendacia & ebrietatem; neque tamen homines solum occidi prohibent, sed & animantia quævis; imo & plantis parcunt & arboribus seminibusque, quibus animas pariter tribuunt. Cœlibatum non solum extollunt, servantque, sed & peccare dicunt, qui nuptias contrahunt. Verum ad hæc præcepta se tantum vice populi obligatos esse jactant Talapones, & sic pro aliis mereri. Hoc igitur & dignitatis & opum qualiumcunque fundamentum est, & superbiendi causa; sibi enim solis perfectionis statum tribuunt, cujus præmium summum vocant *Nieurepan*, disparitionem seu annihilationem, quæ perfecte piis & purgatis demum contingat, postquam per multa annorum millia animæ eorum in varia corpora transmigraverint, & pro cujusque modo recte sese gesserint. Hanc felicitatem paucissimis asserunt, & licet alios etiam quosdam fingant, uni tamen Heroi suo *Sommonacodomo* cultum quendam exhibent, non tamen ut Deo; id quod Autor pluribus deducit, & Theologiam de cœli & cœlestium rerum natura & gubernatione etiam apud Sinenses ad exemplum regii dominatus excogitatam esse existimat. Fabulas de idolo illo Siamensi, qui volet, cap. XXIV legere poterit; nos eas referre piget. Indicari tamen haud abs re est, quæ Louberius de regulis quibusdam in prædicatione Evangelii apud gentes illas observandis affert, præsupponens, quod *Missionarii*, quos vocant, dono miraculorum edendorum careant. Caveri itaque jubet, ne mysteria de incarnatione Christi aut ritus invocandi sanctos ab initio proponantur, sed id potissimum curæ sit, ut existentia Dei credenda inculcetur. Satisfactionem a Christo præstitam probabiliorem barbaris visum iri putat, quia aliquid tale a sacerdotibus suis sperant & exigunt: nec Eucharistiæ Sacramentum absurdum habituros esse conjicit, quia de fictitio Heroë suo narrant, quod uxoris & liberorum suorum corporibus sacerdotes cibaverit. De Heroibus vero & Doctoribus gentis modeste loquendum, nec asserendum esse, quod majores

p. 487.

p. 398. sqq.

res ad orcum damnati sint, quia a barbaris pro sanctissimis habentur. Impegisse narrat Jesuitam, *Hieronymum Xaverium*, Lusitanum, qui edita in Persia Catechesi, contumeliose de Mahomete scripserit, refutatus a Persa quodam *Zin-Abedino*. Monitum itaque ex decreto Congregationis de propaganda fide fuisse *Philippum Gradagnolum* ex *Regularibus*, quos vocant, *minoribus*, ut Xaverii libellum defensurus modestius ageret. Notat tamen Autor, hunc in oppositum incidisse vitium, & in Mahometis laudes sese effudisse. Consultum esse putat, ut errores paganorum emolliantur, & cum Christiana doctrina, quantum fieri possit, quasi concilientur: quæ methodus quam recte sese habeat, aliis disquirendum relinquimus. Quod vero in fine subjungit, nemo non verum esse agnoscet, nihil nempe magis obstare gentium illarum conversioni, quam quod in hospitibus, qui ex orbe Christiano adveniunt, maxima vident flagitia, & inde de pietate & religione differentes minime audiendos esse censent.

p.113.sqq. Ex *Tomo secundo* cumprimis memorandæ nobis sunt regulæ Astronomiæ Siamensis, pro motibus Solis & Lunæ subducendis: desumtæ ex manuscripto, quod *Autor* ex itinere Siamensi una cum versione retulit, quarumque explicationem & examen Clarissimus *Cassinus* operi adjecit.

Est autem methodus Siamensium in hoc argumento plane singularis: quippe nullo Tabularum subsidio fulta, & solo certorum numerorum algorithmo constans, quorum prima fronte nec ratio perspici potest, nec ulla ad alios relatio. Absconditæ vero sub iis sunt diversæ annorum Solarium, mensium Lunarium, aliæque periodi, & mutui earundem respectus; diversæ etiam species epocharum. Quorum omnium naturam usumque pluribus exponit *Cassinus*, methodum hanc ingeniosam pronuncians, & si explicetur, corrigatur & a superfluis purgetur, non inutilem; cum beneficio diversorum cyclorum, & differentiæ epocharum Siamensium, citra librorum apparatum exerceri possit. Quæ etiam solerti huic Astronomo causa extitit, ut non obstantibus difficultatibus in principio oblatis, laborem sibi sumserit, eandem e tenebris numerorum suorum

p.115.sqq. in lucem protrahendi. Rationem, quam in investigatione ejus servarit, pluribus ostendit sagacissimus hic interpres; existimatque operam

ram

ram hanc ſuam conducere poſſe Miſſionariis Apoſtolicis (quibus ſcilicet per Aſtronomiam aditus eſt ad magnates & literatos Orientis) intelligendæ Orientalium Aſtronomiæ: quæ facili negotio Europæanæ conformari queat, pauxilla methodi immutatione corrigendo numeros, quibus illa utitur. Nec præter rem fore credit, ſi noſtra in illius formam transmutetur, in defectu Tabularum uſui ſic futura: cum præſertim longe commodius in forma annorum Julianorum & Gregorianorum, quam LuniSolarium, quales Orientalibus celebrantur, ad praxin poſſit vocari. Contendit autem regulas Siamenſes non eſſe deductas ex Tabulis Perſicis, a *Chryſococca* exhibitis: nec ex Ptolemaicis, ullisve aliis poſt has conditis; quippe quæ omnes Apogæum Solis mobile (ſecus ac Siamenſes regulæ volunt) conſtituunt: ſed vel inventas ab Indis, vel ex Aſtronomia Sinenſi tranſumtas. Ipſas porro regulas, cum commentationibus *Caſſini* circa determinationes epocharum Siamenſium, Aſtronomicæ & Civilis (quarum illa in 21 menſis Martii, anni a Chriſto nato 638vi; hæc in 544mum ante natum Servatorem incidit) diverſas ſpecies annorum Solarium, horumque quantitates & differentias; periodum Indicam 19 annorum; Epactas; magnam periodum LuniSolarem; cyclum Sinenſem 60 annorum, & chronologiam eorum Eclipſesque obſervatas; periodos varias LuniSolares, Lectoris induſtriæ pervolvenda relinquimus: imprimis quæ de periodis integrorum ſeculorum, & inter has illo 600 annorum (cujus mentionem Joſephum feciſſe commemorat, quæque Judæis uſitata fuerit) ejusque ad binam Siamenſium, & incarnationis Dominicæ epocham relationem; de epochis Æquinoctiorum Eccleſiaſticis; cyclo aureo vulgari; periodo Solari Gregoriana 400 annorum, & epactis Gregorianis, non inſcite differit.

Sub finem diſquiſitionis hujus laudatus Aſtronomus novæ Periodi meminit 11600 annorum: quam, quod ſub auſpiciis Ludovici XIV, Galliarum Regis, opera Academiæ Scientiarum Regiæ, per exercitia in obſervatorio regio Pariſienſi habita, inventa ſit, non minori jure Ludovicianam, quam a Julio Julianam, a Gregorio Gregorianam, appellari debere affirmat. Incipit ea a conjunctione æquinoctiali incarnationis Dominicæ, & NoviLunia ad eundem diem anni Gregoriani, eandemque ſeptimanæ feriam, & prope eandem

dem diei horam sub eodem meridiano restituit: eique *Cassinus* methodum hic adjunxit facillimam, inveniendarum epocharum Gregorianarum pro quibusque seculis (citra Tabulas alioquin huic fini constructas) in diebus, horis & minutis. Commendat autem hoc loco Calendarii Gregoriani præstantiam; idque conformius motibus Luminarium reperiri affirmat, quam ipsi ejusdem autores vel supposuerint, vel crediderint. Inter elegantias etiam systematis Gregoriani, ipsis Calendarii correctoribus incognitas, vel præcipue numerat conformitatem ejus Epactarum, cum Epactis magnæ periodi Luni-Solaris modo memoratæ, quæ pro epocha agnoscit annum, diemque, qui juxta antiquam traditionem immediate præcedit diem salutaris incarnationis, & veros epactarum dies immediate exhibet, & Novi-Lunia ad eandem anni & septimanæ diem sistit: adeo ut existimet, si quidem tempore correctionis Gregorianæ hanc periodum artificibus animadvertere contigisset, futurum fuisse, ut eadem, non tantum propter excellentiam epochæ suæ, sed & conformitatem adeo insignem cum Tabulis Alfonsinis (quas tum cæteris ii præferebant) circa quantitatem mensis (quæ, 29 dierum, 12 horarum, 44 min. 3 sec. 5 tert. 28 quart. 48 quint. 20 sextarum, Alfonsinum 2 ½ tertiis excedit, a Tychonica tribus tertiis deficit, adeoque huic illique media est) quam supponit, præ cæteris reciperetur, & ad posteritatem transmitteretur. Hanc tandem Periodum, certo numero integrorum mensium & periodorum Gregorianarum, consequenter septimanis diebusque integris constantem, regulæ instar adhiberi posse pronunciat, comparandis invicem quibusvis aliis periodis, eoque referendis temporibus, epocham Christi antecedentibus & consequentibus; quæ scilicet epocha finis sit primæ hujuscemodi periodi, & initium secundæ.

p. 235. Disquisitionem hanc insequitur Problema de *Quadratis*, ut vocant, *magicis*: circa quarum Synthesin, quantum sibi quidem compertum sit, primum occupatum fuisse *Claudium Casparem Bachetum*, suis in *Diophantum Alexandrinum* commentariis illustrem, *Autor* profitetur: cujus tamen ante tempora plures alii, præcipue Germani (Vide *Acta anni 1686 pag. 391*) huic arithmesi operam navarunt. Egit vero de hoc argumento *Bachetus* peculiari libello, quem *Problemata elegantia circa numeros* inscripsit, inque eo ingenio-

geniosam methodum pandit pro Quadratis imparium numerorum: nullo pro parium numerorum quadratis artificio indicato Pro iisdem imparibus Quadratis *Autori* peculiarem promtamque rationem, quæ Indis Surattensibus in usu est, paulo supra nominatus *Vincentius* medicus ostendit, paucis, quæ ibidem recensentur, regulis subnixam; cui *Autor* (occasione quadrati 25 cellularum, ab *Henr. Corn. Agrippa* in libris *de occulta Philosophia* exhibiti, quod aliud est ab Indico) immutata paucis Indica methodo, diversam adjungit, quæ numeros aliter dispositos refert. Cumque *Bachetus* methodi suæ fundamenta presserit: *Autor* eandem non solum hic proponit; verum etiam beneficio methodi hujus modos ostendit variandorum quadratorum, illiusque & horum demonstrationem annectit; ut & aliam ejusdem methodi, inventam a Domino *Malezieu*, Ducis Maynii Præfecto. Tandem etiam *Autor* per exempla Quadratorum paris numeri, nempe 16, 36 & 64, quæ supra citato *Agrippæ* libro habentur, suspicatur se methodum Indorum pro quadratis paribus reperisse, quam pluribus ibidem deducit.

p. 238.
p. 240.
p. 244.
p. 266.
p. 273.

Postremus hujus Tomi labor est disquisitio *Cassini* circa Insulam *Taprobanam* Veterum. Hanc *Ptolemæus* prope Promontorium *Cari*, hoc vero intra Indum & Gangem, sed illi propius collocat: ab Æquinoctiali vero in partes inæquales dividi, ita ut Boream versus ad 13 usque gradus protendatur, ad Austrum vero 2 saltem cum semisse, circumcirca vero Insulis parvis 1378 cingi, asserit. Ex qua descriptione, & quod hodie eo loci paris cum Taprobana magnitudinis nulla Insula reperiatur, Insulas Maldivas memoratæ Insulæ Taprobanæ reliquias esse verosimile *Cassino* videtur.

MEDICINAL EXPERIMENTS &c. i. e. EXPERIMENTA Medica sive Congestio Remediorum selectorum maximam partem simplicium & facilem præparationem subeuntium.

Autore Roberto Boylæo, Armigero & Regiæ Societatis Socio.

Londini apud Samuelem Smith, 1692, in 12.

Constant plag. 5½.

E multis remediorum formulis, quas *Nobilissimus Autor* curiose quondam collegit, *decem* hic *Decades*, amicorum suasu, quibus nonnullas earum antehac communicaverat, una cum Tinctura quadam Stomachica divulgantur. Quemadmodum vero vires medicaminum laudatorum non æquivalentes observatæ fuerunt, ita literarum initialium una, videlicet A, B, vel C, diversimode notantur, prout efficaciam vel summam, vel mediam, vel minorem, satis tamen adhuc valentem dederunt comprobatas. Sic lapidem plumbarium transparentem in calculi doloribus, conyzam mediam pulverisatam in dysenteria aliisque diarrhœis acribus, zibethum Paracelsi occidentale sive stercus humanum exsiccatum & comminutum in oculis horumque panno detergendis, maxime valere, p. 2. 18. & 20. innuitur. Ast herbam senecionis Amuleti vice febrem tertianam fugare; & sal marinum, in aceto vini optimo dissolutum ac cum linteo plantis pedum mulieris hystericæ applicatum, paroxysmum hujus sedare, tanquam remedia classis mediæ p. 13. & 50 traduntur. Ad infimam demum sortem litera C insignitam spectat, quando rapa sub cineribus calidis tosta cataplasmatis loco pernionibus mederi, foliaque nicotianæ cum sufficienti passularum minorum recentium quantitate contusa & pedum plantis adaptata æstum febrilem mitigare, p. 53 & 79 perhibentur. Plura hic transscribere supervacaneum videtur, partim quod pleraque doctiores non fugiant, partim quod integrum quoque scriptum in vernaculam nostram jamdum verti *Gleditschius* noster curaverit.

EXPERIMENTA, OBSERVATIONES &c. CIRCA Mechanicam variarum particularium Qualitatum Originem sive Productionem &c.

Autore Roberto Boylæo Armigero, Regiæ Societatis Socio.

Londini impensis Samuelis Smith, 1692, in 8.

Constat plagulis 25.

QVantum mechanica Corpuscularium Philosophorum hypothesis sterili Scholasticorum doctrinæ prævaleat, quantumq; Chy-

Chymici etiam vulgares in Qualitatibus explicandis, vel in Acido & Alcali principiorum in locum surrogandis deficiant, præsens immortalis nominis Autoris Volumen, *duodecim e Tractatibus* consarcinatum, luculenter satis aperit. *Frigus* siquidem *&* *Calorem*, *Sapores*, *Odores*, *Volatilitatem*, *Fixitatem*, *Corrosivitatem* & *Corrosibilitatem*, *Præcipitationes Chymicas*, *Magnetismum & Electricitatem*, e principiis omnino Mechanicis resultare posse, *Tractatibus 1.2.3.7 8.9.10.11.& 12.* diversis confirmatur experimentis. Chymici autem vulgares an Qualitates vel physicas, vel chymicas sufficienter enodaverint, numque Acidum & Alcali pro naturalium corporum principiis venditare possint, non sine ratione *Tractatibus 4.6.& 5.* dubitatur. Attamen quia singuli hi Tractatus eodem ordine combinati jam dum Londini A. 1675 idiomate Anglico prodierunt, neminemque eruditorum modernorum facile latent, plura de Latina hac eorum versione nunc supersedemus addere.

EXERCITATIONES DE UTILITATE PHILOsophiæ Naturalis Experimentalis Autore ROBERTO BOYLE, Armigero, Regiæ Societatis Anglicanæ Socio. Ex Anglica in Latinam linguam translata.

Lindaviæ apud Theodorum & Jo. Christoph. Hechten 1692, in 4.

Constant 3. Alphabet. & 9. plag.

INter scripta immortali laude digna, quibus illustris Boyle Philosophiam experimentalem promovit, & ad sublime fastigium extulit, neque scriptione, neque pretio postremus est hic liber, immo rectius præferendus aliis, quod philosophiæ hujus convenienter tractandæ scopum, finem, & usum expandat, & ex his ejus præstantiam commendet, amorem excitet, ac cupiditatem ita tractandi eam ingeneret. Ac sane plurimis excerptis opus commendaremus, nisi ex eo, initio quoad unam partem, deinde quoad alteram simul toto Anglice dudum edito, multa didicissent viri illi qui legerunt, atque ad alios citationibus suis transtulissent, quos proinde desiderium maximum jamdudum tenuit, librum præstantissimum intelligendi.

Quare, quisquis est Interpres, gratiam pro labore merito refert. Nobis autem sufficit indicare, Exercitationibus iis omnibus communem Autoris scopum esse, ut hominis mentem in intelligendis Dei operibus erudiat,& Creatorem admirari ac celebrare doceat. Hinc legas inter alias Dei perfectiones inprimis illustrari omnipotentiam ac sapientiam, non ex maximis solum operibus, sed etiam ex minimis, ut ex formica, ex volvoce serifico, ex insecto minimo, quod Aristoteles acari appellat, comparato cum elephanto, ex vermiculorum aceti collatione cum Balænis. Mire placebit dissertatio ex intimis naturæ penetralibus convincens tum Epicuræos, tum alios quosdam recentiores Philosophos, qui Deum a productione universi omni ex parte amovere sategerunt. Speciatim demonstratam invenies utilitatem Philosophiæ experimentalis, quam habet in Medicina omni, sive Physiologica, sive Pathologica, sive Semeiotica, sive Diætetica, sive Therapeutica longe uberrimam, quamque habet respectu imperii hominis in creaturas inferiores. Ubi ostenditur, quibus rationibus multum juvari ac meliora fieri possint opificia artificiaque quævis, quæ ad humanæ vitæ vel necessitatem vel commoditatem faciunt. Præfixa sunt singulis sectionibus capitibusque Breviaria; ac in fine Index rerum est subjunctus.

D. DANIELIS DE NESSEL BREVIARIUM ET Supplementum Commentariorum Lambecianorum, sive Catalogus aut Recensio specialis Codicum MSCtorum Græcorum, nec non Linguarum Orientalium Augustissimæ Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis.

Vindobonæ & Norimbergæ, typis Leopoldi Voigt & Joach. Balth. Endteri, 1690. Fol.

Continet Alphabeta circiter XII, præter ingentem figurarum ænearum numerum.

PRoxime jam a fine abest seculum alterum, ex quo auspiciis MAXIMILIANI I. Imp. Aug. prima *Bibliotheca Vindobonensis* fundamenta jacta sunt, quibus varia dein incrementa accessere ex non unis monasteriis Austriacis, reliquiis item Bibliothecæ

thecæ Budensis *Matthiæ Corvini* Regis, nec non apparatu literario Wolfgangi *Lazii*, Joannis *Fabri* Episc. Vindobonensis, Joannis *Dernschwan de Hradiczin*; tum optimis MSCtis ab Augerio Gislenio *Busbeckio* in legationibus Constantinopolitana & Amasiana coëmptis; denique ex Joannis *Sambuci*, Hugonis *Blotii*, Richardi *Streinii* Baronis Austriaci, Sebastiani *Tegnagelii*, ac Philippi Eduardi *Fuggeri* luculentis librorum bonæ notæ thesauris.

Hujus autem Bibliothecæ Cæsareæ curam post Conradum *Celtem*, Joannem *Cuspinianum*, Gasparem a *Nydbruck*, Wolfg. *Lazium*, A. G. *Busbeckium*, H. *Blotium*, Rich. *Streinium*, Seb. *Tegnagelium*, Wilhelmum *Rechbergerum*, Matthæum *Mauchterum*, Petrumque *Lambecium*, summo studio maximaque cum laude inpræsentiarum gerit Vir Nobilissimus Clarissimusque, *DANIEL a NESSEL, J. V. D. Sac. Cæs. Majestatis Consiliarius & Bibliothecarius aulicus.* Hic itaque de catalogo accurate conficiundo cogitare ab Augustissimo HERO jussus est. Extabant equidem *octo tomi*, quibus *Petrus Lambecius* de MSCtis illius Bibliothecæ Græcis DCXXI, fuse non minus, quam egregie commentatus fuerat, utilissimo labori immortuus mense Aprili A. C. 1680. Quum vero grande illud ac voluminosum opus eadem methodo pertexere, nimis arduum esse perspiceret, in compendium maluit redigere, nec tantum permultas illas icones æneas, quas non temnendam catalogo suo gratiam conciliaturas putaverat Lambecius, in hoc non omittere, sed & supplementis necessariis augere studuit Nesselius, qui codices illos nova plane serie collocavit, non ut Lambecius, de argumenti convenientia, sed potius omnium maxime de æquali & concinna voluminum in hoc illove repositorio extantium altitudine solicitus.

Hinc natum est præsens opus, quod *septem* omnino *partibus* absolvitur. *Prima* exhibet codices MSC. Theologicos Græcos 337. *Altera* MSC. Juridicos 18. *Tertia* Medicos 53. Universi illi codices, sed aliis numeris prænotati, a Lambecio jamjam recensiti sunt. *Quarta* codices Philosophicos & Philologicos 347, e quibus Philosophicos solos (numero centum quadraginta sex) Lambecius enarraverat, totam autem *Philologorum* messem Successori clarissimo illibatam reliquerat. Videas heic Autores præstantissimos, &, (ut ineditos ignotioresque seligamus,) præter varios Æschyli, Aristophanis, Euripi-

Euripidis, Hesiodi, Homeri, Oppiani, Pindari, Sophoclis *Scholiastæ* veteres, *Joannis Zonaræ* Lexicon, cod.32. 154. 322. *Arsenii* Lexicon, cod. 122. *Eudemi* Lexicon, c. 132. *Libanii* Sophistæ epistolas CCXXCIIX, nondum typis excusas, cod. 72. *Ejusdem* orationes XLIII, maximam partem ἀνεκδότους, cod. 93. *Himerii* Sophistæ orationes III. ineditas, cod. 106. *Theodori Metochitæ*, magni logothetæ Imperatoris Andronici I. orationes XVIII. de variis materiis philosophicis, sed præcipue ad historiam de vitis sanctorum & Constantinopolitanam spectantibus, cod. 95. *Theodori Potacii* monodiam in Imperatorem Andronicum Palæologum, cod. 245. *Apsinis Gadareni* sophistæ artem rhetoricam, cod. 60. *Josephi Rhacondytæ* synopsin rhetoricam, cod. 70. *Ulpiani* commentarios in Demosthenem, cod. 20. pluresque alios.

Quinta pars codices 130. historicos Græcos complectitur, e quibus *sacros* modo (h. e. 69.) indicavit olim Lambecius. *Profanos* igitur primus admiscuit Nesselius. Ex his notatu digniores videntur *anonymus* Dionysii Periegetæ *paraphrastes*, cod. 121. *Michael Choniates*, Historicus Byzantinus, cod. 26. *Joannes Scylitzes* Curopalates, qui nondum Græce integer editus est, cod. 35. *Johannes* magister, cujus commentarius in locum singularem libri primi Antiquitatum Romanarum Dionysii Halicarnassæi de insula Samothrace & Diis Troicis, habetur codice 117. De eo hoc Nesselii testimonium excerpere juvat: *Multa certe in hoc commentario, hactenus, quod sciam*, inedito, *observatu digna sunt, quæ* Dionysii Halicarnassensis *vitæ & scriptis lucem non exiguam possunt afferre. Extat quidem illius mentio in appendice pereruditæ exercitationis doctissimi* Leonis Allatii *de mensura temporum Antiquorum & præcipue Græcorum, a* Bartholdo Nihusio *Coloniæ Agripp. A. 1645. in 8. edita, ubi in catalogo* librorum Allatianorum editorum & nec dum editorum *p. 239. inter libros nondum editos, num. XLVI. memoratur* Joannes Canabutius de insulis Samothracia & Diis Troicis; *sed an illa editio postea plene absoluta fuerit, & unde Allatius cognomen illud* Canabutii, *quod in jam memorato codice Cæsareo deest, desumpserit, id mihi prorsus est incognitum.* Hactenus Nesselius, cujus forte dubio ex parte satisfecerit *Carolus du Fresne* in indice Auctorum Glossario Græcitatis subjuncto p. 27. ubi, in codice Regis Galliæ hunc ipsum librum

librum, qui Venetiis *A. 1569* scriptus sit, hoc titulo conspicuum reperiri, refert: Ἰωάννου Καναβούτζη τοῦ Μαγίστορος πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης. Unde & Nesselii indicem chronologicum auctiorem reddere licebit. Nec silentio prætermittendi codices *vigesimus quintus* & *trigesimus*, quibus continentur ex *Polybii Megalopolitani* libris Historiarum deperditis excerpta *Constantini Imp. Porphyrogennetæ*, a Lib. VII. usque ad lib. XIX. *Libri VII. Excerpta* inscribuntur & incipiunt h. m. Πολυβίου ἐκ τῶν ἱστοριῶν τοῦ ἑβδόμου λόγου κατ' ἐπιτομήν. Ἡ γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις, &c. *Libri* autem *XVII. Excerpta* desinunt, ut in impressis editionibus Isaaci Casauboni & Jacobi Gronovii, his verbis: οὐκ ὀκνήσαμεν διασαφεῖν τὰ παρακολουθήσαντα ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ. Hinc porro ibidem sequuntur, quæ in jam memoratis editionibus desunt, (adeoque in nova editione essent succenturianda,) *excerpta libri XVIII.* sub hoc titulo: Πολυβίου ἐκ τοῦ ιη' λόγου. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν σύγκρισιν ποιήσωμαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων· ὁμοίως δὲ καὶ &c. Item *excerpta libri XIX.* h. m. Πολυβίου ἐκ τοῦ ιθ' λόγου· περὶ τῆς Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ ἡγεμονικῆς ἐμπειρίας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτυχόντες παρθένῳ κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, &c. Iisdemque excerptis statim annectitur *excerptum:* Περὶ Μηδίας, cujus principium: Ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρέως, &c.

Parte *sexta* quatuor indices, alphabetici partim, partim chronologici, MSCtorum quinque partibus præcedentibus comprehensorum, occurrunt.

Pars *septima* complectitur codices MSC. linguarum orientalium 275, Hebraicos, Syriacos, Arabicos, Turcicos, Persicos, Armeniacos, Abyssinos, Mexicanos, Sinenses. Sunt in his Cosmographia *Abulfedæ*, cujus parvam tantum partem edidit Joh. Gravius, codice 6. Item commentarius Arabicus *Jabiæ Nabvi* Alexandrini in primum aphorismum Galeni, nec non in ea, quæ ex ejusdem Galeni libro de Electuariis excerpta sunt, cod. 9. *Emirchondus*, celebris Historicus Persicus, cujus contenta (maximam partem, ut videtur, fabulosa) *Texeira* & ex eo *Jo. Lud. Gothofredus* in Archontologia Cosmica

smica

ſmica evulgarunt, cod. 11. Porro מחברות ſive Lexicon Hebræum R. *Salomonis*, Abrahami F. Pirchonis N. conſcriptum A. J. 4921, Chriſti 1161. Extat illud codice 17, cujus etiam meminit R. *Schabbethai* Strimerus in ס׳ שפתי ישנים p. 41. n. 125. Nec minus in lucem edi meretur פירוש המלות ſive ספר שורשים h. e. Lexicon R. *Menachem BenSeruk*, quod R. Salomo Jarchi non ſemel in commentariis Biblicis laudat, quodq; a Neſſelio cod. 135. intelligi, ex collatione ejusdem libri Siphtè Jeſchenim p. LXIII. n. 83. & p. XXCI. n. 215. facile patebit.

Vidimus hactenus ſumma voluminis hujus capita; unde non admodum collectu difficile eſt, quanta adhuc laboris pars Neſſelio exantlanda ſuperſit, codicum nempe decies mille MSCtorum, & nonagies fere mille impreſſorum recenſus, cujus in dedicatione ad Imperatorem Auguſtiſſimum & præfatione ad Lectorem, non obſcuram ſpem fecit.

Ne vero moram laboris illius tantum non Herculei ægre feras, Benevole Lector, aliquot illius ſpecimina heic tibi ſiſti, non abs re erit. Familiam ea inter ducat

SCIAGRAPHIA MAGNI CORPORIS HISTORICI, quod pollicetur Daniel de Neſſel, JCtus, &c.

Vindobonæ, typis Joh. Jac. Mann, 1692. in 4.
Conſtat plagulis 5.

VAria rerum Germanicarum ſyntagmata ex hiſtoricis publicisque Actis nondum excuſis collecta orbi erudito promiſerat *Petrus Lambecius*. Sed tum alia impedimenta, tum extrema fata in cauſſa fuere, quominus fidem liberaret. Commodum ergo nobiliſſimus *Neſſelius* doctiſſimi anteceſſoris provinciam in ſe ſuſcipere pollicitus eſt, edita hac ſciagraphia, qua tomos bene multos ex Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis autographis a ſe deſcriptos & prælo paratos adſeverat. Unde nihil magis in votis eſſe debet rei literariæ ſtudioſis, quam ut Auguſtiſſimi Invictiſſimique IMPERATORIS noſtri LEOPOLDI (cujus eruditionem ſummam & inuſitatam plane in litteras earumque ſtudia profeſſos gratiam non minus, quam juſtiſſimorum armorum felices ſucceſſus ſuſpicit orbis, & omnis poſteritas venerabitur) Principumque Virorum aliorum

rum munificentia, vastissimo æque ac utilissimo operi, in publicam lucem erumpere nitenti, ad instar Deæ alicujus Lucinæ, opem ferat. Cæterum aliquot auctores a Nesselio publicis usibus communicandos speciminis loco memoraturis, e *Syntagmate historiæ ecclesiasticæ* huc producenda videtur *ANGELOMI* Monachi Lexoviensis, qui A.C. 830. floruit, *explanatio in Genesin*; porro *ANONYMI vita S. Firmini, Episcopi & Confessoris, cujus festum celebratur Ucetia in Gallia Narbonensi d. XI. Octobr. ANONYMI vita S. Remigii Archi Episcopi Rothomagensis*, qui filius fuit Caroli Martelli & frater Pipini Regis Franciæ. *S. GREGORII MAGNI Benedictionale*; *HERMANNI* Abbatis Altaichii inferioris *Chronicon Altaichense*; Epistolæ Paulinæ omnes cum *annotationibus* interlinearibus & marginalibus ἀνεκδότοις *MARIANI SCOTI*. Psalterium Davidis Latinum, cum *OTFRIDI*, monachi *Wizanburgensis* sive Weissenburgensis, ordinis S. Benedicti, antiqua *Theotisca* paraphrasi prosaica. *PHILIPPI*, Eystetensis Episcopi, *vita S. Walpurgis*. *Danielis a NESSEL Symbola Synodica*, ad R. P. Philippi Labbe historicam synopsin Conciliorum. *UDALRICI* BABENBERGENSIS *codex epistolaris*, continens variorum Pontificum & Impp. Romanorum, ut & S. R. E. Cardinalium & S. R. I. ecclesiasticorum secularium que Principum epistolas, A. C. 1125. collectas. *CONCILII WORMATIENSIS*, A. C. 868. habiti, *Professio Fidei* contra errores Græcorum.

In *Syntagmate historiæ Germanicæ* cum non paucis aliis locum sortiuntur *ÆNEÆ SYLVII* tractatus de potestate Cæsarea. *ERMOLDI NIGELLI* exulis ad Ludovicum I. Imp. de rebus ab eo gestis libri IV. elegiaco carmine conscripti. *HRABANI MAURI* Glossæ *Latino-Theotiscæ* in Biblia V. & N. T. Codices epistolares Impp. *RUDOLPHI I. & II.* Varia *diplomata HAMBURGENSIA, BREMENSIA, SPIRENSIA, WEISSENBURGENSIA.* Denique *VITI ARENPECHI*, Prioris monasterii Eberspergensis, *Chronicon Bajoariæ*.

Ex Syntagmate Historiæ Austriacæ indicare placet *ALBERTI* Baronis de *BONSTETEN* historiam Austriacam, A. C. 1491. compositam. *Chronicon Maurbacense F. LEOPOLDI BRENNER*, scriptum A. C. 669. *ANONYMI* catalogum Archiepiscoporum *Laureacensium* & *Patavienfium* ab A. C. 250. usque ad A. C. 1313. Eundem

catalogum continuavit ad annum Christi 1517 NICOLAUS SCHREITWEIN.

In *Syntagmate Historiæ Hispanicæ* primas tenet *HIEREMIÆ GUNDLACHI* Hispaniæ descriptio; agmen claudit *Nobiliario de Espanna por Abecedario de LANTE CORTADO.*

In *Syntagmate Historiæ Hungaricæ* eminent *JOANNIS de ZREDNA* Protonotarii Cancellariæ Regis Hungariæ epistolæ Historicæ de rebus gestis inter Imp. *Fridericum V.* & *Regnum Hungariæ* ab A. C. 1445 ad A. C. 1457. *ANONYMI*, Regis *Belæ* notarii, historia Hungarica de VII primis Hungariæ ducibus. *WOLFG. LAZII* rerum Hungaricarum *Historia*, nec non *Archæologia* Hungariæ.

In *Syntagmate Historiæ Bohemicæ* duo tantum hactenus comparent libri; *BOHUSLAI* nempe *de LOBKOWITZ* comm. de urbe Praga, & *INCERTI* formula coronandi Reges Bohemiæ Germanice.

Ad *Syntagma rerum Polonicarum* spectant Acta publica electionis Imperatoris MAXIMILIANI II. in Regem Poloniæ, collectore *HUGONE BLOTIO*, A. C. 1576. Historiarum Poloniæ ab excessu Uladislai IV, tomi primi libri IX, autore *LAURENTIO JOANNE RUDAWSKY*, ab A. C. 1648. ad A. C. 1660.

His adjiciuntur MSCta quædam *Chinensia* & *Mexicana*, de quibus Lambecius & Nesselius in suis catalogis jam egerant, quæ tamen adhuc egent interprete. Itemque *JACOBI de STRADA* MSCta quatuor nummaria & *ANONYMI* tres antiquitatum monetariarum tomi.

Habes, curiose Lector, summam promissorum Nesselianorum, quibus ut propediem stare queat, Mæcenates ei, otium, vitamque longævam nobiscum, sodes, apprecare. Edidit is interim aliud industriæ suæ specimen, cui titulus:

SUPPLEMENTUM BRUSCHIANUM,

sive

Gasparis Bruschii Egrani, Poetæ Laur. ac Com. Pal. monasteriorum & episcopatuum Germaniæ præcipuorum ac maxime illustrium Chronicon sive CENTURIA SECUNDA, quam ex Autoris autographo MSC. A. 1551 & 1552 collecto, publica luce primus donavit Daniel de Nessel, I. C. &c.

Vindo-

Vindobonæ, typis Joh. Jac. Mann, 1692. in 4.
Conſtat plagulis 31.

LAudaverat hoc autographum in bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi aſſervatum *P. Lambecius* lib. VIII. p. 80.

Omnium maxime heic oculos feriunt Archiepiſcopi & epiſcopi *Paſſavienſes* p. 220. *Salisburgenſes* p. 224. *Viennenſes* p. 210. Admixtæ ſunt genealogiæ *Abensberg* e Scheurenſibus, p. 198. Comitum *Pappenheim* & *Calatin* p. 186. Ducum *Suplenburgenſium* & Comitum *Querfurtenſium* p. 184. Comitum *Formbacenſium*, *Putinenſium* & *Neunburgenſium* p. 99. Comitum *Greiffenbergenſium*, *Lechsbergenſium*, *Thierhemenſium* p. 185. Comitum *Polheimenſium* p. 142. Comitum *Kirchbergenſium* p. 187. Dapiferorum a *Waldpurg* p. 189. Huic ſuccedat

PRODROMUS HISTORIÆ PACIFICATORIÆ.

Vindobonæ, typis Coſmerovianis, 1690, in Fol.
Conſtat plagulis 8.

PRodromus hic nihil aliud eſt, quam *index chronologicus in CORPUS HISTORICO-POLITICUM Publicarum Pacificationum, Confœderationum, Ligarum, Conventionum, Tranſactionum, Pactorum, Tabularum fœderis, Inſtrumentorum Pacis, Neutralitatis, Commercii, Aſſociationis, Proviſionis, Guarantiæ, Receſſuum interimiſticorum, ab A. C. 1400. uſque ad A. Chr. 1685, per totum terrarum orbem ſancitorum & concluſorum, quod brevi ſe editurum pollicetur* ſæpe nobis laudatus *Daniel a NESSEL.* Digeſſiſſe ſe ait totum hoc opus methodice ſecundum expanſorum annorum ſeriem, origines & cauſſas *bellorum* a Sereniſſimis *Auſtriaco-Hiſpanico-Gallico-Burgundicis* familiis a tribus fere ſeculis geſtorum ſynopſi hiſtorico-politica enumeraſſe, ac dein ſubſecutarum *Pacificationum* inſtrumenta, cum tabulis genealogicis & ſynopticis illuſtrium prætenſionum diagrammatibus, convenientibus locis contextus ſui inſeruiſſe. Petit inſuper, ut harum rerum gnari inſtrumenta, quæ in hoc catalogo deſiderari viderint, indicent communicentque. Nec poſſunt non heic noſtram memoriam ſubire *Articuli Pacis* A.C. 1628. inter Imperatorem *Ferdinandum II.* & *Amurathem IV.* Turcarum Sultanum concluſæ, qui Turcice extant in bibliotheca Vindobonenſi,

teste ipso *Nesselio* P. VII. Catalogi, p. 148. cod. 10. Neque defuturos putamus, qui monumenta id genus plura suppeditent, ut Opus hoc perfectum omni ex parte prodeat.

Der Hällische Messer-Schlucker. &c.
i. e.
Historia Adolescentis, a cultro, quem improvide deglutiverat, per abscessum feliciter liberati: Autore D. Wolfg. Christoph. Wesenero.

Halæ Saxonum, 1692. Plag. 2.

FIdem superare visum fuit, quod *Crollius* de rustico quodam Bohemo, & *Beckerus* de Regiomontano Borusso, memoriæ tradiderunt; ex eorum nempe inciso abdomine & ventriculo cultrum eximiæ magnitudinis, quem forte deglutiverant, exemptum sine noxa fuisse. Ast dignior notatu casus est, qui in adolescente quodam rustico prope Halam Saxonum non ita pridem contigit: quippe qui molestum ejusmodi stomachi onus & diutius retinuit, & denique, arte jam medelam desperante, naturæ beneficio ejecit. *Andreæ Rudloso* nomen ipsi est, qui A. 1691, d. 3. Januarii, sedecimum annos natus, inter lusus pueriles cultrum, cujus manubrium e cornu cervi erat, ore prehensum improviso pronoque in terram lapsu faucibus impegit, sociisque & vicinis, quod extrahi cultrum posse diffiderent, cerevisiam ac oleum ad gulam lubricandam suffundentibus, in ventriculum demisit. Male inde adolescens se habuit, vomitus crebros, sed per congrua remedia a Medico & Chirurgo propinata sedatos, doloremque sat gravem, inprimis in hypochondrio sinistro circa costas spurias, qui & ipse tamen cessavit subinde rediitque, expertus. Mense Januario anni præsentis, tumor quidam durus tres latos a scrobiculo cordis digitos prodiit, cum rubore intenso & dolore pungitivo, quæ cuncta tamen pariter paulatim evanuere. Tandem mense Majo tumor rubicundus denuo sub scrobiculo cordis prominens abscessus suspicionem movit, qui manu chirurgi die 24 dicti mensis apertus materiam purulentam fœtidissimamque fudit, donec die 18. Junii apex cultri apparuit, ac denique die 2 Augusti culter integer, sed hinc inde corrosus atque mole imminutus, (quale

(quale quid num medicamenta corrosiva a Medico exhibita præstiterint, determinare haud possumus) feliciter extractus est; postquam annum unum, hebdomades triginta & dies tres in ventriculo ho-

prodeuntia. Lugd. Bat. 1692. in 8.

Surdus Loquens, seu Methodus, qua, qui surdus natus est, loqui discere possit, studio Joh. Conr. Amman. Amstel. 1692. in 8.

Richardi Morton Exercitationes de Morbis Universalibus Acutis. Lond. 1692. in 8.

Historia Salisburgensis, h. e. Vitæ Episcoporum & Archiepiscoporum Salisburgensium: authore P. Josepho Mezger. Salisburgi 1692. fol.

Samuelis VVerenfelsii Dissertatio de Logomachiis Eruditorum. Basileæ 1692. in 4.

The Young Students Library, containing Extracts and Abridgments of the most valuable Books printed in England, and in the forreign Journals, from the Year sixty five to this Time. London 1692. fol.

A Practical Exposition on the Lord's Prayer: by Ezechiel Hopkins late Lord Bishop of London-Derry. London 1692. 4.

Synodicon in Gallia Reformata; Or, the Acts, Decisions, Decrees and Canons of those famous National Councils of the Reformed Churches in France. By John Quick. London 1692. fol.

A Trea-

teste ipso *Nesselio* P. VII. Catalogi, p. 148. cod.10. Neque defuturos putamus, qui monumenta id genus plura suppeditent, ut Opus hoc perfectum omni ex parte prodeat.

---

piu faucibus impegit, sociisque & vicinis, quod extrahi cultrum posse diffiderent, cerevisiam ac oleum ad gulam lubricandam suffundentibus, in ventriculum demisit. Male inde adolescens se habuit, vomitus crebros, sed per congrua remedia a Medico & Chirurgo propinata sedatos, doloremque sat gravem, inprimis in hypochondrio sinistro circa costas spurias, qui & ipse tamen cessavit subinde rediitque, expertus. Mense Januario anni præsentis, tumor quidam durus tres latos a scrobiculo cordis digitos prodiit, cum rubore intenso & dolore pungitivo, quæ cuncta tamen pariter paulatim evanuere. Tandem mense Majo tumor rubicundus denuo sub scrobiculo cordis prominens abscessus suspicionem movit, qui manu chirurgi die 24 dicti mensis apertus materiam purulentam fœtidissimamque fudit, donec die 18. Junii apex cultri apparuit, ac denique die 2 Augusti culter integer, sed hinc inde corrosus atque mole imminutus, (quale

(quale quid num medicamenta corrosiva a Medico exhibita præstiterint, determinare haud possumus) feliciter extractus est; postquam annum unum, hebdomades triginta & dies tres in ventriculo hospitasset. Adolescens ipse satis commode & ab omnibus symptomatibus pristinis liber vivit, & plenariam ulceris consolidationem propediem sibi a Summo Medico pollicetur. In Lectoris gratiam figuras duas exhibemus, prout a clarissimo Relationis Autore sunt delineatæ, quarum prior cultri, qualis fuit dum deglutiretur, altera ejusdem cultri qualis fuit cum eductus e corpore esset, faciem repræsentat.

LIBRI NOVI.

Samuelis Bocharti Opera omnia. Lugd. Bat. 1692 in fol.

Ulrici Huberi Institutionum Historiæ Civilis Libri III. Franequeræ 1692. in 8.

Institutiones Juris Naturæ & Gentium, ad Methodum Hugonis Grotii conscriptæ a Philippo Reinhardo Vitriario. Lugd. Bat. 1692. in 8.

M. T. Ciceronis Orationes quædam selectæ, cum Interpretatione & Notis &c. Cantabrigiæ 1692 in 8.

Melchioris Leydekkeri Dissertatio de vulgato nuper Cl. Bekkeri volumine, & Scripturarum authoritate & veritate. Ultrajecti 1692 in 8.

Veterum aliquot Galliæ & Belgii Scriptorum Opuscula sacra, nunquam edita, jam vero e MSS. Codicibus Bibliothecarum Galliæ in lucem prodeuntia. Lugd. Bat. 1692 in 8.

Surdus Loquens, seu Methodus, qua, qui surdus natus est, loqui discere possit, studio Joh. Conr. Amman. Amstel. 1692. in 8.

Richardi Morton Exercitationes de Morbis Universalibus Acutis. Lond. 1692. in 8.

Historia Salisburgensis, h. e. Vitæ Episcoporum & Archiepiscoporum Salisburgensium: authore P. Josepho Mezger. Salisburgi 1692. fol.

Samuelis VVerenfelsii Dissertatio de Logomachiis Eruditorum. Basileæ 1692. in 4.

The Young Students Library, containing Extracts and Abridgments of the most valuable Books printed in England, and in the forreign Journals, from the Year sixty five to this Time. London 1692. fol.

A Practical Exposition on the Lord's Prayer: by Ezechiel Hopkins late Lord Bishop of London-Derry. London 1692. 4.

Synodicon in Gallia Reformata; Or, the Acts, Decisions, Decrees and Canons of those famous National Councils of the Reformed Churches in France. By John Quick. London 1692. fol.

A Trea-

A Treatise of Church-Government: by Robert Burscough. Lond. 1692. in 8.

The State of the Protestants of Ireland, under the late King James's Government. London, 1692. in 8.

The Meditations of Marcus Aurelius Antoninus concerning himself, translated out of the original Greek; vvith Notes: by Meric Casaubon. London 1692. 8.

An Enquiry into four remarkable Texts of the NevvTestament, by John Edvvards. Cambridge 1692. 8.

Several Cases of Conscience resolved by Dr. Thomas Barlovv Late Lord-Bishop of Lincoln. London 1692 in 8.

Mysteries in Religion vindicated: or the Filiation, Deity and Satisfaction of our Saviour asserted, against Socinians and others. By Luke Milbourne. London 1692. in 8.

An Essay of Transmigration, in defense of Pythagoras. London. 1692. in 8.

The VVisdom of God, manifested in the VVorks of Creation: by JohnRay. The second Edition, vvery much enlarged. London 1692. in 8.

The Plain Mans Guide to Heaven: containing his Duty, 1. Tovvards God. 2. tovvarts his Neighbour. London 1692 in 12.

VVaare Ontledinge ende Oeffeninge der Planten &c. door Theodorus Schoon M. D. In's Graven Hage 1692 in 8.

Digt-Sang-en Speel-Konst, soo der Ouden, als bysonder der Hebreen: door Salomon van Til. Tot Dordrecht 1692. 4.

L' Art de se connoitre Soy-mesme, ou la Recherche des Sources de la Morale, par Jaques Abbadie. A Rotterdam 1692. in 8.

Preliminaires des Traitez faits entre les Rois de France & tous les Princes de l'Europe, depuis le Regne de Charles VII. A Paris 1692. in 12.

Ezechiel traduit en François, avec une Explication tirée des Saints Peres & des Autheurs Ecclesiastiques. A Paris 1692. in 12.

Les Larmes de l' Angleterre, ou la Source des Malheurs qui ont affligé ce Royaume sous le Regne de Jaques II. & de son Fils. A Cologne 1692. in 12.

De Boekzaal van Europe, ontsloten met de Maanden Julius en Augustus 1692. Te Rotterdam.

Onderzoek van de Beteekening der Kometen, door B. Bekker. t' Amsterdam 1692 in 4.

Pneumatica, ofte Leere van de Geesten; door Henricus Groenevvegen, tegen B. Bekker. t' Enkhuyzen 1692. in 4.

Aanmerkingen op de Betooverde VVeereld van D. Balthasar Bekker: door J. Verryn. t' Amsterdam 1692. in 4.

ACTA ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno M DC XCII.

DE FONTIUM MUTINENSIUM ADMIranda Scaturigine Tractatus physico-hydrostaticus *Bernardini Ramazzini*, in Mutinensi Lyceo Medicinæ Professoris, ad Serenissimum FRANCISCUM II. Mutinæ, Regii &c. Ducem.

Mutinæ, typis Hæredum Suliani, 1691. 4.
Constat plag. 11.

MUtina vetustissima Italiæ urbs, & a Tullio quondam splendidissimæ P. R. coloniæ titulo insignita, non aeris solum temperie salubri gaudet, & solo non fallente spem colonorum, sed magnam quoque possidet aquæ purissimæ affluentiam, quæ neque injuria temporum desinere, neque hostili astu possit unquam vitiari vel averti. Dato enim quocunque loco intra hanc urbem, vel etiam eandem circumquaque ad aliquot passuum millia, fontem aperire vivum licet, qui perenniter purissimam aquam profundat. Quæ res cum singularis plane sit, nec ab ullo satis explicata, clarissimus ac experientissimus Vir, *Bernardinus Ramazzinus*, in Mutinensi Lyceo Medicinæ Professor, rem non ingratam fecit naturalis scientiæ consultis, quod admirandæ hujus scaturiginis naturam tractatu physico-hydrostatico, quem favori illustris *Magliabechii* acceptum ferimus, erudite indagavit. Ut vero rem totam summatim referamus, sequentia præcipue in Mutinensium puteorum fossione observantur. (1) Limites hujus abditæ scaturiginis non satis cogniti sunt, longiorem tamen illius excursionem ab occasu ortum versus, (7000 nimirum passuum) putearii esse referunt, quam ab austro ad septentrionem, cum in hoc tractu ultra qua-

tuor milliaria non extent hujusmodi fontes. Intra hos autem terminos fossores, pretio plerumque 40 argenteorum conducti, quocunque in loco sibi designato, puteum, semper cum successu, effodiunt. (2) In fossione puteorum primo a soli superficie usque ad pedes 14 circiter non nisi cæmenta & antiquæ urbis vestigia comparent. Post cæmenta se terra prodit satis solida & compacta, at non multo post nigra & paludosa palustri arundine referta; & sic alternis, ad sex fere pedes, varia soli observatur mutatio, modo albi, modo nigri, donec ad planum cretaceum deveniatur. Hujus vero passim multis cochlearum testis referti moles 11 fere pedum est, finisque in profunditate 39 pedum. Hinc aliud apparet palustre stratum duorum pedum circiter, ex juncis, plantarum foliis ac ramis congestum; quo ablato, stratum aliud cretaceum, ejusdem fere molis ac superius, se offert, cujus terminus est in profunditate pedum quinquaginta & duorum: atque hoc strato effosso, rursus stratum aliud paludosum priori haut dissimile visitur, illoque denuo semoto, aliud stratum cretaceum ejusdem naturæ cum superioribus, sed minoris molis ac crassitiei, quam reliqua duo; idque superincumbit alteri strato palustri, quod tandem desinit in ultimum illud planum, in quo terebra defigitur, quodque molle est & arenosum, multaque glarea minuta permixtum, ac marinis quisquiliis refertum. (3) Incidunt fossores sæpissime in varias arborum species, quarum erectæ aliæ sunt, aliæ prostratæ jacent; ligna que a fossoribus frustillatim cæsa, satis mollia sunt, ubi autem aeri fuerunt exposita, non secus ac corallia, duritiem adsciscunt. Nunquam tamen arborum trunci in stratis cretaceis observantur, sed in palustribus tantum, vel in eo spatio, quod urbis fundamenta & cretæ principium interjacet. Reperiuntur quoque interdum in puteorum fundo ossa, carbones & ferri frustula. (4) Operarii non parum aliquando turbantur aquarum lateralium proventu, donec ad profunditatem 28 pedum circiter devenerint, ubi cretæ figularis principium adparere incipit; ac propterea ad arcendas hujusmodi aquas impuriores, puteum ampliorem muro cingunt ex calce & lateribus bene coctis, cujus superficies creta figulari recte subacta diligenter munitur; deinde vero fossionem ad imum usque deducunt, nec a cretæ adparitione vel guttulam aquæ extillantem observant. (5) In puteorum fundo nondum pertuso terebra, manifestum aquæ præterlabentis murmur

murmur ac ſtrepitus exauditur, & ſolum pede percuſſum mugit; excutit etiam nonnunquam vis aquæ terræ incumbentis pondus, cum differtur terebratio. (6) Media hyeme, quod thermometri hermetice obſignati conſtat indicio, temperies horum puteorum parum differt a calore dierum canicularium in Mutinenſi regione. Æſtivo contra tempore intenſum frigus perſentiſcunt foſſores, magna reſpirandi anguntur difficultate, & ſuffocantur pæne ab ingenti fumoſa exhalatione, quæ & lumina extinguit. (7) Ubi ad profunditatem pedum 63 circiter devenerunt foſſores, fundum in medio ingenti terebra perforant, quæ ubi ad 5 fere pedes adacta fuerit, illico tanto impetu erumpit aqua, ut temporis fere momento totus puteus repleatur ad ſummitatem usque, & aqua exinde perpetuo defluat. (8) Erumpentis aquæ vis multum arenæ & glareæ ſurſum propellit, atque ideo duo vel tres operarii, quanta poſſunt ſolicitudine, aquam ſtatim exhauriunt, ne materia illa in fundo ſubſidens foramen poſſit obſtruere. Glarea vero illa non multum illi diſſimilis eſt, quæ in proximis fluminibus viſitur, nec adeo minuta, quin ex iis nonnullæ partes uncias tres vel quatuor pendant. (9) Si plumbeus cylindrus funiculo adpenſus per foramen a terebra factum dimittatur, non abripitur ille ab aliqua præterlabente aqua, ſed manifeſte fundus percipitur, nec major obſervatur profunditas quam illa eſt, quæ a terebra ortum traxit. (10) Statim ac facta eſt terebratio ac ſubita aquæ eruptio, proximi fontes ad breve aliquod ſpatium ceſſant a fluxu, quem poſtmodum, ſed lentiori gradu reſumunt. (11) Cuncti fontes in eadem horizontali linea aquas habent, quæ proinde, ubi civitatis ſitus eſt devexior, ſupra planum ejus attolluntur, facilemque habent defluxum, in editioribus vero locis paulo infra ſoli planum ſubſiſtunt, ut ad illarum fluxum neceſſe ſit ſubterraneos ductus excavare. (12) Poſtquam ſenſim multiplicatus fuit horum fontium numerus, ut jam fere ſingulæ domus ſibi proprium habeant, damnum hinc perſenſerunt veteres, ita ut illorum editiores fiſtulæ aquam non amplius emittant. (13) Vis nulla humana ſufficit ad exhauriendos illos fontes, ſed quo plus aquæ illis detrahitur, eo vividiores fiunt, ac ſicuti humidis anni temporibus nullum ſentiunt augmentum, ita ſiccis nullum decrementum patiuntur. (14) Hyeme fontium illorum aquæ valde tepent fumoſamque exhalationem emittunt, æſtate vero inſigniter frigent.

(15) Eadem omnium fontium, simodo rite constructi fuerint, bonitas est, perstatque semper incorrupta puritas aquarum.

Hos ergo vere admirandos fontes a stagnanti aqua originem non ducere, ex *observat. 5 & 15* facile concludit Auctor clarissimus, neque tamen ad subterraneum aliquod flumen confugiendum statim esse putat, cum per *observ. 1.* tanta ejus admittenda esset amplitudo, cui nec Padus, nec Rhenus, nec Danubius possent conferri, profunditas vero nonnisi paucorum pedum per *observ. 9.* quæ non satis cohærere videntur. Accedit, quod non adpareat, quomodo fornix, quem, si daretur per *observ. 2.* ex terra paulatim aggesta compactum esse oportet, impositæ telluris pondus sustinere posset. Quod si quis plura subterranea fluenta suis intervallis distincta vocet in subsidium, huic obstat *observ. 1.* quæ nunquam fossores in talia insterstitia incidere testatur. Qui autem ex amnibus Scultenna & Gabella derivant hos fontes, per *13. observationem* refelluntur, dum scilicet nullum incrementum aut decrementum pro inæquali horum fluminum statu recipiunt. Eadem quoque confirmat pluvias, quæ illas aquas pariunt, de quibus *observ. 4.* agit, ortum fontibus Mutinensibus nequaquam dare, præcipue cum cretacea strata, quæ in *observ. 2.* describuntur, obstent, quominus se in terram altius penetrare possint. Veram autem, aut veræ saltem proximam causam ut reddat *Cl. Auctor*, ex hydrostaticis probat, aquam libere descendentem & per canalem ejusdem ubique amplitudinis effluentem, non adscendere in tubis huic canali adaptatis; quodsi tamen orificium canalis coarctetur, defluentique aquæ ponatur obex, eam plus vel minus in siphonibus illis elevari, nunquam vero ad eam altitudinem pertingere, ad quam elevaretur, si fistulæ orificium penitus esset obstructum. Deinde conjicit, totam planitiem, qua majorem Italia non habet, & quam in Galliam cispadanam & transpadanam dirimit Padus, mare olim fuisse & Adriatici sinus continuationem; in universali vero inundatione fuisse oblimatam & vallis præ se speciem tulisse, ac postmodum diuturno seculorum cursu, ex continuo aquarum ab Apennino & Alpibus descensu aliisque particularibus eluvionibus, solum hoc paulatim, ac per multiplicia strata, (de quibus in *Observat. 2.*) ad hanc altitudinem, quæ nunc visitur, excrevisse. Id quod confirmare videntur junci palustres, carbones, ossa animalium, &c. per *observ. 3.* in profunditate pedum 63 reperta,

quæ

III.

præstantia. Ac primum quidem generatim disquirit, utrum pluvia-

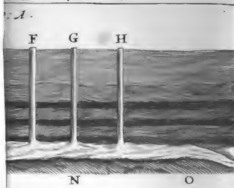

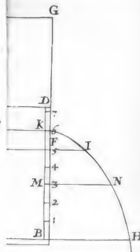

ossa animalium,&c. per *observ.3.* in profunditate pedum 63 reperta,
quæ

quæ non obscure indicent, solum hoc sub dio aliquando fuisse. Porro assumit, mare in hac regione cum Apennino, cui in primæva mundi origine propius fuit, occulta habuisse & adhuc habere commercia, ac in visceribus illius varia dari aquarum reconditoria, quæ per continuum vaporum ascensum ex mari repleantur: esse quoque occultum tale hydrophylacium in vicinis montib9 positum v.g. AB (Fig. 1.) ex quo aqua per subterraneos ductus ruat, donec terra solidam habet compagem; ubi vero illa in sabulosam planitiem MNO late primum patentem, sed sensim in arctiorem situm coactam, abiit, latius exspatietur, in mare vel profundam voraginem tandem devolvenda, aut in puteis a fossoribus elaboratis attollenda ad illam, quam exigunt leges hydrostaticæ, altitudinem. Ex hac ergo hypothesi doctissimus Auctor, quæ in *Observat. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.* commemorantur, phænomena, erudite explicat, simulque monet, aquam non ab initio statim per tractus illos arenosos fluxisse, sed postquam sufficiens terræ moles eisdem incubuerat, ingenti aliquo terræ motu vias, per quas aqua ex hydrophylacio in sabulosam illam aream decurrit, fuisse apertas, ne forte huic hypothesi *quinta observatio* objiciatur. *Observationis 6 & 14* causam ad antiperistasin refert, quæ ipsi ex scholis non ableganda videtur, cum quæcunque sit caloris & frigoris natura & indoles, satis recte possit explicari. Candelas vero extingui putat a vaporibus crassis, quibus aer est refertus, quique eundem ad respirationis usum ineptum reddunt. Quod speciatim ad strata attinet in *observat. 2.* delineata, persuasum habet, post universale diluvium a tribus particularibus illuvionibus, magnis tamen ac antiquissimis, producta fuisse strata cretacea, ex terra e montibus in has valles deducta, ita ut ab una illuvione ad alteram multum temporis effluxerit, & hoc pacto aquis restagnantibus, & putrescente solo, ortum habuerint strata illa intermedia ex plantarum foliis & radicibus congesta. Tandem, postquam de proportione, quam habet aquæ elevatio in fistula erecta alteri fistulæ horizontali inserta ad sui hydrophylacii altitudinem, erudite disseruit, phænomenique singularis demonstrationem, a *D. Boccabadato* Serenisf. Ducis Mutinensis Mathematico in opere, quod de *conatu mechanico* propediem est editurus, afferendam, promisit, ultimo agit capite de fontium Mutinensium bonitate ac præstantia. Ac primum quidem generatim disquirit, utrum pluviales

TAB. XIII. Fig. 1.

les an vero fontium aquæ sint præstantiores, ac uti facile concedit, aliis in locis pluviales aquas, aliis fontanas aut etiam fluviales potiores esse, cæteris tamen notis consentientibus fontium aquas pluvialibus ac reliquis præferendas esse contendit. Dos autem præcipua, quæ in aqua expetitur, est, judice Plinio, ut aeri quam simillima sit, hoc est levis, perspicua, odoris & saporis expers, tenuis & prona ad calorem & frigus facile suscipiendum. Laudat quoque Hippocrates illos præcipue fontes, quorum aquæ e profundis terræ scatebris prodeunt, æstateque frigidæ sunt ac hyeme calidæ, & salubriores vulgo censentur illæ, quæ per sabulum crassum & glaream fluunt, incorruptæque in vasis repositæ ad longum tempus perstant. Vetus quoque aquæ commendatio est, si in illa celeriter coquantur legumina; cui vero non multum tribuit Cl. Auctor, quia interdum in aquis salibus imbutis legumina promtius coquuntur: atque ideo certius putat illud esse criterium, quod ex hominum circa tales aquas habitantium bono habitu depromitur. Quapropter cum ea sit Mutinensium fontium indoles, ut aquæ illorum omnes notas habeant, quæ in præstantissimis deprehenduntur, merito concludit, nullis totius Italiæ præstantia & bonitate illos concedere.

AQVARVM FLVENTIVM MENSVRA NOVA Methodo inquisita. Pars altera. Autore Dominico Guilielmino *M.D. Bononiensi, in patrio Archigymnasio Mathem. Primario Prof. & Aquarum Bononiensium Superintendente.*

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1691, 4.
Constat plag. 11. & Fig. æneis.

De parte priori Operis tres libros complexa diximus in Actis A. 1691. p. 72: nunc partem alteram a præclaro Autore in communẽ utilitatem publicatam sistimus. Continet ea *libros tres* reliquos. *Quartus* agit de canalibus inclinatis unitis; *quintus* continet propositiones selectas, inter hæc studia vel alio collimanti, vel etiam inquirenti oblatas; *sextus* propositiones fundamentales pro distributione aquarum ex constantibus fundamentis facienda. Et quidem *libro quarto* primum

primum eo tendit, ut ostendat, altitudinē aquæ in aliqua sectione non addere velocitatem partibus inferioribus, nisi earum velocitas minor sit ea, quam potest imprimere altitudo aquæ supra fundum sectionis. Atque hinc colligit, cur aquæ in canalibus horizontalibus fluant sola velocitate nata a pressione; in canalibus vero perpendicularibus & inclinatis sola velocitate, quæ provenit ab inclinatione alvei. Inde per propositiones nonnullas præmissas tendit ad regulam generalem pro mensurandis aquis quorumcunque fluminum, quam ita pag. 19. & sqq. describit.

I. Ut aquæ velocitas ubique sibi similis sit, eligatur ea fluminis sectio, ut alveus supra & infra eam, quantum fieri potest, rectus sit, id quod in magnis fluminibus inventu facile, in parvis vero non difficile factu.

II. Electo situ proportionato fluminis, ad tollendam irregularitatem, si adsit, sectionis naturalis, illi aptetur sectio artificialis, (seu, ut Castellus vocat, Regulator) ex lapide, vel lateribus, vel, quod facilius est, sublicis conflata; cujus basis AB sit exacte horizontalis; latera vero, sive sponda AC, BD, perpendicularia, & in uno laterum v. g. BD notentur qualibet mensura usuales cognita, v. g. pedes, ulna &c. & in parte superiori aptetur cataracta EG, quæ ita possit demitti, ut superficies ejus inferior EF semper retineatur in situ horizontali; & per hanc sectionem tota fluminis aqua fluere cogatur. TAB. XIII. Fig. 2.

III. Cum flumen in eodem statu permanet, id est cum ejus superficies non attollitur, neque deprimitur, demittatur cataracta infra superficiem aquæ. Itaque per propositionem secundam, & ibidem notata, elevabitur aquæ superficies usque ad terminum stabilem, qui sit ex. gr. KL.

IV. Altitudo BK superficiei aquæ supra fundum sectionis artificialis BA observetur in latere BD, quæ, ut plurimum, non multum superabit præcedentem aquæ altitudinem, tum propter parvam declivitatem, qua solent esse inclinati fluminum alvei, angulum insensibilem cum horizontali sæpius efficientes; tum propter retardationem factam a pluribus impedimentis accidentalibus, cujusmodi sunt riparum, & fundi inæqualitas, earundemque ad invicem inclinatio, tortuositates, & corrosiones, quæ alvei rectitudinem tollunt; reciproca sectionum angustia, & laxitas &c. quæ omnia maximo sunt impedimento accelerationi motus. At si ob circumstantias metui posset, ne aqua ob nimiam elevationem

nem

nem fluminis ripas aut aggeres superaret, illi muniendi erunt, & pro exigentia elevandi.

His sic factis & observatis, intelligatur axi BK descripta parabola BKH; & ordinatim applicatis BH, FI, inveniatur perpendicularis BF centrum velocitatis per prop. quintam secundi libri; facile enim ex natura parabolæ proportio FI ad BH innotescet, cognitis per experimentum KB, KF. Sit ergo centrum velocitatis M; ductaque MN semiordinata; hæc erit media velocitas perpendicularis KB.

Si alveus sit sensibiliter inclinatus, inquirenda erit inclinatio, ut ex ea per corollarium 3 propositionis 5 possit erui altitudo aquæ superincumbentis centro velocitatis: qua cognita, vel per propositionem decimam secundi libri, vel beneficio peculiaris Tabulæ inveniatur spatium debitum velocitati: Hoc per FB perpendicularem multiplicetur, & productum ducatur in latitudinem sectionis AB; & consurgens numerus indicabit quantitatem mensurarum cubicarum aquæ ejus generis, ac eæ, quibus usi fuerimus in his operationibus.

Demonstratio veritatis hujus mensuræ pendet partim ex propositione antecedenti, partim ex corollario secundo propositionis 10. secundi libri; est enim mensura inventa ejus aquæ, quæ exit per sectionem BL superius obstructam; sed hæc est æqualis illi, quæ fluebat antea, per sectionem non obstructam, ex demonstratis in propositione tertia hujus libri; ergo & erit mensura quantitatis aquæ, quæ prius fluxerat per sectionem non obstructam, id est per quamlibet aliam ejusdem fluminis sectionem.

Libro quinto notat, in fluminibus etiam horizontalibus superficies aquæ prope exitum esse depressiores, quia major sectionum latitudo prope exitum, alioqui ob impetum corrodet ripas. Exhibet etiam quorundam problematum huc pertinentium solutionem. Quod dein fit & *libro sexto*. Eaque omnia, cum sint cohærentia inter se, non facile excerpi possunt, sed apud Autorem sunt legenda. Subjicitur Tabula spatiorum velocitati debitorum juxta altitudinem sive descensum aquæ, durante uno horæ minuto. Ita exempli gr. si altitudo aquæ in mensura pedis Bononiensis sit pedis 1, ait spatium huic velocitati debitum (durante minuto) esse pedum 216, & 5 unciarum seu pollicum. Ait autem se noluisse hanc Tabulam dare, nisi postquam pluries repetito experimento & tabulæ fundamentum

mentum certius exploraverit, & perspectam ejus utilitatem habuerit. Hinc autem deducit calculum mensuræ fluminis, dum area sectionis artificialis seu regulatoris per spatium velocitati mediæ debitum multiplicatur, quod ad singulas uncias altitudinis sive descensus perpendicularis ostendit Tabula, ab uncia 1. altitudinis, usque ad pedes 30; quia raro major fluminum altitudo. Ostendit usum exemplis, quorum unum (pag. 87) verbis Autoris huc transferre placet:

Refert eruditissimus Joannes Boterus in relatione, quam habet de Mari, ipsius opusculis inserta; quærens quantum aquæ in Pontum Euxinum ingerat unius anni spatio Danubius; refert, inquam, hujus latitudinem maximam ad unum milliare, sive, juxta Bononiensem mensuram, pedes 5000 extendi; profunditatem vero esse brachiorum 8, aut 10, (ponamus juxta medietatem arithmeticam brachia 9, quæ ad eandem mensuram redacta sunt pedes 15) velocitatem vero esse saltem trium milliarium in quamlibet horam. Ex quibus concludit, unius anni curriculo in idem mare profundi prisma aquæ, cujus basis area sectionis, longitudo vero 26.352 milliaria, seu si ponamus 9 brachia pro altitudine, uti supra, correspondentia pedibus 15; ita ut area sectionis sit ped. 75.000; quoniam longitudo prædictorum milliarium 26.352 est ped. 131.760.000, deprehendetur tota quantitas aquæ unius anni ped. cub. 9.882.000.000.000. Videamus igitur, an respondeat Boteri calculus sequenti juxta nostram superius demonstratam methodum concinnato.

Supponamus autem, suam maximam latitudinem habere Danubium non longe a mari; & consequenter ob ejus longissimum cursum, in situ, quo vel horizontalis sit, vel quasi; ita ut alvei declivitas, si qua sit, nihil impediat, quo minus tanquam horizontalis assumi queat; & ex supra enarratis datis ---

I. Inveniatur centrum velocitatis, sumendo videlicet $\frac{4}{9}$ pedum 15; eruntque ped. $6\frac{2}{3}$, sive ped. 6, unc. 8; & tantundem erit demersum centrum velocitatis infra aquæ superficiem.

II. Inveniatur in Tabula Spatiorum &c. sub altitudine ped. 6, unc. 8, spatium velocitati debitum, quod erit ped. 558, unc. 10.

III. Fiat area sectionis multiplicando ped. 5.000. in ped. 15 altitudinis, & prodibit ped. 75.000.

IV. Hæc area ducatur in ped. 558, unc. 10, & habebitur productum 41.912.500 pro numero pedum cubicorum fluentium in Danubio intra horæ minutum.

 Si di-

Si dictus numerus 41.912. 500 multiplicetur per 60 minuta, ex quibus componitur hora, fient 2.514.750.000. & si denuo hic multiplicetur per 24 horas unius diei, prodibunt ped. cub. 60.354.000.000, & si hi rursus per dies anni 366. (ut apud Boterum) multiplicentur, exurgent 22.089.564.000.000. pro totidem pedibus cubicis aquæ a Danubio in mare integro anno devolutis; supra duplum pluribus, quam Boterus ex sola velocitate superficiei considerata eliciat.

Cæterum in animo sibi fuisse ait, tres adhuc alios libros dare, quibus combinaretur canalis inclinatus cum horizontali, item cum alio similiter inclinato, ac denique cum alio dissimiliter inclinato; sed hanc tractationem ait futuram fuisse operosam, & minus utilem. Et sibi experimento longisque observationibus constare, propter multiplicata impedimenta canalium præsertim modice inclinatorũ, integram velocitatem retardari, ut subinde sola pene velocitas, quam tribuit altitudo, reliqua sit. Sed per praxin libro quarto expositam non esse opus ad mensuram scire, utrum canalis sit horizontalis an inclinatus, solitarius an unitus.

DE PRIMI PECCATI INTROITU: SIVE DE Lapsu Angelorum & Hominum Tentamen, quo ratio redditur amico postulanti. Auctore Bryano Turner, *S.T.B. Rectore de Soldern Oxon.*

Londini impensis Gualteri Kettilby, 1691. in 4.
Constat plag. 10.

INter varia, quæ præsupponit Auctor, antequam ad ipsam materiæ sibi propositæ tractationem accedat, maxime prolixus est in eo, ut ostendat, primævum tam Angelorum quam hominum statum fuisse, ut ipse loqui amat, *probationarium*, adeoque *innocentem* quidem, non tamen *impeccabilem*. Quem statum, quantum quidem ad Angelos, eo ipso tempore finitum existimat, quo deficientes Angeli ex cœlo fuere deturbati, inter homines quoque mox abrogandum, modo primam illam Satanæ tentationem pro viribus concessis strenue depulissent. Ut autem statum illum *probationarium* sustinere possent rationales creaturæ, voluntas *libertate*, quam *indifferentiæ* vocant,

vocant, prædita ut eſſet, opus fuiſſe ſcribit, qua, ſi aſſidue recte uterentur, & infantilem ejus inconſtantiam excuterent, ſtatui confirmationis in bono immutabili adaptarentur; ſi vero ſecus facerent, ipſæ ruinam ſuam exorſæ, naturali quoque libertate ſeſe exuerent. Periculo autem plena licet videretur *indifferentiæ* illa *libertas*, bonam tamen, ſi in ſe conſideretur, eſſe non deſiiſſe, ut pote quæ præmii capacem creaturam conſtituerit, & ad ultimam perfectionem deducere potuerit. Neque enim, ſi ſecus quid accideret, facultati a Deo inditæ, ſed determinationi creaturæ tribuendum fuiſſe; præcipue cum hæc rationem, quæ libertatem iſtam moderaretur, ab illo inditam habuerit, cujus ope crebris actionibus bene inſtitutis, æque ad bonum, naturalem aliquam inclinationem, eiq; adhærentem divinam confirmationem, quam ad malum, actionibus contrariis proclivitatem acquirere potuiſſet. Parem rationem apud hominem in ſtatu redemtionis obtinere Auctor exiſtimat, in quo reſtitutio quaſi ſtatus iſtius *probationarii* fiat; ut proinde omnem de abſoluta electione vel reprobatione opinionem abjiciendam exiſtimet. Quibus præmiſſis rem ipſam aggreditur, & tribus quaſi capitibus totam tractationem ſuam abſolvit, quorum *primum* Lucifero ejusque lapſui, *alterum* Angelis cum Lucifero lapſis, *tertium* vero lapſui hominis explicando impendit.

Luciferi lapſum in faſtu & ſuperbia ſtetiſſe, præterquam quod Patrum auctoritas credere jubeat, quatuor potiſſimum Auctori perſuadent argumenta. *Primum* ex Angelicæ naturæ conſideratione deſumit, quæ alteri quam huic errori prius obnoxia non fuerit, utpote qui omnium reliquorum in talem creaturam cadentium mater eſſe videatur. *Alterum* argumentum Scripturæ teſtimonium ipſi ſuppeditat 1. Tim. III. 6. ex quo loco colligit, *κρῖμα διαβόλȣ*, h. e. ut ipſe interpretatur, *crimen Diaboli* (in quod ne incidat Epiſcopus, eum non vult eſſe *νεόφυτον* Apoſtolus) *τῦφον* fuiſſe, in quem ille itidem quaſi adhuc *νεόφυτος*, i. e. ut ſchola loquitur, in *ſcientia matutina* occupatus *delectationibus moroſis* adductus fuerit. Sollicitus vero inde eſt Auctor de actione externa, qua ſuperbiam ſuam Lucifer prodiderit, ſtatimque rejicit eorum opinionem, qui indignationem fuiſſe putant, quod ipſe Meſſias conſtitutus haud fuerit. A Prudentio quoque diſſentit, qui Hamartig. v. 169. ſuperbiam ſuam eo manifeſtam feciſſe Luciferum ſcribit, quod ſummo Numini omnipotentia & in-

dependentia par fieri affectaverit. Ipse vero ad quoddam *præsidiale* (ita enim loquitur) in universum hoc *dominium*, cujus administratio Aristocratica penes varios Archangelos sub uno Deo summipotente primitus fuerit, eum adspirasse existimat; quod ut efficeret, reliquos Angelorum ordines suæ præfecturæ subjicere opus sibi esse sentiens, vires dotesque suas ambientium more ostentare cœperit. Probat hanc sententiam suam ex Matth. IV. 9. ubi Satanas adhuc omnia mundi regna sibi parere existimans, Christo ea adorationis præmium offert. Fortius autem eandem confirmari putat ex Epist. Judæ v. 6. ubi verba illa *μὴ τηρήσαντες τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν*, ita παραφράζει: „ *Principatum proprium non servantes*, h. e. transgressi in aliorum „ pomœria insiluerunt, cæterasque mansiones Angelicas invaserunt, „ quamobrem facti sunt *ἀπολιπόντες τὸ ἴδιον οἰκητήριον*, h. e. statio„ nis ipsis assignatæ desertores. In verbis enim modo recitatis non pœnam malorum geniorum, seu e cœlo dejectionem, sed potius culpam describi, probat primo exinde, quod in proxime sequentibus verbis pœna indicetur, ideoque culpa prius designanda fuerit, quem ordinem in præcedentibus quoque Apostolus observet: sic enim v. 5. ait: *τοὺς μὴ πιστεύσαντας* (en culpam!) *ἀπώλεσεν* (en pœnam!) Sic & in seqq. v. 7. &c. Probat hoc porro ex parallelo Apostoli Petri loco, a quo Judam mutuo accepisse verba illa, maximorum virorum est sententia. Putat itaque noster, illa apud Judam: *ἀγγέλους μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλ' ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον*, apprime consentire cum istis Petrinis: *ἀγγέλων ἁμαρτησάντων*; sicut contra illæ Judæ: *εἰς κρίσιν ἡμέρας μεγάλης* &c. accuratissime cum istis Petri: *σειραῖς ζόφου ταρταρώσας*, conveniant. Ex eo etiam interpretationi suæ aliquod pondus accedere judicat, quod ista emphatica: *τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν*, & *τὸ ἴδιον οἰκητήριον*, sua relative opposita innuere videantur, scilicet *τὴν τῶν ἄλλων ἀρχὴν*, & *τὰ ἀλλότρια οἰκητήρια*, quæ Angeli illi desertores invaserint. Denique verba illa; *μὴ τηρήσαντας*, & *ἀπολιπόντας* non pati scribit, ut pœna & dejectio Angelorum ex cœlo hic indicari credatur, utpote quæ actiones spontaneas, non coactas denotent; ac nemo de Adamo pari loquendi ratione dixerit, eum Paradisum reliquisse, ex quo invitum constet ejectum.

Ad secundum inde Caput pergit Auctor, in quo ex Scriptura crimen

men Luciferi & Angelorum ejus *superbiam* fuisse ostendere satagit. Hos vero illius suasionibus ad istud allectos ait (unde illi etiam πειράζοντος nomen in Scripturis natum fuerit) quibus spe universalis, cujus ipsi quoque participes futuri essent, dominii, & Ducis Principisque sui excellentia excoecati faciles aures præbentes, in sceleratum fœdus consenserint; ita quidem, ut alii omni studio hoc fœdus promoventes antesignanos quoque se præstiterint, alii vero ut inclinatiores in Luciferi partes, tanquam minorum gentium milites eum secuti saltem fuerint. Et inde natum discrimen, quod inter malos Dæmones Porphyrius, Jamblichus, Psellus aliique agnoverunt, ipsis quoque Scripturis non dissentientibus, Marc. IX. 29. Ephes. VI. 12. Matth. XII. 45. Luc. XI. 26. cujus discriminis rationem ex epithetis illis adscriptis aliqua ex parte liquere Auctor arbitratur, cum tetrici alii, surdi ac muti dicantur, Marc. IX. 25: lascivi alii & impuri, Luc. IV. 33: plerique ut fanatici, visiones & enthusiasmos pollicentes describantur, 2. Chron. XIIX. 21. quibus egregiis scilicet eorum donis Princeps ipsorum commode uti, &, secundum ea, ministeria illorum apte disponere optime noverit. Dubium cuidam subnasci posset, invidiam potius malorum Angelorum fuisse vitium, quod ex ea profectæ videantur Protoplastis intentatæ machinationes. Sed præterquam quod filiæ superbiæ sint livor atque invidia, probabilius est, Satanam ingens cœptum istud, quod in cœlis moliri inceperat, in terris prosecutum esse, & hominem quoque universali, quod affectabat, imperio subjicere illarum ope voluisse. Quod secundum Luciferi & Angelorum ejus facinus illi τοῦ πονηροῦ, his vero πονηρῶν πνευμάτων nomen fecerit, quippe quod insanabile prorsus ejus ingenium arguebat, eumque ab omni *probationis* secundæ beneficio excludebat; cum contra eam homini misero, æquissimis his rationibus inductus, concesserit summus Judex, quod & alterius insidiis ipsum circumventum peccasse videret, & quod animi post peccatum consternati verecundia Genes. III. 7. eum non, ut Satanam secundi criminis scelus, plane insanabilem esse argueret. Adstructa ita ex Scripturis sua de Lapsu Angelorum opinione, Auctor *tertio* quoque argumento eam confirmat, quod ex consideratione morum, quibus post lapsum adsuevit Diabolus, ipsi subnascitur. Præcipue autem urget summum ejus Polytheismi in mundum inducendi studium, quo honores Deo

debitos per idola & creaturas in se derivare suæque superbiæ satisfacere conatus fuerit, utpote quos ab ipso quoque Servatore efflagitare non erubuerit. Et hoc esse ait, quod Apostolus Rom. VIII. 20. Satanam vocet *τὸν ὑποτάξαντα τὴν κτίσιν τῇ ματαιότητι*: *ματαιότητι* enim in veteri fœdere semper fere idololatriam notare, satis notum esse, nec obstare sequentia verba, *ἐπ᾽ ἐλπίδι*, utpote quæ ad versum sequentem antiquorum codicum & Hammondi auctoritate rejicienda putat. *Quartum* denique suæ opinionis argumentum desumit a Christi Filii Dei manifestatione ad solvenda opera Diaboli facta, cum emicans in eo præcipue humilitatis virtus, Satanici vitii, homini quoque inspirati, cui medelam afferre debebat Servator, naturam satis indicare videatur.

Hæc de lapsu Luciferi & Angelorum ejus Auctor noster, qui clarioribus adhuc Scripturæ monumentis suas de Lapsu hominum cogitationes inniti sibi persuadet, ad quas jam denique accedimus. Hominis itaque statum primævum, quamvis, quod a plerisque fit, non undiquaque perfectum ac consummatum ipse statuat, utpote quem non qualis fuerit, sed qualis fieri potuerit, considerandum existimat; a Viro docto tamen dissentit, qui in nupero *de intellectu humano* tractatu, homini integro, præter facultatem a sensu notitiam haurientem, ejusque ope in cognitionem boni verique nitentem, vix quicquam reliquit. Statum itaque hominis *probationarium* hic iterum fuisse inculcat, probationis examen extitisse contendens præceptum: *ne attingeret homo scientiæ boni & mali arborem.* Cujus nominis ratio hæc ipsi videtur esse, quod Creatoris de ea latæ legi obtemperantes bonum, transgressores vero malum sint experturi. Prohibebatur illius arboris contactus, non quod vel fructui vel ipsi actui *mali moralis* aliquid adhæserit (physicas enim fructus vires noxa non caruisse, eo facilius forte quis credat, quo magis clarum est, primum gustati fructus effectum lascivientes ac prius incognitos membrorum motus, qui nuditatis scientiam pariebant, fuisse, quorum pudore etiam tacti primi parentes, illa præcipue membra ficulneis foliis texisse dicantur) sed quod experimentum obedientiæ humanæ inde capere sapientiæ divinæ placuerit, ut ex illa sciri posset, bene uti viribus concessis, & arbitrii præcipue libertate hominem, dum normæ recte volendi, h. e. divinæ voluntati adhæreret. Neutiquam vero credendum, insidias

stru-

struxisse homini hoc præcepto Deum, utpote quod & observatu facile, & minis insuper promissisque (his licet occultis) munitum fuerit, imo quo id plane Deus intendisse videatur, ut cautum hominem redderet ab insidiis, quas Angeli lapsi ei essent structuri. Tentationem porro a Satana serpente revera induto (quem animal fuisse perastutum & semierectum ut credat, verbis Scripturæ Genes. III. 14. se cogi existimat) peractam putat, & simul Juliano Apostatæ obviam it, qui Scripturam in hac narratione inepte mendacium prodere blasphemavit: suspectam enim statim fœminæ, territæ etiam, bestiam loquentem ait futuram fuisse, ut finem suum inepta adeo fraude Satanas obtinere non potuisset. Cui satisfecisse se putat Auctor ipsi objiciens, omnium animalium naturas ita perspectas nondum habuisse Evam, ut sermone destitui serpentem noverit. Multa enim, quæ sciri poterant, ignorasse Protoplastos, vel ex eo satis liquere, quod avido hoc fructus vetiti esu ad majorem scientiam adspiraverint. Et hac quidem occasione penitius considerandam divinæ imaginis rationem Auctor ducit, quam in justitia & sanctitate recte quidem poni non abnuit, sed, num alia illa sit ab innocentia, quærit, & hanc perfectionem mere negativam esse, concedi sibi postulat, adeo, ut plurimum quidem homo potuerit, nec ad ulteriorem perfectionis metam contendere difficile ipsi fuerit, sed tamen adhuc (ut ipse loquitur) in carceribus steterit. Justitiam enim originalem in sanctitatis habitu post creationem infuso ponere, scholarum esse insomnium dicit, quod lapsus heu! nimium facilis jamdudum confutaverit. Scientiam & sapientiam e facultatum exercitio in homine integro oriri debuisse putat. Licet enim impressas (uti loquitur) seminales aliquas ideas habuerit, radiosque intellectus lucidiores, illos tamen integumento corporis non parum obscuratos fuisse scribit. Integrum denique hominem vult idem esse ac innocentem, & cui nil pravi aut in pejus proni inhæserit, imo qui potius in partem meliorem inclinatum se senserit, ita tamen, ut errori, minus recte facultatibus utens, obnoxius extiterit. Quæ omnia sufficere putat, ut homo ad imaginem Dei dicatur conditus. Quam vere, quam orthodoxe, Theologorum ulteriori discussioni relinquimus. Pergit inde Auctor discursum de ipsa tentatione, quem hac de Imagine divina digressione interruperat, pertexere, & tam Diabolum tentantem, ejusque artificiosas machinationes,

nes, ex ſermonibus cum fœmina habitis peraphraſtica interpretatione explicatis, ob oculos ponere nititur, quam fœminam quoq; tentatam, quæ & ſerpentini ſermonis ſuada, & propriæ imaginationis vi, qua fructum tanquam pulcherrimum & maxime expetendum adſpexerat, incitata tandem in peccatū conſenſerit, poſtquam ſcilicet phantaſia ex adſpectu perculſa in effrenem guſtandi cupiditatem exarſerat, cujus veſtigium hodie quoque in parturientibus picam relinqui Auctor arbitratur. Ex quibus omnibus prolixius expenſis, ſuperbiam hominis quoque crimen fuiſſe colligit, cum nihil a ſerpente dictum invenire ſe dicat, quod huic accendendæ unice non inſerviat, qui nimirum maximum ſcientiæ gradum, ſapientiam divinæ æmulam, unico temporis momento impetrandam, ambitioſe promittebat, ita tamen ut omnia ſimul coacervaret, quæ in mundo ſunt, non ex Patre, concupiſcentiam nimirum carnis *(bonum ad veſcendum)* concupiſcentiam oculorum *(pulchrum oculis)* præcipue vero faſtum vitæ *(concupiſcibile, quod intelligentes faceret)*. Adeo ut omnium humani generis corruptelarum lineamenta hic poſita fuerint, quæ in immaculatis iſtis naturis conſtantiſſimæ durationis eſſe, facile liqueat, utpote coloris inſtar, quem primum imbiberint, ac proinde a fontibus illis profundiſſime tinctis ad omnes rivos derivati, ſeſe habentia. Et hinc propagationis peccati illius rationem cognoſci poſſe judicat. Imo cum in primis parentibus peccatum corporis appetitus prius infecerit, qui poſtmodum animæ quoque facultates ſecum traxerunt, perſonalium quoque vitiorum ratio facile reddi poſſe Auctori videtur. Cum enim omnibus eorum poſteris temperies corporis, peccati primævi culpa corrupta, parentum vitio adhæreat, ea tamen in omnibus æqualis non reperiatur, diverſas quoque inclinationes in anima ab ea produci, neceſſe eſſe dicit, ita ut ad hoc peccatum alius, alius ad iſtud magis propendere ſe ſentiat. Redit inde Auctor ad textum Scripturæ, ejusque verba hiſtoricam ſeductionis Adami, ab Eva jam lapſa factæ, narrationem continentia, pari, ac ſuperiora, paraphraſi exponit. Diſſentit vero hic ab Hieronymo & Auguſtino, qui ex 1. Tim. II. 14. Adamum non ſeductum eſſe, eoque gravius eum peccaſſe colligunt, quod contra conſcientiam etiam (cum fœmina perſuaderi ſe paſſa conſcientia repugnante nihil admiſerit) amori & gratiæ fœminæ id dederit, ut ejusdem criminis reum ſe faceret, quam rejectam contriſtari noluiſſet.

Nam

Nam amorem fœminæ ſolam, quæ Adamum ſeduxerit, cauſam fuiſſe (acceſſiſſe quidem illam cæteris, quibus Eva perſuaſa fuerat, rationibus, præcipue cum etiam illam nihil mali poſt fructum deguſtatum pati videret, facile largitur) textum Apoſtolicum velle haud putat: in illo enim τὸ πρῶτος ſolum repetendum eſſe, ſtylo Scripturæ familiari, & tunc nihil prorſus, quod Patres iſtos juvet, comparere. Ita locum illum interpretatur, quaſi legat: Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη (πρῶτος) ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα (πρώτη) ἐν παραβάσει γέγονε. Interim tamen, ut diximus, non leve momentum Adamo fuiſſe fœminæ amorem, concedit, cujus rei ipſe quoque veſtigium in filiis ſuis reliquerit, miram ſcilicet illam virorum, qua uxorum ſollicitationibus cedunt, facilitatem: pariter ut ſupra, picam gravidarum veſtigium concupiſcentiæ matris Evæ in ejus filiabus eſſe, annotaverat. Tandem Auctor repetitione facta ſummorum capitum, & nonnullis, de quibus in ipſa tractatione ſatis ſe dixiſſe haud putabat, contra Arianos potiſſimum ac Socinianos diſputatis, contra quos non minus ac Pontificios & Fanaticos paſſim data occaſione calamum ſtrinxerat, finem huic tractationi imponit.

DISSERTATIO DE JUDICIIS CRITICORUM & nuperi Interpretis Gallici, ſuper loco S. Chryſoſtomi Homilia III. in Epiſt. ad Hebræos.

Lutetiæ Pariſiorum apud viduam Sim. Benard, 1691. 4.
Conſtat plag. 7.

QUod iis, qui vel Græca Latio dant, vel Latina alio idiomate reddunt, accidere videmus paſſim, ut a mente ſcriptoris diſcedatur aliquando: idem interpreti Gallico Homiliarum S. Chryſoſtomi in Epiſtolam ad Hebræos, eveniſſe nuper deprehenſum eſt. Dixerat Chryſoſtomus ſub initium Homiliæ tertiæ ad verba Pauli cap. I. comm. 7, 8, 9: Ἐνταῦθα καὶ Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, καὶ Ἀρειανοὺς, καὶ Μάρκελλον, καὶ Σαβέλλιον ἔβαλε, καὶ Μαρκίωνα. πῶς; Ἰουδαίους μὲν, δύο τὸν αὐτὸν δεικνὺς, καὶ θεὸν, καὶ ἄνθρωπον (vel ut habet Veronenſis editio, δύο πρόσωπα δεικνὺς, καὶ θεὸν,

θεὸν, καὶ ἄνθρωπον.) Et post alia: πρὸς δὲ Μάρκελλον καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι δύο ἐστὶ ταῦτα πρόσωπα διῃρημένα κατὰ τὴν ὑπόστασιν. Ex his duæ natæ sunt propositiones & in controversiam deductæ. Prima: *percutit Paulus Judæos, ostendens duas personas, & Deum & hominem.* Altera: *Marcellum vero & alios, quod duæ sint illæ personæ distinctæ secundum hypostasin.* Duas has propositiones cum sic intellexisset interpres, quem diximus, Gallicus, ut utramque ad Christum putaret pertinere, nomen etiam *Christi*, quod tamen in Græco & Latino contextu deerat, in Gallico adhibuit: *en leur montrant, qu'il y a deux personnes en Jesus-Christ. en monstrant, que les deux personnes qui sont en J. C. sont subsistantes par elles-mêmes,* &c. Hic quum error Nestorii recoqui videretur & sanctissimo præsuli denuo imputari, vindicias illius hac dissertatione complecti voluit Autor anony-
p. 8. sqq. mus. Atque in ea ita se gessit, ut primum quidem quatuor solidis argumentis, ac deinde testimoniis uno pluribus evinceret, Chrysostomum a mente & modis loquendi Nestorii omnino fuisse alienum, & apud Ecclesiæ patres nunquam de Christo propositiones illas duas, prout
p. 15. sqq. jacent, fuisse intellectas. Nec defuisse tamen Criticos quosdam, puta Italos duos, Flaminium Nobilium, & Sixtum Senensem, pariterque duos Anglos, Halesium & Dounæum, qui circa genuinum sensum illius loci quodammodo hæsitarint. Et Flaminium quidem non dubitasse, voces istas προσώπου καὶ ὑποστάσεως de Christo hic usurpatas Chrysostomo improprie, idemque valere atque οὐσίαν καὶ φύσιν. Cæterum & erudite respondet Anonymus ad ista, & digressione quadam instituta, autoritatem Symboli Athanasiani, quoad fidem incarnationis, ex genuinis Athanasii textibus aliis adstruit; sed & Sixti Senensis conjecturam, pro θεὸν καὶ ἄνθρωπον legendum putantis θεὸν καὶ θεὸν, diluit: quumque Halesii lectionem, δύο πρόσωπα δεικνὺς, ἀλλ' ἕνα θεὸν, itemque Dounæi, δύο πρόσωπα δεικνὺς, καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον recensuisset; eo descendit denique, ut liqui-
p. 35. sqq. do ostendat, Chrysostomum in duabus illis propositionibus non de solo Filio, sed de Patre æterno ejusque Verbo, tanquam duabus personis in Divinitate, esse locutum, & quamcumque lectionem sequaris, duas in Christo personas non omnino admittere. Geminum enim fuisse Judæorum errorem, quem ille hic oppugnet: quod Deus una esset non natura solum, sed etiam persona, non plures personæ; &, (quod

(quod inde ſequitur) Jeſus eſſet merus homo, non Deus. Ideoque verba illa ſive Prophetæ ſive Apoſtoli ſemper tanquam argumentum palmare fuiſſe adhibita a Patribus, tum Græcis tum Latinis, ad convincendos Judæos. Perinde igitur eſſe ac ſi dixiſſet Chryſoſtomus, *oſtendit Paulus Judæis duas perſonas (in divinitate) & ſimul* p. 45.
(oſtendit) Deum & hominem (in Chriſto.) Quantum ad contextum ipſum Chryſoſtomi attinet, arbitratur ex variis iſtis, quas adduxerat, præferendam Mutiani, qui has Homilias Latinas fecit, lectionem, p. 49.
δύο πρόσωπα δεικνὺς, καὶ ἕνα θεὸν, duas perſonas Judæis oſtendens, & unum Deum; vixiſſe enim hunc Mutianum ſeculo ſexto, & a Chryſoſtomi ævo fuiſſe non longe diſſitum. Habuiſſe etiam multos codices Græcos ab æquali & amico ſuo Caſſiodoro, optimæ ſine dubio notæ, & ut credere par eſt, a Græcis tranſcriptos, nec dum librariorum & amanuenſium Latinorum incuria aut inſcitia corruptos. Imo Homilias illas Latine translatas a Mutiano *ἀπὸ σημείων, ex notis Conſtantini presbyteri,* hoc eſt, ex ſcribendi compendiis, quibus verba concionantis Chryſoſtomi Conſtantinus proſecutus ſit, diſcipulus illius, qui opus etiam ejus in epiſtolam ad Hebræos ſtatim ab ejus morte vulgaverit.

JO. GVILIELMI PFENNIGK DE REI NVmariæ Mutatione & Augmento TRACTATIO tribus Libris abſoluta.

Lipſiæ ſumptibus Jo. Friderici Gleditſchii, A. 1692.
Conſtat plagulis 20. in 8.

HAudquaquam propoſitum fuit *Auctori* libri hujus *conſultiſſimo*, rem omnem monetariam, quæ latiſſime patet, quæque exquiſitam multorum egregiorum virorum induſtriam jam dudum experta eſt, hac una opera exhaurire; quin imo neque antiquioris monetæ ſcrutinium aut exterarum gentium nunc quidem ſuſcipere voluit, ea contentus imprimis attuliſſe, quæ ævum noſtrum, atque Imperium Romano-Germanicum propius attingere videbantur, quanquam data occaſione & eo excurſus ſæpenumero inſtituat. Cum enim obſervaſſet, ut iſta, quibus vivimus, ſunt tempora, numi augmentum magis magiſque imminere, cum aliqua reipublicæ uti-

litate conjunctum fore arbitratus est, si de *Numi*, qualis nunc usu jactatur, *Mutatione* & *Augmento* prolixius commentaretur, ea tractationis methodo usus, quæ aliis in eodem argumento versatis, Francisco puta Hotomanno, & Caspari Anthonio Thesauro, quos ipse laudat, familiaris fuit. Dispescuit igitur totum *opusculum in tres libros*, quorum *primus* paulo generaliora persequitur, & de Numi definitione, origine, materia, forma, pondere, & valore; item de jure numum cudendi, de officina numaria, & denique de numismatibus in specie sic dictis agit. *Secundus* liber, paulo proximius ad argumentum operis & scopum accedens, de officio Principis circa rem numariam, *de mutatione* numi in genere, de mutatione circa materiam, formam, pondus, & valorem in specie; item de auri ad argentum, sicuti & numi moderni ad antiquos proportione; de probationibus numorum, generibus, eorumque diversis appellationibus; & denique de æstimatione numi in solutionibus tractat. Et ultimo demum libro, de *augmento* Numi in genere, postea sigillatim de augmento circa materiam, formam, pondus & valorem; de solutionibus aucto numo præstandis, de pretio rerum, ac denique de usuris differit; eam operam sollicite præstans, ne Imperatoris invictissimi, aut augusti Electorum collegii majestati, vel alicui in Imperio Statuum præjudicium creetur; & ut de cætero ipse eruditionis elegantis in antiquitate & jure publico laudem auferat.

HISTOIRE DE LA CONQUETE DU MEXIQUE, ou de la Nouvelle Espagne, par Fernand Cortez. Traduit de l'Espagnol de Don Antoine de Solis, par l'Auteur du Triumvirat.

Id est:

Historia Mexicanæ seu Novæ Hispaniæ, bello ab Hispanis, Duce Ferdinando Cortesio partæ. Ex Hispanico Antonii de Solis in Gallicum versa ab Autore libri de Triumviratu.

Hagæ Comitum apud Adrian. Moetjens A. 1692. in 8.
Constat plagul. 33. figuris æneis 12.

Cum

Cum regiones vastissimæ, quas in America hodienum possident Hispani, nec uno duce, nec uno ictu subjugatæ sint, Autor Historiam hujus subactionis in *tres periodos* distinguit. *Primam* adscribit CHRISTOPHORO COLUMBO, quo monstrante viam, amplissima hæc orbis pars primum ab Europæis conspecta fuit. *Alteram* tribuit FERDINANDO CORTESIO, cujus sub auspiciis ea Americæ septentrionalis pars in potestatem Hispanorum redacta est, quam Mexicanam communiter sive Novam Hispaniam vocamus. *Tertiam* relinquit FRANCISCO PIZARRO, cui Americæ Meridionalis subjugatæ gloriam debent Hispani.

Triplicem hanc Historiæ Americanæ partem uno filo pertexere, absurdum videtur Autori, quod res in diversis regionibus diversorum ducum auspiciis gestæ nullo modo cohæreant, adeoque sine fastidiosa annorum & rerum disjunctione recenseri nequeant. Missa igitur parte *Prima*, utpote satis accurate dudum ab Antonio d' Herrera illustrata; missa etiam *Tertia*, cui jam ex asse satisfecit L' Inca Garcillasso; *Mediam* tantum aggressus est, quæ Novam Hispaniam concernit, quamque hactenus nec Antonius d' Herrera, nec Franciscus Lopez de Gomara, nec Bartholomæus Leonhardus d' Argensola, nec Bernhardus Diaz del Castillo, quorum singuli Historiam Mexicanæ scripserunt, satis accurate (ita censet Autor p. 6.) pertractarunt. Cæterum opus ipsum *quinque* Libris absolvitur, quorum summa capita paucis indicabimus.

Lib. I. exponit Autor, quæ causa fuerit, cur se ad scribendam hanc Historiam accinxerit: quæ provinciarum tam Hispanicarum, quam Americanarum tum temporis fuerit conditio: quomodo Johannes Grijalva Mexicanam exploraverit: quomodo Ferdinando Cortesio occupandæ Mexicanæ negotium fuerit demandatum. Referuntur denique, quæ Cortesio acciderunt, ubi primum in Mexicana pedem posuit.

Lib. II. enarrantur acta Cortesii cum Legatis Motezumæ Imperatoris Mexicani: Motezuma ejusque imperium describitur: prodigia porro futuræ Mexicanorum calamitatis, urbis *Veræ Crucis* fundatio, Cortesii in militum seditione comprimenda studium, & Regulorum nonnullorum, quos *Caciques* vocant Mexicani, a Motezuma crudeliter imperante ad Hispanos defectio recensentur.

Lib. III. exponitur, ut Cortesius occupatis passim urbibus & provinciis, viam sibi paulatim straverit ad Mexicum, præcipuum totius Mexicanæ oppidum: ut Motezuma artibus magicis Hispanos detinere, sed frustra, fuerit conatus: ut Cortesius Mexicum ingressus, multa cum Motezuma de religione disputaverit. Mexicum inde, & Vitzziliputzli præcipuum Mexicanorum idolum, palatia, splendor aulæ, divitiæ, mores, consuetudines & ceremoniæ Mexicanorum describuntur.

Lib. IV. recensetur, quomodo Cortesius pretiosissimis muneribus mitigatus Mexico decesserit, sed paulo post fuerit reversus: quomodo incolæ obsederint Hispanos: quomodo Motezuma, qui in Hispanorum potestate erat, dum supra mœnia elevatus tumultuantes sua præsentia in ordinem redigere conatur, telis undique petitus, saucius tandem, spreto oblati baptismatis beneficio exspiraverit: quomodo, non cessante tumultu, Hispani sese ex urbe denique subduxerint.

Lib. V. exponitur, quomodo Cortesius novis copiis auctus, vi armata tandem, capto Guatimozino Mexicanorum post Motezumam Imperatore, & Mexicum & totam simul Mexicanam in potestatem Hispanorum die 13. Aug. A. 1521. tertio post susceptam expeditionem anno, redegerit.

Hæc sunt contenta hujus operis. Quemadmodum vero ex eo laudandus est Autor, quod minutissimas quasque rerum gestarum circumstantias attingat: ita negandum non est, quod amore patriæ ductus, quædam vel dissimulet, vel mollius interpretetur, quæ, si consulamus alios hujus Historiæ scriptores, Cortesio & crudelitatis & avaritiæ non levem maculam aspergunt. Id quod ipse Gallicæ versionis Autor in præfatione, inter alia ad Cortesii vitam spectantia, haud obscure innuere videtur.

AN ENQVIRY INTO THE CONSTITVTION, Disciplin &c.

Constitutio, Disciplina, Unitas & Cultus Ecclesiæ primitivæ intra priora a Christo nato secula, fideliter investigata.

Lon-

Londini apud Jonathanem Robinson, A. 1691. in 8. Constat plag. 16.

NOmen, quod ne Bibliopolæ quidem innotescere voluit Autor, modestiæ causa celasse se, in præfatione asserit. Juvenem enim se, tum ut alios, tum ut seipsum informaret, non vero ut partem alterutram defenderet, conscripsisse hunc tractatum ait; ab omni autem vanæ gloriæ aucupio & contentionis ardore adeo alienum se profitetur, ut malit non modo libellum hunc, verum etiam quicquid possidet, deplorandis patriæ suæ controversiis litare, quam ejusmodi scripto oleum igni affundere. Et quoniam agnoscit, ætatem suam erroribus obnoxiam esse, candide precatur, ut quicunque nævos deprehenderit aliquos, eam sibi gratiam faciat, & vel publice vel privatim, literis ad bibliopolam directis, de iisdem se admoneat.

Autores (Patres vulgo vocamus) quibus in hac investigatione rerum Ecclesiasticarum usus est Noster, ad calcem præfationis recenset, eorumque editiones indicat, quo facilius lectores allegata loca (non contenti ea margini inscripta legere) evolvere & candorem ejus deprehendere queant. Licet autem in principio propositum ipsi fuerit, singula in Rubrica indicata plene pertractare, abstinuit tamen ab ultimo, scilicet cultu ecclesiæ, & cum aliis, qualia sunt Lectio, Psalmodia, Concio, Baptismus, Confirmatio & S. Cœna, in alium reservavit tractatum.

Interea nos ex præsenti libello sequentia promimus. Post varias, capite primo, Ecclesiæ significationes evolutas, partes ejus essentiales seu constitutivas facit duas, *Clerum* scilicet & *Populum*. Illum, ut vulgo fieri solet, in Episcopos, Presbyteros & Diaconos dispescens, de Episcopis capite secundo affirmat, *unum tantum Episcopum Ecclesiæ præfectum fuisse, & unam solummodo Ecclesiam seu Cætum Episcopo fuisse concessum.* Assertionem hanc tum ex voce *Parochia*, quam de Episcopi Ecclesia veteres usurparunt, tum ex unico altari, baptismo item & eleemosynis per ipsum Episcopum dispensatis, tum ex dictis illis Patrum, quibus universam plebem ad conciones, orationes, ordinationes, & censuras ecclesiasticas convenisse (quod fieri neutiquam potuisset, si amplissimæ fuissent Diœceses) perhibent, probat. p. 20.

Presby-

p. 73. Presbyterum, capite quarto, dicit esse *Personam, quæ sacris ordinibus initiata, eo ipso consecuta est jus inhærens, ut omnia possit obire munia, quæ Episcopo alias competunt; nullam tamen Parochiam vel cœtum habens concreditum, actu non exercet functiones sacras, nisi permittente & consentiente loci Episcopo.* Ex hac definitione putat Autor innotescere, Presbyterum non differre ab Episcopo *ordine*, sed saltem *gradu*, h. e. eosdem suscepisse ordines sacros, & eandem ad sacras functiones accepisse facultatem, quibus Episcopus gaudet; in eo solum illo inferiorem esse, quod ejus curæ nondum commissa fuerit Ecclesia, sed quasi *Adjunctus*, *Curator* vel *Vicarius* Episcopi extiterit, ad eum modum, quo in Anglia Vicarios habent vel Curatores, quibus plures quam una Parochia cesserunt, inde *Rectores* appellati. Ne vero quispiam dubitet, Presbyterum parem cum Episcopo habuisse facultatem, sigillatim ostendit, dictisque Patrum probare nititur, licuisse illi permittente Episcopo *concionari, baptizare, præsidere* in Consistoriis Ecclesiasticis, *excommunicare* peccantes, *recipere* pœnitentes, credentes *confirmare*, & denique *ordinare*, quod alias μέγα λίαν αἴτημα, facilius probari posse dicit, quam quod Presbyteris licuerit administrare S. Cœnam. Adducit igitur eum in finem

p. 83. præter Pauli dictum 1. Tim. 4. 14. *Cypriani* verba Ep. 75. secundum Pamelii numeros, scribentis: *Omnis potestas & gratia in ecclesia constituta est, ubi præsident majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi possident potestatem* (per Majores natu Presbyteros intelligens;) ut etiam in illo *Tertulliani* fieri solet: *Probati præsident Seniores*, Apolog. c. 39. Deinde etiam in illis *Cypriani* verbis præsidium opinioni suæ quærit, quibus S. Martyr in secessu constitutus a Clero Carthaginiensi petit, *ut suis quoque partibus fungantur in Ecclesia, & vice sua gerant ea, quæ administratio religiosa deposcit.* Vide Ep. 5. & 6. edit. Pamelian. His enim verbis, omnia Episcopalia munia Presbyteris demandata fuisse arbitratur. Nec omittendum est, quod ex *Clemente Alexandrino* adducit. Is enim Stromat. 6. p. 481. ed. Lugd. de processibus Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum locutus, videtur Autori innuere Episcopos non dignitate *ordinis* eminuisse, sed tantum *honoratos fuisse prioritate sedis.* Hinc etiam putat facile innotescere rationem, cur Ignatius in epistolis sæpissime prohibeat, ne Presbyteri quicquam citra voluntatem Episcopi faciant: videlicet,

delicet, quoniam in eodem Cœtu vel Ecclesia cum Episcopo vixerunt, ipsi assistentes, & in spem successionis, persecutionum præsertim tempore, alebantur, vel juventutis informandæ curam gerebant, ea disciplina fuisse coercitos, ne quicquam citra Episcopi voluntatem auderent, nisi vellent aut schismatis notam incurrere, aut *ἀλλοτριοεπισκοπίας* crimen committere.

Caput sextum de Laicis tractans, ipsis non solum electionem, sed etiam depositionem Episcopi sui, ex Autoribus illorum seculorum vindicat; ita tamen, ut in ejusmodi negotiis suffragia vicinorum Episcoporum necessaria fuisse fateatur.

Capite octavo docet, Ecclesiarum nullam ab alia dependisse, sed unicuique cœtui licuisse in sua animadvertere membra: Synodos quoque provinciales in exterarum regionum Ecclesias jus nullum exercuisse, sed consilia tantum dedisse in rebus arduis: nihilominus amorem & mutuam curam invicem fuisse exercitam, agnoscit ex Cypriani Ep. 29 & 30. De unitate quam ultimo capite pertractat, statuit 1. eam non constitisse in rituum conformitate; neque 2. in consensu dogmatum non-fundamentalium; sed 3. in consensu dogmatum fundamentalium in Ecclesia universali, & mutuo amore in Ecclesia particulari, ita ut populus firmiter Episcopo suo adhæserit, nec ab ipso se separaverit, excepto, si Episcopus apostasiæ, hæreseos, vel aliorum magnorum criminum reus fuisset. Eam ergo solam separationem, qua in particulari Ecclesia ab Episcopo, extra tres illos casus & causas, discessum & contra ipsum altare erectum est, veteribus schisma fuisse, ostendit ex Cypriani & Ignatii testimoniis, & denique exemplis Felicissimi & Novatiani, ita tamen ut hujus schisma alias quoq; infecisse Ecclesias, hæresinque induxisse largiatur.

EMENDATIONES ET NOTÆ IN TRIA LOCA vitiose edita in Textu vulgato Naturalis Historiæ C. Plinii, per *E. Halley*.

Transcriptæ ex Transactionibus seu Actis Philosophicis Anglicanis A. 1691, Num. 194, Pag. 535 sqq.

LOca hæc sunt:

I. Defectus *(Solis & Lunæ)* ducentis viginti duobus mensibus

bus redire in suos orbes certum est. Plin. Lib. 2. cap. 13. *Sic apud omnes libros impressos legitur, sic apud* Harduinum, *cum tamen revera non detur talis Periodus motuum Lunarium, quocunque sensu menses hi capiantur. Nam si menses sint Solares, quorum duodecim Annum conficiunt, 222 menses fiunt anni octodecim cum dimidio, quibus exactis Luna non revolvitur nec ad Solem, nec ad Nodos suos. Deinde si menses hi sint Lunares Synodici, sive revolutiones Lunæ ad Solem, quorum singuli sunt* $29^d.12^h.44'.3''$, *tum menses 222 constituent annos XIIX, sublatis totidem diebus; emensoque hoc temporis spatio post Eclipsin aliquam, Luna nunquam deficit, sed Umbram Terræ illibatam præterit. Egregia autem motuum Lunarium Periodus absolvitur mensibus 223, nempe qua Luna & ad Solem & ad Nodum eundem satis accurate revolvatur, ac parum absit ab eodem ad Apogæum suum respectu, atque insuper paucis tantum gradibus ab eodem Cæli puncto distet. Ita ut post intervallum hoc, Eclipses revera redeant in orbem, ac repetito ordine invicem sequutæ, tam quantitate, tam cæteris circumstantiis per omnia similes sint; nec dubium, quin de hac periodo locutus fuerit* Plinius, *ac legendum esse* Ducentis viginti tribus mensibus.

Hac emendatione coram Societate Regia proposita, Vir undiquaque doctus ac nuper Societatis Præses ac decus eximium, D. J. Hoskyns *Eques Baronettus, solita sua sagacitate, suspicatus est olim scriptum fuisse numeralibus Romanis CCXXIII, sed in Codice aliquo potiori, unde forsan transcriberentur cæteri, vetustate vel casu periisse ultimum I, quod quidem ita se habere deinde compertum est, cum tam in Codice MS. Chiffletiano, teste Dalecampio, tam in MS. Regiæ Societatis e Bibliotheca Norfolciana satis vetusto, scriptum reperiatur CCXXIII.*

Periodus autem ista egregios præstat usus in prædicendo Lunæ motu, tam in Eclipsibus quam alias: Quicquid enim erratum est in calculo aliquo loci Lunæ, etiam post absolutos ducentos viginti tres menses Lunares, denuo errabitur. Atque ex observatione aliqua cum calculo comparata, tuto concludere licet Lunæ locum futurum, post exactum hoc intervallum, etiam ubi Numeri Astronomici præstantissimi ultra quadrantem gradus a Cælo aberrant; id quod multoties expertus sum cum accurato consensu. Sed Astronomicis immisceri non

ex

ex instituto præsenti est, præsertim cum argumentum hoc peculiarem tractatum jure optimo sibi vindicet, cuique etiam scribendo allaborare, si modo vacaverit, mihi in animo est.

Duo vero sunt quæ hac occasione prætermittenda non censeo. Primo, Sphalma illud notabile, quod in Notis suis ad hunc locum admisit R. P. Harduinus *Tom. I. Pag. 159, his verbis.* Sunt autem menses 222 Lunares, anni fere Solares octodecim, cum septem mensibus & semisse. Totidemque mensibus ad eandem Cæli partem regreditur unde digressa est *(Luna,)* cum Solem interpositu suo terris occultavit. *Etenim 222 menses Lunares non conficiunt XIIX annos Solares integros, ut dictum est, multo minus cum septem mensibus & semisse adjunctis; deinde perperam dicitur Lunam regredi ad eandem Cæli partem unde digressa est, post completam periodum, quam supponit; etenim ipse exemplis, quæ citat, satis comprobavit in opposita Cæli parte contingere Eclipses suas, nempe* Octobri & Aprili, *ad signa Tauri & Scorpionis. Denique, ex iisdem exemplis constat, intervallum istud Eclipsium sibi respondentium non 7 ½ mensibus, sed 6 ½ tantum annos XIIX superare. Est autem prædicta periodus non 222 mensium Lunarium sed 229, eaque completa certis conditionibus Luminaria defectum patiuntur, sæpius vero absque Eclipsi prætervehitur Luna. Unde subest mirari, quo pacto vir alias literatus tam paucis verbis tot absurda ac secum pugnantia simul conglomerare potuerit.*

Secundo loco annotare libet, hanc Periodum Chaldæis olim Astronomiæ repertoribus Saron *dici, qua voce utitur* Diodorus Siculus *ad designanda veterum Regum tempora. Vox vero ista scriptoribus antiquis æque ac modernis parum cognita ac varie exposita est.* Suidas *vero, in loco apud Libros impressos vitiato, (quemque nuper ex MS. Vaticano restituit Vir admodum Reverendus* Pearsonius Episcopus Cestriensis *in doctissima sua Symboli Apostolici Expositione) rectius, saltem probabilius cæteris rem tradit his verbis,* Σάροι, μέτρον καὶ ἀριθμὸς παρὰ χαλδαίοις. οἱ γὰρ ρκ´ σάροι ποιοῦσιν ἐνιαυτοὺς βσκβ´ κατὰ τὴν χαλδαίων ψῆφον. εἴπερ ὁ σάρος ποιεῖ μῆνας σεληνιακῶν σκβ´, οἷοι γίνονται ιη´ ἐνιαυτοὶ καὶ μῆνες ἕξ. *hoc est*, Sari, mensura & numerus apud Chaldæos, etenim 120 Sari constituunt annos 2222 juxta Chaldæorum calculum: nempe *Saros* constat ex 222

mensibus Lunaribus, qui sunt 18 Anni cum sex mensibus. *Desunt autem in impressis Codicibus verba* κατὰ τὴν χαλδαίων ψῆφον. εἴπερ ὁ σάρος ποιεῖ μῆνας σεληνιακῶν σκβ. *Unde turbato sensu locus iste inexplicatus mansit. Vide* Pearsonii *Expos. Symb. Apost. Edit.* Lond. 1683, *Fol.* 59. *Quod vero hic scribatur* σκβ *pro* σκγ´ *fortassis ex eo fluxit, quod ex Plinio, etiam Suida vivente corrupto, desumi poterat iste numerus. A Chaldaica vero voce* שרי *significante* cœpit, inchoavit, *vox ista* Saros *derivari videtur; quasi sit principium renovatæ periodi Eclipsium. Sed hæc Linguarum Orientalium peritioribus relinquo.*

II. Jecur maxime vetustatis patiens centenis durare annis obsidionum exempla prodidere, *Plin. lib.* 11. *cap.* 37, *ubi de visceribus tractatur: sic legitur in impressis, sic in MS. Lugdunensi, idque manifesta menda: nullo enim modo concipi potest, jecoris per centum annos durationem ex obsidionibus probari posse. Sed locus hic collatis plurium MSS. lectionibus variis, apud omnes vitiatus reperitur, teste* Harduino, *qui præter Lugdunensem hæc citat.*

In Vaticanis No. 1950, 1952, *legitur* hoc syrio tum exempla prodidere.

In Reg. 1. *Colb.* 1, 2, & *Parisino*, hoc sirion cum explenda prodidere.

In Reg. 2. obsidione cum explenda prodidere.

In Colb. 3. obsidione cum exempla prodidere.

His adde MS. Norfolcianum *prædictum, ubi invenitur* hoc sirion cum exempla prodidere.

Ex quibus omnibus sensus non liquet, ac post plurima conamina irrita, etiam Harduinus *vulgatas editiones sequitur, cum illi non constaret, quo pacto emendari deberent.*

Ad hujus tamen obscuri loci illustrationem nos operam dedisse non pœnitet, cum scilicet intra duorum verborum ambiguitatem rem clausisse videamur. Primo autem considerandum venit, quæ de Jecoris duratione dicta hic sunt, vel ad Jecur humanum vivens; vel ad Jecur aliquo modo coctum vel conditum, ac in usum ventris per longum tempus repositum pertinere: neque tertium excogitari posse. Itaque si de Jecore vivente sermo sit, non nisi ex valde Senibus exempla Jecorum post centum annos integrorum adduci possunt, ac si hoc modo suma-

sumatur, legendum esse, hoc seniorum exempla prodidere. *At si de Jecore cocto & exiccato dicatur, non nisi ex Jecore in Conditoriis post centum annos reperto probari potest: cumque Conditoria subterranea & operta, frugibus aliisque rebus per longum tempus conservandis idonea, a Varrone, Columella & Curtio, ac quod magis est, a Plinio ipso lib. 18. cap. 30,* Siri *appellentur, legi oportet:* Hoc sirorum exempla prodidere. *Utroque modo integer & probabilis est sensus; ac juxta MSS. plurimos habetur* hoc siriotum *vel* sirioncum, *quod quidem multo propius ad verba* hoc seniorum, *vel* hoc sirorum *accedere videtur, quam vulgatum istud* obsidionum, *procul dubio ex iisdem literis, in Codice quodam primario, vel male scriptis vel vetustate obtritis corruptum.*

Hic vero obiter notare licet, hos decem MSS. ab eodem primario Codice olim transcriptos fuisse, vel mediate vel immediate, cujus in hoc loco vitium, quocunque modo ortum, in prolem suam, ut ita dicam, promanavit. Unde patet quali & quam severo examini, ne dicam internecioni, libri omnes subjecti fuerint, cum nec Plinius *ipse per orbem Romanum celeberrimus ac toties transcriptus, nisi unico exemplari casu conservato, Barbarorum vel ipsis Barbaris astutius literatura infestorum manus effugeret.*

III. Syriation & vomicas vulvæ curavit illa. *Plin. lib. 20, cap. 14, quo de Herbarum quarundam virtutibus agitur: hoc vero in loco de Menthæ viribus medicinalibus tractatur: ac enarrato ejus usu ad sistendam Lactis coagulationem, deinde* Hippocratis *verba refert, quod Semen genitale densari vel incrassescere cohibeat, vel etiam dissolvat; quo dicto, statim sequuntur hæc Verba,* Syriation &c. Hippocrates *autem, quem hic sequitur* Plinius, *quique in Catalogo Authorum pro Libro XX reperitur, hæc habet,* Μίνθη θερμαίνει καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι: καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει. *de Diæta lib. 2. cap. 26.* Mentha calfacit & urinam ciet & vomitus sistit; ac si quis sæpe comedat, semen genitale ejus colliquefacit ut diffluat, & arrigere prohibet. *Quæcunque vero arrigere prohibent, ad compescendum Satyriasin morbum proprie adhibentur: itaque legendum videtur* Satyriasin & vomicas vulvæ curavit illa. *Atque hæc nostra suspicio duplici modo confirmari videtur, primo quod* Syriation

& Sa-

& Satyriasin *iisdem fere literis scribantur neque multum transpositis: deinde quod particula ista* & *Copulativa potius videatur, ac* Syriation *morbi nomen in Accusandi casu innuat; quam quod pro* etiam *Intendendi Adverbium ponatur, ac* Syriation *sit nomen Medici cujusdam obscuri. Voce vero* Vomica *hic peculiariter utitur Plinius, non pro Apostemate, sed pro fluore quodam Uteri, id quod ex alio Plinii dicto patet.* Est lapis in venis, cujus Vomica liquoris æterni Argentum vivum dicitur, venenum rerum omnium, *Lib. 33. cap. 6. Ubi* Vomica *pro fluore e Lapide manante dicitur. Quod autem Mentha has etiam vires habeat, audiamus* Raium *nostrum Botanicorum præstantissimum, Hist. Plant. pag. 532.* Mentha Menses & album Mulierum profluvium efficaciter compescit. *An vero de alio quodam Mulierum affectu hæc* Plinii *verba capienda sint, ad Medicos referendum est.*

OBSERVATIONES ALIQVOT RARIORES de morboso Liene, a Spectatissimo Domino D. *Nehemia Grevv*, M. D. ac R. S. Socio cum eadem Societate communicatæ.

Ex iisdem Actis Philos. pag. 543.

D*omini* Thomæ Sedgvvick *Mercatoris* Londinensis *Filia, decimo quarto suæ ætatis anno, ad operum acupictorum Magistram se erudiendam contulit. In quibus adeo miræ fuit indolis, ut iis solis totos dies, eosque fere continuos, per biennium insumeret. Hinc Melancholicum Temperamentum connatum in morbosum transiit: cui Pallor, Inappetentia, Mensium defectus, atque Tussis comitabantur, & post tres annos, gravativus Dolor, in sinistro infimoque Latere, qui ad extremum usque diem perstitit. Anno autem ætatis vicesimo ineunte, ex Febre obiit.*

In aperto cadavere, Pulmones, Jecur, reliquaque Viscera, excepto solo Liene, sana inveni. Hoc vero mirum in modum auctum & tumefactum; nempe crassum supra duos digitos; quatuor latum; longum prope decem. Ita ut, cum Lien Humanum, quoties se recte habet, vix quinque uncias pendat, in hac Virgine, quinque & viginti

ginti superaret. Et cum hoc Viscus, sicubi ægrotet, Tumoribus schirrosis & subnigris plerumque indurescat; hic e contra, tota ejus substantia putrescens, quendam emittebat fœtorem; mollisque adeo fuit ac digitis palpantibus dissolubilis, ut videretur quasi grumosus sanguis; atque altera pars apprehensa altera, etiam suo pondere disrumperetur. Nihilominus, tam exterius quam intus, rubicundo floruit colore, neque ullo Apostemate, aut materia vere purulenta inficiebatur.

Ex solitariis Instantiis non est Sapientis δογματίζειν. *Liceat tamen ut paulisper inquirendo philosophemur.*

In hoc Casu ista tria sunt consideranda, viz. Vitæ genus, Ætas, Ætatisque Periodus.

Primo enim a tam diuturna exercendi desuetudine, vix potuit non evenire inæqualis Alimenti distributio. Quemadmodum itaque Ossa, & sæpe Viscera, ex inepta Nutritione supra modum augentur in Rhachitide: pariter & hic Lien, ex eodem Nutritionis vitio, videtur ampliorem molem accepisse.

Præcipue, cum secundo, hac vitæ consuetudine usa est illa Virgo, non in provectiori ætate, sed florente adhuc adolescentia. Exercitia enim necessaria sunt, etiam ad debitam nutritionem: multo magis ad Partium æquale Incrementum.

Tertio, & in illa ipsa ætatis periodo, qua Menses primo effluere solent. Quibus inde suppressis, vel multum imminutis, iste sanguis, quem desidiosa Natura omisit eliminare per consuetas vias, ex parte in Lienem, quasi quoddam diverticulum, rejiciebatur.

Corollarium. *Virginibus, nimia Exercitiorum intermissio, inprimis circa finem secundi, aut principium tertii ætatis Septenarii, pessima.*

VETERVM ALIQVOT GALLIÆ ET BELGII Scriptorum Opuscula Sacra nunquam edita, jam vero ex MSC. bibliothecarum Galliæ in lucem prodeuntia.

Lugd. Batav. ex officina Petri vander Meersche, 1692. Alph. 1. in 8.

Opuscu-

OPuscula inter, quæ volumine hoc continentur, primo loco comparet *Hincmari Remensis* carmen de fonte vitæ ad Andradum Episcopum, cum ejusdem *Audradi* epistola metrica ad Hincmarum ex MSC. codice Abbatiæ Floreffiensis. Hunc Hincmari tractatum sequitur *Fulberti Carnotensis* commentarius ad Act. XII. ex MSC. Abbatiæ Longipontis. Hunc excipit *Hermanni Abbatis S. Martini Tornacensis* Ord. S. Benedicti opusculum de incarnatione Domini, ex MSC. Abbatiæ Viconiensis. Huic subjunguntur Ernaldi vel Arnaldi seu *Arnoldi Abbatis Bonæ Vallis* commentarius in Psal. 132 seu juxta Hebræos 133, & ejusdem tractatus de donis Spiritus S. e codicibus MSC Abbatiarum Longipontis & Cistercii. Extremum locum occupant *Gulielmi Abbatis primum S. Theodorici* prope Remos, & postea Signiacensis Monachi Ord. Cisterc. commentarius in Cantica Canticorum ex Gregorio Papa excerptus, ex MSC. autographo Abbatiæ Signiacensis, & *Gualtheri de Castellione* Tornacensium Canonicorum Præpositi libri tres contra Judæos, ex MSC. codice Abbatiæ S. Evodii de Brana.

Singulis opusculis, præter Autorum istorum effigies, præmissa sunt nonnulla de eorundem vita atque scriptis. *Hincmari* opusculum circa annum 854. conscriptum fuisse conjicitur ex ætate Audradi, de quo nonnulla ex Cellotii historia Gotteschalciana afferuntur. Quæ de *Fulberti Carnotensis* vita disseruntur, quoad maximam partem expressa sunt ex Gallia Christiana Fratrum Sammarthanorum. De Scriptis ejus additur, quod præter ea, quæ a Bellarmino & Labbeo recensentur, Fulbertum autorem agnoscat epistola de rebus ecclesiæ religiose & caute custodiendis tom. 2. Spicilegii Dacheriani edita, & sermo de assumtione B. Virginis Mariæ, qui est inter sermones Augustino suppositos 208, juxta editionem novissimam a Benedictinis Parisiensibus procuratam. De *Hermanno* ex continuatore Chronici abbatiæ S. Martini Tornacensis refertur, quod A. 1127 Segardo in Abbatiæ Tornacensis regimine successerit, sed A. 1136, vel sub initium 1137, munere hoc ultro se abdicaverit, cum in gravissimum morbum incidisset. De scriptis ejus additur, quod libros 3. de miraculis Mariæ Laudunensis ad calcem operum Guiberti ediderit Lucas Dacherius, qui etiam tomo 12. Spicilegii sui vulgavit historiam Abbatiæ S. Martini Tornacensis ab eodem Hermanno

manno Romæ conſcriptam. *Ernardi* opera paucis abhinc annis ab Oxonienſi Epiſcopo una cum Cypriani operibus conjunctim edita dum recenſentur, erroris arguitur Henricus Gandavenſis, quod quatuor libros de vita Bernardi ab Ernaldo ſcriptos aſſerat, cum inter plures libros de vita Bernardi unus tantum Arnoldum autorem agnoſcat; item quod Arnoldum hunc vel Ernaldum Ciſtercienſi ordini adſcribat, cum juxta Editoris ſententiam, inter Benedictinos potius numerari debuiſſet. Notantur & illi, qui opuſculum de 7. verbis Domini in cruce Arnaldo Bonævallis apud Veſuntiones Abbati tribuunt, cum tamen opuſculi illius autor in codice Ciſtercienſi inſcribatur Abbas de Bonavalle in Francia, & Franciæ nomine Bonavallis in agro Carnotenſi ab aliis ejusdem nominis monaſteriis abunde diſtinguatur. Adducuntur variæ rationes, quibus oſtenditur, tractatum de cardinalibus Chriſti operibus a Cypriano, inter cujus opera ſæpe vulgatus eſt, ſcribi minime potuiſſe. Librum Arnaldi de operibus ſex dierum, in codice quodam Colbertinæ bibliothecæ de paradiſo inſcribi animadvertitur. Quantum autem ad duo, quæ nunc primum prodeunt, Arnaldi opuſcula attinet, de commentario in Pſ. 132. obſervatur, quod ingenium Arnaldi & dictionis ſuavitatem ubique ſpiret, ejusdemque pietatem oleat, etiam ubi ab argumento operis aberrat, quod in homilia 4. & 5. factum eſt, in quibus argumentum a propoſito ſuo alienum relicto textu aggreſſus deprehenditur. At opuſculum de donis Spiritus S. quamvis & illud in optimæ notæ codice Arnaldo tribuatur, eoque non indignum videatur, non diſſimulatur tamen, dictionem haut ſemper accedere ad elegantiam, quæ in aliis ejusdem tractatibus occurrit. De *Gulielmi* ſcriptis inter alia notatur, quod Johannes Mabillonius in editione operum Bernardi A. C. 1667. Pariſiis procurata, ſub nomine S. Bernardi ediderit commentarium ad duo priora capita Cantici canticorum, cum tamen commentarius ille Gulielmo potius adſcribi debeat. Qua in re Mabillonius difficilis non erit. Nam in poſtrema operum Bernardi editione, A. C. 1690 Pariſiis vulgata, illum commentarium inter opera Bernardo ſuppoſita retulit, & in præmiſſa admonitione ſe non repugnaturum profitetur, ſi quis Gulielmo iſtam commentationem tribuere velit. Adduntur nonnulla de Gulielmi commentario ad Canticum ex Ambroſii verbis excer-

pto, & a Benedictinis ad calcem Tomi I. operum Ambrosii edito, necnon de sententiis ex Augustino collectis, quas novæ Augustini operum editioni se inserturos Fratres Benedictini promiserunt. De *Gualthero* præter alia observatur, quod in bibliothecis Gallicis non pauca opuscula rhythmica serventur, quibus Autor iste Ecclesiasticos sui temporis perstrinxit.

Debemus hæc opuscula & præfationes singulis præmissas *Casimiro Oudino*, cujus Supplementum de scriptoribus ecclesiasticis a Bellarmino omissis alibi in Actis nostris recensuimus. Is enim in præfationibus ad Hermanni tractatum de incarnatione, ad Ernaldi opuscula duo, ad Gulielmi commentarium, & ad Gualtheri tractatum adversus Judæos, a se hæc opuscula collecta & edita fuisse indicat. Quod etiam facit in epistola ad Johannem Fridericum Mayerum, Jacobeæ apud Hamburgenses ecclesiæ Pastorem celeberrimum, hoc ipso anno Lugduni Batavorum apud Abrahamum Elzevirium emissa, in qua præterea Eucherii Lugdunensis, Hilarii Arelatensis, Fausti Regiensis, & Cæsarii Arelatensis opera aucta & a plurimis mendis expurgata, nec non commentarium de scriptoribus ecclesiæ & scriptis antiquis, tam impressis quam manuscriptis, abs se expectari jubet.

L. ANNAEI FLORI EPITOME RERUM ROmanarum, cum Notis integris Claudii Salmasii & Jo. Georgii Grævii, & selectis Variorum.

Amstelædami, apud Henr. Wetstenium 1692. in 8.

Constat 2. Alph. 10. plag. multis præterea tabulis æri incisis, veteres nummos exhibentibus.

Annis ab hinc duodecim, Flori hanc epitomen, post editores alios qui in ea emendanda operam posuerant, studium quoque suum, quod privatim exercuerat, publici juris faciens, emisit in lucem celeberrimus Vir & auctorum veterum felicissimus restitutor *Jo. Georgius Grævius.* Nec solum de integritate Scriptoris hujus, quem concisas & abruptas sententias declamatorum more sectatum, rudes librarii fœde corruperant, ut veram lectionem constitue-

stitueret, fuit sollicitus; verum etiam cultui & elegantiæ ejus optime consulens, nummis & antiquis monumentis aliis ad illustrationem ejus facientibus diligenter collectis & insertis, ut ex iis memoratorum in eo virorum insignium vultus cognosci, & antiquitatis Romanæ apparatus ipsis oculis conspici possit, allaboravit. Igitur iconismos ipsis Flori verbis, quæ isti illustrant, intexuit; animadversiones autem suas, quibus emendationes earumque rationes diserte exponuntur, operi subjecit. Isthæc editio Ultrajectina æque, ac altera Amstelodamensis, cum selectis variorum Notis ab Elzeviriis profecta, cum essent distractæ; doctissimus Bibliopola Amstelodamensis nitidioribus typis binas has satagit conjungere, novamque & perfectiorem dare. Igitur iconismos e Græviana assumsit, integrasque ipsius Animadversiones *p. 561. & seqq.* exhibuit; Salmasii autem omnes, & Freinshemii plerasque, ut & Camertii, Stadii, Vineti, Gruteri, & aliorum selectas, Flori verbis, recepto more in editionibus quæ sub *Variorum* nomine feruntur, substravit. Præterea Epitomen sive argumenta librorum Livii, qui interciderunt, cujus Auctor vulgo Florus creditur *p. 460. sqq;* Exceptiones item chronologicas ad scriptorem hunc pertinentes *p. 560. seqq.* & Indicem ex Freinshemiana editione huc transtulit; Variantes quoque ex Græviana editione lectiones, quas in ipso Flori contextu typographus non secutus est, Ultrajectinus autem anno 1680 expresserat, singulari studio Wetstenius in hac nova sua peculiari loco *p. 669. 570. 671. 672. 673. 647.* annotavit; Indicem Freinshemianum absolutiorem, & Ampelium ex Salmasii recensione subjecit; adeoque omnibus numeris absolutam editionem, quæ priorum omnes dotes una in se complectitur, exhibuit.

WILHELMI ERNESTI TENZELII EXercitationes Selectæ &c.

Lipsiæ apud Gleditschium anno 1692, in 4. Alph. 4. plag. 12.

SEptimus annus labitur, quod Apologiæ Schelstratianæ adversus clarissimum Tenzelium mentionem fecimus; & cum is biennio post summa responsionis suæ capita epistola comprehenderet, illam quoque recensuimus Supplementorum *Tomo I. Sect. I. pag. 15.*

pag. 15. Hoc demum anno totum Opus prodiit, alteramque harum Exercitationum partem constituit, cujus breviarium denuo dare haud videtur operæ pretium. Priorem itaque partem perlustrabimus, quæ *decem Exercitationibus* absolvitur, maximam partem in Academia quondam Wittenbergensi publice propositis, sed nunc plurimum auctis & emendatis. Tempus occasionemque singularum & reliquarum, quas vel edidit, vel affectas in scriniis servat Auctor, præfatione comprehendit. *Prima* est *de Symbolo Apostolico*, qua Natalis Alexandri pro recepta opinione argumenta ex propriis ejus hypothesibus refellit, & Symbola veteris Orientalis atque Occidentalis Ecclesiæ sollicite inquirens tandem statuit, hodiernum Symbolum Apostolicum & originem & perfectionem suam debere Ecclesiæ Romanæ, inque ea sæculo sexto plene exstitisse. Num. XII. nonnulla de fatis Laurentii Vallæ, Theophilique Raynaudi, ac Num. XVII. de Jacobi Liturgia inspersit, scitu haud injucunda. *Secundam de Phœnice apud Jobum & Clementem Romanum* Johanni Fello, celeberrimo non ita pridem apud Oxonienses Episcopo, opposuit, argumenta ejus singula sub examen revocans, ipsamque Clementis ad Romanos epistolam, prout hodie exstat, suspectam reddere laborans. *Tertiæ* de *Apophthegmate Ignatii: ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται*, Synopsin vitæ ac judiciorum de epistolis Ignatii præmisit, illumque Noræ in Sardinia natum observavit, has autem nedum ex Mediceo codice illibatas prodiisse ostendit, novam deinceps dicti illius explicationem de amore mundano impugnans, veteremque de Christo variis argumentis stabiliens. *Quarta de Polycarpo Episcopo & Martyre Smyrnensi* omnium est prolixissima, quam Proavi sui, Polycarpi Leyseri, summi quondam in Saxonia Theologi, memoriæ consecravit, & utriusque Polycarpi collatione in præfatione instituta, vitam Smyrnensis ex Bollandi Actis sanctorum (quorum Breviarium edi, eoque exhiberi optat, quæ genuinam primamque antiquitatem sapiunt,) integram inseruit, ac Pionio falso tribui monstravit, licet ab Halloixio & Stephano le Moyne in testimonium adhibeatur. Quare ex certioribus, Irenæi potissimum, monumentis, Polycarpi vitam eruit, & a Dodvvelli placitis sæpe recessit, & quomodo Anicetus Polycarpo Romæ τὴν εὐχαριστίαν παρεχώρησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ex more illius ævi de consecratione Eucharistiæ Polycarpo concef-

concessâ exposuit; denique sententiæ Pearsonianæ de anno mortis Polycarpi, Christi 142, Usserianam de A. C. 169. prætulit, plurimisque argumentis stabilivit, hodiernum sepulcri Polycarpiani statum ex Itinerariis, verumque Martyrum cultum ex epistola Smyrnæorum, ac notabili ejus in codice Cæsareo clausula docens. Hinc ad scripta Polycarpi progressus, non solum olim hodieque multa ipsi supposita recensuit, sed ipsam quoque ad Philippenses epistolam, prout nunc impressa circumfertur, ab eodem maleferiato homine, qui Ignatianas corrupit, interpolatas contendit. *Quintam* de *Justino Martyre, Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano & Sozomeno*, occasionem præbente nova editione Wittenbergensi, elaboravit, singulorumque istorum scriptorum vitas & opera pluribus scrutatus est. *Sexta* inter *Jacobum Episcopum Nisibensem*, & *Jacobum Tenzelium, Parentem suum*, collationem instituit, vitam & scripta utriusque comparans, & Garnerium de Nisibensis scriptis dubitantem præcipue impugnans, eaque occasione de aliis quoque Jacobis apud Syros celebribus, & Concilii Nicæni Canonibus Arabicis spuriis disserens, non neglectis ab altera parte quibusdam ad recentioris Ecclesiæ Historiam spectantibus. *Septimam* consecravit *Ephremo Syro*, vitam & scripta ejus delineans, eorumque hodie residuas Græcas Latinasque versiones exiguæ fidei esse demonstravit, optans, ut Syriaco sermone prodeant, quo Usserius illa edere voluit, Ludovico de Dieu Latinam versionem adornante. *Octavum* de *duplici Baptismo Constantini Magni* Schelstratio opposuit, inque duas partes divisit, quarum priori loca Scriptorum ab eo pro Baptismo Romano allegata nullius ponderis & a cordatioribus Pontificiis rejecta docuit, Nicomediensem vero ex Scriptoribus synchronis, Ariminensi præcipue Concilio, magis adseruit; posteriori vero omnia ejus pro rebaptizatione argumenta resolvit. *Nona* de *Natalitiis Episcoporum* non solum multa exempla congessit, ceremoniasque descripsit, sed rariora etiam inseruit de Libro Diurno Romanorum Pontificum ab Holstenio Romæ primum edito, mox suppresso, deinde vero a Garnerio Lutetiæ publicato; deque festis S. Trinitatis & Cathedræ Petri: ac sententiam Paschasii Quenellii de die ordinationis mortisque Leonis Magni pluribus rationibus impugnavit. *Decima* de *Hymno: TE DEUM LAUDAMUS*, a veteris Græcæ

 Eccle-

Ecclesiæ hymnis in genere exorsus,& in specie de matutino vespertinoq; præfatus, nostrum, *Te Deum*,ex matutino illo expressum magisque auctum probavit, sicut Latini Christiani alia etiam Græcorum carmina imitati sunt. Varias posthæc de auctore sententias producit, ac vulgata de Ambrosio prorsus rejecta, in Nicetium Lugdunensem conjectura fertur,ipsum vero Canticum sæculo jam tum sexto extitisse,& a Benedicto Cæsarioque Monachis præscriptum monet. In *Addendis* epitheton *Catholicæ* jam Polycarpi tempore Orthodoxæ Ecclesiæ datum ex epistola Smyrnensi probavit, opinionesque Lupi, Garnerii, Witsii, Basnagii & aliorum de Symbolo Apostolico cum sua contulit: mox integrum Polycarpi Leyseri commercium literarium, quod is cum eruditissimis sui temporis in Germania viris exercuit, Wittenbergæ nuper repertum indicavit, & reliqua omnia in Supplementum Exercitationis de Justino Martyre cæterisque Scriptoribus ita subjecit, ut quæ novissimis præsertim Historiæ Ecclesiasticæ Doctoribus, Dodvvello, Cavio, Pagio, du Pin &c. placent, ad veritatis trutinentur lancem, multaque hactenus ignota vel dubia ex tenebris eruantur. Per nos autem rogat benevolos Lectores, ne tot vitiis typographicis, quæ ipso peregre agente irrepserunt, offendantur, sed ea potius æquo animo ferant ac pro lubitu corrigant.

MELCHIORIS LEYDEKKERI SS. THEOL. D. & Prof. Dissertatio Historico-Theologica, de vulgato nuper Cl. Bekkeri volumine, & Scripturarum autoritate ac veritate, pro Christiana Religione Apologetica.

Ultrajecti apud Viduam Guilielmi Clerck, A. 1692 in 8. Constat plagul. 34. cum dimid.

CL. Bekkeri librum, quem mense Januario hujus anni p. 19. seqq. recensuimus,confutaturus celeberrimus Leydekkerus,in Prologo de controversiis, ab ipsis Reformatæ religionis doctoribus, in præjudicium receptæ hactenus fidei, agitatis admodum conqueritur, & ex novorum dogmatum disseminatione multum detrimenti in Rempublicam Christianam redundaturum esse ominatur, Theologosque non minus, quam Magistratus, ut antiquam fidem Christia-

Christianorum serio propugnent ac tueantur, amice admonet, ac tandem ad ipsum Bekkerum sese convertit, & in eo omnibus Christianis obloquendi aliisque illudendi studium, methodi in disputando observari debitæ neglectum, cum Spinosa in non paucis consensum, circa rationem pro veritate religionis Christianæ ex miraculis depromi solitam Socinismum, ejusque in oppugnanda veritate pertinaciam atro carbone notat, ipsumque ignorantiam suam de Angelorum in corpora operationibus non minus, quam de actione animæ in membra corporis, fateri debuisse judicat, Cartesiumque in explicanda animæ ac corporis conjunctione, & in se invicem agendi potentia, cæcutire docet. In ipsa dissertatione primum occasionem conscribendi eandem sibi a Cl. D. Bekkero, qui spissum satis volumen de Dæmone inde a primis seculis in orcum relegato ediderit, suppeditatam fuisse monet: dein ejusdem dogmata recenset, eademque a Synodo West-Frisica fuisse condemnata ex Actis probat, atque hanc censuram Gelro-Zutphanicæ atque Ultrajectensi Synodis sese approbasse refert. Bekkeri librum ab iis, qui novam philosophandi rationem inter Reformatos sectantur, vel maxime refutandum esse censet. Hinc ipse argumentorum fontes assignare instituit, & qua ratione D. Bekkeri erroribus occurrendum esse autumet, aperit. Ante omnia itaque sententiam Theologorum de statu & operationibus diaboli exponit, & communem Christianismi maxime Reformati fidem a Viri calumniis, quasi Atheismo faveat, Dei monarchiam impetat, ditheismum tantum non inferat, atque omnia argumenta, quibus deitas Christi hactenus probatur ex Scripturis, enervet, vindicat. In erroris inde Beckeriani originem, quæ sit nova philosophandi methodus, inquirit. Ostendit porro, Deum O. M. causam causarum, suis creaturis uti posse, ut per eas sua decreta exsequatur, suumque scopum obtineat. Demonstrat e Scripturis, Deum pro sua potestate, diabolo ceu instrumento suæ justitiæ & providentiæ admirandæ uti voluisse. Observat, Deum in suo verbo negotium redemtionis, unaque œconomiam sui fœderis & regni Christi sic descripsisse, ut nostram ac communem hactenus Christianismi fidem supposuerit. Proponit considerandum, an Deus, vigente D. Bekkeri sententia, de diabolis eorumque operationibus in suis Scripturis sic loqui potuerit, prout ibi experimur.

Margin: Sect. I. (beside "potentia, cæcutire docet"); Sect. II. (beside "approbasse refert"); Sect. III. (beside "dum esse censet"); Sect. IV. (beside "sua decreta exsequatur")

Sect. V. mur. Asserit veritatem historiarum V. T. earumque fidem, & quidem primo illam, quæ de causa mali & corruptionis in genere humano *Gen. III, 1*, agit, vindicat. Addit vindicias historiæ de Magis Ægyptiacis & percusso per Satanam Hiobo, ubi D. Bekkerus se talem gerat, ut ostendat se desperatam causam agere, etiam commissa in Hebraicum textum culpa, dum verba apud *Jobum Cap. II. vers. 7.* sic vertit: *& exivit Satan a facie Jehovæ, & hic (Jehova) percussit Jobum*; vindicias item divinarum legum contra Magos & Pythones scriptarum. Subjungit quædam de oraculis Satanæ inter gentes, dum ipsi liberum fuerit per Dei providentiam eas suo regno subdere. Pergit inde ad historiam Evangelicam N. T. illiusque veritatem tuetur, ubi inprimis ad tentationem Jesu Christi per Satanam attendit. Adjicit Historiæ Evangelicæ, in qua de Energumenis ac diabolicis operationibus plena sit omnis pagina, vindicias. Frustra ait fingi cum Hobbesio, energumenos & a diabolo actos, gravioribus solum morbis, rabie aut furore mentis laborasse; Judæos autem, non prout res erat sentientes, illos Satanæ adscripsisse ut causæ; Christum vero, meliora scientem, neutiquam diabolum ejecisse, sed istos solum incurabiles morbos sanasse, eo tamen modo ipsum loqui voluisse, quo solebant Judæi, quando hæc miracula faceret, nec in animo tum habuisse, erroneam illorum mentem de diabolis corrigere. Respondet enim Autor, Christum in mundum venisse, ut veritati testimonium perhiberet, ut honorem Patris tueretur, ut regno suo consuleret, ut Judæorum superstitiones in cultu argueret, ut opera Satanæ confringeret. Quod autem error non intercesserit, satis edocere ait ipsius Christi miracula & eorum patrandorum modum: etenim diabolum allocutus est, non phantasma, non morbum, quando eum ejiceret, illumque audivit respondentem, quin etiam eum corripiens jussit, ut vel invitus egrederetur. Quid quod etiam auditæ voces de Christo ex dæmoniacis, quæ hominum furentium & plane Christum non cognoscentium esse non potuerint, verum alicujus spiritus, intus operantis, cui indictum protinus silentium, mirantibus qui aderant testes oculati, quod Christo impuri spiritus obedirent *Marc. I. 23. Luc. IV. 33.* Roborari ait hoc argumentum amplius, si attendatur, quod miracula palam ab omnibus sint visa, uti auditæ egredientis dæmonis voces; neque credendum esse, Judæos, Sadducæos & Pharisæos quid aliud vidisse aut audivisse, quam verum esset, objecto infideli-

fidelitatis crimine illis, qui Christo de Dæmoniis a se ejectis testanti non crederent, aut ipsum agi impuro spiritu blasphemarent; imo Jesum Christum non eo tantum modo, qui D. Bekkero invisus est, ad Judæos fuisse locutum, verum etiam iisdem sermonibus esse usum, quando discipulos delegaret instrueretque. Confirmat istud argumentum amplius hoc ratiocinio: Jesum Christum non tantum hac ratione locutum esse cum discipulis ante passionem suam, verum etiam post resurrectionem, dum illos in iis, quæ ad regnum cœlorum pertinent, instrueret; imo Salvatorem, jam exaltatum in cœlos, voluisse Evangelistas suos per Spiritum veritatis perennibus tabulis ea consignare, quæcunque antea super Dæmoniis ejiciendis cum discipulis & Judæis errabundis locutus est; saltim jam tempus fuisse, ut Judæorum errorem, quem in diebus carnis suæ pertulerat, suo Spiritu in Evangelica historia corrigeret. Progreditur postea ad Sect. VII.
acta, gesta doctrinamque Apostolorum, atque supponit initio, eos Ecclesiam Christianam fundasse, ex Judæis & Gentibus evocandam, ut Dei Monarchiam & Regnum Christi in omnia assererent; id vero facere nequivisse, si inolitum, inveteratum, blasphemum & communem in orbe ipsaque plebe Judaica errorem non corrigerent: non correxisse autem eundem, sed receptam de Dæmonibus opinionem confirmasse, ex *Actorum Cap. V. 3. VIII. 7. X. 38. XIII. 8. XVI. 16. & XIX. 12. sqq.* satis elucescere. Annotat porro, D. Bekkerum suæ causæ maximum creasse præjudicium, quando omnes operationes in Regno Dei etiam bonis Angelis denegavit: nec prætermittit justum & grande adversus sententiam Bekkeri præjudicium, quod ubique Scripturas haud satis Christiane vel Theologice, sed absq; Divinæ Majestatis reverentia tractarit, atque ad libidinem philosophandi torserit. A Scripturis ad Ecclesiæ veteris historiam & religionem Sect. VIII.
progreditur, contra Bekkeri opinionem urgens, tum veterum Christianorum haud vanam de silentibus Oraculis gloriationem, tum vigens in primitiva Ecclesia donum expellendorum Dæmonum ab illustri sanationum dono distinctum. Ut autem Bekkerum eo magis stringeret, locis, quæ e Patribus ad illustrandum hoc insigne donum allegaverat, observationes quasdam subjungit, monens, antiquos Doctores, expulsione Dæmonum, quæ per Christianos fieret, religionis Christianæ veritatem demonstrasse; Ecclesiæ de Diabolis fidem non esse

 Genti-

Gentilismi in Christianismum infusi accusandam, sed potius ea, quæ de Dæmonibus Gentiles docuere, ex antiqua Hebræorum religione esse hausta; Patrum de Diabolis a se ejectis sententiam, Christianismo non fuisse dedecori, sed gloriæ; Patrum nævos de Angelis vel Spiritibus etiam bonis, in præjudicium trahi non debere, quasi facile a Gentibus seduci potuerint in opiniones de malorum Dæmonum in
Sect. X. hisce terris operationibus. Hinc ad Reformationis initia provocat, & Reformatorum non minus quam antiquorum Christianorum sa-
Sect. XI. nam circa Dæmones semper fuisse fidem edocet: ostenditque Bekkero tres insignes impostores, Davidem Georgium, Maledictum de Spi-
Sect. XII. nosa, & Hobbesium prælusisse; nec non Daillonium, Ecclesiæ Castro-Eraldensis in Xantonensi Gallorum provincia ante Ministrum, nunc vero religionis ergo inter Londinenses exulem, ipsi Bekkero opinionem de uno Diabolo vel ingessisse, vel confirmasse, ac Bidellum Anglum, hominem ad furorem usque Socinianum, ei socium jungi
Sect. XIII. posse. Porro demonstrat, Bekkerum sese doctrinæ omnis Christia-
Sect. XIV. nismi opposuisse; ac consensum omnium Gentium ac Nationum
Sect. XV. deseruisse. Quibus præmissis, ipsam errorum Bekkerianorum arcem invadit, & in illorum incunabula ac principia inquirit, observans primariam Bekkeri rationem, in qua tanquam basi exstruatur omnis error, esse novam philosophandi methodum, quæ omnes spirituum in corpora operationes neget, Spiritum S. secundum erroneas vulgi opiniones loqui asserat, ac spiritum cum corpore nullam prorsus
Sect. XVI. habere communionem propugnet. Post hæc D. Bekkeri principia, & inter ea primum, *quod spiritus ac corpus nihil inter se commune habeant, adeoque in se invicem operari nequeant*, sub examen revocat, idque falsitatis arguit, allegando nonnulla, e quibus spiritui cum corpore aliquid communionis intercedere patescat. Scilicet, spiritum æque ac corpus esse substantiam, rem per se existentem & quidem finitam: spiritum creatum corpori non tantum coexistere, cum ad universum perinde ut corpus pertineat, verum etiam corpori præsentem dici posse: spiritum ideam corporis in se invenire, vel formare ac concipere: spiritum cum corpore adeo uniri, ut ex arctissima utriusque conjunctione fiat una persona. Instat ulterius, se jure quidem cogi non posse, ut modum operandi spirituum in corpora distincte exponat, cum ipse Bekkerus mentis suæ cum corpore unionem

nem, ac operationes illius per quælibet membra explicare nesciat, easdem autem in dubium vocare non audeat; nihilo tamen secius, quo usque hic progredi liceat, pluribus deinde exponit. Inde principium illud, quod *ab immenso inter Deum & creaturas discrimine* desumsit, atque ex eo Angelos ab operationibus in regno Dei excludendos esse collegit Bekkerus, sibi refutandum sumit, ac ostendit, ipsum non adeo gloriari posse, quod immensum inter Deum & creaturam discrimen defendat, si Philosophorum recentiorum, quos passim sequatur, dogmata de possibili mundi æternitate ejusdemque infinitate, ac simplicitate Spirituum communi cum Deo, sua quoq; faciat. Eundem ad Spinosismum viam sternere, ac per nova principia, causarum secundarum operationes cum quibusdam Scholasticis prorsus tollere; nec periculo carere illud, quod Angeli non alio sensu possint dici operari, nisi quod posita hac vel illa eorundem voluntate aliud quid sequatur in creaturis, quod tamen totum quoad omnem suam realitatem Deus efficiat. *Objectiunculam, quod Deus sit autor omnis realitatis, & opus cujuslibet causæ secundæ non tantum remote, verum etiam proxime & immediate a Deo dependeat*, solvi posse, si distinguatur inter causæ primæ & secundæ munus, illarumque in operando ordinem & modum. Ex eo principio, *quod Deus efficiat omnia solus, ignorata virtute causarum secundarum*, hoc tempore dogmata oriri, quæ reformatæ fidei labem haud facile eluendam, nec absimilem Enthusiasmo & Libertinismo adspergant. Discussis argumentis philosophicis, ad *prætextus*, contra receptam de Diabolis opinionem a Bekkero allatos refellendos procedit, negatque *Monarchiam Dei ab ea everti*, cum Satanam creaturam Deo judici subjiciat adeo, ut nihil sine ipsius providentia possit: & indicat, tum Bekkeri convitio locum fore, si quandam realitatem producere, aut novum motum, foret creatio; si quis Diabolum in suis operibus independentem a Deo crederet, & non ejus regno subditum, velut instrumentum, quo uti sanctissimè & justissime placeret; si quis Diabolo operationes adscriberet, quæ non nisi divinæ esse queant: at hic caute veteres pariter ac recentiores Theologos egisse, ostendisseque malos spiritus mira quidem, sed non vera miracula edere posse; item negasse, Angelos bonos seu malos immediate illabi in animam posse aut mentem afficere, quanquam fateantur eos diversarum rerum species

Sect. XVII.

Sect. XVIII.

cies & phantasmata animo posse objicere, cogitationum occasiones suggerere, spirituum in cerebro motum peragere, aliave facere, quæ longe ab operationibus Dei, queis mentem potenter collustrat, & voluntatem, quo vult, ducit & inflectit, sint diversa; nec non soli Deo *καρδιογνωσίαν* vendicasse, atque Angelis cognitionem cordis & cogitationum a posteriore solum vel ex effectis concesisse.

Sect. XIX. In enervando altero prætextu, *quasi solita de Dæmonibus doctrina Scripturæ S. divinitas & religionis Christianæ veritas tollerentur, nec per miracula probari possent*, quod juxta communem sententiam Diaboli virtute magus majora faciat, quam unquam Moses, aut Prophetæ, aut Christus, summus Dominus; primum monet, Bekkerum sic disputare, quasi ex solis signis & miraculis verbi divinitas & veritas Christianismi constaret, ac veritatem religionis Christianæ ex levi nimis paxillo suspendere; dein ostendit id eum agere, ut ipsi Judæi & Gentiles antiquis seculis non fuerint *ἀναπολόγητοι*. Etenim si communi opinione tollatur veritas verbi ac religionis, non admodum succenseri posse istis infidelibus, quod Christi & Apostolorum verbis ad visa ipsorum miracula non crediderint: item si vis quædam ipsius argumento inesse debet, illum supponere, quod positis Diabolis eorumque operationibus, aut magicis artibus, Christi & Apostolorum opera malis spiritibus adscribi queant, utique minora longe quam magi efficere dicantur: tandem eum ad Theologos remittit docentes, inter vera Dei miracula & admirandos magorum aut dæmonum effectus immensum, quoad substantiam operis, modum finemq; operandi, esse discrimen.

Sect. XX. Porro antiquam Christianorum fidem ac religionem ex miraculis vindicat, ac veterum Patrum de miraculis Theologiam contra infideles exponit, ante omnia observans, quod antiqui, licet concesserint in Gentilismo mirandas Satanæ operationes esse visas; nec negarint, sua ætate paria apud idola vel per magos & magicas artes facinora contigisse; nec inficias iverint, non fieri meras modo sensibus illusiones, sed re ipsa præstari, quod videretur; nec abnuerint, per Judæos æqualia fuisse patrata, ac per hæreticos mirabilia producta esse: nihilominus tamen argumento a miraculis desumto pro suæ religionis veritate propugnanda rite usi fuerint. Eos siquidem, cum miracula attenderent, non sola considerasse, sed juncta simul cum aliis extraordinariis Spiritus S. donis, quæ Jesus Christu

Chriſtus poſt ſuam adſcenſionem, ad Eccleſiæ ſuæ decus & ornamentum conceſſerat; imo neque tum de miraculis gloriatos eſſe ſolis, aut connexis Spiritus S. donis, verum etiam ea conſideraſſe, uti ſigna & ſigilla veritatis, quæ alias ſeipſam ſufficienter demonſtret, ſed miracula requirat, ut ſuperbæ incredulitatis pervicacia & faſtus frangatur: Hæreticos igitur non auditos fuiſſe ab iis, cum ſuas opiniones ex Scripturis probare nequirent, allegato loco *Gal. I. 8*. Addidiſſe illos præmonitiones Jeſu Chriſti contra falſos Prophetas, qui δυνάμεις ederent, δαιμόνια ejicerent, aliaque patrarent, *Matth. VII. & XXIV*. Eosdem veteres cenſuiſſe, ne Chriſtum quidem ex ſolis miraculis pro Meſſia haberi voluiſſe. Patres itaque ſummum Religionis Chriſtianæ argumentum in ipſa propagatione Evangelii, qua mundus verbo, patientia, demonſtratione veritatis cito & totus fuit converſus, poſuiſſe, nec miracula ad Chriſtianiſmi ἀπόδειξιν requiſiviſſe. Interea hanc fuiſſe Veterum juſtam demonſtrationem: iſte, de quo tanta Prophetæ prædixerunt; qui id præſtitit, quod polliciti ſunt; qui doctrinam docuit ſanctiſſimam, Deo dignam, adverſam malis Geniis; qui orbem ab impietatibus liberavit; qui oculos mentis aperuit; qui virtutes fidemque ſummo Numini convenientem, correptis vitiis & oſtenſis erroribus, revelavit; & ſuam doctrinam tantis ipſe mirabilibus confirmavit, etiam poſt mortem per Chriſtianos; ille non eſt magus aut impoſtor: atqui Chriſtus id fecit: ergo magus vel impoſtor non eſt, aut ope mali alicujus Spiritus hæc non effecit. Eosdem Veteres hoc ſuum argumentum ea ratione corroboraſſe, quod palam eſſet, eos etiam curari a Chriſtianis, quos immedicabiles in templis Deorum relinquerent Hierophantæ. Poſtremo cum infideles admodum extollerent, quæ ſua Numina facerent, Chriſtianos celebraſſe ſui Jeſu opera, ut videre liceat apud Origenem, Tertullianum, Auguſtinum ac præcipue Arnobium. Ad novum poſtea Sect. XXI. prætextum, quaſi *communis opinio Chriſti ac Spiritus S. divinitati repugnet, ac illius reſurrectionem & regnum in omnia tollat*, refutandum ſeſe accingit, monens, Satanam ſenſu diminuto, nuncupativo, catechreſtico, abuſivo ex ſubjectione mundi ad ejus opera, ſub Dei providentia, Deum hujus ſeculi appellari: qualemcunque Evangelici myſterii cognitionem, vel notitiam rerum naturalium multo uſu a Satana acquiſitam, non eſſe ipſam omniſcientiam: neutiquam aſſeri,

 majora

majora miracula a Dæmone quam a Christo facta, sed hanc esse veterem adversus Christi miracula calumniam millies repulsam: nullum inter Reformatos Theologos aut Patres nominari posse, qui resuscitationem mortuorum Satanæ adscripserit: ex eo, quod Angeli in corporibus assumtis apparuerint, non sequi, potuisse fieri, ut Christi mortui corpus aliquis Spiritus animaverit & ex sepulchro erexerit, aut istud corpus, quod apparuit, ipsius non fuerit, sed aliud, quod simile foret; bonos etenim Angelos corpus Christi assumere non potuisse, cum peccare, mentiri, fallere nequeant, ipsique ante in sepulchro de ipsius resurrectione testimonium perhibuerint; nec a malo genio Apostolos ac discipulos delusos fuisse, cum ipsi veri testes resurrectionis esse debuerint, Christus suam resurrectionem antea prædixerit, non una apparitione demonstrarit, ac e Scripturis eandem probarit, resurrectione pro Christo Deus litem definiverit, Angeli in sepulchro de suscitato Christo testati fuerint: Christi regno per Satanam nihil decedere, sed illum liberrime satis inter hostes, uti ante inter gentilium Imperatorum furores, sævitiem Arianorum, Anti-

Sect.XXII. Christi persecutiones, regnare. Quibus prætextibus amotis, reliquos paucis amoliri suscipit, & quidem circa illum, quod *liberandi fuerint Christianorum animi a vanis terriculamentis, ut Deum solum, procul vano Diaboli metu, vero animi timore colerent;* eleganter docet, non recentem esse expellendi metus Diabolorum simulque inferni prætextum; fuisse antiquum, sed eorum, quos Christianos minime conveniat imitari: debuisse Bekkerum inter pios & impios distinxisse, nec metum ineptum & superstitionis plenissimum confudisse cum timore, qui prudentia & fide regitur; omnem inferni & Diaboli metum impiorum animis expellere, Theologum non oportere, qui novit, quam sæpe illi sint servandi per metum judiciorum Dei: nec fideles velle sibi eripi timorem, qui ortus ex infirmitate, & hostium spiritualium astutia & potentia, eos doceat vigilare, armaturam induere spiritualem, a Deo ejusque auxilio dependere, quo in timore & tremore suam salutem peragant, *Phil. II. 12. 1. Petr. V. 9.* De eo autem prætextu, *ut quivis peccatum agnoscat suum, nec temere, ut fit, in Satanam transscribat*, observat, jam antehac Practicorum Theologorum curam fuisse, ut hanc hominum carnalium, jam lapsæ Evæ vestigia sequentium, stultitiam corrigerent; neque opus habuisse Bekkerum,

kerum, ut evitata Charybdi in Scyllam incideret, parumque decuisse Doctorem, calumnia ex trivio petita Ecclesiæ fidem prostituere, aut deserere. Denique circa id, quod prætendit Bekkerus, *se Satanæ regnum destruere, Reformatis impacto hoc crimine, quod malo Genio faveant, imo ipsius sint acturi causam, si obmutire ausint*; notat eum Libertinorum, inprimis Davidis Georgii, consilia esse secutum, ipsumque perspecturum sero, se regnum Satanæ suo scripto admodum promovisse: Reformatos non pro Diabolo, sed pro Scripturis, pro fide Christiana, pro pietate, pro symbolis disputare, quæ omnia, si novus error obtineat, cadant; pessimum quemcunque errorem se tuitum semper fuisse religionis velamine & pietatis. Refutato sic omni prætextu, Sect.XXIII. tandem introducit Bekkerum sic ratiocinantem: *Nullum esse locum, qui magis lapsis Angelis conveniat, quam Orcum; non posse cogitari, quod malis Spiritibus sint dilata Dei judicia; Scripturam non dicere, quod ipsis hæc facta fuerit gratia, vel ad conversionem, vel ad moderationem supplicii; malis Geniis, qui Mediatorem non habent, nullam spem salutis esse; cur justissimus Deus eos non confestim post lapsum orco damnasset?* atque ad hæc breviter reponit, Bekkerum non posse negare, Satanam mox a lapsu punitum esse, quando projectus est a facie Dei in hunc statum, ut vel de Deo cogitans contremiscat *Jac. II, 19*: non solum orcum facere Diaboli supplicium; & si faciat, fuisse eum in orco semper, quando divinæ justitiæ conscientiam sensit, si recentiori philosophemati credamus; juxta illud enim spiritus non esse in ubi, sed ipsorum cogitationes vel beatas vel miseras cœlum ipsis vel infernum efficere: Dæmonem, si mox a peccato in orcum debuit relegari, tentationis autorem in Paradiso esse haud potuisse, aut si permissum illi fuit, non obstante Dei justitia, Paradisum ingredi, sanctosque homines tentare ac vincere, atque adeo peccatum mortemque in mundum vel genus humanum inducere, quidni credamus, adhuc Deo suas constare rationes, quare in orbe Satanam inter impios, a se victos, dominari concedat, eo gravius puniendum, quo plura in genere humano scelera sit operatus? *Rom. IX, 22*. Postquam hæc omnia exegisset celeberrimus Sect.XXIV. Autor, S. Scripturæ autoritatem & veritatem contra Spinosam, aliosq; Anti-Scripturarios ipsumque Bekkerum, summa religione tenendam, nec juxta principia rationis Dei verbum exponendum esse, optime demonstrat. In conclusione operis optat, ut Bekkerus tandem ad se Sect.XXV. reversus

reverſo intelligat, qui verum a falſo diſtet, & in quod periculum Eccleſiam ac fidem Chriſtianam conjecerit; ſimulque de Bekkeri libro tum aliorum, aſſeverantium in viri ratiociniis nihil theologici vel philoſophici acuminis reperiri, tum ſuum judicium adjicit, conteſtatus, ſe nihil inveniſſe, quod Minervam ſapiat: ubique repetitam ex Hobbeſio aliisque Libertinis recoctam crambem, convitia in orthodoxos Fratres, ac perpetuam ignorantiam Theologiæ veteris & hodiernæ de miraculis, atque argumentorum ex iis pro religionis veritate deſumendorum. Toti opuſculo Index ſectionum ſubjicitur.

NOVA LITERARIA.

IN Anglia *I. C. De la Croſe* Acta Eruditorum (The Works of the Learned) Anglico ſermone publicare cœperat: ſed eo labore nuper abjecto, totus nunc una cum aliis eſt in Lexico Moreriano in linguam Anglicam transfundendo ac expoliendo. Unde editionem noviſſima Belgica, quam Joh. Clericus adornavit, longe ampliorem & emendatiorem expectare jubemur. *Thomas Hyde* opus de Ludis Schachii aliisque Sinenſium prælo commiſit. *Adrianus Beverlandus*, qui in Anglia hoc tempore commoratur, Locos Communes Philoſophicos cum præfatione de Methodo ſtudiorum, nec non libellum, cui titulus: *Batavus in Anglia hoſpes*, editurus dicitur. Inter ſchedas *Pauli Colomeſii*, repertæ perhibentur quingentæ circiter *Iſaaci Voſſii* epiſtolæ, quas cum tempore luci publicæ expoſitum iri ſpes eſt. D. *Smithus* in Patricii Junii Epiſtolis edendis nunc occupatur. Bibliotheca Bodlejana ingens nuper incrementum cepit acceſſione Manuſcriptorum Orientalium, quæ ab *Eduardi Pocockii* hæredibus magno ære Curatores ejus redemerunt. Ex MSS. ejusdem Bibliothecæ Bodlejanæ, Chronicon Saxonicum cum Indice Chronologico & Gloſſario Saxonico proxime in lucem prodibit.

In Belgio typis propediem committetur amplum de re nummaria antiqua, Hebræorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum, Germanorum, Francorum, Gothorum &c. Opus, autore *D. Hinſen* JCto, Conſule Veſalienſi & Statuum Ducatus Cliviæ Syndico. Quod cum tempore ſequetur Opus aliud ejusdem Autoris Genealogicum, quo nobiliores Ducatus Clivenſis & Comitatus Marcani Familiæ recenſebuntur.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno M DC XCII.

OSSERVAZIONI ALLA SCRITTURA USCITA per la primogenitura de' Signori di Forli nella famiglia Carafa della Spina, &c.

hoc est:

Observationes ad Scriptum evulgatum pro primogenitura Dominorum de Forulis e Gente Carafæa de Spina; quibus demonstratur, Principes de Roccella primogenitos esse universæ familiæ Carafææ.

Autore Hyacintho Falleti Arcadi, Patricio Rhegiensi. Anno 1691.

Constant plagulis 19. in 4.

INsigne Viri Nobilissimi *Blasii Altimari* opus, de originibus Illustrissimæ Gentis CARAFÆÆ, supra p. 401. fuse satis descripsimus, nec, quod heic retractemus, succurrit, nisi quod pag. 403. lin. 1. & pag. 407. lin. 25. 26. voces *Fori Livii* in *Forulorum* vocem a benevolo Lectore mutari cupimus. Nam in historia Carafarum, *FORLI* non solenni illa significatione accipiendum est pro *Foro Livii*, urbe Romandiolæ, sed pro castello in *Aprutio citeriore*, quod *Forulos* Latine vocant, ad similitudinem oppidi dudum excisi in *Aprutio ulteriori* inter *Cutiliam* & *Amiternum*, de quo Virgilius l. VII. Æneidos:

Qui Tetrica horrentes rupes, montemque Severum,
Casperiamque colunt Forulosque & flumen Himellæ.

Diximus autem *p. 402. lin. antepenult.* quod ex Bartholomæo II. Carafa, mortuo A.D. 1362, quotquot supersunt hodienum, Carafæ genus suum repetant. Hinc enim derivantur lineæ duæ, *Senior*,

cognomento DE SPINA, & *junior*, DE S
De priori nobis sermo erit. Hujus
tholomæi modo dicti filius, Dominus *Fer*
Cornai nati sunt septem filii, & in his JAC
ac CAROLUTIUS sive *Carolus*. A
Principes Roccellæ, quos inter hodie emin
CARAFA, Buteræ Princeps, de quo vid.
lum autem satorem stirpis suæ agnoscunt
quibus hac tempestate vigent ADRIANUS
jus frater ANTONIUS CARAFA Augu
tentiarius in Italia, prout diximus p. 407.
dreæ liberi absque dubio fuere *Galeottus*
lomæus quartogenitus, *Petrus* quintogenitus,
& *Laurentius* septimogenitus. At quis
genitus fuerit, de eo in hoc libello, (quem
nevole nobis transmisit,) disquiritur, &, quod
quoque fecerat, JACOBO *primogenit*

Hanc itaque sententiam superiori anno
geniti titulum CAROLO vindicare annisus
scripto peculiari, quod *Falletus* noster (cujus stylus
perquam similis est,) integrum sine mora recudi
regione *stricturis* perpetuis, quibus pro *Jacobo* contra
mo studio decertavit.

p. 19. Provocat *I. F. D. G.* (1) ad *Diploma*
Neapolitani, datum A. D. 1383. d. 22. Febr. ac (
Oct. 1608. a Jo. Baptista de Juliis exarato fides
tum *in regio archivio magna regia curia Sicla.* In hoc
Sane Andreas Carafa de Neapoli, Miles, Consiliar
dilectus, Majestati nostræ nuper exposuit, quod ipse
lutium Carafam militem, primogenitum suum, & alios
tio & quarto genitos post eum, &c.

p. 33. Provocat (2) ad *Testamentum* Andreæ I. cujus
membraneum adservetur apud *Adrianum VII. Carafam*
datum, incipiatque: *In nomine Domini Jesu Christi.*
a nativitate ipsius millesimo trecentesimo septuagesimo
gnante serenissima Domina nostra Joanna, Dei gratia, Reg

salem & Siciliæ, Ducatus Apuleæ, &c. Ibi enim aliquot periodis interjectis legi: *Item dictus testator habens filios suos legitimos & naturales ex nobili muliere Domina Maria de Cornay uxore sua susceptos, v3. Dominum Carlutium primogenitum, militem, Galioccium, Bartholomæum, Petrum, Nicolaum, Jacobum & Laurentium*, &c. Et paulo post: *In quibus præfatis bonis feudalibus dictus Dominus Carlucius est post ejusdem Dominæ Mariæ suæ matris obitum tanquam filius primogenitus & jure primogenituræ legitime successurus*, &c. v3. id est *videlicet*.

Provocat (3) ad *consensum* Scipionis *Ammirati*, Sylvestri *Petrasanctæ*, Ducis *Guardiæ in Fossa caca*, Philiberti *Campanilis*, Joh. Franc. *Pasqualini*, aliorumque.

Respondet *Falletus*: (1) anno 1382 Andream Carafam & Mariam de Cornai supplici libello petiisse a Rege Carolo III, ut liceret sibi dividere feuda inter liberos, contra *jus Francorum*, in præjudicium filii primogeniti; ac hinc obtinuisse anno eodem 1382. privilegium, quod in *Archivo Siclæ*, (sive ædis monetariæ, Italice *la Zecca* dictæ,) in *Reg. R. Caroli III. 1381. 1382. fol. 155.* asservetur. In eo autem ita legi: *Sane Andreas Carafa de Neapoli, miles & consiliarius & fidelis noster dilectus, & Maria de Cornai ejus uxor, Majestati nostræ nuper exposuerunt, quod ipsi liberos habent Jacobutium Carafam militem primogenitum; Galeottum, Carolum, Bartholomeum, Petrum, Nicolaum & Laurentium secundogenitos.* p. 16.

Et quia privilegium istud, (quo *Andreæ* potestas facta, inter alia feuda *castrum Forulorum*, debitum e *jure Francorum* Jacobutio, transferendi in *Carolutium*,) in præjudicium *Jacobutii* vergebat, Rex ei concessit uncias auri centum annuas, durante ejus vita accipiendas, prout constat ex regio privilegio in supra dicto Archivo, *A. 1382. fol. 372. a tergo*, ubi legitur: *Attendentes igitur grata, grandia & accepta servitia, præstita nobis fideliter per virum nobilem Jacobutium Carafam de Neapoli militem, familiarem & fidelem nostrum, filium primogenitum Viri nobilis Andreæ Caraczoli Carafæ: attendentesque, quod, ad exauditionis gratiam dicti Andreæ Carafæ, ejus feuda ad ipsum Jacobutium, ut primogenitum post mortem sui patris spectantia, nostro indultu derogantes primogenituræ ordini, ad Virum nobilem Galeottum, aut Carolum, vel alterum ex suis secundogenitis forsan pervenerint*, &c. Sic *Joannam II.* Reginam in remuneratione *Onufrii*

Carafa Jacobo isthoc nati, data A. 1419. ac registrata *fasc. 92. il a. fol. 218.* dicere: *Vel ad Jacobutium præfati Honufrii patrem & Andreæ primogenitum filium,*&c. Allegat etiam Falletus decreta duo su-
p. 18. premi Senatus Neapolitani, promulgata die 19. Junii 1557. & die 11. Augusti 1605, quibus Jacobutii progeniem ac sigillatim Principes Roccellæ primogenitos esse e primogenitis in Gente Carafæa, declaratur. Varias quoque, easque magni momenti, rationes adducit, quapropter *privilegium* illud, (quod *22. Febr. 1383.* datum fer-
p. 133-145. tur) sit sublestæ fidei, æque ac *Testamenti* supra memoratum *apographum*, cujus loco producit apographum illud, quod ipsi Domini Carafæ A.1579, in causa Galeotti Carafæ de Spina & Federici Carafæ de Statera, Sacro Consilio obtulerint. Incipit hunc in modum: *In nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo tertio. Regnante Serenissimo Domino nostro Carolo, Dei gratia, Rege Hierusalem & Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ, Provinciæ & Forcalquerii, ac Pedemontis Comite. Regnorum vero anno secundo, feliciter. Amen. Die trigesima Januarii, 6. indictionis Neap.* Et post aliquot periodos: *Idem dictus Testator habens filios suos legitimos & naturales ex nobili muliere Domina Maria de Cornay uxore sua susceptos, viz. Dominum Jacobutium primogenitum militem, Galeoccium, Carlutium, Bartholomæum, Petrum, Nicolaum & Laurentium*, &c. Et porro: *In quibus præfatis bonis feudalibus dictus Dominus Jacobutius esset post ejusdem Dominæ Mariæ suæ matris obitum tanquam filius primogenitus & jure primogenituræ legitimæ successurus* &c. Ac post alia: *In omnibus bonis feudalibus hæredem instituit dictum Dominum Car-*
p. 30. *lutium tertio genitum.* Præcipue facere videtur contra *J. F. D. G.* quod Andreas *assensum regium* disponendi circa feuda in præjudicium primogeniti, obtinuerit, non a *Joanna* Regina, sed demum a *Carolo III.* Rege; unde non jam *A. 1371*, sed demum *A. 1383.* potuit testamentum condere in præjudicium Jacobutii.

Ad *testimonia Genealogorum* Falletus respondet, tum non deesse alios, Jacobutio primogenituram tribuentes; tum ex allegatis autoribus quosdam Carolum quidem facere primogenitum, sed improlem, adeoque nihil juvare Forulorum Dominos; denique eorum autoritatem non tanti esse, ac diplomata e *Sicla regia* producta.

Appro-

Approbat autem ſine dubio *Hiſtoriam* adverſarii de Dominis Forulorum, ad ipſius ANTONII Cæſarei Plenipotentiarii & Generalis Campi-Mareſchalli recentiora geſta pertextam, quia ad eam nihil ſtricturarum adjicit, niſi quando hos Forulorum Dominos primogenitos Carafææ Domus eſſe adverſarius aſſeverat.

M. CHRISTIANI JUNCKERI DRESDENSIS Schediaſma hiſtoricum de Ephemeridibus ſive Diariis Eruditorum in nobilioribus Europæ partibus hactenus publicatis.

Lipſiæ, ſumtibus Joh. Frid. Gleditſch, 1692. in 12.
Conſtat plagulis 20.

Cum varia extent Diaria, quibus Theologi, Jureconſulti, Medici, Philoſophi, aut obſervationes ſuas, aut excerpta ex aliorum libris recens editis per menſium intervalla congeſſerunt ac cum orbe literato communicarunt, hiſtoriam eorum omnium hoc ſchediaſmate condere aggreſſus eſt doctisſimus Autor, bonis quibusvis de meliori nota commendandus. Opuſculum ſane nec lectu injucundum, nec inutile eſt, etſi non nullis heic illic ſupplementis egeat. Apponemus aliqua ſpeciminis loco, quum ea ratione & Actis, quæ colligimus, Eruditorum facem accendere liceat. Anno 1684. menſibus Januario ac Februario apud Belgas prodiere duæ ſectiones hiſtoriæ criticæ novorum librorum, ſub titulo: *Mercure ſçavant*, quod eſt, *Mercurius eruditus*. Autor latuit Noſtrum, quod non vidiſſet editionem alteram *Novorum* Reipublicæ Literariæ Bælianorum, ubi in monito præfixo menſi Majo A. 1684. famam percrebuiſſe dicitur, quod opus illud in acceptis ferendum ſit *Nicolao de Blegny*, chirurgo Ducis Aurelianenſis, & *Galterio* (Gautier) Medico Niortenſi. Vel eo autem nomine memorabilis videtur Mercurius iſte, quod menſe ſequenti Martio anſam hinc arripuerit Vir Clariſſimus *Petrus Bælius*, elegantiſſima illa Nova Literaria Roterodamenſia edendi, de quibus egimus A. 1685. p. 510. 511. & A. 1687. p. 32. Loco poſteriori de *Bibliotheca univerſali hiſtorica* ſimul diſſeruimus, A. 1686 Amſtelodami edi cœpta, nec vane conjecimus *Johannem Clericum*, Genevenſem, Profeſſorem Amſtelodamenſem, autorem ejus eſſe. Ignorabamus eo tempo-

re, laboris iſtius ingenioſi partem vindicare ſibi *Joannem Cornaudum de la Croſe*, Gallum, cujus & in Novis literariis menſe Nov. A. 1692. nuperrime mentionem injecimus. Uti vero *Cornandum* ab operis ſocietate excluſerit vertente tempore clariſſimus Clericus, ipſemet fuſe memorat in præfamine tomi XXI. Bibliothecæ ſuæ. *Baſnagius* ille, cognomento Bellovallius, (De Beauval) Jureconſultus quondam Rotomagenſis, nunc Roterodamenſis, autor Hiſtoriæ Actorum Eruditorum (*hiſtoire des ouvrages des Sçavans*) alius omnino eſt a *Jacobo Baſnage*, Eccleſiaſte Roterodamenſi, fratre ſuo, (cujus cum Andrea Arnoldo & Jacobo Benigno Boſſueto controverſias vidimus A. 1685. p. 511. A. 1690. p. 392. 472. 517. A. 1691. p. 571.) & a *Samuele Baſnagio Flottemanvillæo*, eccleſiaſte Zutphanienſi, eorum agnato, cujus in Cæſarem Baronium animadverſiones hoc anno 1692. recenſuimus.

Schediaſmati ſubjungitur *appendix*, *centuriam fœminarum eruditione & ſcriptis illuſtrium exhibens*, *collectam ab eodem Junckero.* Equidem, quæ p. 43. n. 33. extat, *monialis Gandersheimenſis*, eadem eſt cum *Hroſvita*, de qua p. 45. n. 45. At, ut hunc defectum ſarciret, aliquot ſupernumerarias Autor adjecit, e quibus eſt etiam *Catharina Senenſis*, *aut Genuenſis*, ſive, ut accuratius loquendum, *Catharina*, *tum Senenſis*, ſeculo XIV. clara, *tum Genuenſis*, quæ anno 1510. obiit, de qua videſis libellum Coloniæ, (aut potius, ni fallimur, Amſtelodami) A. 1691. in 12. impreſſum: *La Theologie de l' amour, ou la vie & les oeuvres de S. Catherine de Genes*, id eſt, Theologia amoris, ſive vita & opera Catharinæ Genuenſis.

PETRI APOLLONII COLLATINI PRESBYteri Novarienſis Heroicum carmen de Duello Davidis & Goliæ, Elegiæ, & Epigrammata.

Mediolani, 1692. plag. 4. in 8.

SCriptoris hujus vix ulla ad nos antea pervenerat notitia, præter eam, quæ debetur editioni poematis *de excidio Hieroſolymorum*, quod Adrianus vander Burch Antverpiæ A. 1586 recudi fecit, excuſum antehac Mediolani A. 1481, & Pariſiis 1540 opera Jo. Gagnæi. Sane ipſum & ætatem ejus non ſatis exploratam habuiſſe Collectores

Biblio-

Bibliothecæ Patrum, ut & Ricciolum, inde patet, quod in ſeptimum, aut octavum ſeculum ab iis rejectus is fuerit, cum decimo quinto eum vixiſſe conſtet e Voſſio. Ut autem magis innoteſcat omnibus, pro ſuo in Scriptores cujusvis ætatis ſtudio jam effecit doctisſimus Ant. Magliabecus, qui Andreæ Puſterlæ, Ambroſianæ Bibliothecæ præfecto Poëma Apollonii hujus de pugna Davidis cum Goliatho, eique ſubjectum carmen epicum *Chriſti crucifixi querelam* ad Judæos complexum, & *elegiam* ruris & agriculturæ amœnitatem decantantem, nec non pluscula *epigrammata*, ſuppeditavit; ex Bibliotheca farraginem hanc depromens, cui præeſſe ipſum & eruditi paſſim gaudent, quos officioſitate ſua demeretur, & SerenisſimusHetruriæ Princeps juſſit; ad cujus majorum quendam, Laurentium de Medicis, civem adhuc Florentinum, poëmata hæc Apollonius miſit. Faſciculum hunc poematum, quæ enumeravimus, Puſterla Lazaro Auguſtino Cattæ Jureconſulto Novarienſi commiſit, qui ea typis ſubjecit, & effecit, ut ab omnibus legi poſſint, quorum deſiderium moverat Jo. Mabillonius in *Tomo I. Muſei Italici p. 144.* ſibi ab illuſtri Magliabeco conceſſa hæc Apollonii carmina memorans. Neque tamen ea epigrammata in collectione hac comparent, quæ doctiſſimus monachus ἀπόδημος in Pauli II & Sixti IV ſepulchra ab Apollonio ſcripta indicat. Ex editis autem, ut Lector qualemcumque guſtum eorum habeat, iſthoc epigramma decerptum huc ponere viſum eſt, quod in mala Cydonia ſcriptum *p.* 32. exhibetur:

Prima genas veſtit nobis lanugo: nec ullo
Aſperior poſthac tempore barba venit.

L' HISTOIRE D' EMMANVEL PHILIBERT Duc de Savoie. i. e.

Hiſtoria Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ, Gubernatoris Belgicarum provinciarum generalis.

Amſtelodami apud Jacobum le Noir, 1692. in 8.
Conſtat plag. 17.

Autor, qui dedicationi ad Serenisſimum & Potentisſimum *Electorem Bavariæ*, hodiernum Belgii Gubernatorem, nomen ſubſcri-

ſubſcripſit *Demonpleinchamp*, hiſtoriam hanc Principis, ſuperiori ſeculo celeberrimi, ob magnitudinem rerum geſtarum & jucundam pariter ac ſtupendam varietatem eventuum in præfatione mirifice commendat; deinde titulum Ducum Sabaudiæ explicat, brevi quadam provinciarum, unde petitus eſt, deſcriptione; ſummaria quoque librorum quinque, quos tractatus hic complectitur, ſubjungit. Incipit narrationem ab anno 1528. quo natus eſt Princeps, & continuat ad annum 1580. quo idem denatus eſt. Materteram habuit Dux *Eliſabetham Luſitanicam*, Caroli V. Imperatoris conjugem. Tam arcta cognatio acceſſum ei in prima juventa ad aulam Cæſaream armorumque exercitium peperit, in quo quid præſtiterit, ex hiſtoricis illius temporis ſatis intelligitur. Nec indiligenter illos evolvit & enucleavit Autor, eos tamen plerumque ſecutus, qui Proteſtantibus ſunt infenſiſſimi, quapropter nec ab erroribus, quos illi errarunt, immunis. Poſt finitam, ut diximus, quam cœperat, hiſtoriam, *Libro quinto* de habitu corporis & animi morumque Herois ſui commentatur, & notabilia quædam ejus dicta & facta ſingulariter recenſet; inter alia etiam nuptias cum *Margareta Franciſci I.* Galliæ Regis filia, hujusque laudes. Ex hac unicum ſuſcepit filium *Carolum Emanuelem*: ex pellicibus liberos plures, quorum nomina & poſteri deſcribuntur. Additur denique compendium rerum a nepotibus & pronepotibus geſtarum, usque ad eum, qui nunc rerum potitur, Sereniſſimum nempe Sabaudiæ Ducem, *Victorem Amadeum*, cujus Celſitudini, clientelæ & fœderis nexu Auguſtiſſimo Imperatori noſtro, magnisque aliis belli adverſus communes hoſtes Gallos Sociis junctæ, fauſta omnia apprecari fas eſt.

LA POETIQUE D' ARISTOTE.

hoc eſt:

Poëtica Ariſtotelis, Gallice reddita, & Annotationibus in totum opus illuſtrata a Dacerio.

Pariſiis apud Claudium Barbinum 1692. 12.

Conſtat plag. 24.

Quemadmodum in univerſum bonæ literæ multum *Ariſtotelis* debent induſtriæ, nec illis quidem diffitentibus, qui ab ipſius

ipsius scitis diversum & olim tenuerunt, & nunc sentiunt: ita de *Arte Poetica* mirifice imprimis meritus est, ut pote quam, hucusque in exemplis tantum conspicuam, solidissimis regulis inclusit: qua quidem in re eo magis commendandus & admirandus ejus labor est, quia, cum in expoliendis reliquis disciplinis, imprimis Rhetoricis, haberet fere, quos sequeretur, hic primus viam ab aliis intentatam iniverit, & felicissimo ingenio adjutus singula quam accuratissime pervestigata tradiderit, ut per totum vitæ spatium in hoc unico studio elaborasse videri queat. Testari illud luculenter possunt perfectissimi operis æstimatæ ab eruditis admodum de Poetica, quas possidemus, reliquiæ. Multa enim in eadem desiderari temporis injuria nobis subducta, fidem facit, quod alibi de affectuum purgatione, & de variis ridiculorum generibus, in Arte Poetica se docuisse meminerit, quæ nuspiam in eadem hodie conspiciuntur: cumque in frontispicio promittat, se & de Poësi in genere, & de singulis ejus partibus dicturum esse, hic solum de *Tragœdia* & *Epopœia* eum egisse appareat. Equidem quod ejusdem hujus fœtus natales Aristoteli sint adscribendi, subdubitavit olim *Joachimus Camerarius* noster, existimans, ista quæ de hoc argumento circumferuntur, vel Poëtices Aristotelicæ compendium esse, vel cujuspiam alterius ignoti partum, Stagiritæ cognominis. Sed præterquam, quod hunc librum pro genuina Aristotelis sobole agnoverint ex antiquioribus Philosophi præstantissimi; ipsa verborum concisa brevitas dictionisque castitas, ac tota libri structura, quæ omnia in reliquis Aristotelis alias observantur, suo eum auctori satis vindicant. Cæterum quum plurimi fuerint, qui vel hoc argumentum de *Tragœdia* & *Epica* separatim persecuti sint, ut jamdiu *Danielis Heinsii de Tragœdiæ constitutione* liber, & *P. Bossu de Poemate Epico* tractatio inter cæteros orbi erudito innotuerunt; vel vertendæ in sermonem Latinum huic Poëticæ aut commentariis etiam illustrandæ manum admoverint, ut inter commentatores Latinos *Victorius*, inter Italos *Castelvetro* suum hanc in rem adhibuere ingenium; vel eam in synopsin miserint, quod fecit, dum apud nos Poësin profiteretur, magni nominis postea Theologus, *Fridericus Rappoltus*, cujus nunc opera Theologica sub prelis nostris sudant, propediem in publicum prodiiura: nondum tamen ista ad genuinum ejus intellectum sufficere visa sunt

 clarissi-

Digitized by Google

clarissimo *Dacerio.* Quapropter, quod in aliis antiquitatis monumentis egit, librum hunc Aristotelis & in linguam Gallicam fideliter ac perspicue transtulit, & quæ obscuritate in textu laborare videbantur, doctis animadversionibus clariora efficere studuit, ea maxime, quæ ad rem Scenicam & Tragœdiam veterem referuntur; præmissa toti libro eleganti eaque prolixa satis præfatione, in qua multa ad institutum pertinentia delibat. Cum enim adversus disciplinarum regulas aliqui paulo iniquiores sint, naturalem ingenii bonitatem & impetum animi secuti, existimavit Dacerius, necessitatem sibi afferri, ut genuinis ex rationibus demonstraret, & Poëticam artem esse, & artem illam esse inventam, & artis hujus regulas tam certo ab Aristotele suppeditari, ut nulla alia via ad poematis scribendi gloriam procedere aliquis possit. Id ut præstet, primum altius Poëseos repetita origine, inventam eam esse docet, ut & religioni & bonis moribus formandis inserviret; unde colligi, quod cum certum scopum habeat, artibus utique ipsa sit accensenda. Deinde regulas artis, & ab Aristotele quidem adinventas esse, neminem addubitaturum, qui & auctorem regularum, & tempus quo scriptæ sunt, & rationem secundum quam extructæ, & quem apud diversas gentes variis temporibus effectum habuerint, consideraverit. Ex his duo sequi affirmat, nimirum regulas, & quod jucundum est ac placet, non posse res esse sibi repugnantes; cum regulæ ex nullo alio fonte profluxerint, quam ex eo, quod placet, ac in nullum alium finem ipsæ adhibeantur, quam ut suaviter aliquis reliquorum in animos influat: & ipsam Poësin ad homines instruendos ac in utilitatem hominum introductam, quorsum inprimis faciat Tragœdia, ut tamen usus ejus ab abusu sollicite discernatur, quod Auctor ipse pluribus hic præstitit. Post hæc rationem versionis & instituti reddit, commemorans insimul, quos potissimum Commentatores præ oculis habuerit; respondens etiam ipsorum objectioni, qui Commentatores Grammaticorum & Philosophorum in morem Aristotelem interpretari inquiant, qui quidem, cum eruditionis multum, experientiæ theatralis parum possideant, doctiores lectores reddere, arti vero ipsi exiguum lumen conciliare possint. Inde aliqua de vita Aristotelis commentatur, & ex temporum rationibus annotat, ut Aristotelis ævo mirum quantum Tragœdia floruerit; ut postea flaccescere inceperit; ut tempore Augusti refloruerit; postmodum

modum per tot seculorum decursum iterum quasi sepulta: usque dum nostris temporibus opera *Cornelii* & *Racini*, Gallorum (addere poterat, Andreæ Gryphii & Caspari Lohensteinii, Germanorum, quorum eximia opera magna in admiratione apud nos sunt,) resuscitata veluti fuerit. De Annotationibus ipsis ut aliquid dicamus, prolixitatis evitandæ studium prohibet.

SEVERAL CASES OF CONSCIENCE, RESOLved by Dr. Thomas Barlow. i. e.

VARII CASUS CONSCIENTIÆ EXPLIcati per Thomam Barloum S. Th. D. nuperque Lincolniensem Episcopum.

Londini apud Davisium, 1692. in 8. Constant plag. circiter 26.

VT *Roberti Sandersoni* olim in eadem Episcopali sede constituti memoria, eruditissimo de obligatione conscientiæ & juramenti opere, nec non variis casibus conscientiæ solutis, ad posteros defertur: ita hujus quoque Præsulis nomine præsentium Casuum publicationem non indignam fore, arbitratus est editor. Quamvis enim paucissimi sint, diversis temporibus ab amicis Autori propositi, eo tamen judicio ventilati & definiti sunt, ut non immerito collecti & publica luce donati videantur. Sunt autem sequentes: *An toleran-di diffidentes a fide? An Rex capitis pœnam dimittere possit homici-dii reo? An dissolvi queat matrimonium timore contractum? An Ju-dæi tolerandi? An imagines in templis erigendæ? An Dominium fun-detur in Gratia?* De singulis quæ sit Autoris sententia, breviter trademus.

A *tolerantia diversarum religionum*, quam dicit esse Magistratus politici, non vero ecclesiastici opus, excludit 1. Atheos. 2. Anabaptistas, Quakeros, & omnes Magistratui infensos, aut cum Bellarmino de Rom. Pont. lib. V. cap. 6. asserentes: *non posse quidem Papam ut Papam ordinarie Principes deponere; posse tamen mutare regna, & uni auferre, & alteri conferre, tanquam summum Principem spiritualem, si id necessarium sit ad animarum salutem.* Tales enim indignos esse, qui tolerentur, censet, ob pericula ab ipsis Magistratui imminentia. Non tamen omnes vult excludi Pontificios: opina-

tur enim multos esse, qui non quidem ex religionis suæ principiis, sed naturæ suæ benignitate, ab ejusmodi abhorreant dogmatibus. 3. Excludit etiam Adamitas, promiscuum fœminarum usum exercentes, omnesque alios contra naturæ legem peccantes. Tolerandos autem censet, qui vel doctrina, vel disciplina, ab illa religione dissident, quæ legibus regni stabilita est, & quiete vivunt: liberum quoque iis religionis suæ exercitium permittendum esse, nec ad aliam amplectendam cogendos. Hanc sententiam suam ut defendat, variis respondet objectionibus, illi præprimis ex Luc. XIV. 23. petitæ. Vocem ἀνάγκασον cum Grotio de instantia vocantis explicat, & ex Theophylacto refert: Spiritum S. usum voce hac, *ut sciamus magnæ virtutis Dei esse, gentes credidisse*; & denuo: *admirabilem translationem significare volens, necessitatem nominavit.* Observat deinde, apud Gratianum cap. de Jud. 5. Dist. 45. violentum convertendi modum improbari; nec profecisse eo Reformatores quicquam ait: *crescit enim adversis fides, & Martyrum sangvis, non hæreticorum, semen est Ecclesiæ.* Unde opinatur, Parisiensem lanienam plures in una nocte fecisse Protestantes, quam omnia Calvini opera, ex eo, quo prodierunt, tempore. In eundem finem Erasmi de Monacho Carmelitano, hæreticæ pravitatis (ut inquiunt) Inquisitore, dictum allegat tale: *Ubicunque sævitiam exercuit Carmelita, ibi diceres factam fuisse hæreseon sementem.* Tolerantiam hæreticorum econtra felicius esse medium ad ipsos convertendos, quam persecutionem, judicat. Quæ hic interserit, ad extenuandam hæreticorum impietatem, qualia sunt: ignorari, quatenus peccaminosa sit hæresis; peccatum non esse peccatum, nisi sit voluntarium; item, veniam habebunt propter infidelitatem (gentes puta) damnabuntur propter peccata contra naturam; aliis examinanda relinquimus. Illud tamen ut adscribamus, indignum non est, vocem αὐτοκατάκριτος Tit. III. 10. etiam reddi posse *a se ipso separatus*, neque solum *a se ipso condemnatum* significare; simplex enim κρίνω a Stephano etiam per *secerno* explicari. Unde Hieronymus in h. l. *Hæretici in semet ipsos sententiam ferunt, suo arbitrio de Ecclesia recedentes.* Concludit tandem, posse diversos a religione compelli a summo Magistratu ad illa media, per quæ veritatem illius cognoscere queunt, e. g. ut conciones, disputationes audiant, iisque ad examen veræ falsæque fidei adducantur, secundum

cundum illud Apostoli: *Omnia probate, & quod bonum est, tenete.* Ulterius vero procedere nulli licere statuit: *Hoc enim ad irreligiositatis elogium concurrit, ut non liceat mihi colere quem velim, sed cogar credere quem nolim;* ut loquitur Tertullianus.

Alterum conscientiæ Casum: *An Rex homicidam impunitum dimittere, vel etiam mortis supplicium prorogare possit?* affirmative definit Autor, idque in honorem Regiæ Majestatis, cujus potestatem aliquos immerito extenuasse queritur. Rationes palmariæ sunt, quoniam neque humanum neque divinum jus alterutrum prohibuerit; lex vero Mosaica Num. XXXV. 31. aut Judæos tantum spectet, aut minores tantum Magistratus, non vero summam in regno potestatem: unde nec Davidi vitio verti dilationem pœnæ Joabo debitæ, nec veniam Absoloni concessam. Ait etiam posse dari tales temporum personarumque circumstantias, quæ dilationem sententiæ tristis non solum licitam, sed & necessariam faciant; & pariter posse dari casus ejusmodi, in quibus dimissio pœnæ capitalis eundem bonum finem consequi valeat, ac ejusdem irrogatio. Ad objectionem ex Gen. 9. 6. de fundendo sanguine ejus, qui sanguinem effuderit, respondet, non magis hoc præceptum omnes obligare, quam illud de sanguine non edendo.

Tertius Casus ita se habet. Gallina nubit Patrimoniali anno 1664, cohabitat ipsi menses octodecim sine protestatione aut querela, paritque, ex ipso gravida, filiam. Anno 1666 coram Archiepiscopo Turinensi queritur Gallina, se a patre suo ad hoc cum Patrimoniali connubium coactam fuisse; petit igitur divortium & impetrat. Anno 1671, Patrimoniali adhuc vivente, nubit Cottingtonio, eundemque in Curia de Arcubus pro marito suo venditat. Fertur hic sententia, teneri Cottingtonium ipsi cohabitare. Jam quæritur, an divortium, ab Archiepiscopo concessum, sit pro legitimo habendum, & num salva conscientia Cottingtonius cum Gallina tanquam uxore sua vivere queat? Negat Autor (1) quia metus reverentialis sive obsequium reverentiæ paternæ debitum, matrimonium non dirimit. (2) quia metus hic per subsequentem tranquillam cohabitationem fuit purgatus. Quæritur porro: an hæc divortii sententia Archiepiscopi Turinensis, in Anglia rescindi possit? Resp. affirmando. (1) quia Gallina & Cottington nunc in Anglia vivant.

 (2) hæc

(2) hæc ſententia ipſo jure nulla ſit. (3) in cauſa Henrici VIII. non tantum Archiepiſcoporum, ſed ipſius Pontificis ſententia, in Anglia fuerit examinata & rejecta. (4) leges Anglicanæ omnem Roma petitam diſpenſationem irritam declarent. Statut. 24. Heinric. VIII. cap. 12. Huic Barloi ſententiæ ſubjunguntur aliorum Theologorum JCtorumque, ipſius etiam Sorbonnæ judicia, idem divortium improbantia, & Cottingtonio ſuadentia, ut deſerat Gallinam, nec ſecundum ſententiam Curiæ de Arcubus, quæ Archiepiſcopi Turinenſis diſpenſationem non examinaverit, ipſi cohabitet.

Ad quæſtionem *de Judæis tolerandis* affirmative reſpondet, argumentis variis innixus. Urget tolerationis commodum. Ex Cooki enim Inſtit. part. 2. p. 502 refert, intra ſeptem annos, a quinquageſimo Heinrici III. ad ſecundum Eduardi I. annum, de Exitibus Judæorum collecta fuiſſe 420000 libr. 15. ſ. 6. d. quæ ſumma nunc efficeret 1260000 libras. Monet, Judæos olim expulſos admodum inhumaniter & barbare fuiſſe habitos; poſſe igitur a Republica, quæ nunquam moritur, ſatisfactionem & reſtitutionem exigere, tenerique illorum, qui Judæos olim ejecerunt, nepotes amica receptione damna tunc ipſis illata reſarcire. Addit, ipſos Judæos in republica ſua bene conſtituta gentes toleraſſe, nec niſi ad Noæ præcepta adegiſſe. Quod autem aſſerit, in nullis hiſtoriis legi, ſedulos unquam fuiſſe Judæos in acquirendis Proſelytis, excidit eruditiſſimo viro, non perpendenti, quod Chriſtus hoc ipſum Judæorum ſtudium notaverit, Matth. XXIII. 15. ad quem locum vide ante alios Schikardi Jus regium p. 324. & Carpzovium in notis. Illud fortaſſis etiam cenſuram merebitur, quod infidelitatem Judæorum extenuans, Deo ferme omnem ejus culpam intentet, quaſi corda ipſorum aperire nolit. Conditiones receptionis ipſorum ex Imperatorum Pontificumque Decretis ſequentes proponit, locis, unde depromptæ ſunt, in margine citatis. 1. Ut contra legem naturæ quicquam facere illis non permittatur. 2. Chriſtum non blaſphement, nec Evangelium ejus. 3. infantes Chriſtianos non circumcidant; exerceant, non propagent religionem ſuam. 4. ad dignitates admittantur nullas. 5. Judæus actor vel reus forum ſequatur Chriſtianum. 6. matrimonia cum Chriſtianis non contrahant. 7. divortia non permittantur. 8. neque polygamia. 9. Judæus converſus ab ipſis nulla afficiatur injuria. 10. reparent

parent synagogas veteres, non extruant novas. 11. servos, ancillas aut obstetrices ex Christianis non habeant. 12. festo passionis Christi in publicum non prodeant. 13. non incedant tali vestitu, qualem Christiani gerunt. 14. medicinam non exerceant. 15. nec militiam. 16. usuras secundum regni leges exerceant. 17. ad amica colloquia & disputationes de fide admittantur, spe ipsos convertendi. Specialis Angliæ lex est inter Eduardi Confessoris 29, ad Judæorum usque expulsionem, quæ anno 18. Eduardi I. accidisse dicitur, observata, *quod omnes Judæi, ubicunque in regno sunt, sub tutela & defensione Regis ligea debeant esse; nec quivis eorum alicui Diviti possit se subdere, sine Regis licentia. Judæi enim & omnia sua Regis sunt. Quod si quisquis detinuerit eos, vel pecuniam eorum, perquirat Rex, si vult, tanquam suum proprium.* Memoratu quoque digna Lutheri vox Autori citata: ***Se propter unum Judæum crucifixum, omnibus favere Judæis.***

Casus *de Imaginibus* talis est. Ex plebe quidam in Parochia Multoniensi, sub prætextu adornandi templi, 1. eraserunt Scripturæ dicta parietibus inscripta. 2. sine Superiorum approbatione, quinque vel sex Apostolorum imagines erexerunt, & ne, qui opere hoc offendebantur, quicquam auderent contra ipsos, a Cancellarii Lincolniensis Vicario, post factum, petierunt confirmationem ejus quod fecerant, & impetrarunt. 3. Vice-Cancellarii autoritate fulti, tredecim Apostolorum (Paulum adjunxerant) imagines erigunt, Petrum supra Decalogi præcepta, Paulum super Regis insignia collocantes, & Spiritum sanctum in columbæ specie iis supereminentem, Mosen cum cornibus &c. 4. ab Episcopo tandem totius actionis suæ approbationem petunt, qui denegat. 5. Cancellarius irritam declarat Vicarii sui confirmationem. Illi igitur, qui erexerant imagines, ad Curiam de Arcubus appellant, coram qua, ut narrat Editor, Autor noster tum Lincolniensis Episcopus causam dixit, hacque Dissertatione prolata se defendit. Sunt autem rationes ejus, contra imaginum erectionem productæ, ut plurimum Ecclesiæ Anglicanæ Statuta, reperienda in Corpore Homiliarum autoritate Elisabethæ Reginæ collectarum, parte III Homiliæ contra idololatriæ pericula. Quoniam enim Homiliæ istæ variis Jacobi I. statutis, Parlamenti etiam & Congregationum variarum decretis confirmatæ sunt; omnes denique Ecclesiæ

Angli-

Anglicanæ Clerici, & in Academiis honorum titulos suscipientes, Cancellarii, Commissarii & Officiales tenentur iis ex animo assentiri & subscribere, absque omni glossa aut propria interpretatione; qui vero iis contrarium statuunt, ipso facto excommunicantur, & si Clericus sit, beneficio privatur, quo fruitur: concludit, homini utique licere nulli erigere imagines, in Homiliis hisce apertis verbis prohibitas.

Quæstionem ultimam, *an Pontificii doceant, Dominium fundari in Gratia?* sic resolvit: Concilium Constantiense damnasse quidem hanc propositionem in Husso & Wiclefo: *Dominium fundatur in Gratia*; nec quenquam sibi cognitum esse inquit, ex Pontificiis Doctoribus, qui eam totidem verbis affirmet: attamen ipso facto exercere Romanos thesin hanc, perhibet, imo aliis sed æquipollentibus docere verbis. Sic Thomas Aqv. 2. 2. q. 12. a. 2. dixit: *Principibus apostatis non est obediendum.* Alphonsus a Castro de justa hæreticorum punitione Lib. 2. cap. 7. oper. p. 1244. scripsit: *Propter hæresin pater amittit jus, quod habuit super filios, & Dominium Politicum amittitur per hæresin, ita quod Rex factus hæreticus, ipso jure est Regno suo privatus & Dux suo Ducatu &c. Bona hæreticorum sunt ipso jure confiscata*, habetur in Leg. cum secundum 19 de hæreticis.

THE STATE OF THE PROTESTANTS OF IRELand, under the late King James's Government.

i. e.

Status Protestantium in Hibernia, regnante Jacobo II. Editio tertia, cum appendice.

Londini apud Rob. Clavell, 1692. in 8. plag. 29.

AUtor hujus libri Anonymus in limine de activa passivaque subditorum obedientia quædam præfatus, in eo totus est, ut doceat, quomodo Jacobus II. annisus fuerit Protestantes in Hibernia perdere & penitus delere; Protestantes autem diutissime fideliter ipsi adhærentes, tandem coacti fuerint liberationem a Deo per Principem Arausionensem oblatam acceptare, idque sine omni rebellionis macula. Affirmat igitur, licet impossibile videri possit, Regem velle

velle subditorum suorum ruinam, Jacobum tamen Regem ad tam perniciosa consilia deductum fuisse; unde vox ejus vulgata: p. 15.
malle se Martyrem mori, quam non propagare & confirmare religionem suam; & melius sibi fore, hoc in effectum deducto, postero statim die mori, quam consiliis irritis quinquaginta annis superstitem esse. p. 50.
Ut ergo prospere succederet opus hoc, officiis (ut Anonymus hic, penes quem sit fides, refert) in Hibernia ejusmodi præfecit homines, qui 1. essent egeni, adeo ut quidam vix congruis muniis suis togas parare potuerint. 2. imperiti. 3. improbi multorumque criminum rei. 4. nullo regni amore affecti, sed e contrario, odio illud habentes. 5. vi legum inhabiles. Milites Protestantium confessioni addictos exauctoravit; equos, arma & vestes, propriis acquisita sumtibus, ademit, Pontificiisque dedit: ipse Ormundiæ Dux dimissus est, inque locum ejus suffectus Richardus Talbot, tunc Chiliarcha, post Comes, & denique Dux de Tyrconnel. E dicasteriis ejecti Protestantes, nulla deinde justitiæ beneficia expectare potuerunt. Opificum collegiis ademta privilegia vetera, & nova concessa, ea arte, ut Papistæ Protestantibus dehinc prælati, hos paulatim deprimerent, omnibusq; commodis exuerent. Mercaturæ nervi incisi. Libertates Nobilium aut imminutæ, aut sublatæ. Arma Protestantibus adempta eo ipso tempore, quo sive vere sive falso, generalis timebatur internecio. Moneta ænea vilissimi pretii Protestantibus obtrusa, iisdemque quanti vendere merces suas deberent præscriptum, omnem interea usuram Pontificiis exercentibus. Decretum Restitutionis anno 15. Caroli II. sancitum, & Explanationis biennio post subsecutum, quo Protestantibus certis conditionibus addicta fuerunt Pontificiorum bona, ob rebellionem & lanienam anno 1641 exercitam ipsis ademta, sublatum est per Decretum Abrogationis in Hiberniæ Parlamento conditum; quo Pontificii in bona sua restituti, Protestantes iisdem privati sunt. Nec tantum bona eorum aliis cesserunt, verum etiam vita maximis periculis exposita fuit. Religio sic extirpari cœpit. Scholis Jesuitæ præfecti sunt aut alii Romano-Catholici, ut in urbe Kilkenni factum, ubi Ormundiæ Dux fundaverat ditaveratque scholam. Academiæ Dublinensis cives ejecti, privati prius reditibus 388. librarum annuarum ab Elisabetha Regina legatis & ex ærario regio pendendis, eam solum ob causam, quod Collegam Pontificium, qui

[Margin: p. 25. p. 27. p. 30. p. 59. p. 83. p. 89. p. 93. p. 109. p. 152. p. 161. p. 187. p. 217. p. 219.]

juramentum suprematus præstare nollet, non recepissent. In locum decedentium Clericorum, quorum vocatio penes Regem fuit,
p.220. aut nulli, aut Pontificii successores dati: sic Archi-Episcopatus Casshelensis, Episcopatus in Clogher, Elphin & Clonfert nemini cesserunt, proventibus interea tum Episcopis tum Presbyteris Pontificiis traditis. Decimas a Pontificiis laicis hactenus Protestantium clero solutas Romanus sibi vendicavit clerus.
p.228. Episcoporum jurisdictio adeo fuit coarctata, ut in nullum ab Ecclesia sua dissentientem, potestatem exercere potuerint. Hinc factum, ut qui impune peccare vellent, dissensum tantum suum publice testarentur. Templa etiam Pontificii occuparunt; & quamvis id per Regis Proclamationem seu Edictum vetitum fuerit,
p.239. Rex etiam in specie mandaverit, ut Waterfordiense & Wexfordiense templa restituerentur, morem tamen nemo gessit. His prolixe enarratis concludit Autor, Protestantibus Hiberniæ incolis vitio verti minime posse, quod Wil-
p. 6. helmo Regi se submiserint: ut enim illi tanquam vicino licuerit vicinæ
p. 253. opem ferre genti, ita oppressis aliam viam secundum humanam rationem ex tanto discrimine nullam patuisse. In Appendice novæ huic editioni adjecta, variæ leguntur epistolæ, orationes, decreta & varii personarum catalogi. Eminent præ aliis decretum Abrogationis (The Act of Repeal) & oratio Antonii Dopping, Episcopi Meathensis, illud dissuadentis. Recensentur etiam considerationes ejusdem Episcopi Duci de Tyrconnel propositæ, de edicto quo Protestantes jussit arma sua tradere & in templa congerere, sub pœna militaris inquisitionis. Ex catalogo virorum, qui Parlamento Hiberniæ
p.370.372. interfuerunt sub Jacob. II. corrigi potest Cluverus in descriptione Hiberniæ tres tantum Archi-episcopos & 13 Episcopos enumerans, cum hic illis jungatur quartus Tuamensis, & octodecim recenseantur Episcopi.

ERRATA.

Pag. 10. lin. 16. pro *tributum* lege *tributam*. P. 13. l. 24. pro *E* lege *Et*. P. 31. l. 26. pro *errit* lege *erit*. P. 391. l. 30. pro *cætibus* lege *cædibus*. P. 393. l. 18. pro *cap. 9.* lege *19*. P. 399. l. 9. pro *l. 11.* lege *l. 2.*

INDEX

INDEX AUCTORUM
quorum Libri aut Inventa hoc volumine recenſentur.

I. Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

A*Nonymorum, Breviarium Hiſtoriæ de Quackeriſmo.* 171
Janſeniſta converſus 424
Diſſertatio de judiciis Criticorum ſuper loco S. Chryſoſtomi Homil. 3. in Ep. ad Hebr. 528
Conſtitutio, Diſciplina & Cultus primitivæ Eccleſiæ 526
Literæ de Decreto Inquiſitionis contra 31 Propoſitiones d. 7 Dec. a. 1690 promulgato 352
Hiſtoria Conciliorum Generalium 457
Valentini Alberti *Examen Profeſſionis Fidei Tridentinæ, nec non Expoſitionis Doctrinæ Catholicæ J. B. Boſſueti* 464
Antonii Arnaldi *Difficultates D. Steyarto Theologo Lovanienſi propoſitæ.* 62. 129
Thomæ Barloi *varii Caſus* Conſcientiæ *explicati.* 563
Samuelis Baſnagii *Exercitationes Hiſtorico-Criticæ adverſus Card. Baronii Annales.* 155
Balthaſaris Beckeri *Mundus faſcinatus, ſeu Excuſſio Doctrinæ de Spirituum natura, viribus, functionibus &c.* 19
Joh. Benedicti (*Benoiſt*) *Hiſtoria Albigenſium & Valdenſium.* 259
P. Boyeri *Breviarium Hiſtoriæ de Valdenſibus* 266
Antonii Bynæi *de Morte Jeſu Chriſti Liber I.* 425
Joſephi M. Cari *Antiqui Libri Miſſarum Romanæ Eccleſiæ. Antiphonarius S. Gregorii Papæ &c.* 477
Guilielmi Cave *Tractatus de Primævo Chriſtianiſmo, cum Præfatione H. Witſii.* 462

Ernaldi *Abbatis Bonæ vallis Commentarius in Psal. 132. &c.* 536
Claudii Fleurii *Historia Ecclesiastica.* 447
Fulberti *Carnotensis Commentarius ad Act. XI.* 536
Gualteri *Præpos. Torn. Libri tres contra Judæos.* 536
Gulielmi *Abbatis Commentarius in Cantica Canticorum.* 536
Hermanni von der Hardt *Dissertatio de Accentuatione Hebræorum.* 389
Hermanni *Abbatis S. Martini Tornacensis opusculum de Incarnatione Domini.* 536
Joachimi Hildebrandi *Theologia Dogmatica.* 413
Samuelis Hill *Dissertatio de Presbyteratu.* 305
Hincmari *Remensis Carmen de Fonte vitæ.* 536
Humfredy Hody *Anglicani novi Schismatis Redargutio* 235
Petri Danielis Huetii *Alnetanæ Quæstiones de Concordia Rationis & Fidei.* 145
Tractatus de Situ Paradisi terrestris. 297
Joh. Wolfg. Jægeri *Historia Ecclesiastica seculi XVII, cum Parallelismo Profana.* 218
Petri Jurii *Examen Libelli adversus Religionem &c. editi, sub titulo: Admonitio ad Exules &c.* 54
Apologia ad Pastores & Rectores Ecclesiarum Gallo-Belgicarum. 121
Lactantius *de Mortibus Persecutorum, cum notis Toinardi.* 194
Melchioris Leydekkeri *Dissertatio de Cl. Bekkeri volumine & Scripturarum autoritate &c.* 542
R. Salomonis Loriæ *Sapientia Salomonis.* 193
Ludovici Marraccii *Prodromus ad Refutationem Alcorani.* 329. 371
Henrici Mauritii *Defensio Episcopatus Diœcesani, seu Responsio ad librum Dav. Clarksonii de Primævo Episcopatu.* 391
Casimiri Oudin *veterum aliquot Galliæ & Belgii Scriptorum Opuscula, nunc demum edita.* 535
Pauli Pellissonii *Considerationum de Religionis controversiis Pars IV.* 241
Samuelis Przipkovii *Cogitationes ad initium Evangelii Matthæi &*

omnes

omnes Epistolas Apostolicas, nec non Tractatus varii argumenti 414
Johannis Raji *Sapientia Dei manifestata in operibus creationis* 74
Andreæ Reinbecks *Doctrina de Accentibus Hebræorum.* 387
Samuelis Schelvvigii *Cynosura Conscientiæ, sive Casuum Conscientiæ Decisio.* 450
Joh. Andreæ Schmidt *Exercitationes, I. de Missa sicca. II. de Muliere in Ecclesia. III. de Cultu Evangeliorum.* 349
Justi Christoph. Schomeri *de Collegiatismo tam orthodoxo, quam heterodoxo Disputationes.* 448
Wilhelmi Ernesti Tenzelii *Dissertationes selectæ.* 539
Nicolai Toinardi *Notæ in Lactantium de Mortibus Persecutorum.* 194
Bryani Turneri *de primi Peccati Introitu, sive de Lapsu Angelorum & Hominum Tentamen.* 514
Campegii Vitringa *Sacrarum Observationum Liber III.* 382
Christfriedi Wæchtleri *Epistola de Circumcisione adversus Joh. Spencerum.* 124
Danielis Whitby *Tractatus de vera Christi Deitate adversus Arii & Socini Hæreses.* 154
Hermani Witsii *Miscellanea sacra.* 227. 319
Præfatio in Tractatum G. Cave de Primævo Christianismo. 462

II. Juridici.

Joh. Heinrici Bergeri *Resolutiones Legum obstantium, quæ in Compendio Juris Lauterbachiano allegantur.* 219
Hieronymi Brückneri *Decisiones Juris Matrimonialis controversi.* 255
Gerhardi Feltmanni *Tractatus de Impari Matrimonio.* 27
G. Vander Müelen *Commentarius in Historiam Pomponii de Origine Juris.* 67
Jo. Guilielmi Pfennick *de Rei Numariæ Mutatione & Augmento.* 523

III. Medici ac Physici.

Roberti Boyle *Experimenta Medica.* 491
Observationes circa Mechanicam variarum qualitatum originem 492

Exercitationes de Utilitate Philosophiæ Naturalis Experimentalis. 493
Richardi Carr *Epistolæ Medicinales* 37
Nehemiæ Grevv *Observationes de morboso Liene* 534
Edmundi Halley *Reputatio Circulationis aqueorum Maris vaporum & Causa Fontium.* 307
Josephi Lanzoni *Dissertatio de Iatro-Physicis Ferrariensibus.* 92
Dissertatio Medica de Clysteribus. 92
A. Moulin *Relatio Experimenti de Mercurio sanguini injecto, noxiisque ejusdem in Pulmones effectis.* 313
Antonii Nuck *Adenographia curiosa, & uteri fœminei Anatome nova, &c.* 97
Johannis Raji *Sapientia Dei manifestata in operibus Creationis* 74
Bernhardi Ramazzini *Dissertatio de Constitutione anni 1691 apud Mutinenses.* 220
De Fontium Mutinensium admirabili scaturigine. 505
Augusti Quirini Rivini *Ordo Plantarum, quæ sunt flore irregulari tetrapetalo.* 273
J. Shipton *Pharmacopœa Bateana.* 93
Eduardi Tyson *Lumbricus hydropicus, sive Tentamen quo probabile redditur, Hydatides esse speciem vermium.* 435
Laurentii Verduc *Parisiensis Deligationum Officina, seu Modus corporis fracturas & luxationes deligationum ope restituendi* 7
Wolfg. Christoph. Weseneri *Historia Adolescentis a cultro, quem improvide deglutiverat, per abscessum liberati.* 502

IV. *Mathematici.*

Academiæ *Scientiarum Regiæ Parisiensis Memorabilia Mathematico-Physica.* 357
Jacobi Bernoulli *Additamentum ad Solutionem Curvæ Causticæ, una cum Meditatione de Natura Evolutarum & variis Osculationum generibus.* 110
Lineæ Cycloidales, Evolutæ, Ant-Evolutæ, Causticæ, Anti-Causticæ, Peri-Causticæ. Spira mirabilis &c. 207
Ænigmatis Florentini Solutiones variæ infinitæ. 370
Curvatura Veli. 202

Solu-

Solutio Problematis de minimo Crepusculo. 446

Additio ad Schedam de Lineis cycloidalibus. 291

Johannis Bernoulli *Solutio Curvæ Causticæ per vulgarem Geometriam Cartesianam.* 30

Joh. Dom. Cassini *Diversæ Motus Periodi in Jove noviter observatæ.* 358

Michaelis Angeli Fardellæ *Universæ usualis Mathematicæ Theoria.* 165

Abbatis du Fay *Genuina Dn. Vaubani Ratio probe muniendi.* 337

Nicolai de Fer *Introductio ad Architecturam Militarem.* 96

Dominici Gulielmini *Epistolæ duæ Hydrostaticæ: I. de Mensura Aquarum fluentium: II. de Motu fluidorum in Siphonibus recurvis suctoriis.* 431

Aquarum fluentium Mensura nova methodo indagata. 510

Edmundi Halley *Emendationes in tria loca Naturalis Historiæ C. Plinii.* 529

G. G. L. Solutio Problematis Florentini, seu Constructio Testudinis Quadrabilis Hemisphæricæ. 275

De Natura Linearum, Anguloque Contactus & Osculi, Provolutionibus &c. 440

De Linea ex lineis infinitis formata easque omnes tangente &c. 168

F. Henrici Noris *Dissertationes de Cyclo Paschali Latinorum annorum 84: de Cyclo Paschali Ravennate ann. 95.* 187

Jacobi Ozanam *Dictionarium Mathematicum, sive Idea generalis Rerum Mathematicarum.* 9

Pii Lisci Posilli *Ænigma Geometricum de miro Opificio Testudinis Quadrabilis Hemisphæricæ.* 274

Varignoni *Meletema de Actione Aquæ erga fundum vasis in inferiori parte latioris quam in superiori.* 365

V. Historici, Geographici, Genealogici.

Anonymi Status Protestantium in Hibernia, regnante Jacobo II. 568

Blasii Altimari *Historia Genealogica Gentis Carafææ.* 401

Hyacinthi Falleti Arcadi *Observationes ad Scriptum pro Primogenitura Dominorum de Forulis e Gente Carafæa de Spina evulgatum.* 553

INDEX

Adriani Bailleti *Vita Cartesii.* 281
Richardi Bentleii *Epistola, in qua Malalæ loca quædam illustrantur.* 108
Edmundi Chilmeadi *Notæ ad Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ, Historiam Chronicam.* 106
Demonpleinchamp *Historia Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ.* 559
Eddii, *cognomento Stephani, Vita S. Wilfridi Episcopi Eboracensis.* 3
L. Annæi Flori *Epitome Rerum Romanarum.* 538
Jo. Fordun *Scoti-Chronicon, seu Scotorum Historia.* 6
Thomæ Gale *Historiæ Britannicæ, Saxonicæ, Anglo-Danicæ Scriptores XV, ex MSS. editi.* 1
R. David Gans *Chronologia, sub titulo: Germen Davidis* 216
Gildæ *de Excidio Britanniæ Liber querulus* 3
Joh. Georgii Grævii *Notæ in Florum.* 538
Gulielmi *Malmesburiensis Liber de Antiquitate Ecclesiæ Glastoniensis.* 4
Vita S. Adelmi. 5
Ranulphi Higdeni *Polychronicon.* 4
Humphredi Hodii *Prolegomena ad Johannis Antiocheni, cogn. Malalæ, Historiam Chronicam.* 106
Matthæi Horsti *Historia Rei Nummariæ, Ponderum & Mensurarum.* 254
Christiani Junckeri *Schediasma Historicum de Ephemeridibus seu Diariis Eruditorum.* 557
Philippi Labbe *Bibliotheca Numaria.* 254
Diogenes Laërtius, *Græce & Latine, cum notis integris doctorum virorum.* 315
Georgii Lomeieri *Notitia Historico-Genealogica Principalium Germaniæ & Italiæ Familiarum.* 342
De la Loubere *Descriptio Regni Siamensis.* 479
Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ, *Historia Chronica.* 106
Marci Meibomii *Diogenes Laërtius.* 315
Maximiliani Missonii *Itinerarium novum Italicum.* 301
Johannis Molleri *Isagoge ad Historiam Chersonesi Cimbricæ.* 94
Nennii *Eulogium Britanniæ.* 4

Danie-

Danielis Nesselii *Supplementum Commentariorum Lambecianorum de Bibliotheca Vindobonensi.* 494
Sciagraphia magni Corporis Historici. 498
Supplementum Bruschianum. 500
Prodromus Historiæ Pacificatoriæ. 501
Antonii de Solis *Historia Mexicana.* 524
Antonii Wood *Athenæ Oxonienses, seu Historia scriptorum, qui prodierunt ex Academia Oxoniensi.* 35

VI. Miscellanei.

Anonymi Musarum Anglicanarum Analecta. 83
Anonymi Admonitio ad Exules de propinquo eorum reditu in Galliam. 49
F. D. A. *Monumenta antiqua.* 91
Theodori Jansonii ab Almeloveen *Bibliotheca promissa & latens.* 299
Josephi de Ansideis *Tractatus Equestris contra Abusum prosequendi privatas inimicitias.* 471
M. Aurelii Antonini *Libri ad se ipsum, Gallice versi.* 249
Petri Apollonii *Collatini Heroicum Carmen de Duello Davidis & Goliæ, Elegiæ, & Epigrammata.* 558
Aristotelis *Poëtica, Gallice reddita, cum Annotationibus Dacerii.* 560
Benedicti Bacchini *Dialogi de Constantia in adversis, de Dignitate tuenda, de Amore erga Rempublicam.* 409
Petri Bælii *Delineatio & Fragmenta Dictionarii Critici.* 474
Conspiratio Chimærica, seu Refutatio Historiæ fabulosæ &c. 117
Petri S. Bartoli *Lucernæ sepulcrales antiquæ figuris insignes, e cryptis Romanis collectæ.* 225
Jo. Christoph. Becmani *Excerpta Annotationum variorum Virorum in Hug. Grotii Libros de J. B. & P.* 456
Jo. Petri Bellorii *Observationes ad Lucernas Sepulcrales antiquas.* 225
Dominici Bohursii *Veterum atque Hodiernorum Cogitata ingeniosa.* 466
Guilb. Budæi *Libri de Asse.* 254
M. T. Ciceronis *Libri de Officiis, cum notis Alb. Chr. Rotthii.* 466
Gallice redditi. 468

Th. Crenii *Consilia studiorum optime instituendorum collecta.* 343

Anna Daceriæ, *Tan. Fabri filia*, *Comœdia Terentii Gallice reddita cum notis.* 84

Dacerii *Notæ in libros M. Aurelii Antonini ad seipsum* 249

Notæ ad Poëticam Aristotelis Gallice redditam. 560

Opera Horatii in linguam Gallicam translata, cum Annotationibus Criticis. 88

Christiani Donati *Institutiones Pneumaticæ.* 66

Michaëlis Angeli Fardellæ *Systematis universæ Philosophiæ Tomus I. rationalis & emendatæ Philosophiæ specimen tradens.* 39

Petri Francii *Orationes* 345

Hugonis Grotii *de Jure Belli ac Pacis Libri III. cum variorum annotationibus.* 456

Horatii *opera in linguam Gallicam translata cum Annotationibus Criticis Dacerii.* 88

Matthæi Horsti *Historia Rei numariæ, nec non ponderum & mensurarum.* 254

Petri Jurii *Examen libelli: Admonitio ad Exules de instanti illorum reditu in Galliam.* 54

Luciani *Dialogus*, βίων πρᾶσις, *Gallice versus notisque explicatus.* 144

Nicolai Machiavelli *Discursus Politici ad I. Decadem Historiarum T. Livii.* 39

Pacifici Maximi, *Poëtæ Asculani*, *Carmina.* 279

Joannis de Raei *Cogitata de Interpretatione, sive de Natura Humani Sermonis.* 69

Joh. Seldeni *Liber de Numis.* 254

Petri Sylvani Regis *Cursus integer Philosophicus, sive Systema generale secundum principia Cartesii.* 135.179

Alberti Christiani Rotthii *Annotationes in libros Ciceronis de Officiis.* 466

Terentii *Comœdiæ Gallice redditæ, cum notis Annæ Daceriæ.* 84

Gerhardi de Vries *de Renati Cartesii Meditationibus a P. Gassendo impugnatis Dissertatiuncula Historico-Philosophica.* 113

Joh. Christophori Wagenseilii *Dissertatio de Re monetali veterum Romanorum.* 14

Christiani Weisii *Orator Eruditus.* 473

IN

INDEX RERUM NOTABILIORUM in hoc volumine obviarum.

ABsolutionem *a peccatis quatenus denegare Confessarii queant.* 129
abusus multi comitantur, 63
Acamptæ *figura.* 445
Accentuum *Hebraicorum usus centum V. T. locorum expositione declaratus,* 388
primi fontes. 389
in occidentalibus linguis parcitas. 390
Aclastæ *figura.* 445
Adversa, *ob quæ tristari debeamus.* 410
Ærarii *templi Hierosolymitani quot custodes?* 159
Æschyli *vetus Scholiastes notatus.* 109
Æstus *febrilis medela,* 492
Æthiopes *num eadem cum Judæis in religione senserint?* 163
Albigensium *origo, dogmata, persecutiones.* 261
Alcorani *refutatio utilis & necessaria.* 329
conscribendi adjutor Sergius. 331
inepta defensio. 332
futilitas. 375
Alexandri *Alexandrini Epistola cuinam inscripta?* 459
Alexander *(Natalis) notatus* 157. 540
Algebra *speciosa.* 167
Amisenorum *æra duplex, non triplex.* 199
Analyseos *infinitorum usus.* 169
Anathemata *efficacia num ab Ecclesia pronunciari possint?* 245
Ανέκδοτα *varia variorum.* 300
Anchylosis *circa genu curata,* 8
De Angelis *nova, sed periculosa Bekkeri doctrina.* 19. 542
Angelorum *apparitiones non expetendæ.* 451
malorum peccatum primum superbia. 515
metus ex Manichaismo. 21
Anglicæ *Historiæ Scriptores eorumque collectores.* 1
Angulus *contactus & osculi linearum.* 440. 442
Anima *bestiarum num a corpore distincta & separabilis.* 182
Animæ *natura & facultates secundum principia Cartesii.* 139
Animalium *imperfectiorum plures, quam perfectorum species* 78
species numerosissima 78
generatio ex semine animalculorum pleno. 182
Anonyma *scripta edere quatenus sit licitum?* 452
Ant-evolutarum *linearum usus.* 207
Anticausticarum *linearum usus.* 207. 294
AntiChristi *in primæva Ecclesia.* 419
Antonini *(M. Aur.) Imperatoris vita.* 259
Epistola ad Senatum Rom. supposititia. 251
Antoninianũ *Itinerarium illustratum.* 8

Apis arboreæ *mira sagacitas.* 80
Apollo *apud Milesios cultus.* 199
Apollonii (*Petri*) *Collatini ætas asserta.* 559
Apostolorum *infallibilitas in docendo asserta.* 234
Apocalypticæ *ad septem ecclesias epistolæ num historicæ, an propheticæ?* 327
Apogæum *Solis immobile Siamensibus.* 489
Apparitionibus *Angelorum & Christi temere non fidendum.* 450
Aquæ *Tunbrigienses in doloribus nephriticis salutares.* 38
congelatæ diversa potentia ac liquidæ. 366
bonæ qualitates. 510
Aquarum *fluentium mensura.* 431. 510
circulatio 307
marinarum filtratio rejecta. 312
Arbor *quævis nonnisi annua planta.* 80
Arboris scientiæ boni & mali *contactus cur in Paradiso prohibitus.* 518
Arca fœderis *a sacris Ægyptiorum cistis non derivanda.* 322
una cum Templo in cineres redacta 322
Architectura *Militaris Vaubaniana.* 337
Du Fer. 96
Ariani *num æquarint orthodoxorum numerum?* 308
Aristotelis *Poëtica Commentario illustrata.* 561
Aristoteles *notatus.* 75. 82
Arminianorum *in Fœderato Belgio origo* 219
Arnaldi *Abbatis BonæVallis scripta.* 537
Ἀρχιερεῖς *quinam in Historia Passionis Christi.* 428. 159
Assis *nomen & pondus.* 15
Astronomia *Siamensium.* 488
Augustini *loca contra Jansenium adducta.* 425
Aureus numerus *anni primi cycli decemnovalis 1 aut 19, juxta Dionysium & Bedam.* 192
Αὐτοκατάκριτος *non semper significat a se ipso condemnatum.* 564
Claudius Caspar Bachetus. 490
Baleus *notatus.* 35
Baptismus *duplex Constantini M. refutatus.* 541
Baptisterium *in una Diœcesi non nisi unum.* 393
Barclajus (*Robertus*) *oppugnatus.* 174. 175
Baronius *notatus.* 157. 158. 160. 162. 163. 164. 198.
Basnagii *diversi.* 558
Beda *vindicatus.* 191
Bekkerus (*Balthasar*) *in Belgio nova de Spiritibus dogmata invulgat.* 19. *sqq.*
refutatus 542
Bellarminus *notatus.* 161. 298
Benthemensium *Comitum domesticæ lites.* 27
Bibliotheca *Vindobonensis. Vide* Vindobonensis.
Bigamia *quatenus permitti possit?* 257.
Böhmius (*Jacobus*) *ejusque sectatores censura notati.* 219
Bonaventura *non est auctor Psalterii Mariani.* 132

Job.

Bosii (*Joh. Andreæ*) *ἀνέκδοτα*. 300
Bossuetus *refutatus*. 464
Boteri (*Jo.*) *de aquis Danubii annuatim Ponto influentibus sententia examinata*. 513
Boyle (*Robertus*) *notatus*. 76
Britanni *num a Romanis Evangelium acceperint?* 158
Britanniæ *antiquitates* 7
Bruta *num rationis quodam gradu polleant?* 73
Bulgarorum *nomen & errores*. 261
Burtoni (*Roberti*) *fata*. 36
Bury (*Arthurus*) *notatus*. 36
Buxtorfius (*Joh.*) *notatus*. 193
Calculi *differentialis specimen*. 292
Calculorum *in vesica genesis*. 103
remedium 492
Calendarii *Gregoriani præstantia*. 490
Calicis *in Eucharistia usum Carolus V. restitui petit*. 350
Camerarius (*Joachimus*) *notatus*. 561
Capitolinus (*Julius*) *emendatus*. 201
Carafææ *Domus Genealogia*. 402. 553
Insignia. 408
Principes Cardinalitia aliisque dignitatibus insignes. 404
hodie florentes. 406
Primogeniti Principes de Roccella. 553
Cartesianæ *Philosophiæ Systema*. 135. 179
Cartesii (*Renati*) *vita luculenter descripta*. 281
studia 290
mors, ejusque causa. 286
duplex sepultura. 287
filia naturalis. 290
discipuli. 291
Meditationum de Prima Philosophia Historia. 213
antagonista Gassendus. 214
erga Jesuitas studium. 214
doctrina de continuo & pleno ex Aristotele hausta. 156
philosophia explicata. 155
Cartesius *notatus*. 75. 78. 148. 184. 214.
Casauboni (*Isaaci*) *adversarii & hyperaspistæ*. 155
ἀνέκδοτα. 300
Casaubonus *notatus*. 160
Cassiodorus *notatus*. 91
Cassini *observata & inventa varia*. 11. 12. 13
Catharina *Senensis & Genuensis distinctæ*. 558
Causæ *finales a naturali philosophia non excludendæ*. 76
Causticæ *curvæ solutio per vulgarem geometriam Cartesianam*. 30. 110
certa genesis. 295
usus 207
Chilmeadus *notatus*. 108
Chinæ Chinæ *usus quando securior*. 224
Chirurgia *infusoria in cane scabioso curando salutaris*. 93
Chrisma *quando in baptismo adhiberi cœptum?* 162
Christiana *religio a calumniis Mahumetanorum vindicata*. 375
Christianismi *primævi indoles*. 462. 526
Christianorum *& Ethnicorum doctrinæ comparatio & consensus*. 149

Christi *Historia ab Ethnicis etiam Scriptoribus tradita.* 151
Apotheosis num a Tiberio decreta? 164
acta mysticum in sensum a Quackeris detorquentur. 173
mortem quæ antecesserunt, explicata. 427
passio quo anno contigerit? 194
Deitas asserta. 376.154
Crucifixio adversus Mahumetanos vindicata. 376
Christophorsonus *notatus.* 199
Chronicon Paschale *emendatum.* 197. 198.
Chrysostomi *a Nestorianismo vindicia.* 522
ad Cæsarium monachum epistola. 304
Ciceronis *orationes juvenibus ediscendæ recitandæque.* 347
libri de Officiis laudati. 469
Cimbria *Litterata.* 94
Circulatio *aqueorum maris vaporum.* 307
Circumcisio *Mosaica eadem cum Patriarchali.* 125
non fuit signum προφυλακτικὸν 126
quem in finem a Deo instituta. 126
num ante Abrahamum in Ægypto locum habuerit. 127.164.
Clarksonius *Presbyterianorum promachus refutatus.* 391
Clavius *notatus.* 188.192
Clemens *Alexandrinus illustratus.* 109
Clericus *(Joh.) notatus.* 229.231.232.234
Clysterum *in re medica usus.* 92
Coccejus *notatus.* 228
Coevolutarum *linearum natura & generatio.* 444
Collegia *pietatis privata sub examen vocata.* 448
Colores *primarii seu radicales explicati.* 183
Columbus *notatus.* 195
Combefis (*Joh.*) *notatus.* 107
Comenius *(I. A.) qua occasione contra Fratres Polonos scripserit?* 422
Concilii *Nicani quot canones?* 461
historia 457
Conciliorum *editio Luparensis Regia notata.* 356
Historiæ rite condendæ ratio. 356
Confessionum & *absolutionum in Ecclesia Rom. abusus.* 63
Confirmationis *Sacramentum num ex Act. VIII. 17. rite probetur?* 160
Conicarum *Sectionum generatio Abbatis de Lanion.* 11
Conjugium *inter comprivignos num prohibitum lege divina?* 256
cum defunctæ uxoris sorore num prohibitum? 256
ob quas causas dissolvi possit? 257
sine copula Sacerdotali validum. 258
putativum æquiparatur vero quoad liberorum successionem. 259

impar

impar seu inæquale num liberos ad successionem in feudis regalibus ineptos reddat? 27
ex reverentia erga parentes contractum, validum. 565
Conscientiæ *casus explicati per Th. Barlouin.* 563
per Schelwigium. 449
Constantia *in adversis.* 409
Constantiensis *concilii decreta omnia a Martino V. approbata.* 354
Constantini *M. Baptismus duplex negatus.* 541
Epistola ad Arium & Arianos genuina. 459
Oratio in concilio Nicano habita, fidelius a Gelasio quam Eusebio recitata. 460
Constantinopolis *num olim adeo ampla fuerit.* 396
Constantinus M. *num Cæsar fuerit, antequam pro Augusto se gereret.* 200
Contactus *angulus.* 440
Conyza *media pulverisata remedium efficax adversus dysenteriam.* 492
Cortesii (*Ferdinandi*) *res gesta.* 524
Creationis *opera Divinæ sapientiæ monumenta.* 74
Crepusculum *minimum* 446
Criticum *Dictionarium.* 474
Culter *quem adolescens improvide deglutiverat, per abscessum ejectus.* 501
Curvarum *osculationes earumque varia genera.* 110.440
flexus contrarius. 442
intersectiones. 442
Curvatura *veli.* 201
elateris. 207
Curvæ *caustica solutio per vulgarem geometriam Cartesianam.* 30.110
Cycli *civilis & ecclesiastici 84 annorum Diagramma.* 189
Lunaris 95 annorum defectus. 191
Cycloidis *proprietas.* 10.292
productio analoga communicationi Divinæ imaginis ad extra. 296
Cycloidarum *linearum usus & ad alias curvas relatio.* 207
Cyclois *Geometrica.* 10
Cyclus *Paschalis Latinorum.* 187
Ravennas. 189.191
Dionysii Exigui Cyrilliano succedaneus. 191
530 annorum falso tribuitur Dionysio Exiguo. 191
Lunaris 95 annorum. 190
Cyrillus *Alexandrinus cycli annorum 95 auctor.* 190
Dæmoniacorum *morbus num naturalis?* 25
Danubius *quantum aquæ Ponto Euxino anni spatio invehat?* 513
Davidis *vaticinia de Christo vere prophetica.* 232
Decocta *Coffe, Thee, Salvia, & Chocolata quomodo fructuose usurpanda?* 38
Dei *sapientia in operibus creationis manifestata.* 74

Deliga-

Deligationes *fracturarum & luxationum quarumvis corporis partium.* 7
Denariorum *pondus inde ab excessu Neronis imminutum.* 16
Deo *voluntates, generalis & specialis, antecedens & consequens, negatæ.* 138
Dez (*Joh.*) *refutatus.* 464
Diaboli *potentia explosa.* 21.26
adstructa. 543
Dialectica. *Vide* Logica.
Diaria *Eruditorum in diversis Europæ partibus publicata.* 557
Diarrhœæ *remedium.* 492
Dictionarii *Critici specimen.* 474
Dignitatis *tuendæ ratio.* 411
Diluviorum *particularium vestigia.* 509
Dio *emendatus.* 199
Diocletiani *Iter a Lactantio descriptum.* 200
Diodorus Siculus *explicatus.* 131
Diœcesani *Episcopatus defensio.* 391
Diogenis *Laertii elogium, variæ editiones &c.* 315
Dionysii Exigui *Cyclus.* 191
Divortiorum *causæ.* 257.565
Dominicani *a Jesuitis in controversia de gratia & arbitrio dissident.* 219
Inquisitores hæreticæ pravitatis 262
Dominium *in Gratia fundari, num doceant Pontificii.* 568
Domitiani *persecutio quando cœperit.* 196
Donatistarum *historia.* 328
hæresis falso Reformatis tributa. 328
Ductus thoracici *lamina membranea duplex* 100
Ductuum *lactiferorum in mammis descriptio* 98
delineatio 104
Duella *privata reprobata.* 471
Duffius *notatus.* 355
Dysenteriæ *remedium.* 492
Ecchellensis (*Abrahami*) *scripta ad Concilium Nicenum spectantia.* 460
Ecclesiæ *primitiva simplicitas commendata.* 463
unitas in quo olim constiterit. 529
num plures in una civitate olim fuerint. 393
vox absolute posita cathedralem priscis ut plurimum denotat. 399
De Eclipsium *periodo locus Plinii restitutus.* 529
Echo *mirabilis.* 304
Elateris *curvatura.* 207
Eleemosynæ *Muhammedanorum.* 378
Ecclesiæ Romanæ. 378
Elisabetha *Friderici V. Palatini conjugis elogium.* 291
Eloquentia *corporis.* 345
Elyensis *Ecclesiæ historia.* 5
Emanuelis *Philiberti Sabaudiæ Ducis vita & res gestæ.* 559
Ephremi *Syri vita & scripta.* 541
Epiphanius *explicatus.* 393
Episcopi *num olim uni tantum ecclesiæ seu cœtui fuerint præfecti?* 527.391

num

num in pagis etiam fuerint constituti. 394
num monasteriis præfecti. 395
num amplis olim diœcesibus præfuerint. 399
Epocha *incarnationis Dominicæ in Gallia olim, hodieque Florentinis usurpata.* 192
Christi vulgaris Bedæ falso tributa. 192
Erizzus (*Christianus*) *notatus.* 18
Est est *nimium Germano cuidam exitiale.* 304
Estius *notatus.* 161
Ethnicorum *Theologiæ cum Christiana comparatio & consensus.* 149
Evangelii *S.* Marci *codex autographus.* 302
Evangeliorum *cultus.* 351
Evangelium nudum, *liber impius.* 36
Eucharistiæ *Sacramentum cur a Quackeris neglectum.* 176
Euclides *notatus.* 166
Eunuchi *ad Conjugium admissi.* 256
ad sacras functiones Venetiis non inepti. 303
Eunuchus *Candaces a Philippo baptizatus.* 163
fueritne ethnicus? 164
Evolutarum *linearum inventor Hugenius.* 441
natura. 114. 110
usus, 207
Evolutio *curvarum genitrix.* 444
Euripides *illustratus.* 109
Eusebius *explicatus.* 199
Eustathii *Antiocheni Oratio Gregorio Presbytero Cæsariensi memorata, num supposita?* 460
Ezechiel *lateri incumbens.* 231
Fasciarum *Jovialium observationes Cassini nova.* 362
motus & periodi. 362
Febris *tertianæ amuletum.* 492
causa & natura. 183
Ferrariensium *medicorum historia.* 92
Ferreti (*Jo. Baptistæ*) *ἀνέκδοτα.* 300
Fidei *& rationis concordia.* 131
Figuræ *acampta,* 445
aclasta. 445
Finales *causæ e naturali Philosophia non excludendæ.* 76
Flacci *Alcuini poëma de Pontificibus & Sanctis Ecclesiæ Eboracensis.* 6
Flemalli (*Ludovici*) *elogium.* 64
Florentinis *epocha incarnationis Dominicæ hodieque usurpatur.* 192
Fluentium *aquarum mensura.* 431
Fluidorum *motus & velocitas in siphonibus recurvis.* 43
Fluviorum *causa.* 310
Focus *linearis.* 169. 444.
Fœmina. *Vide* Mulier.
Fœtus *in utero materno vivit vitam piscis.* 69
Fogelii (*Mart.*) *ἀνέκδοτα.* 300
Fonticulorum *exiguus in tabe usus.* 38
Fontium *causa ex mente Edm. Halleji,* 308
P. Sylv. Regis. 181
Mutinensium admiranda scaturigo & natura, 505. 507

De Formicis *Plinii figmentum.* 81
Forulorum *Domini num Primogeniti familiæ Carafaæ.* 553
Fox (*Georgius*) *auctor secta Quackerorum.* 172
Fractura *pedis notabilis in sene curata.* 8
Francii (*Petri*) *elogium.* 345. 348
Franciscani *Jesuitis admodum devoti.* 352
Frigus *subterraneum tempore æstatis.* 507
Fulberti *Carnotensis scripta.* 536
Fulminatrix *M. A. Antonini legio.* 251
Fulminis *mirus effectus.* 223
Funiculariæ *usus in re nautica.* 202
in staticis. 206
Furtum *in extremo necessitatis casu num licitum.* 453
Galilæus *provolutionem linearum generatricem primus consideravit.* 444
Galli gallinacei *laus festiva.* 348
Gallorum *arma defensa.* 51
exulum in patriam redeundi quæ spes? 49
conspiratio chimerica. 116
Gassendus (*Petrus*) *Cartesii antagonista.* 215
Gehennæ *timor num supernaturalis.* 353
Generationis *æternæ Filii Dei emblema Spira Bernoulliana.* 213
Gersonis (*Joh.*) *operum editio nova sufflaminata.* 356
Gildæ *varii.* 3
Glandularum *novarum a recentioribus detectarum catalogus.* 97
conglobatarum structura. 99
conglomeratarum structura. 98
conglobatarum vasa lymphatica non sunt excretoria. 101
Glandulæ *conglobatæ muscosæ, conglomeratæ vasculosæ.* 100
nec pinguedinis fontes, nec cribra. 102
Gnosticorum *hæresis.* 419
Gomaristarum *controversiæ cum Arminianis origo & momenta.* 219
Gottignies *notatus.* 166
Græcos *inter & Latinos controversia paschalis.* 188. 190
Graviditas *ex urina non dignoscitur.* 38
Gravitas *corporum explicata.* 143
major versus Polos, quam sub Æquatore. 144
Gregoriani *Calendarii præstantia.* 490
Gregorii *XIII. P. M. nummus de Hugonotis triumphans.* 305
Gregorius *Nazianzenus notatus.* 163
Grimaldi *Cardinalis elogium.* 353
Grotius (*Hugo*) *notatus.* 61
Guevarra (*Antonius*) *notatus.* 253
Gulielmi *Abbatis S. Theodorici scripta.* 537
Malmesburiensis ætas, scripta, dignitas. 4
Gulielmini & Papini *controversia de mensura aquarum fluentium.* 431
Hæmorrhoidum *fluentium in melancholicis commoda.* 38
Hæretici *quatenus in Republica tolerandi?* 563
an armis convertendi? 381
Haggæi *ætas incerta.* 233
Harduinus (*Johannes*) *notatus.* 195. 531. 532

Helle-

Hellenistæ *erant proselyti apud Judæos.* 156
Herigonus *notatus.* 82
Hermanni *Tornacensis ætas & scripta.* 536
Hermaphroditi *num a conjugio arcendi?* 257
Herniarum *inguinalium subjectum in viris & fœminis diversum.* 104
Herodoti *locus explicatus.* 127
Herrichii (*Jac. Gothofredi*) μήνυτρον *in novam Diogenis Laërtii editionem.* 318
Hesychius *a mendis plurimis repurgatus.* 109
Hiberniæ *Protestantibus excidium a Jacobo II. Rege intentatum.* 568
Episcopi quot olim? 396
Hierosolymitani *templi quot fuerint ærarii custodes.* 159
Historia *Chronica Joannis Antiocheni, cognomento Malalæ.* 106
Ecclesiastica Fleurii. 446
conciliorum generalium. 457
Mexicana. 524
Historicum *corpus magnum a Daniele de Nessel edendum.* 498
Hobbesius *notatus.* 231. 542
Holstenius (*Lucas*) *notatus.* 199
Homicidæ *num vitæ gratia fieri possit?* 565
Hominis *per animal rationale definitio rejecta.* 43
Horatius *animadversionibus criticis illustratus.* 88
Hoseæ *uxor scortum parabolicum.* 230
Hosius *Sylvestri loco præses Concilii Niceni.* 460
Huetius (*Petrus Daniel*) *notatus.* 164. 231
Hugenii *inventa.* 441. 444
Hydatides *quædam insecta sunt aut saltem illorum embryones aut ova.* 436
ovarii non nisi ovula inibi contenta. 439
Hydrophylacia *Mutinensia.* 509
Hydropici *lumbrici.* 436
Hydropis *ovarii a vasis ejus lymphaticis origo.* 103
Hymni, *Te Deum laudamus, ætas.* 542
Hystericæ *passionis remedium externum.* 492
Jacobi *Nisibiensis vita.* 541
Patriarchæ lucta cum Angelo, ex mente Bekkeri. 22
Jansenii *Harmonia Evangelica concremata.* 66
Jansenistæ *oppugnati.* 424
Jaquelotius *notatus.* 124
Idearum *natura ex sententia Fardellæ.* 41
classes septem. 136
Jejunium *Mahumetanorum explosum.* 379
Jesuitarum *dissidium cum Dominicanis de Gratia & Arbitrio.* 219
dogmata quædam rejecta. 65. 66
Ignatii *vita.* 540
apophthegma, ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται, *explicatum.* 540
Ignis *sacer apud Judæos in itinere ab altari remotus.* 320

Imago divina *in quo constiterit.* 519
Imaginis divinæ *communicatio analoga productioni cycloidis.* 269
Imagines *in templis erigere, in Anglia prohibitum.* 567
Christi, Mariæ, Jo. Baptistæ, a Turcis Constantinopoli in templo S. Sophiæ retenta. 377
Imperium *absolutum, malum necessarium.* 186
Inimicitiæ *privatæ improbatæ.* 471
Innocentius XI. *P.R. Gallis exosus.* 51. 52
Inquisitionis *Romanæ quæ autoritas in Gallia.* 352
Inquisitorum *hæreticæ pravitatis origo.* 262
Insignia *familiæ Carafææ.* 408
Intentionis *ministri in Sacramento quæ efficacia?* 355
De Interpretatione *tractatus Joh. de Raei.* 69
Joanna *Papissa.* 303
Joannes *Antiocheni plures.* 107
Joannis *Magistri Commentarius in Dionysium Halicarnasseum.* 496
cognomen Canabutius. 497
Josephus *emendatus.* 198
explicatus. 128
notatus. 128
Jovialium *macularum observationes Cassinianæ.* 360. 362
fasciarum observationes Cassinianæ. 362
Φαινομένων cum Terrestribus analogia. 360
Satellitum theoria. 31
Italicum *itinerarium.* 301
Judas *proditor quando & cum quibus de morte Christi egerit.* 429
Judæi *quatenus in Christiana Republica tolerandi.* 566
num corruperint vetus Testamentum. 334
avidi sanguinis Christiani unde crediti. 14
num unquam ea Reipublicæ forma usi fuerint, qualis in Talmude depingitur. 387
Lactantius *emendatus.* 195. 200. 201
illustratus. 194
notatus. 195. 201
Lactiferorum *ductuum in mammis valvula nulla.* 98
descriptio. 98
Lactis *in mammis secretio.* 98
Lambecianorum *de Bibliotheca Vindobonensi Commentariorum Supplementum.* 494
Lanioni *inventum.* 11
Lauretana *ædes descripta.* 303. 305
Lapis *plumbarius remedium contra dolores calculi.* 492
nephriticus caput humanum mole æquans. 302
Latinorum *Cyclus Paschalis.* 187
controversia cum Græcis de paschate. 188. 190
Legerus *(Joh.) notatus.* 264
Legitimatio *liberorum naturalium in præjudicium legitimorum nulla* 259

Legum *Lauterbachiano juris compendio obstantium resolutio.* 219
Leibnitii *(G. G.) inventa.* 10.440
Leonis *XI ad Pontificatum evecti historia.* 218
Lepores *ea quæ pone tergum sunt, vident.* 81
Libertatis *naturalis mas, exclusa fœmina, capax.* 68
Lichtfootus *notatus.* 157.160
Lien *insolitæ magnitudinis.* 534
Ligaturæ *a Borello inventæ descriptio.* 8
Lignum *effossum coralliorum instar durescens.* 506
Linea *ex lineis infinitis formata.* 168
curva. vide Curva.
caustica. vide Caustica.
anticaustica. vide Anticaustica.
Lineæ *ordinatim ductæ.* 168
coevolutione generantes. 160
Linearis *focus* 169.444
Linearum *antevolutarum usus.* 207
Linguarum *Orientalium & Occidentalium diversitas.* 390
Liquorum *natura.* 179.180
Logica *alia vulgaris, alia philosophica.* 71
Cartesiana. 136
mathematica. 165
Lovaniensium *Theologorum fata in curia Romana.* 353
Lucernæ *sepulchrales veterum.* 225
Lumbrici *hydropici.* 436
Luminis *natura.* 44.184
Lunæ *incolæ asserti.* 36
Lunaris *cyclus 95 annorum, ejusque defectus.* 190. 191
Lunisolaris *periodus Ludoviciana 11600 annorum.* 489
Lunulæ *sphæricæ quadratura.* 277
Lutatiorum *(Caji & Quinti) fratrum historia.* 91
Lymphatica *vasa cerebri ossisque cribrosi foraminula opplentia.* 37
glandularum conglobatarum non sunt excretoria. 101
renum, ovariorum, iliaca, uteri. 102.105
musculorum abdominis & peritonæi. 103
Lymphaticorum *vasorum tunica non ubivis simplex.* 100
e globulis contexta. 106
exortus. 101
Lymphaticarum *valvularum structura.* 101
Macularum *Jovialium observationes.* 360
periodi. 362
Magicorum *quadratorum synthesis.* 496
Magnetis *natura explicata.* 181
Mahumetanorum *convertendorum ratio.* 336
secta, purificationes, preces, jejunia, & instituta alia. 377-381.
Mahumeti *vita.* 331
nulla in Scriptura S. mentio. 335
miracula falso jactata. 371-375
Mahumetismus *scriptis oppugnandus.* 329
oppugnatus. 331. 371
Majemonides *notatus.* 148
Malalæ *(Joannis Antiocheni) ætas, scripta &c.* 107.108

Maldivæ *insulæ veterum Taprobanæ reliquiæ.* 491
Maldonadus *notatus.* 161
Malebranchius *notatus.* 184
Malletus *notatus.* 130
Mammæ *vasis lacteis destituuntur.* 98
Manuum *impositionis ritus & varia genera.* 160. 161
Marci *Evangelistæ codex autographus.* 302
B. Mariæ *virginis cultus superstitiosus.* 65
Mariottus *notatus.* 143. 181
Maris *fluxus & refluxus explicatus* 181
vaporum aqueorum circulatio. 307
Marshamus (*Joh.*) *notatus.* 127. 164. 181
Mathematicæ *universæ usualis theoria.* 165
impedimenta. 166
ideæ generalis, seu Dictionarium. 9
Matrimonium. *Vide conjugium.*
Maximi (*Pacifici*) *ætas, & scripta.* 279
Meccanæ *peregrinationis stoliditas.* 379
Meccani & *Medinensis templorum descriptio.* 331
Medicorum *Ferrariensium catalogus.* 92
Melancholia *num præparatio ad prophetandum.* 229
Memnon, *Auroræ filius, num Æthiops.* 299
Mendoza (*Franciscus*) *notatus.* 65
Mentis *humanæ defectus.* 41
Mercurius *pulmonibus inimicus.* 313
sanguini injectus hunc coagulat. 314
Merulæ (*Pauli*) ἀνέκδοτα. 300
Metallorum *materia & varia genera.* 180
Metaphysica *Cartesiana.* 137
Mexicana *a Cortesio quomodo occupata.* 524
Mineralium *natura & diversa genera.* 180
Miraculorum *in probanda veritate Christiana momentum.* 548
in Romana Ecclesia exempla. 375
Missarum *libri antiqui.* 477
varia apud Pontificios genera 349
siccarum descriptio. 350
celebratio in mari. 350
Molocho *sacrificati liberi.* 325
Monasteria *Germaniæ a Bruschio descrita.* 500
ante seculum IV. nulla. 395
Monetaria *res veterum Romanorum.* 14
Montium *utilitas.* 312
Montfortiorum *Comitum genealogia.* 263
Morales *propositiones quædam damnatæ.* 352
Morum *doctrina a Cicerone accurate tradita.* 469
Cartesianorum. 185
Moses *verus Pentateuchi auctor.* 231
Motus *leges ac ratio.* 141

Mulie-

Mulierum *num qua in Ecclesia functio & auctoritas.* 350
jus baptizandi in casu necessitatis. 351
Mundi *æternitas rejecta.* 75
Munimentorum *probe erigendorum ratio.* 337
Mutinensium *fontium admiranda scaturigo.* 505
hydrophylacia. 509
morbus A.1691.epidemicus. 221
Νάρδος πιστική *quid.* 429
Nasi *os luxatum.* 8
Natura *plastica.* 77
Navium *velocitatis dimensio.* 203
Nebulosa *stella inter utrumque Canem.* 12
Nennii *ætas & scripta.* 4
fides exigua. 395
Niceni *concilii canones.* 461
historia. 457
Nicolaus *(Henricus) sectæ novæ in Belgio auctor.* 173
Nicotianæ *fumus quibusnam salutaris vel noxius.* 38
folia æstum febrilem mitigant. 492
Nobilius (*Flaminius*) *notatus.* 522
Numariæ *rei mutatio & augmentum.* 523
scriptores. 254
notabilia varia. 15
Numi *novi a veteribus olfactu discernuntur.* 19
Obadiæ *prophetæ ætas incerta.* 233
De Obizzonibus *Marchionissa pudicitiæ victima.* 302
Oculi *panno detergendo remedium.* 492
admiranda fabrica. 82
Olfactui *nimius sternutatorii pulveris usus noxius.* 37
Orator *eruditus.* 473
Oratorii *Presbyteros inter & Jesuitas æmulatio.* 62
Presbyteri abusus in Romana Ecclesia reprobant. 64.65
Ordinationes *Apostolicæ.* 307
Orphici *Dei trinum nomen.* 108
Osculationes *linearum curvarum.* 110. 440.
Ossa *majorum pecuniæ vicem sustinentia.* 15
Oxoniensium *Episcoporum & Scriptorum historia.* 35
Pacificationum *historia publicanda.* 501
Pacis *inter Fœderatos ac Gallos conditiones effictæ.* 55
Pagi (*Antonius*) *notatus.* 191.196.197.199
Pajonius *notatus.* 122
Panvinius *notatus.* 198
Papillarum *mammarum structura.* 99
Papini (*Dionysii*) & *Gulielmini controversia circa mensuram aquarum fluentium.* 431
Parabolæ *proprietates quædam.* 210
Paradisi *situs.* 297
Parallelismi *definitio.* 441
Pascalius *notatus.* 252
Pascha *quo die celebraverit Christus?* 428
quo loco? 430
Paschalis *cyclus Latinorum.* 187
Ravennas. 189.191
controversiæ origo & historia. 188.190

Patriar-

Patriarchæ *throno licet injuste deturbati unitatem ecclesiæ non sciderunt.* 236
Patricius *Hibernus fictitius.* 396
Pauli *V. Pontificis controversia cum Venetis* 219
Pearsonius *notatus.* 161. 164
Peccatum *primum Angelorum malorum superbia.* 515
hominum superbia. 520
philosophicum unde effictum. 246
condemnatum. 352
Penduli *vibrationes horariæ.* 10
Pennius *Sabellii hæresin amplexus.* 174
pro Jesuita habitus. 177
Pentateuchi *verus auctor Moses.* 231
Percussio *corporum explicata.* 142
Peregrinationes *sacræ Muhammedanorum & Christianorum comparatæ.* 379
Pericausticarum *linearum usus.* 207
Periodus *Lunisolaris Ludoviciana 11600 annorum.* 489
Victoriana Dionysianæ prælata. 191
eclipsium 223. mensium Chaldæis Saron. 531
Peritonæi *diverticula.* 104. 106
Pernionum *medela.* 492
Perraltus *notatus.* 181. 183
Persecutorum *mortes a Lactantio descriptæ.* 194
Perspectiva *practica P. Andreæ del Pozzo.* 46
Petavii (*Dion.*) *versio Epiphanii emendata.* 398
Petavius *notatus.* 157. 192
Petiti (*Petri*) ἀνέκδοτα. 300
error notatus. 229
Petri *legatio Act. VIII. 14 primatui Papæ adversatur.* 158
martyrium. 196
Pharmacopœa *Bateana.* 93
Philosophiæ *origo ex mente Huetii.* 148
Cartesianæ Systema. 135
experimentalis utilitas. 493
Philosophi *sub hasta venales, Luciani dialogus.* 130
Physica *male cum medicina confunditur.* 71
Cartesiana. 140. 179
experimentalis. 493
Pignatellorum *familiæ antiquitas.* 409
Pionii *martyrium.* 197
Piscium *instrumentum natationis.* 79
Pitseus (*Johannes*) *notatus.* 35
Plantarum *flore irregulari tetrapetalo descriptio.* 273
natura. 182
Plato *notatus.* 136
Plauti *comparatio cum Terentio.* 85
Pleuritis *venæsectione non semper curatur.* 222
Plinius *illustratus.* 7. 16. 529
Pluviales *aquæ num causa fontium?* 311
Pneumaticæ *Institutiones* 66
Pœna *mortis num homicidæ possit remitti.* 565
Poëtarum *Græcorum fragmenta a Bentlejo edenda.* 109
opera a diversis edita. 83

Anglorum poëmata junctim edita. 84
Poëtica *Aristotelis Gallice versa & novo commentario illustrata.* 560
auctori suo vindicata. 561
mutila ad nos pervenit. 561
inter artes locum habet. 562
Poiret *notatus.* 176
Polybii *librorum excerpta.* 497
Polycarpi *Smyrnensis vita.* 540
martyrium. 198
Polygamia *num aliquando tolerari possit.* 257
Polypus *arteria magna ascendentis.* 221
Pomponatius *(Petrus) notatus.* 147
Pomponii *Historia de origine juris illustrata.* 67
Pontifex *Judaorum Senatu fuit inferior.* 158
perpetuum vicarium non habuit. 156
Romanus num Generali Concilio subjectus. 354
Pontificii *num ob adorationem in sacramento idololatriæ accusandi.* 178
Pori *terræ.* 179
Prædicamenta *Peripateticorum impugnata.* 42
Presbyterorum *in ecclesia functio & auctoritas.* 528. 306
duplex ordo, præsidentium & subsellianorum. 307
Principia *corporum naturalium num Acidum & Alcali?* 493
Prophetarum *ante legem, sub lege & sub evangelio historia.* 232. 233
Prophetiæ *donum num adhuc duret in Ecclesia?* 234
Propheticarum *revelationum modi varii.* 227
Prophetissæ *variæ.* 234
Przipcopii (*Samuelis*) *vita & scripta.* 415. 421
Pseudonyma *scripta num licitum edere?* 452
Ptolemæus *illustratus.* 7
Quadratorum *magicorum synthesis.* 490
Quadratura *testudinis hemispharicæ.* 275. 370
variarum sphæricarum superficierum. 276
lunulæ sphæricæ. 277
Quakerismi *origo, progressus, dogmata.* 172-176
consensus cum Pontificia religione. 176
tolerantia certis legibus decreta. 177
in Deismum aut Atheismum degeneratio. 178
Rationis *& fidei concordia.* 145
Ravennatis *cycli explicatio.* 191
Reformati *cum Donatistis male comparati.* 328
Refractio *corporum in aquam oblique impingentium.* 142
Religionum *diversarum tolerantia limitata.* 563. 245
per arma propagatio improbata. 381

Rembranz (*Dietericus*) *sutor & rusticus Cartesii discipulus.* 291
Richardus *Rex Angliæ num Lucæ sepultus.* 304
Rigidissimus *in Romana Ecclesia quid?* 64
Roccellæ *Principibus primogenitura Familiæ Carafæa vindicata.* 553
Rohaltius *notatus.* 184
Romanæ *Ecclesiæ defectus ab ipsis asseclis notati.* 63
Rosæ *rubræ pulverisata ptarmicum egregium.* 38
Ruelius *notatus.* 461
Sabbatum *magnum quodnam?* 198
Sacerdotii *origo, officium &c.* 306. 322.
Aaronici cum Sacerdotio Christi collatio. 322
Sacramenta *vilipendunt Quakeri.* 175
Sacrificiorum *origo.* 321
Saganatus *munus quodnam apud Judæos.* 159
Sal *marinum remedium pro muliere hysterica.* 492
Salium *diversa genera.* 179
Salmasii *(Claudii)* ἀνέκδοτα 300
Salomonis *librorum divinitas vindicata.* 232
Sanctius *notatus.* 160
Saron *quid Chaldæis olim?* 531
Satanas. *Vide Diabolus.*
Satellitum *Jovis ac Saturni Theoria.* 11
Scabies *notabilis apud Mutinenses.* 223
Scaliger *(Josephus) notatus.* 156. 159. 191
ejus ἀνέκδοτα. 300
Schelstratenus *(Emanuel) refutatus.* 40
Scholastica *Theologia.* 246
Scotorum *historia.* 6
Scripturæ S. *loca illustrata aut in alienum sensum detorta:*

Genes.	II.	8 - 15.	297
	III.	1. seqq.	24. 544.
		14.	519.
	IX.	6.	565.
	XVII.	20.	335.
	XXXIII.	20.	386
Exod.	XXV.	seqq.	319. seqq.
	XXVIII.	20.	323.
	XXXII.	34.	23.
Levit.	XVIII. XX.		256.
Num.	XII.	8.	229.
Deuter.	XVIII.	15.	335.
	XXIII.	24. 25.	455.
	XXXV.	31.	565.
Jud.	XX.		231
1. Sam.	XVI.	14.	25.
	XXVIII.	7.	25.
1. Reg.	VIII.	10.	383.
	XXII.	19.	228
1. Chron.	XXII.	2.	24.
Job.	I.	6.	23.
	II.	1.	23.
		7.	544.
Psalm.	XIX.	4.	386.
	XLV.		335.
	XLVIII.	2.	336.
	CIX.	6.	23.
	CXVIII.	22.	336.
	CXXXII.		536.
Esa.	VIII.	1.	233.
		2.	233.

Esa. IX.

Esa.	IX.	2.	383.
	XX.	2.	230.
	LXVI.	19.	163.
Jerem.	IV.	10.	231.
	IX.	28.	128.
Ezech.	IV.	4. 5.	231.
	XIV.	7. 9.	231.
Dan.	II.	34.	336.
	VII.	1.	228.
		6.	325.
	X.	5. 6.	228.
	XI.	4. ſqq.	228.
Hos.	I.	2. 3.	230
Zachar.	I.	8. 9. 11.	228.
Matth.	IV.	1. ſeqq.	24. 516.
	V.	21.	416.
	VI.	10.	416.
	VIII.	28.	26.
	XII.	3. 4.	454.
	XIII.	25.	23.
	XVII.	2.	24.
		15.	26.
	XVIII.	10.	23.
	XXII.	11. ſeqq.	172.
	XXIII.	8.	427.
	XXIV.	36.	155.
	XXVI.	1. ſqq.	426. ſqq.
Marc.	I.	23. ſqq.	297.
	IX.	2.	195.
	XIV.	3. 6. 11.	426. 429.
		12.	427.
Luc.	III.	2.	159.
	IV.	35.	544.
	VIII.	12.	23.
	XIV.	23.	172. 564.
	XXII.	4. 5.	427.
Joh.	I.	14.	155. 229.
	IV.	24.	131.
	V.	39.	175.
	VII.	22.	125.
	VIII.	20.	158.
		58.	155.
	XII.	2.	426.
		31.	26.
		41.	155.
	XIII.	22. 30.	427.
	XIV.	16. 30.	336.
	XVI.	13.	234.
	XVII.	5.	155.
Actor.	IV.	6.	160. 428.
	V.	3.	545.
	VI.	1.	156.
	VII.	43.	326.
	VIII.	7. 9.	163. 545.
		1. 5.	157.
	–	17.	160.
	XI.	19. 20.	156.
	XII.	15.	23. 536.
	XIII.	8.	545.
	XVI.	16.	545.
	XVIII.	24.	385.
	XIX.	12.	545.
	XXII.	17.	228.
	XXIII.	24.	385.
Rom.	II.	28.	125.
	III.	1.	127.
	IV.	11.	125
	VIII.	20.	518.
	IX.	4.	132.
	XV.	4.	132.
1. Cor.	I.	6. 27.	382.
		11. 12.	384.
		26.	131.

	IV.	6.	384.
	X.	15.	146.
	XIV.		449.
	XV.	24.	418. 419.
		8.	125.
	XVI.	29.	417.
2. Cor.	IV.	4.	26.
	XII.	2.3.4.	228. 383.
		7.	25.
Gal.	IV.	24. seqq.	110.
Eph.	II.	2.	26.
		12. sqq.	126.
	VI.	11.	23.
		12.	26.
Phil.	I.	1.	307. 392.
Coloss.	I.	15.	418.
	II.	4. 16.	418.
		15.	26.
1. Thess.	II.	6.	386.
	V.	22.	382.
2. Thess.	II.		419.
1. Tim.	II.	14.	520.
	III.	1. sqq.	306.
		6. 7.	23. 515.
		16.	155.
	IV.	14.	528.
2. Tim.	II.	26.	23.
	III.	16. 17.	132.
Tit.	III.	10.	564.
Ebr.	I.	8. 9.	451. 521.
	X.	5.	155.
Jac.	I.	21	125.
	II.	7.	25.
	IV.	5.	232.
		7.	23.
1. Pet.	I.	1.	131.
	V.	8.	23.
2. Pet.	I.	19. 20.	230.
1. Joh.	V.	7.	135.
Jud.	v.	6. 7.	516.
		9.	24.
Apoc.	II.	10.	23.
	XIII.	11.	177.
	XXI.	19.	323.

Scripturæ S. *lectio laicis a Pontificiis quibusdam vindicata.* 130
integritas contra Muhamedanos asserta. 333
auctoritas a Muhammedanis pro se, sed inepte, allegata. 335

Seculum *præsens & futurum.* 326

Seldenus *notatus.* 160

Senecionis *herba amuletum adversus febrem tertianam.* 492

Seniorum *dignitas, &c.* 306

Sermo *humanus alius communis, alius philosophiæ proprius.* 72

Sexus *mutati exemplum.* 39

Siamensis *regni descriptio.* 480. 485

Siamensium *Astronomia.* 488
vestitus & victus. 481
studia. 482
metalli fodina 480
moneta. 483
leges & judicia. 484
sacra & sacerdotes. 485
in Christiana fide informandorum ratio. 487

Simon (*Richardus*) *notatus.* 134. 135. 231. 465
Magus Josepho memoratus num

idem

idem cum eo, de quo Act. VIII. 9. agitur. 163
Socinianismus *invalescens.* 123
Solis *apogæum Siamensibus immobile.* 489
Specierum *in regno animali occurrentium numerus.* 78
Spectra *negata a Bekkero.* 26
Spencerus *notatus.* 125. 128. 164. 320. 322
Sphæricarum *superficierum quadratura.* 276
lunularum quadratura. 277
Spinosa *notatus.* 149. 230. 231. 234
Spira *mirabilis Bernoulliana.* 210
emblema variarum rerum. 212
æternæ generationis Filii Dei. 213
Spiritus *an possit agere in corpus.* 546
Sponsalia *quatenus irrita reddi possint.* 255
Status *probationarius Angelorum & hominum primævus.* 514
Stellæ *per tubum ut binæ, tres, quatuor, comparentes.* 12
Stephani *(Henrici)* ἀνέκδοτα. 300
Stephani *protomartyris visio.* 234
Stercus *humanum exsiccatum, remedium pro oculis.* 492
Sternutatorii *pulveris nimius usus olfactui noxius.* 37
Steyartus *defectuum Ecclesiæ suæ (Romanæ) testis.* 63
impugnatus. 129. 62
Stoicæ *philosophiæ præstantia & nævi.* 292
Strigæ *ripa quid Lactantio?* 209
Stubrock (*Bernardus*) *idem cum Honorato Fabro.* 56
Studiorum *instituendorum methodi.* 343
Suidas *emendatus.* 531
Superbia *primum Angelorum lapsorum & hominum peccatum.* 515. 520
Sylvius *(Franc. Le Boi) notatus.* 71
Symbola *heroica Carafarum.* 408
Symbolum *Apostolicum hodiernum Ecclesiæ Romanæ debetur.* 540
Synedrium *magnum apud Judæos.* 324
Tabaci *laus hymno decantata.* 84
Tabernaculi *Levitici mysteria.* 319
Talmudicorum *de Synedriis suis historia dubiæ sunt fidei.* 324
Talparum *oculi asserti ac descripti.* 81
Taprobanæ *veterum reliquiæ, insulæ Maldivæ.* 491
Terentii *comparatio cum Plauto.* 85
cum Cicerone. 86
scenæ & actus paulo aliter distributi. 87
nova editio ab Anna Daceria adornata. 84
Terræ *ejusq; pororum natura.* 179
Testudinis *hemisphæricæ quadratura.* 27. 370
Theologia *Dogmatica Joach. Hildebrandi.* 413
Tiberius *num Christi apotheosin decreverit.* 164
Tolerantia *diversarum religionum limitata.* 563. 245

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Tolosanorum *Comitum genealogia.* 263
Tragœdiæ *fata.* 562
Tragœdi *veteres a scholiaste Æschyli conficti.* 109
Tridentinæ *fidei professio examinata.* 466
S. Trinitatis *mysterium gentilibus aliquo modo cognitum.* 160
Muhamedanis merito agnoscendum. 376
Scholasticorum terminis implicatur magis quam explicatur. 42
Tubulorum *lactiferorum delineatio.* 98
Tunbrigienses *aquæ in doloribus nephriticis salutares.* 38
Tunica *lymphaticorum vasorum e globulis contexta.* 100
Turcarum *imperium num per pardum Dan. VII. significatum.* 325
Vacuum *num a Deo produci possit.* 140
Valdensium *historia.* 259. sqq. 265. sqq.
hodiernorum accusatio. 50
defensio. 60
Valesius *(Henricus) notatus.* 199. 392
Valvularum *lymphaticarum structura.* 101
Vapores *quomodo e mari ascendant.* 308
resolvantur. 309
causæ fontium. 310
Vasa *lymphatica animalis corporis varia.* 37. 100. 101. 102. 103. 104. 105
Vasorum *ejusdem altitudinis & basis, quorum unum æqualis ubique amplitudinis, alterum infra latius quam supra, diversi effectus.* 366
Velschii *(Georg. Hieron.)* ἀνέκδοτα. 300
Velum *quando in funiculariam curvetur.* 204. 205
quando in circulum. 203. 205
qua vi impellatur. 203
Venæsectio *in pleuritide interdum noxia.* 222
Veritas *duplex num detur.* 147
Vesuvius *mons descriptus.* 303
Vibrationes *penduli horariæ.* 10
Victoriana *periodus Dionysianæ prælata.* 191
Vindobonensis *Bibliothecæ præfecti.* 495
Codices MSti. 495
Virgilius *(Polydorus) notatus.* 2
Uladislai I. *Bohemiæ Regis avia pastoris filia.* 29
Unctio *Christi num a muliere facta mortis ejus intuitu.* 249
Vorstius *(Guilh. Henr.) notatus.* 216
Vossii *(Joh. Gerb.)* ἀνέκδοτα. 300
Ureteres *non ubivis æqualiter extensi.* 103
Uroscopia *caute adhibenda.* 48
Uteri *fœminei anatome nova.* 97
Waltonus *(Isaacus) notatus.* 37

ERRATA.

Pag. 23. lin. 22. pro Matth. *XIII, 30.* lege *XIII. 25.* P. 24. l. 34. pro *1. Chron. XXXII.* lege *XXII.* P. 181. l. 18. pro *fluviis* lege *pluviis.* P. 192. l. 24. pro 1690, lege 1602. P. 298. l. 34. pro *Orientalius* lege *Occidentalius.* P. 299. l. 8. pro *Occiden*[illegible] lege *Orientalius.* P. 537. l. 1. pro *Ernardi* lege *Ernaldi.*

Digitized by Google